Romola

George Eliot

George Eliot

Romola

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af George Eliot: *Romola* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of George Eliot: *Romola* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Første bog

1. Den skibbrudne fremmede

Loggia de' Cerchi lå midt i det gamle Firenze, i en labyrint af snævre gader, som nu kun sjældent betrædes af fremmede, undtagen når de er ude at lede efter en simpel dør, der bærer indskriften:

Qui nacque il divino poeta.

I Dantes tid genlød disse gader af råb og gny, af vild kamp imellem indbyrdes fjendtlige slægter, men i det femtende århundrede var det kun uldkarterne i væverkvartererne San Martino og Garbo, der satte liv i dem med deres uhistoriske slagsmål og deres plumpe skæmt.

I denne loggia opholdt sig den 9. april 1492 tidligt om morgenen to mænd, som så stift på hinanden. Den ene stod i en let bøjet stilling og så ned med et nysgerrig spejdende blik, den anden lå på fliserne og stirrede op med et forvirret udtryk som én, der lige er blevet vakt af en drøm.

Han, der stod op, var den første, der brød tavsheden. Det var en gråhåret, bredskuldret mand af den slags, som efter det toscanske ordsprog er formet med næverne og gået efter med hammeren, men den selvbevidste alvor, der var præget i de dybe linjer om hans bryn og mund, syntes at nedlægge indsigelse imod enhver nedsættende slutning, man kunne falde på at drage af det hastværk, naturen syntes at have haft med at blive færdig med hans ydre. Han havde lagt en stor, vel spækket skindpose på fliserne, og han bar en bissekræmmerkurv, som dels var fyldt med småting til brug for kvinder, såsom tråd og

nåle, og dels med glasskår, som han rimeligvis havde taget i bytte for sine varer.

"Unge mand," sagde han, idet han pegede på en ring, den liggende havde på fingeren, "når dunene på jer hage ej blevet noget stivere, vil I bære jer fornuftigere ad end at lægge jer til at sove på gadehjørnerne med sådan en ring på fingeren. Ved det hellige evangelium, havde nogen som helst anden end jeg stået her og set på jer for to minutter siden, så ... men Bratti Ferravecchi er ikke den mand, der gør sig til tyv. Katten kan kun æde musen, når hun fanger den levende, og Bratti har ingen fornøjelse af anden fordel end den, han har af sin handel. Ser I, unge mand, St. Hansdag for tre år siden sendte helgenen mig et lig på min vej – en blind tigger med en hue på, der var vel spækket med penge – men nu kan I tro mig, om I vil, jeg var lige ved at få ondt af de testoni, jeg ikke havde handlet mig til, og det gik først over, da jeg kom i tanker om, at San Giovanni skyldte mig pengene, for hvad jeg hvert år giver ud for hans skyld, og så begravede jeg oven i købet den døde og lod læse en messe over ham – og så var jeg på det rene med, at det var reel handel. Men hvordan går det til, at en ung mand som I med et ansigt som messer San Michele ligger og sover på stenene med luften som omhæng?"

Den unge mand, som lige var vågnet og med forstyrret ansigt hørte på den andens dybe strubelyde, forstod næppe, hvad han sagde, men han forstod, at han pegede på hans ring; han så ned på den og rettede sig halvt instinktmæssigt efter advarslen, tog den af og stak den ind under sin vams, idet han rejste sig op og strakte sig.

"Eders klæder passer ilde til sådant et klenodie, unge mand," sagde, Bratti. "Man kunne gerne falde på, at helgenerne havde sendt *jer* et lig; men har I plyndret det, vil jeg håbe, at I har begravet det. Og så kan I lade den døde få en messe eller to med i købet."

Det så ud, som der fo'r en gysen igennem den unge mand ved disse ord; han holdt op med at strække sig og vendte sig et øjeblik med en barsk mine om imod Bratti, men han påtog sig straks igen en ligegyldig mine, tog den røde levantiner-hue af, der hang som en stor pung over hans venstre øre, strøg sine lange, mørkebrune lokker tilbage, så ned ad sine klæder og sagde smilende:

"I har ret, min ven; mine klæder er så medtagne som et gammelt sejl; de er for resten ikke gamle, men de har døjet både søvand og regn som et gammelt sejl. Jeg skal sige jer, jeg er fremmed her i Firenze, og da jeg i aftes kom hertil træt og ømbenet, foretrak jeg at kaste mig i en krog af denne gæstfri søjlehal frem for at gå længere for at finde et herberge, hvor jeg måske kunne falde imellem mere end én slags blodsugere."

"Ja, at I er fremmed, kan jeg sandelig høre," sagde Bratti, "for ordene kommer alle sammen ud af halsen på jer, som om de var smeltet, så at et kristent menneske og en florentiner hverken ved ud eller ind. Men I er ikke fra Genua? Jeg skulle snarere efter snittet på eders klæder tro, at I er fra Venedig."

"For øjeblikket," sagde den fremmede smilende, "ligger der mindre vægt på, hvor jeg kommer fra, end hvor jeg skal gå hen og få en bid frokost. Jer by viser mig just ikke det venligste ansigt her; kan I ikke vise mig hen til et livligere kvarter, hvor jeg kan få mig et måltid mad og tag over hovedet?"

"Det kan jeg," sagde Bratti, "og det er jert held, unge mand, at det just skulle træffe sig så, at jeg gik hertil fra Rovezzano i dag, og at jeg drejede af fra min vej til Mercato Vecchio for at bede et ave i Badia. Det er *jert* held, siger jeg, men nu kommer det an på, hvad min profit bliver. Noget for noget, unge mand. Når jeg viser jer vej til Mercato Vecchio, skal I sværge mig til ved jer skytspatron, at I vil lade mig gøre bud på de tilsølede klæder, I har på, når I køber jer nogle ny – hvad I naturligvis gør."

"Det er et ord, ved San Niccolo," sagde den anden leende. "Men lad os nu komme af sted til denne hersens Mercato, for jeg trænger til at få noget under denne vams, som I er så begærlig efter."

"Begærlig? Nej ...," sagde Bratti, idet han tog posen på nakken og begyndte at gå; men så brød han af og gav sig til at råbe i en tone, der lød omtrent som et vognhjuls knirken og skuren: "*Chi abbaratta – baratta – b'ratta – chi abbaratta cenci et vetri – b'ratta ferri vecchi?* Note 1)"

"Det er ikke stort værd," sagde han derpå, idet han atter slog ind i sin sædvanlige tone. "Eders klæder, bukser og det hele er ikke stort værd. Men har I lyst til at anskaffe jer en lut, der er mere værd end nogen, I kan købe fra ny af, eller et sværd, som en Ridolfi har båret, eller en rosenkrans efter nyeste mode, så kunne jeg overlade jer den for godt køb og lade noget gå af for klæderne; for hvor jævn en mand jeg end er, har jeg dog den bedst forsynede bod i Ferravecchi, og det er lige ved mercatoen. Den hellige jomfru være lovet, det er ikke et græskar, jeg har imellem skuldrene. Men jeg står ikke indespærret i boden hele dagen, jeg har en kone og en ravn, der bliver hjemme og passer forretningen der. *Chi abbaratta – baratta – b'ratta?* ... Og hør nu,

unge mand, hvor kommer I fra, og hvad har I at bestille i Firenze?"

"Jeg troede ikke, I brød jer om andet, end hvad I handlede jer til," sagde den fremmede. "I har ikke budt mig noget for den oplysning."

"Nå ja, en florentiner betænker sig ikke på at byde godt for nyheder; de er gode for maven, selv om der ikke er noget at tjene ved dem. Hvad nu, om jeg får den smukkeste pige på mercatoen til at byde jer et bæger mælk? – den handel er da reel."

"Nej, hende kan jeg selv finde, hvis hun virkelig er at finde på mercatoen, for smukke piger plejer at kigge ud ad døre og vinduer. Nej, nej. Sådan en dreven handelsmand som I burde også vide, at den, der køber nødder og nyheder, risikerer at finde dem hule."

"Nå, unge mand," sagde Bratti med et sideblik, der vidnede om en vis beundring, "jeg mærker, at I ikke er født på en søndag – saltbutikkerne var åbne, da I kom til verden. I er da ikke en jøde, hvad? – fra Spanien eller Neapel, hvad? Jeg kan lade jer vide, at *Frati Minori* gør, hvad de kan, for at gøre det lige så hedt i Firenze som i Spanien for de helvedes hunde, som vil have hele profitten ved åger for sig selv og ikke vil lade de kristne få noget med, og går I ned ad Calimara med en stump gult tøj i jer hue, vil I få jer skønhed endnu grundigere spoleret, end om I fik et sværdstød igennem eders glatte olivenkind. – *Abbaratta – baratta – chi abbaratta?* – Jeg kan lade jer vide, unge mand, at det grå klæde står imod det gule, og der er gråt klæde nok i Firenze til, at der kunne blive lavet en præstekjole og munkekutte til domkirken af det, og der er ikke gult klæde nok til et par bukser

til St. Christopher – lovet være hans navn, og gid han ville sende mig en veksel, der var forfalden på hans dag! – *Abbaratta, baratta, b'ratta – chi abbaratta*?"

"Alt det, I der siger, er jo meget interessante oplysninger, I giver gratis," sagde den fremmede i en temmelig hånlig tone, "men det kommer tilfældigvis ikke mig ved. Jeg er ingen jøde."

"Se, se," sagde Bratti hoverende, "der gjorde jeg en god handel med blotte ord. Jeg fik jer til at sige mig noget, unge mand, skønt I er lige så svær at få tag i som en ål. San Giovanni være lovet! En blind florentiner tager luven fra to enøjede. Men nu er vi på mercatoen."

De var fra de snævre gyder kommet ud på en stor plads, som de ældre florentinske forfattere betegner som *Mercato Vecchio* eller Gammeltorv. Skønt dette torv fra Arilds tid af havde været torveplads for fødevarer og måske var det samme sted, hvor florentinernes stamfædre i oldtiden havde handlet med dalens bønder, når de kom ned fra deres højt liggende borge, havde de florentinske rigmænd ikke taget i betænkning at slå sig ned ved det. I de første tiår af det femtende århundrede, som nu led mod enden, havde medicæerne og andre mægtige familier af *popolani grassi* eller handelsadelen deres huse der. For øjeblikket så man ikke noget til lamme- og kalvekødet, som ellers var stillet til skue på mercatoen, for fasten var ikke forbi. Det stolte slagterlav havde veget pladsen for dem, der solgte grøntsager, ost, makaroni, korn, æg, mælk og tørrede frugter, og kvindestemmerne havde overvægten i koret. Men til enhver tid på året høre man klirren af potter og pander, pengenes klingren i vekselerboderne, fristende billige tilbud fra boderne, hvor der handledes med gamle klæder, opfordringer fra terningspillere,

lovtaler over ny linned- og uldvarer, over udmærket trætøj, kedler og stegepander; i de snævre adgange til torvet trængtes muldyr og vogne, og der hørtes mange lidet høviske ord, der i en mærkværdig høj grad lignede de grovheder, det svagere køn giver til bedste den dag i dag under lignende vanskelige og ophidsende omstændigheder. Damer og herrer, som kom til torvs, fik en hel del mere slagsmål at se, end man plejer at blive vidne til nu om stunder, og flere modbydelige pjalter, tiggerier og skurkestreger, end man nu til dags har let ved at forestille sig. Når det led ud på dagen, kunne enhver tilfældig forbigående blive vidne til det for spillehusene ejendommelige modbydelige skuespil med dets skælvende ivrighed, dets rene fortvivlelse, dets hulken, gudsbespottelse og slagsmål, men så var der på den anden side også mere tiltalende ting at se. Der var kaniner, som ikke var mindre uskyldige og forbavsede end dem, vi ser i vore dage; der var duer og sangfugle til fals som gaver til børn; der var endog killinger til salgs, og hist og her så man en smuk *gattuccio* eller "Mons", der var aldeles udmærket til at tage mus; og hvad der var det bedste af det alt sammen, der var bløde, runde kinder og klare øjne, som var endnu klarere end ellers som følge af det tidlige opbrud fra den fjerne landsby, for ikke at tale om gamle ansigter, af den slags, som aldrig helt savnes, hvor menneskenes vindskibelighed holder til, ansigter prægede af bravhedens og godmodighedens uvisnelige ynde. Og højt på en søjle midt på pladsen – en ærværdig søjle, der var taget fra San Giovannikirken – stod Donatellos billedstøtte af sten forestillende Overflødigheden, og tæt ved den var der et springvand, hvor, som den gamle Pucci siger, torvets koner skyllede deres kar og deres halse med – ikke fordi de ikke havde

råd til at købe vin, men fordi de foretrak at gemme pengene til deres mænd.

Men den morgen, vi her taler om, syntes torvet pludselig at have skiftet fysiognomi. Boderne var ganske vist forsynede med deres forskellige varer, og der havde allerede samlet sig købere, som var opsatte på at sikre sig de smukkeste og friskeste grønsager og det ulasteligste smør. Men da Bratti og hans ledsager trådte ind på piazzaen, så det ud til, at et eller andet af almindelig interesse for en stund havde bortdraget både køberes og sælgeres opmærksomhed fra deres forretninger. De fleste af de handlende havde vendt deres varer ryggen og sluttet sig til de grupper af samtalende, der havde samlet sig på forskellige steder på piazzaen. En, der handlede med gamle klæder, og som var ved at hænge et par lange bukser ud, havde i distraktion hængt dem om halsen på sig, i den grad opsat var han på at komme hen til den nærmeste gruppe; en veltalende ostehandler med et stykke ost i den ene hånd og en kniv i den anden stod uforsigtig og akkompagnerede sig på det udmærkede stykke *marzolino*, og bedagede sælgekoner med deres æggekurve stående for sig i en betænkelig skæv stilling gav en ynkelig klagesang til bedste.

Denne almindelige forvirring var rigtig noget for de florentinske drenge, som aldrig manglede, når der var noget på færde på gaden, og som var et ualmindelig ondskabsfuldt kuld. Nogle gjorde anfald på nødderne og de tørrede figner, andre foretrak de lækre melspiser i de boder, hvor der handledes med kogte fødevarer, lækkerbiskener, som også nogle firbenede hunde, der havde lært at sætte pris på fastespiser, snusede til, hvorpå de hurtigst muligt forsvandt i det nærmeste skjulested,

mens muldyrene, ikke uden at sparke og slå til de kurve, der stod dem i vejen, strakte snuderne ud efter de duftende grøntsager.

"Diavolo!" sagde Bratti, da han og hans ledsager, uden at nogen havde lagt mærke til dem, var kommet helt hen til skuepladsen for det støjende optrin, "mercatoen er blevet så forrykt, som om den hellige fader havde ekskommunikeret os igen, jeg må have at vide, hvad der er på færde. Men I skal ikke være bange. I synes nok, det ser ud til at skulle vare et tusind år, før I får den smukke Tessa at se og får jert bæger mælk, men hold blot fast i mig, så skal jeg nok stå ved mit ord. Husk på, at jeg har forkøbsret til eders klæder, særlig til bukserne, som til trods for alle pletterne er det bedste *panno di gorbo* – skønt så godt som ødelagte af snavs er de nu rigtignok."

"Halløj, monna Trecca," vedblev Bratti, idet han henvendte sig til en gammel kvinde, der stod yderst i den nærmeste gruppe og foreløbig havde holdt op med at vræle for at lytte i stedet for. "Muldyrene vælter alle eders persillebundter," råbte han lige ind i øret på hende. "Er verden ved at gå under?"

"Monna Trecca," hvilket vil sige det samme som "mor grøntkone", vendte sig om, da dette uventede trompetstød gjaldede i hendes højre øre, og så med et halvt arrigt, halvt forvildet blik først på Bratti, så på sit forstyrrede varelager, og så igen på Bratti.

"Gid du må få en dårlig påske og et dårligt år, og gid du må blive slået ihjel med sværd!" skreg hun, idet hun styrtede hen til sin bod. Uden at ænse denne salve tog Bratti ganske roligt hendes plads, så at han kunne komme til at høre den historie,

der havde lagt beslag på hendes opmærksomhed, og gav den unge fremmede et vink, at han skulle holde sig tæt op til ham.

"Jeg siger jer, jeg har selv set det," sagde en tyk mand med et knippe løg, han lige havde købt, i hånden. "Jeg var i Santa Maria Novella og så det med mine egne øjne. Fruentimmeret skreg op og sagde, at hun så en stor tyr med gloende horn komme ned imod kirken for at knuse den. Jeg så det med mine egne øjne."

"Hvad så i, Goro?" sagde en tynd mand, som blinkede skælmsk med øjnene. Han havde en tætsluttende vams på, og på hovedet en baret, der sad skødesløst over det venstre øre, som om den var faldet der ned ved et rent tilfælde; et sirligt lærredsforklæde var hæftet op ved den ene side, og i bæltet havde han en barberkniv. "Hvad så I? Var det tyren eller blot fruentimmeret?"

"Fruentimmeret; men det kommer ud på ét, *mi pare*; det betyder lige akkurat det samme – *va!*" svarede den tykke mand i en temmelig hånlig tone.

"Ja vel, det er tydeligt nok," sagde adskillige i munden på hinanden, og nu begyndte der en forvirret snakken løs. "Det har lynet over San Lorenzo tre nætter i træk" – "Tordenvejr fra stjerneklar himmel" – "Lanternen på domkirken ramt af St. Michaels sværd" – "*Palle* [Note 2)]" fuldstændig smadrede" – Løver sønderrevet hinanden" – "Ja, det er godt til dem" – "Boto caduto in Santissima Nunziata [Note 3)]" – "Dø som en god kristen" – "Gud har nok tilgivet ham" – disse tit gentagne ytringer krydsede hinanden som hagl i storm, idet hver enkelt af de talende var mere opfyldt af trang til at komme til at udtale sig end opsat på at finde tilhørere. De eneste i hele gruppen, der ingenting sagde, var måske Bratti, som havde travlt med at lægge de

stumper sammen, som han opsnappede, manden med barberkniven, og en ivrigt udseende person med tynde læber, briller på og pen og blækhus ved sit bælte.

"*Ebbene* Nello," sagde Bratti, idet han gik uden om gruppen, til han nåede så langt, at barberen kunne høre, hvad han sagde; "det lader til, at Magnificoen er død – fred med hans sjæl! – og at prisen på voks vil stige."

"Akkurat," svarede Nello, og så tilføjede han med gravitetisk mine, men mærkværdig hurtigt: "og hans voksbillede i Nunziata faldt ned lige i det samme, siger de, eller også var det på en anden tid, det må munkene om, de ved det bedst. Og adskillige køer og koner har født dødfødte kalve, og hvad angår de rådne æg, der er blevet slået i stykker siden karnevallet, så er der ingen, der har talt dem. Å, han var en stor mand – en stor statsmand – en større digter end Dante. Og så er alligevel kuplen ikke faldet ned, kun lanternen! *Che miracolo!*"

Et skarpt og langtrukkent "Pst!" skar pludselig igennem den brusende storm af strubelyd. Det kom fra den blege mand med brillerne og gjorde den tilsigtede virkning, for larmen ophørte, og alles øjne fæstedes på ham med et forventningsfuldt blik.

"Det er et sandt ord, at I florentinere er blinde," begyndte han med en høj, skingrende stemme. "Der skal, tykkes mig, ikke andet end et knippe hø til for at gøre jer til kvæg. Tror I, Lorenzos død er en svøbe, Gud vil tugte Firenze med? Å, I er som spurve, der pludrer lovtaler over den døde høg. Hvad for noget! En mand, som søgte at slå en løkke om hver eneste hals i republikken, for at kunne trække til, når det behagede ham! Det kan I lide! I ser helst, at valget af eders embedsmænd foregår i gehejmerådet, og at ingen andre end Medicierne får lov til at

gøre brug af deres borgerret. Det skal der til nu: *netto di specchio* betyder ikke længere, at en mand betaler sine skatter og afgifter til republikken, det betyder, at han er villig til at lukke øjnene for, at folket plyndres, at dets døtres medgift ranes, at han skiftevis vil agere rænkesmed og filosof – høre på smudsige viser i karnevalstiden og råbe *Bellissimi*! og høre på gudelige sange og også råbe *bellissimi* til dem. Men sådan er det, I helst vil have det. I brummer og gør spektakler over eders småpenge, men I bryder jer ikke om, at der bliver slået hul i bunden af statskassen, for at guldet kan løbe ned i Lorenzos lommer. I betaler med fornøjelse *staffieri* for at gå foran og bag efter en af eders borgere, for at han skal være behagelig og nedladende imod jer. "Sikken en høj pisaner, vi holder til at gå foran ham med draget sværd," siger I, "og alligevel smiler Lorenzo til os. Sikken en godhed!" Og I tror, at det, at I er blevet fri for en mand, som snart ville have lagt saddel og bidsel på jer, ligesom Sforza har lagt saddel og bidsel på Milano – I tror, at den mands død er en svøbe, som Gud sender jer jærtegn om. Nej, jeg kan lade jer vide, at der er en svøbe af en helt anden slags i anmarch."

"Nå, nå, Ser Cioni, hold jer til jer politik, og indlad jer ikke på profetier," sagde Nello. "Men siden I taler om jærtegn, kan så noget jærtegn være større end en notar, der bliver gudelig? Bileams æsel var for ingenting at regne i sammenligning med det."

"Ja, men det er en notar, der ingen ting har at bestille; der er ingen blæk i hans blækhus," sagde en anden. "Træk I lige så godt straks i kutten, Ser Cioni, alle vil tro jer på jert ord, at I holder faste."

Notaren vendte sig bort og gik sin vej med et harmfuldt blik, og da han trådte til side, viste der sig en lille mand, som havde stået bag ved ham; han havde et gulblegt, men mildt ansigt, og hans krumme ryg tydede på stillesiddende arbejde.

"Ved San Giovanni," sagde den tykke mand med løgene med et udtryk som et menneske, der føler sine grundsætninger vakle, "jeg er ikke vis på, at der ikke er noget i, hvad Ser Cioni siger, for jeg ved, at jeg selv har god grund til at klage over småpengene. Brumme, sagde han? Død og helvede! Jeg skulle mene, at vi brummer, og lad blot en give signalet, så skal jeg være blandt de første på piazzaen, hellere end jeg vil se pengene forvanskede i hænderne på os, som om magistraten bestod af lutter troldmænd. Og det er et sandt ord, at det uvæsen kunne Lorenzo have sat en stopper for, om han havde villet – og hvad angår tyren med de gloende horn, så kan den, som Ser Cioni siger, for den sags skyld betyde mange ting; den kan have mere at gøre med skatterne, end vi tror. For når Gud sender et jærtegn fra oven, går det ikke an at tro, at det kun skulle have én ting at betyde."

"I taler som et orakel, Goro," sagde barberen. "Når vi stakkels dødelige kan lægge en to-tre betydninger i en ting, ville det være ren gudsbespottelse ikke at tro, at jer jærtegns-tyr ikke skulle kunne betyde alt, hvad nogen levende sjæl i Firenze behager."

"Du gør nar, Nello," sagde den gustne, krogryggede mand, som nu ikke længere skjultes af notaren. "Men det er ikke des mindre sandt, at enhver åbenbaring, hvad enten den nu gives i form af syner, drømme, jærtegn eller i det skrevne ord, har mange betydninger, som det tilkommer de oplyste at tyde."

"Ja vist så," svarede Nello. "Jeg har jo været henne at høre munken i San Lorenzo. Men jeg har også været henne at høre Fra Menico da Ponzo i Domkirken, og efter hvad han siger, render jer Fra Girolamo med hans syner og udtydninger efter vinden fra Mongibello, og de, der går med ham, har udsigt til en lignende skæbne som den, der overgik visse svin, som styrtede sig på hovedet ud i søen eller et andet sted hen, hvor der er hedere. Hvad skal en stakkels barber gøre, når San Domenico brøler *è vero* ind i det ene øre på ham, og San Francisco skriger *è falso* ind i det andet, og han ikke hører til de oplyste? Men det er ikke til at tage fejl af, at vor Goro her har begyndt at lægge sig efter oplysning, for han er allerede mand for at indse, at tyren med de gloende horn først betyder ham selv og for det andet alle andre hårdt tyngede skatteydere i Firenze, som er bestemte på at stange magistraten ved første givne lejlighed."

"Goro er en tosse!" sagde en basstemme med en klang, så det lød, som når en stor klokke falder ind imellem en hel mængde små. "Han gjorde bedst i at gå hjem med sine løg og banke sin uld, det kommer han længere med end ved at lade sin tønde af en krop se på piazzaen, som om hans sorger kunne måles efter omfanget af hans vom. De byrder, der trykker ham mest, er hans svære korpus og hans dovenskab."

Den talende var lige netop kommet tids nok til at høre slutningen af Nellos tale, men han var af den slags mennesker, som alle og enhver uvilkårligt gør plads for som for en stormbuk. Han var ikke synderlig over middelhøjde, men det indtryk af umådelige kræfter, man fik ved synet af hans svære bryst og muskelstærke arme, der var blottede op til skuldrene, forhøjedes ved den skarpe forstand og rolige bestemthed, hans

blik og hver fure i hans kinder og pande bar vidne om. Han havde ofte uden at vide af det måttet gøre tjeneste for Domenico Ghirlandajo, når denne store maler lod livet i Firenze afspejle sig på kirkernes mure og satte de ansigter, han kendte, med deres stærke linjer og mørke farver, i stedet for blege, luftige traditioner. Hans af naturen mørke hudfarve var yderligere bronzeret af et lignende lag støv og smuds som det, der gav hans læderskødskind en blank politur – det lod til, at dette overtræk var en nødvendig betingelse for hans velvære, for det blev åbenbart ikke vasket af med smålig sans for renlighed.

Goro drejede sit fede ansigt med de glasagtige øjne om imod den talende med et blik, der snarere bad om forladelse end tydede på vrede.

"Nå, Niccolo," sagde han i en krænket tone, "jeg har tit nok hørt jer synge i en anden tone. Jeg har selv hørt jer sige, at en mand ikke er et møllehjul, der ikke har andet at gøre end at gå rundt, så længe møllen er i gang, og stå stille uden at røre sig af pletten, når der ingen vand er. Og I sætter lige så megen pris på jer stemme som nogen mand i Firenze – ja, og jeg har hørt jer sige, at hvis Lorenzo ..."

"Ja, ja," sagde Niccolo, "gylp nu ikke mine ord op igen, efter at du har slugt dem og lavet dem sådan til, at de ikke er til at kende igen. Jeg stemmer, og jeg taler, når det er til nogen nytte; når jernet er varmt, spilder jeg ikke tiden, men smeder, men jeg har andet at bruge den kostbare tid til end til at hamre på koldt jern, eller til at stå på gaden som du, Goro, med næsen i vejret som et svin under et egetræ. Og hvad Lorenzo angår – som er død og borte før tiden –, så var han en mand, der havde blik for fint smedearbejde, og når nogen siger, at han havde lyst til at

opkaste sig til tyran, så siger jeg: *Sia*, jeg vil ikke nægte, at vinden blæser fra den kant, den blæser fra, når alle og enhver kan se vejrhanen. Men det betyder blot, at Lorenzo var en toppet falk, og der er fuldt op af falke uden toppe, hvis kløer og næb river lige så hvast. Men var der for resten nogen udsigt til en virkelig forandring i tingene, så at *Marzocco* [Note 4)] igen kunne ryste sin manke og brøle, i stedet for at bukke hovedet og slikke fødderne på alle og enhver, der vil op at ride på den, så var jeg med til at slå et ordentligt slag."

"Og den forandring er ikke langt borte, Niccolo," sagde den gustne mand med det milde ansigt, idet han benyttede lejligheden ligesom en missionær iblandt letsindige hedninger, "for der forestår en trængselens tid, og svøben er nær for hånden. Og når kirken bliver renset for kardinaler og prælater, som driver handel med dens arv for at få hænderne fulde, for at de kan betale blodpenge og tilfredsstille deres lyster, så bliver staten også renset – og Firenze bliver renset for folk, som med glæde ser gerrighed og vellyst trives under den røde hat og mitraen, fordi de så kan bruge deres værre helvedlaster som skjold for deres egne."

"Javel, ligesom Goros tykke krop kunne tjene som skjold for min spinkle person," sagde Nello, "men når så det udmærkede skjold faldt, så blev jeg kvalt under det, det er nu vist. Det er ikke nogen dårlig lignelse, du der har fundet på, Nanni – eller det er vel snarere munken, for jeg tænker ikke, din forstands lille bæger kan rumme anden spiritus end den, han skænker i det."

"Og det var godt for dig, Nello," svarede Nanni, "om du kunne hælde al din spot og alle dine narrestreger ud og også få noget

af den spiritus skænket i. Varselsråbet lyder for alle menneskers øren, og det er slet ikke nogen ny historie, for abbed Joachim profeterede om den tid, som nu forestår, for tre hundrede år siden, og nu har Fra Girolamo atter fået kaldet. Han har haft en åbenbaring ligesom de gamle profeter; han så et sværd hænge ned fra himlen."

"Ja, og det kan du selv få at se, Nanni, når du blot stirrer længe nok i vejret," sagde Niccolo, "for det usle skrædderhåndværk, du driver, har til følge, at dit hoved hænger så langt ud over dine ben, at dine øjne ikke kan se andet over skrædderbordet end låget på din hjernekiste."

Den skikkelige skrædder fandt sig i denne spøg uden at blive vred, for det var ham mere om at gøre at overbevise sine tilhørere om sandheden af, hvad han sagde, end at holde på sin værdighed. Niccolo gav ham imidlertid ingen lejlighed til at svare, for han gik sin vej for at passe sit arbejde, idet han rimeligvis betragtede en yderligere fortsættelse af denne samtale som det samme som at hamre på koldt jern.

"*Ebbene,*" sagde manden med bukserne om halsen, som lige var kommet til fra en anden gruppe samtalende. "Det sikreste, man kan gøre, er at slå kors for sig og lade være at gøre nar ad nogen. Har I hørt, at Magnificoen sendte bud efter munken på det sidste og ikke kunne dø uden hans velsignelse?"

"Er det virkelig sandt?" sagde adskillige i munden på hinanden. "Ja, ja, Gud har nok tilgivet ham." – "Han døde som en god kristen." – "Han havde ikke øjnene fra det hellige krucifiks." – "Og munken gav ham sin velsignelse?"

"Ja, jeg ved ikke mere, end jeg har sagt," sagde ham med bukserne. "Jeg ved blot, at Guccio dér mødte en *staffiere*, som

skulle tilbage til Careggi, og han fortalte ham, at der var blevet sendt bud efter munken i går aftes, efter at Magnificoen havde skriftet og fået det hellige sakramente."

"Det er rimeligt nok, at munken fortæller folk noget om den ting i sin prædiken i morgen, ikke sandt, Nanni? Hvad mener du?" sagde Goro.

Men Nanni havde allerede vendt Goro ryggen, og gruppen tyndedes hurtigt, idet nogle gik bort, fordi de ville hen og høre nyheder om munken, andre, fordi det var på tide, at de passede deres forretninger. Under dette almindelige opbrud kom Bratti helt hen til barberen og sagde:

"Nello, du har en rap tunge og er dreven i at lirke hemmeligheder ud af folk, når du først har fået dem ordentligt sæbet ind. Jeg samlede en fremmed op i morges, da jeg kom fra Rovezzano, og jeg kan ikke få mere ud af ham end af bogstaverne på det skærf, jeg købte af franskmanden. Det er ikke begreb, det skorter mig på – jeg trænger ikke til nogen til at hjælpe mig med at tælle kuglerne i rosenkransen, – men når det gælder om at blive klog på udenlandsk væsen, kan en tosse tit komme videre end en vis mand."

"Ja, du er vis som Midas, der kunne forvandle pjalter og rustne søm til guld akkurat ligesom du," sagde Nello, "og der var også noget af et æsel ved ham. Men hvor er den fremmede fugl?"

Bratti så sig om med en skuffet mine.

"Diavolo!" sagde han ærgerlig. "Fuglen er fløjet. Nu kommer jeg i tanker om, at han var sulten, og jeg glemte ham. Men jeg tør svare for, at vi finder, ham på mercatoen, når vi blot søger, hvor der er brød og madlugt. "

"Så lad os gå mercatoen rundt da," sagde Nello.

"Det er ikke hans fjer, jeg ikke kan blive klog på," sagde Bratti, idet de fulgtes ad. "Der er ikke meget i retning af snit og stof på denne side den hellige grav, der kan forbavse en florentiner. "

"Eller forskrække ham," sagde Nello, "når han har set en *inglese* eller en *tedesco*."

"Nej, det skulle jeg mene," sagde Bratti. "Hans klæder er for resten også godt italiensk fabrikat, og hans bukser er farvet i Ognissanti, førend de, som han siger, blev dyppet i saltvand. Men det, jeg ikke kan blive klog på, er ..."

Her blev Bratti afbrudt ved en trængsel, der opstod, da de nåede en af gyderne, som førte ud til torvet, og inden han havde fået begyndt igen, fik de øje på den gådefulde fremmede, de søgte efter.

2. En frokost for kærlighed

Da Bratti sluttede sig til den omtalte gruppe blev den unge fremmede snart ked af at vente på ham, idet han ikke kunne gøre sig håb om at få grunden til det almindelige røre at vide og for øvrigt heller ikke brød sig stort om at få besked om, hvad der rimeligvis kun havde interesse for indfødte florentinere. Han gav sig til at drive om på piazzaen og spejde efter et eller andet udsalgssted for fødevarer, hvis ejer var lidt mindre opsat på nyheder end de andre. Men pludselig syntes der at falde ham noget ind; han greb ned i en pung eller taske, der hang ved hans bælte, og ransagede den atter og atter med en skuffet mine.

"Ikke en obol, for pokker!" mumlede han i et sprog, som ikke var toscansk og overhovedet ikke nogen italiensk mundart, "jeg troede dog, jeg havde en ussel hvid tilbage. Så må jeg se at få min frokost for kærlighed."

Han havde ikke gået mange skridt, før det forekom ham rimeligt, at han havde fundet et sted, hvor det, han havde at byde i bytte, ikke ville blive forsmået.

I en afsides krog et godt stykke fra alle de samtalende grupper stod der to muldyr, pyntet med røde kvaster og halskobler. Det ene af dem var læsset med mælkekar af træ, det andet bar to kurve fulde af urter og salat. En ung pige stod og støttede albuen på det æsel, der bar mælkekarrene. Hun så ud til ikke at være over seksten år; hendes kønne ansigt indrammedes af en rød hætte og så endnu barnligere ud, fordi håret var helt skjult. Det stakkels barn var måske træt af sit arbejde med i den tidlige morgenstund at lave alt i stand til sin vandring til byen fra et eller andet *castello* en mils vej borte, for

hun så ud, som hun var faldet i søvn i sin halvt stående, halvt tilbagelænede stilling. Vor fremmede gjorde sig imidlertid ingen samvittighed af at vække hende, men han bar sig så lemfældigt ad, at det bares pigebarnet for i hendes drøm, som om en lille timianskvist var kommet til at røre ved hendes læber, mens hun bukkede sig ned for at samle urter. Drømmen blev imidlertid afbrudt, for hun slog sine blå barneøjne op og fo'r sammen, forbavset og forvirret ved synet af den unge fremmede, der stod lige foran hende. Hun hørte ham tale til hende med en stemme, hvis klang var så fremmed og så blød, at hun, selv om hun havde været mindre forvirret, ville have taget det for givet, at det var aldeles håbløst at tænke på at forstå, hvad han sagde. Hendes første bevægelse var at vende hovedet bort og slå en flig af sin sarses kåbe op for ansigtet. Han gentog sine ord:

"Om forladelse, smukke pige, at jeg vækker jer, men jeg er ved at dø af sult, og synet af jer mælk gør mig endnu mere opsat på at få noget frokost."

Han havde valgt ordene "*muoio di fame*", fordi han vidste, at dem ville hun forstå, og han havde udtalt dem i en skæmtende tone, idet han lod, som om han var en tigger. Nu forstod hun ham, kåbefligen blev taget bort fra ansigtet, og et øjeblik efter rakte hun ham et glas duftende mælk. Han førte det uden yderligere komplimenter til sine læber, og mens han drak, tog den lille pige mod til sig og så op på de lange, brune krøller, der bølgede om hovedet på denne fremmede, hvis stemme havde sådan en mærkværdig klang, og som havde bedt om noget at leve af i en tone, som om han var en tigger, men som til trods

for, at hans klæder var meget medtagne, så ganske anderledes ud end nogen tigger, hun hidtil havde set.

Medens hun således mønstrede ham, stak hun, drevet af en anden følelse, hånden ned i en pose, muldyret bar, og da den fremmede satte bægeret fra sig, så han hende række et stort stykke brød ud imod ham og opfangede et blik fra de blå øjne, der syntes at opmuntre ham til også at tage det.

"Men det er måske din egen frokost?" sagde han. "Nej, jeg har fået nok uden betaling. Tusind tak, min søde pige."

Hun svarede ikke, men hun rakte brødet nærmere hen imod ham, som om hun var utålmodig over hans vægring, og da den fremmedes mørke øjne dvælende hvilede på den lille piges ansigt, syntes hun at få mere og mere mod til at se i vejret og møde hans blik.

"Nå ja, så bliver jeg jo nødt til at tage brødet," sagde han, idet han tog det, "men så bliver jeg dristigere endnu og beder om et kys til at søde det med."

Det var mærkværdig let at forstå ham til trods for hans stemmes fremmede klang, som hun i førstningen havde syntes var til at korse sig over. Hun rødmede stærkt og trak igen en flig af kåben op for munden. Men lige som den anmassende fremmede bøjede sig frem og lagde hånden på den arm, der holdt i den skærmende kåbeflig, blev han skræmt op af en barsk stemme, der rungede lige i øret på ham.

"Hvem er *du* – gid du få en ulykke! Jeg tør sværge på, at du ikke er nogen ærlig kunde, men en af dem, der sidder og driver over terningerne, hvis du ikke er det, der er værre. Se til, at, du kommer af sted og søger mere passende selskab, ellers skal jeg spille op for dig til en dans, der går raskere, end du skøtter om."

Den unge fremmede trådte tilbage og så på den talende med et blik, der var irriterende langt fra at røbe forskrækkelse eller tilbøjelighed til at bede om forladelse, og det lidt uforskammede udtryk, der var i hans ansigt, gik over til et bredt, strålende smil, da han mønstrede den, der havde truet ham. Det var en svær, muskelstærk kvinde, der bar en mandfolkevams over sin grønne sarses kjole og på hovedet havde en spids hætte, der i sin tid havde hørt til en kåbe. Det solbrændte ansigt frembød til trods for al sin plumphed og alle sine rynker en halvt bedrøvelig, halvt latterlig moderlig lighed med den lille piges fine barneansigt, en lighed af den slags, som ofte synes at indeholde en endnu mere skrigende og ulykkevarslende spådom end den, man træffer på dødslejet.

Der var noget uimodståelig forsonende i den unge mands strålende smil, men monna Ghita var ikke den kone, der lod sig mærke med nogen svaghed, og hun blev ved at tale, tilsyneladende i stigende forbitrelse.

"Javel, grine kan I som andre abekatte med vams og hue på. Jeg tør sværge på, at I er minstrel eller markskriger. I ser så tosset ud som en luftspringer, der har slået en kolbøtte og lige er kommet på benene igen. Og hvad er det for tossestreger, du har haft for, Tessa?" vedblev hun, idet hun vendte sig til datteren, hvis forskrækkede ansigt indbød mere til grovheder. "Det lader til, at du har givet ham mælk og mad – ja, du hentede såmænd gerne vand i dine øren til enhver doven landstryger, som ikke gad bukke sig ned for selv at tage det, du tossede tøs – sikken du glor! Vend dig om, og læs urterne af kurvene, ellers skal du komme til at sige et par Aver uden for ordenen, du!"

"Nej, madonna," sagde den fremmede med et undskyldende smil, "vær ikke vred på jer smukke Tessa, fordi hun har forbarmet sig over en sulten rejsende, som uventet gjorde den opdagelse, at han ikke ejede en hvid. Jert kønne ansigt tager sig så godt ud, når I er vred, at jeg længes efter at se det oplivet af et smil."

"Væk med jer! Jeg ved nok, hvad stof I er af. I kan kildre mig en rum tid med et halmstrå, før I får mig til at le, kan jeg lade jer vide. Gå fanden i vold, eller jeg skal give jer sådan en skønhedsplet eller to i jert ansigt, at I ikke skal komme til at kysse nogen på denne side advent."

Lidt før monna Ghita hævede sine skrækkelige næver for at give sin veltalenhed større eftertryk, sagde Bratti, som var kommet til et øjeblik i forvejen, til sin ledsager: "Hvad mener du om den *pappagallo*, Nello? Lyder hans mål ikke, som om han var fra Venedig?"

"Nej, Bratti," svarede barberen sagte, "din visdom er meget asensagtig, som jeg sagde dig før, særlig hvad ørene angår. Denne fremmede er en græker, så sandt som det udelukkende er mig, der barberer den fortræffelige Demetrio og har trukket flere end én dårlig tand ud af hans lærde mund. Denne unge mand kunne godt antages for at komme lige direkte fra Olympos – i alt fald når jeg havde haft ham under behandling med min ragekniv."

"*Orsù*! monna Ghita," vedblev Nello, "hvad har fremkaldt dette uvejr? Har den unge fremmede ikke opført sig ordentligt?"

"Ved San Giovanni," sagde den forsigtige Bratti, som ikke havde rystet den mistanke af sig, der straks var opstået hos ham ved synet af den kostbare ring på den lurvet klædte

fremmedes finger, "er det hans agt at styrte sig i ulykke, har han båret sig fornuftigt ad ved at løbe fra mig. Jeg kan sværge på, at jeg fandt ham i *Loggia de' Cerchi* med en ring på fingeren, som jeg har set Bernardo Rucellai bære mage til, og ellers ved jeg ikke den ting på ham, der er så meget værd som et rustent søm."

"Sagen er nok den," sagde Nello, idet han så godmodigt på den fremmede, "at denne *bello giovane* har været lidt for dristig til at beundre monna Ghitas yndigheder og har prøvet på at kysse hende, mens hendes datter vendte ryggen til, for jeg ser, at den smukke Tessa har overmåde travlt med at se til den anden side. Forholder det sig ikke så, messer?"

"I har gættet min brøde som en sandsiger," sagde den fremmede leende. "Kun var jeg ikke så heldig at træffe monna Ghita straks. Jeg bad hendes datter om et bæger mælk, og da hun så oven i købet gav mig dette stykke brød, var jeg ved at bevidne hende min ydmyge taknemmelighed, førend jeg fik den endnu større fornøjelse at stå ansigt til ansigt med disse modnere yndigheder, som jeg måske har beundret noget for dristigt."

"Af sted med jer, væk med jer alle sammen, og bliv i skærsilden, til jeg løser jer ud!" sagde monna Ghita rasende, idet hun puffede til Nello og trak sit muldyr frem, så at den fremmede blev nødt til at springe til side. "Tessa, træk dit muldyr lidt frem, din tossede tøs, vognen kører jo lige ind på os."

Idet Tessa vendte sig om for at tage muldyret ved bidslet, kastede hun et frygtsomt blik på den fremmede, som nu tillige med Nello gik af vejen for en torvevogn, der kom kørende, og

hendes blik var langt nok, til at hun kunne opfatte det vink, han gav hende for at lade hende vide, at han havde ventet på denne lejlighed til at sige hende farvel.

"*Ebbene,*" sagde Bratti, idet han hævede stemmen og talte over vognen. "Jeg overlader jer til Nello, unge mand, for jeg har ikke mere at gøre her med min pose og min kurv, og jeg har forretninger hjemme. Men glem ikke vor akkord, for jeg kan ikke gøre for, at I traf Tessa uden min hjælp. Nello kan vise jer min bod i Ferravecchi, og jeg skal ikke slå hånden af jer."

"Tusind tak, min ven," sagde den fremmede leende. Derpå drejede han og Nello om ad den snævre gade, der var den nærmeste vej til Piazza del Duomo.

3. Barberstuen

"Sandt at sige," sagde den unge fremmede til Nello, da de var kommet lidt bort fra trængslen af vogne og muldyr, "sandt at sige har jeg slet ingen ting imod at gå over fra den patron til en anden, der har en mindre barbarisk udtale og driver en mindre gådefuld forretning. Er det almindeligt her i Firenze, at folk, der vanker om og handler med pjalter og glasskår, taler om boder, hvor de sælger lutter og sværd?"

"Almindeligt? Nej, men vor Bratti er heller ikke noget almindeligt menneske. Han har grundsætninger og lever i overensstemmelse med dem, hvilket er mere, end jeg kan sige om nogen som helst filosof, jeg har den ære at barbere," svarede Nello, hvis veltalenhed ligesom en fuld flaske aldrig kunne skænke lidt ad gangen. "Bratti har sat sig for, at han vil have så megen fornøjelse – det vil sige fortjeneste, ud af livet som muligt; han giver den hellige kirke det hele, når legen er ude, for at slippe så let som muligt igennem skærsilden – han har til den ende ladet sit testamente gøre, så billigt, som han kunne få nogen notar til at gøre det. Men jeg har tit sagt til ham: "Bratti, det er en dårlig forretning, og du har forkert fat på tingene. Bliver du ikke en smule trist til mode, når du ser billeder af Paradiset? Der kommer du aldrig til at sjakre med pjalter og rustne søm; helgenerne og englene har hverken brug for nåle eller fyrsvamp, og når jeg undtager San Bartolommeo, tror jeg ikke, du har nogen udsigt til at komme til at gøre forretninger med nogen om aflagte klæder." Men Gud forlade mig," vedblev Nello, idet han slog over i en anden tone og korsede sig, "sådan letfærdig tale sømmer sig ikke i dag, da Lorenzo ligger lig, og

muserne river sig i håret – hvilket altid er en pinefuld tanke for en barber; og I, messere, er rimeligvis heller ikke i godt humør, for når en mand, der taler og fører sig som I, søger sådant et bedrøveligt nattely, tyder det på, at der må være overgået ham noget bedrøveligt."

"Hvad er det for en Lorenzo, hvis død I taler om?" sagde den fremmede, idet han lod til at være så optaget af den ting, at han rent overhørte det indirekte spørgsmål, barberen stillede ham.

"Hvad det er for en Lorenzo? Der er kun én Lorenzo, skulle jeg mene, hvis død kunne bringe mercatoen i oprør, få lanternen på domkirken til at hoppe af fortvivlelse og sætte republikkens løver i sådant et humør, at de ikke har andet at gøre end at æde hinanden. Jeg mener Lorenzo de' Medici, vort Athens Perikles – om det må være mig tilladt at betjene mig af sådan en lignelse over for en græker."

"Hvorfor ikke," sagde den fremmede leende; "for jeg tvivler om, at Athen nogen sinde, selv i Perikles' dage, har kunnet præstere en så lærd barber."

"Ja, ja, jeg tænkte nok, at jeg ikke kunne tage fejl," sagde den tungerappe Nello; "ellers havde jeg rigtignok ikke haft synderlig nytte af at barbere den velærværdige Demetrio Galcondilla; men om forladelse, jeg er målløs af forundring – jert italiensk er bedre end hans, skønt han har været i Italien i fyrretyve år – I taler det endog bedre end den lærde Marullo, som må siges at have formælet sig med Italiens muse i mere end én betydning, eftersom han er gift med vor lærde og elskelige Alessandra Scala."

"Det vil betage jer noget af jer forundring, når I får at vide, at jeg er et skud af en græsk stamme, der har groet i Italiens

jordbund meget længere end morbærtræerne, som trives så godt. Jeg er født i Bari, og min – jeg er opdraget af en italiener, mener jeg – så jeg må i virkeligheden snarere kaldes en græculus end en græker. Det græske i mig blev trængt tilbage, antager jeg, til det kom frem igen ved lang tids ophold og mange rejser i gudernes og heroernes land. Og hvis I bryder jer om mine private anliggender, kan jeg sige jer, at dette græske anstrøg og nogle få antikke stene, jeg har på mig, er det eneste, skibbruddet har ladet mig beholde. Men når tårnene falder, er småfuglene ilde farne, ved I – nu, da jeg hører, at jer Perikles er død, ville jeg ønske, at jeg hellere var gået til Rom, hvilket jeg også ville have gjort, hvis jeg ikke havde mødt en svigefuld ugle i en augustinermunks skikkelse. 'I Rom,' sagde han, 'forsvinder I imellem en flok forsultne studenter, men i Firenze lyser Lorenzos sol alle vegne. Firenze er det bedste marked i hele Italien for den slags varer, I fører.'"

"*Gnaffe*, og det bliver det ved at være, håber jeg," sagde Nello. "Lorenzo var ikke den eneste, der forstod sig på lærdom og tog sig af den her i Firenze – det forbyde Himlen! Fordi han var en stor melon, er alle andre florentinere ikke agurker, *mi pare*. Har vi ikke Bernardo Rucellai og Alamanno Rinuccini og mange andre? Og vil I have besked om den slags ting, så kom I blot til mig, Nello. Jeg skulle mene, at jeg kan være en *bel erudito* som jer til nytte. Der er nu først og fremmest håret. Det skæg, min smukke unge ven, kommer I til at skille jer af med. Her i Firenze holder vi ikke af at se næsen stikke frem igennem en skov af hår. Men betænk vel, at når I først har ladet jer barbere, er I gået over Rubicon; fortryder I det og lader jert skæg vokse, efter at en kamp med ragekniven har gjort det stift, har jer

mund uigenkaldeligt mistet, hvad messer Angelo kalder læbernes guddommelige prærogativ, og vil tage sig ud som en mørk hule kranset med strittende tjørne."

"Det var da en skrækkelig spådom," sagde grækeren, "især hvis mange af eders florentinske piger er så kønne som den lille Tessa, jeg stjal et kys fra."

"Tessa? Hun er en grov bondepige – I vil komme i kridthuset hos damer, der ikke lugter af stalden. Men så må I heller ikke se ud som en mistænkelig person; I må se ud som en hofmand, som en lærd af den mere polerede slags som f.eks. vor Pietro Crinito – som en, der synder blandt velopdragne og velnærede folk, og ikke som en, der slubrer dårlig *vino di sotto* i sig i en hvilken som helst kippe."

"Det går jeg hjertensgerne ind på," sagde den fremmede. "Forlanger de florentinske gratier det, ofrer jeg dem gerne den smule skæg, men ..."

"Ja vel, ja vel," afbrød Nello ham, "jeg ved, hvad I vil sige; det er *la bella zazzera* – det er eders hyacintlokker, I Ikke har lyst til at komme af med, men det behøves heller ikke. De skal blot studses lidt – *ecco!* – så kommer I til at ligne den berømmelige Pico di Mirandola i hans fejreste vår. Se, nu nåede vi i god tid Piazza San Giovanni, og der har vi døren til min stue. Men I standser, ser jeg – naturligvis, I har lyst til at se verdens vidunder, vor Santa Maria del Fiore. Nå ja, men kun et blik, jeg beder jer indstændigt om at vente med at tage den nærmere i øjesyn, til I er blevet barberet; jeg skælver af begejstring og attrå efter at komme til at øve min kunst. Kom så, denne vej."

Barberen tog den fremmede under armen og førte ham hen til et punkt på sydsiden af piazzaen, hvorfra han kunne overse

den vældige mørke kuppel, Giottos yndefuldt svævende slanke tårn og San Giovannis sære ottekant i forgrunden med de uforlignelige billedprydede bronzedøre, som endnu havde deres oprindelige forgyldning, om den end var blevet noget mørk. De lyserøde, hvide og purpurrøde marmorfliser var friskere i farven, end de er nu, da fire århundreders vintre har givet dem et okkergult skær som godt vokset merskum; domkirkens facade vansiredes ikke som nu af falmet stuk, men var prydet med den halvfuldendte marmorbeklædning og de med statuer forsynede nicher, som Giotto halvandet hundrede år i forvejen havde gjort udkast til, og da klokketårnet med al dets harmoniske afveksling i form og farve drog blikket opad, højt op i den klare aprilmorgens luft, tog det sig ud som et profetisk symbol, der forkyndte, at menneskelivet må søge at forme sig i overensstemmelse med denne rene, højtstræbende skønhed.

Det indtryk lod det imidlertid ikke til at gøre på grækeren. Hans blik droges uimodståeligt opad, men mens han stod med armene over kors og lokkerne kastet tilbage, var der et let hånligt træk om hans læber, og da han atter så ned, så han sig om med et koldt kritisk udtryk, der virkede temmelig irriterende på Nellos florentinske ånd.

"Nå, min smukke unge mand," sagde han noget utålmodigt, "I synes ikke at ænse vor domkirke mere, end om I var englen Gabriel og kom lige direkte fra Paradis. Jeg gad vide, om I nogen sinde har set smukkere stykke arbejde end vor Giottos tårn eller nogen kuppel, der ikke ville tage sig ud som en ren paddehat ved siden af Brunelleschis der, eller finere og bedre behandlet marmor end det, vi har ladet hente fra fjerne brud og

betalt så dyrt, at man kunne købe et hertugdømme for, hvad det har kostet. Har I nogen sinde set noget, der kan måle sig med det, I ser her?"

"Hvis I stillede mig det spørgsmål med en tyrkisk krumsabel eller blot med jer egen barberkniv på struben af mig," sagde den unge græker med et muntert smil, og idet han gik hen til baptisteriets døre, "ville I ganske sikkert få et ortodokst svar. Men da jeg nu ved min hals i sikkerhed, er jeg så dristig at svare jer, at der er for meget kristent barbari i eders bygninger, til at de falder i min smag. Jeg har en rædsom fornemmelse af, hvad der er indenfor – afskyelige tilrøgede madonnaer, magre helgener i mosaik, som stirrer ned fra hvælvingerne i idiotisk forbavselse, skeletter med skind over, der hænger på kors eller er helt gennemstukket med pile eller ligger på jernriste, kvinder og munke med hovederne på siden i stadig jammer. Jeg har set nok af disse skævhalsede Himlens yndlinge i Konstantinopel. Men hvad er det for en bronzedør der med alle de billeder på? De kvindeskikkelser synes at være formet i en helt anden ånd end de forsultne og gloende helgener, jeg netop talte om; de hoveder ser ud, som der var sjæl i dem, og ikke som om de stadig skulle minde om krampe og kolik."

"Ja vel, ja vel," sagde Nello triumferende. "Jeg tænker nok, I skal komme til at indse, at vor florentinske kunst ikke er barbari. De døre der, min smukke unge mand, blev lavet for et halvt hundred år siden af vor Lorenzo Ghiberti, da han knapt var så gammel som I."

"Ja, nu husker jeg det," sagde den fremmede, idet han vendte sig bort, som om hans skuelyst hurtigt var tilfredsstillet. "Jeg har hørt, at eders toscanske billedhuggere og malere har

studeret antikken en smule. Men med munke til modeller og legender om gale eremitter og martyrer til emner, ville selv åbenbaringer fra Olympen ikke kunne nytte dem stort."

"Jeg forstår jer," sagde Nello med et betydningsfuldt skuldertræk, idet de gik videre. "I er af samme anskuelser som Michele Marullo, ja og som selve Angelo Poliziano til trods for hans kanonikat, når han hviler sig lidt i min stue efter sine studeringer og snakker om, at guderne skal vågne op af deres lange søvn og atter bringe liv i skove og floder. Men han gør nar ad de romerske lærde, som vil have, at vi alle sammen skal tale latin igen. "Mine øren," siger han, "bliver tilstrækkeligt flået af de lærdes barbarismer, og begyndte menigmand at tale latin, ville jeg lige så gerne have været i Firenze den dag, da de gav sig til at hamre på alle kedlerne hele byen over, fordi klokkerne ikke forslog til at få bugt med helgenernes vrede." Ak ja, hr. græker, har I lyst til at få færten af vor lærdom, må I søge på min stue; den er brændpunktet for Firenzes intelligens og for så vidt jordens navle – som min store forgænger Burchiello sagde om sin stue på grund af den langt mindre betydningsfulde omstændighed, at Calimara-gaden, som han boede i, ligger midt i byen. Og der ser I mit skilt "Apollo og Ragekniven" – I ser, at Apollo rækker vor håndterings Triptolemus kniven."

"Jeg ser, at her allerede har været kunder, Sandro," vedblev Nello, idet han talte til en højtideligt udseende mørkøjet knøs, som trådte til side for dem i døren. "Gør nu alting i stand til denne herre. Lad os få den fineste duftende sæbe, for han har en smuk og lærd hage."

"Det er et kønt lille lønkammer, I har der," sagde den fremmede, idet han så ind igennem et gitter, der skilte

barberstuen fra et værelse omtrent af samme størrelse, og som stod i forbindelse med et endnu mindre, hvor der stod en sten-Hermes med nogle laurbærtræer omkring. "Jeg kan tænke, at det er her, jert konklave af *eruditi* samles."

"Der så vel som i min stue," sagde Nello, idet han viste vej ind i værelset indenfor, hvor der stod nogle bænke, et bord, hvorpå der lå en håndskreven bog og ovenpå den en trykt, en lut, nogle skitser i olie og et par afstøbninger at hænder og antikke masker. "For min stue er også et sted, hvor muserne holder til, hvilket I vil indrømme, så snart I kommer på det rene med, hvilket inspirationens lys der går op for jer, når I får en glatraget hage. Ja så, I kan spille på lut, hører jeg. Jeg forstår også den kunst, skønt det ingen nytte er til at give serenader, når man har et ansigt som mit, der ser ud som et overgemt æble. Men se på den skitse; det er en fantasi af Piero di Cosimo, en maler med mærkværdigt sære indfald – han siger, at han kom på den idé ved at se længe på en skimlet væg."

Den skitse, Nello gjorde opmærksom på, forestillende tre masker – en drukken leende satyr, en sørgende Magdalene og imellem dem en stoikers kolde, strenge ansigt; de stod skråt op på skødet af et lille barn, hvis kerubansigt havde noget af det forjættelsesfulde udtryk, som malerne på den tid havde lært at lægge i Jesusbarnets.

"Det er et symbolsk billede, ser jeg," sagde den unge græker, idet han spillede dæmpet på lutten, imens han talte. "Barnet skal måske forestille guldalderen, som hverken trænger til gudsdyrkelse eller filosofi. Og guldalderen kan altid komme tilbage, så længe menneskene fødes som børn og ikke kommer til verden i munkekutte og fo'rværks kåber. Eller måske barnet

skal betyde Epikurs vise lære, der er lige langt fra at være plump, trist og streng."

"Ja, hver har sin forklaring af det billede," sagde Nello, "og spørger I Piero, hvad han har ment med det, så siger han, at hans malerier er et appendix, messer Domeneddio har behaget at give universet, og at hvis nogen er i tvivl om, hvad de betyder, gør han bedst i at spørge den hellige kirke om det. Han er blevet opfordret til at male et billede efter skitsen, men når der bliver tale om den ting, stopper han ørene til og ryster på hovedet – inspirationen er forbi, siger han – ja, det er en løjerlig fyr, den Piero. Men nu er alting klart til, at I kan blive indviet i barberknivens mysterier."

"Ja, mysterier fortjener de sandelig at kaldes," vedblev barberen, betydeligt oplivet ved udsigten til en lang enetale, idet han sikrede sig den unge græker ved at binde servietten på ham; "Minervas og gratiernes mysterier. Jeg får blomsten af folks tanker, fordi jeg griber dem, lige som de er blevet barberet. – Å, I vrider jer lidt under skummet, ja, det kildrer ganske vist lidt i næsen. Nej, hvad jeg ville sige, det er just det, der gør en barberstue så overordentlig skikket til at være et tilholdssted for vid og lærdom. For se nu for eksempel en apotekers bod – der er et kedeligt konklave i *Il Moro*, som gør fordring på at rivalisere med mit, men jeg beder jer blot betænke, hvad det bliver for en inspiration, der kommer ud af nogle væmmelige dekokter – for ikke at tale om, at man aldrig så snart er kommet over tærsklen, før man ser en doktor som en kæmpemæssig edderkop i fo'rværk og skarlagen sidde og vente på sit bytte, hvis han ikke ligefrem spærrer døren, siddende på en krikke, mens han undersøger folks spyt. Jer

hage er en smule fremspringende; vær så venlig at se op på den engel, der blæser på trompet der oppe i loftet; jeg har udtrykkeligt ladet den male for at kunne rette mine klienters hager efter den. Nej, og så er sådan en apoteker, som går og roder med urter og dekokter, desuden fuld af fordomme – han forgiver folk systematisk og er nødt til at forfægte sit system for at forsvare følgerne. En barber derimod kan tage tingene med ro; det eneste, han har at svare til, er sin ragekniv, forudsat da, at han ikke er forfatter. Det var min store forgænger Burchiellos svage side, han var digter og nærede som følge deraf visse fordomme med hensyn til sin egen poesi. Det har jeg holdt mig fri for. Jeg indså meget snart, at forfatterskab gør en mand bornert og strider imod barberknivens fri kunst, som kræver, at man upartisk omfatter alle menneskers hager med kærlighed. *Ecco*, messer, linjerne i jer hage og mund er så rene som hos en ung pige. Og tænk nu på et eller andet indviklet spørgsmål – spørg f.eks. jer selv, om I bør skrive Virgil med *i* eller *e*, og sig så, om I ikke føler, at I er blevet usædvanlig klarhovedet over for det spørgsmål. Men skulle I bestemme jer for *i*'et, bør I holde det for jer selv, til I har gjort jer lykke, for *e*'et har de fleste for sig her i Firenze. Nå, synes jeg ikke nok, at jeg ser et glimt i eders øjne, som tyder på, at jer forstand er blevet skarpere. Den unge Niccolo Macchiavelli, som selv er skarpsindig nok til at skelne *il pelo nell'uovo*, som vi siger, og som er en stor ynder af en elegant barbering, skønt hans skæg knapt er to år gammelt, har selv betroet mig, at aldrig så snart begynder hårene at pippe frem igen, før han mærker, at der kommer en vis tungnemhed over ham."

"Lad mig se, hvordan jeg ser ud," sagde den fremmede leende; "det er jo muligt, at den heldbringende virkning i henseende til min forstand hæmmes af en lille tvivl om den virkning, barberingen har haft i henseende til mit udseende."

"Se jer i dette spejl; det er et venetiansk spejl fra Murano, det ægte *nosce te ipsum*, som jeg har kaldt det, i sammenligning med hvilket det fineste stål- eller sølvspejl er rent mørke. Se nu, hvorledes jert underansigt, når det bliver flittigt barberet, kan komme til at bevare sine menneskelige omrids, i stedet for at der før ingen forskel var imellem det og en slørugles eller en berberabes fysiognomi. Jeg har set mennesker, hvis kinder var i den grad overgroet af skæg, at man kunne have ynket dem som ofre for en sørgelig, brutaliserende straf, der var Dantes Helvede værdig, hvis de ikke havde set ud, som om de struttede af glæde over deres urimelige hårrigdom."

"Jeg synes," sagde grækeren, stadig seende i spejlet, "at I har taget noget af min kapital bort med jer ragekniv – jeg mener, at jeg før så et års tid eller to ældre ud, hvilket måske kunne have gjort mig det lettere at tage mig ud som en lærd mand. Når jeg står over for en patron, der er lidt svagsynet, er jeg bange for, at jeg i en betænkelig grad vil tage mig ud som en atten års pige med bukser og vams på."

"Slet ikke," sagde Nello, idet han gav sig til at studse de alt for yppige lokker. "I er slet ikke skabt som en pige. Og hvad jer alder angår, så husker jeg, at da Angelo Poliziano begyndte sine forelæsninger over det latinske sprog, var hans skæg yngre end jert, og imellem os sagt, hans ungdommelige grimhed var ikke mindre iøjnefaldende end hans tidligt modne lærdom, mens I – nej, nej, jer alder er der ikke noget i vejen med, men imellem os

sagt, den omstændighed, at I er græker, selv om I kun er en apulisk græker, er ikke heldig for jer. Nogle af vore lærde holder for, at jer græske lærdom ikke er andet end en vantreven plante, så længe den ikke er plantet om i italienske hjerner, og at nu, da der er så fuldt op af den forædlede sort, udbreder I indfødte lærere kun vansmag. *Ecco!* Nu har eders lokker den rigtige længde til hals og skuldre. Rejs jer, herre, så skal jeg skille jer af med den besværlige serviet. *Gnaffe!* Jeg fristes næsten til at råde jer til at gå noget længere med eders falmede klæder; I ser ud som en falden fyrste med dem på."

"Men spørgsmålet er," sagde den unge græker, idet han lænede sig til ryggen af en høj stol og besvarede Nellos beundrende blik med en ængstelig spørgende mine, "spørgsmålet er, hvor jeg skal gå hen med mit fyrstelige udseende for at komme ud af min nuværende uheldige tilstand. Når de florentinske yndere af lærdom er uvilligt stemte imod grækerne, indser jeg ikke, hvorledes jer by kan blive et gæstfrit tilflugtssted for mig, som jeg syntes I sagde før."

"*Pian, piano* – ikke så rask," sagde Nello, idet han stak tommelfingrene i sit bælte og gav Sandro et vink, at han skulle rydde op. "Jeg vil ikke skjule for jer, at der hersker en vis fordom imod grækerne iblandt os, og skønt jeg er barber og ikke giver mig af med forfatterskab og i den anledning ikke er hildet i fordomme, må jeg tilstå, at grækerne ikke altid er sådanne nette unge mennesker som I; deres lærdom tager sig tit grov og plump ud, og så har de sådan en barbarisk udtale af det italienske sprog, at deres tale lyder som en drukken tedescos. Og så – ja undskyld; men vi florentinere har store tanker om talen og mener, at et redskab, der er så udmærket til at smigre

og give løfter som tungen, til dels må være bestemt til det brug, og at sandheden er en gåde, som øjnene og forstanden skal løse, så at det er rent spildt ulejlighed, når tungen gør det. Så er der også visse grænser for, hvad vi kan tillade i retning af forstillelse; hvad der går ud over dem, kalder vi forræderi. Men om grækerne siger man, at deres ærlighed begynder der, hvor vi bliver hængt, og at siden furierne lagde sig til at sove, har I kristne grækere så let en samvittighed, at I ikke ville betænke jer på at bruge jer faders lig som trappetrin."

Den rødme, der lagde sig over den fremmedes ansigt, tydede på en så naturlig harme, at den godmodige Nello skyndte sig at gøre det godt igen.

"Bliv ikke vred, *bel giovane*, jeg gentager blot, hvad jeg hører på min stue – I kan jo nok skønne, at min veltalenhed simpelt hen er fløden, jeg skummer af mine klienters tale. Gud forbyde, at jeg skulle lægge bånd på min upartiskhed ved selv at have nogen mening. Og hvad angår de lærdes uvilje imod grækerne," vedblev Nello i en mere spottende tone og med en betydningsfuld grimasse, "så er sagen den, at I er kættere, messer; der er ingen skinsyge med i spillet. Når I blot ville forandre eders anskuelser om Himlen og rette lidt på jer dogmatik, ville vore italienske lærde ikke betænke sig længe, før de overlod jer deres lærestole. Ja, ja, det er især religiøse betænkeligheder, ja, og så også til dels en stor klassikers autoritet – er det ikke Juvenal? Han var, efter hvad jeg har hørt, lige så arrig på grækerne som vor messer Angelo, som plejer at anføre et citat om deres uforbederlige uforskammethed – *audacia perdita*."

"Bah, det citat indeholder en kompliment," sagde grækeren, som atter var blevet rolig og syntes at være klog nok til at tage sagen fra den lystige side,

> "*Ingenium velox, audacia perdita, sermo*
> *promptus, et Isæo torrentior* –

et hurtigt hoved og en kvik veltalenhed kan nok tåle en smule uforskammethed som ballast."

"Vist så," sagde Nello; "og da I, som jeg hører, er lige så bevandret i den latinske litteratur som i den græske, vil I ikke komme sådan af sted som Giovanni Argiropulo, som ligefrem rendte storm imod Cicero og udtalte ham som en ren agurk. For lad mig give jer et råd, unge mand – tro en barber, der har raget de bedste hager, og som har haft øjne og øren med sig i tyve år – salv jer tunge, når I taler om de gamle latinske forfattere, og giv den en ekstra-overhaling, når I taler om de nyere. En klog græker kan komme i kridthuset hos os – der er nu f.eks. vor udmærkede Demetrio, som elskes af mange og ikke hades mere end til måde selv af de navnkundigste lærde."

"Jeg skønner så klart, hvor forstandigt jert råd er," sagde grækeren med det strålende smil, der stadig oplyste hans unge ansigts fine træk og farve, "at jeg vil spørge jer lidt mere ud. Hvem ville nu for eksempel være den mest passende patron for mig? Har Lorenzo nogen søn, der har arvet hans smag? Eller er der nogen rig florentiner, som er særlig opsat på at købe antikke stene? Jeg har en smuk Cleopatra skåret i sardonyx og et par andre intaglioer, som både er sjældne og smukke, værdige til at indlemmes i en fyrstes samling. Jeg havde heldigvis været så forsigtig at sy dem ind i foret på min vams, inden jeg gik til søs. Jeg ville for resten også gerne straks rejse

en lille sum på denne ring til at bestride mine foreløbige fornødenheder med" – han tog ringen frem og satte den på sin finger – "i fald I kunne anbefale mig en ærlig mand, der ville tage den."

"Lad os se, lad os se," sagde Nello, idet han gik op og ned ad gulvet i hele stuens længde. "Nu kan det ikke nytte noget at gå til Piero de' Medici, skønt han nok har lyst til at få den slags ting, når han kan slippe for at betale dem, men jeg tror, det er en anden slags Cleopatra, han er mest opsat på ... Ja, ja, nu har jeg det. Det, I trænger til, er en rig og mægtig mand med smag for lærdom – ikke sådan et lærd pindsvin, der strutter af kritiske noter, men en, hvis græsk og latin sidder lidt løst. Og sådan en mand er Bartolommeo Scala, vor republiks sekretær. Han kom selv til Firenze som en fattig eventyrer – han er en møllersøn – et "kliddet uhyre", – det er et øgenavn, han har fået af den sødttalende Poliziano, der spændes lige så godt med ham som mine tænder med citronsaft. Og det kan måske være en grund for ham til så meget villigere at tage sig af en fremmed lærd. For imellem os sagt, *bel giovane* – tro en barber, som har raget de ypperste lærde – venskab er en ganger, som meget ligner Ser Benghis – den er ikke meget villig, når ikke hadets tidsel prikker den under halen. Sekretæren er imidlertid en mand, som til punkt og prikke holder, hvad han lover, og det er ikke urimeligt, at han køber nogle af eders stene."

"Men hvordan får jeg adgang til den fornemme mand?" sagde grækeren noget utålmodig.

"Nu kommer jeg til det," sagde Nello. "For øjeblikket er alle offentlige personer fuldt optaget af Lorenzos død, så det kan måske falde vanskeligt nok for en fremmed at blive lagt mærke

til. Men jeg kan føre jer til en mand, som, hvis han vil, bedre end nogen anden i Firenze kan hjælpe jer til et heldigt møde med Scala – han er for resten værd at besøge for sin egen skyld, for ikke at tale om hans samlinger eller om hans datter Romola, der er så smuk som den florentinske lilje, før den blev kivagtig og rød."

"Men når den smukke Romolas fader er samler, hvorfor skulle han så ikke selv kunne få lyst til at købe nogle af mine stene?"

Nello trak på skuldrene. "Af to grunde – han kan ikke se på eders stene, og han har ingen penge at betale dem med. Vor gamle Bardo de' Bardi er så blind, at han ikke kan se mere af sin datter end, som han siger, et glimt af noget strålende, når hun kommer helt hen til ham – det er utvivlsomt hendes gyldne hår, der, som messer Luigi Pulci siger om sin Meridianas, *raggia come stella per sereno*. – nå, der kommer nogle af mine kunder; det skulle undre mig, om ikke en af dem kunne tjene jer med den ring."

4. Første indtryk

"God dag, messer Domenico," sagde Nello til den forreste af de to herrer, der trådte ind i stuen, mens han blot nikkede til den anden. "I kommer så belejligt som ost til macaroni. Ja så, I har hastværk – vil rages ufortøvet – *ecco*! Og det i denne morgenstund, da vi alle sammen har alvorlige ting at tænke på. Firenze faderløs – den tap faldet ud, som hele Italien drejede sig om – Himlen selv ved hverken ud eller ind med hensyn til, hvad der nu er at gøre. *Ohimè*! Nå ja, solen arbejder sig alligevel nok frem, til det bliver middagstid igen, og som jeg sagde, I kommer som nyristet ost, for denne unge fremmede søger just en brav mand, der ville forstrække ham med nogle penge imod en kostbar ring, og om jeg så havde opregnet alle guldsmede og folk, der låner penge ud, i hele Firenze, kunne jeg ikke have nævnt bedre navn end Menico Cennini. Han har for resten også andre varer, som I gør i – græsk lærdom og unge øjne – to ting, som I bogtrykkere altid er i bekneb for."

Den alvorlige ældre mand, en søn af den Bernardo Cennini, som tyve år i forvejen, efter at han havde hørt tale om tyskernes opfindelse af bogtrykkerkunsten, selv havde støbt sig typer i Firenze, var sæbet ind, så han var nødt til at blive roligt siddende, mens Nello råbte ham ørene fulde, men han skævede hen til den fremmede.

"Denne smukke unge mand," vedblev Nello, "har græsk, latin og italiensk at byde jer efter behag. Han er lige så stort et vidunder af lærdom som Francesco Filelfo eller vor egen uforlignelige Poliziano. Han er også en anden Guarino, for han har været så uheldig at lide skibbrud og har uden tvivl mistet en

mængde kostbare manuskripter, som kunne have bidraget til at gøre selv eders korrekte udgaver endnu korrektere, Domenico. Heldigvis har han reddet nogle sjældne værdifulde stene. Hans navn er – I sagde, messer, at I hed ..."

"Tito Melema," sagde den fremmede, idet han tog ringen af fingeren og rakte den til Cennini, som Nello, der ikke var mindre rap til at bruge ragekniven end tungen, nu havde skilt af med servietten.

Imidlertid havde den mand, der var trådt ind i stuen sammen med guldsmeden – en høj mand på et halvt hundred år med et kort studset skæg, en gammel filthat og en luvslidt kappe på – stirret stift på grækeren og sagde nu pludselig:

"Unge mand, jeg er ved at male et billede, der forestiller Sinon, som bedrager den gamle Priamus, og jeg ville gerne give Sinon jert ansigt, i fald I vil sidde for mig."

Tito Melema fo'r op og så sig om med et blegt, forbavset ansigt, som om der pludselig var blevet rettet en anklage imod ham, men Nello gav ham ikke tid til at føle sig i forlegenhed for svar. "Piero," sagde barberen, "du er den løjerligste sammensætning af luner og sære indfald, der nogen sinde har gået i et par sko. Hvordan vil du bære dig ad med at få denne unge lærdes ansigt lavet sådan til, at det kommer til at passe til din forræder? Bed ham hellere om at vende øjnene imod himlen, så kan du bruge ham til en St. Sebastian, som de andægtige kvinder vil flokkes om, eller hvis du er i klassisk humør, så giv ham en myrtekrans om håret og gør ham til en ung Bacchus eller endnu bedre til en ung Phoebus Apollo, for hans ansigt er så varmt og strålende som en sommermorgen –

det gjorde mig til hans ven i kortere tid, end jeg behøver til et credo."

"Ja, Nello," sagde maleren, idet han af og til gjorde en pause i talen, "og hvis din tunge kan holde op at løbe så længe, at du kan få tid til at tænke over sagen, vil du måske indse, at du just har angivet grunden til, at messeres ansigt vil passe til min forræder. En fuldendt forræder burde have et ansigt, som lasten ikke kan sætte mærker i – læber, om hvilke der kruser sig et smil – øjne, der er så agatklare og dybe, at ingen nederdrægtighed kan formørke dem – kinder, som ikke engang et mord kan få til at blegne. Jeg siger ikke, at denne unge mand er en forræder; jeg mener, at han har et ansigt, som ville gøre ham til en fuldendt forræder, hvis han havde en forræders hjerte, hvilket hverken vil sige mere eller mindre, end at han har et smukt ansigt med rigt, ungt blod i, som kun behøver føde og ikke trænger til dyd for at bevare sin farve. Han kan for den sags skyld godt have en helts hjerte, jeg påstår ikke det modsatte. Spørg Domenico der, om juvelererne altid kan bedømme en ædelsten blot ved at se på den. Og nu stopper jeg mine øren til, for din sludren og klokkernes ringen er mere, end jeg kan udholde, så tal nu ikke mere til mig, men studs mit skæg."

Med disse ord tog Piero (kaldet "di Cosimo" efter sin lærer, Cosimo Roselli) to totter blår frem, stak dem i ørene og tog plads i stolen foran Nello, som trak på skuldrene og gjorde en betydningsfuld grimasse til grækeren, som om han ville sige: "En sær fyr, ser I nok! Alle betragter alt, hvad han siger, som rene løjer."

Tito, der havde stået som groet fast og stirret med sine lange mørke øjne på den fremmede, der havde tiltalt ham så

tvetydigt, syntes at komme til sig selv igen, da Piero skiftede plads, og tilsyneladende tilfreds med hans forklaring henvendte han atter sin opmærksomhed på Cennini, som nu sagde:

"Det er en sjælden og kostbar ring, unge mand. Fisken med den toppede slange oven over i det sorte onyx eller rettere nicololag, træder smukt frem imod det øvre blå lag. Den ring har uden tvivl en historie?" tilføjede Cennini, idet han så skarpt på den unge fremmede.

"Ja visselig," sagde Tito, idet han frejdigt mødte det forskende blik. "Ringen er funden på Sicilien, og jeg har hørt af folk, der giver sig af med skårne stene, at den skal bringe den, der bærer den, lykke, særlig på søen, og give ham tilbage, hvad han mister. Men," vedblev han smilende, "skønt jeg stadig har båret den, lige siden jeg rejste fra Grækenland, har den, som I ser, ikke skaffet mig synderlig lykke på søen, med mindre jeg skal betragte det, at jeg slap for at drukne, som et tilstrækkeligt vidnesbyrd om dens kraft. Nu skal vi se, om de kister, jeg har mistet, kommer for en dag, og for ikke at gå glip af nogen mulighed i så henseende, vil jeg bede jer om en lille tid at tage ringen som pant for en ringe sum, langt under dens værdi, så skal jeg indløse den, så snart jeg kan få solgt nogle andre stene, jeg har indsyet i min vams, eller så snart jeg kan tjene noget ved at give undervisning eller deslige, i fald jeg er så heldig at opnå noget af den slags."

"Det vil vise sig, unge mand, hvis I vil følge med mig," sagde Cennini. "Min broder Pietro, som forstår sig bedre på lærdom end jeg, kan måske skaffe jer noget arbejde, som kan give jer lejlighed til at lægge eders kundskaber for dagen. Tag

imidlertid jer ring til jer, til jeg kan give jer pengene, og følg så med mig, om I vil."

"Ja, ja," sagde Nello, "følg I blot med messer Domenico, bedre selskab kan I ikke komme i; han er født under en konstellation, som giver et menneske forstand, rigdom og redelighed, hvad det så for øvrigt er for en konstellation, hvilket også har mindre at sige, for pattebørn råder ikke selv for deres horoskoper, og vor phønix, den uforlignelige Pico, har for resten også påvist, at alle horoskoper er intetsigende drømme, hvilket er den anskuelse, der volder mindst bryderi. *Addio, bel giovane*, glem ikke at se ind til mig igen."

"Det skal I ikke være bange for," sagde Tito, idet han vinkede til farvel. "I skal gøre mig en stor tjeneste – det er den sikreste garanti for, at I får mig at se igen."

"Du kan sige, hvad du vil, Piero," sagde Nello, da den unge mand var gået, "men jeg kan aldrig se sådant et ansigt uden at tage det som vidnesbyrd om, at der stikker en elskværdig natur bagved. Ja, jeg ved nok, at du vil sige, at Leonardo, som du altid snakker om, burde have gjort sin Judas lige så smuk som St. Johannes, men du er så døv som toppen af Mont Morello, når du har det forbandede blår i ørene. Nå, jeg vil se at få lokket lidt mere af denne unge mands historie ud af ham, inden jeg tager ham med hen til Bardo Bardi."

5. Den blinde lærde og hans datter

Via de' Bardi, en gade, der er navnkundig i Firenzes historie, ligger i Oltrarno eller den del af byen, der strækker sig langs sydsiden af floden. Den går fra Ponte Vecchio til Piazza de' Mozzi ved Ponte alle Grazie; bag ved dens huse og mure på højre hånd hæver sig den stejle skrænt, som i det femtende århundrede kaldtes Bogolihøjen, det navnkundige stenbrud, hvorfra byen fik sine brosten; husene på venstre hånd vender ud til floden og frembyder på nordsiden en løjerlig, gennembrudt flade, som vandet afspejler blødt og kønt, når solen begynder at gå ned bag bakkerne i vest. Men hvor kuriøse disse bygninger end er, tager adskillige af dem sig for en historisk betragtning ud som en alt for nymodens erstatning for familien Bardis berømte huse, som almuen i sit raseri ødelagde i midten af det fjortende århundrede.

Det var en stolt og dådskraftig slægt disse Bardier. De indtog en fremragende plads blandt dem, der førte sværdet i Firenzes første verdensberømte borgerkrige, da de snævre gader formørkedes af adelens høje tårne, og den gamle skytsgud Mars nok kunne have grund til at smile ad den hyldest, byen i århundreder havde bragt hans medbejler, Johannes den Døber i ord, når han så rendestenene flyde med broderblod. Men Bardierne førte ikke blot sværdet med kraft, de holdt endnu mere af den spagfærdigere syssel at indkassere møntet metal; de havde også de ægte florentinske øjne, der skønner, at magt kan vindes ved andre midler end ved at slå folk ihjel, og ved midten af det fjortende århundrede havde de ved køb hævet sig fra at være, hvad de oprindelig var, *popolani*, til at være ejere af

jordegodser og borge og grever af Vernio, der i høj grad vakte deres republikanske medborgeres skinsyge. At de kunne gøre sådanne storartede køb, er let at forklare, når man får at vide, at Bardierne blot nogle få år senere hørte til Europas mægtigste handelsfyrster – var datidens kristne Rothschilder – og til deres ulykke påtog sig at forsyne Edward den Tredje af England med penge til hans krige og fik varer "*in natura*" sendt over som vederlag, særlig uld, en yderst værdifuld fragt for de florentinske galejer. Deres ophøjede debitor lod dem i stikken med et umådeligt deficit, og opskræmte sicilianske kreditorer gjorde pludselig deres krav gældende, hvilket rystede Bardiernes og de med dem forbundne huses kredit på en så ødelæggende måde, at rystelsen føltes som en ulykke i handelsverdenen på alle Middelhavets kyster. Men som adskillige fallenter i vore dage skjulte de ikke deres hoveder i ydmyghed, de synes tværtimod at have knejset mere med nakken end nogen sinde før og at have været blandt de mest anmassende af de *grandi*, der i året 1343 vakte folkets forbitrelse, så at det greb til våben. Bardierne, som havde sat sig fast i deres gade imellem de to broer, forsvarede de snævre indgange som pantere, der kæmper for livet, imod folkemassernes angreb og gav først tabt, da de blev angrebet fra højderne bagved. Deres huse ved floden, toogtyve i tallet, blev plyndret og brændt, og mange af de mest fremragende iblandt dem blev jaget ud af byen. Men de gamle florentinske slægter havde mange rødder, og vi ser Bardierne hævde deres betydning og atter og atter, komme i vejret og gribe ind i Firenzes historie på mere eller mindre hæderlig måde. De kom imidlertid aldrig mere i besiddelse af deres gamle gade ved flodbredden; den havde i

1492 længe været i hænderne på andre fremragende slægter, særlig Nerierne, som ejede en betydelig række huse på den side, hvor højdedraget er.

I et af disse huse boede der imidlertid en ætling af Bardierne; og det just af den gren af slægten, som halvandet hundrede år i forvejen var blevet grever af Vernio, en ætling, som havde arvet slægtens gamle stolthed og dådskraft, dens gamle ønske om at spille en fremtrædende rolle, dens gamle trang til at efterlade sig varige spor på den hurtigt rullende jord. Men slægtens lidenskaber havde antaget andre former hos ham. Denne Bardiernes ætling var ikke en mand, der var rask til at kaste sig ind i gadekampe eller opsat på at spille fornem herre, befæste borge og hævde sin ret til at hænge sine vasaller; han var ikke en dristig købmand og ågerkarl, der havde sin fornøjelse af at være den ledende sjæl i omfattende handelsforetagender; han var en mand, hvis hånd var stiv af at afskrive håndskrifter, som spiste tarveligt til middag og gik i luvslidte klæder, fra først af, fordi det huede ham bedst, senere fordi han var nødt til det; en mand, som sad imellem sine bøger og marmorstumper fra oldtiden, og kun så dem i lys af den fjerne ungdom, der endnu lyste i hans erindring; han var en fattig, blind gammel lærd – det var den Bardo de' Bardi, som barberen Nello havde lovet at indføre den unge græker Tito Melema hos.

Huset, som Bardo boede i, lå på den side af gaden, der var nærmest ved højden, og hørte til de store, mørke stenbygninger, man ser så mange af i den ærværdige gamle by, med forholdsvis små vinduer og med en overbygning, som man kunne betegne som en tagdækt terrasse eller loggia. Mørke døre med svære, snirklede hængsler og højt oppe på hver side af

dem et lille vindue forsynet med jernstænger førte ind til en hvælvet forhal, i hvilken der ikke fandtes andet end en svær lampekrog, der hang ned fra midten. En mindre dør til venstre førte ind til stentrappen og værelserne i stueetagen. Disse sidste brugtes af ejeren som pakrum, og det samme gjaldt om værelserne på første sal; de var fulde af kostbare varer, af hvilke nogle måske skulle sendes til Schelde, andre til Afrikas kyst, til øerne i det ægæiske hav eller til det sorte havs bredder. Maso, den gamle tjener, som kom hjem fra mercatoen med sit forråd af billige grøntsager, måtte med besvær bane sig vej op til anden sal, før han nåede sin herres, Bardos dør, som vi træder ind ad en morgen nogle få dage efter Nellos samtale med grækeren.

Vi følger med Maso igennem forværelset hen til døren på venstre hånd, som vi går igennem, da han lukker den op. Han kigger blot derind og nikker, da en klar, ung stemme siger: "Nå, så du er kommet hjem, Maso. Det er godt. Vi har ikke trængt til noget."

Stemmen kom fra den fjernestliggende del af et langt, rummeligt værelse besat med reoler, i hvilke bøger og oldsager var opstillet i pertentlig orden. Hist og her stod der på særlige fodstykker foran reolerne en smuk kvindelig torso, en statue uden hoved med en muskelstærk arm, der svang et sværd uden klinge, buttede barnelemmer med smilehuller i, der opfordrede til at kysse det kolde marmor, nogle vel bevarede romerske buster og et par vaser fra Storgrækenland. Et stort bord i midten var dækket med antikke bronzelamper og små kar af mørkt ler. Disse genstande var overvejende matte eller mørke; pergamentbindene med deres ophøjede striber på ryggene

fremhævede marmoret, der var gustent af at have ligget så længe i jorden; det i sin tid prægtige lille tæppe i den fjernestliggende del af værelset var for længst slidt mørkt; de mørke bronzesager trængte til sollys, for at deres grønne rust kunne komme frem, og solen stod endnu ikke højt nok, til at den kunne sende sine klare stråler ind igennem de smalle vinduer, der vendte ud til Via de' Bardi.

Det eneste lyse i værelset var en høj sytten-atten års piges hår. Hun stod foran en udskåren *leggio* eller læsepult af den slags, som man jævnligt ser i koret i de italienske kirker. Hendes hår var rødliggyldent, og dets glans forhøjedes ved en svag krusning, som man ser den i skyerne ved solnedgang på de pragtfuldeste efterårsdage. Det blev holdt sammen af et sort bånd over hendes små øren, hvorfra det bølgede ned som et naturligt slør over hendes hals oven for den firkantet udskårne kjole af sort *rascia* eller sars. Hendes blik hvilede på en stor bog, der lå foran hende; den ene lange, hvide hånd hvilede på læsepulten, med den anden holdt hun i ryggen af sin faders stol.

Den blinde fader sad med hovedet hævet og vendt lidt til siden hen imod datteren, som om han så på hende. Hans fine bleghed, der fremhævedes af den sorte fløjlshue, han bar over det lange, hvide hår, gjorde det endnu mere iøjnefaldende, hvor stor lighed der var imellem hans gamle ansigt og den unge piges, hvis kinder heller ikke havde noget rosenskær. De havde den samme fine pande og næse og som modsætning dertil en fyldig, om end fast mund og en kraftig hage, der gav dem et udtryk af stolt karakterfasthed og skjult lidenskabelighed, et udtryk, der også kom frem i den måde, den unge pige bar sit

hoved på, og i hendes hals' og skuldres storslåede linjer. Det var en ansigtstype, som det ikke var let at sige om, hvorvidt den ville vække kærlighed eller blot en uvillig beundring blandet med frygt; det spørgsmål måtte afgøres af øjnene, som ofte synes at bringe mere umiddelbart bud fra sjælen. Faderens øjne havde imidlertid i lange tider intet sagt, og datterens hvilede på Polizianos *Miscellanea*, som hun læste højt i – det var det firsindstyvende kapitel. Hun læste, som følger:

"Der var i Theben en nymfe ved navn Chariklo, Pallas' særlige yndling. Denne nymfe var moder til Teiresias. En gang i den hede sommertid, da Pallas badede sine nøgne lemmer i Helikons Hippokrene, begav det sig, at Teiresias kom som jægersmand og ville slukke sin tørst i bemeldte kilde, og fik han da uforvarende Minerva at se i hendes nøgenhed, hvisårsag han straks blev blind, thi der står skrevet i de saturniske love, at hvo som får guderne at se imod deres vilje, skal bøde derfor med svar straf … Da Teiresias var kommet sålunde i ulykke, skænkede Pallas ham, rørt af Chariklos tårer, spådomsgave og et langt liv og lod ham endog beholde sin visdom, efter at han var kommet ned iblandt skyggerne, så at et orakel talte fra hans grav, og hun gav ham en stav og sagde, at når han støttede sig på den, skulle han gå uden at snuble … derfor lader Nonnus i femte bog af *Dionysiaca* Aktæon udbryde, at han holder Teiresias for lykkelig, såsom han uden at lide døden derfor, blot imod at miste synet havde fået Minerva at se i hendes nøgenhed, så at han, skønt han var blind, for bestandig kunne bære hendes billede i sin sjæl."

Da hun var kommet hertil, gled hendes hånd ned fra ryggen på hendes faders stol og greb faderens, som denne i det samme

rakte i vejret, men hun så sig ikke om og læste roligt videre i det græske citat af Nonnus, skønt den følelse, hun trængte tilbage, gav hendes stemme en lidt anden klang. Så sagde den gamle mand:

"Vent lidt, Romola; tag mig mit eget eksemplar af Nonnus. Den afskrift er nøjagtigere end nogen, Poliziano nogen sinde har haft i sin hånd, for jeg har gjort rettelser i den, som jeg endnu ikke har meddelt noget menneske. Jeg gjorde den færdig i 1477, da jeg næsten havde mistet synet."

Romola gik hen i den anden ende af værelset med den dronningagtige gang, der var en simpel følge af, at hun var så høj og så smukt skabt, og som hun ikke gjorde det ringeste for at fremkalde.

"Står den ikke på sin plads, Romola?" spurgte Bardo, som stadig søgte at forvisse sig om, at de udvortes forhold vedblivende var i overensstemmelse med det til de mindste enkeltheder gennemførte billede af dem, han bar i sin sjæl.

"Jo fader; i den vestre ende af værelset, på tredje hylde fra neden, bag Hadrians buste, oven over Apollonios Rhodios og Kallimachos og underneden Lukan og Silius Italicus."

Idet Romola sagde dette, ville et fint øre i hendes klare stemme og tydelige udtale have kunnet høre en svag antydning af, at hendes sædvanlige tålmodighed kæmpede med træthed, men da hun kom hen til sin fader og så ham med en lidt nervøs ivrighed strække hænderne ud efter bogen, kom der et udtryk af medlidenhed i hendes nøddebrune øjne. Hun skyndte sig at lægge bogen i hans skød, lagde sig på knæ ved siden ad ham og så op på ham, som om hun troede, at den kærlighed, hendes ansigt lyste af, måtte kunne bane sig vej igennem det mørke,

der stængede alt andet ude. I dette øjeblik fik den tvivlsomme skønhed i Romolas ansigt, i hvilket stolthed og lidenskab syntes at kæmpe om overvægten med medfødt finhed og intelligens, et udtryk af den yndigste kvindelighed som følge af det skær af medlidenhed og kærlighed, der bredte sig over det. Det var åbenbart, at hendes følelseslivs dybeste kilde endnu ikke havde fundet vej til de mindre skiftende træk i hendes ansigt, men foreløbig kun skimtedes i hendes øjne.

Men faderen, som ikke så noget til dette milde stråleskær, så vred og ophidset ud, idet han med hånden beføite kanterne og ryggen på den store bog.

"Pergamentet er gulnet i de sidste tretten år, Romola."

"Ja, fader," sagde Romola blidt, "men bogstaverne på ryggen står endnu sorte og tydelige – smukke latinske bogstaver; og de græske bogstaver," vedblev hun, idet hun slog bogen op og lagde den åben på faderens skød, "er smukkere end i noget af de håndskrifter, du har købt."

"Ja vist, mit barn," sagde Bardo, idet han lod fingeren løbe hen over siden, som om han håbede at kunne skelne bogstaverne; "hvilken lejet medhjælper kan måle sig med den håndskriver, der elsker ordene, som vokser frem under hans hænder, og for hvem en fejl eller utydelighed i teksten er pinligere end et pludseligt mørke eller en hindring, der standser ham på hans vej? Og selv disse håndværksmæssige bogtrykkere, som truer med at gøre lærdom til en simpel og for alle og enhver tilgængelig idræt, selv de må holde sig til de håndskrifter, som vi lærde har siddet og ruget over med. En forståelse af digterens mening, der er i nær slægt med hans egen *mens divinior*, når de da ikke vil oversvømme verden med

grammatikalske bommerter og uforklarlige uregelmæssigheder, som ville forvandle selve Parnassets kilder til en syndflod af giftigt mudder. Men find mig stedet i femte bog, som Poliziano sigter til – jeg kender det meget godt."

Romola satte sig på en skammel ved faderens fødder, tog bogen på skødet og læste de fire vers, der indeholder Aktæons udråb.

"Det er sandt, Romola," sagde Bardo, da hun var færdig. "Det er en rigtig tanke af digteren, for hvad er det grovere og mere indskrænkede lys, der kun hjælper mennesket til at se sine intetsigende omgivelser, i sammenligning med det vidt rækkende og varige lys, der rækker igennem århundreders tanker og gennem nationers liv, og som åbenbarer os de udødelige mænds tanker, der har bjærget den store høst og overladt til os at samle aks i deres furer? Selv da jeg kunne se, Romola, var det de store døde, jeg levede med, mens de levende ofte tyktes mig rene genfærd – skygger, som hverken havde sand følelse eller indsigt; og i modsætning til de *lamiæ*, som Poliziano med den overfladiske sindrighed, jeg ingenlunde vil frakende ham, sammenligner vore nysgerrige florentinere med, fordi de plejer at bruge deres øjne, når de er ude, og at lade være at bruge dem, når de er hjemme, er jeg vendt hjem fra gadernes liv og færdsel som fra en drøm, jeg har glemt, og har sat mig blandt mine bøger, hvor jeg siger med Petrarca, den af de nyere, der er mindst uværdig til at nævnes efter de gamle: *Libri medullitus delectant, colloquuntur, consulunt, et viva quadam nobis atque arguta familiaritate junguntur*."

"Og i én henseende er du lykkeligere end din yndling Petrarca, fader," sagde Romola, idet hun kærligt gik ind på den

gamle mands tankegang, "for når han så på sin Homer, tænkte han med sorg på, at græsken kun var døde bogstaver for ham – for så vidt led han af den indre blindhed, som du føler er værre end den udvortes."

"Det er sandt, mit barn, for jeg nyder frugterne af det begejstrede studium af det græske sprog, jeg hengav mig til under vejledning af Crisolora den Yngre og Filelfo og Argiropulo, skønt det store værk, i hvilket det var min agt at samle alle de tråde, min granskning møjsommeligt havde udredet, som i en fast væv, og som ville være blevet mit livs vinhøst, blev afbrudt, da jeg mistede mit syn og ikke kunne få nogen medhjælper, jeg kunne bruge, for den stadige flid og ubetvingelige tålmodighed, der kræves af dem, der vil vandre ad kundskabens ubetrådte veje, er endnu mindre forenelige med kvindens lette og ustadige sind end med hendes svage legemskræfter."

"Fader," sagde Romola i en krænket tone, og idet hun pludselig blev rød i hovedet, "jeg læser alt, hvad du vil have, jeg skal læse, og jeg påtager mig at finde ethvert sted, du søger, og at gøre alle de optegnelser, du ønsker."

Bardo rystede på hovedet og smilede med et bittert udtryk af medynk. "Du kunne lige så gerne prøve på at blive en pentathlos og at øve alle palæstraens fem idrætter med en nymfes lemmer. Tror du, jeg har glemt, at du dånede, da det blot gjaldt om at finde de citater, jeg havde brug for, da det var mig om at gøre at tyde et sted hos Kallimachos?"

"Men, fader, det var, fordi bøgerne var så tunge, og Maso kan hjælpe mig. Det var hverken flid eller tålmodighed, det skortede mig på."

Bardo rystede atter på hovedet. "Det er ikke blot det legemlige syn, jeg mangler, det er også en ung sjæls skarpsindighed, jeg trænger til, for at den kan bane vej for mine noget sløvede evner. For blindhed virker som en dæmning – den trænger tankens flod tilbage i det leje, den allerede har været i, og hindrer den i at strømme videre. Havde min søn ikke forladt mig, hildet, som han var, i fanatiske drømme, der var uværdige for alle andre end en energumen, der holder til mellem grave, kunne jeg have blevet ved og set vejen for mig lige til mit livs ende, for han var en lovende yngling ... Men nu er der spærret," vedblev den gamle mand efter en kort pause, "nu er der spærret – spærret alle vegne undtagen på den snævre sti, han har levnet mig at vandre på i min blindhed."

Romola sprang op og satte den store bog hen på dens plads. Hendes faders sidste ord havde krænket hende alt for dybt til, at hun både kunne holde sig i ro og tie stille, og da hun atter vendte sig om fra reolen, blev hun stående noget fra ham med armene ned for sig og hænderne tæt foldede, mens hun med et trist og nedslået udtryk i sit unge ansigt lod sit blik glide om blandt de livløse genstande omkring hende – pergamentsryggene, marmortorsoerne og bronze- og lerstumperne.

Skønt Bardo plejede at have et fint øre for Romolas bevægelser og ivrigt at søge at forstå betydningen af dem, var han for øjeblikket alt for optaget af smertelige minder til at lægge mærke til, at hun var gået fra ham.

"Ja," vedblev han, "havde jeg haft min søn til at hjælpe mig, kunne jeg have fået den del af dette århundredes triumfer, der tilkom mig. Kommende slægters lærde ville have nævnet

Bardierne, fader og søn, med ærefrygt, ikke på grund af letfærdige vers eller filosofiske afhandlinger, hvilket er overflødige og anmassende forsøg på at efterligne, hvad der ikke kan efterlignes, ting, der lokker forfængelige mennesker som Panhormita, og som selv den beundringsværdige Poggio ikke har holdt sig tilstrækkelig fri for, men fordi vi ville have tilvejebragt et lys, ved hvilket menneskene kunne have studeret fortidens ypperste værker. For hvorfor skal en ung mand som Poliziano, der endnu ikke var født, da jeg allerede var blevet anset for værdig til at diskutere med Thomas af Sarzana, mindes med berømmelse som den, der har kommenteret Pandekterne – hvorfor skal Ficino, hvis latin er mig en vederstyggelighed, og som vanker starblind om imellem de overtroiske vildfarelser, der betegnede både kunstens, litteraturens og filosofiens forfald, stå for efterslægten som platonismens ypperstepræst, mens jeg, deres overmand, ikke har fået gjort andet end stykværk, som andre vil tilegne sig? Hvorfor? Kun fordi min søn, som jeg havde opdraget til at supplere min modne lærdom med ungdommens foretagsomhed, forlod mig og alle fri studier for at piske sig og hyle ved midnatstid med forrykte munke – for at gå på pilgrimsrejser, der kun sømmer sig for mennesker, for hvem fortiden ikke strækker sig længere tilbage end til messebogen og krucifikset – forlod mig, da natten allerede var begyndt at falde over mig!"

Da den gamle mand udtalte de sidst anførte ord, fik hans stemme, der havde hævet sig til en høj og harmfuld protest, en så skælvende og klagende klang, at Romola atter fæstede sit blik på det gamle, blinde ansigt og følte sit hjerte svulme af

tilgivende medynk. Hun satte sig atter ned ved siden af sin fader og lagde hånden på hans knæ, alt for stolt til at påtrænge ham en trøst, der kunne have set ud som en hævdelse af hendes eget værd, og dog på den anden side opsat på at trøste ham ved at lade ham mærke, at hun var hos ham.

"Ja, Romola," sagde Bardo, idet han uvilkårligt lod sin venstre hånd med dens svære gigtringe falde lidt for tungt på pigens fine, blåårede højre, så at hun måtte bide sig i læberne for ikke at vånde sig ved det; "selv om kun Firenze vil mindes mig, vil det mindes mig af samme grund som Niccolo Niccoli – fordi jeg har givet afkald på den lave higen efter at vinde rigdom ved købmandskab for at hellige mig til at samle de kostelige rester af oldtidens kunst og visdom og efter de gavmilde romeres eksempel efterlade dem som en evig arv til mine medborgere. Men hvorfor siger jeg blot Firenze? Når Firenze mindes mig, vil så ikke hele verden mindes mig? ... Men," vedblev Bardo efter en kort pause, idet hans stemme atter fik en trist klang, "Lorenzos ubetimelige død har fremkaldt en ny vanskelighed. Han havde lovet mig – jeg burde have haft det skriftligt –, at min samling altid skulle bære mit navn og aldrig måtte sælges, selv om harpyerne slår klo i alt andet; men der er nok til dem – der er mere end nok – og der er også nok til dig, Romola. Du skal desuden gifte dig; Bernardo bebrejder mig, at jeg ikke søger en passende *parentado* til dig, og vi vil heller ikke opsætte det længere, vi vil tænke på det."

"Nej, nej, fader, hvad skulle du så gøre? Det er desuden ingen nytte til; vent, til der kommer en og bejler til mig," sagde Romola hurtigt.

"Nej, mit barn, det strider mod min faderpligt. Sådan bar de gamle romere sig ikke ad, og i den henseende er florentinerne ikke vanslægtede fra deres forfædres skikke."

"Men jeg vil studere flittigt," sagde Romola, idet hun gjorde store øjne af skræk. "Jeg vil være lige så lærd som Cassandra Fedele; jeg vil prøve på at være dig til lige så megen nytte, som om jeg var en dreng, og så kommer der måske en stor lærd og bejler til mig, en, som ikke bryder sig om medgift; og så kommer han og bor sammen med dig og er dig i min broders sted ... og så vil du ikke være ked af, at jeg er en pige."

Der var, mens Romola sagde de sidst anførte ord, en stigende sorg i hendes stemme, som rørte Bardos faderhjerte. Han løftede hånden lidt, famlende efter hendes gyldne hår, og da hun lagde sit hoved under hans hånd, klappede han hende blidt, idet han bøjede sig hen imod hende, som om han skimtede noget lyst.

"Nej, Romola mia, det sagde jeg ikke. Jeg har udtalt et anathema over en vanartet og utaknemmelig søn, men jeg har ikke sagt, at jeg ville ønske, at du havde været andet end den kærlige datter, du har været mig. For hvilken søn kunne have plejet mig så ømt under al den sygdom, jeg har lidt af i den sidste tid? Og selv i henseende til lærdom er du efter omstændighederne ikke at foragte. Du lader måske nok noget tilbage at ønske i henseende til opmærksomhed og hukommelse, evner, som selv kvinden kan være i besiddelse af; men, som Calcondila sagde, da han hjalp mig med at undervise dig, du har et hurtigt hoved og endog en vidt skuende forstand. Og du har en mands sjælsadel, du har aldrig plaget mig med smålige ønsker, som din moder gjorde. Jeg har ganske vist

omhyggeligt vogtet dig for den uheldige indflydelse, kvinder plejer at øve med deres spurveagtige letsindighed og trælbindende overtro – det eneste, du har set af den slags, er det, du har set hos vor kusine Brigida, og hun er vel skikket til at tjene som fugleskræmsel og advarsel. Og skønt jeg – eftersom jeg er enig med den guddommelige Petrarca, når han erklærer "*Optimam fæminam nullam esse, alia licet alia pejor sit*", hvilket er et citat af *Aulularia* af Plautus, som atter har lånt denne sandhed af grækernes ophøjede visdom – skønt jeg, siger jeg, ikke vil prale af, at du er fuldstændig hævet over den lavere kategori, naturen bestemte dig til, eller at du i henseende til lærdom kan måle dig med vor tids lærdeste kvinder, så er du dog – ja, Romola mia," vedblev han, idet hans blik atter smeltede hen i ømhed, "du er min kære datter, og din stemme er som fløjtens undertoner, "*dulcis durabilis, clara, pura, secans, aëra et auribus sedens*", som Quintilian så smukt siger; og Bernardo siger, at du er køn, og at dit hår er som den lyse morgen, og jeg synes virkelig selv, jeg kan skimte noget, der stråler. Ak ja, jeg ved, hvordan alt andet her i dette værelse ser ud, men din skikkelse kan jeg kun ane. Du er ikke længere den seks års pige, der lidt efter lidt blev borte for mig i mørket; du er høj, og din arm er kun lidt under min. Lad os gå lidt sammen."

Den gamle mand rejste sig, og Romola, som disse stråler af ømhed helt havde optøet, så atter glad ud, da han lagde hendes arm i sin og tog stokken, der stod ved siden af hans stol, i sin højre hånd. Mens Bardo sad ned, havde han set ud, som om han ikke var stort over tres år; skønt hans ansigt var blegt, havde det den fine teint, hvor rynkerne aldrig går dybt, men nu, da han

begyndte at gå, så han så gammel ud, som han virkelig var – et godt stykke over de halvfjerds, for hans høje, magre skikkelse havde den lærdes krumme ryg, og man så på hans usikre gang, at han var blind.

"Nej, Romola," sagde han, idet han standsede ved Hadrians buste og tog stokken fra højre hånd over i venstre, for at han kunne beføle de kendte træk med en "seende hånd", "det eneste, der vil bevare mit minde som borger i de lærdes store republik, er min bogsamling og mine oldsager. Men de er også udsøgte," vedblev han, idet han trykkede med hånden og talte i en indtrængende tone. "Jeg ved, at Niccolos samlinger var større; men tag en hvilken som helst samling, der er en enkelt mands værk – selv den store Boccaccios – min overgår den. Poggios var for intet at regne i sammenligning med min. Det bliver en stor gave til ufødte lærde, men andet er der heller ikke; for selv om jeg ville give efter for Aldo Manuzios ønske, når han nedsætter sig som bogtrykker i Venedig, og overlade ham de håndskrifter, jeg har forsynet med noter, ved jeg godt, hvad udfaldet ville blive – der ville komme til at stå en anden lærd mands navn på titelbladet – en, som havde næret sig af min honning og så i fortalen erklærede, at han selv havde samlet den på Hymettos. Hvorfor har jeg vægret mig ved at udlåne mangen en codex, jeg har forsynet med noter? Hvorfor har jeg vægret mig ved at offentliggøre nogen af mine oversættelser? Af hvilken anden grund, end fordi studeringerne er et system af privilegeret røveri, og den mand, der sidder til doms over tyve med skarlagen og fo'rværks kåbe på, selv stjæler sine fællers tanker og berømmelse. Men det røveri vil Bardo de' Bardi kæmpe imod – skønt han er blind og forladt, vil han kæmpe imod det. Jeg har

også ret til at mindes – lige så megen ret som Pontanus eller Merula, hvis navne vil være blandt de første på efterslægtens læber, fordi de søgte velyndere og fandt dem, fordi de havde tunger, der kunne smigre, og fordi de var vant til at nære sig af deres næstes kurv. Jeg har ret til at mindes."

Den gamle mand talte pludselig højrøstet, og hans stemme dirrede; der gød sig et rødt skær over hans stolte, fint skårne træk, og den måde, han hævede hovedet på, vakte en forestilling om, at han bag det slør, blindheden lagde over hans øjne, skimtede en højere domstol, for hvilken han indankede sin sag imod rygtets uretfærdighed.

Romola blev grebet af deltagelse og harme, for hun bar i sin sjæl på de samme store krav og på den samme lyst til at kæmpe for dem imod enhver, der ikke ville anerkende dem. Hun søgte at berolige sin fader ved at tale i en endnu stoltere tone end han.

"Det er alligevel en stor gave, guderne har skænket dig, fader, ved at lade dig fødes med had til al lavhed og foragt for al uretfærdighed. Det er bedre aldrig at have løjet og krøbet for nogen end at have nydt hæder, som er vundet med vanære. Foragt giver kræfter, ligesom det raseri i kampen, der bevirker, at krigeren ikke mærker sine sår."

"Det har du ret i, Romola; det var et prometheisk ord, du der sagde," svarede Bardo efter en lille pause, under hvilken han atter havde begyndt at støtte sig til sin stok og gå videre. "Og jeg kan sandelig heller ikke gennembores af skæbnens pile. Min rustning er en ren samvittigheds *æs triplex* og et sind, der suger næring af filosofiens lærdomme. For, som Epictet siger, "menneskene forstyrres ikke af tingene i og for sig, men af

deres anskuelser eller tanker om tingene". Og fremdeles: "Hvo, som vil være fri, attrår eller frygter ikke, hvad andre kan nægte eller påføre ham, for ellers er han en træl". Og om alle de gaver, som lykkens eller menneskenes luner råder for, har jeg for længst lært at sige med Horats – som imidlertid er alt for vaklende i sin filosofi, idet han svajer frem og tilbage imellem Zenos lærdomme og Epikurs mindre ophøjede grundsætninger og søger, som det hedder, *duabus sellis sedere* – med hensyn til den slags ting siger jeg, som digteren med slående korthed udtrykker det

Sunt qui non habeant, est qui non curat habere.

Han sigter til ædelstene, purpur og andre tegn på rigdom, men jeg kan med samme ret anvende hans ord på den hyldest, menneskene yde os med mund og pen, og som også er til fals, og det tit for slet mønt. Ja *inanis* – hul, tom – det er det tillægsord, der med rette tilkommer rygtet."

De vandrede stuen rundt i tavshed; men de grundsætninger, Bardo bar på læberne, var så magtesløse over for den lidenskab, der havde sat hans sind i bevægelse, som om de havde været skrevet på en pergamentslap, han bar om halsen i en forseglet pose, og han udbrød atter i en heftig tone:

"*Inanis*, ja, når rygtet lyver, men ikke når det er den løn, der med rette tilkommer anstrengt flid og ophøjet stræben. Jeg kræver min ret. Det er uretfærdigt, at mit hoveds og mine hænders værk ikke kommer til at stå som et mindesmærke over mig – det er uretfærdigt, at en anden skal sætte sit navn på mit arbejde. Det er ikke meget, jeg forlanger," vedblev den gamle mand bittert, "blot at mit navn skal stå over døren – at folk skal indrømme, at de har mig at takke for Bardi-biblioteket i

Firenze. De vil måske tale om mig med kulde, kalde mig "en flittig samler og afskriver"; "han var en mand," vil de sige, "som var i besiddelse af en vis kritisk skarpsindighed, men som vanskeligt kunne gøre sig gældende i en tid, der var så rig på berømte lærde. Men han har alligevel krav på vor medlidenhed, for i de sidste år af hans liv var han blind, og hans eneste søn, hvis opdragelse han havde ofret sine bedste år ..." Nå, lige meget, mit navn vil mindes, og menneskene vil ære mig, ikke med tom smiger købt for usselt mammon, men fordi jeg har arbejdet, og mit arbejde vil bestå. Gæld! – Jeg ved nok, at der er gæld, og så er der også din medgift at udrede, Romola; men der må være nok – der kan i alt fald kun komme til at mangle en lille sum, som Signoriet nok kan skyde til. Var Lorenzo ikke død, ville det hele være gået i orden; men nu ..."

I det samme blev døren lukket op, Maso trådte ind, gik hen til sin herre og meldte, at Nello, barberen, havde bedt ham om at sige, at han var kommet med den græske lærde, som han havde bedt om tilladelse til at forestille for ham.

"Det er godt," sagde den gamle mand, "lad dem komme ind."

Bardo, som vidste, at han så mere affældig ud, når han gik, foretrak altid at sidde ned, når der var fremmede, og Romola førte ham derfor til hans stol uden at afvente nogen opfordring. Hun stod ved siden af ham i sin fulde højde og med et roligt, majestætisk, behersket væsen, da de fremmede trådte ind, og selv den skarpeste iagttager ville næppe have anet, at dette stolte, blege ansigt ved den svageste berøring af hjertets strenge kunne flamme op i lidenskabelig ømhed, eller at denne kvinde, der gjorde et imponerende indtryk på alle, der kom hende nær,

var enfoldig og uvidende som et barn med hensyn til den del af verden, der lå uden for hendes faders bøger.

6. Gryende håb

Da Maso atter lukkede døren op og førte de to fremmede ind, skubbede Nello, efter først at have bukket dybt for Romola, Tito frem foran sig og gik med ham hen til hendes fader.

"Messer Bardo," sagde han i en mere afmålt og ærbødig tone, end han plejede at tale i, "jeg har den ære at forestille for jer en græsk lærd, som er meget opsat på at komme til at tale med jer, ikke mindre på grund af, hvad jeg har fortalt ham om jer lærdom og uvurderlige samlinger, end fordi det kan blive ham til nytte, om I vil tage jer af ham, da han for tiden er uheldigt stedt, som følge af, at han har lidt skibbrud. Han hedder Tito Melema, til tjeneste."

Romola kunne næppe være blevet mere forbavset, i fald den fremmede havde været hyllet i et panterskind og havde haft en thyrsusstav i hånden, for den snu barber havde hverken talt om, hvor gammel grækeren var, eller hvordan han så ud, og de lærde, der kom og besøgte hendes fader, var alle sammen midaldrende eller gråhærdede mænd. Der var kun ét på én gang ungt og smukt mandligt ansigt, hun bevarede et dybt indtryk af i sin sjæl, det var hendes broders, som for mange år siden havde taget hende på sit skød og kysset hende og så var gået for aldrig mere at vende tilbage – et smukt ansigt med gyldent hår ligesom hendes eget. Den holdning, hun plejede at lægge for dagen over for fremmede, og som var præget af stolt selvbevidsthed og af et fast forsæt om ikke ved så meget som et smil at spørge om noget – en holdning, som hendes faders klager over verdens uretfærdighed havde styrket hende i –, var ligesom en snedækket dæmning, der hindrede hendes

overraskelse og beundring i at bryde frem. Titos strålende ansigt med dets smukke, yppige teint fremhævedes i høj grad af den sorte *sajo* eller tunika, der nåede ham til knæene. Det var, som om der pludselig faldt en krans af forårsblomster ned over Romolas unge, men vinterlige liv, der ikke havde andet end minder – minder om en død moder, om en tabt broder, om en blind faders svundne lykke – minder om længst henfarne tiders lys, kærlighed og skønhed, der lå begravede i bøgerne og næppe kunne komme til at sprede deres stråleglans over hendes vej, før de tændtes for hende ved en ukendt fryds fakkel. Hun besvarede imidlertid Titos buk med sit sædvanlige blege, stolte ansigt, men da han trådte hen til dem, smeltede sneen, og da han atter vovede at se på hende, mens Nello talte, overgødes hendes ansigt af en blussende rødme, der imidlertid næsten øjeblikkelig forsvandt, som om hendes vilje havde trængt den tilbage. Titos blik derimod havde det blide, bønfaldende udtryk af beundring, der er så vel skikket til at vinde en stolt, sky kvinde, og som måske er det eneste, hvormed en mand kan sone, at han er for smuk. Det fortryllende i hans væsen beroede især på, at det var fuldstændig frit for begær eller anmasselse – det mindede om det blik, hvormed et rapfodet dyr med blødt skind og mørke øjne ser på én, når det glæder ham ved ikke ligegyldig at springe fra ham, men uventet stryger sig op ad ham og beder om at blive klappet – som om det elskede ham.

"Velkommen, messere," sagde Bardo i en noget nedladende tone. "Ulykke parret med lærdom, og særlig græsk er en anbefaling, enhver dannet florentiner bør være villig til at låne øre, for I ved uden tvivl, at fra den tid af, da jer landsmand Manuello Crisolora lod sin lærdoms lys skinne i Italiens

vigtigste byer – det er nu næsten hundrede år siden –, anses ingen for værdig til at kaldes lærd, som blot har tilegnet sig latinernes overførte eller andenhånds litteratur; de, der nøjes med det, brændemærkes tvært imod med navnet *opici* eller barbarer i lighed med, hvad den slags folk kaldtes af romerne selv, som ikke tog i betænkning at gå til selve kilden for at fylde deres urner. Jeg er, som I ser, og som Nello uden tvivl allerede har forberedt jer på, fuldstændig blind – en ulykke, som florentinerne anses for at være særlig udsatte for, hvad enten det nu hidrører fra de kolde vinde, der om foråret blæser ned til os fra Appenninernes pas, eller fra den pludselige overgang fra det kølige halvlys i vore huse til vor sommersols blændende klarhed, eller endelig fra en eller anden skjult årsag, der spotter vore overfladiske formodninger. Men vær så god at tage plads. Sæt jer ned, Nello, sæt jer ned, min ven."

Bardo tav, til hans fine øre forvissede ham om, at hans gæster havde taget plads, og at Romola som sædvanlig havde sat sig på stolen ved hans højre side. Derpå sagde han: "Fra hvilken del af Grækenland kommer I, messere? Jeg troede, at jert ulykkelige land næsten var blottet for sønner, der elskede dets fordums herlighed, skønt jo rigtignok de barbariske sultaner i den sidste tid ikke har vist sig utilbøjelige til at indpode den kostelige vinstok, deres egne vilde bander har omhugget og trådt under fødder, på deres vilde stamme. Fra hvilken del af Grækenland kommer I?"

"Jeg kommer sidst fra Nauplia," sagde Tito, "men jeg har opholdt mig både i Konstantinopel og Thessalonika og har rejst i forskellige egne, som sjældent besøges af vestens kristne, efter at de tyrkiske våben har sejret. Jeg må imidlertid sige jer,

messere, at jeg ikke er født i Grækenland, men i Bari. De første seksten år af mit liv har jeg tilbragt i Syditalien og på Sicilien."

Mens Tito talte, gik der en trækning over Bardos fine ansigt ligesom et vindpust, der farer hen over vandet; han bøjede sig frem, rakte sin højre hånd ud imod Romola og vendte hovedet om imod hende, som om han ville sige noget til hende, men så betænkte han sig og vendte atter hovedet om og sagde i en dæmpet tone:

"Undskyld – I er ung, ikke sandt?"

"Jeg er treogtyve år," sagde Tito.

"Ja så," sagde Bardo, stadig i en tone, der skælvede af undertrykt bevægelse. "Og I havde uden tvivl en fader, der sørgede for jer opdragelse – han var måske selv lærd?"

Der blev en lille pause, før Tito svarede, og Romola og Nello lagde mærke til, at det gav et sæt i ham, og at hans læber skælvede, uden tvivl fordi dette spørgsmål vakte smertelige minder.

"Ja," svarede han, "i alt fald en adoptivfader. Han var neapolitaner og en udmærket lærd både i latin og græsk. Men," tilføjede Tito efter en ny kort pause, "jeg har mistet ham – jeg mistede ham på en rejse, han gjorde til Delos."

Bardo sank atter tilbage, alt for taktfuld til at stille flere spørgsmål, der kunne opfriske en sorg, som han anede var temmelig ny. Romola, som godt vidste, hvad det var for en streng, Titos stemme havde anslået hos hendes fader, følte, at denne ny bekendt vidunderlig hurtigt var kommet inden for den grænse, der skilte dem fra omverdenen. Nello, som mente, at den omstændighed, at samtalen øjensynlig var gået i stå, gav ham en velkommen lejlighed til at tage ordet, sagde:

"Det er sandelig så klart som venetiansk glas, at denne smukke unge mand har fået den bedste opdragelse, for de to Cenninier har allerede sat ham i arbejde med deres græske bøger, og jeg skulle mene, at de folk ikke begynder at skære, før end de har prøvet æggen på deres værktøj; de har nok følt ham ordentlig på tænderne, skal jeg love for, og er der to ting, som det ikke er muligt at skjule – kærlighed og hoste –, så siger jeg, at der er én til, og det er uvidenhed. En *tonsor inequalis* røber sig uundgåeligt, så snart han tager saksen i hånden, ikke sandt, messer Bardo? Jeg udtrykker mig som en barber, men som Luigi Pulci siger

Perdonimi s'io fallo: chi m'ascolta
intenda il mio volgar col suo latino."

"Ja, min gode Nello," sagde Bardo med en på en gang venlig og streng mine, "I er ikke helt uden dannelse, og I kunne utvivlsomt have nået videre, hvis I havde afholdt jer noget fra at sladre på gadehjørnerne, hvilket folk i Firenze er overmåde forfaldne til, og endnu mere, hvis I ikke havde proppet jer hukommelse med de letfærdige vers, som Luigi Pulci har været den værste til at lave – en samling af tåbeligheder og meningsløsheder, der er så langt som muligt fra en ren tidsalders mønstre, og som ligner de *grylli* eller indfald, der kom frem i en tidsalder, da man holdt for, at en forblommet mening kunne bøde på en monstrøs form, men med den forskel, at mens den monstrøse form er beholdt, er den forblommede mening blevet borte, i modsætning til Virgils store digt, der, som jeg var enig med Filelfo om, længe inden Landino gav sig til at forfægte den samme anskuelse, indeholder de dybeste filosofiske lærdomme i en smuk og

sindrig fabel. Og jeg kan ikke betragte den stigende masse af den slags vrøvlagtige og alle regler trodsende frembringelser som andet end et tegn på, at dette århundrede, der begyndte under så herlige auspicier, skal ende i mørke, til trods for, at Lorenzo støttede dem ved at begunstige dem, ja ved selv at give eksemplet, skønt han for øvrigt var en ven af sand lærdom. Ja, jeg tror, at de indleder en tid, der er værre end jernalderen – flitterets og letfærdighedens tidsalder, i hvilken ingen tanke har hold nok i sig til at kunne bringes i en fast og varig form."

"Om forladelse," sagde Nello, idet han trak på skuldrene; "jeg opdager altid, at jeg ved så mange ting på godt toscansk, førend jeg får tid til at tænke på, hvordan de skal siges på latin, og messer Luigis rim flyver altid ud af munden på mine kunder – det er det, der spolerer mig. Men apropos om kunder, jeg har sandelig alt for længe overladt min stue og mit renommé til det drog Sandros varetægt – han fortjener ikke engang at kaldes en *tonsor inequalis*, for han er rent ud en fusker. Så med eders tilladelse, messer Bardo, vil jeg sige jer farvel – det forstår sig, at jeg er til jer tjeneste, så snart I skikker Maso efter mig. Jeg længes efter at komme til at frisere jomfruens hår, som fortjente at skinne på himlen som et stjernebillede, skønt det ville være synd og skam, om det kom så langt bort."

Tre stemmer sagde venligt farvel til Nello i munden på hinanden, da han gik sin vej med et buk for Romola og et nik til Tito. Den skarpsindige barber skønnede, at den smukke unge mand, der ligesom ved trolddom havde vundet hans hjerte, var på god vej til at komme i kridthuset hos Bardo, og da han havde forvisset sig om, at hans mission for så vidt var lykkedes, fandt han det hensigtsmæssigst at gå sin vej.

Det lille udbrud af vrede, som Nellos uheldige citat havde fremkaldt, havde ledet Bardo bort fra de følelser, der kort i forvejen havde bragt samtalen til at gå i stå, og han talte nu atter til Tito med sin sædvanlige ro.

"Ja, unge mand, I er lykkelig, at I har kunnet forene rejser med studeringerne, og I vil være velkommen iblandt os som den, der bringer tidender fra et land, der er blevet os sørgeligt fremmed, og som vi ikke hører andet om, end hvad pilgrimme og de, der driver en for tiden stærkt indskrænket handel, kan fortælle. De tider er for længst forbi, som jeg selv har oplevet, da folk som Aurispa og Guarino drog over til Grækenland som til et forrådskammer og vendte hjem belæssede med håndskrifter, om enhver lærd var opsat på at få til låns og – det må siges til deres skam – ikke altid var villige til at give tilbage igen. Ja, selv de tider er forbi, da lærde grækere flokkedes ved vore kyster for at søge tilflugt der – de ligger længere tilbage end den tid, da jeg begyndte at blive blind. Men I har utvivlsomt også lagt vind på at opsøge oldtidens skatte på jeres rejser, unge mand?"

"Visselig," svarede Tito. "Min ledsager – min fader – satte endog gerne livet på spil i sin iver for at opdage indskrifter og andre spor af oldtidens civilisation."

"Og jeg håber, at han har efterladt sig en beretning om sine undersøgelser og deres resultater," sagde Bardo ivrigt, "for de må være endnu værdifuldere end Ciriacos, som jeg flittigt har benyttet, skønt det undertiden skorter dem på lærdom."

"Der har eksisteret en sådan beretning," sagde Tito, "men den gik tabt som alt andet, da jeg led skibbrud ud for Ancona. Den

eneste beretning, der nu findes, er den, der bevares i vor – i min hukommelse."

"Så opsæt endelig ikke at skrive den ned, unge mand," sagde Bardo med stigende interesse. "I husker uden tvivl en hel del, hvis I har været med til at skrive den af, for da jeg var i jer alder, stod ordene så fast i min hukommelse, som om de var ristede i den med gravstik. Det er derfor, jeg altid undrer mig over, at min datters hukommelse er så lunefuld; somme ting griber den og holder den fast, mens den lader alle de detaljer falde, som nøjagtigheden, lærdommens sjæl, beror på. Men med jer, unge mand, har det ingen fare, hvis I har haft jer vilje med ved jer undervisning."

Da Bardo gjorde denne bemærkning om sin datter, vovede Tito at se på hende, og anklagen imod hendes hukommelse fremkaldte det mest strålende smil på hans ansigt. Dette smil afspejlede sig atter straks på Romolas ansigt, så sikkert, som vandet kaster en solstråle tilbage. Man tænke sig, hvilken trøst og fryd det smil måtte være for hende! Romola havde aldrig drømt om, at der i hele verden var en lærd mand, som ville smile ad hende for en brøst, der stadig gav anledning til, at hun følte sig som et brødebetynget væsen. Det var, ligesom der dæmrede en ny følelse op i hende, kammeratskabsfølelsen. De tog ikke straks øjnene til sig, som om det havde været et stjålent smil; de så på hinanden og smilede med frejdig glæde.

"Hun er ikke så kold og stolt, som hun ser ud til," tænkte Tito.

"Gud ved, om *han* også glemmer," tænkte Romola. "Jeg vil ikke håbe det, for så ærgrer han fader."

Men Tito blev nødt til at vende sig bort og svare på Bardos spørgsmål.

"Jeg har megen øvelse i afskrivning," sagde han, "men når det gælder indskrifter på mindeværdige steder, hvor man oven i købet føler sig udsat for fare, kan det godt hænde, at evnen til at fastholde skrifttræk i erindringen svækkes. På Eurotassletten eller imellem de kæmpemæssige sten ved Mykenæ og Tyrins – især når frygten for tyrkerne svæver over ens hoved som en grib – flakker tanken om, selv om hånden trofast nedskriver, hvad øjet dikterer. Men noget har jeg uden tvivl fastholdt," tilføjede Tito med en beskedenhed, der ikke var hyklet, om han end var sig bevidst, at den var klog, "og det kan måske komme til nytte, når det bliver oplyst og rettet af en mere omfattende lærdom end min."

"Det var vel talt, unge mand," sagde Bardo glad, "og jeg skal ikke nægte jer den hjælp, jeg kan yde, hvis I vil meddele mig, hvad I husker. Jeg ser i ånden et værk, som kan blive et nyttigt supplement til Cristoforo Buondelmontes *Isolario,* og som kan komme op ved siden ad Ciriacos og den beundringsværdige Ambrogio Traversaris *Itineraria*. Men vi må være på vor post imod bagvaskelse, unge mand," vedblev Bardo med en ivrighed, som om værket allerede var så vidt fremskredet, at det var på tide at tænke på kritikken. "Indeholder jer bog nye meddelelser, vil I blive beskyldt for bedrageri, og støder mine oplysninger an imod nogen anden lærds fortolkningsprincipper, vil vi blive personligt angrebet og beskyldt for allehånde misgerninger. I må være belavet på at få at høre, at jer moder var en fiskerkælling og jer fader en frafalden præst eller en forbryder, der er død i galgen. Jeg for mit vedkommende blev, da jeg havde påvist en fejl i brugen af et forholdsord, gjort til genstand for et smædeskrift, i hvilket jeg beskyldtes for forræderi, svig,

uanstændighed og græsselige forbrydelser. Ja, min unge ven, det er de blomster, lærdommens herlige vej er bestrøet med. Men sig mig – jeg har for længe siden hørt meget fortælle om Byzantium og Thessalonika af Demetrio Calcondila, som først for nylig er rejst fra Firenze, men I synes at have besøgt steder, hvor folk sjældnere kommer."

"Ja, vi gjorde, hvad man kunne kalde en pilgrimsrejse fuld af farer for at besøge steder, som man i vesten næsten har glemt, fordi de ligger uden for pilgrimmenes veje, og fader sagde tit, at de lærde selv knapt tænkte på, at de var til uden for bøgerne. Han mente, at der ville opgå en ny og herligere æra for videnskaberne, når folk begyndte at søge deres kommentarer til de gamle forfattere i resterne af templer og byer, ja i flodernes løb og på dalenes og bjergenes skrænter."

"Ja så!" sagde Bardo begejstret. "Så var jer fader ikke nogen almindelig mand. Var han lykkelig? Havde han mange venner?" De sidste ord udtalte han i en betydningsfuld tone.

"Nej, han havde fjender – nærmest tror jeg på grund af en vis hensynsløs oprigtighed, og de hindrede ham i at komme frem, så at hans liv randt hen i dunkelhed. Og han ville aldrig nedlade sig til at tilbyde forsoning; han kunne aldrig glemme fornærmelser."

"Ja så," sagde Bardo atter med langt, dybt eftertryk.

"Blandt vore farlige udflugter," vedblev Tito for at forebygge yderligere spørgsmål om et så personligt emne, "mindes jeg særlig levende et besøg, vi i huj og hast aflagde i Athen. Det hastværk, vi havde, og den fare, der var for, at tyrkerne kunne tage os til fange, og for, at vor galej kunne lette anker, før vi kunne nå tilbage til den, bevirkede, at det hele står for mig som

et natligt febersyn – den store slette, bjergene omkring den, de forfaldne søjlegange, der enten stod langt borte, som om de trak sig tilbage for vore ilsomme fjed, eller i forvirret uorden var klemt ind imellem de huse, der beboedes af de kristne, som var nedsunkne i trældom, eller imellem deres muhamedanske undertrykkeres fæstninger og tårne – deres hovedfæstning har de på Akropolis."

"I fylder mig med forbavselse," sagde Bardo. "Athen er altså ikke, som jeg troede, fuldstændig ødelagt og jævnet med jorden?"

"Det er intet under, at I svæver i den vildfarelse, for ikke ret mange grækere uden for Attica ved det mindste om, hvordan det står til med Athen eller Setine, som søfolkene kalder den. Jeg mindes, at da vi sejlede omkring Sunions forbjerg, pegede den græske lods, vi havde om bord på vor venetianske galej, på de mægtige søjler, der står på toppen af klippen – rester, ved I nok, af det store tempel, der blev rejst for gudinden Athene, som fra denne høje helligdom så triumferende ned på sin overvundne medbejler Poseidon – nå, vor græske lods pegede altså på de søjler og sagde: "Det var den store filosof Aristoteles' skole". Og i selve Athen var det munken, der tjente os til fører på vor hurtige vandring, mest om at gøre at få vist os det sted, hvor St. Philip døbte den etiopiske eunuk eller helten i en anden legende."

"Tal ikke om munke og deres legender, unge mand," sagde Bardo, idet han heftigt afbrød Tito. "Det er nok til at få et menneskes håb og energi dækket med evig is at tænke sig, at på den jordbund, hvor fordum filosoffer og digtere vandrede,

kravler nu disse sværme af fjollede fanatikere eller hylende hyklere."

"*Perdio*, jeg sværmer ikke for dem," sagde Tito med et skuldertræk. "Trældom stemmer godt med en religion som deres, der går ud på at forsage alt, hvad der giver livet værd for andre mennesker. Og de bærer da også det åg, der sømmer sig for dem; deres morgensang overdøves af muezzinen, som kalder muselmændene til bøn fra galleriet om det høje tårn på Akropolis. Det tårn hæver sig fra selve Parthenon, og hver gang vi standsede og lod vort blik dvæle ved det, gav vor vejviser sig til at hyle over, at et tempel, som i sin tid var blevet vundet fra hedningernes djævelske gudstjeneste for at indvies til en anden jomfru end Pallas – Guds Moder, mente han –, nu atter var fordømt til at tjene muselmændenes forbandede formål. Det var synet af Akropolis' mure, som de viste sig i det fjerne, da vi lænede os ud over rælingen på vor galej, mens den var nødt til at lægge sig for anker i Piræus for modvind, der opflammede min fader til at sætte sig for at besøge Athen, hvad det så end skulle koste, og til trods for, at søfolkene advarede os om, at hvis vi blev borte, til vinden vendte sig, sejlede de uden os. Men da det kom til stykket, var det ikke muligt for os at vove os op på Akropolis, for synet af folk, der ivrigt undersøgte "gamle sten", vakte mistanke om, at vi var venetianske spioner, og vi måtte skynde os tilbage til havnen."

"Vi vil tale tiere om disse ting," sagde Bardo ivrigt. "I må genkalde jer alt, lige indtil de mindste enkeltheder i jer erindring. I vil gøre jer fortjent til efterverdenens taknemmelighed ved at give en skildring af, hvorledes der så ud i Grækenland, inden barbarerne havde fået de bygninger,

Pausanias og Plinius har beskrevet, helt jævnet med jorden. I skal tage de to store forfattere til mønster, og den kritik og de gisninger, som min mere modne ånd kan yde, skal I ikke komme til at savne. Der bliver meget at fortælle, for I har jo også rejst på Peloponnes, sagde I?"

"Ja, og i Bøotien også; jeg har hvilet mig i Helikons lunde og drukket af Hippokrene. Men på hvert mindeværdigt sted i Grækenland har den ene erobring efter den anden sat sit segl, så der er en sådan forvirring med hensyn til, hvem selve ruinerne skal henføres til, at det kun kan findes ved grundigt studium og omfattende sammenligning. Højt over ethvert fast punkt fra Lacedæmons sletter til passet ved Thermopylæ knejser der vældige frankiske borge, som i sin tid beboedes af franske eller italienske stormænd, og som nu enten er forladte eller besatte af tyrkiske bander."

"Vent lidt!" råbte Bardo, som nu var alt for optaget af tanken om den bog, der skulle skrives, til at han kunne følge Titos fortælling med opmærksomhed. "Agter I at skrive på latin eller græsk? Græsken egner sig utvivlsomt bedst til klædebon for eders tanker, og den er det ædleste af de to sprog, men på den anden side vil vi, hvis vi vælger latinen, kunne tage det op med de fleste og navnkundigste af vore rivaler i nutiden. Og er I mindre forfaren i latinen, skal jeg hjælpe jer – ja, jeg skal lade det i lang tid opsparede fond af kundskaber, der skulle have været nedlagt i et andet værk, komme jer til gode – det var et værk, jeg selv måtte have haft en hjælper til."

Bardo tav et øjeblik, og så vedblev han:

"Men hvem ved, om det værk ikke kan fuldbyrdes endnu? I, unge mand, er jo oplært af en fader, der har gydt al den

kundskab og erfaring, han havde samlet, over i jer sjæl. Vi kunne gensidigt hjælpe hinanden."

Romola, der havde holdt øje med sin faders stigende sindsbevægelse, og som var på det rene med de usynlige strømninger i hans sjæl, der bestemte ethvert af hans spørgsmål og alt, hvad han sagde, følte en sælsom angst blusse op i sig. Hun så ufravendt på Tito for at holde øje med det indtryk, hendes faders ord gjorde på ham, angst for, at han skulle bortjage disse drømme om samarbejde, der fik den gamles ansigt til at lyse af nyt håb. Men nej, han så så mild og strålende ud, det kunne ikke være andet, end at han ligesom hun følte, at der var så meget at ynkes over i den gamle, blinde mands iver, at det måtte avle en uopslidelig tålmodighed. Hvor meget stærkere ville han ikke føle dette, i fald han vidste besked om hendes broder! En atten års pige har lige så let ved at forestille sig de følelser, der rører sig bag et ansigt, hvis sympatetiske ungdom har grebet hende, som et primitivt folk har ved at forestille sig gudernes sindsstemning i smukt vejr. Hvad skulle hun tro på, om ikke på dette sjælens spejl?

Og Tito var virkelig meget langt fra at føle sig utålmodig. Han var glad ved at sidde der med en følelse af, at Romola havde sin opmærksomhed henvendt på ham, og af, at han nu og da kunne se på hende. Han var glad ved, at Bardo fattede interesse for ham, og udsigten til det værk, han skulle hjælpe ham med, lagde ikke så alvorligt beslag på ham, at han følte andet overfor den end den rolige, godmodige føjelighed, der var ham naturlig.

"Jeg vil være stolt og glad," sagde han som svar på Bardos sidste ord, "i fald messere mener, at min tjeneste har noget at

betyde for eders modne lærdom. Men den yndige jomfru, eders datter," vedblev han med et blik på Romola, "gør uden tvivl al anden hjælp overflødig, for jeg har hørt af Nello, at hun fra sin barndom af har dyrket de mest ophøjede studier."

"I tager fejl," sagde Romola, "jeg er langt fra dygtig nok til ad hjælpe min fader. Jeg har ikke de evner, der skal til for at blive lærd."

Romola afgav ikke denne selvfornægtende erklæring i nogen ydmyg tone, men med stolt alvor.

"Nej, Romola," sagde hendes fader, som ikke ville have, at den fremmede skulle nære for ringe tanker om hans datter, "du mangler ikke evner, du er tvært imod ualmindelig begavet af en kvinde at være, men du har kvindens skrøbelige legeme, som altid kræver ro og afveksling og som følge deraf avler en ustadig fantasi. Min datter," vedblev han, idet han vendte sig til Tito, "har været overordentlig meget for mig, for hun har, så vidt hendes kræfter på nogen måde tillod hende, udfyldt en søns plads for mig. Jeg har nemlig en gang haft en søn ..."

Bardo brød af; han ville ikke give sig til at klage sig i en fremmeds nærværelse, og han kom i tanker om, at denne unge mand, som han uventet var kommet til at nære så stor interesse for, endnu var en fremmed, over for hvem det passede sig bedst for ham at optræde som velynder. Hans stolthed fordobledes ved frygten for, at han måske havde glemt sin værdighed.

"Men," vedblev han i den nedladende tone, han i førstningen havde anslået, "vi er kommet bort fra det, som jeg antager er hovedsagen for jer. Nello har sagt mig, at I har nogle skårne stene, som I gerne ville sælge, og at I ønskede en anbefaling til

en rig og dannet mand, som der kunne være udsigt til ville købe dem."

"Det er sandt, for skønt jeg har fået arbejde som korrektør hos Cenninierne, forslår min løn ikke til stort mere en det allernødvendigste, og den ville forslå endnu mindre, hvis min gode ven Nello ikke endelig ville have, at jeg skulle leje et værelse af ham og vente med at tænke på lejen til bedre tider."

"Nello er en godmodig ødeland," sagde Bardo; "og skønt han med sine lange øren og sin rappe tunge kun alt for meget ligner den berygtede Margites – han ved besked om mange ting, men dårlig besked om dem alle sammen, som jeg nylig lod et ord falde til ham om – er han ikke desmindre "*abnormis sapiens*" efter vore indfødte florentineres måde at tage tingene på. Men har I stenene med? Jeg kunne nok have lyst til at vide, hvordan de er – dog nej, det er ingen nytte til – nej, det ville blot gøre mig ondt – jeg har ikke råd til at forøge min samling."

"Jeg har et par meget smukke intaglioer," sagde Tito, idet han gav sig til at trække en lille æske op af sin taske.

Men Romola var aldrig så snart blevet denne bevægelse va'r, før hun sendte ham et betydningsfuldt, alvorligt blik og lagde fingeren på munden. Hun vidste, at hvis Bardo fik at vide, at han havde stenene hos sig, ville han have en detaljeret beskrivelse af dem, og så ville det gøre ham ondt, at han skulle gå glip af dem. I samme nu, som hun havde gjort dette tegn, følte hun det imidlertid som en brøde og en skam, at hun havde røbet sin faders svaghed for en fremmed. Det lod til, at det var skæbnens vilje, at hun lige på én gang skulle komme i et fortroligt forhold til denne unge græker, et forhold, der i så høj grad stred imod hendes dybt indgroede stolthed og

tilbageholdenhed, og følelsen heraf bragte atter blodet op i hendes kinder.

Tito forstod hendes blik og tegn og tog øjeblikkelig hånden fra æsken, idet han sagde i en ligegyldig tone, så at det lød, som om det kom i umiddelbar fortsættelse af hans sidste ord: "Men messer Domenico Cennini plejer at have dem i forvaring – han har gode og sikre steder at gemme dem på. Han anslår dem til mindst fem hundrede dukater."

"Ja så, så må det være smukke intaglioer," sagde Bardo. "Fem hundrede dukater! Det er jo mere end løsepenge for en mand."

Det gav et lille, næsten umærkeligt sæt i Tito, han spærrede sine lange, mørke øjne op og så spørgende og overrasket på Bardos blinde ansigt, som om hans ord – der var en ganske almindelig talemåde på den tid, da folk jævnligt blev løskøbt fra slaveri eller fangenskab – havde en særlig betydning for ham. Men i det næste øjeblik så han på Romola, som om hendes øjne måtte tjene hendes fader som tolke. Hun, der var stærkt optaget af faderen, troede, at Tito så på hende for at få en oplysning, og sagde straks:

"Alessandra Scala sætter pris på skårne stene, ved du nok, fader; hun kalder dem sine vinterblomster, og man kan næsten være sikker på, at sekretæren køber enhver sten, hun ønsker sig. Han sætter desuden selv en stor kapital i ringe og signeter, som han bærer som forebyggelsesmiddel imod gigt i lemmerne."

"Det er sandt," sagde Bardo; "Bartolommeo har overmåde stor tro på ædelstenes virkninger – større tro, end Plinius, som tydeligt røber, at han anser meget af den slags tro for tåbelig overtro, skønt han ikke helt frakender ædelstene kraft til at

helbrede, hvorfor jeg også selv, som I ser, unge mand, bærer nogle ringe, hvilket den forsigtige Camillo Leonardi anbefalede mig i et brev for to år siden, da jeg pludselig blev stiv i lemmerne. Det var en god idé af dig, Romola. Jeg vil diktere et brev til Bartolommeo, som Maso skal bringe ham. Men det er bedst, at messere siger dig, hvad det er for stene, og hvad intaglioerne forestiller, at Bartolommeo kan se, at de fortjener hans opmærksomhed."

"Nej, fader," sagde Romola, hvis frygt for, at faderen skulle få et anfald af sin samlermani, gav hende mod til at gøre indvendinger. "Dit ord vil være borgen nok for, at messere er lærd og har rejst meget. Sekretæren vil ikke kræve yderligere grunde for at tage imod ham."

"Det har du ret i, mit barn," sagde Bardo, for Romola havde anslået en streng, som hun var sikker på at få til at klinge; "jeg behøver ikke at føje beviser og forklaringer til mit ord over for Bartolommeo, og jeg tvivler ikke om, at den unge mands væsen svarer til hans stemmes klang, så at han selv vil være sin bedste talsmand, når døren først er åbnet for ham."

Bardo tav et øjeblik, men var øjensynlig optaget af en tanke, som han betænkte sig på at udtale, for han bøjede sig lidt frem, som om han ville sige noget, men vendte så atter hovedet om imod Romola og sank tilbage i stolen. Omsider tog han sig sammen og sagde i en tone, der ville have klædt en fyrste, som høfligt tilkendegav, at audiensen var forbi:

"Jeg er noget træt i dag og vil foretrække at tale med jer igen i morgen, når jeg kan meddele jer sekretærens svar og tilladelse til at indfinde jer hos ham til bestemt tid men inden I går" – her faldt den gamle imod sin vilje over i en blødere tone –, "vil I

måske tillade mig at trykke jer hånd. Det er længe siden, jeg har trykket en ung mands hånd."

Bardo rakte sin gamle hvide hånd frem, og Tito lagde straks sine mørke, men fine og bløde fingre i den. Bardos stive fingre lukkede sig om dem, og han holdt dem nogle minutter i sine uden at sige noget. Så sagde han: "Romola, har denne unge mand samme teint som din broder – blond og bleg?"

"Nej, fader," svarede Romola med kraftig selvbeherskelse, skønt hendes hjerte begyndte at banke voldsomt under påvirkning af forskellige følelser; "messeres hår er mørkt – og hans teint også." I sit stille sind sagde hun: "Vil han synes om det? Vil det støde ham? Nej, han ser så mild og godmodig ud." Derpå sagde hun atter højt:

"Vil messere give min fader lov til at røre ved jert hår og ansigt?"

Hendes øjne fik uvilkårlig et frygtsomt bedende udtryk, da hun fremkom med denne anmodning, og Titos blik mødte hendes med strålende mildhed, da han svarede: "Visselig," og idet han bøjede sig frem, førte Bardos hånd op til sine lokker med en beredvillighed, der var hende så meget mere behagelig, som det skete uden spor af forlegenhed.

Bardo lod atter og atter sin hånd glide over hans lange lokker og tog lidt fat i dem, som om det hjalp til at gøre hans indre syn klarere; derpå lod han hånden glide over panden og kinden, idet han fulgte omridsene med kanten af hånden og ringfingeren og lod håndfladen hvile på kindens fyldige oval.

"Ak," sagde han, idet hans hånd gled ned fra ansigtet og hvilede på den unge mands skulder, "han må være meget

forskellig fra din broder, Romola, og det er vel så. I ser vist ingen syner, min unge ven?"

I det samme gik døren op, og ind trådte uden at være meldt en høj, ældre mand i en smuk sort silkekappe. Han slog hætten til side og tog huen af, hvorved der kom et hoved til syne lige så hvidhåret som Bardos. Han så overrasket på gruppen – på den unge fremmede, der stod bøjet over den gamle i den omtalte sønlige stilling, mens Bardos hånd hvilede på hans skulder, og Romola sad ved siden ad med spænding og sindsbevægelse malet i sine træk. Men scenen skiftede straks; Bardo lod sin hånd falde, Tito rettede sig fra sin bøjede stilling, og Romola rejste sig for rolig at gå den fremmede i møde.

"Nå, *figlioccina,*" sagde manden, idet han lagde hånden på Romolas skulder, "Maso sagde, at I havde fremmede, men jeg slap ind alligevel."

"Er det dig, Bernardo?" sagde Bardo. "Du kommer i et heldigt øjeblik. Denne," vedblev han, mens Tito bukkede, "er en af de ypperste borgere i Firenze, unge mand, messer Bernardo del Nero, min ældste, jeg kunne gerne sige min eneste ven – hvis velvilje kan hjælpe jer langt frem, om I kan vinde den. Han er kun treogtyve år, Bernardo, men han kan utvivlsomt fortælle dig meget, som du vil sætte pis på at høre, for skønt han er lærd, har han allerede rejst meget og set adskilligt andet end håndskrifter, som du bryder dig alt for lidt om."

"Ja så, en græker, kan jeg tænke," sagde Bernardo, idet han flygtigt gengældte Titos hilsen og målte ham med et blik, der syntes at skære igennem som hvast stål. "Nylig kommet til Firenze, lader det til; messeres navn – eller en del af det, for det er uden tvivl meget langt?"

"Tvært imod," sagde Tito ganske roligt, "det er meget beskedent og langt fra at prunke med mange stavelser. Jeg hedder Tito Melema."

"Virkelig?" sagde Bernardo temmelig hånligt, idet han satte sig. "Jeg havde ventet, at det mindst var så langt som navnene på en by, en flod, en provins og et rige til sammen. Vi florentinere behandler navnene som rejer, vi piller alt det overflødige bort, førend vi tager dem i munden."

"Nå, Bardo," vedblev han, som om den fremmede ikke var værd at tage mere notits af, og idet hans tone gik over fra at være sarkastisk til at være. Tungsindig, "vi har da begravet ham."

"Ja så," sagde Bardo også i en tungsindig tone, "og en ny tidsalder er begyndt for Firenze – jeg er bange for, at det bliver en mørk tid. Lorenzo har efterladt sig en arv, der ligner alkymistens laboratorium, når alkymisten er borte."

"Ikke ganske," sagde Bernardo. "Piero de' Medici har forstand nok; hans fejl stammer kun fra hans hede blod. Jeg kan godt lide den knægt – en knægt bliver han bestandig for mig, ligesom jeg altid har været en *padricciulo* for ham."

"Men alle, som ønsker en ny tingenes orden, fatter dog vist nyt håb," sagde Bardo. "Jeg er bange for, at de gamle partistridigheder begynder igen."

"Kunne vi få en ny tingenes orden, som gik ud på andet end at slå det ene våbenskjold ned for at lade det andet komme i vejret," sagde Bernardo, "ville jeg med glæde være med til at sige: 'Jeg hører ikke til noget parti, jeg er florentiner'. Men så længe vi har partierne, er jeg medicæer, og som medicæer vil jeg dø. Jeg er af samme mening som Farinata degli Uberti –

spørger nogen mig om, hvorfor man slutter sig til et parti, svarer jeg som han: 'Man ønsker andre folk ondt eller godt på grund af uret eller velgerninger, der er øvet i gamle dage'."

Under dette korte ordskifte var Tito blevet stående; nu sagde han Farvel.

"Men kom igen i morgen ved samme tid," sagde Bardo venligt, "så skal I få Bartolommeos svar."

"Fra hvilken del af Himlen er denne smukke grækerknøs dumpet ned så tæt ved din stol, Bardo?" sagde Bernardo del Nero, da døren havde lukket sig efter ham. Han talte i en tør, eftertrykkelig tone, der åbenbart lagde an på, at Bardo skulle lægge mere i ordene, end der i og for sig lå i dem.

"Han er en lærd, der har lidt skibbrud og reddet nogle stene, som han søger en køber til. Jeg vil sende ham til Bartolommeo Scala, for du ved nok, at jeg gør klogest i at afholde mig fra at købe mere."

Bernardo trak på skuldrene og sagde: "Romola, se, om min tjener er derude. Jeg sagde, at han skulle vente på mig," og da Romola var tilstrækkelig langt borte, bøjede han sig frem til Bardo og sagde i en dæmpet, udtryksfuld tone: "Husk på, Bardo, at du selv har en sjælden ædelsten. Pas på, at den ikke falder i hænderne på nogen, som ikke kan betale for den, hvad den er værd. Denne smukke græker ser mig så glat og smidig ud, at han vist med lethed kan smutte ind i en hvilken som helst rede, han får lyst til at være i."

Det gav et sæt i Bardo; han havde været så optaget af at sammenligne Tito med billedet af den søn, han havde mistet, at han slet ikke havde tænkt på Romola, men der syntes straks at

indtræde en reaktion, der fik ham til at gribe advarslen, som om den havde været et håb.

"Ja, hvorfor ikke, Bernardo? Hvis den unge mand viste sig værdig – han er lærd – og – og der ville ingen vanskeligheder opstå med hensyn til medgiften, som altid sætter dig i dårligt humør."

7. Et lærd mundhuggeri

Bartolommeo Scala, den florentinske republiks sekretær, som Tito Melema således havde fået anvisning på som den, han skulle sætte sit håb til, boede i et smukt palads, der ligger lige ved Porta a Pinti og nu hedder Casa Gherardesca. Hans våben – en himmelblå stige i gyldent felt med devisen *Gradatim* –, der var anbragt over porten, fortalte enhver, der trådte ind, at møllerens søn anså den omstændighed, at han skyldte sine egne anstrengelser sin ophøjelse, for en kendsgerning, han vedkendte sig uden at blinke. Sekretæren var en forfængelig og pralesyg mand, men han var også en brav mand. Han var oprigtig overbevist om sine fortjenester og så ingen grund til at lægge skjul på dem. Han havde på den tid, vor fortælling omhandler, nået toppen af den himmelblå stige; han havde været republikkens sekretær i de sidste tyve år – havde for længst, som skik og brug var, holdt sine taler på *ringhiera*'en eller det flade tag af det gamle palads i overværelse af fyrstelige gæster, mens Marzocco, republikkens løve, bar sin guldkrone i dagens anledning, og alle folk råbte "Viva, messer Bartolommeo!" – han havde været på en sendefærd i Rom og havde der fået titel af senator, apostolisk sekretær og ridder af guldsporen, og han var for otte år siden blevet gonfaloniere – det sidste mål for en florentinsk borgers ærgerrighed. Imidlertid var han blevet rigere og rigere og havde fået mere og mere podagra, som det plejer at gå de dødelige, der har lykken med sig, og ridderen af guldsporen var jævnligt nødt til at blive siddende hjælpeløs med fødderne i puder i den smukke loggia,

han havde bygget sig, og hvorfra han så ned på de store haver og græsplæner bag ved hans palads.

Sådan sad han den dag, da han havde tilstået Tito Melema den attråede audiens. Det var i maj måned, og eftermiddagssolen lå over blomsterne og græsset uden for loggiaens herlige skygge; den alt for fine silkekappe havde han kastet og i stedet for den hængt en let, løs kåbe over sin tunika; hans smukke datter Alessandra og hendes mand, den græske kriger og digter Marullo, sad ved hans ene side, ved den anden sad to af hans venner, der ikke var så anselige, at det var generende, og derfor så meget bedre tilhørere. Men selv bortset fra podagraen, var messer Bartolommeos lykke langt fra fuldkommen; den forbitredes af nogle papirer, der lå foran ham, for størstedelen en brevveksling imellem ham og Poliziano. Det var, hvor utroligt det end lyder, en af datidens menneskelige svagheder at indvie andre folk i de stridigheder, man førte, og at underholde lærde gæster ved at læse hele lange brevvekslinger for dem, og det var hverken første eller anden gang, Scala havde bedet sine venner om at sige ham deres oprigtige mening, om hvem der havde ret eller uret i en halv snes latinske breve, han havde vekslet med Poliziano, og som alle sammen tog deres udgangspunkter i nogle epigrammer, der var skrevet i den skæmtefuldeste tone af verden. Det var historien om en meget betegnende og smuk strid, som har interesse for os, for så vidt som den netop affødte den hadets tidsel, der efter Nellos mening var nødvendig som spore for den sendrægtige ganger Venskabet.

Efter at Poliziano var blevet afvist som bejler til Scalas datters hånd og hjerte, havde han stadig en meget skarp og lærd tand

rede til brug imod den alt for heldige og overmodige sekretær, der havde vægret sig ved at gøre datidens største lærde til sin svigersøn. Scala var en mand, der havde gjort sig fortjent af staten, og så var han desuden en mand, der havde haft lykken med sig, hvilket selvfølgelig var meget irriterende for en krænket lærd, men på den anden side – hvilken skøn ligevægt der dog er i tingene! – havde han en svaghed for at ville være forfatter, og han var en dårlig skribent – et af disse fortræffelige mennesker, som sad med podagristtøfler på og "smurte poetiske bagateller op" udelukkende for deres private fornøjelse og uden tanke om læsere, hvisårsag de sendte dem til deres venner i breve, som var det femtende århundredes litterære tidsskrifter. Scala havde nu fuldt op af venner, som var rede til at rose hans skrifter, venner som Ficino og Landino – elskværdige drøvtyggere i den medicæiske park ligesom han selv –, der fandt hans latinske prosa elegant og mandig, og den skrækkelige Josef Scaliger, som skulle erklære ham for en fuldstændig ignorant i latin, kom først i det følgende århundrede. Men hvornår har det skæbnesvangre koketteri, der er forbundet med overflødigt skriveri, helt ladet sig nøje med venners let vundne ros? Den kritiske, overlegne Poliziano – også én drøvtygger, men ingenlunde af de elskværdige – måtte have at vide, at sekretæren i sine ledige timer udfoldede en fornøjelig frugtbarhed i retning af vers, af hvilke det tydeligt fremgik, hvor meget han ville kunne præstere på det område, hvis han ikke havde sine forretninger at passe.

Hvilket ubeskriveligt øjeblik, når den, man hemmeligt hader, sender en et latinsk epigram med falskt køn i, vers med tvivlsom elision, mindst en tå for meget, forsøg i retning af

poetiske figurer, der er vitterlige soløcismer! Dette øjeblik var kommet for Poliziano. Sekretæren havde stukket sit bløde hoved ud af den officielle skal, og den skrækkelige krabbe, der lå på lur efter ham, var i lag med ham. Poliziano havde, idet han tog sig en vens frihed, skæmtende i form af et latinsk epigram rettet den fejl, Scala havde begået ved at henføre *culex* (myg) – et insekt, der er kun alt for vel kendt på Arnos bredder – til det ringere køn eller femininum. Scala svarede med en dårlig spøg i latinske vers, der hentydede til Polizianos uheldige bejlen. Det blev bedre og bedre. Poliziano fandt versene meget smukke og særdeles vittige, så meget kedeligere var det, at der var sådanne grove bommerter i dem, og da Scala havde antydet, at han havde taget et græsk epigram til mønster, tillod Poliziano, der stod på så venskabelig en fod med ham, sig at vedlægge et græsk epigram, han selv havde forfattet over det samme interessante insekt – det tør vel antages, at han ikke gjorde det for at ydmyge Scala, men for at belære ham. Det pågældende epigram indeholdt en livlig historie om Venus, Cupido og *culex*, af den slags, som i så høj grad faldt i datidens smag, til dels bygget over den zoologiske kendsgerning, at myggen ligesom Venus fødtes af vandet. Scala svarede, at hans vers aldrig havde været bestemte for en lærd, der havde så fin en næse som Poliziano og var den af alle nulevende, der var nærmest ved de gamles fuldkommenhed og desuden så kræsen, at selv stør næppe ville smage ham; han forsvarede ikke des mindre sine vers, skønt de ganske vist var skrevet i en fart og uden rettelser og kun beregnede på at være en behagelig adspredelse i sommertiden for ham selv og dem af hans venner, der tog til takke med middelmådighed, for han, Scala, søgte ikke som

visse andre offentlighed igennem boghandlerne. For øvrigt kunne han lige akkurat græsk nok til at forstå meningen af det epigram, han så venligt havde sendt ham: dets elegante form havde han ikke evne til at opfatte, men – det var af Poliziano, hvad behøvede der så at siges mere. Han tilføjede fremdeles i en efterskrift, at han var bange for, at hans uforlignelige vens sammenligning imellem Venus og myggen på grundlag af deres oprindelse fra vandet i mange henseender var mislig. På den ene side kunne den synes fornærmelig for Venus, og på den anden side forekom det Scala, at hvis digteren ikke holdt sig til Thales' lære, var det tvivlsomt, om en skabning, der holdt så meget af varme, virkelig kunne have en så kold og fugtig oprindelse; det havde måske været nok så godt at sammenligne gudinden med en fisk eller, hvis det var evnen til at flyve, det kom an på, med en ørn, eller, hvis man tog hensyn til mørket, var en flagermus eller en ugle en mindre dunkel og mere tilsvarende parallel etc. etc. Her var nok at gøre for Poliziano. Han vidste ikke af, skrev han, at der, når han havde Scalas vers for sig, var tale om stør; han tænkte snarere på frøer og grundlinger, han gjorde kort proces med det forsvar, Scala havde ført for sin latin, og heglede ham skrækkeligt igennem for de dumme bemærkninger, han havde tilladt sig i anledning af det græske epigram, Poliziano så venligt havde sendt ham som mønster – usle spidsfindigheder i sandhed! For hvad angik myggens fugtige oprindelse, havde man selve Virgils autoritet at støtte sig til, idet han havde kaldt den "Vandenes *Alumnus*," og hvad angik det, hans kære, enfoldige ven havde sagt om fisken, ørnen osv., så var det "*nihil ad rem*", thi fordi ørnen kunne flyve højere, fulgte ingenlunde deraf, at myggen slet ikke kunne flyve

etc. etc. Han skammede sig imidlertid ved at opholde sig ved sådanne trivialiteter og gøre en myg til en elefant; han for sit vedkommende ville blot tilføje, at der ikke var noget svigefuldt eller tvetydigt ved ham, lige så lidt som han lod sig fange af deres falske smiger, som talte ondt om ham på hans bag, i den henseende kunne hans følelse nærmest betegnes som homerisk – dette gav anledning til et græsk citat, der tjente som krudt for kuglen.

Striden kunne ikke ende på dette punkt. Logikken kunne knapt blive værre, men sekretæren blev mere pralende selvsikker, og den lærde digter mere og mere giftig. Poliziano havde ædelmodigt holdt et spejl for den alt for opblæste sekretær, for at han, når han så sit eget billede, kunne finde sig foranlediget til at ophøre med at forsvare sin dårlige latin imod gamle autoriteter, som man i århundreder havde været enige om var hævede over al kritik – med mindre det var hans agt at synke i litteraturen, i forhold til som han steg på ærens stige, for at ligevægten ikke skulle blive forrykket, men videnskabsmændene kunne betragte sig som hans ligemænd. Scala svarede med at anmode Poliziano om at undersøge hans skrifter – han ville ingen steder finde en mere inderlig beundring af oldtiden. Sekretæren skammede sig over den tid, han levede i, og rødmede på dens vegne. Der var ganske vist dem, som higede efter at få deres skrifter rost og hævet til skyerne, som om de kunne måle sig med oldtidens guddommelige værker, men han, Scala, kunne ikke tjene dem. Og hvad angik de hædersbevisninger, som de misundelige var så vrede over, så var de vel fortjente – han kunne i så henseende fremlægge som vidnesbyrd hele sit liv, siden han kom til

Firenze som en fattig mand. Den elegante lærde svarede, at det ikke undrede ham, at han væmmedes ved sin tidsalder, da tidsalderen i så høj grad væmmedes ved ham, ja, det var fuldkommen korrekt, når han havde kaldt Scala for et kliddet uhyre, for så vidt som han var dannet af afskrab af uhyrer, født i skarnet i en mølle og i høj grad værdig til sammen med andre langørede skabninger at dreje sin faders møllestene.

Det var ikke uden hensyn til Titos forestående besøg, at denne korrespondance var blevet taget frem. Her var en ny græsk lærd, hvis dygtighed skulle prøves, og der var intet, som Scala var mere opsat på at få en upartisk dom over af folk med overlegen kundskab end Polizianos omtalte græske epigram. Efter en indledning om Titos rejser, efter at have set på og talt om stenene og efter en let overgang fra det sørgelige i, at Lorenzo, der havde været så ivrig til at samle så mange prøver på oldtidens kunst, var død, til de klassiske studier i almindelighed og deres vilkår i Firenze, kunne det ikke undgås, at man måtte komme til at tale om Poliziano, en mand, som ganske vist var i besiddelse af en fremragende dygtighed, men lidt for overmodig – han bildte sig ind, at han var en Herkules, som det påhvilede at gøre det af med alle tidsalderens litterære uhyrligheder, og skrev breve til ældre folk uden at underskrive dem, som om de var overnaturlige åbenbaringer, der kun kunne have én kilde. Og var så ikke, når alt kom til alt, hans egen kritik ofte omtvistelig og hans smag slet? Han yndede at gøre nar ad folk, som mente, at de skrev som Cicero, fordi de endte hver periode med "*esse videtur*", men faldt han ikke, mens han gjorde sig til af, at han kunne sige sig fri for slavisk efterligning, i den anden yderlighed og rendte efter sære ord og

affekterte vendinger? Mon alting var holdbart selv i hans forroste *Miscellanea*? Og Tito, som lige havde set i denne bog, havde så mange ting at sige, som sekretæren gerne hørte – han ville have talt, som han gjorde, blot for at behage, uden nogen som helst anden grund – at han viste sig fuldkommen værdig til at blive sat til doms over den mærkværdige korrespondance i anledning af *culex*. Her var det græske epigram, om hvilket Poliziano utvivlsomt troede, at det var det smukkeste, der var skrevet i verden, skønt – han lod, som han mente, at "*transmarini*", grækerne selv, ikke ville sætte synderlig pris på det. Havde han ikke i sin falske beskedenhed imod sin vilje sagt sandheden?

Tito var rede og kopsatte epigrammet til Scalas tilfredshed. O, hvilken forstandig ung kritiker! Han kunne uden tvivl også sætte pris på satire i lægfolks sprog, og Scala – denne fortræffelige mand, som ikke søgte offentligheden gennem boghandlerne, men aldrig var blottet for "hurtigt skrevne, ikke gennemsete bagateller", som han serverede for sine gæster som sorbet, når det var varmt, og som hjertestyrkning, når det var koldt – havde nogle småting i form af sonetter, der handlede om nogle af Polizianos vel bekendte svagheder – han ønskede ikke, at de skulle komme videre, men de kunne måske more hans gæst.

Kort sagt, da Tito sagde farvel, fik han en indstændig opfordring til at komme igen. Hans sten var interessante, især agaten med naturspillet i – en højst mærkelig fremstilling af Cupido ridende på løven og så "jødestenen" med slangen med løvehovedet. Sekretæren ville købe dem begge to, den sidst nævnte som et yderligere forebyggelsesmiddel imod

podagraen, der voldte ham sådanne smerter, at det var tydeligt nok, hvor utålelig den ville være, hvis han ikke var velforsynet med ringe, der var i besiddelse af sjældne kræfter, og med en amulet, som han bar under det højre bryst. Men Tito var sikker på, at han selv interesserede mere end hans ædelstene. Han havde fået adgang til Scalas palads på anbefaling af Bardo de' Bardi, som visselig var en gammel bekendt af sekretæren og en dygtig lærd til trods for, at han overvurderede sig selv lidt – en svaghed, der var almindelig blandt sekretærens venner –, men han fik lov til at komme igen på grund af sine egne fortræffelige egenskaber.

Sammenkomsten kunne næppe være løbet heldigere af for Tito, og da han gik ud af Porta a Pinti for i ro at kunne le lidt ad historien med *culex,* havde han en følelse af, at det næppe kunne være lykkens mening atter at vende ham ryggen nu, da den så afgjort havde været ham gunstig.

8. Et ansigt i mængden

Det går let for en nordbo at stå tidligt op ved midsommertid, se duggen på den støvede vejs græsbevoksede sider, lægge mærke til de friske skud mellem de mørkere grønne på egene og fyrrerne i krattet og lade blikket glide ud over den slagne eng uden at komme i tanker om, at det er St. Hansdag.

Det går ikke så let for florentineren, og det gjorde det endnu mindre for florentineren i det femtende århundrede; for ham havde den glans, solen i øst kastede over Arno, den dag en ganske særlig betydning; klokkerne ringede og forkyndte, at det var Firenzes store sommerfest, San Giovannis, Johannes den Døbers dag.

San Giovanni havde været Firenzes skytshelgen i mindst otte hundrede år – lige fra den tid af, da lombarderdronningen Theodolinda havde befalet sine undersåtter at vise ham særlig ærefrygt, ja, siger gamle Villani, lige siden Konstantin den Stores og pave Sylvesters dage, da florentinerne afsatte deres gamle gud Mars, som de imidlertid omhyggeligt vogtede sig for at tilføje nogen forsmædelse, for mens de indviede deres smukke tempel til Guds og den "*beato Messere San Giovanni*"s ære, stillede de ærbødigt den gamle Mars op på et højt tårn ved bredden af Arno, fordi der stod i visse gamle skrifter, at han var blevet kåret til deres skytsgud under sådanne auspicier, at det ville gå svært ud over byen, hvis han led nogen overlast eller på anden måde blev behandlet med mangel på ærbødighed. I det femtende århundrede var denne hensynsfuldhed over for Manddraberens følelser imidlertid for længst forsvundet; spyddets og skjoldets gud rynkede ikke længere panden ved

Arno, og republikkens værn var nu dens snildhed og dens pengekister, for spyd og skjold var at få til leje for guldstykker, og guldstykkerne havde altid båret San Giovannis billede.

Firenze havde oplevet meget godt siden den dunkle tid, da kampen stod imellem den gamle og den ny skytspatron – ganske vist havde der været nogen blodsudgydelse og kamp imellem Guelfer og Ghibelliner, imellem sorte og hvide, imellem kirkens ortodokse sønner og kætterske paterini, nogle oversvømmelser og farsoter og nogen hungersnød, men der var dog også vundet megen rigdom og hæder. Firenze havde sejret over befæstede byer, som i sin tid havde været mægtigere end den selv, og særligt over det forhadte Pisa, hvis marmorbygninger var alt for høje og smukke, og hvis skibe holdtes alt for højt i ære på Italiens og Grækenlands kyster. Firenzes navn havde fået en stoltere og stoltere klang ved alle Europas hoffer, ja i selve Afrika, på grund af, at det havde det reneste guld i sine mønter, de fineste farver og stoffer, fremragende lærdom og poetisk geni og endelig evner af den nyttigste art i retning af statsmandskunst og bankvæsen. Det var et navn, der var så allestedsnærværende, at en pave med sans for det epigrammatiske havde kaldt florentinerne "det femte element". Og skønt denne lykke måske nok for en del kunne tilskrives stjernerne og Madonna dell' Impruneta, skyldtes den for en stor del San Giovanni, hvis billede fandtes på de smukke guldstykker.

Det var derfor i sin orden, at St. Hansdag, den gamle kirkefest, der allerede var ærværdig i St. Augustini tid, var en særlig glædesdag i Firenze og indledtes med en helligaften, der fejredes på god gammel florentinsk vis med megen dans,

megen lystighed i gaderne og måske med ikke så lidt kasten med sten og slåen ruder ind, men afgjort med visse gadeoptrin, som kun kunne præsteres af en by, der disponerede over en snild Cecca, ingeniør og arkitekt, lige dygtig til at lede en belejring og et optog. Ved Ceccas bistand syntes selve helgenerne med deres mandelformede glorier og svævende på skyer med deres glade selskab af vingede keruber, ganske som vi endnu den dag i dag kan se dem på Peruginos billeder, St. Hansaften at have bragt et stykke himmel ned i de snævre gader og at skride langsomt igennem dem; og hvad der var endnu mere mærkværdigt, man kunne se helgener af kæmpemæssig størrelse med deres følge af engle ikke sidde, men bevæge sig langsomt og hemmelighedsfuldt igennem gaderne som en procession af kolossale figurer, der kom ned fra kirkernes høje kupler og tårne. Skyerne var lavet af godt vævet tøj, helgenerne og keruberne var ganske almindelige dødelige, der ble båret af stærke stænger, og de hemmelighedsfulde kæmper var folk, der gik på stylter og havde udstoppede skuldre og ligesom de græske tragediespillere store masker på, men det var en dårlig, fantasiløs florentiner, der kun tænkte på det, ja, man kunne endog til en vis grad kalde ham ugudelig, for var der ikke noget af de hellige tings kraft i gengivelserne af dem? Og når der så bagefter kom en flok lystige sorte djævle vel bevæbnede med kløer og svøber og andre lignende remedier, rede til at opføre improviserede farcer, hvor der vankede bastonade og blev revet klæder itu, nå ja, så var det jo djævlenes måde at holde helligaften på, og de kunne også godt være kommet ned fra kuplerne og tårnene. Den toscanske fantasi gled fra det gudelige lige over i det burleske, så let som vand smutter om et

hjørne, og helgenerne havde allerede haft deres tur, var gået deres vej og havde, som det sig hørte og burde, gjort holdt uden for San Giovannis porte for at gøre ham deres opvartning aftenen før hans festdag. Og om morgenen på den store dag, der var blevet således indledt, skulle symbolerne på tributten fra alle de byer, distrikter og landsbyer, der stod i afhængighedsforhold til Firenze, hvad enten de var erobret, stod under dets beskyttelse eller fra umindelige tider af havde været det undergivne, frembæres ved San Giovannis alter i den gamle ottekantede kirke, som i sin tid havde været domkirke og nu var baptisteriet, hvor enhver florentiner havde fået slået kors over sig og var blevet salvet på panden; hele byen, fra den hvidhårede mand til drengen og fra matronen til det lallende barn, skulle i sin bedste stads til ære for den store dag og se de store skuespil; og så, når solen var ved at gå ned, og der blev køligt i gaderne, skulle der være det prægtige væddeløb eller Corso, idet usadlede heste med kostbare skaberakker skulle løbe lige igennem byen, fra Porta al Prato i nordvest over Mercato Vecchio til Porta Santa Croce i sydøst, hvor de prægtigste palii eller fløjls og brokades bannere med silkefoer og guldfrynser, som det sømmede sig for en by, der forsynede den velklædte verden med halvdelen af dens klæder, var opstillet på en triumfvogn og ventede på den vindende hest eller dens ejer.

Og så blev der danset igen, ja, hele dagen, siger en gammel krønikeskriver fra begyndelsen af det femtende århundrede, var der bryllupper og de mest storartede selskaber med så megen fløjten, musik og sang, med baller og fester og glæde og herlighed, at man gerne kunne have troet, at man var i Paradis.

I året 1492 lå denne fejltagelse imidlertid måske ikke så nær for hånden. Lorenzo den prægtige og snu var død, og en overmodig og ubetænksom Piero var kommet i hans sted, et dårligt bytte for Firenze, undtagen for så vidt som den kloge hest foretrækker den dårlige rytter, fordi han er lettere at kaste af. Sorgen over Lorenzos død var i virkeligheden allerede begyndt at gøre sig mindre stærkt gældende ved siden af ønsket om en regering på et bredere grundlag, der kunne gøre ende på bestikkelsen og skaffe det fri spillerum for de enkeltes skinsyge og ærgerrighed, hvori den ideale frihed bestod i den gode gamle kivagtige og stridbare tid, da Firenze rejste sine store bygninger, uddannede sine egne soldater, jog dem, der ville opkaste sig til tyranner, bort med sværdet og satte en ære i at holde sit ord, selv om det voldte tab. Lorenzo var død, pave Innocens var ved at dø, og en indviklet arvefølge i Neapel og et intrigant og ærgerrigt Milano kunne, inden man så sig for, fremkalde uroligheder i Italien. Det tegnede til vanskelige tider. Så meget mere grund var der imidlertid til, at republikken holdt sine kirkelige fester.

Og midsommermorgenen i året 1492 var ikke mindre strålende end sædvanlig. Tidligt om morgenen var alle de symbolske tributter, der skulle bæres i stort optog, samlet på udgangspunktet for processionen, på Piazza della Signoria – den berømte plads, hvor det store med tårne forsynede folkepalads, Palazzo Vecchio lå og ligger endnu tillige med den store af Ocagna byggede loggia –, skuepladsen for alle de store offentlige ceremonier. Himlen hvælvede sig som det skønneste blå telt, under hvilket klokkerne klang så stærkt, at enhver ond ånd for længst måtte have taget flugten. Vinduer og flade tage

myldrede af ansigter; skumle stenhuse strålede af tæpper. Paladsets kækt knejsende tårn, Bargellos endnu ældre tårn og spiret på den nærliggende Badia syntes at holde vagt foroven, og forneden på piazzaens brede mangekantede fliser var der en prægtig samling af bannere og heste med kostbare skaberakker og kæmpemæssige *ceri* eller vokslys, som meget passende kaldtes tårne – sælsomt forstørrede ætlinger af de fakler, ved hvis svage lys kirken holdt gudstjeneste i katakomberne. Alle processioner ved midsommertid måtte foregå tidlig om morgenen i Firenze, hvor den skygge, de snævre gader frembød, hvert øjeblik afløstes af solheden på de store pladser, og solen ville være højt oppe på himlen, inden det lange optog havde endt sin vandring på Piazza di San Giovanni.

Men her, hvor processionen skulle gøre holdt, havde den prægtige by og dens snedige Cecca sørget for et andet telt end himlen, for hele Piazza del Duomo fra det ottekantede baptisterium i midten til domkirkens facade og husenes mure på den anden side af firkanten var i en højde af fyrretyve fod eller mere dækket med et blåt draperi, prydet med smukt baldyrede gule liljer og de bekendte våbenskjolde, mens neg af brogede bannere hang ned fra dette tag, der spændte sig som et regnbuefarvet telt over de ventende tilskuere, der stod og bøjede sig ud ad vinduerne eller dannede en smal bræmme på fliserne og længtes efter, at processionen skulle komme.

Tito Melema var blandt disse tilskuere. Strålende midt imellem alt det strålende sad han ved vinduet i værelset oven over Nellos stue med sin højre albue hvilende på det røde draperi, der hang ned fra vindueskarmen, og hovedet lænet tilbage og støttet på hans højre hånd, der trykkede lokkerne

imod hans øre. Hans ansigt var præget af den venlige livlighed, der er lige langt fra pirrelighed og fra tunghed eller forstemthed, og som gør et menneske lige vel set blandt mænd og kvinder – gør ham til en omgangsfælle, der aldrig bliver ubehagelig eller frastødende på grund af utilfredsstillet forfængelighed eller overstadig lystighed, og hvis pande aldrig rynkes af harme eller forbitrelse. Den eneste forandring, der var foregået med ham i de to måneder eller mere, der var forløbne, siden han først viste sig i sine af vind og vejr medtagne klæder, var det strålende udtryk, der var kommet over ham som følge af den medgang, han havde, og som ligner det lige netop kendelige velvære, der er over en blomst, efter at den har inddrukket morgenens solstråler. Lige bag ved ham i det snævre mellemrum imellem hans stol og vindueskarmen stod Nellos spinkle skikkelse i søndagspuds, og på venstre side af ham den yngre Cennini – Pietro, den lærde korrekturlæser, ikke Domenico, den mere praktiske. Tito så afvekslende ned på scenen neden for og op på den brogede gruppe af stirrende og talende mennesker, af hvilke nogle havde begivet sig der hen efter at have set processionen begynde på Piazza della Signoria. Piero di Cosimo fik dem til at le ved sine grimasser og forbandelser over klokkeringningen – det hjalp ikke, at han stoppede sine øren til, for jo mere han stoppede dem, des stærkere følte han svingningerne i sin hjerneskal, og han erklærede, at han ville begrave sig på det ensomste sted i Valdarno på festdagene, når han ikke som maler var fordømt til at ligge på lur efter de farvehemmeligheder, man undertiden kunne få færten af, når man så bannerne vaje og folk stimle sammen.

Tito havde lige vendt sit leende ansigt bort fra den sære maler for at se ned på det lille drama, der foregik i den brogede bræmme af tilskuere nede på piazzaen, da han ved marmortrinnene foran på domkirken, næsten lige over for Nellos stue, fik øje på en mand, der vendte ansigtet op imod ham og så på ham med et blik, som syntes at sige adskilligt mere end det, man i forbigående plejer at se på en fremmed med. Mandens kronragede hoved stak op over en dominikanermunks sorte kappe og hvide tunika – et meget almindeligt syn i Firenze, men der var noget ejendommeligt i blikket. Der var en svag antydning af et eller andet i det, ganske vist ikke af nogen ubehagelig art, men hvad for behagelige forbindelser havde Tito med munke? Aldeles ingen. Blikket og antydningen varede næppe længere end et lynglimt.

"Nello," sagde Tito hurtigt, men han tilføjede straks i en skuffet tone: "Å, han har vendt sig om, det var den høje, magre munk, der går op ad trappen. Jeg ville spurgt jer, om I ikke vidste noget om ham."

"En af *Frati Predicatori*," sagde Nello ligegyldigt. "I kan da ikke vente, at jeg skal vide besked om de kragers private forhold."

"Jeg synes, jeg kan huske det ansigt," sagde Tito. "Det er ikke noget almindeligt ansigt."

"Hvad for noget? I troede måske, det var vor Fra Girolamo? Han er for høj til, at det kan være ham, og han viser sig aldrig sådan tilfældigt."

"Den glammende 'Herrens hund' [Note 5)] er desuden heller ikke i Firenze for tiden," sagde Francesco Cei, den populære digter. "Han har fulgt Piero de' Medicis vink om at give sig på rejse med sine profetiske skændeprædikener en lille tid."

"Munken hverken skænder på nogen eller profeterer mod nogen," sagde en midaldrende mand, der sad i det andet hjørne af vinduet. "Han profeterer kun imod lasten. Anser I det for et angreb på eders digte, Francesco, er det ikke munkens skyld."

"Nu er han gået ind i domkirken," sagde Tito, som ivrigt havde holdt øje med skikkelsen. "Nej, den fejltagelse svævede jeg ikke i, Nello. Jer Fra Girolamo har en stor næse og en bred underlæbe. Jeg har set ham en gang – han er ikke smuk; men denne mand ..."

"Hold op med eders beskrivelser," sagde Cennini. "Se der! Der kommer rytterne og bannerne. Den standard der," vedblev han, idet han fortroligt lagde hånden på Titos skulder, "den, der bæres af ham på hesten med det hvide skaberak – det med den røde ørn, der holder en grøn drage i sine kløer, og med en rød lilje oven over ørnen, er guelferpartiets banner, og rytterne omkring den er Guelfernes ypperste mænd. Det er et af vore stolteste bannere, hvor meget vi så end brummer; det betyder sejr for Guelferne, hvilket vil sige sejr for Firenzes vilje, hvilket atter vil sige sejr for *popolani*."

"Ja, bliv så ved, Cennini," sagde den midaldrende mand; "-hvilket vil sige sejr for de fede *popolani* over de magre, Hvilket igen vil sige sejr for de fedeste *popolani* over de mindre fede."

"Guds død, I begynder jo at tale i tankesprog," sagde bogtrykkeren. "Fra Girolamos prædikener spolerer jer og får jer til at tage livet i den fejle hank. Tro mig, eders kranslister vil tabe halvdelen af deres skønhed, hvis I ikke kan lade være at være bitter. Det er den tyske manér, som I plejede at prædike imod, da I kom fra Rom. Ved det næste palads, I bygger, ser vi jer nok prøve på at gengive munkens lærdomme i sten."

"Det er et smukt rytteroptog," sagde Tito, som nu havde lært, hvordan man skulle smigre florentinerne. "Men er der ikke fremmede med i det? Jeg ser fremmede dragter."

"Ja vist," sagde Cennini; "i ser der talerne fra Frankrig, Milano og Venedig og bag ved dem engelske og tyske adelsmænd; det er nemlig skik, at alle fremmede gæster af stand skal bringe San Giovanni deres hyldest i det banners følge. Jeg for mit vedkommende finder, at vore florentinske ryttere sidder lige så godt på deres heste som nogen af disse nordboer, hvis forstand sidder i deres hæle og sadler, og hvad den venetianer der angår, så tror jeg, at han ville føle sig hyggeligere til mode på ryggen af en delfin. Vi burde forstå os på ridekunsten, for vi tager luven fra hele Italien i Giostraens idrætter og i at give penge ud til dem. Men I får et smukkere syn at se, når vore bedste mænd kommer, Melema; min broder er med iblandt Zeccaens embedsmænd."

"Bannerne er det, der tager sig bedst ud," sagde Piero de' Cosimo, idet han glemte støjen i sin glæde over den bølgende flod af farver, da tributfanerne svang ind på piazzaen. "Florentinerne er så som så; de tager sig kun bedrøveligt ud i denne afstand med deres klat gusten kødfarve over de sorte klæder, men de bannere der med deres fløjl og atlask og hermelin og brokade og deres uendelige spil af fint lys og skygge! – *Va*, menneskenes ord og handlinger er tomme løjer, det eneste liv, der er lidenskab i, er formernes og farvernes."

"Ja, Piero, kunne Satanasso male, solgte du din sjæl for at lære hans hemmeligheder," sagde Nello. "Men det er der ikke megen rimelighed for i betragtning af, at selv de velsignede

engle er så fattige på clairobscur, at dømme efter deres *capo d'opera*, madonna Nunziata."

"Der kommer Pisas og Arezzos bannere," sagde Cennini. "Ja, messer Pisano, det nytter jer ikke noget, at I ser tvær ud, I kan lige så godt bære jert banner til vor San Giovanno med et venligt ansigt. "Pisanerne falske, florentinerne blinde" – den sidste halvdel af det mundheld holder ikke længere stik. Der kommer vore skatskyldige byers og signoriers faner, Melema; de bliver alle sammen hængt op i San Giovanni til i dag om et år, så bliver de afløst af ny."

"Det er et smukt syn," sagde Tito, "og San Giovanni vil sikkert være lige så tilfreds med dette produkt af italienske væverstole som Minerva med sin peplos, så meget mere, som han nøjes med så lidt draperi. Men mine øjne har ikke nær så megen fornøjelse af de rokkende tårne, som snart får mig til at falde ud af vinduet, grebet af sympatetisk svimmelhed."

De "tårne," Tito talte om, udgjorde en del af processionen, som florentinerne fandt såre prægtig. De havde måske deres oprindelse fra en forvirret sammenblanding af den tårnformige triumfvogn, som romerne lånte af etruskerne, og en slags symbol på det almægtige vokslys og kaldtes ligesom dette *ceri*. Men da det jo hører sig til, at ethvert symbol ingen ting er til, når det skal tages ligefremt og bogstaveligt, var disse kæmpemæssige *ceri*, af hvilke nogle var så store, at man ligefrem var nødt til at køre dem på hjul, ikke massive, men hule og ikke udelukkende lavet af voks, men også af træ og pap, forgyldte, udskårne og bemalede, som virkelige indviede vokslys tit er, med kredse af figurer – krigere til hest, fodfolk med lanse og skjold, dansende piger, dyr, træer og frugter samt,

siger den gamle krønikeskriver, "alt, hvad der kunne fryde øje og hjerte". Den omstændighed, at de var hule, medførte den yderligere fordel, at der kunne stå folk inden i disse symbolske vokslys og stadig svinge dem frem og tilbage, så at det frembragte en optisk virkning, som, i betragtning af, at der var mange af disse tårne, må have været beregnet på at fremkalde svimmelhed efter en virkelig storartet målestok.

"*Pestilenza*!" sagde Piero de' Cosimo, idet han gik bort fra vinduet, "disse svingende kredse, den ene oven over den anden, er værre end alle klokkernes kimen. Sig til, når det sidste vokslys er kommet forbi."

"Nej, I vil sikkert have at vide, når contadinierne kommer med deres fakler," sagde Nello. "I vil vist ikke undvære synet af folkene fra Mugello og Casentino, som jer yndling Lionardo kunne gøre hundrede groteske skitser af."

"Nej," sagde Piero bestemt, "jeg vil ingen ting se, før end zeccaens vogn kommer. Jeg har set bønder nok holde vokslys skævt både med og uden stænger, til at jeg kan nøjes med det i alle mine levedage."

"Nu kommer den, Piero – zeccaens vogn!" råbte Nello, efter at tårne og vokslys i aftagende størrelse en stund havde passeret langsomt forbi.

"*Fediddio*!" råbte Francesco Cei, "det er en vel garvet San Giovanni, en grov tigger fra Romagna, tør jeg indestå for. Vort signori viser gæstfrihed mod alt det jødiske og kristne udskud, som enhver anden by lukker sine porte for, og lader det mæske sig på vor bekostning som St. Antonius' svin."

Til forklaring af dette Ceis udråb må vi oplyse om, at zeccaens eller møntens vogn oprindelig var et umådelig stort

trætårn eller *cero*, der var udstyret som de andre *ceri*, stod på en prægtig vogn og blev trukket af to musegrå okser, hvis blide hoveder stak ud af prægtige skaberakker prydede med zeccaens våben. Men i den sidste halvdel af århundredet var man begyndt at blive noget skamfuld over tårnene med deres kredse eller spiraler med figurer i, som havde frydet øjne og hjerter i den første halvdel af det, og den forbedrede smag havde da med Ceccas bistand til ære for den prægtige Zecca opfundet en triumfvogn, der lignede en pyramideformet katafalk. Omkring pyramidens fod var der levende billeder af helgener og engle, og på toppen, i en højde af tredive fod, bundet til en jernstang og holdende sig ved et jernkors, der ligeledes var gjort fast, stod der en person, som skulle forestille Johannes den Døber, med nøgne arme og ben, med et tigerskind om sig og en gylden glorie om hovedet, således som forløberen plejede at vise sig i klostrene og kirkerne, da han endnu ikke havde åbenbaret sig for malerne som den brune, svære fyr, der var medlem af den hellige familie. Hvor kunne nemlig skytshelgenens billede mere passende anbringes end på den vogn, der var Zeccaens symbol? Var ikke den kongelige ret til at slå mønt det sikreste tegn på, at en by havde vundet uafhængighed? Og i kraft af San Giovannis velsignelse havde denne hans "skønne hjord" været den første af de italienske byer, der havde kunnet fremvise dette tegn. Den bestilling at forestille skytshelgenen ved hans årlige fest hørte nu imidlertid ikke til statens højt lønnede embeder. Den, der påtog sig det, fik ti lire, en kage på fjorten pund, to flasker vin og et smukt forråd af lettere spisevarer; pengene blev udredet af den gavmilde Zecca, og betalingen *in natura* blev i henhold til et særligt "privilegium" i en kurv, der hang på en stang, rakt ud af

vinduet i et privat hus, hvorpå repræsentanten for den strenge helgen straks styrkede sig med en ordentlig portion af de søde sager og vinen, og så kastede resterne ud iblandt mængden, mens han sikrede sig den vældige kage ved at holde den under sin højre arm på resten af vejen.

"Der går herrerne af Zeccaen, og der er min broder – ser I ham, Melema?" råbte Cennini, idet det gav et behageligt sæt i ham af stolthed over at kunne vise en fremmed, hvad der var alt for vel bekendt til, at byens borgere kunne finde noget mærkeligt ved det. "Bag efter dem kommer medlemmerne af Calimaralavet, dem, der handler med fremmede tøjer, som vi florentinere har givet den sidste politur – folk i moden alder, ser I; de var optaget i lavet, før I var født. Og så kommer vekselerernes berømte lav."

"Mange af dem var også optaget i ågerkarlenes ædle lav, før I blev født," sagde Francesco Cei, "som I kan skønne af en vis febrilsk glans i øjnene og en skarp krumning af næsen, som røber deres nedstamning fra de gamle harpyer, som I så portrætteret i dem, der bar Zeccaens våben. Når man ryster gamle fordomme af sig, må man sige, at sådan et optog af en fire hundrede temmelig grimme mennesker, der på Diogenes' vis går med lys i hænderne ved højlys dag, som om de søgte efter en skilling, de havde tabt, ville være et lystigt skuespil ved narrenes fest."

"Spot ikke vor bys skikke," sagde Pietro Cennini meget krænket. "Der er kloge hoveder, som bilder sig ind, at de ser rigtigere på tingene, fordi de står på hovedet og ser dem som luftspringere og gøglere, i stedet for at stå på benene som fornuftige mennesker. Det gør uden tvivl ingen synderlig

forskel for maestro Vaianos abekatte, om de vender hovedet eller halen i vejret, når de ser vor Donatellos statue af Judith."

"Jeg håber, at jer højtidelighed indrømmer en skæmtsom fantasi lidt spillerum," sagde Cei, idet han trak på skuldrene; "hvad skulle der ellers blive af de gamle, som I lærde jo er forpligtet til at ære som forbilleder, messer Pietro? Livet har aldrig været andet end en stadig vippen imellem alvor og skæmt."

"Så vent med jer skæmt, til jer ende af vippebrættet går i vejret," sagde Cennini stadig vred, "og det er ikke, når vor republiks samfundsånd giver sig udtryk i gamle symboler, uden hvilke menigmand – *popolo minuto* – ikke ville have bevidsthed om andet end deres usle fornødenheder i retning af føde og klæder og aldrig hæve sig til følelse af fællesskab i henseende til religion og love. Der har aldrig været noget stort folk uden processioner, og den, der mener, at han er for klog til at føle andet end foragt over for dem, ligner pølen, der følte sig stolt af, at den blev stående, mens floden løb videre."

Ingen sagde noget efter dette udbrud af Cenninis harme, før han selv igen tog ordet:

"Hør, det er Signoriets trompeter – nu kommer sidste scene, Melema. Det er vor gonfaloniere der i midten, han i den stjernebesåede kappe, hvis sværd bliver båret foran ham. For tyve år siden plejede vi at se vor podestà, der var vor dommer i civile sager, gå på højre hånd af ham, men de snilde Medicæer har gjort sig til overdoktorer for vor republik. Det er priorernes proposto der på venstre hånd, så kommer de syv andre priorier og så alle vor republiks andre embeds- og bestillingsmænd. Kan I se jer velynder, sekretæren?"

"Der er også messer Bernardo del Nero," sagde Tito. "Det er et smukt og ærværdigt ansigt, han har, skønt det altid har været temmelig barskt, når han har set på mig."

"Ja," sagde Nello, "han er dragen, som vogter resterne af gamle Bardos guld, som nok så vidt jeg kan skønne, væsentligt indskrænker sig til det jomfruguld, der bølger om den fagre Romolas hoved og skuldre, hvad min Apollino?" tilføjede han, idet han klappede Tito på hovedet.

Tito kunne ikke lade være at rødme, men han var behændig og slagfærdig nok i sin tale til at forebygge, at hans rødmen blev opfattet som tegn på forlegenhed. Han svarede straks:

"Ja, det er en sand Pactolus – en flod med gyldne bølger. Var jeg alkymist ..."

Han blev sparet for at sige mere, for der brød pludselig et fortissimo af trommer, trompeter og piber løs nede på piazzaen, en vældig storm af lyd – en drønen og blæsen og piben, som det sig hørte og burde for en by, der var berømt for sine musikalske instrumenter – de, der stod nærmest, blev næsten døve.

Imens dette stod på, så Nello, at Tito hilste med hånden til en i mængden nedenfor, men da han ikke så hans bliks retning, kunne han ikke opdage, hvem denne hilsen gjaldt – et sødt, rundt, blåøjet hoved med en hvid hætte på –, idet den pågældende straks forsvandt i den smalle bræmme af hoveder, hvor runde contadina-kinder hvert øjeblik skjultes af gamle bønders grove ansigter eller krumme rygge, og hvor profilerne drejede sig lige så brat fra nord til syd som vejrhaner ved vindskifte.

Men da man var på det rene med, at skuespillet var til ende, da de tolv fanger, der var blevet frigivet til ære for dagen, og væddeløbshestene med deres ejeres våben broderet på dækkenerne var kommet op til Signoriet og var blevet tilbørligt indviet til San Giovanni, og alle gik bort fra vinduet, lagde Nello, hvis florentinske nysgerrighed var af den livlige art, der ligesom hunden ikke anser noget for så ubetydeligt, at det ikke er værd at undersøge, sin hånd på Titos skulder og sagde:

"Hvad var det for en bekendt, I gjorde tegn til, *giovane mio*?"

"Det var en lille contadina, som rimeligvis har troet, at jeg var en bekendt af hende, for hun beærede mig med en hilsen."

"Eller hun ønskede måske at indlede et bekendtskab," sagde Nello. "Men I skal til Via de' Bardi og musernes fest; I kan ikke indlade jer på narrestreger, ellers kunne vi have gået på eventyr sammen i mængden og gjort en smule fornøjelige løjer til ære for San Giovanni. Men jer lykke er kommet for tidligt over jer – jeg mener ikke professorkåben – den er vid nok, til at man kan skjule et par stjålne kyllinger under den, men – messer Endymion holdt sig i skindet, efter at han havde gjort sin lykke, og hvad siger ikke vor Luigi Pulci:

Da quel giorno in quà ch'amor m'accese
per lei son fatto e gentile e cortese."

"Hør, Nello, *amico mio*, du har en utålelig tilbøjelighed til at gøre livet flovt med din snak," sagde Tito, idet han trak på skuldrene med en mine af tålmodig resignation, hvilket var det højeste han kunne drive det til i retning af at se vred ud; "for ikke at tale om, at sådant noget ørkesløst snak ville blive optaget som en stor fornærmelse af den gudinde, hvis ydmyge tilbeder du altid erklærer dig for at være."

"Jeg skal være stum," sagde Nello, idet han lagde fingeren på munden og også trak på skuldrene; "det er for resten kun under fire øjne, jeg snakker tåbeligheder om hende."

"Undskyld, men I var for lidt siden på nippet til det i andres påhør. Ønsker I at ødelægge mig i Bardos og hans datters omdømme, så ..."

"Det er nok, det er nok," sagde Nello. "Jeg er en tosset gammel barber. Det kommer alt sammen af, at jeg dyede mig for at lave dårlige vers i min ungdom – da min dårskab ikke slap ud den vej, da jeg var atten år, står den nu ud af munden på mig, nu da jeg har nået den utilbørlige alder af halvtreds. Men Nello er nu alligevel ikke så tosset; han kan godt se en bøffel i sneen. *Addio giovane mio!*"

9. En mands løsepenge

Tito var snart nede imellem mængden, og til trods for det ligegyldige svar, han havde givet Nello på hans spørgsmål om hans bekendt, var det ikke frit for, at han, da han gik rundt om piazzaen til Corso degli Adimari, så småt ønskede, at han måtte møde det par blå øjne, der havde set op på ham under det firkantede lin, der var contadinaens hovedtøj ved festlige lejligheder. Han var fuldkommen på det rene med, at ansigtet var Tessas, men han havde ikke villet sige det. Hvad kom det Nello ved? Tito havde en medfødt kærlighed til tavshed – man kunne gerne kalde den et talent, – der virkede ligesom andre instinktmæssige tilskyndelser, uden bevidst grund, og som alle folk, der har let ved at skjule, hvad de vil skjule, kunne det af og til falde ham ind at skjule ting, der var lige så langt fra at være hemmeligheder som den kendsgerning, at han havde set en flok krager.

Men det flygtige ønske, om at han måtte møde Tessa, blev næsten straks fortrængt af den atter vågnende erindring om munken, hvis ansigt han syntes stod i forbindelse med et eller andet, han ikke kunne komme på. Hvorfor skulle en sygelig fanatiker, udtæret af faste, se særligt på ham, og hvor havde han set det ansigt før? Det var tåbeligt – den slags ubestemte minder hænger fast i sjælen som spindelvæv og irriterer – det bedste, man kan gøre, er at slå til dem og få dem bort, og Tito havde fornøjeligere ting at sysselsætte sine tanker med. Da han drejede af fra Corso degli Adimari ind i en sidegade, var han blot ked af, at solen stod så højt, og at processionen havde holdt ham længere borte, end han havde haft i sinde, fra Via de' Bardi,

hvor han vidste, at hans besøg ventedes med længsel. Han så i ånden det hele optrin, når han kom – glæden, der lyste ud af den blinde mands ansigt ligesom lyset i en halvt gennemsigtig lampe, den flygtige rødmen på Romolas ansigt og hals, der ikke røvede hende noget af hendes værdighed, men blot gav den en udsøgt ynde ved at give den et præg af kvindelig følelse, som yderligere forhøjedes ved den mærkværdige, næsten drengeagtige frejdighed i hendes blik og smil. De var de bedste kammerater af verden i de timer, de tilbragte sammen ved den blinde mands stol. Hun appellerede stadig til Tito, og han underviste hende, men han følte sig alligevel så mærkværdigt ydmyg over for Romolas majestætiske ligefremhed – han følte for første gang uden at gøre sig det klart den elskovens ærefrygt over for en ædel kvinde, som måske er noget lignende som den tilbedelse, hvormed menneskene i oldtiden omfattede en stor naturgudinde, der ikke var alvidende, men hvis liv og magt var noget dybere og oprindeligere end kundskab. De havde aldrig været alene sammen, og han kunne ikke tænke sig nogen sandsynlighed for elskovsscener imellem dem, han kunne blot fantasere om og vildt attrå, hvad han vidste var umuligt, at Romola en gang ville sige ham, at hun elskede ham. En dag i Grækenland, da han stod i solskinnet og lænede sig ud over en mur, listede en lille sortøjet bondepige, der havde hvilet sig ved muren med sin vandkrukke, sig nærmere og nærmere og bad ham til sidst undseligt om at kysse hende, idet hun meget uskyldig bød sin olivenkind frem. Tito var vant til, at kærlighed kom således til ham, uden at han søgte den. Men Romolas kærlighed ville aldrig komme på den måde – ville den overhovedet nogen sinde komme? – og dog var den æblet i

toppen af træet, som han havde sat sin hu til. Han var i sin friske ungdom – ikke lidenskabelig, men modtagelig for indtryk; det var lige så uundgåeligt, at han måtte komme til at elske Romola, som at de hvide iriser måtte spejle sig i den klare, solbelyste flod, men der var ingen lapseri ved ham, og han havde en inderlig følelse af, at Romola stod højt over ham. Mange mænd har følt det samme over for et enfoldigt barn med store øjne.

Tito havde ikke des mindre hurtigt mærket, at han havde så meget held med sig, at det ville have gjort nogle mænd dristige eller ville have berettiget ham til at tro, at det ikke ville være synderlig anmassende, om han følte en behagelig overbevisning om, at han en gang ville kunne blive Romolas husbond – ja, at hendes fader selv ikke var fri for at lægge an på at berede ham en sådan fremtid. Hans første lovende sammenkomst med Bartolommeo Scala var blevet indledningen til en stadig stigen i sekretærens gunst og havde ført til resultater, som ville have været tilstrækkelige til at få Tito til at bestemme sig til at slå sig ned i Firenze, selv om der ikke havde været én magnet til. Poliziano var professor både i græsk og latin i Firenze, hvor der vedblivende var lærestole, skønt universitetet var blevet flyttet til Pisa, men i lang tid havde Demetrio Calcondila, en af de mest fremragende og agtværdige af de indvandrede grækere, også beklædt en lærestol i græsk samtidig med den alt for overmægtige italiener. Calcondila var nu taget til Milano, og Poliziano havde som følge heraf ikke den modvægt eller medbejler, som de gode venner, der gerne så, at han lærte en smule sømmelighed eller ydmyghed, ønskede ham. Scala var langt fra den eneste ven, han havde af den slags; der var

adskillige, som, selv om de ikke var så ivrige beundrere af middelmådigheden, at det var dem en glæde at kunne kvæge sig ved hans vers, når det var varmt i vejret, var fuldkommen rede til at arbejde hånd i hånd med ham for at gøre Poliziano denne moralske tjeneste. Man blev omsider enige om, at Tito skulle have en lærestol i græsk. Lorenzo, der havde givet Calcondila en sådan, og som samtidig var Polizianos ivrige velynder, havde jo ved sit præcedens vist, at denne foranstaltning slet ikke udsprang af avind, men kun af iver for ægte lærdom og for de unge florentineres dannelse.

Tito havde således den skønneste medbør, og foruden at han stadig holdt kompetente dommere overbeviste om, at hans dygtighed svarede til hans held, bar han dette held så rolig og fordringsløst, at endnu ingen havde taget anstød af det. Der var slet ikke noget urimeligt i, at han fik adgang til det bedste selskab i Firenze, thi hvor skulle en ung lærd ikke være velkommen, når han kunne spille på lut og tralle en lystig sang? Hans strålende ansigt, hans rolige smil, hans klare stemme syntes at give livet et helligdagspræg, ligesom et muntert musikstykke og vajende faner får den arbejdstrætte og nedslagne til at skamme sig ved at vise sig. Han var en professor, der lod til at kunne gøre de græske klassikere tiltalende for sønnerne af fornemme huse.

Og Titos held indskrænkede sig ikke til dette, for han havde fået solgt alle sine ædelstene med undtagelse af den ring, han ikke ville skille sig ved, og han sad inde med fulde fem hundrede guldstykker.

Det øjeblik, da han så sig i besiddelse af denne sum affødte imidlertid den første alvorlige kamp, hans lette, godmodige

natur havde haft at bestå. En påtrængende tanke, som han hidtil ikke havde villet se mere end skyggen af, når den listede sig i hælene på ham, kastede sig omsider over ham og slog klo i ham; han blev nødt til at betænke sig og tage sin beslutning, om han ville overgive sig og adlyde, eller han ville afvise den, hvilket måtte medføre uigenkaldelige følger. Det var i værelset oven over Nellos barberstue, det værelse, Tito nu havde lejet og slået sig til ro i, at Cennini den ældre overleverede ham den sidste del af den sum, som Bernardo Rucellai, der havde købt de to kostbareste af hans ædelstene, havde at betale.

"*Ecco, giovane mio*," sagde den brave bogtrykker og guldsmed, "I er nu ejer af en køn lille formue, og vil I lyde mit råd, lader I mig anbringe eders penge på et sikkert sted, hvor de kan trives og formere sig i stedet for at blive borte imellem fingrene på jer til gilder og andre dårskaber, der går i svang iblandt de unge mennesker her i Firenze. Det har også i alt for høj grad været skik blandt de lærde at smide pengene bort, til der ikke var andet for end at gribe til tiggerstaven, især når de, som vor Pietro Crinito, mener, at deres lærdom nødvendigvis må parfumeres og baldyres. Jeg har bragt jer pengene, og det står nu til jer, om I vil anvende dem forstandigt eller uforstandigt; nu får vi se, til hvilken side vægten hælder. Vi florentinere regner ikke nogen mand for medlem af et lav, før han har aflagt prøver på sin dygtighed og har fået sit sendebrev, og ingen er optaget i livets lav, før han er blevet tilbørligt fristet. Bestemmer I jer til at sætte eders penge på rente, kan I lade mig det vide i morgen. En lærd mand kan falde på at gifte sig, og så skulle han gerne have noget i behold til morgengave. *Addio*."

Da Cennini lukkede døren efter sig, døde smilet på Titos ansigt hen, han vendte sig om og så hen på bordet, hvor guldstykkerne lå. For øvrigt rørte han sig ikke, han blev stående med tommelfingrene stukket ned i sit bælte og seende ned for sig med det udtryk af at være groet fast, der plejer at følge med, når sjælen er helt optaget af en forestilling.

En mands løsepenge! – hvem var det, der havde sagt, at fem hundrede guldstykker var mere end en mands løsepenge? Sæt nu, at en mand, der var noget til års – en mand, der ikke var blottet for ophøjede tanker, og som havde det varmeste hjerte – en mand, der for mange år siden havde frelst en lille dreng fra et liv fuldt af tiggeri, smuds og grusom uret, havde opdraget ham ømt og kærlig og været som en fader for ham – sæt nu, at sådan en mand i denne middagssol, i et solhedt land langt borte arbejdede som slave, måtte hugge brænde og bære vand og måske blev slået og puffet, fordi han ikke var øvet og dygtig i den slags arbejde – og sæt, han sagde til sig selv: "Tito finder mig nok – han behøver jo blot at tage til Venedig med vore håndskrifter og skårne stene – han skaffer penge, og han hviler ikke, før han finder mig – sæt nu, at det var tilfældet, kunne så han, Tito, se på, at pengene, han havde fået for de skårne stene, lå på bordet, og sige: "Jeg bliver i Firenze, hvor jeg ombølges af en blid bør, der forjætter mig kærlighed og lykke – jeg vil ikke sætte min fremtid på spil for hans skyld? Nej, visselig ikke, *i fald det var sikkert*. Men intet kunne være mere usikkert. Galejen var blevet taget af et tyrkisk skib på vejen til Delos, det vidste man fra folkene på den anden galej, der var fulgt med den, og som var sluppet bort. Men der var blevet kæmpet og rimeligvis også udgydt blod; man havde set en mand falde over bord – hvem var

blevet i live, og hvilken af alle de muligheder, der kunne tænkes, var faldet i deres lod? Havde ikke han, Tito, lidt skibbrud og været lige ved at drukne? Rygtet om, at der var en sørøverkoloni på Delos, var ikke til at stole på eller var måske helt uden betydning i dette tilfælde. Hvad ville rimeligvis blive følgen, hvis han brød op fra Firenze og tog til Venedig, skaffede sig breve fra myndighederne – ja, han vidste, at det lod sig gøre – og rejste til arkipelaget? Jo, han ville formodentlig selv blive taget til fange eller i alt fald sætte alle sine guldstykker til ved at træffe de nødvendige forberedelser, og så stod han der igen blottet for alt – og havde ikke flere skårne sten at sælge.

Tito havde en langt klarere forestilling om dette resultat end om den mulighed, at han kunne finde sin fader igen og skaffe ham fri. Det ville ganske vist være ubilligt at forlange, at han i sin ungdoms vår, efter at livet hidtil havde stået for ham med noget af en skoles indskrænkning og underkastelse, skulle vende sig bort fra de forjættelser om kærlighed og hæder, der nu lød til ham, og som måske aldrig ville komme igen. "Og dog," sagde han til sig selv, "var jeg sikker på, at Baldassare Calvo var i live, og at jeg kunne skaffe ham fri – jeg rejste, hvilke anstrengelser og farer jeg så end skulle udsætte mig for – jeg rejste nu, da jeg har penge; den sag behøvede slet ikke at drøftes; jeg gik straks til Bardo og Bartolommeo Scala og fortalte dem hele sandheden." Tito sagde ikke slet så tydeligt til sig selv, at han godt vidste, at hvis disse to mænd havde vidst besked om hele sandheden, ville han ikke have haft andet valg end at drage ud og lede efter sin velgører, som, hvis han var i live, var de skårne stenes retmæssige ejermand. Han sagde ikke til sig selv, hvad han godt vidste, at fornemme grækere havde

bragt store ofre, havde gjort den ene rejse efter den anden og søgt hjælp hos fyrster og paver for at få deres frænder udløste af tyrkisk slaveri. Det stod slet ikke for den offentlige mening som noget særlig fortjenstligt.

Det var den første virkelige samtale, han havde med sig selv. Han havde hidtil stadig fulgt øjeblikkets indskydelser, og en af disse indskydelser havde drevet ham til at skjule halvdelen af sandheden; han havde aldrig overvejet denne side af sagen længe nok til at blive klar over, hvad der var den egentlige bevæggrund til denne fordølgelse. Hvad nytte var det til at sige hele sandheden? Det var ganske vist adskillige gange faldet ham ind, efter at han var taget fra Nauplia, at det, når alt kom til alt, var ham en stor lettelse at være blevet Baldassare kvit, og han ville have givet meget for at vide, *hvem* det var, der var faldet over bord. Men sådanne tanker dukker uundgåeligt op, når et forhold er brydsomt. Baldassare var fordringsfuld, og han var blevet særere med årene; han ransagede stadig Titos sjæl for at se, om den svarede til hans egne overdrevne forventninger, og alderdommen – alderdommen hos en mand på over de tres, en firskåren, skaldet mand med svære bryn, en mand, hos hvem iver og energi i henseende til tilegnelse af ideer for længst har antaget karakteren af ensformighed og gentagelse, kan ses fra mange synspunkter, fra hvilke den ikke tager sig tiltalende ud. Sådan en mand ville næppe, når han blev kastet ind i nye forhold, finde ungdom, skønhed og høj byrd for sine fødder, når han da ikke sad inde med de vises sten. De følelser, der blusser varmest, over for hvad der er nyt, skal ikke hjælpe stort til at gøre verden hyggelig for gamle og affældige mennesker; er der nogen kærlighed, de ikke mister, må det være den, der har sin

rod i minder, og som stadig afsætter en sød balsam af troskab og overbærende ømhed.

Men Tito var jo dog visselig ikke blottet for sådanne minder? Langt tilbage i tiden, da han kun var syv år, havde Baldassare friet ham fra bank og havde givet ham et hjem, der tyktes ham et paradis, hvor der vankede lækker mad og trøstende kærtegn på Baldassares skød, og fra den tid af og til den stund, da de skiltes, havde Tito været midtpunktet for Baldassares faderlige omsorg.

Og han havde været lærvillig, føjelig, hurtig til at opfatte og haft let ved at lære – en strålende, elskværdig dreng, en knøs fuld af ynde og tilsyneladende helt uden laster, som om hans skønne legeme svarede til en ånd, der var således i ligevægt, at intet uroligt ønske, ingen rastløs attrå kunne vågne i den – et menneske, der kastede glans over en ensom mands liv. Tav han, når hans fader attråede et svar, så han aldrig fortrædelig ud; vægrede han sig ved at gøre et eller andet arbejde, kastede han sig ned for hans fødder med et så fortryllende, halvt smilende, halvt bedende ansigt, at fornøjelsen ved at se på ham var fuld erstatning for den, der havde vogtet på hans vækst med en følelse af, at han hørte ham til – der var noget så ubeskrivelig godt i linjerne om Titos mund. Og så hans begavelse, der gjorde, at alt faldt ham let, fra filosofiske systemer til rytmerne i en gadevise, han havde hørt én gang. Hvem ville have sagt, at Tito ikke rigeligt havde lønnet sin velgører, eller at hans taknemmelighed og kærlighed nogen sinde ville svigte, hvor store krav der så end stilledes til dem?

Han indrømmede ikke, at hans taknemmelighed og kærlighed havde svigtet, men *det var ikke sikkert*, at Baldassare

var i slaveri, det var ikke sikkert, at han var i live.

"Skylder jeg ikke mig selv noget?" sagde Tito i sit stille sind, med et svagt skuldertræk – det første, efter at han havde vendt sig om for at se på guldstykkerne. "Før jeg opgiver alting og atter udsætter mig for alle de farer, jeg nu er træt af, må jeg i alt fald have et rimeligt håb. Skal jeg tilbringe mit liv med at gå om og søge? *Jeg tror, han er død.* Cennini havde ret i, hvad han sagde om guldstykkerne. Jeg giver ham dem i morgen."

Da Tito næste morgen iværksatte sin beslutning, havde han taget sit parti og uigenkaldeligt anvist sine ønsker det spor, de havde at gå i. Han havde gjort sig selv det umuligt for fremtiden at ønske, at det ikke måtte være sandt, at hans fader var død; han havde gjort sig selv det umuligt ikke hellere at lade sig friste til lavhed og slethed end at finde sig i, at det nogen sinde kom for dagen, hvordan han havde båret sig ad.

Bag enhver brødefuld hemmelighed skjuler der sig en flok brødefulde ønsker, hvis fordærvelige indvirkning på livet begunstiges af mørket. Misgerningernes besmittende virkninger beror ofte mindre på selve det faktum, at misgerningen bliver begået, end på den måde, hvorpå vore ønsker må lempes og afpasses derefter, den måde, hvorpå hensynet til os selv træder i løgnens tjeneste, ligesom på den anden side den rensende virkning af en offentlig – bekendelse beror på, at denne for bestandig udelukker ethvert håb, der bygger på løgn, og på at sjælen genvinder sin ædle enfold.

Under denne hans første tydelige samtale med sig selv havde samtidig de tanker, der hidtil havde været spredte og uden indbyrdes forbindelse, samlet sig. Egenkærlighedens små bække havde forenet sig og dannet sig et flodleje, så at de aldrig

mere kunne møde den samme modstand som før. Hidtil havde Tito ladet det spørgsmål, om han ikke, når han fik midler dertil, ville vende tilbage og søge at komme på det rene med sin faders skæbne, stå hen i tåget ubestemthed; nu havde han givet sig selv et bestemt påskud til ikke at gøre det; han havde over for sig selv tilstået, at han havde et valg, som han over for andre ville have skammet sig ved at vedkende sig, og som ville have gjort ham skamfuld, hvis hans fader atter var kommet ham for øje. Men skamfølelsen, genskinnet af den lov, som menneskehedens store hjerte gør vitterlig for hvert enkelt menneske, denne skamfølelse viste sig i den bestemthed, hvormed Tito over for sig selv hævdede, at hans fader var død, eller at det i alt fald var håbløst at søge efter ham.

10. Under platanen

St. Hansdag var det allerede tre uger siden, at Tito havde givet Cennini sine guldstykker i forvaring, og vi har set, at da han gav sig på vej til Via de' Bardi, var han tilsyneladende fuldstændig i ligevægt. Hvor skulle det også kunne være anderledes? Han kom aldrig i strid med, hvad han havde umiddelbart inde på livet af sig, og hans sind var alt for livsglad og frejdigt, til at det skjulte og fjerne kunne få tag i ham i form af frygt. Da han fra det hede solskin bøjede ind i en snæver gades skygge, tog den sorte hue af og strøg håret op og kastede hovedet tilbage for at svale det i den køligere luft, bar hans pande ikke falskhedens brændemærke – den bar heller ikke oprigtighedens præg – det var simpelt hen en smukt formet, glat, ung pande. Og det langsomme, åndsfraværende blik, han kastede på vinduerne i husenes øvre stokværk, bar heller ikke mere præg enten af forstillelse eller ærlighed, end det hører sig til for et ungt øje. Mon det beroede på dens sindsstemning, han stod over for, om Titos ansigt tiltrak eller frastødte? Var det en cifferskrift, som mere end én nøgle passede til? Det stærke, umiskendelige udtryk i hele hans væsen var negativt, og det var fuldkommen sanddru; det vidnede om, at han var fri for alle uro vækkende krav, for al rastløs forfængelighed, og det bevirkede, at den beundring, han vakte, mens han skred frem imellem alle de feststemte mennesker, ydedes ham som en fuldstændig villig tribut.

Festdagens liv og røre var nu nemlig trængt ind selv til de snævreste sidegader; trængslen, som før havde samlet sig i de gader, processionen skulle igennem, strømmede nu ud til alle

sider og søgte efter nye mål. Da Tito nåede hen i nærheden af San Martino, var trængslen snarest taget til, og da han kom til herberget Bertucce eller "Bavianerne", var det åbenbart, at der var noget på færde, som standsede de forbigående og fik dem til at flokke sig sammen. Der skulle ikke noget særlig interessant til for at drage folk til, der drev om på lykke og fromme, og Tito ville lige til at bøje om ad en sidegade, da hans øre midt i den skraldende latter skelnede en fortvivlet barnlig røst, som råbte: "Slip mig! Hellige jomfru, hjælp mig!", hvilket straks bestemte ham til at bane sig vej igennem mængden. Han havde lige netop haft tid nok til at se, at dette nødråb kom fra en ung contadina, hvis hvide hætte var faldet af under hendes kamp for at rive sig løs fra en mand, hvis brogede dragt viste, at han var taskenspiller, og som leende søgte at berolige og kærtegne hende, åbenbart til stor moro for tilskuerne, der gjorde nar ad pigebarnet for hendes stædighed. Pigen vendte, straks da han kom til, hovedet bort, så han så kun hendes lysebrune hår, der blev holdt sammen af en lang sølvnål, men et øjeblik efter kom hun under sin kamp til at vende ansigtet om imod Tito, og da så han, at det var Tessa. Hun så også ham, og der glimtede pludselig en stråle af håb igennem hendes tårer, som når et lille barn, der imod sin vilje holdes fast af en fremmed, ser en velkendt hånd komme sig til undsætning.

Et øjeblik efter havde Tito banet sig vej imellem de omstående, hvis nysgerrighed gjorde dem meget villige til at gøre plads for denne smukke unge signor, der så pludselig lagde sig imellem. Han tog Tessa om livet og sagde. "Slip dette barn! Hvad ret har I til at holde på hende imod hendes vilje?"

Manden, der havde et af disse ansigter, i hvilke alt, øjenkroge og bryn, næsebor, mund og den skarpt udprægede underkæbe, stræber til vejrs, viste sine små, regelmæssige tænder, idet kan slog et faunagtigt, men ikke ondskabsfuldt grin op. Han slap Tessas hænder og rakte sine egne ud bagtil, idet han trak på skuldrene og skød dem frem på en halvt undskyldende, halvt protesterende måde.

"Jeg havde ikke i mindste måde ondt i sinde imod pigebarnet, messere, spørg selv de højstærede tilstedeværende. Jeg ville blot vise dem nogle prøver på min kunst, hvorved denne lille jomfru så meget bedre kunne have været mig behjælpelig, som hun jo har et rent killingefjæs, der ville have overtydet dem om, at alting gik ærligt til, og jeg havde lovet hende en håndfuld confetti til belønning. Men hvad – messere har uden tvivl bedre confetti ved hånden, og det ved hun."

De omstående brast i latter ved taskenspillerens sidste ord, og den fik rimeligvis yderligere næring ved den tryghed og tillidsfuldhed, hvormed Tessa klyngede sig til Titos arm, da han tog den bort fra hendes midje og lagde hendes hånd i den. Latteren gjorde kun det samme indtryk på hende, som en flok vilde dyrs brølen ville have gjort, når hun var sluppet fra dem; hun lagde ingen betydning i dem; men Tito havde aldrig så snart fået hende under armen, før han var på det rene med, at situationen var noget generende, og han fik derfor travlt med at komme bort fra tilskuerne ved dette optrin, som, da de var gået glip af en ventet morskab, ganske sikkert ville holde sig skadesløse ved at sige vittigheder.

"Værs'god, min stump, her er jert hovedtøj," sagde taskenspilleren, idet han kastede det lille hvide klæde over

hovedet på Tessa. "*Orsù*, vær ikke vred på mig; kom igen, når messere kan undvære jer."

"Å, maestro Vaiano, hun kommer straks igen, som skrubtudsen sagde til harven," råbte en af tilskuerne, da han så, hvilket sæt det gav i Tessa, idet taskenspilleren rørte ved hende.

Tito banede sig kraftigt vej hen til hjørnet af en sidegade, lidt ærgerlig over således at være blevet opholdt på vejen til Via de' Bardi og opsat på at blive den stakkels lille bondepige kvit så snart som muligt. Også i den næste gade havde folk travlt med at gøre bemærkninger om dette usædvanlige par, men de var aldrig så snart kommet ind i den, før han venligt, men hurtigt sagde: "Nå, du små, hvor skulle du så hen? Er du alene her inde til festen?"

"Nej, herre," sagde Tessa, idet hun atter satte et bekymret og forskrækket ansigt op; "min moder blev borte for mig i trængslen – hun og min stedfader. De bliver vrede – han slår mig. Der var sådan en trængsel ved San Pulinari – der var nogen, som skubbede mig frem, så jeg ikke kunne standse, og så kom jeg bort fra dem. Å, jeg ved ikke, hvor de er blevet af! Gå ikke fra mig!"

Hun fik atter tårer i øjnene, og hun endte med at briste i gråd.

Tito skyndte sig videre. Badiakirken var ikke langt borte. De kunne slippe ind i den gennem klosteret, og i kirken kunne han komme til at tale med Tessa og måske slippe fra hende. Nej, kirken var ikke åben på den tid, men de standsede ved klosteret, og han sagde: "Har du ingen ven eller frænde i Firenze, lille Tessa, som du kunne gå til? Eller tør du ikke gå alene, siden taskenspilleren har gjort dig angst? Jeg skulle

snarest muligt over til Oltrarno, men kunne jeg føre dig et eller andet sted hen ..."

"Å, jeg er så angst – det var Djævlen, jeg er vis på, det var ham. Og jeg ved ikke, hvor jeg skal gå hen jeg kender ingen. Min moder ville have spist til middag et eller andet sted, jeg ved ikke hvor. Hellige Madonna, jeg får bank!"

Hun satte et ynkeligt ansigt op, og den stakkels lille barm med perlerne på den grønne sarses kjole bølgede sådan, at det var tydeligt, at det måtte blive til gråd, og det blev det også, de store tårer randt, som om det gjaldt om at indhente det forsømte. Det var en vanskelig situation. Det ville have været brutalt at gå fra hende, og Tito var godheden selv. Han ønskede i dette øjeblik, at man ikke havde ventet ham i Via de' Bardi. Da han så hende løfte sit søndagsforklæde op for at aftørre de stride tårer, lagde han sin hånd på det, klappede den ene af de barnlig runde kinder og kyssede den.

"Stakkels lille Tessa, hold op at græde. Lad os se, hvad der er at gøre. Hvor har du hjemme? Hvor bor du?"

Hun svarede ikke, men gråden begyndte at sagtne lidt.

"Hør, jeg skal følge dig lidt på vej, hvis du vil sige mig, hvor du skal hen."

Forklædet blev taget fra ansigtet, og Tessa begyndte at se så fornøjet ud som en kerub, der titter ud af en sky. Den djævelske troldmand, vreden og bankene syntes at være langt borte.

"Jeg tror, jeg vil gå hjem, hvis I vil følge mig," sagde hun halvt hviskende, idet hun så op på Tito med store blå øjne og med et udtryk, der var sødere end et smil – et udtryk af barnlig ro.

"Så kom da, du små," sagde Tito i en kærtegnende tone, idet han igen lagde hendes arm i sin. "Hvad vej skal vi?"

"Det er på den anden side af Peretola – der, hvor det store pæretræ er."

"Peretola? Hvilken port skal vi ud ad, *pazzarella*? Du må huske, at jeg er fremmed her."

"Vi skal ud ad Por' del Prato," sagde Tessa, idet hun tog et godt tag i Titos arm og gik videre.

Han var ikke tilstrækkelig stedkendt til at turde prøve på at vælge de roligste gader, og så tænkte han desuden, at hvor der var flest folk, var der måske også størst udsigt til at møde monna Ghita og få ende på dette vandrende ridderskab. Han gik derfor den lige vej til Porta Rossa og derfra videre til Ognissanti, idet han satte sit sædvanlige strålende, venlige ansigt op til de forbigående, der i rigt mål gjorde ham og hans lille ledsagerske med de svære sko til genstand for deres vittigheder.

Da de nåede Piazza d'Ognissanti, sagtnede Tito sin gang. De var begge varme af den hurtige march, og her var bedre plads til at trække vejret. De satte sig på en af de stenbænke, der på den tid jævnlig var anbragt op ad husenes mure.

"Hellige jomfru," sagde Tessa, "jeg er glad over, at vi er kommet bort fra alle de kvinder og drenge, men jeg var slet ikke angst, – for I ville jo tage jer af mig."

"Søde lille Tessa," sagde Tito smilende til hende, "hvor kan det være, at du føler dig så tryg hos mig?"

"Det er, fordi I er så smuk – ligesom folk, der kommer i Paradis – de er alle sammen gode."

"Det er længe siden, du spiste frokost, Tessa," sagde Tito da han fik øje på nogle boder tæt ved med frugt og kage. "Er du sulten?"

"Ja, det tror jeg nok – hvis I vil have noget med."

Tito købte nogle abrikoser og kager og lagde dem i hendes forklæde.

"Kom," sagde han, "lad os gå til Pratoen, så tør du måske nok gå resten af vejen alene."

"Men I skal spise noget med," sagde Tessa, idet hun lydigt rejste sig.

"Nu får vi se," sagde Tito højt, og til sig selv sagde han. "Her er en lille contadina, som kunne inspirere en til en bedre idyl end Lorenzo de' Medicis *Nencia da Barberino*, som Nellos venner er så henrykte over. Gid jeg var en Theokrit eller havde tid til at samle mig den fornødne erfaring på sådanne utidige spadsereture. Nu er ulykken jo imidlertid sket – jeg er allerede så meget forsinket, at en halv time til hverken gør fra eller til. Det er en sød lille due."

"Vi har en have og fuldt op af pærer," sagde Tessa, "og to køer foruden muldyrene. Jeg holder så meget af dem, men *patrigno* er en slem mand. Jeg ville ønske, at moder ikke havde giftet sig med ham, jeg tror, han er ond; han er meget grim."

"Og giver din moder ham lov til at banke dig, din lille stakkel? Du sagde, at du var bange for at få bank."

"Å, moder skænder selv på mig; hun holder mere af min lille søster og synes ikke, jeg bestiller nok. Der er ingen, der taler venligt til mig undtagen *pievano*'en (sognepræsten), når jeg går til skrifte. Og folk på mercatoen gør nar ad mig og ler ad mig. Der er ingen, der nogen sinde har kysset mig og talt sådan til mig som I – akkurat ligesom jeg taler til mit lille sorte kid, fordi jeg holder så meget af det."

Det syntes ikke at være gået op for Tessas bevidsthed, at der var foregået nogen forandring med Titos ydre siden den morgen, da han bad hende om mælk, og at han nu så ud som en person, der havde krav på, at hun gjorde brug af sit lille forråd af ærbødige ord og lader. Han havde gjort et helt andet indtryk på hende end noget som helst andet menneske, hun havde set, og forskellen var så stor, at hun slet ikke kom til at tænke på enkeltheder. Hun lagde ikke mærke til, hvordan han var klædt, han var for hende simpelt hen en stemme og et ansigt, der var kommet ned fra Paradis til en verden, hvor det meste, hun kendte, var hårdt og barskt, og hun snakkede løs med så lidt forbehold, som om han havde været et fantasifoster, avlet af hendes egen ømhed og solskinnet.

De havde nu nået Pratoen, som på den tid var en stor åben plads inden for murene, hvor den florentinske ungdom drev sin yndlingssport *calcio* – en slags boldspil – og andre idrætter. Den dag ved middagstid var den stille og øde helt ud til portene, hvor der var rejst et telt i anledning af væddeløbene. Ved denne store eng standsede Tito og sagde:

"Nå, Tessa, nu bliver du vel ikke angst, når jeg går fra dig og lader dig gå resten af vejen alene? *Addio*. Skal jeg komme og købe et bæger mælk af dig på mercatoen i morgen tidlig for at forvisse mig om, at du er kommet godt hjem?"

Han tilføjede dette spørgsmål i en beroligende tone, da han så hende sætte et bedrøvet ansigt op. Hun sagde ingen ting straks, lukkede blot op for sit forklæde og så ned på sine abrikoser og kager. Derpå så hun igen op på ham, og sagde klynkende:

"Jeg troede, I ville have noget med, og at vi skulle sidde under et træ uden for porten og spise dem sammen."

"Tessa, Tessa, du ødelægger mig, din lille heks," sagde Tito leende, idet han kyssede hende på begge kinderne. "Jeg burde for længe siden have været i Via de' Bardi. Nej, nu må jeg gå, nu er der ingen fare mere. Nå, så skal jeg tage en abrikos da. *Addio*."

Han var allerede kommet nogle skridt fra hende, da han sagde det sidste ord. Tessa kunne ingen ting sige; hun var bleg og lige ved at briste i gråd, men hun vendte sig om, som om hun følte, at alt håb var ude for hende, og gav sig til at gå, idet hun holdt på sit forklæde med så liden omtanke, at abrikoserne begyndte at trille ud.

Tito kunne ikke lade være at se efter hende, og da han så, hvordan gråden tog hende og abrikoserne trillede ned i græsset, kunne han ikke lade være at gå efter hende og tage dem op. Det kneb svært for ham – han var langt fra Via de' Bardi og meget nær ved Tessa.

"Nå, din lille tosse," sagde han, idet han samlede abrikoserne op. "Hold så op at græde, så skal jeg gå med, og så sætter vi os under træet. Jeg kan ikke lide at se dig græde; men en gang må jeg jo gå fra dig, indser du nok."

Således gik det til, at de fandt en stor platan lidt uden for porten, og de satte sig ned under den, og hele måltidet var dækket på Tessas skød. Hun sad med ryggen op til træets stamme, og han lå lige over for hende støttende albuerne i det frodige græs, der trivedes godt i skyggen, mens solstrålerne stjal sig igennem grenene. Tessas ansigt var nu atter lutter

glæde, og det lod til, at abrikoserne og kagerne smagte såre godt.

"Du søde lille fugl," sagde Tito, idet han så på hende, mens hun sad og så på resterne af måltidet, åbenbart optaget af at overveje, om hun ikke skulle gemme dem, da han havde sagt, at han ikke ville have mere. "At tænke sig, at der er nogen, som skænder på dig! Hvad er det for synder, du har at skrifte?"

"Å, der er mange. Jeg er tit uartig. Jeg holder ikke af at bestille noget, og jeg kan ikke lade være at være doven, skønt jeg ved, at jeg får skænd og bank. Og når ingen ser det, giver jeg muldyrene det bedste foder, og så når moder bliver vred, siger jeg, at jeg ikke har gjort det, og så bliver jeg så angst for Djævelen. Jeg tror, at taskenspilleren var Djævelen. Jeg er så angst, hver gang jeg har været til skrifte. Men se her, her har jeg et breve, som en god pater, der kom og prædikede på Pratoen sidste påske, gav os alle sammen." Med disse ord trak Tessa en lille, omhyggeligt tilbundet pose frem fra sit bryst. "Og jeg tænker nok, den hellige Madonna vil tage sig af mig; hun ser ud til, at hun nok vil, og hvis jeg ikke var doven, ville hun måske lade mig slippe for bank."

"Siden de er så onde imod dig, Tessa, havde du så ikke lyst til at gå fra dem og komme til at bo hos en smuk dame, der ville være god imod dig, hvis hun ville have dig til at varte sig op?"

Tessa så ud, som om hun holdt vejret et øjeblik; derpå sagde hun betænkelig: "Jeg ved ikke."

"Ville du da gerne være *min* lille tjenestepige og bo hos mig?" sagde Tito smilende. Han tænkte ikke på andet end at se det nydelige ansigt, hun ville sætte op, og høre, hvad hun ville svare.

Hun blev straks blussende rød af glæde. "Vil I tage mig med straks? Å, så slap jeg for at gå hjem og få bank." Derpå tav hun lidt og tilføjede så mere betænkelig: "Men jeg ville gerne hente mit sorte kid."

"Ja, du må hjem til dit kid, Tessa," sagde Tito, idet han rejste sig; "og jeg må den anden vej."

"Ved Jupiter," tilføjede han, idet han gik bort fra træets skygge; "det er ikke morsomt at gå herfra til Via de' Bardi på denne tid af dagen. Jeg har mere lyst til at lægge mig til at sove her i skyggen."

Det blev enden på det. Tito havde en uovervindelig modbydelighed imod alt, hvad der var ubehageligt, selv om der var noget, han satte stor pris på og i høj grad attråede, på den anden side. Han var stået tidligt op, havde ventet, havde set på optog og havde gået i solen; han havde lyst til at holde siesta, og han havde så meget mere lyst til det, som Tessa var der og syntes at gøre luften mildere. Han lagde sig igen i græsset ved siden ad hende, idet han lagde sin hue under hovedet på en grøn tue. Det var ikke rigtig mageligt; han flyttede sig og bad Tessa, om han måtte lægge hovedet i hendes skød, og i den stilling faldt han i søvn. Tessa sad så stille som en due i sin rede og vovede sig først, da han sov trygt, til lige netop at røre ved de vidunderlige krøller, der faldt ned bag hans øre. Hun var alt for lykkelig til at kunne tænke på, at Tito ville vågne, og at han så ville gå fra hende, og at hun måtte gå hjem. Der skal meget lidt vand til, for at en lille bitte fisk kan føle sig som i Paradis.

Det varede virkelig en god stund, før han vågnede – før han slog de lange, mørke øjne op og så på Tessa, først lidt overrasket og så med et smil, som dog snart dæmpedes af en tanke, der

betog ham. Titos dybe søvn var gået over til en døs, under hvilken det havde tyktes ham, at han var i Via de' Bardi og gjorde rede for, hvorfor han ikke var kommet til den fastsatte tid. Nu fo'r han pludselig op og satte sig over ende, og idet han strakte armene ud og rystede på hovedet, sagde han:

"Du har ladet mig sove for længe, du små. Min sult og skyggerne siger mig, at solen er kommet et godt stykke frem, siden jeg faldt i søvn. Det går ikke an, at jeg spilder mere tid. *Addio*," tilføjede han, idet han klappede hende på kinden med den ene hånd og satte sin hue til rette med den anden.

Hun sagde ingen ting, men der kom et udtryk i hendes ansigt, som igen fik ham til at tale i så alvorlig og irettesættende en tone, som han kunne.

"Hør nu, Tessa, du må ikke græde, så bliver jeg vred. Jeg holder ikke af dig, når du græder. Du skal gå hjem til dit sorte kid, eller, hvis du hellere vil det, kan du gå tilbage til porten og se på væddeløbet. Men jeg kan ikke blive længere hos dig, og græder du, synes jeg, at du falder mig til besvær."

Tessa holdt de frembrydende tårer tilbage af skræk over den forandring, der foregik med Titos stemme. Hun blev meget bleg og stod tavs og rystede med tårer i øjnene.

"Se her," vedblev Tito i en trøstende tone, idet han lukkede op for en pung, der hang ved hans bælte, "her er en amulet, som jeg har haft længe – lige siden jeg var på Sicilien, et land, der ligger langt herfra."

Pungen indeholdt en del småmønt og adskillige småting, og han kunne ikke få fat i den, han søgte. Han tog derfor pungen op og hældte indholdet ud i Tessas skød. Iblandt dette var også hans onyxring.

"Å, min ring!" udbrød han, idet han stak den på højre hånds pegefinger. "Jeg glemte at tage den på i morges. Det er løjerligt, at jeg slet ikke har savnet den. Se her, Tessa," vedblev han, idet han bredte småtingene ud og tog den, han søgte, "denne smukke lille spids af rød koral – den ligner din geds horn, ikke? – og der er hul i den, så du kan bære den om halsen i en snor sammen med dit *breve*, og så kan de onde ånder ingen fortræd gøre dig – når du ser dem komme, skal du blot pege ad dem med dette lille koralhorn, så løber de deres vej. Det er en "*buon fortuna*" og vil vogte dig for fortræd. Kom, tag snoren af."

Tessa adlød med en beroligende følelse af, at livet for fremtiden ville være noget helt nyt, og at Tito jævnligt ville være hos hende. Koralstumpen blev hængt ved siden af den lille pose med pergamentslappen i, og Tessa følte sig modigere.

"Og nu skal du give mig et kys," sagde Tito, idet han sparede på tiden ved samtidig med, at han talte, at putte småtingene i pungen og hænge dem ved sit bælte. "Og vær så en god pige og se glad ud igen, og så ..."

Men Tessa havde øjeblikkelig lydigt stukket munden frem og kyssede ham på kinden, mens han bøjede hovedet.

"Å, du søde lille due," råbte Tito leende, idet han krammede hendes runde kinder med sine hænder og pressede hendes ansigt sådan sammen, at det kys, han gav hende, kom det hele til gode.

Derpå sprang han op og gik uden at se sig om, før han var en snes meter fra hende, så vendte han om og nikkede ad hende til afsked. Tessa så efter ham, men han kunne se, at hun ikke så fortvivlet ud. Det var nok for Tito, når hun blot ikke græd, når

han så det; hans blide sind krævede, at al sorg skulle holdes skjult for ham.

"Gud ved, hvornår Romola kysser mig sådan på kinden," tænkte Tito. Han syntes, det var en kedelig lang vej, og ønskede næsten, at han ikke havde været så blød om hjertet, eller at han ikke havde følt sig fristet til at blive liggende og drive i skyggen. Han havde ikke nødig at gøre andre undskyldninger over for Bardo og Romola end at sige, at han uventet havde fået forfald, han var sikker på, at de var så stolte og taktfulde, at de ikke ville fritte ham ud. Han skyndte sig til Ognissanti, og efter i en fart at have spist noget der gik han over Arno ad Ponte alla Carraia og derpå så hurtig som muligt ad Via de' Bardi til.

Men nu var det just den tid, da alle, som agtede at komme i rigtig god tid til Corsoen, vendte tilbage fra landsbyerne uden for porten, hvor de havde spist til middag og holdt siesta, og strømmen gik selvfølgelig igennem de gader, der førte til broerne. Lige som Tito nåede Ponte Vecchio og indgangen til Via de' Bardi, blev han pludselig trængt tilbage. En flok ryttere, der kom fra Via Guicciardini og var drejet op ad Via de' Bardi, havde nødet dem, der færdedes til fods, til skyndsomst at trække sig tilbage. Tito gik, som han plejede, med højre hånds tommelfinger hvilende på sit bælte, og mens han nu var nødt til at stå stille og ligegyldigt så på de forbiridende ryttere, følte han en meget mager, kold hånd på sin. Han vendte sig om og fik øje på den dominikanermunk, hvis ansigt havde gjort et så ejendommeligt indtryk på ham om morgenen. Set på nærmere hold tog hans ansigt sig ud, som om det mere var sygdom end alder, der havde hærget det, og det vakte atter stærke, men ubestemte erindringer hos Tito.

"Undskyld, men – jert ansigt og jer ring ..." sagde munken med svag stemme. "Hedder I ikke Tito Melema?"

"Jo," sagde Tito også i en dæmpet tone, idet han følte sig dobbelt uhyggelig berørt af denne kolde hånd og mandens hemmelighedsfuldhed.

"Så skal jeg røgte mit ærinde."

Munken stak hånden ind under sin kutte, tog en lille lærredspose frem, som han havde om halsen, og op af den en stump pergament, der var lagt sammen og vel tillukket med et sort klæbrigt stof. Han stak Tito den i hånden. Udenpå stod der på italiensk med en lille, men tydelig håndskrift: "Tito Melema, tyve år gammel, smuk, mørk teint, lange, mørke krøller, strålende smil og en stor onyxring på højre hånds pegefinger."

Tito så ikke på munken, men rev skælvende sedlen op. Inden i den stod der:

"Jeg er solgt som slave. Jeg tror, de fører mig til Antiochia. Stenene er nok til at købe mig fri med."

Tito så på munken, men kunne kun spørge med øjnene. "Jeg fik det i Korinth," sagde munken. Han talte med besvær som en, der har overvurderet sine ringe kræfter. "Jeg fik det af en mand, der var ved at dø."

"Han er altså død?" sagde Tito med bankende hjerte.

"Ikke den, der har skrevet det. Manden, der gav mig det, var pilgrim ligesom jeg. Den, der har skrevet det, havde betroet ham det, fordi han skulle til Italien."

"Ved I, hvad der står i det?"

"Nej, men jeg kan tænke mig til det. Jer ven er i slaveri – I vil drage ud og befri ham. Men jeg kan ikke tale mere."

Munken, hvis stemme var blevet svagere og svagere, sank om på stenbænken ved muren, hvorfra han havde rejst sig for at røre ved Titos hånd. "Jeg er i San Marco," tilføjede han. "Jeg hedder Fra Luca."

11. Titos forlegenhed

Da Fra Luca havde ophørt at tale, blev Tito rådvild stående ved siden ad ham, og først da trængslen var forbi, og munken rejste sig og langsomt gik ind i kirken Santa Felicita, gik Tito videre ned ad Via de' Bardi.

"Er denne munk florentiner," sagde han til sig selv, "bliver han her i Firenze, må det hele komme for dagen." Han følte, at han stod ved et nyt vendepunkt, men han var alligevel ikke i stærkere sindsbevægelse, end at han godt kunne besøge Bardo og gøre undskyldninger, fordi han ikke var kommet før. Titos talent i retning af fordølgelse havde hurtigt udviklet sig. Det var endnu muligt – det ville måske være uundgåeligt – for ham at tage de forandrede forhold, som de var, og vedgå, at Baldassare var i live, men det kunne næppe ske uden at kaste et misligt lys over den tavshed, han hidtil havde iagttaget i så henseende, og give den skin af at være beregnet tvetydighed for at undgå opfyldelsen af en hemmeligt anerkendt pligt, for ikke at tale om den måde, han havde slået sig til ro og anbragt sine penge på, mens det endnu var uafgjort, hvad der var blevet af hans velgører. Det var i alt fald det klogeste foreløbig at lade som ingen ting, og for øjeblikket ville han opsætte at tage en afgørende beslutning. Han havde hele natten til at overveje sagen i; ingen ville kunne vide, hvornår han havde fået brevet.

Han trådte altså ind i værelset i andet stokværk, hvor Romola og hendes fader sad imellem pergamenter og marmorbrokker, fjernt fra det liv, der rørte sig i gaderne både hellige og søgne dage. Hans ansigt var kun lidt mindre strålende end ellers, af ærgrelse over, at han kom så sent, en ærgrelse, som ikke havde

yderligere vidnesbyrd behov, eftersom han havde givet afkald på at få Corsoen at se for at lægge den for dagen. Han var overordentlig livlig, skønt hans bevidsthed arbejdede som en kompliceret maskine og samtidig med, at han talte, syslede med ganske andre ting. Da han gik ned ad stentrappen og ud ad den mørke dør, ud i den stjerneklare aften, havde hans sjæl virkelig nået et helt nyt stadium i retning af at tage en beslutning.

Og da han næste dag, efter at han var færdig med sin lærergerning, drejede om ad Via del Cocomero ad San Marco-klosteret til, var hans beslutning fuldt færdig. Han ville have nøjagtig besked af Fra Luca om, hvor meget af sandheden han anede, og hvad han støttede sine gisninger på, samt hvor længe han skulle blive i San Marco, og når han havde fået disse oplysninger, håbede han at kunne finde på en historie, som under alle omstændigheder kunne fritage ham for den nødvendighed at tage fra Firenze. Tito havde aldrig før haft lejlighed til at lave en sindrig løgn; nu var den kommet – den lejlighed, som omstændighederne aldrig undlader at avle med hemmelig svig. Og hans sindrighed var rede, for han var kommet på det rene med sig selv om, at han slet ikke havde nogen forpligtelse til at drage ud og lede Baldassare op. Han havde i sin tid sagt, at når han fik fuld sikkerhed for, at hans fader var i live og hvor han var, ville han ufortøvet begive sig til ham. Men hvorfor var det, når alt kom til alt, hans pligt at gøre det? Hvad var, når man så nærmere til, livets mål andet end at få så megen nydelse ud af det som muligt? Og lovede ikke hans eget vårfriske liv uendelig meget mere nydelse, ikke blot for ham selv, men også for andre, end et visnet liv, end en mands

liv, der for længst var ude over den frejdige glædes tid, og hvis tanker og forestillinger var stivnede i gold strenghed? Disse tanker havde spiret rask i Titos sjæl. Baldassare havde gjort sin gerning, havde fået af livet, hvad der tilkom ham; nu, sagde Tito, var det *hans* tur.

Og udsigterne, var så ubestemte. "Jeg tror, de fører mig til Antiochia" – det var også en udsigt! Efter en lang rejse kunne man komme til at tilbringe måneder, måske år med en søgen, som der selv nu slet ikke var nogen sikkerhed for ville føre til noget; og så skulle han forlade det liv, der havde åbnet sig for ham med forjættelser om hæder og kærlighed, for, hvis han overhovedet fandt noget, at finde det gamle fordringsfulde kammeratskab, som han kunne på remse. Ganske vist var stenene, og pengene følgelig også, på en måde Baldassares, i den snævre betydning, hvori ejendomsretten i reglen tages, men efter den videre og afgjort mere naturlige synsmåde, i kraft af hvilken verden hører den unge og stærke til, tilhørte de snarere den, der kunne have mest fornøjelse af dem. Han vidste godt, at det ikke var den synsmåde, de menneskelige følelsers indviklede spil havde avlet i samfundet. De mennesker, han levede iblandt, ville være af den mening, at han straks skulle anvende disse penge på at skaffe sin fader fri. Men hvad var samfundets mening? – et væv af indbyrdes afvigende traditioner og anskuelser, som intet fornuftigt menneske kunne tage til rettesnor, undtagen for så vidt som det stemte med hans tarv. Det var ikke, fordi han brød sig om pengene, undtagen måske for Romolas skyld, dem var han villig nok til at give slip på. Det var den glæde, der tilkom ham, og som han var lige ved at nå, han ikke følte sig forpligtet til at støde fra sig.

Alle lærdomme om, at man skulle kaste de goder bort, der forsøder livet, var kun vrangen af menneskelig egenkærlighed, de var opfundet af mennesker, der ville have andre til at ofre sig for deres skyld. Han så helst, at Baldassare ikke led ondt; han holdt ikke af, at *nogen* led, men kunne nogen filosofi overbevise ham om, at det var hans pligt at tænke mere på andres lidelser end på sine egne? For at gøre det måtte han nære en brændende kærlighed til Baldassare, og det gjorde han ikke. Kunne han gøre for det? Taknemmelighed? Nærmere beset var det ikke noget gyldigt krav – hans faders liv ville have været glædeløst, når han ikke havde været. Skylder vi folk noget for de glæder, de skaffer sig?

Da han først var i gang med at bortforklare Baldassares krav, viste Titos tanke sig så stærk som en ætsende syre og åd sig hurtigt igennem alle hans følelsers væv. Hans sjæl kendte ingen ting til den frygt, man fejlagtigt har betegnet som slet og ret dyrisk frygt for sit eget skind, den frygt for den guddommelige Nemesis, som de fromme hedninger kendte, og som, skønt den har antaget mere positive former under kristendommen, endnu føles af de fleste mennesker simpelt hen som en ubestemt frygt over for alt, hvad der kaldes uret. Denne vagt imod det onde kan blive overflødig, men først, når al udvortes lov er blevet overflødig – først når pligt og kærlighed har forenet sig i én strøm og gør fælles sag.

Da Tito trådte ind i San Marco-klosteret og spurgte efter Fra Luca, var der ingen mørke anelser i hans sjæl, det følte han sig alt for dannet og skeptisk til; han var vokset op i foragt for alt, hvad der kom fra præsterne, hvis skamløse liv var blevet til et ordsprog, og i fortroligt samkvem med lærde disputer om det

højeste gode, hvis resultat, når alt kom til alt, forekom ham at være, at det var en smagssag. Frygt var imidlertid et stærkt element i Titos natur – frygten for, hvad han troede eller indså kunne røve nogen nydelse fra ham, og han havde en bestemt frygt for, at Fra Luca kunne tvinge ham til at forlade Firenze.

"Fra Luca? Han er taget til Fiesole – til dominikanerklosteret der. Han blev båret der hen i en bærestol i morges tidligt. Den stakkels broder er meget syg. Skal jeg tage imod besked til ham?"

Dette svar blev givet af en lægbroder, hvis udtale tydeligt nok røbede, at han var en grov bonde, og hvis sløve blik ikke tydede på nysgerrighed.

"Tak, det kan godt vente."

Tito gik bort med en følelse af lettelse. "Det er ikke rimeligt, at den munk lever," sagde han til sig selv. "Jeg så, at han var så udtæret som en skygge. Og i Fiesole er der ingen ting, der kan minde ham om mig. Skulle han for resten komme tilbage, kan min forklaring være lige så god til den tid som nu. Men jeg ville ønske, jeg vidste, hvad det var, hans ansigt mindede mig om."

12. Nærved!

Tito gik videre med lette fjed, for den umiddelbare frygt var forbi, hans sinds sædvanlige munterhed fik atter overvægten, og han var på vej til Romola. Romolas liv frembød ganske vist et billede af den kærlige, deltagende hengivenhed, den tålmodighed over for trælsomt arbejde, som han selv var gyst tilbage for og havde søgt udflugter for; men han havde ikke opgivet at elske det gode, var ikke rede til at kaste sig ud i lasten; han stod i sin friske ungdom, og alt, hvad der var betagende og elskeligt, fik hans hjerte til at banke; han havde endnu en sund attrå efter menneskelivets sædvanlige glæder og giften kunne kun virke gradvis. Han havde solgt sig til det onde, men foreløbig syntes livet ham så uforandret, at han ikke mærkede noget til forskrivningen. Han tænkte, at alt ville vedblive at være som hidtil både inden i og uden for ham; han tænkte, at han skulle vinde hæder og ære ved fortjenstlig flid, ved sindrig lærdom, ved elskværdig medgørlighed; han ville ikke gøre noget, der kunne bringe misstemning imellem ham og dem, han holdt af. Og han holdt først og fremmest af Romola; han ønskede at få hende til sin imponerende, smukke og kærlige hustru. Et begavet menneske, der havde lykken med sig, kunne måske gøre et rigere parti, men der var ikke den kvinde i hele Firenze, der kunne sammenlignes med Romola. Når hun var ham nær og så på ham med sine ærlige, nøddebrune øjne, følte han sig under indflydelse af en magt så stærk og uimodståelig som tonernes rytmiske herredømme over os, som vi, så snart det hører op, ønsker må begynde igen.

Så snart han satte foden på stentrinnene, mens han endnu var uden for døren og kun havde den gamle Maso for sig, syntes denne indflydelse at gøre sig gældende i kraft af den blotte forudfølelse.

"Velkommen, Tito mio," sagde den gamle mand, endnu førend Tito havde talt. Der var kommet en ny kraft i stemmen, en ny glæde i det blinde ansigt siden det første møde for over to måneder siden. "I har uden tvivl nyt manuskript med, men siden vi talte sammen i aftes, har jeg fået nye ideer. Vi kommer til at tage videre sigte – vi må vende tilbage til vort udgangspunkt."

Tito hilste i forbigående på Romola og gik, som han plejede, lige hen til Bardos stol, lagde sin hånd i den, som den gamle mand rakte ud imod ham, og satte sig på den læderbetrukne stol med de snirklede sidestykker lige op ad Bardo.

"Ja," sagde han i sin blide tone, "jeg har det ny manuskript med, men det gør ingen ting; jeg har unge lemmer, ved I nok, jeg kan uden besvær klavre tilbage op ad højen igen."

Han så ikke på Romola, da han sagde dette, men han vidste godt, at hendes øjne hvilede på ham med glæde.

"Det var vel talt, min søn." Bardo havde allerede tiltalt Tito således en gang eller to før i den sidste tid. "Og jeg mærker med glæde, at I ikke er bange for arbejde, uden hvilket, som digteren viseligen siger, livet ikke giver de dødelige noget. Det er kun alt for ofte *palma sine pulvere*, hæderskransen uden rendebanens støv, den unge ærgerrighed higer efter. Men hvad siger grækeren: 'I livets morgen skal du arbejde, i livets middagstid skal du give råd, og i livets aften skal du bede.' Man kunne ganske vist mene, at jeg har nået livets hjælpeløse aften, men så

længe jeg endnu har råd at give, er det ikke så. For, som jeg tit har sagt, der var som en dæmning for min sjæl; det dybe vand lå mørkt og ubevægeligt, men du, min Tito, har skaffet det et afløb, og det vælder frem med en kraft, som forbavser mig selv. Og hvad jeg nu trænger til, er, at vi skal gennemgå vore udgangspunkter igen med en mere omfattende plan for øje, ellers går jeg glip af muligheder, som jeg nu ser, når jeg ser tilbage, og som måske aldrig mere kommer igen. Hører du, hvad jeg siger, Tito?"

Den unge mand havde bukket sig for at tage sit manuskript op, der var faldet ned, og Bardos mistænksomme øre havde opfattet denne sagte bevægelse.

Det havde været undskyldeligt, om Tito havde trukket på skuldrene over for den udsigt, der åbnede sig for ham, men han var af naturen ikke utålmodig; han var desuden opdraget i den arbejdsomme, på én gang smålige og omfattende lærdom, der var hans tidsalders vigtigste åndelige gerning, og i Romolas nærhed vuggedes han af et sådant velvære, at alt forekom ham let.

"Ja vist," sagde han. "I ønsker at udvide eders kommentarer til nogle af de steder, vi har citeret."

"Ikke blot det; jeg ønsker at indflette en *excursus*, hver gang vi kommer til en forfatter, som jeg særligt har gransket, for jeg kan dø, inden jeg får mit særlige værk færdigt, og det er ikke tider, i hvilket uforfalsket lærdom og vel sigtet kundskab kan ligge ledige, eftersom det ikke blot er letsindig uvidenhed, vi har at frygte, men der endog gives mænd som Calderino, der, som Poliziano slående har vist, tyr til en sådan skamløshed som at anføre falske citater for at nå deres forfængeligheds mål og

sikre deres egne vildfarelser sejren. Derfor, min Tito, tror jeg ikke, det er rådeligt, at vi lader lejligheden slippe os af hænde, når vi har den. Lad os gå tilbage til det sted, hvor vi citerer stedet af Thukydides, og jeg beder jer foreløbig om sammen med mig at gennemgå alle mine noter til Lorenzo Vallas latinske oversættelse, for hvilken den uforlignelige pave Nicolaus V – som jeg havde den ære at kende personligt i min ungdom, da han endnu var Thomas af Sarzana – betalte ham – jeg siger ikke, at det var for meget – fem hundrede guldscudi. Men da Valla, skønt hans ry i andre henseender er tvivlsomt, nyder stor anseelse for sin strenge lærdom, så at epigramdigteren skæmtende har sagt om ham, at efter at han er kommet til Hades, tør ikke engang Plato tale de gamle sprog, er det så meget nødvendigere, at hans navn ikke bliver et stempel, under hvilket der indsmugles falske varer, og jeg vil derfor indflette en *excursus* om Thukydides, i hvilken mine rettelser til Vallas tekst passende kan finde plads. Romola, giv os de nødvendige bøger – du kender dem – på femte hylde i kabinettet."

Tito rejste sig samtidig med Romola og sagde: "Jeg skal tage dem ned, hvis I vil vise mig dem." Derpå gik han hurtigt ind med hende i det tilstødende lille værelse, hvis vægge også var dækkede med bøger.

Tito blev stående ved siden ad hende uden at forhaste sig med at tage bøgerne. De havde aldrig før været sammen inde i det værelse.

"Jeg håber," sagde hun, idet hun så Tito lige i ansigtet med et blik fuldt af alvorlig tillid, "jeg håber, at han ikke trætter jer. Det arbejde gør ham så lykkelig."

"Og mig med, Romola – når I blot vil tillade mig at sige, at jeg elsker jer – når I blot vil synes, at jeg er værd at holde lidt af."

Hans tale var den blideste hvisken, og hans smukke, mørke ansigt, der var så nær ved hendes, som det aldrig før havde været, så på hende med bedende ømhed.

"Jeg elsker jer," hviskede Romola; hun så på ham med det samme ligefremme og imponerende udtryk som altid, men hendes stemme havde aldrig før været så dæmpet. De havde begge et indtryk af, at de så længe på hinanden, inden hendes læber atter bevægede sig, men det varede i virkeligheden kun et øjeblik, før hun sagde: "Nu ved jeg, hvad det er at være lykkelig."

Deres ansigter mødtes, og de mørke lokker blandedes et øjeblik med det bølgende guldhår. Så tog Tito hurtigt bøgerne ud af reolen. De ville begge to helst være ene og ingen ting sige, for den første følelse af, at de var i forståelse med hinanden, tyktes dem begge så meget skønnere, som den ikke forstyrredes af noget umiddelbart sanseligt indtryk.

Det hele var gået så hurtigt, at selv den ivrige og mistænksomme Bardo ikke havde tabt tålmodigheden.

"Du har altså bøgerne, Romola?" sagde den gamle mand, da de kom ind igen. "Hold dig nu rede til at skrive, for det er bedst, at du straks skriver noterne, efterhånden som vi kommer til dem, og glem ikke at mimerere dem omhyggeligt således, at de svarer til tallene i teksten, han skriver."

Romola havde altid et eller andet at gøre ved deres fælles arbejde. Tito tog plads ved læsepulten, og hun satte sig ved et bord lige over for ham for at kunne række faderen de bøger, han havde brug for, og tage dem, når han havde brugt dem. Hun havde bestandig siddet sådan over for ham, lige siden de

begyndte på dette arbejde, men i dag var det, som om det var noget helt nyt; det var med en helt ny følelse, at Tito nu tog imod de bøger, hun rakte ham, og de gjorde sig ingen umag for at komme til at se på hinanden eller røre ved hinanden. Enhver kvinde skaber selv i sit eget billede de elskovstegn, der bydes hende, og den dybe, rolige lykke, der var over Romola, påvirkede Tito som aftenens strålende, men rolige lys, der forjager al uro.

De havde arbejdet i to timer og skulle just til at holde op, fordi det begyndte at blive mørkt, da døren gik op, og der trådte en skikkelse ind, som i en påfaldende grad var i uoverensstemmelse med omgivelserne, og med hvad deres tanker havde syslet med. Det var en svær, undersætsig, sortøjet kvinde på et halvt hundrede år med en tæt sluttende sort perlebroderet fløjlshue på et lille, fremstående hoved, hvis ualmindeligt svære sorte hår i rige fletninger faldt ned om ørene og de tykke kinder, hvis blussende rødme stak besynderlig af imod det for øvrigt gustne ansigt. Om den tykke hals havde hun tre rækker perler og et halsbånd af guld; den broderede bræmme på hendes lange sorte fløjls overkjole og broderierne på de side ærmer af rosenrødt damask var lidt falmede, men et øvet øje kom hurtigt til den overbevisning, at det var det glimrende resultat af et halvt års tids arbejde af en dygtig fagmand, og det rosenrøde skørt med dets gulnede hvide frynser og perlestukne arabesker vakte lignende tiltalende forestillinger. En smuk rosenkrans af koralperler hang ned fra den ene side af et gennembrudt bælte, der holdtes sammen af et stort sølvspænde med niello, og ved den anden side hang der en scarsella eller stor pung af højrødt fløjl broderet med perler. I

sin lille fede højre hånd, der så ud, som om den var lavet af dej og havde hævet sig for meget i bagningen, holdt hun en lille bønnebog, der også strålede af fløjl og sølv og perler.

Tito kendte allerede denne skikkelse så godt, at han ikke blev forbavset over den, for monna Brigida kom jævnligt hos Bardos, da det band, der var lyst over kvindekønnet i almindelighed der i huset, ikke omfattede hende på grund af hendes slægtskab med Bardos afdøde hustru og den omhu, hvormed hun havde taget sig af Romola. Denne vendte sig om imod hende med et kærligt smil og trak den læderbetrukne stol hen i passende afstand fra faderens, for at den ordstrøm, der var i vente, ikke skulle komme hans øren alt for nær.

"*La cugina?*" spurgte Bardo, da han hørte de korte skridt og lyden af den fejende kjole.

"Ja, det er jer kusine," sagde monna Brigida tungerapt, idet hun smilende vinkede med fingrene ad Tito og derpå rakte Romola sit ansigt til kys. "Den kedsommelige kusine bryder som sædvanlig ind og forstyrrer jer i jer lærdom," vedblev hun, idet hun satte sig og begyndte at vifte sig med det hvide slør, hun havde hængende over armen. "Nå ja, hvis jeg ikke af og til bragte jer lidt nyt fra verden, tror jeg virkelig, I rent glemte, at der er andet til end disse skimlede gamle fyre, som kunne trænge til at stænkes med vievand, hvis alt, hvad jeg hører om dem, har sin rigtighed. Ikke for det, verden er såmænd slet nok nu til dags, for hvor man kommer, støder man på skandaler – jeg holder ikke af at se og høre den slags ting, men man kan jo dog ikke gå omkring med en sæk over hovedet, og det er ikke længere siden end i går – nå, nå, I har ikke nødig at fare op imod mig, Bardo, jeg skal ingen ting fortælle; jeg er ikke så klog

som de hellige tre konger, men jeg ved dog nok, hvor mange ben der går i én støvle. Nej, men Firenze er nu alligevel en ugudelig by – ikke sandt, Messer Tito? for I kommer jo dog ud imellem folk. Det er ikke for det, lidt må man jo synde – det venter Vorherre af os, for hvad skulle ellers de velsignede sakramenter til, og jeg mener, at vi skal have ærbødighed for helgenerne og ikke stille os an, som om vi kunne komme til at ligne dem, for så bliver livet ikke til at holde ud, og det bliver det heller ikke, når det skal gå til på den nymodens manér. Hvad mener I? Jeg var til brylluppet i dag – Dianora Acciajolis bryllup med den unge Albizzi, det, der har været snakket så meget om – og alle undrede sig over, at det var i dag og ikke i går, men *cieli*! sådan et bryllup, som det var, kunne såmænd gerne have været udsat til næste faste, for bruden så ud som en nonne – ikke så meget som en perle havde hun på – og brudgommen var så højtidelig som San Giuseppe, det er vist. Og halvdelen af de indbudte var *piagnoni* Note 6) – de kalder dem *piagnoni*, disse nye helgener, Fra Girolamo har opfundet. At tænke sig, at to familier som Albizzierne og Acciajolierne optager sådanne skikke, de, som har råd til at præstere det bedste. Nå ja, de havde jo indbudt mig – de kunne da heller ikke andet i betragtning af, at min mand var Luca Antonios onkel på mødrene side – men det kan nok være, jeg havde det rart, mens vi stod og ventede under tronhimlen uden for huset, inden de lukkede os ind. Det lod ligefrem til, at jeg ikke kunne andet end vække forargelse, for monna Berta, som har haft værre historier i sine dage end nogen, jeg kunne fortælle om mig selv, stod og skævede til mig som en *pinzochera* Note 7) og rådede mig til at læse munkens bog om enker, som hun havde stor opbyggelse af.

Hellige Madonna, man skulle næsten tro, at en enke ikke har andet at gøre nu til dags end at købe sig en ligkiste og så leve i den tro, at det vil vare tusind år, før hun kommer i den, i stedet for at nyde livet en smule, når hun endelig en gang har fået sin frihed. Og hvad musik tror I så vi fik til at muntre os ved under måltidet? En lang prædiken af Fra Domenico fra San Marco, om deres velsignede Fra Girolamos lærdomme – de tre lærdomme, vi alle sammen skal kunne udenad – han regnede dem op på sine fingre, så det ligefrem gøs i mig. Den første er, at Firenze eller kirken – jeg ved ikke, hvilken af delene det er, for han sagde først det ene og så det andet – skal piskes med svøber; men hvis det er pesten, han mener, så burde Signoriet sætte en stopper for den slags prædikener, for de kan gøre en syg og dårlig af angst. Og så, sagde han, skal Firenze genfødes, men Gud ved, hvad det skal nytte, når vi alle sammen er døde af pesten, eller hvad det nu er. Og så det tredje, og det sagde han hyppigst, det er, at det alt sammen skal ske i vore dage; og så trykkede han sådan på tommelfingeren, at jeg kom til at ryste som geléen, jeg havde foran mig – ja, for der var geleér med Albizziernes og Acciajoliernes våben i alle mulige kulører – helt vendt op og ned på tingene har de da endnu ikke. Men al deres snak går ud på, at vi skal vende tilbage til de gamle sæder og tilstande, for så springer Francesco Valori op, han, som jeg har danset med i Via Larga, da han var ungkarl og så indtaget i Medicierne som nogen, og han holder en tale om de gode gamle dage, da florentinerne endnu ikke havde opgivet at råbe *Popolo* og begyndt at råbe *Palle* – som om det havde noget med et bryllup at gøre! – og om at vi skulle holde os til de love, Signoriet havde givet, Gud ved hvornår, og om at vi ikke måtte

gå med dit og dat, og om at vore sæder var fordærvede, og at vi læste dårlige bøger, skønt det kan han sandelig ikke sige om mig ..."

"Stop lidt, frænke," sagde Bardo i en bydende tone, for der skulle kraftige forholdsregler til for at standse monna Brigidas ordstrøm. Det gav et lille sæt i hende, hun snerpede munden sammen og så på ham med store øjne.

"Francesco Valori har ikke helt uret," vedblev Bardo. "Bernardo har rigtignok ikke synderlig høje tanker om ham og mener, at han giver sit personlige nag skin af at være iver for det almene bedste, men jeg må indrømme, at min gode Bernardo er noget træg til at tro på en ublandet fædrelandskærlighed som den, vi finder i hele dens glans hos de gamle. Men det er sandt, Tito, at vore sæder er kommet noget i forfald i sammenligning med den ædle tarvelighed, der, som vore forfædres gerninger klarlig viser, er moder til den sande storhed, om jeg end mener, at vi florentinere har mere af den højsindede ædruelighed, der skyer tåbelig ødselhed for at kunne udfolde en storslået gavmildhed ved store lejligheder, end man træffer i nogen anden by i Italien, for jeg hører, at de neapolitanske og milanesiske hoffolk ler ad vort sølvtøjs tarvelighed og ser hånligt ned på vore fornemme familier, fordi de låner hinandens bordstel til deres gilder. Men dårskabens tåbelige latter er halvvejs bifald for visdommen."

"Latter!" brød monna Brigida løs igen, så snart Bardo tav. "Ja, hvis nogen var kommet til brylluppet i dag for at få latter at høre, blev de narret, for da den unge Niccolo Macchiavelli prøvede på at skæmte lidt og fortalte nogle historier af Franco Sacchettis bog, om at det ikke nyttede noget, at Signoriet gav

love for os kvinder, desformedelst at vi var snildere end al verdens malere og arkitekter og doktorer i logikken, for vi kunne gøre sort til hvidt og gult til rødt og det krogede lige, og når noget var forbudt, kunne vi finde nye navne til det – hellige jomfru, så satte *piagnoni*'erne endnu tværere ansigter op, og nogle af dem sagde, at Sacchettis bog var en ugudelig bog. Nå, jeg har ikke læst den – de kan ikke beskylde *mig* for at læse noget. Men Gud fri mig for nogen sinde mere at komme til bryllup, når det skal være på den manér, for alle de af os, som ikke var *piagnoni*'er, havde det så hyggeligt som kyllinger i regnvejr. Jeg er kun én gang før i mit liv gået i en værre fælde, det var den gang, da jeg var henne at høre deres dejlige munk i San Lorenzo. Det har jeg måske aldrig fortalt jer om, messer Tito? – blodet stivner formelig i mig, når jeg tænker på det. Som han heglede os stakkels kvinder igennem! Og mandfolkene da for den sags skyld med, men det tog jeg mig nu ikke så nær. Han kaldte os køer og kødklumper og flaner og ulykkestiftere – det kunne jeg nu endda finde mig i, for der var mange andre, som var både tykkere og værre end jeg, skønt hvert øjeblik fik hans stemme rigtignok bænken til at ryste under mig, som om det var trompetstød, jeg hørte, – men så kom han til det forlorne hår, og, *o misericordia!* sikken en skildring, han gav – jeg ser det endnu for mine øjne – af en ung kvinde, der lå lig, og så kom vi letsindige enker – han sigtede naturligvis lige så godt til mig som til alle de andre, for jeg havde mine fletninger på, for når man bliver gammel, har man ikke lyst til at se ud som *befana*'erne [Note 8)] – så kom vi enker styrtende hen til liget som skaldede gribbe og klippede ligets hår af til at dække vore gamle hoveder med. Gud, sikke drømme jeg havde oven på den

historie! Og så græd han og vred sine hænder, og jeg græd også. Og så gik jeg hjem og tog mine smykker af, spændet her og det hele, og pakkede dem ind og var lige på nippet til at sende dem til munkene i St. Martin for at skænke dem til de fattige, men så faldt det mig da, Gud være lovet, ind, at jeg først ville gå til min skriftefader Fra Cristoforo i Santa Croce, og han sagde, at det alt sammen var Djævelens værk med al denne Fra Girolamos prædiken og profeteren, og at dominikanerne ville vende op og ned på verden, og jeg måtte aldrig mere gå hen og høre ham, for så måtte jeg gøre bod, for de store prædikanter Fra Mariano og Fra Menico havde bevist, at det var løgn, alt hvad Fra Girolamo prædikede – og det var sandt, for jeg hørte dem begge to i domkirken – og så sagde han, at pavens drøm stadig var ved at gå i opfyldelse, om at San Francesco holdt kirken oppe med sine arme, og at dominikanerne havde begyndt at rive ned på den. Nå, jeg gik *con Dio* og slog mig til ro. Jeg skal nok vogte mig for igen at gå hen og lade mig skræmme af en prædikebroder. Jeg ville blot ønske, at det ikke var dominikanerne, stakkels Dino sluttede sig til for alle de mange år siden, for så ville jeg være blevet glad, da jeg hørte dem sige, at han er kommet hjem igen ..."

"Stille!" udbrød Bardo højt og heftigt, mens Romola halvt fo'r op af stolen, foldede sine hænder og så hen på Tito, som om hun ville påkalde hans hjælp. monna Brigida udstødte et lille skrig og bed sig i læberne.

"Donna," vedblev Bardo, "hør igen min vilje. Nævn ikke det navn i mit hus. Og du, Romola, jeg forbyder dig at spørge. Min søn er død."

Bardo rystede over hele legemet af sindsbevægelse, og ingen vovede at bryde tavsheden. Monna Brigida trak på skuldrene og hævede hænderne i stum fortvivlelse; derpå rejste hun sig så stilfærdigt som muligt, nikkede gentagne gange til Tito og Romola for at lade dem vide, at de ikke måtte røre sig, og listede sig så ud af værelset som en brødefuld, tyk mynde, der har gøet i utide.

Imidlertid havde Titos hurtige hoved lynsnart lagt forskellige ting sammen. Bardos søn var ikke virkelig død; han var altså, som han havde formodet, munk; han var "kommet hjem," og Fra Luca – ja, det var ligheden med Bardo og Romola, der havde bevirket, at han havde syntes, at han skulle kende hans ansigt. Gid han nu var død i Fiesole! Dette egenkærlige ønske trængte sig uvilkårligt frem i forgrunden af hans tanker. Bardos strenge vilje var ganske vist et sikkert værn imod alt samkvem imellem Romola og hendes broder, men den kunne ikke hindre, at han røbede andre, hvad han vidste, især når han blev mindet om sagen, ved at Romolas navn blev sat i forbindelse med Tito Melema, hvis signalement han havde gået med om halsen. Nej, det eneste, der kunne fjerne al fare, var Fra Lucas død, men det var også højst sandsynligt, at han var død, og efter den forskrækkelse, Tito havde fået ved at gøre den opdagelse, han havde gjort, faldt han atter til ro i dette trygge håb.

De havde siddet tavse i adskillige minutter, og tusmørket var blevet stærkere og stærkere, da Romola vovede at sige: "Skal jeg tænde lampen, fader, at vi kan gå videre?"

"Nej, Romola, vi vil ikke arbejde mere i aften. Tito, kom her hen og sid hos mig."

Tito gik fra læsepulten og satte sig ved Bardos venstre side.

"Kom tættere hen til mig, min datter," sagde Bardo efter et øjebliks tavshed. Romola satte sig på en skammel og lagde sin arm på faderens højre knæ, så at han kunne lægge sin hånd på hendes hår, som han holdt så meget af.

"Tito, jeg har aldrig sagt dig, at jeg engang havde en søn," sagde Bardo, idet han glemte de ord, der i hans sindsbevægelse var undsluppet ham ved deres første møde. "Men han forlod mig – han er død for mig – jeg har for bestandig gjort ham arveløs. Han var en lige så flink lærd som du, men mere heftig og utålmodig og dog til andre tider betagen og indadvendt, for han havde lige fra første færd af en tilbøjelighed til at vende sit blik fra fornuftens og filosofiens klare lys og give sig ind under en dunkel mysticisme, der trodser alle menneskelige regler, som den trodser al fornuft. Og det blev enden på det. Vi vil ikke tale mere om ham; han er død for mig. Gid hans ansigt kunne udslettes af den mindernes verden, hvor det, der er fjernt, synes at blive klarere, og det, der er nær, at blegne."

Bardo tav, men hverken Romola eller Tito turde tale – hans stemme skælvede så stærkt, og hans sind var alt for langt fra at være i ligevægt. Men så hævede han pludselig sin hånd og lagde den på Titos skulder, mens han vedblev at tale, idet han gjorde vold på sig selv for at blive roligere.

"Men du er kommet til mig, Tito – ikke helt for sent. Jeg vil ikke spilde tiden med ørkesløse klager. Når du arbejder ved min side, synes jeg, at jeg har fået en søn igen."

Den gamle mand tænkte kun på den bog, der lagde helt og holdent beslag på ham, og som helt havde skudt den tanke i baggrunden, som Bernardo del Neros advarsel havde vakt, at Tito og Romola måske kunne få i sinde at gifte sig med

hinanden. Tito kunne imidlertid ikke lade lejligheden gå unyttet forbi.

"Vil I tillade mig altid og helt at være jer søn? Vil I lade mig sørge for Romola – lade mig blive hendes husbond? Jeg tror ikke, hun siger nej. Hun har sagt, at hun elsker mig. Jeg ved, at jeg ikke er hendes jævning i byrd – i nogen som helst henseende, men jeg er ikke længere en fattig fremmed ..."

"Er det sandt, Romola?" sagde Bardo i en dæmpet tone, og idet det synligt gav et sæt i ham, og hans ansigt klarede op.

"Ja, fader," sagde Romola fast, "jeg elsker Tito – jeg ønsker at blive hans hustru, så at vi begge blive dine børn og aldrig skilles fra dig."

Mens hun sagde dette, mødtes hendes og Titos hænder for første gang i et kraftigt håndtryk, men deres blik hvilede spændt på hendes fader.

"Hvorfor skulle jeg ikke lade det ske?" sagde Bardo, snarere som om han gendrev indvendinger, end som om han uden videre gav sit samtykke. "Det ville være en lykke for mig, og det ville også gøre dig lykkelig, Romola." Han klappede blidt hendes lange hår og bøjede sig ned over hende. "Jeg har været tilbøjelig til at glemme, at du trænger til anden kærlighed end min. Og du bliver en god hustru. Bernardo mener, at jeg knapt kan finde en mand, der er dig værdig, og han har måske ret, for du er ikke som de fleste af dit køn, du er en kvinde, som dem, de udødelige digtere drømte om, når de sang om heroerne – øm, men stærk som din stemme, der har været mig i lysets sted i de år, jeg har været blind ... Så du elsker ham altså?" Han tav atter et øjeblik og sagde derpå i samme tone som før: "Hvorfor skulle

jeg ikke lade det ske? Jeg vil tænke over det, jeg vil tale med Bernardo."

Tito følte sig ubehagelig berørt ved dette svar, for Bernardo del Neros øjne havde bestandig et skarpt, mistænksomt udtryk, hver gang de hvilede på ham, og tanken om Fra Luca forvandlede al usikkerhed til frygt.

"Tal min sag, Romola," sagde han bedende. "Jeg er vis på, at Messer Bernardo er imod mig."

"Nej, Tito," sagde Romola, "min gudfader vil ikke modsætte sig, hvad min fader alvorligt vil. Og det er jo din vilje, at jeg skal være Titos hustru, ikke sandt, fader? Jeg har aldrig stået over for noget, jeg ønskede så stærkt; jeg troede ikke, det var muligt, at jeg kunne komme til at attrå noget, der angik mig selv, så stærkt."

Det var få og simple ord, men de gav en sammentrængt skildring af Romolas selvfornægtende, farveløse unge liv, der havde sat al sin lidenskab i medfølelse med en gammel mands sorger, ærgerrighed, stolthed og harme. Det faldt ikke et øjeblik Romola ind andet end at tale lige så ligefrem og uforbeholdent om sin kærlighed til Tito som om en hvilken som helst anden ting.

"Romola mia," sagde hendes fader kærligt, "det er sandt, du har aldrig trængt ind på mig med noget ønske for dig selv, og det er ikke min agt at modsætte mig dig; tvært imod, mit hjerte kom straks Titos begæring i møde. Men jeg må ikke des mindre tale med Bernardo om de forholdsregler, der bliver nødvendige, for vi må ikke overile os eller gøre noget, der ikke sømmer sig for mit navn. Jeg er fattig og agtes kun ringe af de rige i vor slægt – ja, jeg må betragte mig som en ensom mand – men jeg

må alligevel ikke glemme, at ædel byrd medfører forpligtelser, og mine medborgere skal ikke kunne bebrejde mig, at jeg har handlet overilet ved at bortgive min datters hånd. Bartolommeo Scala gav grækeren Marullo sin Alessandra, men Marullos slægt var vel kendt, og Scala er selv ikke af høj byrd. Jeg ved, at Bernardo vil mene, at vi bør give tid, han vil måske bebrejde mig, at jeg ikke har overvejet sagen tilbørligt. Hav tålmodighed, mine børn, I er meget unge."

Der var ikke noget at sige til dette, og Romola var fuldkommen tilfreds. Men det var Tito ikke. Da han den aften kyssede Romola til afsked, fremkaldte selve den glæde, der gennemrislede hele hans væsen ved følelsen af, at han var elsket af denne kvinde, hvis skønhed det var umuligt at betragte anderledes end som et udslag af hendes ædle sjæl, elsket med al den ømhed, der talte ud af hendes klare øjne, en stærk sorg over, at han ikke havde holdt sig fri for det bedrageri, der udsatte ham for at komme til at stå vanæret over for hende. Der blandede sig en besk strømning i hans glædes væld. Ville Fra Lucas død standse den? Han håbede det.

13. Nemesis' skygge

Det var om eftermiddagen den syvende september, over to måneder efter den dag, da Romola og Tito havde tilstået hinanden deres kærlighed. Tito var lige kommet ned i Nellos stue og havde fundet barberen liggende på bænken med huen ned over øjnene; det ene ben lå på bænken, det andet var gledet ned på gulvet og havde åbenbart revet en håndskreven versebog ned – den lå på gulvet med krøllede blade. I en krog sad Sandro og spillede højtideligt *mora* med sig selv.

Tito gik ganske sagte, tog lutten, bøjede sig over barberen og rørte let strengene, mens han sang:

Quant' è bella giovinezza
che si fugge tuttavia!
Chi vuol esser lieta sia,
di doman non c'é certezza [Note 9)].

Nello vågnede så let som en fugl. Huen kom på et øjeblik bort fra hans ansigt, og han sprang op.

"Å, min Apollino! Min siesta er nok trukket noget i langdrag i denne varme, lader det til. Det kommer der ud af ikke at lægge sig til at sove på naturlig måde, men at tage sig en dosis kraftig poesi. Hvad er der, min Orfeus?" vedblev Nello, idet han strakte armene helt ud og greb fat i Titos lokker, som han spøgende trak i. "Hvad vil I den skikkelige Nello, for jeg synes, der var en bedårende klang i eders blide toner. Vis mig blot øjet på jert ønskes nål, som den ophøjede digter siger, så skal jeg træde den."

"Det er en skrædderlignelse af jer ophøjede digter," sagde Tito, idet han stadig lod fingrene glide let over strengene. "Men I har gættet grunden til min kærlige utålmodighed efter at se jer slå øjnene op. Jeg vil bede jer øve jer kunst på mig – ikke på min hage, nej, men på mit hår, der er så indfiltret som jeres florentinske politik. I forstår at bruge kammen så behændigt, og lidt af jer fineste orangeessens ville ikke være af vejen, for jeg skal til Scala-paladset og vise mig i fint selskab. Den unge kardinal Giovanni de' Medici kommer der, og han har en vis ung Bernardo Dovizi af Bibbiena med, der skal være så godt et hoved, at jeg ikke ser anden udvej til at holde ham stangen end at parfumere mig med orangeduft."

Nello havde allerede grebet sin kam, trykket Tito blidt ned i stolen og bundet servietten på ham.

"Tal aldrig om at holde ham stangen, bel giovane mio. Bernardo Dovizi er en klog knøs, som aldrig vil kaste et net ud for at fange vinden, men I sejler alle medbejlere agter ud og kan snart nå himlen med jer pegefinger. Jeg hører, at I endog har honning nok til at gøre den sure messer Angelo sød med, for han skal have sagt, at I ikke var så stort et fæ, som man skulle have ventet, eftersom forholdet mellem jer og sekretæren er så godt."

"Og imellem os sagt, Nello *mio*, der er mere geni og lærdom i denne messer Angelo, end jeg kan finde hos alle de andre florentinske lærde tilsammen. Det kan passe godt i deres kram at skråle op om mig nu, da Poliziano er nedtrykt af sorg eller sygdom, eller hvad det nu er; jeg kan nok flyve om kap med sådan en spurvehøg som Pietro Crinito, men Poliziano er en

ørn med et vældigt næb og kunne sluge mig med fjer og det hele uden i nogen måde at føle sig besværet derved."

"Jeg vil ikke sige jer imod, når I i eders beskedenhed ikke ønsker det, men I må ikke vente, at vi gode hoveder her i Firenze altid siger ét og det samme, som vi måtte gøre, i fald vi altid sagde sandheden. Vi råber 'Ned med Dante' og 'Leve Francesco Cei' blot for afvekslings skyld, og når vi nu råber hurra for jer som for en ny Poliziano, har himlen sørget for, at det ikke er så stor en løgn, som det kunne være. Og er I ikke et rent dydsmønster i denne ugudelige by? I stopper jo eders øren til med voks for ikke at høre alle de sirenesange, hvormed man vil lokke jer bort fra Via de' Bardi og det store værk, der skal forbavse efterslægten."

"Jeg tror oprigtig talt, at det vil forbavse efterslægten på lignende måde, som universet forbavser os, nemlig derved, at det er umuligt at finde planen i det."

"Ja, her blev sagt noget lignende forleden dag. Christoforo Landino siger, at den fortræffelige Bardo er en af de lærde, som er væltet i lærdom og så ikke kan komme op igen ligesom en rytter, der falder af hesten i sin tunge rustning – jeg skulle for resten tro, at denne fyndige bemærkning ikke er en urt fra hans egen have, for af alle mennesker, der mader med tom ske og stopper munden på folk med vidtløftig passiar, som der ingen ting kommer ud af, er messer Christoforo nummer ét. *Ecco*, nu er I færdig," sagde Nello, idet han tog servietten af. "Elegantere kan I ikke blive. Men hør, kærlighed kan ikke leve af lærdom alene, hvad? Jeg skal vel snart frisere jer i anledning af forlovelsen, hvad?"

"Måske," sagde Tito smilende, "med mindre messer Bernardo skulle råde Bardo til at forlange af mig, at jeg skal spænde en løve og et vildsvin for zeccaens vogn, inden jeg kan få min Alcestis. Jeg tilstår for resten, at han har ret i, at jeg ikke er Romola værdig; hun er en plejade, som kun kan fordunkles ved at blive gift med en dødelig."

"*Gnaffe*, dér er jer beskedenhed på sin plads. Skæbnen synes imidlertid at have formet og hugget jer til den niche, der blev tom, da den gamle mands søn gik fra ham – apropos, Cronaca fortalte mig, at han nu er i San Marco. Vidste I det?"

Der fo'r et elektrisk stød igennem Tito, idet han rejste sig op fra stolen, men Nello mærkede det ikke, for han bukkede sig straks ned for at tage bogen, der lå på gulvet, og fik travlt med at glatte bladene, mens han sagde: "Nej, jeg troede, han var i Fiesole. Er I vis på, at han er kommet tilbage til San Marco? "

"Jeg har det fra Cronaca," sagde Nello, idet han trak på skuldrene. "Jeg kommer ikke i det tempel, men det gør han. Å, min stakkels Nencia da Barberino," vedblev han, idet han tog bogen fra Tito. "Det sårer eders lærde følelser at se æselører på bladene. Denne landlige skønhed dyssede mig i søvn med sine skønt versificerede yndigheder – 'skønnere end kæmperoens blomst' – 'kinder mere duftende end ost'. Men for rigtig at få et indtryk af, hvor sirlig denne contadina er, må man ligge på fløjlshynder i Via Larga og ikke se fierucoloni sjokke ind til Piazza della Nunziata efter solnedgang. "

"Hvad er fierucoloni for nogle?" sagde Tito ligegyldigt, idet han satte huen på.

"Bønderpigerne, som kommer ind fra bjergene ved Pistoia og Casentino og Gud ved hvor for at høre messe i Nunziata-kirken

og sælge deres garn og deres champignons på Fierucola – det lille torv –, som vi kalder det. De tager sig latterlige ud med deres papirslygter, når de hyler deres hymner til den hellige jomfrus ære om aftenen på hendes fødselsdag – det er i dag, ved I; har I ikke tid til at gå der hen? Ikke? Nå, jeg for mit vedkommende har fået nok af det, for der er et farligt spektakel på piazzaen. Man kan godt slumpe til at få en sten eller to i hovedet. *Addio*."

Tito var lidt urolig under sit besøg, som for resten varede kortere, end han havde ventet, da "drengekardinalen" Giovanni de' Medici, som den gang var den yngste af kirkens rødhattede fædre, men senere gav efterverdenen et meget tydeligt indtryk af sit brede, mørke ansigt som Leo den Tiende, var blevet opholdt af sit yndlingstidsfordriv, jagten, og ikke var kommet. Der var endnu en halv times tid til solnedgang, da Tito gik ud af Scala-paladset i den hensigt at begive sig lige hen i Via de' Bardi, men han var ikke nået ret langt, da han til sin overraskelse så Romola komme hen imod ham. Hun var hyllet i et tæt slør og en mørk kåbe, men det var ikke muligt at tage fejl af hendes skikkelse, og ved siden af hende gik der en lille, svær person, i hvem han til trods for den usædvanlig tarvelige dragt genkendte monna Brigida. Romola var ikke vant til at give sig af med andagtsøvelser, og at hun trak frisk luft andetsteds end i loggiaen på husets tag, var noget, der gik så sjældent på, og som der blev talt så meget om i forvejen, fordi Bardo ikke holdt af, at hun gik fra ham, at Tito var vis på, at der måtte være et eller andet på færde. Da hun fik øje på ham, gik hun hurtigere til.

"Er der noget i vejen, Romola?" sagde Tito, idet han vendte om for at følges med hende.

Hun svarede ikke straks, og så tog monna Brigida ordet:

"Ja, messer Tito, I gør vel i at vende om, for vi har hastværk. Og sikken et uheld – vi er nødt til at gå uden om murene og op ad Via del Maglio på grund af markedet, for bønderpigerne spærrer vejen forbi Nunziata – ad den kunne vi nå San Marco i den halve tid."

Det gav et sæt i Tito, og hans hjerte begyndte at banke voldsomt. "Skal du til San Marco, Romola?" spurgte han i en sagtere tone.

De var nu uden for bymuren, hvor de havde store haver på venstre hånd. Romola trak sløret til side for at trække luft, og han kunne se, at hun var i stærk sindsbevægelse til trods for den umage, hun gjorde sig for at bekæmpe den.

"Ja, Tito *mio*," sagde hun, idet hun så bedrøvet på ham. "For første gang gør jeg noget, som min fader ikke må vide. Det trøster mig, at jeg har mødt dig, for så kan jeg da i alt fald sige det til dig, men går du hen til fader, gør du bedst i ikke at sige noget om, at du har mødt mig. Han tror, at jeg blot er gået hen til vor frænke, fordi hun havde sendt bud efter mig. Gudfader var hos ham, da jeg gik; *han* ved, hvor jeg skal hen, og hvorfor. Du mindes nok den aften, da min broders navn blev nævnet, og fader talte til dig om ham?"

"Ja," sagde Tito sagte. Han var sælsomt til mode. Det gøs i ham ved tanken om den udsigt, der var til, at der forestod et stort omslag i hans forhold, samtidig gennemløb han i tankerne hundrede ting, han ville gøre, når omslaget var sket, og endelig

slugte han Romola med øjnene, opfyldt af en følelse af, at det måske var sidste gang, hun så på ham med fuld tillid.

"Vor frænke havde hørt, at han var kommet tilbage, og senere fik jeg at vide, at aftenen i forvejen – St. Hansaften – havde vor gode Maso set ham i nærheden af vort hus. Men da Maso forhørte sig i San Marco, var Dino – han hedder Bernardino efter vor gudfader, men nu kalder han sig Fra Luca – var blevet flyttet til klosteret i Fiesole, fordi han var syg. Men i morges kom der bud til Maso, om at han var kommet tilbage til San Marco, og så gik Maso der hen. Han er meget syg, og han har bedt mig så indstændigt om at komme hen og se til ham. Jeg kan ikke nægte ham det, skønt jeg mener, at han har forsyndet sig svart; jeg husker endnu, hvor meget jeg holdt af ham, da jeg var en lille pige og endnu ikke vidste, at han ville forlade fader. Måske angrer han, hvad han har gjort, og vil sende ham et ord ved mig. Det har kostet mig en hård kamp at handle imod faders vilje, for jeg har altid syntes, at hans følelse på dette punkt var rigtig, men jeg er næsten vis på, at du vil synes, at jeg bærer mig rigtig ad, for jeg har lagt mærke til, at du er mindre streng end jeg, og at intet kan gøre dig vred; det ville koste dig mindre at tilgive, skønt havde du set din fader forladt af den, han havde kastet al sin kærlighed på – af en, han havde ofret sit arbejde, og som han satte alt sit håb til – forladt, da nøden blev størst – selv du, Tito, ville finde det svært at tilgive."

Hvad skulle han svare? Han var ikke hykler nok til at sige til Romola, at en sådan synd ikke burde tilgives, og han havde ikke mod til at sige det modsatte.

"Du har ret, Romola, du har altid ret, undtagen når du tror godt om mig."

Der var virkelig noget oprigtigt i de sidst anførte ord, og Tito var meget smuk, da han sagde dem – han var usædvanligt bleg, og hans læber skælvede. Romola, der opfattede alting stort, fik tårer i øjnene af glæde over, at hvad hun så end følte, delte han hendes følelser. Men uden at standse sin gang vedblev hun: "Og nu beder jeg dig om at gå fra os. Man vil lægge mindre mærke til min frænke og mig, når vi kommer alene ud på piazzaen."

"Ja, det er bedst, I går fra os," sagde monna Brigida, "for sandt at sige, messer Tito, I har alles øjne efter jer, og Romola kan hylle sig ind, så meget hun vil, alle får lyst til at se, hvad der er under sløret, for hun går, ligesom hun gik i procession. Det er ikke, fordi jeg synes, der er noget galt i det, det passer blot ikke med min gang. Og jeg ville unægtelig helst have, at man ikke så os gå til San Marco; det er derfor, jeg har klædt mig på, som om jeg selv var en af piagnonierne og så gammel som Sant' Anna; for havde det været nogen som helst anden end stakkels Dino, som gerne skulle have tilgivelse, i fald han er ved at dø, for hvad kan det nytte at bære nag til de døde? – lad det gå ud over dem, mens de lever, det er min mening, og ..."

Ingen gjorde sig skrupler ved at afbryde monna Brigidas talestrøm; Tito førte Romolas hånd til sine læber og sagde: "Jeg forstår dig og adlyder." Derpå vendte han atter om, idet han lettede på huen.

Han var halvt glad ved at slippe bort, halvt tilbøjelig til at klynge sig til Romola, indtil det øjeblik kom, da hun ville ophøre at elske ham uden mistanke; han følte sig nemlig overbevist om, at denne broder frem for alt ville spørge om, og at Romola frem for alt ville sige ham, hvorledes hendes faders og hendes egen stilling var efter alle de års forløb, i hvilke så meget måtte

have forandret sig. Hun ville fortælle ham, at hun snart skulle offentlig troloves med en ung lærd, der skulle udfylde den plads, som var blevet tom, da han gik bort. Fra Luca ville fortælle alt, hvad han vidste og sluttede sig til, og Tito indså ikke, hvad han skulle gribe til for at hindre, at hans bedrageri førte til de værste følger. Det var forbi med alle hans udsigter i Firenze. Der var messer Bernardo del Nero. Som ville fryde sig, når det viste sig, hvor klogt hans råd havde været, at opsætte forlovelsen, til et længere ophold havde bragt klarhed over Titos karakter og stilling, og historien om den unge græske lærer, hvis velgører var i slaveriet, ville blive drøftet i enhver loggia. For første gang i sit liv følte han sig for febrilsk og betagen til at turde stole på sin selvbeherskelse; han opgav det påtænkte besøg hos Bardo og blev ved at gå frem og tilbage uden for murene, til det gule lys i vest var helt blegnet, så drejede han uden at have noget bestemt mål om det første det bedste hjørne og kom således op ad Via San Sebastiano til Annunziata-pladsen.

14. Bondemarkedet

Den myldrende mængde og den forvirrede blanding af mangehånde lyde, der slog ham i møde, da han kom ind på piazzaen, mindede Tito om, hvad Nello havde sagt om fierucoloni, og han banede sig vej igennem mængden, idet han formelig havde en slags fornøjelse af al den hujen og puffen, der døvede de mørke tanker om fremtiden, som så pludselig var kommet op i ham, og som var så vildsomme, at han i ånden så, hvorledes han til syvende og sidst alligevel blev nødt til at drage ud for at lede efter Baldassare.

Ved hver af de gader, der førte til piazzaen, så han folk trænges for at komme ud på den, mens papirlygterne, der blev båret på stænger, svajede frem og tilbage over hovederne på dem. En rå, ensformig sang hørtes stadig, og skrig og skrål, fløjten, nidviser, sunget af pibende drengestemmer, trommehvirvler og ringen med små klokker blandede sig jævnligt med den, så det hele blev til et forvirret, øredøvende spektakel. Hvert øjeblik forsvandt et af de mat flimrende lys, ramt af et mere eller mindre ondskabsfuldt stenkast, og så blev der skrig og skrål. I udkanterne af den stimende og støjende mængde var der grupper, som fejrede den hellige jomfrus fødselsdagsfest på en mere metodisk måde end ved at huje og kaste med sten på lykke og fromme. Pjaltede mænd, som så sig om med stikkende blik, mens munden løb på dem som kæp i et hjul, opfordrede bønder til at spille med dem, idet de lovede at behandle dem honnet og rimeligt; to maskeradeklædte skikkelser, der havde snappet hver sin lygte fra mængden, gik omkring på stylter svingende lygterne frem og tilbage, så de så

ud som stjerneskud; en snild handelsmand gjorde ved et lille, overdækket bord gode forretninger i varme *berlingozzi*, en yndet melspise; en mand, som stod på en tønde med ryggen lænet til en af søjlerne i loggiaen foran på hittebørnshospitalet, solgte mirakelpiller, der var opfundet af en doktor i Salerno, og som var et sikkert forebyggelsesmiddel imod tandpine og drukning, og ikke langt derfra ved en anden søjle gjorde en luftspringer sine kunster på et lille stillads, mens en flok læredrenge, som var hævede over at drive stenkastning som guerillakrig, øvede denne florentinernes yndlingsidræt efter en større målestok ved hjørnet af den snævre Via de' Febbrai.

Tito, som var nødt til at bane sig vej igennem åbninger, han traf på i trængslen, var et øjeblik på siden af et helt optog af travende, barbenede bønder med hård hud på fødderne og kunne se deres solbrændte, kobberfarvede ansigter og deres sære, mere eller mindre mangelfulde dragter, der var mørke som følge af det i lange tider ophobede smuds og gammeldags både i henseende til stof og snit, så at de i byfolkenes øjne tog sig ud som pilgrimme, der vendte hjem fra en pilgrimsfærd, de havde tiltrådt for et hundred år siden. Og i følge med dem så han de hårdføre, af lidet levende bondekvinder fra bjergene ved Pistoia, som var kommet til byen med et års arbejde i en lille bylt på ryggen og i hjertet et magert håb om lykke og en stor dunkel frygt for ulykke, som de søgte hjælp imod hos den hellige jomfru, hvis mirakelgørende billede, der var malet af engle, gardinet skulle trækkes fra den aften i anledning af fødselsdagsfesten, for at det uhindret kunne øve sin magt.

Et andet øjeblik blev han drevet hen imod udkanten af piazzaen, hvor de, der på en mere rolig måde søgte at lægge

beslag på opmærksomheden og bøndernes småpenge, meget fornuftigt havde taget stade for at have retræten fri. Iblandt dem fik Tito øje på sin gamle bekendt Bratti, som stod med ryggen op til en søjle og et hånligt smil om munden og stirrede på enhver, der kom i nærheden af ham, med et koldt, overlegent blik, idet han med hænderne holdt fast på et uldent klæde, der var bredt over kurven, han havde foran sig, og skjulte, hvad der var i den. Overrasket over at se en ivrig handelsmand bære sig sådan ad, gik Tito derhen og så da to kvinder nærme sig kurven med nysgerrige blikke, hvilket havde til følge, at bissekræmmeren trak klædet tættere sammen og så til den anden side. Det var alt for irriterende, og en af kvinderne kunne ikke dy sig for at spørge om, hvad der var i den kurv.

"Før end jeg svarer jer, monna, må jeg have at vide, om det er jer agt at købe. Jeg kan ikke indlade mig på at vise varer som dem, jeg har her på markedet, frem for enhver flue, der får lyst til at slå ned på dem og ikke vil betale for det, det er de noget for udsøgte til. Jeg har for resten kun to tilbage, og dem har jeg ikke lyst til at sælge, for da der, efter hvad kyndige folk siger, er udsigt til, at vi skal have pest, er der al sandsynlighed for, at de er deres vægt i guld værd. Nej, nej, *andate con Dio*."

De to kvinder så på hinanden. "Hvad skal de koste?" sagde den ene.

"Mere, end I rimeligvis har i jer pung, *buona donna*," sagde Bratti i en hoven, medlidende tone. "Jeg vil råde jer til at sætte jer lid til messer Domeneddio og helgenerne, det er det bedste, fattigfolk kan gøre."

"Jeg er ikke så fattig endda," sagde konen irriteret, idet hun tog sin pengepung frem. "Hvad mener I om en *grosso*?"

"Jeg mener, at den kan I få enogtyve *quattrini* for," sagde Bratti koldt, "men ikke af mig, for jeg har ikke så små penge."

"Nå, hvad mener I da om to," sagde konen, som blev mere og mere ivrig, mens den anden kone så noget misundelig på hende. "Mer end to kan I da ikke forlange, ved jeg."

Efter at have gjort sig kostbar noget endnu gav Bratti omsider efter, idet han lod, som om han egentlig kun gjorde det nødigt.

"Nå, siden I har sat jer det i hovedet," sagde han, idet han langsomt lettede på klædet, "vil jeg ikke ærgre jer, for, som maestro Gabbadeo plejede at sige, når et fruentimmer sætter sig noget i hovedet og ikke får sin vilje, er hun mere udsat for pesten end ellers. *Ecco*, jeg har kun to tilbage, og jeg kan fortælle jer, at I kan se mage til dem på maestro Gabbadeos finger – han er rejst til Bologna og er så klog en doktor som nogen, der nogen sinde har gået i et par sko."

De kostelige genstande viste sig at være to klodsede jernringe af form som de gamle romerske ringe, der undertiden findes i jorden. Rusten på dem og den omstændighed, at deres kraft var så fuldstændig skjult, gjorde et så tiltalende indtryk på konen, at hun betalte de to grossi uden at knurre, og den anden kone, som ikke havde nogen af disse smukke mønter at betale med, var så heldig efter en hel del tilsyneladende modstræben fra Brattis side at få ham til at tage noget af hendes garn i bytte, hvorpå hun triumferende gik bort med den anden ring. Bratti lagde klædet over kurven, som nu var fuld af allehånde forskellige ting, som han rimeligvis havde fået på samme måde som garnet, og idet han gik bort fra søjlen, kom han pludselig

hen til Tito, som, hvis der havde været tid til det, utvivlsomt helst ville have undgået ham.

"Nå, ved San Giovannis hoved," sagde Bratti, idet han trak Tito med hen til søjlen, "det kalder jeg held, for jeg talte just om jer i morges, hr. græker, men nu hører han til de fornemme, sagde jeg, og det glæder mig, for jeg var med, da det kneb for ham, men jeg har sjældent lejlighed til at snakke med ham, for nu kan man ikke træffe ham liggende på fliserne, nej såmænd om man kan. Men det er et held for jer, hr. græker, og ikke for mig, undtagen for så vidt som der måske kan falde en lille godtgørelse af til mig for min ulejlighed."

"I taler i gåder, Bratti," sagde Tito. "Husk, at jeg ikke som I skærper min forstand ved at få folk til at købe jernringe i dyre domme. I må tale tydeligt."

"Det var ved den hellige jomfru godt køb, jeg solgte dem for. Når en jøde tjener toogtredive procent, skulle jeg mene, at en kristen bør have lidt mere. Havde jeg ikke haft samvittighed i livet, havde jeg taget dobbelt så mange penge og dobbelt så meget garn. Men siden vi taler om ringe, jeg kan skaffe jer en køber til jer ring – den ring, I har der på fingeren –, og det en køber med en ordentlig spækket pengepung."

"Virkelig?" sagde Tito.

"En genueser, som nok rejser lige direkte til Ungarn, så vidt jeg ved. Han kom til mig i min bod for at se, om jeg ikke skulle have nogle gamle sager, han kunne få for ingenting – han bildte sig formodentlig ind, at jeg var af blåler. Han havde støvet om i alle boder i Firenze. Og han havde en ring på – ikke mage til eders, men noget i samme smag, og da han snakkede om ringe, sagde jeg, at jeg kendte en smuk ung mand, en rigtig god

bekendt af mig, som havde sådan en ring. 'Hvem er det?' sagde han. 'Sig til ham, at jeg giver ham for den, hvad den er værd.' Jeg ville just hen til Nello i morgen for at få fat i jer, for kender jeg jer ret, hr. græker, er I ikke den mand, der ville lade være at dyppe eders fingre i Arno, når I så den flyde med kødsuppe."

Ikke et ord af, hvad Bratti sagde, var undgået Tito, skønt hans tanker havde været stærkt optaget hele tiden. Hvorfor skulle han beholde ringen? Det var ikke andet end føleri, en slet og ret grille, der havde afholdt ham fra at sælge den sammen med de andre skårne stene; havde han været fornuftig og solgt den, havde Fra Luca måske ikke genkendt ham. Ganske vist havde Baldassare taget den af sin finger og sat den på hans, så snart hans hånd var blevet stor nok, til at han kunne gå med den, – men disse overtroiske betænkeligheder over for livløse genstande var dog i virkeligheden ørkesløse. Ringen havde ført til, at han var blevet genkendt. Tito holdt ikke længere af at blive genkendt; det var fortiden, der gjorde sine krav gældende. Ville den fremmede virkelig betale en ordentlig pris for ringen, var der her en lejlighed til at blive den kvit uden at have ulejlighed med at søge efter en køber.

"I taler som sædvanlig som en vismand, Bratti," sagde han. "Jeg har ikke noget imod at høre, hvad jer genueser vil byde. Men hvornår og hvor kan jeg komme til at tale med ham?"

"I morgen tidlig, tre timer efter solopgang, er han i min bod, og hvis I er så fiffig, som jeg altid har anset jer for, hr. græker, forlanger I en grov pris, for han bryder sig ikke om penge. Jeg tror nu, at han køber op for en anden, ikke for sig selv – måske for en eller anden fornem herre."

"Det er godt," sagde Tito, "jeg skal komme hen i jer bod, i fald der ikke kommer noget i vejen."

"Og jeg tvivler ikke om, at I vil behandle mig pænt for gammelt bekendtskabs skyld, hr. græker, så jeg vil ikke spilde tiden med at snakke om den bagatel, I bør give mig som tegn på jer erkendtlighed. Jeg vil bort fra piazzaen nu jo før jo hellere, for et marked er en kedelig, for ikke at sige en ugudelig anstalt, når man ikke har mere at sælge."

Tito nikkede og sagde hurtigt farvel, gik bort fra søjlen og var atter ude i trængslen, der førte ham viljeløs med sig, snart midt ud på piazzaen og snart tilbage igen. Lige over for kirken var der et sted, hvor der i en dyb krog, som dannedes af nogle uregelmæssige fremspring i husrækken, foregik noget, som i en ganske særlig grad syntes at fængsle mængdens opmærksomhed. Lydelige udbrud af latter afbrød jævnlig en monolog, som snart var langsom og højtidelig, snart mundrap og lystig. Hist blev en pige skubbet ind i kredsen tilsyneladende imod sin vilje, her banede en overgiven tøs sig under lydelig latter vej derind. Det var et sælsomt lys, der lå over piazzaen. Stjernerne tindrede mat foroven, og forneden flimrede de svajende lygter, så at alt viste sig i utydelige omrids, undtagen hvor det ustadige lys faldt umiddelbart på dem; men i denne krog var belysningen stærkere, så at de omstående tilskueres hoveder trådte tydeligere frem, da Tito lidt efter lidt blev trængt hen imod dem; over alle de andre sås hovedet af en mand med en hvid, spids hue på, som en bispehue, prydet med gule kabbalistiske figurer.

"Pas på lejligheden, børn, imens den er der," hørte Tito ham sige. "Forsøm ikke ægteskabets hellige sakramente, når I kan få

det for sådan en bagatel som en quattrino – det billigste ægteskab, der nogen sinde er leveret, og så oven i købet opløst på forhånd ved en særlig bulle, når som helst man behager. Her kan I se bullen." Manden holdt et med uhyre segl forsynet stykke pergament i vejret. "Her skal I se, aflad givet af Hans Hellighed Alexander den Sjette, som nylig er blevet valgt til pave formedelst sin særdeles fromhed, og som, da han har i sinde at reformere og rense kirken, meget fornuftigt begynder med at afskaffe den præstelige uskik med det privilegerede ægteskab, som gejstligheden tager profitten af til lægfolks skade. Spyt en gang, børn, og ryk ud med en quattrino, det er alt, hvad den aflad koster. Quattrinoen er den eneste forskel, den hellige fader vil vide af at sige mellem os og gejstligheden – som spytter og ingen ting betaler."

Tito syntes, han skulle kende stemmen, som havde en ejendommelig skarp klang, men ansigtet var alt for meget i skygge, til at han med sikkerhed kunne skelne trækkene. Han gik så nær hen til manden, som han kunne komme, og så inde i kredsen bag ved ham et alterlignende bord, der stod på en lille forhøjning og var dækket med et rødt tæppe baldyret over det hele med kabbalistiske figurer. Der stod seks tynde vokslys og brændte på dette bord, på hvilket der desuden fandtes en hel del taskenspillerapparater; midt på det lå der en stor opslået bog, og på et af hjørnerne fortil sad der en abe, som var bundet til en lille ring med en snor og holdt et lille vokslys, som under dyrets uregelmæssige bevægelser snart hældede til den ene side og snart til den anden, mens en dreng, der så ud som en rigtig djævleunge med hvid messeskjorte på, væsentligt var optaget af at dunke aben og rette på vokslyset. Manden med den spidse

hue havde også messeskjorte på og over den en kutte, på hvilken dyrekredsens tegn var anbragte, sorte på gul grund. Nu var Tito sikker i sin sag, det var maestroVaiano, taskenspilleren, han havde befriet Tessa fra.

"Kom, piger! Nu er det tid for de smukke, som kan have mange chancer, og for de grimme, som kun har få. Ægteskabet leveres varmt, så det kan nydes straks og ekspederes lige så let som *berlingozzi*. Og se her" – taskenspilleren holdt en del små poser i vejret –, "enhver brud får et *breve* med en hemmelighed i – hemmeligheden er alene de penge værd, som I betaler for vielsen. Hemmeligheden, hvordan – nej, nej, jeg vil ikke sige jer, hvad hemmeligheden består i. Hæng posen om halsen, om I vil, og kig aldrig i den; jeg siger ikke, at det ikke er det bedste, for I vil få mange ting at se, som I ikke venter, skønt lukker I op for den, kan I komme til at brække eders ben, *é vero,* men en hemmelighed får I at vide, noget, som ingen andre end jeg ved. Og mærk vel – jeg giver jer *breve*'t, jeg sælger jer det ikke, som mangen anden hellig mand ville gøre. Quattrinoen er for vielsen, og *breve*'t får I gratis. *Orsù, giovanetti,* kom nu som kirkens lydige sønner og køb Hans Hellighed Alexander den Sjettes aflad."

Disse narrestreger faldt rigtig i forsamlingens smag. Adskillige par havde allerede gennemgået ceremonien, og gøglerens højtidelige pluddervælsk og grimasser over den opslåede bog, abens latterlige fagter osv. havde fremkaldt den ene lattersalve efter den anden, da gøgleren blev afbrudt midt i en vielse, ved at aben bag ved ham begyndte at pludre sådan løs, at det var klart, at der var noget galt på færde. Sagen var den, at denne tempeltjener følte sig noget irriteret over den overdrevne

iver, hvormed hans kollega i messeskjorten revsede ham, og et pludseligt knubs, han fik i anledning af, at hans lys kom til at indtage en mere vandret end lodret stilling, havde til følge, at han fo'r så voldsomt tilbage, at knuden på snoren, han var bundet med, gik op ved det. Han sprang først hen på den anden ende af bordet, hvor han indtog en så truende stilling, at djævleungen i messeskjorten fandt sig foranlediget til at gribe en kæp og ligeledes stille sig i truende positur, hvorpå aben smed sit lys og sprang op på hovedet af et højt fruentimmer, hvor den sad og pludrede løs. Der blev stor forskrækkelse, for adskillige af tilskuerne havde en ubestemt angst for maestroens abe, som de troede kunne gøre fortræd på andre måder end med tænder og kløer, og gøgleren selv var bange for, at hans ven skulle komme noget til. Under den trængsel, der opstod under forsøgene på at få fat i abens snor, blev Tito trængt ud af kredsen, og da han ikke brød sig om at få sin plads igen, lod han sig føre med af strømmen til Nunziata-kirken og trådte ind i denne.

Overgangen fra det svage, spredte lys og de brede skygger ude på piazzaen til den strålende belysning der inde var så stærk, at han i begyndelsen ingen ting kunne se tydeligt. Lidt efter lidt blev omridsene dog klarere, skønt alt var hyllet i en tynd, gul tåge fra røgelseskarrene. I et kapel til venstre var det undergørende freskobillede uden forhæng og omgivet af en krans af sølvlamper. Hele den store kirke var fuld af bondekvinder, af hvilke nogle lå på knæ, mens andre stod op, og over dem sås en anden flok, der også trængte sig sammen for at komme den almægtige jomfru så nær som muligt – det var votivfigurerne, billedstøtter af voks, forestillende forskellige

fornemme folk, ganske som de gik og stod, mens de var i live, højbårne florentinere i deres sorte silkekåber, som da de sad i rådet, paver, kejsere, konger, kardinaler og navnkundige condottierer, der sad på deres gangere med vajende fjer i hjelmene, alle berømte fremmede, som havde været i Firenze eller haft noget med byen at gøre, ja endog muhamedanere i tolerant samlag med kristne riddersmænd; nogle af dem var sorte i ansigterne og havde pjaltede klæder, vidnesbyrd om, at der var gået århundreder hen over dem, andre, nøjagtige gengivelser af endnu levende, strålede i nye røde kapper eller stålharnisker, og hist og her var der en åben plads, hvor folket i sin harme havde taget en eller anden figur bort, eller hvor en, som Lorenzos et halvt års tid i forvejen, var faldet ned, hvilket ansås for et ondt varsel.

Tito lod sit blik glide søgende hen over mængden. De hvide hovedlin bragte ham på den tanke, at han måske kunne opdage Tessa, det var i alt fald en tanke, der var fornøjeligere end det billede af Romola, der stod for ham og stirrede på ham med helt andre øjne end før. Han søgte imidlertid forgæves og ville lige til at gå igen, træt af en scene, som ingen afveksling frembød, da han fik øje på hende henne ved døren, nogle få meter fra ham. Hun lå på knæ med ryggen til væggen bag ved en gruppe bondekvinder, der stod og så sig om efter en plads nærmere ved det hellige billede. Hun så træt ud, og hendes blå øjne hvilede temmelig åndsfraværende på et alterbillede, der forestillende ærkeenglen Michael med ungdommeligt ansigt og flagrende lokker, omgivet af skæggede og kronragede helgener. Hendes højre hånd, i hvilken hun havde en del coconer, hang slapt ned, og hendes runde kinder var blege, hvad enten det nu hidrørte

fra belysningen, eller det var en følge af den træthed, hendes udseende bar præg af; hun kneb læberne sammen, og hvert øjeblik faldt hendes øjenlåg halvt til; hun så ud som et yndigt sovende barn. Tito følte en uimodståelig lyst til at gå hen til hende – denne lille pige, som ingen forudsætninger havde til at dømme ham, hvis lille kærlige, uvidende sjæl var en verden for sig, hvor han kunne føle sig fri for mistanke og pinlige krav, havde nu fået en ny tiltrækningskraft for ham. Han syntes, at han kunne søge tilflugt hos hende, når den vanære, der hang truende over ham, kom og isolerede ham. Han så sig forsigtigt om for at forvisse sig om, at monna Ghita ikke var i nærheden, og så listede han sig sagte hen ved siden ad hende, knælede og sagde med den blideste røst: "Tessa!"

Hun blev ikke synderlig overrasket, ikke mere, end hun ville være blevet over, at et mildt vindpust tilviftede hende kølighed, når hun trængte til det. Hun vendte hovedet og så Titos ansigt tæt ved – han var meget smukkere end ærkeenglen Michael, som var så mægtig og god, at han levede sammen med Madonna og alle helgenerne og blev tilbedt sammen med dem. Hun tav, men smilede glad, for hun var helt opfyldt af, at Tito var hende nær.

"Du ser meget træt ud, lille Tessa. Hvor længe har du ligget og knælet her?"

Hun syntes et øjeblik at samle sine tanker; omsider sagde hun: "Jeg er meget sulten."

"Så kom, følg med mig."

Han løftede hende op og førte hende ud i søjlegangen, der omgiver forhallen, og som den gang var åben og endnu ikke prydet med Andrea del Sartos freskobilleder.

"Hvor kan det være, at du er ganske alene, Tessa, og at du er så sulten?"

"Moder er syg; hun har meget slemme smerter i benene, og så sendte hun mig her ind med disse coconer til Santissima Nunziata, fordi de er så mærkværdige. Hun havde gemt dem for at bringe hende dem selv, men hun kunne ikke, og så sendte hun mig for at bede den hellige Madonna tage smerterne fra hende. Så var der en, der stjal min pose med brødet og kastanjerne i, og folk skubbede mig tilbage, og jeg var så angst for at komme i trængslen, og jeg kunne ikke komme hen til den hellige Madonna og give padren coconerne, men jeg må der hen – jeg må der hen."

"Ja, lille Tessa, det skal du nok komme til; men følg nu først med mig og få nogle *berlingozzi*. Vi kan få dem tæt her ved."

"Hvor kom I fra?" sagde Tessa lidt forvirret, "jeg troede aldrig mere jeg ville få jer at se, fordi I ikke kom hen på mercatoen for at få mælk."

"Du ser, at jeg kommer, når du trænger til en, der kan tage sig af dig, Tessa. Men hvad vil du tage dig for ganske alene her? Hvor vil du hen?"

"Å, jeg bliver og ligger i kirken i nat – det er der mange, der gør – i kirken og rundt omkring – jeg gjorde det en gang, jeg var her inde med moder, og *patrigno* kommer ind med muldyrene i morgen tidlig."

De var nu ude på piazzaen, hvor mængden var en hel del mindre støjende end før og lysene færre, da pilgrimmene ikke længere strømmede til. Tessa klyngede sig i glad tavshed til Titos arm, mens han førte hende hen til den bod, hvor han mindedes at have set kagerne. De havde ikke svært ved at

komme frem, for folk stormede nu alle sammen hen til midten af piazzaen, hvor styltegængerne havde fundet plads til at opføre en dans. Det var et nydeligt syn at se den uskyldige lille pige stikke sine coconer i hånden på Tito og spise sine *berlingozzi* med et sultent barns glæde. Tito var virkelig kommet for at tage sig af hende ligesom sidst, og hun nød atter den vidunderlige lykke at være sammen med ham. Hendes sult var snart stillet, og da de gik bort fra boden, sagde hun ingen ting om, at hun måtte ind i kirken igen, men så sig om, som om de forskellige ting, der var at se på piazzaen, ikke var uden tiltrækning for hende nu, da hun følte sig sikker ved at holde Tito under armen.

"Hvordan kan de gøre det?" udbrød hun, idet hun så på styltedanserne. "Tror I, St. Kristoffer hjælper dem?" tilføjede hun efter et øjebliks pause.

"Måske. Hvad tror du, Tessa?" sagde Tito, idet han slog armen om hendes liv og så kærligt på hende.

"Ja, for St. Kristoffer er så høj, og han er også så god. Når nogen blot ser på ham, tager han sig af ham hele dagen. Han er på kirkemuren – alt for høj til at kunne stå op – men jeg så ham en St. Hansdag gå igennem gaderne med det lille Jesusbarn på armen."

"Du søde, lille due! Tror du, at nogen kunne lade være at tage sig af dig, når du så på ham?"

"Vil I altid komme og tage jer af mig?" sagde Tessa, idet hun vendte sit ansigt imod ham, mens han klappede hende på kinden, "og skal der altid gå så lang tid hen først?"

Tito mærkede, at folk lo ad dem, og skønt tonen imellem kunstnerne og de unge rigmænd så vel som i befolkningens

lavere lag var så fri, at små eventyr ikke hørte til sjældenhederne, foretrak han dog at gå med hende over til udkanten af piazzaen.

"Jeg kommer måske meget snart igen, Tessa," sagde han tankefuldt, da de var kommet derover. Han tænkte på, at når alle andre vendte ham ryggen, kunne det være rart, at denne lille pige tilbad ham og hyggede om ham. Den omstændighed, at Tito var helt fri for anmassende indbildskhed, medførte, at han følte sig så meget mere værgeløs over for udsigten til alt det onde, der ville blive sagt om ham. Han trængte til milde blikke og kærtegn.

"På mercatoen?" sagde Tessa. "Ikke i morgen tidlig, for så er stedfader der, og han er så grov. Men det er sandt, I har penge, og han bliver ikke grov, når I køber noget salat, og han har også kastanjer – holder I af kastanjer?"

Han svarede ikke, men blev ved at se på hende med drømmende ømhed, og Tessa var henrykt; alting forekom hende så nyt, som om hun kørte i en vogn af skyer.

"Hellige jomfru!" udbrød hun pludselig. "Der er en hellig fader ligesom biskoppen, jeg så på Pratoen."

Tito så op og opdagede, at han uden at lægge mærke til det var kommet hen i nærheden af taskenspilleren maestro Vaiano, som mængden for øjeblikket havde forladt. De var kun nogle få meter fra ham, men han vendte ansigtet bort og var optaget af at ordne apparaterne på sit bord eller alter til en ny forestilling, når folk havde fået nok af dansen. Aben var arresteret under det røde klæde og foreløbig sat ud af stand til at gøre fortræd, og lærlingen i den hvide messeskjorte stod og holdt en skål eller bakke, som hans herre var ved at tage noget af. Det

alterlignende bord med det strålende tæppe, vokslysene, den forlorne bispedragt, drengen i messeskjorten, ja selv taskenspillerens bevægelser, idet han skiftevis bøjede hovedet og holdt noget op for lysene, hele denne parodi var nok til at vække stakkels lille Tessas ærefrygt. Hun korsede sig og så op på Tito, og så sagde hun efter at have betænkt sig lidt: "Det må være i anledning af fødselsfesten."

Imidlertid havde Vaiano vendt sig om og hævet hænderne for at tage bispehuen af, og hans hurtige blik genkendte straks Tito og Tessa, hvis ansigt belystes af skæret fra vokslysene, mens hans var i skygge. "Ja så, børn," sagde han, mens han strakte hænderne ud som for at velsigne dem, "I kommer for at lade jer vie. Det glæder mig, at I angrer jer synd – den hellige kirkes velsignelse kan aldrig komme for sent."

Mens han sagde dette, skønnede han af Tessas stilling og udtrykket i hendes ansigt, at hun tog hans biskoppelige værdighed for alvor, og han indså, at her var lejlighed til nye løjer, som blot krævede, at han skulle være forsigtig og højtidelig.

"Ville du gerne giftes med mig, Tessa?" sagde Tito blidt, idet han halvt morede sig over komedien og det kønne udtryk af barnlig alvor i hendes ansigt og halvt blev drevet af dunkle anelser, der havde deres udspring i fortvivlelse. Han følte, at hun rystede, da hun så op på ham og sagde: "Vil I have mig?"

Han svarede kun med et smil og førte hende frem for gøgleren, som fandt det uhyre morsomt, at Tessa således lod sig narre, påtog sig en umådelig præstelig værdighed og foretog ceremonien med rigelig anvendelse af tyvelatin. Da der imidlertid igen begyndte at blive røre iblandt folk, var han nødt

til at gøre det af i en fart; han strakte velsignende hænderne ud over dem, mens de knælede for ham, og da Tito, som altid var tilbøjelig til at gøre, hvad han kunne, for at stemme folk velvilligt imod sig, selv om der var aldrig så lidt ved dem, inden han gik bort med Tessa, stak ham fire grossi i hånden, takkede gøgleren ham med et blik, som vidnede om, at han var ganske overbevist om, at de fuldkommen forstod hinanden.

Tito var imidlertid meget langt fra den forståelse; han vidste i virkeligheden ikke, om han skulle oplyse Tessa om, at det hele havde været spøg, og le ad, hvad hun var for en lille gås, eller om han skulle lade hende blive i vildfarelsen og se, hvad der kom ud af den – hvad hun ville sige og gøre.

"Nu går I altså ikke mere fra mig," sagde Tessa, da de havde gået nogle få skridt, "og I tager mig med hen, hvor I bor. – Jeg bliver alligevel nødt til at gå hjem til moder," tilføjede hun, "og sige hende, at jeg har afleveret coconerne, og at jeg er blevet gift og ikke mere kommer igen."

Tito indså, at han var nødt til at sige noget, men han indså også, at når han rev Tessa ud af hendes vildfarelse, ville hun i alt fald miste noget af den smukke tillid til ham; som måske kunne blive hans eneste havn, når forsmædelsen kom. Det ville fordærve Tessa, om han gjorde hende en eneste smule klogere eller mistænksommere. "Ja, lille Tessa," sagde han ømt, "du kommer til at gå hjem til din moder, men du må ikke fortælle hende, at du er blevet gift – det må du holde hemmeligt for alle, ellers bliver jeg ramt af en meget stor ulykke, og du får mig aldrig mere at se."

Hun så forskrækket op på ham.

"Du må gå hjem og passe dine geder og dine muldyr og i det hele taget bære dig ad, som du altid før har gjort, og du må ikke sige et ord til nogen om mig."

Hun blev lidt lang i ansigtet.

"Og så kommer jeg måske som sædvanlig og tager mig af dig, når du trænger til mig. Men du må gøre, som jeg siger, ellers får du mig ikke mere at se."

"Ja, det skal jeg nok, det skal jeg nok," hviskede hun forskrækket ved den forfærdelige udsigt.

De tav lidt; så sagde Tessa, idet hun så på sin hånd: "Moder går med trolovelsesring. Hun gik i kirke og fik den sat på der, og så en anden dag blev hun gift, og sådan var det også med mit søskendebarn Nannina. Men hun blev jo rigtignok også gift med Gollo," vedblev den stakkels lille pige, som ikke kunne komme ud af den vanskelige sammenligning imellem det, der var overgået hende, og de andre tilfælde, der lå inden for hendes erfaring.

"Men du må ikke gå med trolovelsesring, Tessa, for ingen må vide, at du er gift," sagde Tito. "Den *buona fortuna*, jeg gav dig, virker desuden lige så kraftigt. Nogle bliver forlovede med ringe, andre ikke."

"Ja, det er sandt, folk ville jo se ringen," sagde Tessa, idet hun søgte at bevise for sig selv, at det, hun så inderligt gerne ville, i virkeligheden ikke var hende tjenligt.

De var nu atter tæt ved kirken, og hun kom i tanker om coconerne, som Tito stadig gik med i hånden.

"Nu må I give mig *boto*'en," sagde hun, "og så går vi ind og giver padren den; og så kommer jeg til at bede resten af min rosenkrans, fordi jeg var for træt før."

"Ja, du må gå der ind, Tessa, men jeg går ikke med. Jeg kommer til at gå fra dig nu," sagde Tito, som var alt for febrilsk og træt til at kunne tåle den kvælende hede i kirken, og som også mente, at det var den nemmeste måde at slippe fra hende på.

"Og I kommer ikke igen? Å, hvor går I hen?" Tessa havde aldrig tænkt på, hvor han var, eller hvad han tog sig for, når hun ikke så ham – han var forsvundet, og hendes tanke havde i stedet for at følge ham dvælet der, hvor hun havde været sammen med ham.

"Jeg kommer igen en anden gang, Tessa," sagde Tito, idet han førte hende gennem søjlegangen hen til kirkedøren. "Du må ikke græde – du skal lægge dig til at sove, når du har bedt din rosenkrans. Her har du penge til at købe frokost for. Kys mig nu, og se glad ud, ellers kommer jeg ikke igen."

Hun tog sig sammen med en stor kraftanstrengelse, rakte ham munden til kys og fandt sig lydigt i, at han vendte hende om imod kirkedøren. Tito så hende gå ind; så trak han på skuldrene, lænede sig op ad en søjle, tog huen af, strøg håret tilbage og grublede over, hvor Romola nu var, og hvad hun tænkte om ham. Den stakkels lille Tessa var forsvundet bag gardinet imellem de andre contadini, men den kærlighed, der var vævet sammen med alle hans timelige forhåbninger, med hans ærgerrighed og hans trang til at nyde livet – den kærlighed, der var blevet en del af hans væsen, kunne han ikke få ud af sin bevidsthed. Selv for den, der med den størst mulige smidighed værger sig imod, hvad der er ubehageligt, kommer der øjeblikke, da trykket bliver ham for stærkt, og han, hvad enten han vil eller ej, føler det som en smerte. Et sådant øjeblik

var kommet for Tito. Hvordan han end bar sig ad, kunne han ikke andet end føle udsigten til, at alle de nylig plantede forhåbninger ville blive oprykket med rode, som en kval.

15. Det døende bud

Da Romola kom til San Marco, ventede en af munkene på hende ved indgangen. Monna Brigida gik ind i den tilstødende kirke, og Romola blev ført til kapitelhuset i det ydre kloster, hvor den syge var blevet bragt hen – længere fik ingen kvinde lov til at komme.

Da døren gik op, så hun ved det dæmpede lys ude fra, der blandede sig med skæret fra to vokslys, som stod bag ved en feltseng, Fra Lucas udtærede ansigt; hans guldgule hår var kronraget, og hans dybtliggende brune øjne stirrede ufravendt på et krucifiks, han holdt for sig; han næsten sad op i sengen, støttet af puder. Romola så, idet hun slog sit slør til side, lige akkurat, at der stod en anden munk ved sengen med hætten trukket ned over hovedet, og at han gik hen imod døren, idet hun trådte ind, samt at der på væggen i baggrunden var et freskomaleri med en høj og bleg korsfæstet skikkelse, omgivet af blege, sorgfulde ansigter.

Et øjeblik efter mødte hendes blik Fra Lucas, idet han så op fra krucifikset, og hun blev grebet af smerte ved i denne udtærede munkeskikkelse at genkende sin smukke unge broder.

"Dino," sagde hun med en stemme, der lød som et dæmpet smertensskrig, men hun bøjede sig ikke frem imod ham, hun holdt sig rank og blev stående nogle meter fra ham. Der var i dette munkeansigt noget, som vakte en ubetvingelig uvilje hos hende; det forekom hende, som om den skammelige mangel på pligtfølelse, hvormed han havde svigtet sin fader i nøden, den usle overtro, der kunne give denne mangel på pligtfølelse navn

af fromhed, havde efterladt et brændemærke på det. Hendes fader, hvis stolte ærlighed havde gjort ham til en af sin tids få oprigtige hedninger, havde opdraget hende i den stiltiende forudsætning, at kirken ikke kunne have noget som helst krav på at regulere udviklede fornuftvæseners tro og handlinger. Kirken stod for hende som noget, der hørte sammen med det brogede liv, som de bestandig havde holdt sig borte fra, og hun manglede alle forudsætninger for at kunne betragte sin broders handlemåde som genstand for andre følelser end harmfuld foragt. Romolas kærlige sjæl havde imidlertid klynget sig til det billede af ham, hun bar på fra gamle bage, og mens hun stod over for ham i streng tilbageholdenhed, søgte hendes blik med higende attrå efter noget hos ham, som der ikke var spor af. Der var intet i munkens ansigt, der svarede til, hvad der rørte sig i hende. Han så på søsteren, som han ikke havde set, siden hun var en lille pige, og som nu stod for ham i kvindelig skønheds fylde, med et genfærds åndsfraværende blik.

"Søster," sagde han svagt og afbrudt, men dog tydeligt, "det er godt, at du ikke har tøvet længere med at komme, for jeg har et budskab til dig, og min tid er knap."

Romola trådte et skridt nærmere; hun troede, at det budskab, han havde til hende, var til faderen og drejede sig om, at han angrede, hvad han havde gjort, og hun begyndte at blive blød om hjertet. Intet kunne udslette den synd, han havde gjort sig skyldig i ved at være borte i alle de mange år, men når synderen så tilbage på alle disse år med en følelse af, at han havde begået en uoprettelig uret, måtte man have medlidenhed med ham. Nu, i det sidste øjeblik ville det komme til et opgør, og han ville få tilgivelse. Dino ville give sin sønlige følelse luft, han ville

spørge hende om, hvordan det gik med faderens blindhed, hvor hurtigt den var kommet, hvordan han havde fået de lange, mørke dage til at gå, hvordan livet nu formede sig i det hjem, han selv var vokset op i, og de sidste ord fra den døendes læber ville være et budskab, der bar vidne om kærlighed og sorg.

"Romola," sagde Fra Luca, "jeg har haft en åbenbaring, der angår dig. Jeg har haft den tre gange i de sidste to måneder, og for hver gang er den blevet klarere. Jeg tror, det er et budskab fra Himlen, som det er min pligt at bringe dig, derfor er jeg kommet her til fra Fiesole, og jeg betragter det som en forjættelse om, at Himlen vil være dig nådig, at livet er blevet mig forundt så længe, at ..."

Han kunne ikke fuldende sætningen på grund af den åndenød, der hvert øjeblik afbrød ham.

Romolas hjerte var atter blevet koldt. Det var altså en åbenbaring, det drejede sig om, en af de åbenbaringer, som hun så tit havde hørt sin fader tale med bitterhed om. Hendes harme gav sig luft i ord.

"Dino, jeg troede, du havde et budskab til mig, som jeg skulle bringe fader. Du forlod ham, da synet svigtede ham, du gjorde livet meget øde for ham. Har du aldrig tænkt på det? Har du aldrig angret det? Hvad er det for en religion, du bekender, som sætter åbenbaringen over naturlige pligter?"

Han fæstede langsomt de brune, indfaldne øjne på hende og så en stund tavs på hende, som om han overvejede, om han skulle svare hende.

"Nej," sagde han omsider, ligesom før i en dæmpet, lidenskabsløs tone, som om det var en ånd og ikke et menneske, der talte, "nej, jeg har aldrig angret, at jeg flyede fra den

kvælende, giftige syndens luft, der lå hed og tæt om mig og truede med at overliste mine sanser som rusende vin. Min fader kunne ikke høre den røst, der råbte på mig ved dag og nat, han vidste ingen ting om de fristende dæmoner, der søgte at afholde mig fra at lyde den. Han har levet i menneskenes synd og elendighed uden at tro på dem – han lignede en mand, som har travlt med at samle skinnende stene i en mine, mens en verden er ved at dø af pest oven over ham. Jeg talte, men han hørte kun på mig med foragt. Jeg sagde ham, at de studier, han ville have mig til at leve for, enten var barnagtige narrestreger – dødt legetøj –, eller at der måtte bringes liv i dem ved timelig ærgerrighed og higen efter kødelig lyst, for timelig ærgerrighed og kødelig lyst er det, som den digtekunst og historie udelukkende drejer sig om, som han ville have, jeg stadig skulle give mig af med."

"Har fader da ikke ført et rent og ædelt liv?" udbrød Romola, som ikke kunne tie til denne indirekte anklage imod hendes fader. "Han har ikke søgt verdslig ære, han har været ærlig, han har nægtet sig al luksus, han har levet som en af oldtidens vismænd. Han har aldrig ønsket, at du skulle leve for timelig ærgerrighed og kødelig lyst; han ønskede, at du skulle leve, som han selv har gjort det, i overensstemmelse med filosofiens reneste grundsætninger, i hvilke han opdrog dig."

Romola talte ud af en stærk tro. Hendes kinder blussede, og hun rystede fra hoved til fod. Hendes broder var atter sen til at svare og så på hendes lidenskabelige ansigt med et underligt lidenskabsløst blik.

"Hvad betød filosofiens grundsætninger for mig? De sagde, at jeg skulle være stærk, da jeg følte mig svag, da jeg som den

velsignede St. Benedikt gerne havde rullet mig i tjørne og tilføjet mig smertelige sår for at fri mig fra fristelse; for den guddommelige kærlighed havde søgt mig og gennemtrængt mig og vakt en stor attrå i mig. Jeg var vokset op i ligegyldighed for den sande tro, jeg havde ikke gransket vor religions lærdomme, men den kom over mig som en stigende flod. Jeg følte, at der gaves et liv for sjælen i fuldkommen kærlighed og renhed, et liv, i hvilket der ikke var nogen rastløs higen efter nydelse, ingen pinefulde spørgsmål, ingen frygt for lidelse. Inden jeg kendte helgenernes historie, havde jeg en anelse om deres henrykkelse, for den sandhed, de var opfyldt af, var også trængt ind i hedningenes filosofi, at det er en velsignelse, som mennesket kan nå, at afdø fra denne verden og leve i Gud. Men for at nå den måtte jeg forsage verden, jeg måtte opgive al kærlighed, alt håb der knyttede mig til forkrænkeligheden, jeg måtte udelukkende se på mine medmennesker som sjæle, der havde et evigt liv. Den trang gjorde sig bestandig gældende i mig; den kom over mig i drømmesyner, når min sjæl dyssedes i blund, træt af de ørkesløse ord om døde menneskers lidenskaber; den kom over mig, når jeg var blevet fristet til synd og havde vendt mig bort fra det tømte bægers stank. Og i mine syner lærte jeg at forstå, hvad krucifikset betyder."

Han tav og trak vejret med besvær et øjeblik, men Romola følte ingen trang til atter at tage ordet. Det stod for hende som ørkesløst at prøve på at komme i forhold til denne ujordiske broders tankegang – lige så ørkesløst som at prøve på at gribe en skygge. Så snart der var kommet lidt mere ro i hans stønnende bryst, vedblev han:

"Jeg følte, hvem jeg måtte følge, men jeg så, at selv iblandt korsets tjenere, som sagde, at de havde forsaget verden, ville min sjæl blive kvalt af hykleriets tåge, af jordisk lyst og stolthed. Gud havde ikke udkåret mig, som han kårede St. Domenicus og St. Franciscus, til at brydes med det onde i kirken og i verden. Han råbte til mig, at jeg skulle fly, og jeg aflagde de hellige løfter og flyede – flyede til lande, hvor fare og nød og foragt bestandig som engle bar mig til hvile i Guds skød. Jeg har levet som eremit, jeg har været pilgrimmenes tjener, men min gerning har kun været kort, sløret, der skiller mig fra den evige hvile, er slidt meget tyndt. Jeg kom tilbage til Firenze for ..."

"Dino, du følte trang til at få at vide, om fader var i live," udbrød Romola, som atter var blevet rørt ved at høre om dette liv i lidelse og igen ønskede, at der måtte opnås enighed og forsoning.

"... for at jeg, inden jeg døde, kunne overtale andre af vore brødre til at lægge sig efter Østerlands tungemål, hvad jeg ikke havde gjort, og drage ud for at udrette større ting, end jeg havde nået, og jeg ser, at de allerede har lagt hånd på værket, og efter at jeg er kommet her til, har jeg følt, at jeg til dels er sendt til dig, Romola – ikke for atter at knytte den jordiske kærligheds bånd, men for at bringe dig den advarsel fra Himlen, som jeg har fået til dig i en åbenbaring, for jeg har haft den åbenbaring tre gange, og i alle de år, der er gået, siden den guddommelige røst kaldte på mig, har jeg lært og er blevet vejledet af åbenbaringer. Når vi er vågne, kan vi aldrig være sikre på, at vore egne vildfarelser ikke blander sig med det lys, vi har bedt Himlen om, men under åbenbaringer og drømme er vi passive,

og vore sjæle er som instrumenter, Gud spiller på. Hør derfor på mig, og sig ikke mere – for tiden er knap."

Romolas sjæl oprørtes stærkt ved denne fordring om, at hun skulle høre på hans åbenbaring. Hendes harme havde lagt sig, men det kom kun af, at hun følte, hvorledes kløften imellem hende og hendes broder udvidedes. Men mens Fra Luca talte, var der trådt en anden munk ind, og han stod nu atter ved den anden side af sengen med hætten trukket ned over hovedet.

"Knæl, min datter, for dødens engel er til stede og venter kun på, at budskabet fra Himlen skal blive afgivet. Bøj din stolthed, før den bøjes under et jernåg," sagde han med en klangfuld stemme, der stod i stærk modsætning til Fra Lucas. Den lød ikke bydende, men var præget af rolig selvbeherskelse og sikkerhed. Romola fo'r sammen ved lyden af den og så hen på munken. Hans ansigt kunne knapt skimtes under hætten, men hun så straks hans hænder, som han holdt foldede over brystet, og som trådte stærkt frem imod den sorte kutte. De var meget smukke og så fine, at de næsten var gennemsigtige. Romolas tilbøjelighed til at gøre oprør imod enhver befaling, en tilbøjelighed, der var dobbelt stærk over for munke, som hun havde lært at foragte, ville have grebet ethvert frastødende træk som et støttepunkt, men hans ansigt var skjult, og hænderne syntes at protestere imod al hårdhed. Et øjeblik efter tog han med højre hånd krucifikset ud af Fra Lucas trætte hænder, mens han med den venstre vædede hans læber med en svamp. Idet han bøjede sig ned, gled hætten tilbage, og skæret fra vokslysene faldt på hans ansigt. Det var stærkt udpræget, en stærkt krummet næse, fremspringende underlæbe, en krans af tykt, sort hår over panden, alt syntes at vidne om energi og

lidenskab. De blågrå øjne lyste mildt under de brune øjenhår og syntes ligesom hænderne at vidne om dyb følelse. Romola følte sig sikker på, at det var Fra Girolamo Savonarola, prioren i San Marco, som hun nærmest havde tænkt sig var endnu mere modbydelig end andre munke, fordi han gjorde mere opsigt. Hendes sjæl gjorde oprør imod det første indtryk, som næsten havde tvunget hende i knæ.

"Knæl, min datter," sagde han atter med sin gennemtrængende røst. "Legemets stolthed støder de gaver tilbage, som renser sjælen."

Han så på hende med mild bestemthed, mens han talte, og hun følte atter den hemmelighedsfulde indflydelse af en personlighed, som sætter enkelte mennesker i stand til at lede deres medmennesker, som de vil. Romola faldt på knæ, og i det samme fo'r der en gysen igennem hende – det var, som om der, idet hun opgav sin stolte stilling i det udvortes, også foregik en forandring med hendes åndelige holdning, som om hendes vilje slappedes. Hendes broder begyndte atter at tale.

"Romola, jeg lå vågen midt om natten, og så så jeg min faders værelse – bogværelset med alle bøgerne og marmorfigurerne og læsepulten, som jeg plejede at stå og læse ved; og jeg så dig – du viste dig for mig, som jeg ser dig nu, med det smukke lange hår; du sad foran faders stol. Ved læsepulten stod der en mand, hvis ansigt jeg ikke kunne se – jeg stirrede og stirrede, men jeg kunne intet se, det var som et maleri, der er visket ud; men jeg så ham røre sig og tage dig ved hånden, Romola, og så gik I alle tre ned ad stentrappen, ned på gaden, og manden, jeg ikke kunne se, viste vej. Og jeg så jer stå for alteret i Santa Croce, og præsten, som viede jer, var døden, og gravene åbnede sig, og de

døde i deres ligklæder stod op og fulgte jer som brudefølge. Og I gik igennem gaderne og portene ud i dalen, og det bares mig for, at han, som viste jer vej, ilede så hurtigt af sted, at I havde ondt ved at følge med, og de døde blev trætte af at gå med og vendte tilbage til deres grave. Og omsider kom I til et sted, hvor der var fuldt af sten, men intet vand og ingen træer eller græs: men i stedet for vand så jeg beskrevne pergamentsblade rulle sig op alle vegne, og i stedet for træer og græs så jeg bronze- og marmormænd skyde frem og flokkes om jer. Og fader vansmægtede af tørst og segnede om, og manden, hvis ansigt jeg ikke kunne se, slap din hånd og gik, og idet han gik bort, så jeg hans ansigt, og det var den store frister. Og du, Romola, vred dine hænder og søgte efter vand, men der var intet. Og bronze- og marmormændene syntes at spotte dig og rakte dig bægre med vand, men når du tog dem og satte dem for munden af fader, blev de til pergament. Og bronze- og marmormændene blev til dæmoner og rev faders lig fra dig, og pergamenterne skrumpede sammen og blev borte, og alle vegne, hvor de havde været, randt der blod i stedet for, og der gik ild i blodet, og alt forsvandt; sletten var atter nøgen og stenet, og du var alene midt ude på den. Og så bares det mig for, at det blev nat, og jeg så ikke mere … Jeg har haft den åbenbaring tre gange, Romola. Jeg tror, den gælder dig – at den skal advare dig mod ægteskab som en Djævelens fristelse – opfordre dig til at vie dig til …"

Standsningerne var efterhånden blevet længere og hyppigere, og et stærkt anfald af åndenød nødt ham nu til helt at bryde af. Han stirrede på krucifikset, som på et lys, der er ved

at gå ud; lidt efter fik han atter så mange kræfter, at han kunne tale, men sagtere, så at det knapt var til at høre.

"... til at opgive hedningernes forfængelige filosofi og fordærvede tanker, for i sorgens og dødens stund vil deres stolthed blive til skamme, og de urene guder vil ..."

Stemmen svigtede ham.

Til trods for den tanke, der rørte sig i Romola, at denne åbenbaring ikke var andet end en drøm, der havde sit udspring fra ungdomsminder og overspændte ideer, var hun blevet grebet af en sælsom ærefrygt. Det lå ikke for hende at lade sig anfægte af sygelige fantasterier, men ikke des mindre pintes og foruroligedes hun af de billeder, som den åbenbaring, hun foragtede, oprullede for hende, som af kvalfulde og skrækkelige skrig. Og så var det første gang, hun stod over for dødskampen; hendes unge liv havde været mørkt, men den yderste menneskelige rød havde hun ikke kendt noget til, og denne broder, der var kommet tilbage til hende i det øjeblik, da han så at sige vred sig i de sidste trækninger, stod for hende som en pludselig, forfærdelig åbenbaring fra en usynlig verden. Det var, som om de blege, sorgfulde ansigter på væggen lige over for var kommet nærmere og slog sig sammen med det blege ansigt i sengen.

"Broder," sagde den døende stemme.

Fra Girolamo bøjede sig ned over ham, men det varede en stund, før han atter sagde noget.

"Romola," sagde han omsider.

Hun bøjede sig også frem, men han tav atter; han kæmpede forgæves for at få ordene frem.

"Fra Girolamo, giv hende ..."

"Krucifikset," sagde Fra Girolamo.

Der kom ikke en lyd mere over de døende læber.

"Dino!" udbrød Romola – det var et dæmpet, men gennemtrængende skrig, da hun blev overvældet af visheden om, at tavsheden aldrig kunne hæves, manglen på forståelse aldrig fjernes.

"Tag krucifikset, min datter," sagde Fra Girolamo lidt efter. "Han ser det ikke mere."

Romola rakte hånden ud efter krucifikset, og spændingen i hendes sjæl syntes at slappes. Hun brast i en voldsom gråd. Hun lagde sit hoved ved siden af den døende broders og græd højt. Det bares hende for, at nu, hun for første gang havde set døden, var dagens lys forvandlet for hende for bestandig.

Fra Girolamo gik hen til døren og kaldte på en lægbroder, der ventede udenfor. Derpå gik han hen til Romola og sagde i en blid, men bydende tone: "Rejs dig, min datter, og trøst dig. Vor broder er nu blandt de salige. Han har efterladt dig krucifikset som et minde om den advarsel fra Himlen, han har bragt dig, på det at det må være dig en ledestjerne i mørket."

Hun rejste sig skælvende, trak sløret sammen over sit hoved og gemte krucifikset under sin kappe. Fra Girolamo førte hende derpå ud i klostergården, som nu kun oplystes af stjernerne og en enkelt lygte, som holdtes af en mand henne ved porten. Adskillige andre, hvis dragter viste, at de var fornemme lægfolk, var samlede i grupper; det var nogle af San Marcos talrige stadige gæster, der var kommet for at besøge prioren og så, da de fik at vide, at han var hos en døende broder i kapitelhuset, havde ventet på ham.

Romola havde en dunkel forestilling om, at hun hørte fodtrin og så nogle skikkelser gøre plads; hun hørte Fra Girolamo sige i en dæmpet tone: "Vor broder er død." Hun følte en hånd på sin arm, så blev døren lukket op, og hun var ude på den store San Marco-plads, alene med monna Brigida og tjeneren, der bar lygten.

Følelsen af, at hun igen havde plads, bragte liv i hende og gav hende hendes selvbeherskelse tilbage. Det optrin, hun lige havde oplevet, stod skrækkelig tydeligt og levende for hende, men det begyndte allerede at blegne under indtrykket af livet udenfor. Hun fremskyndede med nervøs uro sin gang for snart igen at kunne være sammen med sin fader og Tito. De syner, broderens åbenbaring havde manet frem, klyngede sig til hende som en styg drøm, hun endnu ikke kunne ryste af sig, og fik hende til at længes endnu mere efter de elskede ansigter og stemmer, der kunne forvisse hende om, at hun var vågen.

Men Tito var, som vi ved, ikke hos Bardo; hans skæbne smededes af en ond samvittighed, der drev ham til fortvivlelse i den tro, at Romola nu vidste sådan besked, at de måtte skilles. Og de læber, der kunne have givet hende den besked, var lukket for stedse.

16. En florentinsk spøg

Tidligt næste morgen vendte Tito tilbage fra Brattis bod i den snævre gyde Ferravecchi. Den genuesiske fremmede havde fået onyxringen og Tito havde fået halvtreds guldstykker for den. Det faldt ham ind, at hvis skæbnen sparede ham for den ubehagelige nødvendighed at måtte forlade Firenze, burde han, når alt kom til alt, i grunden ikke have skilt sig ved den ring, eftersom han havde bibragt folk det indtryk, at når han gik med den, var det, fordi der knyttede sig særlige minder til den, men det var jo i og for sig en bagatel, som det ikke var umagen værd at opholde sig ved, og han havde desuden for øjeblikket tabt sin tillid til lykken. Den feberagtige ophidselse, der straks havde drevet hans sjæl til at tænke sig ud i fremtiden, havde veget pladsen for en trist, sorgfuld træthed. Han satte så stor pris på de nydelser, som han kun kunne opnå under forudsætning af, at hans medmennesker nærede gode tanker om ham, at han nu ønskede, at han aldrig havde udsat sig for vanære ved at unddrage sig, hvad hans medmennesker kaldte pligt.

Men vore gerninger er ligesom børn, vi avler og føder; de lever og handler selvstændigt uden hensyn til vor vilje; ja, men børn kan man dræbe, gerningerne fører et uforgængeligt liv både uden for og i vor samvittighed, og denne gerningernes frygtelige livskraft pinte for første gang Tito svarligt.

Han gik tilbage til sin bolig på Piazza di San Giovanni. Den smukke plads beskinnedes af den varme morgensol; det var helligdag, og den milde efterårsvarme syntes at opfordre til at drive og se sig om. Her var også spor af markedet. Omkring det ottekantede baptisterium var der boder med frugt og blomster,

og hist og her stod der belæssede muldyr, rolig optaget af deres muleposer, mens deres drivere måske var inde at knæle for den hellige jomfru i anledning af hendes fødselsdag. På domkirkens brede marmortrin sad og lå der grupper af tiggere og sladrende og leende mænd, kvinder og børn.

Tito styrede imidlertid lige hen imod det sted, hvor det største og mest betydningsfulde selskab var samlet. Det var den tid på dagen, da Nello havde mest travlt, og i den varme årstid, og når kunderne var talrigst, foretrak de fleste at lade sig barbere under det smukke røde og hvide solsejl foran boden frem for at sidde inde. Det var desuden den tid på dagen, da det forråd af nyheder, der var opsamlet i løbet af gårsdagen, var friskest, og barberens veltalenhed var aldrig mere glimrende, end når han havde travlt med kniven. Tito indså, at han ikke ville kunne undgå at blive draget ind i kredsen; han måtte smile og svare og se ud, som om der slet ingen ting var i vejen. Nå, det var jo i grunden ikke værre end at tage piller. Den, der lod sig overvælde af tanken om en mulig forestående opdagelse, var simpelt hen nervøs.

I det samme følte Tito en hånd på sin skulder; og til trods for alt, hvad han lige havde sagt til sig selv, kunne han ikke frigøre sig for et yderst ubehageligt indtryk af denne pludselige berøring. Hans ansigt røbede, da han vendte sig om, hvor forskrækket han blev, men manden, der havde givet ham dette slag på skulderen, brast i en lydelig latter. Det var en ung mand, jævngammel med Tito, med skarpe træk, et lille hoved med kort klippet hår og glatraget hage. De spillende øjne strålede af håb og venlighed, som så mange øjne, der senere har fået et udtryk af bitterhed og skuffelse, for den gang varslede alt held og lykke

for den unge Niccolo Macchiavelli, der gjaldt for en lovende ung mand, som havde udsigt til at bringe sin gamle slægts ødelagte formueomstændigheder på fode igen.

"Nå, Melema, I har nok haft en ond drøm i nat, siden I tog mig for en *sbirro* eller noget endnu værre," sagde han.

"Å, er det jer, messer Niccolo!" sagde Tito, idet han øjeblikkelig fattede sig. "Ja, jeg har virkelig haft en dårlig nat."

"Det var uheldigt, for man venter, at I vil skinne uformørket af skyer og tåger i Rucellai-haverne i dag – jeg går ud fra som givet, at I kommer."

"Messer Bernardo gjorde mig den ære at indbyde mig," sagde Tito, "men jeg skal andetsteds hen."

"Å, det er sandt, I er jo forelsket," sagde Macchiavelli med et skuldertræk. "Nå, vi skal spise påfugl og hortulaner i loggiaen imellem Bernardo Rucellais sjældne træer; der kommer Firenzes ypperste skønånder, og der vanker de mest udsøgte vine. Det eneste ubehagelige er, at da Piero de' Medici kommer, kan det hænde, at de fortræffelige skønånder drukner i improviserede vers. Jeg hader den morskab; det er et påfund, der kun går ud på at skaffe ubetydelige hoveder, som altid lader sig inspirere af de ubetydeligste anledninger, lejlighed til at blære sig."

"Hvad er det, I siger om Piero de' Medici og ubetydelige hoveder, messer Niccolo?" sagde Nello, hvis smækre skikkelse i dette øjeblik ragede op over Niccolo Caparras herkuliske legeme. Den navnkundige smed, som vi sidst så på Mercato Vecchio med bare, muskelstærke arme og læderskødskind for, var nu søndagsklædt og tog sig nærmest ud som en løve, der havde taget lintøj og tunika på og skulle i selskab, som han

stilfærdigt sad og så til, mens Nello hoppede omkring, sæbede ham ind, tog ham ved næsen og barberede ham med trolddomsagtig hurtighed.

"En privatsekretær kommer aldrig til vejrs her i verden, når han sådan blander småt og stort sammen," sagde Nello. "Når fornemme folk ikke har lov til at gifte deres sønner og døtre bort, som de lyster, må småfolk ikke vente at få lov til at parre deres ord, som de behager. – Det er sandt, min *bel erudito*," vedblev Nello, da han så Tito gå hen imod døren, "den gamle Maso har været her og spurgt efter jer, men fuglen var fløjet. Han kommer straks igen. Den gamle mand så bedrøvet ud og lod til at have hastværk. Jeg vil ikke håbe, at der er noget galt på færde i Via de' Bardi."

"Messer Tito ved uden tvivl, at Bardos søn er død," sagde Cronaca, som lige var kommet til.

Det gav et sæt i Tito – var han død, før Romola kom?

"Nej, det har jeg ikke hørt," sagde han tilsyneladende rolig, og idet han vendte om og blev stående, støttende sig til dørstolpen, som om han opgav sit forsæt at gå. "Jeg vidste blot, at hans søster var gået hen for at besøge ham. Var han død, før hun kom?"

"Nej," sagde Cronaca. "Jeg var i San Marco og så hende komme ud fra kapitelhuset med Fra Girolamo, som fortalte os, at den døende var blevet holdt i live som ved et mirakel, til han havde fået talt med sin søster."

Tito følte, at hans skæbne var afgjort. Han gennemløb atter i tankerne alt, hvad der stod i forbindelse med hans formentlig forestående opbrud fra Firenze, og udpønsede en måde, hvorpå han kunne få pengene fra Cennini, inden sagen var blevet

almindelig bekendt. Havde han først pengene, behøvede han ikke at udsætte sig for hånlige øjekast og spydige ord. Han ville vente, til Cennini gik, og så følge hjem med ham og få pengene straks. Han blev derfor stående uden at røre sig, med hænderne i bæltet og stirrende åndsfraværende ned for sig. Nello var overbevist om, at det var Romola, han var bekymret for, og fandt, at han frembød et så smukt billede af selvforglemmende sorg, at han pegede ad ham med ragekniven og så udfordrende på Piero di Cosimo, som han aldrig havde kunnet tilgive, at han ikke ville tage hans yndlings smukke ansigt som vidnesbyrd om hans karakter. Piero, som stod og lænede sig til den anden dørstolpe, trak på skuldrene. Nellos stadige pirren ved ham havde haft til følge, at han, som fra først hverken mente det ene eller det andet om den forroste græker, nu var afgjort tilbøjelig til at tro ondt om ham.

"Nå, så I har fået jer Fra Girolamo tilbage igen, Cronaca. Så skal han formodentlig til at prædike igen nu til advent?" sagde Nello.

"Det kan nok gøres nødigt," sagde Cronaca alvorligt. "Hans ord har stået deres prøve, for selv for de ugudelige er ugudeligheden blevet en pest, og lasten er blevet til råddenskab, som stinker selv i de lastefuldes næser. Siden sidste faste er der ikke foregået noget som helst hverken i Rom eller Firenze, som ikke har stadfæstet hans ord, at syndens sæd er moden, og at Gud vil høste den med sværd."

"Jeg vil håbe, at han har haft en ny åbenbaring," sagde Francesco Cei spotsk, "for de gamle er noget forslidte nu. Kan jer munk ikke få en digter til at hjælpe hans fantasi på gled?"

"Der er ingen mangel på digtere omkring ham," sagde Cronaca med rolig foragt, "men det er store digtere, ikke småpoeter, og de er glade ved at lære af ham og finder lige så lidt den sandhed, Gud har givet ham at forkynde, forslidt, som de finder månens lys forslidt. Men måske det kan fornøje visse høje prælater og fyrster, som ikke synes om, hvad munken prædiker, at høre, at skønt Giovanni Pico og Poliziano og Marsilio Ficino og de fleste andre fremragende mænd i Firenze bøjer sig for Fra Girolamo, foragter messer Francesco Cei ham."

"Poliziano?" sagde Cei med en hånlig latter. "Ja, han tror utvivlsomt på jer ny Jonas, det kan man se af den smukke tale, han skrev for sendemændene fra Siena, og hvori han fortalte Alexander den Sjette, at verden og kirken aldrig havde været så vel farne, som efter at han var blevet pave."

"Nå, Francesco," sagde Macchiavelli smilende, "en lærd, der giver sig af med mange forskellige ting, må have forskellige meninger. Og hvad munken angår, så bedømmer I hans prædiken fra et alt for indskrænket synspunkt, hvad vi så end vil mene om hans hellighed. Talekunstens hemmelighed ligger ikke i at sige noget nyt, men i at sige, hvad man siger, med en vis kraft, så at man river tilhørerne med, og set fra det synspunkt er Fra Girolamo en stor taler."

"Det er sandt, Niccolo," sagde Cennini, som nu var ved at blive raget; "men hemmeligheden stikker også for en del i de profetiske syner. Vort folk – ja, I må ikke blive vred, Cronaca – vort folk løber efter enhver, der træder op som profet, især når han profeterer om trængsler og genvordigheder."

"Sig hellere, Cennini," sagde Cronaca, "at hemmeligheden stikker i munkens rene liv og stærke tro, der stempler ham som

et sendebud fra Gud."

"Ja," sagde Cennini, idet han rejste sig, "det er sandt, hans liv er pletfrit, ingen har noget at sige på det."

"Han har nok i hovmodets kildrende lyst," sagde Cei bittert. "Det står at læse på hans stolte læbe og i hans selvtilfredse blik. Han fryder sig ved at høre, hvordan luften er opfyldt af hans navn – Fra Girolamo Savonarola fra Ferrara, profeten, helgenen, den vældige prædikant, som skræmmer selve pattebørnene i Firenze til at give slip på deres ugudelige legetøj."

"Kom nu, Francesco," sagde Nello mæglende; "I er blevet gnaven af at vente. Lad mig stoppe munden på jer med en smule sæbeskum. Jeg vil ikke have min ven Cronaca gjort vred; jeg sætter pris på hans hage, og den har ikke forandret sig, siden han blev piagnone. Og jeg for mit vedkommende må tilstå, at da munken prædikede i domkirken sidste advent, fik jeg sådan en lyst til at smutte ind og høre ham, at jeg også gerne kunne være blevet en piagnone, hvis min fri kunst ikke havde hindret mig i det – ja, og så er prædikenerne så lange, det varer somme tider en god stund, før de kommer til kernepunktet. Men, som messer Niccolo siger, at munken får tag i folket, skyldes noget, der ligger over hans profetiske syner. Munke og nonner, der profeterer, er ikke så sjældne."

"Hør, Nello," sagde Macchiavelli, "hvad er det for en doktor, dér kommer ridende på sin Bucephalus? Jeg troede, at jer piazza var fri for disse dødens lakajer. Han ser ud, som om han havde haft et natligt eventyr som Boccaccios maestro Simone."

"Å!" sagde Nello sagte og langtrukkent, idet han så op på den omtalte – en rundhovedet, trivelig person, der red på en mager

krikke, som stak næsen i vejret med en mine af truende stædighed og ved stadig at bestræbe sig for at gå baglæns og skævt røbede, at den nærede meget fri anskuelser med hensyn til den lydighed, den skyldte sin herre.

"Jeg skal give ham eventyr," vedblev Nello i en dæmpet tone; "jeg håber nok, jeg skal lære ham at vende næsen ad en anden kant af byen. Det er en doktor fra Padua, som er kommet til Firenze for at se, om der er noget for ham at fiske her, men for det meste gør han forretninger ude blandt bønderne. Ser I de store poser, han har hængende ved sadlen? I dem gemmer han de fede kapuner, æg og andre fødevarer, han tager i betaling af de tossede bønder, som har knapt med penge. Han sælger selv sine arkana, så han holder sig borte fra apotekerne, og i den sidste uges tid har han fundet på at slå sig ned et par timer hver dag her på piazzaen og samle en mængde astmatikere og skrålende børn om sig. Det koger i mig, når jeg ser den kvaksalver med hans skrubtudsefjæs fingerere på de fedtede småpenge eller stikke de duer i posen, som han får for sine piller og pulvere. Men jeg skal muntre ham, så sandt jeg er en florentiner. Nu kommer han for at blive barberet; det er det, jeg har ventet på. Gå ikke, messer Domenico – vent lidt, så skal I se løjer. Hør, Sandro!"

Nello hviskede noget til Sandro, som rullede med sine højtidelige øjne, nikkede, smilede og fik umådelig travlt.

"Hvordan går det, maestro Tacco," sagde Nello, idet doktoren med stort besvær fik sin ganger til at vende hovedet om imod Nellos bod. "Det er et smukt dyr, I har, men den er noget øm i munden, hvad?"

"Det er et forbandet bæst," sagde maestro Tacco arrigt, idet han steg af hesten og bandt den gamle tømme, der var gjort i stand med et stykke reb, i en jernring i muren. "Men det er alligevel et godt dyr," vedblev han, "og mange penge værd, i fald en ville købe det og dressere det for at tjene på det. Jeg fik det for godt køb."

"Det er lovlig svært at ride for en mand, der har så megen lærdom at bære på som I, maestro," sagde Nello. "Jeg synes, I er så varm."

"Ja, vel er jeg varm," sagde doktoren, idet han tog huen af, så at hans "skrubtudsefjæs", et skaldet hoved med et fladt og bredt ansigt, opstående øren, tynde læber og runde øjne og dybe rynker over de fremspringende bryn, åbenbarede sig i hele dets skønhed. "At ride fra Peretola, når solen står højt på himlen, er noget andet end at ligge og strække sig på en bænk i skyggen, som jeres doktorer her i Firenze. Jeg havde også en del besvær med at bane mig vej imellem karrerne og muldyrene på mercatoen for at få fat i en mand, der er gift med et fruentimmer, som hedder monna Ghita, og som havde et slemt tilfælde, jeg ville have kureret, hvis hun ikke var død. Havde det ikke været, fordi jeg skulle have min betaling ..."

"Monna Ghita!" sagde Nello, da den svedende doktor brød af for at tørre sit hoved og ansigt. "Fred være med hendes arrige sjæl. Er hendes tunge gået til ro, så er der én rappenskralde mindre på mercatoen. "

Tito, som var vågnet af sin åndsfraværelse og havde hørt denne samtale, blev atter optaget af de ubestemte tanker om Tessa, der var faret igennem hovedet på ham den foregående

aften. Var monna Ghita virkelig død, ville han have lettere ved at få Tessa at se igen – når han ville se hende.

"*Gnaffe*, maestro," vedblev Nello i en deltagende tone, "havde vi ikke jer med eders piller og pulvere, ville de stakkels dødelige ligge og krepere som rene dyr. Det er et sørgeligt syn at se jer lærde lymfe sive ud af porerne på jer som ganske almindelig sved. I mener, at det vil svale og vederkvæge jer at blive barberet? Vent blot et øjeblik, jeg er straks færdig med messer Francesco her. Jeg længes efter at komme til at barbere en mand, som fører al Arabiens visdom med sig i sit hoved og sine sadelposer. *Ecco!*"

Nello holdt servietten i vejret med en indbydende håndbevægelse, og maestro Tacco gik hen og satte sig, så betaget af varme og vigtighed, at han slet ikke mærkede ironien i Nellos fagmæssigt venskabelige tone.

"Det er ikke mere end billigt," sagde Nello, idet han bandt servietten på ham, "at en stor medicus som I bliver barberet med den kniv, med hvilken jeg har barberet den berømmelige Antonio Benevieni, den største mester i kirurgien."

"Kirurgien!" sagde doktoren i en hånlig tone. "Det ligner jer florentinere ikke at gøre forskel på mestere i medicinen og folk, der tømrer brækkede ben sammen, syr sår sammen som skræddere og skærer udvækster bort, som en slagter skærer kød. *Via!* Kirurgien er et håndværk, som enhver kan lære, og som er blevet udøvet af simple barberer som jer – og den vil I sammenligne med Hippokrates', Galens og Avicennas ædle videnskab, som gransker stjernernes, planternes og stenenes hemmelighedsfulde kræfter – en videnskab, som den gemene hob er udelukket fra!"

"Nej," sagde Nello, idet han sæbede ham meget langsomt ind, som om han ville trække det ud så længe som muligt, "jeg har aldrig tænkt på at sammenligne dem; jeg ved godt, at eders videnskab næsten kan hamle op med den hellige kirkes mirakler. Men se, det er just ulykken" – Nello slog over i en deltagende, beklagende tone –, "at jer ophøjede videnskab er en lukket bog for den profane hob, for det medfører, at I bliver genstand for misundelse og bagvaskelse. Det gør mig ondt at måtte sige jer det, men der er lave sjæle her i byen, som spyr gift og galde over enhver, der har lykken med sig. Jeg vil sige jer – for I er jo fremmed –, at her i byen må enhver have et stort søm på rede hånd til at slå i lykkens hjul, når hans side af det kommer opad. Der begynder allerede at komme historier – rene fabler uden tvivl – i omløb om jer, historier af en sådan beskaffenhed, at jeg ville ønske, at I var godt og vel på vej til Arezzo. Jeg ville nødig se en mand som jer stenet, for skønt San Stefano blev stenet, var han ikke stor i medicinen som San Cosmo og San Damiano ..."

"Hvad er det for historier?" stammede maestro Tacco.

"Hvad mener I?"

"*Lasso!* Jeg er bange for, at det ser galt ud for jer, maestro. Sagen er, at der er en flok ondskabsfulde knægte, som går omkring og udspionerer folk. Det må være dem, der har udspredt de historier om jer og eders medikamenter. Har I ikke opdaget et hul i jer dør eller i eders vinduesskodder? Ikke? Nå, jeg vil råde jer til at se efter, for det hedder sig ganske almindeligt, at man har set jer i jer bolig i Canto di Paglia lave eders medikamenter ved nattetid, støde tørrede skrubtudser i en morter, lave salve af masede orme og piller af tørrede

rottelevere, som I blander med spyt, mens I synger en gudsbespottelig tryllesang."

"Det er løgn!" råbte doktoren, idet han kæmpede for at komme til orde, men straks opgav forsøget af frygt for kniven.

"Det har I ikke nødig at sige til mig eller nogen anden i denne hæderlige forsamling, doktor. Vi er ikke af blålér. Men hvad hjælper det? Hvad har en lille flok fornuftige mennesker at betyde over for en masse med sten i hænderne? Der er dem iblandt os, som mener, at Cecco d'Ascoli var en uskyldig vismand – og vi ved alle sammen, hvordan han blev brændt levende, fordi han var klogere end sine ligemænd. Ak, doktor, I lærer ikke florentinerne at kende i Padua. Jeg tror, at de ville stene selve den hellige fader, i fald de kunne finde på et godt påskud til det, og de har nu sat sig i hovedet, at I er en troldmand, som prøver på at få pesten i gang ved at sælge arkana – og jeg har ladet mig fortælle, at eders medikamenter virkelig skal lugte ilde."

"Det er løgn!" udbrød doktoren, da Nello tog ragekniven bort. "Det er løgn! Jeg skal vise disse højstærede herrer pillerne og pulverne, og hvad salven angår, så lugter den udmærket – den lugter som – ja, som salve." Han fo'r op, indsæbet, som han var, og med servietten om halsen for at tage de så skammeligt omtalte medikamenter op af posen, og Nello flyttede imens hurtigt og behændigt stolen, så den kom helt hen ved hestens hoved, og samtidig stillede Sandro sig, efter et vink fra sin herre, hen ved tømmen.

"Se her, messeri," sagde doktoren, idet han tog en lille æske med medikamenter frem og lukkede den op. "Enhver af de herrer, som vil lugte til denne æske, vil finde, at de

medikamenter lugter som retskafne medikamenter – de er ganske vist ikke lavet af stødte ædelstene eller sjældne planter fra Østerland eller stene, der er fundet inden i fugle, for jeg kurerer på menigmand, for hvis skyld Himlen har skænket os billigere og mindre kraftige medikamenter. Her er for eksempel en slags piller, som er et ufejlbarligt middel mod melankoli – de er lavet under Jupiters konjunktion med Venus, og jeg har også set dem stille krampe."

"Vent lidt, maestro," sagde Nello, mens doktoren stod med sit indsæbede ansigt vendt imod gruppen ved døren og ivrigt rakte æsken frem, idet han tog det ene medikament frem efter det andet. "Der kommer en grædende contadina med et lille barn; det er uden tvivl jer, hun søger, så her kan I måske få en lejlighed til at give denne hæderlige forsamling en prøve på jer dygtighed. Kom hid, *buona donna,* her er den berømte doktor. Hvad er der i vejen med det søde barn?"

Dette spørgsmål gjaldt en svær, bredskuldret contadina, hvis hovedlin var trukket sammen over ansigtet, så at der ikke var stort andet at se af det end en kobberrød næse og et par mørke øjne og bryn. Hun havde et lille barn på armen og holdt dets ansigt ind imod sit bryst.

"Å, for den hellige Madonnas skyld, se til mit stakkels barn!" sagde hun jamrende. "Jeg kan ikke betale jer for det, men jeg tog det med i Nunziata i aftes, og der blev det meget værre; det er krampe, det har; men da jeg stod med det over for Santissima Nunziata, kom jeg i tanker om, at jeg havde hørt, at der var kommet en ny doktor, som kurerede for alt muligt, og så tænkte jeg, at det måske var den hellige Madonnas vilje, at jeg skulle bringe det til jer."

"Sid ned, maestro, sid ned," sagde Nello. "Her har I en lejlighed; her er hæderlige vidner, som vil erklære for øvrigheden, at de har set jer gå ærligt til værks og kurere en stakkels kones barn. Og skulle det så gå på livet løs, vil øvrigheden sætte jer i fængsel en lille tid, for at I kan være i sikkerhed, og så vil sbirrerne føre jer ud af Firenze ved nattetid, som de gjorde ved den ivrige munk, der prædikede imod jøderne. Folk her i byen er slemme til at kaste med sten, men vi har da øvrighed."

Doktoren satte sig rystende halvt af angst og halvt af arrigskab, og idet han fuldstændig glemte sæben, som Nello havde smurt ham ordentligt ind med. Han satte sin medicinkasse på sine knæ, tog sine briller op af tasken, satte dem omhyggelig på sin flade næse, trak brynene i vejret og vendte sig om imod konen.

"O Santiddio, se på ham," sagde konen, hylende endnu ynkeligere, idet hun rakte den lille mumie frem, hvis hoved fuldstændig skjultes af et smudsigt klæde, der var viklet om den, men som strittede imod og skreg som en besat. "Nu har han igen sit tilfælde! *Ohimè!* Jeg ved nok, hvordan det er fat med ham, det er de onde øjne – å!"

Doktoren kiggede igennem sine briller på barnet og sagde forsigtigt: "Det må være en ny sygdom; tag de pjalter af, monna."

Contadinaen viklede ivrig klædet af, og ud fo'r kradsende, grinende og skrigende et væsen, som doktoren i sin angst fuldt og fast troede var den skinbarlige Satan, men i hvilket Tito genkendte Vaianos abe, som tog sig endnu skrækkeligere ud end ellers, idet den var sværtet i ansigtet.

Den ulykkelige doktor fo'r op, så at medicinkassen faldt ned, og af sted fo'r den ikke mindre forfærdede og opbragte abe. Den sprang op på hesten og tog fat i dens manke, og den forskrækkede ganger, hvis tømme Sandro havde løst, jog hen over piazza'en med aben på ryggen. "*Il cavallo! Il Diavolo!*" lød det fra alle sider, idet doktoren helt ude af sig selv af rædsel for Djævlen, for muligvis at blive stenet og for at miste sin hest, rendte efter denne med brillerne på næsen, indsæbet, som han var, og med servietten om halsen, idet han råbte: "Stop den! Stop den! En gylden til den, der stopper den!" Mens gadedrengene løb ham forbi, klappende i hænderne og opmuntrende flygtningen.

Taskenspilleren, som ikke havde tænkt på, at hans abe kunne rømme sammen med hesten, havde i en fart kiltret sine skørter op og var snart langt forud for doktoren, og af sted gik det latterlige væddeløb op ad Corso degli Adimari – hesten med sin mærkværdige jockey, contadinaen med opkiltrede skørter og brogede ben og doktoren indsæbet, med briller på og med pelsværkskåben flagrende om sig. Det var et optrin af den slags, som florentinerne holdt af, fra den stormægtige og ærværdige herre helt ned til den grinende gadedreng, der føler sig enhver situation voksen, når han blot har sin pose fuld af sten. Den gråhårede Domenico Cennini lo ikke mindre hjerteligt end de yngre, og Nello triumferede, sikker på almindelig beundring.

"Haha," råbte han smækkende med fingrene, "nu har jeg renset min piazza for den fyr, *mi pare*. Maestro Tacco kommer ikke mere her og tager imod patienter."

"I skal ad Piazza della Signoria til, messer Domenico," sagde Macchiavelli. "Jeg går med, så kan vi måske med det samme se,

hvem der vinder væddeløbet. Kom, Melema, går I med?"

Tito, som hele tiden havde haft i sinde at følges med Cennini, gik med, men han havde ikke gået ret mange skridt, før Nello kaldte på ham, fordi han så Maso komme.

Maso bragte bud fra Romola. Hun bad Tito om snarest muligt at komme hen i Via de' Bardi; hun ville tale med ham i loggiaen oven på huset, for hun ønskede at tale med ham i enrum.

17. I loggiaen

Loggiaen oven på Bardos hus hævede sig over de omgivende bygninger. På den side, der vendte ud til gaden, blev dens tag båret af søjler, men på de tre andre sider af væggen med buevinduer i; i baggrunden af den, hvorfra der var udsigt over en mængde uregelmæssige, fattige bygninger over ad Bogolihøjen til, kunne Romola derfor altid opholde sig, uden at nogen kunne se hende. Tito ventede på hende ved et af disse vinduer tæt ved døren, der førte ind til loggiaen. Han havde ikke et øjeblik stolet på, at Romolas kærlighed til ham var stærk nok til at kunne overleve den uvilje, opdagelsen af hans hemmelighed måtte vække hos hende, men som han nu stod der og i tankerne så hende komme hen imod ham i sin strålende majestæt, som hendes blide, brune øjne gav et så elskeligt præg af, at hun dog hørte jorden til, ønskede han, at hun havde været et mindre ophøjet væsen, om så blot for at kunne få lov til at kysse hende og trykke hende til sit bryst, før de skiltes. Han havde tit længtes efter at være ene med hende; nu *skulle* de være ene, men han så hende ubønhørlig holde sig på afstand. Det gav et sæt i ham, da han så døren gå op. Romola trådte ind. Det var som et lynglimt – han mere følte end så den glorie, det gyldne hår lagde om hendes hoved, og de tårefyldte øjne, han mere følte end hørte, den kærlighed, der klang i hendes stemme, da hun råbte: "Tito!"

I samme nu hvilede hun i hans arme med sit tårevædede ansigt tæt op til hans.

Hvor den stakkels Romola havde længtes efter at se dette strålende ansigt, mens hun lå vågen i den lange nat! Det, at hun

for første gang havde stået ansigt til ansigt med døden, den sælsomme, forvirrende tvivl, der var vågnet i hendes sjæl ved at høre en livshistorie, som hun hverken kunne forstå eller sympatisere med, drømmesynet, der forfulgte hende, og som hun syntes ikke blot at høre den sagte, stønnende stemme fortælle, men selv at opleve, som om hum selv drømte det, alt dette havde bragt hende til stærkere end nogen sinde før at føle, at det var Tito, der havde bragt håb og glæde ind i hendes liv og taget bitterheden af mindet om hendes broder. Hun ville fortælle Tito det alt sammen, der var ingen anden, hun kunne fortælle det til. Hun havde lagt bånd på sig selv hele morgenen, men nu kunne de længe tilbageholdte tårer få frit løb. Hvor stolt og behersket Romola end var over for alle andre, i sin kærlighed til Tito var hun enfoldig og uforbeholden som et barn. Hun havde hidtil været fuldkommen tilfreds, når de blot havde set på hinanden, men nu, da hun følte trang til at klynge sig til ham, var der intet, som hindrede hende.

"Romola! Min elskede!" mumlede Tito med lidenskabelig ømhed, idet han trykkede hende til sit bryst og kyssede de tykke, gyldne lokker, der bølgede ned over hendes hals. Han var i Paradis; vanære, skam, skilsmisse – al hans angst var forsvundet. Hans lyksalighed var for stor til, at han kunne føle sig pint af tanken om, at Romola var hildet i en illusion, han kunne kun glæde sig over hendes selvbedrag, for nu viste det sig jo, at han havde handlet klogt ved at skjule, hvad han havde skjult. Det eneste, han angrede, var, at han havde været angst uden at have haft det nødig, og så var det endda et spørgsmål, om denne pludselige henrykkelse ikke var denne angst værd.

Romola havde grædt ud og hævede hovedet. Ingen af dem sagde noget; de stod og så på hinanden med den unge kærligheds søde undren – hun med sine lange, hvide hænder på hans mørkebrune lokker, han med sine mørke fingre badede i den gyldne flod.

"Tito," sagde hun omsider, "det var meget tungt, men jeg må fortælle dig det alt sammen. Din kraft vil hjælpe mig til at modstå de indtryk, som fornuften ikke kan ryste af."

"Jeg ved det, Romola – jeg ved, at han er død," sagde Tito, og de lange, strålende øjne fortalte ikke noget om de mange ønsker, der for længe siden ville have bragt Fra Luca døden, hvis ønsker havde kunnet gøre det. Romola læste kun sine egne rene tanker i deres mørke dyb.

"Hvor han var forandret, Tito! Det skar mig i hjertet at tænke på, at det var Dino. Og så mærkværdig hård han var – ikke et ord til fader, kun en åbenbaring, han ville fortælle mig. Og så var det dog så rørende – det kæmpende åndedræt og øjnene, der syntes at se på krucifikset og dog ikke at se det. Jeg glemmer det aldrig; jeg har en følelse af, at det vil stille sig imellem mig og alt, hvad jeg ser på."

Romola blev atter så grebet, at hun var nødt til at bryde af, men den trang, hun følte til at lette sit hjerte for Tito, hjalp hende til at bekæmpe sin sindsbevægelse. Da hun atter begyndte at tale, var hendes tanke nået lidt videre frem.

"Det var underligt, Tito. Åbenbaringen drejede sig om vort ægteskab, og dog vidste han ingen ting om dig."

"Hvad var det, Romola? Sæt dig ned og fortæl mig det," sagde Tito, idet han førte hende hen til bænken.

Romola fortalte ham alt, hvad der var foregået, fra det øjeblik af, da hun var trådt ind i San Marco. Hun udelod næppe et eneste af broderens ord, der havde brændt sig ind i hendes hukommelse, men da hun havde fortalt alt, hvad han havde sagt om den åbenbaring, han havde haft, tav hun; resten stod alt for levende for hende til, at hun kunne skildre det, og hun sad og stirrede ud for sig, som om hun i øjeblikket næsten havde glemt, at Tito var hos hende. *Han* var rolig nu; det ubestemte syn var gledet forbi ham som en tåge uden at efterlade sig spor; men han sagde ingen ting; han ventede på, at hun atter skulle tage ordet.

"Jeg tog det," vedblev hun, som om Tito havde læst hendes tanker, "jeg tog krucifikset; det er nede i mit sovekammer."

"Og nu skal du jage disse uhyggelige tanker bort, min Romola," sagde Tito indtrængende. "Den åbenbaring var et almindeligt munkesyn, et foster af faste og fanatisme. Det har sikkert ingen betydning for dig."

"Nej, Tito; men stakkels Dino, han troede, det var en åbenbaring fra Gud. Det er underligt," vedblev hun grublende, "at der gives mennesker, som er helt betaget af en glødende tro, der forekommer deres medmennesker at være vanvid. Dino var ikke nogen almindelig fanatiker, og denne Fra Girolamo – alene hans stemme opfyldte mig med en følelse af, at der er noget sandt i det, de er betaget af – en sandhed, som jeg ikke kender noget til."

"Det kom blot af, at din følelse var så stærkt spændt, min Romola. Din broders åndstilstand var simpelt hen en form af den teosofi, som til alle tider har været en almindelig sygdom blandt nervøse drømmere. Det er de samme forestillinger, som

din faders gamle modstander Marsilio Ficino lægger ind i nyplatonikerne, kun at din broders lidenskabelige natur drev ham til at omsætte i handling, hvad andre skriver og taler om. Og hvad Fra Girolamo angår, så er han simpelt hen en indskrænket munk med evne til at prædike og jage skræk i mængden. Når du er kommet lidt til ro, vil du dømme om den slags ting på samme måde som altid tilforn."

"Ikke om den stakkels Dino," sagde Romola. "Jeg var vred på ham; mit hjerte syntes at lukke sig for ham, mens han talte, men siden har jeg tænkt mindre på, hvad der var i mit sind, og mere på, hvad der var i hans. O, Tito, det var et sørgeligt syn at se hans unge liv ende på den måde. Det brændende blik, han fæstede på krucifikset, mens han snappede efter vejret – jeg glemmer det aldrig. Jeg lå længe i nat og så på krucifikset og prøvede at se, om det ville hjælpe ham, til det til sidst bares mig for, som om det lidende ansigt strålede af medlidenhed."

"Lov mig, Romola, at du vil modstå sådanne tanker; de sømmer sig kun for sygelige nonner, ikke for min guldlokkede Aurora. Prøv på at jage dem bort; vi har ikke lang tid at være ene sammen i."

De sidste ord sagde han i en ømt bedende tone, og samtidig drejede han hendes hoved, så hun kom til at vende ansigtet op imod ham.

Romola havde åndsfraværende stirret ud ad buevinduet, men hun havde ikke set højene derude; hun havde hele tiden været i kapitelhuset og haft sorgens og dødens blege billeder for øje. Titos berøring og bedende stemme kaldte hende tilbage til sig selv, og nu i det varme solskin så hun al den rige skønhed dér udenfor, en mangfoldighed af billeder, som alle sammen

vidnede om, hvorledes naturen svælgede i sin kraft – en sælsom overgang fra sorg og død til strålende ungdom. Hvorledes lod den kval, hendes broders ansigt var præget af, denne higen efter noget usynligt, sig forlige med al denne kraft og skønhed, hvorledes var det muligt at begribe, at de hørte den samme verden til? Eller var der ingen mulighed for at forsone disse modsætninger? Romola følte for første gang dette spørgsmål trænge ind på sig som en pludselig svimmelhed, som en trang til at gribe efter noget, hun kunne støtte sig til.

"Du tænker ikke på vor kærlighed, Romola," sagde Tito i en blidt bebrejdende tone. "Det er, som om du havde glemt den."

Hun så ham tavs ind i øjnene, til hendes sorg smeltede hen.

"Du er mit liv og min lyst," sagde hun med sin fulde, klare røst.

"Holder du da virkelig så meget af mig, at du kan jage disse uhyggelige tanker på flugt, eller vil du altid mistænke mig som den store frister?" sagde Tito med sit strålende smil.

"Hvor skulle jeg kunne andet end elske dig over alt andet? Alt, hvad jeg havde følt, før du kom, var en forberedelse til at elske dig. Du ville le ad mig, Tito, i fald du vidste, hvordan jeg plejede at forestille mig min tilkommende husbond – en lærd mand med dybe rynker i panden, som Alamanno Rinuccini, og med gråt hår, en mand, der ville være enig med fader i at holde med aristotelikerne og villig til at leve sammen med ham. Jeg tænkte tit på kærligheden, som jeg læste om hos digterne, men jeg drømte aldrig om, at noget sådant kunne times mig her i Firenze, i vort gamle bogværelse. Og så kom du, Tito, og blev så meget for min fader, og jeg begyndte at tro, at livet også kunne blive lykkeligt for mig."

"Min elskede!" udbrød Tito, "gives der nogen anden kvinde som dig? Men, du kære," vedblev han, "lå vort bryllup dig noget mere på sinde, ville du overtale din fader og messer Bernardo til ikke at opsætte det længere, men det er, som om du ikke brød dig om det."

"Jo, jeg gør, Tito, men jeg er vis på, at min gudfader vil kræve yderligere udsættelse på grund af Dinos død, og du ved, at han altid har sagt, at vi burde vente, til du har været mindst et år i Firenze. Du må ikke tænke for strengt om gudfader; jeg ved, at han er indskrænket og har sine fordomme, men han er alligevel en ædel mand."

"Jeg bærer ikke nag til messer Bernardo, fordi han mener, at du er for god til mig, Romola," sagde Tito, og' det var sandt, "men ved din fader af, at hans søn er død?"

"Ja, jeg fortalte ham det – jeg kunne ikke lade det være – jeg fortalte ham, hvor jeg havde været, og at jeg havde set Dino dø, men ikke andet, og han forbød mig nogen sinde at tale derom igen, men han har været meget tavs i dag, og der har været den rastløshed over ham, som det altid. Gør mig så ondt at se – det er, ligesom han prøvede på at bryde ud af sin blindheds fængsel. Lad os nu gå ned til ham. Din stemme vil berolige ham, det gør den altid, Tito."

"Og skal jeg ikke have et kys? Jeg har ikke fået et eneste," sagde Tito blidt bebrejdende.

Romola rødmede, idet hun bøjede sig hen imod ham; det syntes umuligt, at deres kys nogen sinde kunne blive noget almindeligt og dagligdags.

"Lad os gå loggiaen en gang rundt, før vi går ned," sagde Romola.

"Jeg synes altid, at der er noget barskt og alvorligt over Firenze," sagde Tito, idet de standsede ude ved forsiden af huset, hvorfra de kunne se over tagene til den anden side af floden. "Jeg ville ønske, vi boede i Syditalien. Jeg gad se dig under sydens sol, hvilende imellem blomster, helt overvældet af livsglæde, mens jeg bøjede mig over dig og spillede på lutten og sang en lille sang, der syntes at falde sammen med lyset og varmen. Du har aldrig kendt nymfernes lykke, Romola."

"Nej, Tito, men jeg har tit drømt om den, siden du kom hertil. Jeg tørster efter et drag af glædens bæger – efter et liv, der stråler som du. Men lad os ikke tænke på det nu; det bæres mig for, som om der altid vil være blege, bedrøvede ansigter imellem blomsterne, og øjne, der stirrer uden at se. Lad os gå."

18. Portrættet

Da Tito den dag forlod Via de' Bardi, opfyldt af jublende glæde over at være undsluppet fra den truende fare, dvælede hans tanker, da Romola og hendes fader ikke længere lagde umiddelbart beslag på dem, ved den ørkesløse frygt, han havde været betaget af, og under indtryk af hvilken han var sig bevidst at have ikke blot følt, men også handlet anderledes end han ville have gjort, om han havde vidst, hvad han nu vidste. Han ville i så fald ikke have skilt sig ved ringen, for Romola og andre, der vidste besked om den, ville blive lidt overraskede ved det. Nå, at han havde solgt ringen, var en bagatel, men var det også en bagatel, at lille Tessa var hildet i en illusion, som utvivlsomt ville fylde hendes lille hoved med forventninger, som på forhånd var dømt til at skuffes? Skulle han prøve på at træffe den lille pige i enrum igen og straks rive hende ud af hendes vildfarelse, eller skulle han overlade det til tiden og tilfældet? Han havde lyst til en gang at give hende en gave, som hun ville blive glad over, og forhøre sig, om hendes stedfader var blevet hårdere imod hende nu, da moderen var død. Eller skulle han straks rive Tessa ud af hendes vildfarelse og så tale til Romola om hende, for at de måske kunne skaffe den stakkels pige blidere kår? Nej, den ulykkelige historie med taskenspilleren og vielsen, og at han havde ladet Tessa blive i vildfarelsen, måtte Romola aldrig få noget at vide om, og han følte, at hvad han end sagde til Tessa, ville hun aldrig kunne slå de tanker af hovedet igen, så der ville stadig være fare for, at hun røbede, hvad der var sket, så meget mere, som lille Tessa måske nok ville blive noget vred, når hun så sig skuffet i sin kærlighed – ja, for hun måtte være

lidt forelsket i ham, og derfor var det bedst, at de ikke sås mere. Det hele var jo en bagatel, som sådan en lille bondepige måske nok ville ruge over en tid, men som ville klare sig, når der kom en rødmosset bondeknøs og bejlede til hende. Altså farvel, Tessa, lev vel! Tito havde sat sig for, at den tossede historie med taskenspilleren ingen følger skulle have, og man er så tilbøjelig til at tro, at de beslutninger, man tager på egne vegne, lader sig realisere. Med hensyn til de halvtreds guldstykker, han havde fået for ringen, havde Tito bestemt at anvende en del af dem på en måde, der ville gøre det lettere for ham at lade Romola vide, at han havde skilt sig ved den, og som tillige ville hjælpe ham med at fjerne de i hans øjne så modbydelige munkefantasier fra hendes sind. Han gik til den ende hen i Via Gualfondo for at træffe Piero di Cosimo, maleren, som var en af de første i retning af at behandle sådanne fantastiske mytologiske emner som det, Tito havde brug for.

Da Tito kom ind i gården, som Pieros bolig vendte ud til, fandt han den svære dørhammer ombundet med uld og sindrigt gjort fast med snore. Han kom i tanker om, hvorledes maleren plejede at stoppe ørene til for ikke at blive generet af nogen lyd, og han blev derfor ikke synderlig overrasket over, at han således havde taget sine forholdsregler imod fremmedes dundren på døren. Han bankede beskedent på med knoerne, og da det ikke hjalp, ruskede han i døren; det hjalp heller ikke, og Tito var allerede ved at gå igen, ærgerlig over, at han havde spildt sin tid på at gå der hen i stedet for at vente, til han traf maleren hos Nello, da en lille pige kom ind i gården med en kurv med æg på armen, gik hen til døren, stod på tæerne og

trak en lille jernplade til side, satte munden for åbningen og råbte med pibende stemme: "Messer Piero!"

Et øjeblik efter blev døren lukket op, og Piero viste sig med rød nathue på og i en vid, brun sarses tunika med opsmøgede ærmer. Han blev overrasket ved synet af Tito, men tog for øvrigt ingen notits af ham, tog kurven fra barnet, gik ind i huset og kom lidt efter tilbage med den tomme kurv. "Hvad koster de?" sagde han.

"To grossoni, messer Piero." Piero tog pengene op af pungen, han bar ved sit bælte, og den lille pige gik.

"Hvad vil I ved min dør, hr. græker?" sagde Piero i en ikke synderlig høflig tone. "Vi sås i morges hos Nello; havde I da spurgt mig, kunne jeg have ladet jer vide, at jeg aldrig tager imod besøg her i huset, uden at jeg ved, hvad man vil mig, og vil have med det at gøre."

"Om forladelse, messer Piero," sagde Tito, "det tænkte jeg ikke på. Jeg mindes blot eders beundringsværdige evne til at finde på smukke emner, da jeg pludselig fik lyst til noget i den retning; det er derfor, jeg kommer til jer."

"Hvad skal det være?" sagde Piero.

"Jeg vil gerne have et meget fint udført miniaturbillede. Det skal males på en trææske – jeg skal opgive jer størrelsen. Den skal være forgyldt indvendig, billedet skal males oven på låget. Emnet er et af dem, I florentinere sætter særlig pris på – Bacchus' og Ariadnes triumftog, men jeg vil have det behandlet på en ny måde. I finder de nødvendige antydninger hos Ovid. Den unge Bacchus skal sidde i et skib med en druekrans om hovedet og et spyd omvundet med vinløv i hånden; om masterne og sejlene skal der sno sig vedbend, årerne skal være

thyrsusstave, og hytten skal være overdækket med blomster; ved hans fødder skal der ligge leoparder og tigre, og delfiner skal lege rundt om skibet. Og så vil jeg have den hårfagre Ariadne, strålende i udødelighed med sin gyldne krone – det står der ikke noget om hos Ovid, men I forstår nok, hvad jeg mener. Og oven over dem skal der være amoriner med roser på spidserne af deres pile ..."

"Hold op," sagde Piero. "Jeg har Ovid i oversættelse. Vis mig stedet. Jeg holder ikke af at lade mig kvæle af andre folks tanker. Kom indenfor."

Piero førte Tito igennem det første værelse, hvor der stod en kurv med æg i den åbne kamin ved siden af en bunke æggeskaller og aske. En sælsom modsætning til denne mødding dannede en lav seng af udskåret ibenholt, dækket med et kostbart østerlandsk tæppe, der gerne kunne have ligget foran Madonnas trone, og en stor kiste med malerier på siderne og låget. Det var hele bohavet i det store værelse med undtagelse af nogle leddedukker, skamler, staffelier og kasser, alt sammen rigt behængt med spindelvæv.

Det næste værelse var endnu større, men også meget mere overfyldt med alskens genstande. Dobbeltdøren under det høje vindue stod åben, og man så ud i en have eller rettere sagt et vildnis, hvor figentræer og vinstokke voksede i forvirret blanding med nælder og skarntyder, og en høj cypres hævede sin mørke krone over en masse gulnede morbærblade. Det lod til, at denne yppige vegetation var begyndt at trænge inden for det store og høje værelses vægge, for i en af krogene sås imellem en bunke marmorstumper og rustne våben totter af langt græs og mørk, fjerlignende fennikel, og en stor stenvase, der var

væltet, udsendte en strøm af vedbend. Rundt om på væggene hang der pennetegninger og olieskitser, forestillende fantastiske havuhyrer, dansende satyrer og mænader, planter og groteske hoveder o.lign., og på nogle uhøvlede hylder lå der nogle enkelte bøger imellem store, nedhængende knipper korn, oksehorn, tørrede bikager, stene med sjældne lavarter på, dødningehoveder og ben, påfuglefjer og store fuglevinger. Over møddingen på gulvet hævede der sig nogle leddedukker, en med munkekutte på og en hjelm med nedslået visir på hovedet, en anden var hyllet i brokade og skind. Imellem alle disse forskelligartede ting sås der en del brogede og hvide duer, som var så tamme, at de ikke fløj op, da de trådte ind; tre svære skrubtudser kravlede venskabeligt om henne ved døren, og en hvid kanin svælgede i en kasse med klid – det var åbenbart den samme, som figurerede på det maleri, der stod på staffeliet midt i stuen forestillende Mars og Venus og Cupido, som blev forskrækket for en kanin.

"Nå, hr. græker," sagde Piero, idet han gav Tito et vink, at han skulle tage plads på en stol henne ved døren, og selv blev stående over for ham med armene over kors; "prøv nu ikke på at se alting på én gang som messer Domeneddio, men lad mig vide, hvor stort I ville have det omtalte maleri."

Tito viste ham det, og Piero noterede målene. "Og lad os så komme til bogen," sagde han, idet han rakte Tito et håndskrift.

"Der står ingen ting om Ariadne," sagde Tito, "men I husker nok, at jeg vil have Ariadne fremstillet med krone på ved siden ad den unge Bacchus. Hun må have gyldent hår."

"Nå," sagde Piero. "Og det skal vel være portrætter, hvad?" tilføjede han, idet han så Tito ind i ansigtet.

Tito lo og blev rød i hovedet. "Jeg ved, at I er en stor mester i at lave portrætter, messer Piero, men jeg kunne ikke bede Ariadne om at sidde for jer, for det skal være en hemmelighed."

"Sidde for mig må hun. Giovanni Vespucci har bedt mig male et billede, der skal forestille Ødipus og Antigone i Kolonos. Jeg har lyst til emnet, og jeg ville gerne have Bardo og hans datter til modeller. Bed dem om det, så skal Ariadne nok også komme til at ligne."

"Det går jeg ind på, hvis jeg blot kan få dem til det. Og hvad skal den Bacchus og Ariadne så koste?"

"Sørg blot for, at jeg kommer til at male dem, så forlanger jeg ikke mere. Jeg vil helst være fri for eders penge. Det kan være nok, når I betaler æsken."

"Og hvornår skal jeg sidde for jer?" sagde Tito. "For skal den ene figur være portræt, må den anden også være det."

"Jert portræt bryder jeg mig ikke om – det har jeg allerede," sagde Piero. "Jeg har blot lagt et udtryk af skræk i jert ansigt. Det må jeg have bort, når I skal forestille Bacchus."

Med disse ord lagde Piero bogen fra sig og gik hen og søgte mellem nogle billeder, der stod op ad væggen med bagsiden udad. Han tog en oliemalet skitse frem og sagde: "Jeg mener, at det er så godt et portræt som noget, jeg nogen sinde har lavet; jert ansigt egner sig godt til at udtrykke frygt, fordi det af naturen er så strålende. Jeg lagde mærke til det, første gang jeg så jer. Resten af billedet er knapt anlagt, men jer har jeg malet helt igennem."

Piero holdt billedet op for Tito. – Han så sig selv fremstillet med højre hånd hævet, holdende et vinbæger; stillingen udtrykte sejrsstolt glæde, men ansigtet var vendt bort fra

bægeret med et sådant udtryk af angst i de opspilede øjne og på de blege læber, at Tito følte det løbe koldt ned ad ryggen på sig, som om han blev grebet af skræk ved at se sig selv.

"I begynder allerede at ligne det," sagde Piero leende, idet han satte billedet hen igen. "Han ser spøgelser, den smukke, unge herre! Jeg skal gøre det færdigt, når jeg en gang er kommet på det rene med, hvad slags spøgelser, der er de værste. "

Tito skammede sig over dette pludselige anfald af nervøsitet, der stod så besynderligt i strid med hans sædvanlige ro og selvbeherskelse, og sagde ligegyldigt: "Det er et emne efter jer smag, messer Piero – en fest, der afbrydes af et spøgelse. I synes at ynde at blande det rædsomme og det lystige. Det er formodentlig også derfor, eders reoler er så vel besatte med dødningehoveder, mens I maler de skælmske kærlighedsguder, der løber bort med Mars' rustning. Jeg begynder at tro, at I er en kynisk filosof i en dygtig malers tiltalende skikkelse."

"Nej, hr. græker, en filosof var det dyr, jeg sidst af alt ville ligne. Jeg har nok i at leve uden at spinde løgne for at forklare, hvad livet er. Høns kagler, æsler skryder, kvinder pjatter, og filosoffer spinder falske ræsonnementer. Jeg er et dyr, der maler i stedet for at kagle, skryde eller lyve. Og nu antager jeg, at vi er færdige; glem ikke, hvad I har lovet med hensyn til Ødipus og Antigone."

"Jeg skal gøre mit bedste," sagde Tito, idet han gik hen imod døren.

"Og så kan I sige mig besked, hos Nello – I har ikke nødig at komme her mere."

"Vel," sagde Tito smilende, idet han venskabeligt slog ud med hånden.

19. Den gamle mands håb

Det gik, som Romola ventede; messer Bernardo del Nero fastholdt ubønhørligt sit råd om, at brylluppet skulle opsættes til påske, og i den henseende lod Bardo sig ganske lede af sin forstandige og praktiske ven. Ikke des mindre kunne Bernardo, skønt han var så langt som nogen sinde fra at lade sig påvirke af Titos personlige elskværdighed, som andre havde så stærk en følelse af, ikke helt modstå det altid stærke argument, at han havde lykken med sig. Tito kom hurtigt i gunst i de fornemme kredse, særligt hos den unge kardinal Giovanni de' Medici. Jo mere ry der i det fine selskab gik af Tito som en behagelig omgangsfælle, des mere ry gik der også af hans talent og lærdom, og han var virkelig dygtig og kundskabsrig nok til at fyldestgøre selv meget højt spændte forventninger. Det var ikke muligt for den gamle florentiner at vrage den anbefaling, det var at stå sig godt med de ypperste familier i Firenze, og efter at Tito havde begyndt at få uindskrænket adgang til de kredse, hvis omdømme afgav den uomtvistelige målestok for et menneskes sociale værd, syntes det meningsløst ikke at indrømme, at hans udsigter var så gode. At han var en meget passende svigersøn for Bardo. Det lod sig ikke nægte, at med Titos komme var der begyndt et nyt liv både for fader og datter, og det var endda blevet til endnu mere, end det fra først af tegnede til. Den gamle blinde lærde, hvis stolte ærlighed aldrig havde tilladt ham at lefle med nogen, var blevet glemt af sine medborgere, og når man overhovedet talte om ham havde man længe plejet at sige, at det ganske vist var sørgeligt, at han var blind, og at han havde mistet sin søn, men at han var meget

trættende med sin stadige kamp for at få sine arbejder anerkendt. Men efter at Tito var kommet, var der også i den henseende foregået en forandring, det hed sig, at den gamle mand havde opgivet sine klager, og hans smukke datter sad ikke længere indespærret for at vente på en *parentado*. Den omstændighed, at den smukke græker, som man ventede ville blive hendes mand, var så elskværdig og vandt mere og mere yndest, bidrog sit til at give den på ny vågnende deltagelse en afgjort venskabelig karakter, og det hørte ikke længere til sjældenhederne, at der kom besøg i det stille bogværelse.

Tito havde endog givet Bardos håb med hensyn til biblioteket ny livskraft – håbet om, at han før sin død måtte opnå den attråede sikkerhed for, at det ikke blev opslugt af en anden samling, men for bestandig blev bevaret som Bardi-biblioteket til brug for florentinerne, for den gamle vane at stole på Medicierne kunne ikke uddø, så længe deres indflydelse endnu var den stærkeste løftestang i staten, og efter at Tito var kommet i forhold til Giovanni de' Medici, kunne han udrette mere for sagen end selv messer Bernardo, for han kunne overfor en lærd forsamling gøre rede for værdien af Bardos bogsamling. Tito selv udtalte sig meget sangvinsk om denne sag, fordi han gerne ville glæde den gamle mand, og fordi han vidste, at Romola satte mere pris på disse kærlige ord til faderen end på nogen umiddelbar hyldest, han kunne bringe hende selv.

Spørgsmålet om bogsamlingen blev mere end én gang drøftet med Bernardo del Nero, da julen var forbi, og brylluppet stundede til, men stadig uden at Bardo deltog i forhandlingerne: den gamle mand nærede nemlig en ubestemt

tro, som de ikke turde forstyrre, på, at hans ejendele, bortset fra biblioteket, ville være tilstrækkelige til at fyldestgøre alle krav. "Min mening," sagde Bernardo til Romola, da de en gang taltes ved i loggiaen, "er, at da du jo nu skal giftes, og messer Titos indtægter bliver tilstrækkelige, til at I kan leve af dem, bør vi begynde at afvikle sagerne og sikre den sum, der er nødvendig for at bevare bogsamlingen urørt, i stedet for at blive ved at lade gælden vokse. Din fader trænger ikke til andet end sit stykke lammekød og sin macaroni hver dag, og det antager jeg, at messer Tito kan påtage sig at sørge for i de år, han har tilbage; det kan jo være hans morgengave."

"Tito har altid vidst, at mit liv er knyttet til faders," sagde Romola, "og han er bedre imod ham end jeg; han er glad ved at gøre ham lykkelig."

"Ja, han er naturligvis skabt af et helt andet stof end andre dødelige, ikke sandt?" sagde Bernardo smilende. "Din fader mente at sikre dig imod kvinders sædvanlige tåbelighed ved at proppe dig med græsk og latin, og så var du dog lige så rede til at tro på det første par klare øjne og de første fagre ord, som om du ikke kunne andet udenad end paternostre som andre kristne menneskers døtre."

"Nå, gudfader," sagde Romola, idet hun spøgende rystede på hovedet; "som om det kun var klare øjne og fagre ord, der fik mig til at elske Tito! I ved det bedre. I ved, at når jeg elsker fader og jer, er det, fordi I begge to er gode mennesker, og jeg elsker også Tito, fordi han er god, det ser og føler jeg i alt, hvad han siger og gør. Og han er også smuk – hvorfor skulle jeg ikke elske ham så meget højere for det? Jeg synes, at skønhed hører med til det sprog, godheden taler. Jeg ved, at I må have været meget

smuk, da I var ung. Gudfader" – hun så op på den skikkelige gamle mand med ét af sine lykkelige, kærlige smil – "I var omtrent lige så høj som Tito, og I havde meget smukke øjne; I så blot lidt barskere og stoltere ud, og ..."

"Nå, og Romola vil helst have al stolthed for sig selv," sagde Bernardo, som ingenlunde var ufølsom for denne smiger. "Det er nu imidlertid et held, at Tito stiller beskednere fordringer end nogen anden florentiner af passende stand, som der kunne have været tale om at give dig til mand; han forlanger ingen medgift."

Således blev det aftalt imellem messer Bernardo del Nero, Romola og Tito. Bardo gav straks sit samtykke, da Bernardo sagde til ham, at han syntes, det var bedst at begynde at sælge og betale gælden; den gamle mand var nemlig vant til at tænke sig gæld og ejendele og den slags ting som en tæt skov, som hans fantasi aldrig var trængt ind i, endsige nået igennem, og Tito steg i messer Bernardos agtelse ved med sin hurtige opfattelsesevne at sætte sig ind i Firenzes penge- og omsætningsforhold. "I glemmer snart, at Tito ikke er florentiner, gudfader," sagde Romola. "Se, hvordan han sætter sig ind i alt, hvad der angår byen."

20. Forlovelsesdagen

Det var den sidste karnevalsuge, og trængslen og larmen i Firenzes gader var på sit højdepunkt. Det var højt op på formiddagen, men karnevalslystigheden fra om natten var endnu ikke hørt op, da Tito Melema med raske fjed kom gående ad Via de' Bardi til. Den unge Bernardo Dovizi, der nu stirrer os i møde fra Rafaels portræt som den hvasøjede kardinal da Bibbiena, var i følge med ham. De var fordybet i en ivrig samtale, som åbenbart drejede sig om ganske andre ting end det liv, der rørte sig omkring dem, mens de banede sig vej igennem Por' Santa Maria. Ikke des mindre så de sig nu og da om, mens de smilende og gestikulerende talte sammen, og idet de drejede ned imod Lung' Arno ad Ponte Rubaconte til, fik Tito øje på en person, som han for tiden meget nødigt ville genkendes af. Hans tid og tanker var helt optagne, for der forestod en enestående begivenhed i hans liv – hans trolovelse skulle fejres samme dags aften. Det var blevet besluttet temmelig pludseligt, for efter bestemmelsen skulle både forlovelsen og vielsen have ventet til efter påske, når Titos prøveår, som Bernardo del Nero holdt så stærkt på, var udløbet. Nu var der imidlertid blevet gjort Tito det forslag, at han skulle følge med kardinal Giovanni til Rom for med sine kundskaber i græsk at stå Bernardo Dovizi bi ved ordningen af en bogsamling, og da der ikke kunne være tale om at afslå et så fordelagtigt tilbud, havde han indtrængende bedt ham, at trolovelsen måtte finde sted, før han rejste, så meget hurtigere kunne brylluppet komme til at stå, når han kom tilbage.

Romola havde delt Titos ønske, og de gamle havde givet deres samtykke.

Og nu skyndte Tito sig, optaget, som han var af forberedelserne til sin afrejse, der skulle finde sted næste dag, hen til Romola for at tale med hende endnu en gang før trolovelsen om aftenen, så han havde ikke tid til at lade sig opholde af nogen, og allermindst ville det være ham behageligt at blive genkendt af Tessa, og det var utvivlsomt hende, han havde set komme hen mod dét hjørne af Lung' Arno, som de drejede om. Hun havde set nedslået og forknyt ud, og mens han fortsatte sin samtale med den unge Dovizi, havde han en ubehagelig følelse af, at hun havde set ham og ganske sikkert fulgte efter ham. Det var ikke muligt at slippe fra hende ad den lige vej langs Arno og over Ponte Rubaconte, men hun ville ikke vove at tale til ham eller komme hen til ham, så længe han ikke var alene, og han ville holde på Dovizi, lige til de nåede Bardos hus. Han gik hurtigere til og bragte nye samtaleemner på bane, men følelsen af, at Tessa var bag ved ham, blev stærkere og stærkere; det var i høj grad irriterende – så meget mere måske, som den medlidenhed, han følte med den stakkels lille pige, bevirkede, at hans beslutning, at smutte fra hende uden tilsyneladende at have set hende, forekom ham en mindre behagelig udvej. Tito holdt imidlertid ud, trak sin ledsager med helt hen til døren og sørgede omhyggeligt for, at han, da han sagde farvel til ham, ikke blev nødt til at se til den side, hvor der var mulighed for, at hans blik kunne mødes med et bedende blik fra et par blå øjne, og mens han gik op ad trapperne, søgte han at jage de ubehagelige tanker bort ved at sige til sig selv, at Tessa, når det kom til stykket, måske slet ikke havde set ham,

eller at hun, hvis hun havde set ham, måske ikke var fulgt efter ham.

Da han noget efter atter kom ud af huset, gik han – måske fordi han ikke helt stolede på denne mulighed – rask til med en mine, som om han ikke havde den fjerneste anelse om, at der var noget som helst at se efter. Vore øjne er imidlertid således indrettede, at de ser en hel del, hvad enten vi vil eller ej, og Tito vidste godt, at der stod en lille skikkelse tæt ved døren – han kendte den godt, før han følte en hånd på sin arm. Det var ligefrem et tag, der blev taget i den, ikke en let, frygtsom berøring, for da den stakkels Tessa så ham gå så rask til, styrtede hun frem med en fortvivlet kraftanstrengelse. Da han standsede og vendte sig om imod hende, så hun imidlertid forskrækket ud, som om hun var bange for følgerne af sin dristighed.

"Tessa," sagde Tito med en skarpere klang i sin stemme, end hun nogen sinde før havde hørt i den. "Hvad vil du her? Du må ikke følge efter mig – du må ikke stå og vente på mig ved dørene."

Hendes blå øjne blev fulde af tårer, og hun sagde ingen ting. Tito blev bange for, at det ville tage sig mere end latterligt ud, hvis nogen så ham i Via de' Bardi sammen med en lille contadina, der så rørende på ham. Der var ikke megen færdsel i den, men Bernardo del Nero eller en anden lige så farlig person kunne komme, hvad øjeblik det skulle være. På den anden side ville det være brutalt – det var ham ikke muligt at jage Tessa bort med hårde ord. De forbandede tossestreger med taskenspilleren! – at den historie, der havde været død og begravet i flere måneder, nu så ubetimeligt skulle trænge sig

ind på ham på denne ærgerlige måde! Han kunne ikke tale hårdt. Men han talte hurtigt.

"Tessa, jeg kan ikke – jeg tør ikke tale med dig her. Jeg skal gå ud på broen og vente på dig der. Følg langsomt efter mig."

Han vendte om og gik hurtigt ned til Ponte Rubaconte, hvor han blev stående og så hen i den retning, hvorfra Tessa ville komme. Det måtte have rørt et hårdere hjerte end Titos at se den lille pige komme, for hendes runde ansigt var blevet meget blegt og bekymret, siden han skiltes fra hende ved Nunziata-kirken. Heldigvis var det den mindst befærdede af alle broerne, og der var i øjeblikket næsten ikke et menneske på den. Han tog straks til orde, så snart hun var kommet hen til ham.

"Nå, Tessa, jeg har meget knap tid. Du må ikke græde. Hvorfor gik du efter mig? Det må du aldrig mere gøre."

"Jeg troede," sagde Tessa hviskende og kæmpende med gråden, "jeg troede ikke, det ville vare så længe, før I igen kom og tog jer af mig. Og *patrigno* banker mig, og jeg kan ikke holde det ud længere. Og hver gang jeg kommer til byen, når det er helligdag, går jeg omkring og leder efter jer, men jeg kan ikke finde jer. Å, I må ikke sende mig bort igen. Jeg har ventet så længe, og jeg græder så meget, fordi I aldrig kommer til mig. Jeg kan ikke gøre for det, men dagene er så lange, og jeg bryder mig ikke om gederne og kiddene, jeg bryder mig om ingen ting, og jeg kan ikke ..."

Nu kunne hun ikke længere holde gråden tilbage. Tito følte, at han ikke kunne gøre andet end trøste hende. Sende hende bort – ja, det var han nødt til, og det straks, men så meget mere umuligt var det ham at sige hende noget, som ville fylde hende med håbløs sorg. Han så, at det trak op til nye bryderier, men

de umiddelbart forhåndenværende vanskeligheder var så store, at han ikke kunne tænke på, hvad fremtiden ville bringe.

"Lille Tessa," sagde han i sin gamle kærlige tone, "du må ikke græde. Hold ud med den slemme *patrigno* lidt endnu. Jeg skal nok komme tilbage til dig, men nu rejser jeg til Rom – langt, langt herfra. Jeg kommer igen om nogle uger, og så skal jeg komme og se til dig, det lover jeg dig. Lov mig nu, at du vil være en god pige og vente på mig."

Det var den vel kendte stemme, og den blotte lyd af den var nok til halvvejs at berolige Tessa. Hun så op på ham med et tillidsfuldt blik fra de endnu tårefyldte øjne, stadig hulkende til trods for al den umag, hun gjorde sig for at lade være. "Lov mig det, Tessa," sagde han igen blidt.

"Ja," hviskede hun, "men I må ikke blive længe borte."

"Nej, ikke længe. Men nu må jeg gå. Og glem ikke, hvad jeg har sagt, Tessa. Ingen må vide, at du nogen sinde taler med mig, ellers mister du mig for bestandig. Og gå nu lige hjem, når jeg er gået fra dig, og gå aldrig mere efter mig. Vent, til jeg kommer til dig. Farvel, lille Tessa; jeg *skal* komme."

Der var ikke andet for, han måtte gå fra hende og turde ikke vende sig om for at se, hvordan hun fandt sig i det, for han havde ingen tid at spilde. Da han så sig om, var han i Via de' Benci, hvor man ikke kunne se, hvad der foregik på broen, men Tessa var alt for tillidsfuld og lydig til ikke at gøre, hvad han havde sagt.

For øjeblikket var han ude over vanskelighederne, men den omstændighed, at Tessa således var kommet tilbage på et tidspunkt, da det ikke var ham muligt at gøre ende på hele historien ved at rive hende ud af hendes vildfarelse, var meget

ubehagelig at tænke på. Titos sjæl var imidlertid helt opfyldt af en første kærligheds håb og af alle de for hans ærgerrighed smigrende udsigter, der åbnede sig for ham, og det, at han en gang ville blive nødt til at volde Tessa sorg, kunne knapt have mere at betyde for ham end et stakkels lille lidende dyrs skrig i det fjerne, dybt inde i skoven, har at betyde for en lystig rytterskare på den solbeskinnede slette. Da Tito for anden gang på den dag skyndte sig over Ponte Rubaconte, gjorde tanken om Tessa ikke synderligt skår i hans lykke. Han tog to trin ad gangen, da han løb op ad trappen, og sagde hurtigt til Maso, der tog imod ham:

"Hvor er frøkenen?"

"I bogværelset. Hun er helt færdig, og monna Brigida og messer Bernardo er allerede kommet og Ser Braccio med, men ingen af det øvrige selskab."

"Bed hende skænke mig et par minutter i enrum. Jeg venter på hende i *salotto*'en."

Tito gik ind i et værelse, der var udstyret således, at det stod i den stærkeste modsætning til de halvt blege, halvt mørke farver i bogværelset. På væggene var der livlige freskobilleder, forestillende nymfer og kærlighedsguder, der legede under den blå himmel imellem blomster og fugle. Det eneste, der fandtes derinde, var et bord og nogle stole, som var betrukket med rødt læder, samt to høje, hvide vaser, og en ung faun, der spillede på fløjte, modelleret af en lovende ung mand, Michelangelo Buonarotti. Det var et værelse, der gjorde et indtryk, som om man var ude i den fri, sollyse luft.

Det varede ikke længe, før Romola trådte ind, helt klædt i hvidt og guld, mere end nogen sinde lignende en høj lilje.

Hendes hvide silkekjortel holdtes sammen af et gyldent bælte med store kvaster, og over det gyldne hår svævede som en hvid tåge det lange slør, der blev holdt sammen om panden af et perlehalsbånd, en gave fra Bernardo del Nero, og nu var slået til side, så det bølgede ned over ryggen.

"*Regina mia!*" sagde Tito, idet han greb hendes hånd og kyssede den. Han kunne ikke lade være at gå tilbage for rigtigt at se på hende og blev så stående hensunken i stille beundring og glæde. "Vil du nu vise mig det andet værelse, Romola?" sagde han omsider, idet han tog sig sammen, for han kom i tanker om, at tiden var knap. "Du sagde, at jeg skulle få det at se, når du havde fået alting i orden."

Hun førte ham uden at sige noget ind i et langt, snævert værelse, livligt malet ligesom det andet, men kun med blomster og fugle. Møblerne var alle sammen gamle; i et åbent skab imellem de to smalle vinduer var der anbragt en del gammel falmet kvindepynt og andre sager, der åbenbart havde tilhørt en kvinde; oven over skabet hang Romolas moders portræt, og under dette, oven på skabet, stod krucifikset, som Romola havde haft med hjem fra San Marco.

"Jeg har noget med til dig," sagde Tito smilende, idet han slog kappen til side og viste hende den lille æske, Piero di Cosimo havde malet. Maleren havde skilt sig udmærket ved den opgave, Tito havde stillet ham. "Ved du, hvad det er bestemt til, Romola?" vedblev Tito, idet han tog hende ved hånden og førte hende hen til skabet. "Det er et lille relikvieskrin, hvor vi for bestandig vil gemme det sorgens minde der. Nu er du færdig med sorgen, og vi vil begrave alle symboler på den – begrave dem i en grav, der minder om glæde – se!"

Der fo'r en let gysen igennem Romola, da Tito tog krucifikset, men hun følte ingen lyst til at hindre ham i det; tvært imod, hun ønskede selv at få bugt med visse påtrængende erindringer, der endnu stadig strøg over hendes glade tanker som dunkle skygger. Han åbnede skrinet, lagde krucifikset i det, lukkede det igen, tog nøglen ud og stillede det lille alter, hvor krucifikset havde stået.

"Nå, Romola, se nu, om du er fornøjet med de portrætter, gamle Piero har malet af os. Er det ikke et kønt påfund? Jeg har selv æren af det."

"Å, det er dig – det er udmærket!" sagde Romola, idet hun med glædestrålende øjne så på den lille Bacchus-figur med de røde vindrueklaser. "Og jeg er Ariadne, og du kroner mig – ja, det er sandt, Tito, du har sat kronen på mit fattige liv. Nu forstår jeg, hvorfor du skilte dig ved din kostbare ring. Jeg tænkte jo nok, du havde udklækket et eller andet sindrigt påfund for at glæde mig."

Tito fortrak ikke en mine. De små illusioner, Romola svævede i med hensyn til ham, havde for længst ophørt at volde ham andet end tilfredshed. Han smilede blot og sagde: "Jeg kunne have sparet min ring, for Piero vil ingen penge tage af mig. Og nu, mens jeg er borte, skal du hver dag se på de smukke symboler på det liv, vi skal føre sammen – skibet på det stille vand og vedbenden, som aldrig visner, og kærlighedsguderne, som ikke længere sårer os, men drysser blomsterblade ned over os, bløde som vore kys; og leoparderne og tigrene, det er dit livs bekymringer, som nu alle sammen er kuede; og de løjerlige havuhyrer, der ser så glade ud af øjnene – lad os se – det er de kedelige steder i de tunge bøger, som er begyndt at blive

morsomme, efter at vi er kommet til at sidde ved siden ad hinanden."

"Tito mio," sagde Romola smilende, "giv mig nøglen."

"Ikke på nogen måde," sagde Tito med spøgefuld bestemthed, idet han lukkede sin taske op og lod den lille nøgle falde ned i den. "Den kaster jeg i Arno."

"Men sæt nu, jeg en gang fik lyst til at se på krucifikset?"

"Just derfor er det gemt – gemt bag disse billeder af ungdom og glæde."

Han trykkede et kys på hendes pande, og så gik de ind til det ventende selskab, der udgjorde et værdigt lille optog, da det gik over Ponte Rubaconte ad Santa Croce til. Det gik langsomt, for Bardo, som i mange år sjældent havde været uden for en dør, gik forsigtigere end sædvanligt, men denne langsomme gang passede godt for messer Bartolommeo Scalas podagristiske værdighed – han beærede selskabet med sin nærværelse. Bernardo del Nero gik som avantgarde foran Bardo, der ledede af Tito og Romola, som hver gik på sin side ad ham. Bardo var blevet viet i Santa Croce og havde holdt på, at Romola skulle troloves og vies der og ikke i den lille Santa Lucia-kirke, der lå tæt ved, hvor de boede, fordi han i sin sjæl havde et fuldstændigt billede af den storartede kirke, hvor han håbede, at der i sin tid måtte blive tilstået ham offentlig begravelse som en mand, der havde gjort sig fortjent af staten. Heldigvis var vejen ikke ret lang og lå uden for det område, hvor karnevalslystigheden var mest støjende, det gjaldt blot om at nå tilbage, inden dansene og optogene på den store Piazza Santa Croce begyndte. Da de gik over broen, var himlen rød i vest, men da ceremonien var forbi, og Tito og Romola trådte ud på

den brede kirketrappe med de gyldne troskabspanter på fingrene, var det stjerneklar aften, og tjenerne havde deres fakler tændt.

Da de kom udenfor, nåede tonerne af en sælsom, sørgelig sang som et *Miserere* deres øren, og de så en mængde mennesker strømme sammen i udkanten af piazzaen som for at se på noget, der kom fra Borgo de' Greci. "Det er formodentlig et af deres maskeoptog," sagde Tito, som nu var alene med Romola, mens Bernardo tog sig af Bardo.

Mens han sagde dette, viste der sig højt over tilskuernes hoveder en vældig, spøgelsesagtig skikkelse, som forestillede den vingede Tid med le og timeglas, omgivet af hans vingede børn timerne. Skikkelsen sad på en høj kærre, der helt var overtrukket med sort, og okserne, der trak kærren, var også hyllet i sort, så at det i de mørke skygger, husene kastede, så ud, som om Tiden og hans børn var ånder, der svævede igennem luften. Og bag efter dem kom der en skare, der så ud som dødninge, der hyllet i deres liglagener gled igennem mørket, og mens de gled langsomt fremad, sang de en klagesang.

Romola blev grebet af rædsel, for i det første øjeblik bares det hende for, som om hendes broders syn, som hun aldrig kunne blive kvit, halvvejs var ved at blive til virkelighed. Hun klyngede sig til Tito, som gættede hendes tanker og sagde: "Det er dog nogle sære narrestreger, I florentinere undertiden morer jer med. Det er uden tvivl et påfund af Piero di Cosimo; han holder af den slags uhyggelige forlystelser."

"Jeg ville ønske, at dette ikke var sket, Tito. Det vil forstærke indtrykket af det syn, som jeg så gerne ville være kvit."

"Nej, Romola, nu skal du kun tænke på vor lykke. Alt det triste har jeg gemt under lås og lukke."

"Men det er der endnu – det er blot glemt," sagde Romola i en dæmpet tone, næsten uden selv at vide af, at hun sagde noget.

"Se, nu er de borte," sagde Tito. "Så snart vi kommer i lys, så vi kan se hinandens øjne, vil du glemme dette uhyggelige mummespil. Min Ariadne må aldrig mere se tilbage – kun fremad til påske."

Anden bog

1. Firenze venter en gæst

Det var den syttende november 1494, over atten måneder efter, at Tito og Romola var blevet viet i den glade påsketid. Firenzes udsigter var i den tid undergået store forandringer, og ligesom på træet, der bærer blomster i titusindvis, hver enkelt knop er afhængig af safternes kredsløb, således var Titos og Romolas skæbne afhængig af visse betydningsfulde politiske og sociale forhold, der gjorde epoke i Italiens historie.

I den november måned, her er tale om, lidt over en uge forud for det tidspunkt, vi står ved, syntes de henfarne århundreders ånd atter at være vågnet i florentinerne. Den store klokke i paladsets tårn havde ringet storm, og folket havde givet møde med sine rustne våben, sine arbejdsredskaber og sine knipler for at jage Medicierne bort. San Gallo-porten var blevet smækket i efter den overmodige, udæskende Piero, da han sprængte ad Bologna til med sine forfærdede, lejede ryttere i hælene på sig, og efter hans unge broder kardinalen, der undslap forklædt som franciskanermunk, og der var blevet sat en pris på deres hoveder. Derefter var der efter gammel skik blevet plyndret nogle huse; de billeder, der var malet på de offentlige bygninger til forsmædelse for de mænd, der i sin tid havde lagt råd op imod Medicierne, var blevet udslettede, og Mediciernes landsforviste fjender var blevet opfordret til at komme hjem igen. Tyrannerne var fordrevet fra deres rede i Via Larga, og republikken gjorde atter sin vilje gældende.

Men nu, en uge efter, var det store palads i Via Larga blevet indrettet til at tage imod en anden beboer, og hvis det kunne betragtes som et uomtvisteligt tegn på glæde, at gaderne

prangede med en usædvanlig farvepragt, at der hang faner og tæpper ud ad alle vinduer, at trappetrin og fliser var dækkede med tæpper, så var Firenze meget glad ved den ventede gæst.

Det var en sjælden gæst, for han var kommet igennem Alpernes pas med en hær, som Italien aldrig før havde set mage til – med tusinder af skrækkelige schweizere, vante til at kæmpe af lyst og had så vel som for sold, med en hærskare af tapre riddere med stolte navne, med et uforligneligt fodfolk – Hver hundrede mand havde en musket –, ja med malmkanoner, der ikke skød med sten, men med jernkugler og ikke blev trukket af okser, men af heste, og som kunne nå at få fyret anden gang, inden den belejrede by havde fået udbedret den skade, den første kugle havde anrettet. Nogle sammenlignede den nys ankomne med Karl den Store, om hvem det hed sig, at han havde genopbygget Firenze, og som havde overvundet vanslægtede konger, ordnet kirkens forhold og været dens velgører; andre foretrak at sammenligne ham med Cyrus, det udkårne folks befrier og templets genopbygger; han var nemlig draget over Alperne med de mest storslåede planer – han ville marchere igennem Italien under et taknemmeligt og beundrende folks jubel, han ville bilægge alle stridigheder i Rom, han ville i kraft af sin arveret og efter en smule kamp sætte sig i besiddelse af kongeriget Neapel, og fra dette bekvemme udgangspunkt ville han drage ud for at overvinde tyrkerne, af hvilke nogle skulle hugges i stykker, andre omvendes til kristendommen. Det var en plan, der syntes at passe godt for den allerkristeligste konge, overhovedet for en nation, som, takket være den snilde Ludvig den Ellevte, der var død for ti år siden, var blevet den stærkeste i kristenheden.

Dette sidestykke til Karl den Store og Cyrus var ingen anden end den nys nævnte snedige Ludvigs søn – den unge Karl den Ottende af Frankrig.

Fra et almindeligt synspunkt kunne visselig næppe noget tage sig mere storartet ud eller synes mere skikket til at vække minder om de store begivenheder, der havde afsat ny lag i menneskeslægtens historie, og det var en almindelig overbevisning, at den franske konges og hans hærs komme til Italien var en af de begivenheder, der ikke gik ind under Forsynets almindelige styrelse, men i ganske særlig forstand var Guds værk. Det var en overbevisning, der ikke så meget hvilede på den betydning, en mægtig fremmed fyrstes indtrængen i og for sig måtte have, som på visse åndelige rørelser, som tidsånden gav form af anelser, rørelser, som havde fundet et meget mærkeligt udtryk i en enkelt mands røst.

Denne mand var Fra Girolamo Savonarola, prioren ved dominikanerklosteret San Marco i Firenze. Hans tilhørere, af hvilke nogle regnedes blandt datidens mest fremragende ånder – de mest dannede mennesker i den mest dannede af alle Italiens byer – troede fuldt og fast på hans ord og lyttede med ærefrygtsfuld gysen til hans spådomme, for han havde en sjælden evne til at få andre mennesker til at tro, hvad han selv troede, og til at beherske de mest forskelligartede karakterer. Og allerede for fire år siden havde han fra den mest ansete prædikestol i Firenze forkyndt, at der ville komme en svøbe over Italien, og at denne svøbe skulle rense kirken. Savonarola syntes at tro, og hans tilhørere troede mere eller mindre ubestemt, at han havde en mission som de hebraiske profeters, og at florentinerne, blandt hvilke han udførte sin mission, i en

vis forstand var et nyt udvalgt folk. Forestillingen om profeter var ingenlunde fremmed for den tid, folk, der så syner og forudsagde tilkommende ting, hørte ingenlunde til sjældenhederne hverken i eller uden for klostrene, men Savonarola stod alligevel som en stor undtagelse, for mens profetiens gave hos andre var som en skillingsprås, der oplyste en eller anden lille krog af menneskehedens skæbne, var den hos Savonarola som en mægtig bavn, der sendte sit lys langt bort til vejledning og advarsel for menneskene, og nogle af de ædrueligste ånder fandt i tidens ejendommelige forhold en stærk bekræftelse af hans spådomsevnes overnaturlige karakter.

I slutningen af året 1492, det år, da Lorenzo de' Medici døde, og Tito Melema kom til Firenze, nød Italien en fred og et velvære, der ikke syntes at trues af nogen nær forestående og bestemt fare. Denne verden med dens udstykkede verdslige herredømme og dens rummelige almindelige kirke, syntes at være en fortræffelig indretning for de få, der var så heldige eller så forstandige, at de kunne høste de fordele, menneskenes tåbelighed bød dem, en verden, i hvilken vellyst og udsvævelser, løgn og forræderi, undertrykkelse og mord var behagelige, nyttige og, når man bar sig fornuftigt ad, ikke farlige adspredelser. Og som pynt på tyranniet, gerrigheden og letfærdigheden var der den interesse, hvormed man omfattede den klassiske lærdom og de skønne kunster, så at man til enhver tid kunne blive smigret på det mest udsøgte latin, ligesom udmærkede kunstnere stadig var rede til med upartisk dygtighed at male både det hellige og det smudsige. Kirken, sagde folk, havde aldrig været så nedværdiget i sit overhoveds

person, havde aldrig vist så få tegn til en forestående omdannelse, der havde aldrig været så lidt levende tro blandt dens underordnede medlemmer, og dog havde den aldrig trivedes bedre. Himlen var smuk og smilende oventil, og der var ingen tegn til jordskælv nedentil.

Og dog var der som sagt en mand i Firenze, som i to år eller mere havde prædiket om, at der forestod en tugtelse, under denne smilende himmel havde han set et sværd hænge – Guds retfærdigheds sværd, som snart ville falde ned over kirken og verden, straffende og rensende. I det glimrende Ferrara havde for sytten år siden modsætningen imellem det liv, menneskene førte, og den tro, de bekendte, gjort et så mægtigt indtryk på ham, at det havde været nok til at kvæle hans lyst til denne verden og drive ham i kloster i hans treogtyvende år. Alt som tiden led, blev forargelsen større og mangfoldigere, og hykleriet syntes at vige pladsen for skamløshed. Styredes verden da ikke længere af et retfærdigt Forsyn? Var kirken omsider opgivet? Nej, visselig ikke, der var i Biblen en skildring af fortiden, i hvilken man som i et spejl kunne se, hvorledes det ville gå i fremtiden, og den hellige bog viste, hvorledes Guds straffedom var kommet over det udvalgte folk, der var forbilledet for den kristne kirke, når dets ugudelighed var blevet skrigende. Ja, selve fornuften sagde, at straffen var nær forestående, for hvad andet skulle vel kunne afholde menneskene fra at fremture i det onde? Og blev kirken ikke renset, hvorledes skulle så den forjættelse kunne fuldbyrdes, at hedningerne skulle blive omvendte og hele verden underkaste sig den eneste sande lov? Han havde fået denne tro stadfæstet i syner, en form for

sjælelivet, som han havde været fortrolig med fra ungdommen af.

Men det egentlig overbevisende for Girolamo Savonarola lå i hans egen glødende harme over det onde, han så, i hans glødende tro på en overjordisk retfærdighed, der ville gøre ende på det onde, og på en overjordisk renhed, for hvilken løgn og urenhed var en vederstyggelighed. For hans fyrige, magtelskende sjæl, der troede på store idealer og længtes efter at få dem virkeliggjort ved anspændelse af hans egen stærke vilje, faldt troen på en højeste og retfærdig styrer sammen med troen på en snarlig guddommelig indblanding, der ville straffe og rense.

Under den glimrende maskerade, der syntes at gøre livet så rigt og fornøjeligt for heldige prælater og fyrstelige familier, udviklede der sig imidlertid visse forhold, som langsomt undergravede den almindelige glæde og herlighed. Ludovico Sforza, der holdt Milanos hertugkrone i sine hænder og havde mere lyst til at sætte den på sit eget hoved end til at lade en svag frænde beholde den, en frænde, som ikke ville betænke sig synderligt på at forgive ham, var meget bange for den spanskfødte gamle kong Ferdinand og kronprins Alfonso af Neapel, som, da de ikke satte pris på grusomhed og forræderi, fordi de selv ingen nytte kunne have af det, ikke ville have en nær slægtning forgivet til fordel for en lombardisk usurpator. De styrende i Neapel var på den anden side bange for deres lensherre, pave Alexander Borgia; alle tre holdt ængsteligt øje med Firenze af frygt for, at denne stat med sin centrale beliggenhed skulle vinde spillet ved at spille under dække med en af de andre, og alle fire var som alle italienske småstater

bange for Venedig, det forsigtige, rolige og stærke Venedig, der higede efter at komme i besiddelse ikke blot af kyststrækningerne på begge sider af det adriatiske hav, men også af havnene på den anden side af halvøen.

Lorenzo de' Medici havde, mente man, bidraget meget til at forebygge det skæbnesvangre udbrud af disse stridigheder ved at opretholde det gamle forbund imellem Firenze, Neapel og paven og indbilde Milano, at dette forbund var i alles interesse, men den unge Piero de' Medici havde ved sin letsindige forfængelighed hurtigt tilintetgjort resultaterne af sin faders forsigtige politik, og Ludovico Sforza, som fik mistanke om, at der var stiftet et forbund imod ham, tænkte på et træk, som skulle gøre hans modstandere mat – han besluttede at opfordre den franske konge til at rykke ind i Italien og som huset Anjous arving sætte sig i besiddelse af Neapel. Sendemænd – "talere", som de kaldtes – kom og gik; en protesterende kardinal, som ikke ville anerkende en pave, der var valgt ved hjælp af bestikkelse, og som desuden var hans personlige fjende, kom og gik også og støttede opfordringen med varm veltalenhed, og den unge konge syntes at låne den villigt øre. I 1493 udbredte det rygte sig og blev mere og mere højrøstet, at Karl den Ottende ville gå over Alperne med en vældig hær, og italienerne, som, efter at Italien havde ophørt at være det romerske riges hjerte, havde vænnet sig til tanken om en fremmed magthaver, begyndte ubestemt at betragte hans komme som et middel til at hævne uret og få klager afhjulpet.

Og dette rygte betragtede Savonarola som en stadfæstelse af hans spådom. Han stirrede ikke længere ubestemt ud i horisonten efter den ventede storm, han pegede på den

optrækkende sky. Den franske hær var den nye syndflod, der skulle rense jorden for synd, den franske konge var det redskab, Gud havde udkåret, som han i gamle dage kårede Cyrus, og alle, der foretrak godt for ondt, burde glæde sig over hans komme, for svøben ville kun ramme og knuse de ubodfærdige. Enhver by i Italien, og frem for alle Firenze – Firenze, som Gud elsker, thi for det har han særlig ladet den advarende røst lyde, skal angre og omvende sig som Ninive i gamle dage, så vil uvejrsskyen gå hen over dem og kun udsende en kvægende regn.

Fra Girolamos ord var mægtige; men nu, da den nye Cyrus allerede havde været tre måneder i Italien og ikke var langt fra Firenzes porte, ventede man ham ikke des mindre med blandede følelser, blandt hvilke frygt og mistillid ganske vist var de mest fremherskende. Foreløbig havde man ikke mærket noget til, at han havde afhjulpet klager, og florentinerne havde åbenbart ingen ting at takke ham for. Han holdt deres stærke grænsefæstninger besatte, som Piero de' Medici havde overgivet til ham uden at sikre sig hæderlige vilkår til gengæld; han havde ingen ting gjort for at kvæle den foruroligende opstand i Pisa, som var blevet opmuntret af hans komme til at afkaste florentinernes åg, og deres "talere" kunne, skønt de havde en profet i spidsen, ikke opnå andre tilsagn, end at han nok skulle bringe orden i tingene, når han først var inden for Firenzes mure. Ikke des mindre var man glad over, at den forhadte Piero de' Medici var blevet ordentligt afstraffet for den skammelige måde, hvorpå han havde overgivet fæstningerne, og denne energiske handling havde givet republikkens ånd noget af dens gamle fyrighed tilbage.

Forberedelserne til den tvetydige gæsts modtagelse tydede ikke helt og holdent på, at byen ydmygt ville underkaste sig. Bag de strålende draperier og faner, der skulle udtrykke byens glæde, var der, efter fællesoverenskomst imellem regeringen og folket truffet foranstaltninger af en helt anden art. Inden for murene var en del af republikkens lejetropper, som man havde skyndt sig at indkalde fra de omliggende landdistrikter, omhyggeligt skjulte; der var gamle våben, som nylig var blevet slebet, og leer og knipler var omhyggeligt lagte til rette, så at de kunne tages i brug med kort varsel. Der var udmærkede planker og pæle til at lave barrikader af, om fornødent gjordes, og der var samlet en mængde sten, med hvilke man ville kunne frembringe et overraskende haglvejr fra vinduerne i de øvre stokværk, og frem for alt var der en befolkning, som var meget stærkt opsat på at bekæmpe enhver, der kunne antages at pønse på at kujonere dem.

Således så der ud i Firenze den 17. november 1494 om morgenen.

2. Fangerne

Himlen var grå, men det havde ikke stort at sige på Piazza del Duomo, som var overdækket af sin himmel af blåt draperi med dens gule liljer og våbenskjolde. Fra baptisteriets hjørner vajede der neg af faner, men der var endnu ikke lagt tæpper på domkirkens marmortrin. Det var kirketid, men ikke alle på piazzaen havde travlt med at komme i kirke. Folk af alle stænder ilede frem og tilbage som folk, der har deres ærinder at besørge, andre samlede sig i tætte grupper, idet nogle ikke brød sig om, at de kom for sent til prædikenen, og andre slet ikke brød sig om at høre den.

Ved et af hjørnerne stod der en gruppe håndværkere; de fleste af dem bar på deres klæder eller ansigt og hænder mærker af det daglige arbejde, og næsten alle bar våben eller værktøj, der i påkommende tilfælde kunne gøre tjeneste som våben: De stod og hørte på den magre notar Ser Cioni, 'hvis bidende ord for to et halvt år siden kun var blevet modtaget med foragt, men som nu talte som en mand, hvis parti er ovenpå, og som er sig bevidst, at han har nogen indflydelse på folket.

"Kom ikke til mig og snak om blodtørstige schweizere eller grumme franskmænd; de er ikke bedre farne i vore gader end i snævre bjergpas. Jeg siger jer, at vi florentinere ikke har nødig at være bange for nogen armé i vore gader."

"Det er sandt, Ser Cioni," sagde en mand, hvis hænder var røde ligesom af blod – han var farver – og som havde en lille økse i bæltet. "De franske herrer, der var her forleden dag, fik en forsmag på, hvad vi kan opvarte med. Jeg var just på vejen til

Ognissanti, da jeg så de fine kavalerer komme forbi. Så hørte jeg koen brøle Note 10), og så kunne jeg jo vide, at der var noget på færde, så jeg fik min økse op og rendte efter kavalererne ad Vigna Nuova til. 'Hvad er der i stykker, Guccio?' sagde jeg, da jeg fik øje på ham. 'Jeg tror, det er Medicierne, der er kommet tilbage,' sagde Guccio. *Bembè*, det tænkte jeg nok! Og så lavede vi en barrikade, og franskmændene så sig tilbage og så, at de var gået i en fælde. Så kommer der en flok ciompi Note 11), og en af dem havde en stor le, og med den mejede han fjerene af hatten på en af kavalererne – det er sandt! og tøserne dryssede en smule sten ned over dem for at skræmme dem. Nå, Piero de' Medici var nu alligevel ikke kommet, og det var skade, for vi havde hverken ladet dem beholde ben eller vinger til at slippe væk med."

"Vel talt, Oddo," sagde en ung slagter med kniven i bæltet; "jeg tror nu, det varer noget, før Piero får lyst til at komme igen, for han så så forskræmt ud som en jaget kylling, da vi puffede og knubsede ham på piazzaen. Han er en kujon, ellers havde han holdt bedre stand med sine hestfolk. Men vi sluger ingen Medicier mere, hvad den franske konge så for resten vil have os til at sluge."

"Men jeg kan ikke lide de franske kanoner, de snakker om," sagde Goro, som ikke var blevet mindre fed i de to år, der var gået. "San Giovanni bevare os! Når messer Domeneddio mener os det så godt, som jer munk siger, Ser Cioni, hvorfor har han så ikke sendt franskmændene til Neapel ad en anden vej?"

"Ja, Goro," sagde farveren, "det er værd at tænke på. Du er ikke så stort et fæ, som jeg troede. De kunne jo have marcheret

til Neapel over Bologna, hvad, Ser Cioni? eller de kunne være gået om ad Arezzo – det havde vi ikke haft nødig at tage os nær."

"I tosser," sagde Ser Cioni, "det er til Firenzes hæder og lykke ..." Her blev han afbrudt ved, at adskillige råbte i munden på hinanden: "Se, se der!" hvorpå alle vendte sig om for at se på en lille flok, der kom op ad Via de Cerretani.

"Det er Lorenzo Tornabuoni og en af de franske adelsmænd, der bor hos ham," sagde Ser Cioni noget ærgerlig over afbrydelsen. "Han lader, som han er vel fornøjet, men han er medicæer i hjertet, det kan I stole på."

Den lille flok, der nærmede sig, tog sig strålende ud; der var Lorenzo Tornabuoni og den prægtigt klædte franskmand og to fornemme florentinere, ligeledes fint klædte, for de skulle med i optoget, og på venstre side af franskmanden gik der en vel kendt skikkelse, sortklædt fra top til tå, men han skulle snart have den røde kåbe over sig, for han skulle med i optoget som Timandsrådets sekretær. Tito Melema havde gjort overordentlig stor nytte i samkvemmet med de franske gæster på grund af sit nøje kendskab til forholdene i Syditalien og den lethed, hvormed han udtrykte sig på fransk, som han havde talt i sin første ungdom, og han havde mere end én gang gæstet den franske lejr ved Signa. Han strålede af lykke, smilede, hørte efter og forklarede med sin sædvanlige yndefulde, fordringsløse ro, og kun en meget skarp iagttager ville kunne have set, at der var foregået en vis forandring med ham, som de atten måneder, der var gået, ikke i og for sig kunne have bevirket. Det var den forandring, der kommer, når man med fuld bevidsthed indtager sin plads i livet. Hans ansigtstræk var så bløde og hans øjne så strålende, som de altid havde været, men der var noget,

som var gået tabt – noget lige så ubestemmeligt som de forandringer, der foregår i morgendæmringen.

Franskmanden skulle have besked om de ceremonier, der skulle finde sted, og han var nu ved at tage et sidste almindeligt syn over domkirkepladsen, inden han red tilbage til Signa. Den glimrende gruppe vakte almindelig opmærksomhed, da den kom ud på piazzaen, men det var just ikke hjertelige og beundrende blikke, der blev den til del, lige så lidt som de bemærkninger, der faldt, var særlig velvillige. Da de var nået hen til et sted, hvorfra de havde et godt overblik over piazzaen, standsede de. Tornabuoni vinkede ad Piero di Cosimo, der som sædvanlig på denne tid af dagen stod og drev foran Nellos hus, og der kom en livlig samtale i gang, som morede franskmanden meget, da Tito gengav malerens drøje og mutte svar ordret, og der samlede sig snart en del tilhørere om dem.

Imidlertid kom der en anden flok igennem gaderne op ad piazzaen til. Det var også franskmænd, hvad deres dragter umiskendeligt røbede, skønt de ikke prunkede med brokade og linned, men de ledsagedes at en stadig voksende skare florentinere, der slet ikke så beundrende på dem. Forrest gik tre tarveligt klædte mænd med bundne hænder og et reb om halsen, således anbragt, at den, der holdt i enden af det, med lethed kunne hindre ethvert forsøg på at gøre modstand. Mændene, der holdt i rebene, var franske soldater, og ved tiltale på dårligt italiensk og slag med rebene ansporede de fra tid til anden deres fanger til at tigge. De to af dem lystrede, rakte de bundne hænder frem og sagde i en ynkelig tone: "For Guds og den hellige jomfrus skyld, giv os noget til hjælp til løsepenge! Vi blev taget til fange Lunigniana." Men den tredje tav hårdnakket

til trods for alle de slag, han fik. Han så helt anderledes ud end sine kammerater. De var unge og stærke og tog sig i de pjalter, deres fangevogteres gerrighed havde levnet dem, ud som almindelige tiggere; han var til års, knapt under de fire eller femogtres. Hans lange skæg og håret, der faldt tæt og lige uden om den skallede isse, var næsten hvidt. Hans firskårne skikkelse var endnu rank og fast, skønt den var udtæret, og den syntes at være præget af energi til trods for alderen – et præg, der til dels også kom frem i de mørke øjne og stærke, mørke øjenbryn, som stak besynderligt af i det gustne, blodløse, rynkede ansigt med det glatte, hvide hår. Og dog var der noget ustadigt i disse øjne, noget der stod i strid med den energi, der af og til flammede op i dem – efter at have stirret fraværende på vinduer og ansigter rundt om, fik de atter et fraværende og ustadigt blik. Men hans læber rørte sig ikke, og hænderne holdt han energisk nede. Han ville ikke tigge.

Florentinerne havde været vidne til dette med stigende forbitrelse, og da soldaterne var nået ind i hjertet af byen, eskorteredes de af en hujende skare, hvis tilråb var forståelige nok uden tolk. "Santiddio, sikken et syn!" sagde farveren, så snart det gik op for ham, hvad denne tumult havde at betyde. "Og så gør de tosser ikke andet end huje. Kom med!" sagde han, idet han rev sin økse op af bæltet og løb hen for at slutte sig til skaren, fulgt af slagteren og alle de andre med undtagelse af Goro, der skyndte sig ind i én snæver gyde.

Synet af farveren, der kom løbende med blodrøde arme og hævet økse og med en flok kammerater efter sig, virkede ophidsende på mængden; han gjorde ikke andet end at rende forbi soldaterne og bane sig vej ind i skaren, der fulgte bag efter

dem, men han var som et æggende symbol på gadekamp og gjorde en lignende virkning som en vajende fane. Det første tegn på, at ilden var ved at slå ud i flammer, var en bedrift, som Lollo, taskenspillerens lille djævleunge af en dreng, øvede. Han dansede hujende af sted i spidsen for de opvakte drenge, der udgjorde flertallet af skaren, og han havde hele tiden spekuleret på, at det kunne være morsomt at skære et af rebene over, og nu, da folkemassens hujen og stimen blev endnu stærkere, mente Lollo, at øjeblikket var kommet – i et nu var han på siden af den ældste af fangerne og havde skåret rebet over. "Løb, du gamle!" hviskede han til fangen, og han gav selv eksemplet, idet han fløj af sted, som om han havde vinger.

Fangen var ikke sen til at følge vinket, men han havde næppe kunnet sætte fart nok på, hvis florentinerne ikke øjeblikkelig var styrtet til og havde afskåret hans vogter fra ham. Han løb ad piazzaen til; de to andre fanger var også blevet befriet, og soldaterne satte efter dem så hurtigt, som deres store, hovformede sko tillod dem, og idet mængden uden egentlig at angribe dem lagde dem forskellige hindringer i vejen. Den ene af de to yngre fanger løb op ad Borgo di San Lorenzo, men hovedkampen stod endnu stadig tæt ved piazzaen, hvor alle så til med opskræmmet nysgerrighed. Man kunne ikke komme på det rene med, hvad der var på færde, for franskmændene skjultes af folkemassen, der stimlede sammen omkring dem.

"Det er nok nogle fanger, der er sluppet løs," sagde Lorenzo Tornabuoni, da en af dem kom farende forbi. "Kan pøblen ikke komme i kast med andre myndigheder, overfalder den sbirrerne og sætter tyvene i frihed. Nå, der kommer en fransk soldat – det lader til at blive alvorligt."

Den omtalte soldat var på jagt efter den gamle mand; denne styrede over imod domkirken i den hensigt hellere at ty ind i den end at fortsætte væddeløbet, men idet han løb op ad trinnene, snublede han og var nødt til for ikke at falde at gribe fat i en af signorerne, der stod og vendte ryggen til. Det var Tito Melema, han fik fat i. Tito vendte sig om og stod ansigt til ansigt med sin fosterfader Baldassare Calvo. De så på hinanden uden at sige et ord. Baldassares blik var mørkt og vildt, mens hans smudsige og af slid medtagne hænder hvilede på den fløjlsklædte arm; Tito var ligbleg og som forstenet af skræk. Det forekom dem, at de stod således længe, men det var kun et øjeblik.

Den første lyd, Tito hørte, var Piero di Cosimos korte latter. Maleren stod tæt ved ham og var den eneste, der kunne se hans ansigt.

"Haha, nu ved jeg, hvordan spøgelser ser ud!"

"Det er en undløben fange," sagde Lorenzo Tornabuoni.

"Gud ved, hvad det er for en karl."

"Han er uden tvivl forrykt," sagde Tito. Han vidste næppe selv, hvorledes det gik til, at han fik disse ord over sine læber. Der er øjeblikke, i hvilke vore lidenskaber taler for os og i et nu udretter, hvad der ellers ville have krævet lang overvejelse.

De to mænd havde ikke taget øjnene fra hinanden, og det forekom Tito, som om Baldassares øjne, idet han sagde de nys anførte ord, udslyngede et giftigt blik, og at han følte giften fare igennem sine årer, men i det næste øjeblik havde den gamle mand sluppet hans arm og var forsvundet i mørket.

3. Bagefter

"I er let at skræmme," sagde Piero med en hånlig latter. "Mit portræt kan ikke måle sig med originalen. Men den gamle fyr havde virkelig et blik som en tiger; jeg må ind i kirken og se ham igen."

"Det er ikke morsomt at blive grebet i armen af en gal mand," sagde Lorenzo Tornabuoni høfligt til Tito; "men måske er han ikke gal, men blot en almindelig forbryder. Det vil vise sig. Vi kommer vel til at prøve, om vi har myndighed nok til at sætte en stopper for disse optøjer imellem vor pøbel og eders landsmænd," tilføjede han, idet han vendte sig til franskmanden.

De gik hen imod skaren med dragne sværd; pøblen, som nok havde lyst til at gøre soldaten fortræd, men ikke til at udsætte sig for alvorligere ubehageligheder, gjorde plads for signorerne, og den franske soldat blev forhørt. Han og hans kammerater havde simpelt hen ført deres fanger rundt i byen, for at de kunne tigge løsepenge sammen. De to af dem var soldater, der var taget til fange i Lunigniana, den tredje – den gamle – havde været sammen med nogle genuesere, som franskmændene var kommet op at slås med, da de var ude at fouragere ved Fivizzano. Han var måske ikke rigtig klog, men han gjorde ingen fortræd. Mere vidste soldaten ikke, for han forstod ikke et ord af, hvad den gamle mand sagde.

Signorerne skiltes, og Tito gik til Palazzo Vecchio, hvor han skulle træffe Bartolommeo Scala. Det var kun et lille stykke vej, men for Tito blev den lang som minutterne i vore morgendrømme. Han havde en følelse af, at en slange var ved at

sno sig om hans lemmer. Baldassare var ikke den mand, der lod en uret uhævnet; han havde sluppet taget i Titos arm og var gået fra ham – Tito vidste godt, hvad det ville sige; det betød, at hævnen skulle overvejes, for at den kunne ramme sikkert. Ville faren ikke have været mindre, hvis han ikke havde sagt de skæbnesvangre ord "han er forrykt", men havde taget mod til sig og vedkendt sig Baldassare? – han kunne jo have sagt, at han mente at have fået afgørende vished for, at han var død, men for at sige den løgn måtte han i det øjeblik, da han fik dette uventede stød, have været fuldkommen herre over sig selv, og ordene var fløjet ham uvilkårligt ud af munden, som om de var undfanget og født i mørket. Tito havde kun én eneste ting at håbe på – at Baldassare ikke ville kunne få lejlighed til at hævne sig. Han greb begærligt en tanke, der var endnu grusommere end nogen, han endnu havde næret: kunne der ikke være noget sandt i de uoverlagte ord, der var sluppet ham af munden? – så meget sandt i alt fald, at det lod sig gøre at nægte alt, hvad Baldassare ville sige om ham? Den gamle mand så forstyrret ud, og det var ikke så urimeligt, om de lidelser, han havde gennemgået, havde gjort ham forrykt, heftig og lidenskabelig, som han var. I så fald var der en mulighed for, at hans hævn ville mislykkes, for så vidt som den gik ud på at vanære ham.

Men han kunne hævne sig på en anden måde, som en sindrig løgn ingen ting kunne udrette overfor. Baldassare hørte til en slægt, hvor et dolkestød var en lige så naturlig ting, som at en tiger bruger sine kløer. Det gøs i Tito, når han tænkte på den skam og skændsel, der kunne komme over ham, men han var ikke mindre betaget af den rent fysiske angst, der er uadskillelig fra et blødt, nydelsesylstent sind, og som hindrer et

menneske i at søge døden som en velkommen udvej til at undgå vanære.

Der stod ham endnu en udvej åben. Han kunne have vendt om, opsøgt Baldassare og gået til bekendelse for ham, for Romola, for alverden. Men det faldt ham ikke et øjeblik ind; han havde ingen følelse af, at der var styrke og sikkerhed at finde i sandheden; den eneste styrke, han stolede på, lå i hans snildhed og evne til at forstille sig.

Det var betegnende, at det slet ikke faldt Tito ind at pønse på midler til at blive Baldassare kvit. Alle andre muligheder fo'r igennem hans hoved, han tænkte endda på at flygte fra Firenze, men han tænkte ikke ét øjeblik på at rydde sin fjende af vejen. Hans frygt æggede ham ikke til ligefrem at gøre noget ondt. Han ville endnu helst undgå at gøre noget menneske fortræd. Han havde simpelt hen valgt at gøre sig livet behageligt; spørgsmålet var nu, om løgn kunne fri ham fra at blive knust under vægten af dette valgs følger.

4. I domkirken

Da Baldassare kom ind i kirken med hænderne bundet og rebet om halsen, gav det et sæt i ham af overraskelse, og han blev stående ved døren. Han havde ventet at finde kirken tom, og så så han en umådelig masse mennesker, som i åndeløs tavshed vendte ansigterne imod prædikestolen, der stod imellem skibet og koret. Der var folk af alle stænder, fra øvrighedspersoner og fine damer til simpelt klædte håndværksfolk og bønder. På prædikestolen stod der en dominikanermunk med kraftige ansigtstræk og mørkt hår og prædikede med krucifikset i hånden.

Det varede noget, før Baldassare begyndte at høre på prædikenen. Skønt han var kommet ganske stille ind, vendte nogle af dem, der stod nærmest ved døren, sig om og så overrasket og mistænksomt på ham. Rebet vidnede tydeligt nok om, at han var en undvegen fange, men kirken var et fristed, han havde ret til at ty til; hans alder og hans forstyrrede, ynkelige udseende var mere skikket til at vække medynk end frygt, og da han blev stående ganske stille, ophørte de, der var blevet opmærksomme på ham, med at se på ham og gav sig atter til at høre efter prædikenen.

Blandt dem, der havde set på ham, var Romola. Hun var kommet sent og stod lige ved hovedindgangen. Hun havde set længe og opmærksomt på Baldassare, og det forekom hende, at hans blik havde mødt hendes; han havde imidlertid ikke lagt mærke til hende, han havde blot fået et almindeligt, forvirret indtryk af hele scenen, et indtryk, som ikke i nogen synderlig grad påvirkede det sindsoprør, mødet med Tito havde sat ham

i. Billeder fra fortiden vedblev at trænge sig ind på ham som febersyner, og ingen tanke om fremtiden kunne forme sig tydelig for ham; det længste tilløb til en sådan var en bitter følelse af, at hans evner var svækkede, og af almindelig mistillid og mistænksomhed. Så dirrede han pludselig ved lyden af nogle ord, der rungede i hans øren som en genlyd af de voldsomme følelser, der rørte sig i ham. En røst, der gik ham til marv og ben, en sådan sejrssikkerhed var der i den, råbte: "Hævnens dag er nær!"

Baldassare skælvede og så op. Han var så langt fra prædikestolen, at han kun kunne få et almindeligt indtryk af præsten, men den truende røst greb hans hjerte, som om den havde forjættet ham en stor velsignelse. Det varede lidt, før prædikanten begyndte at tale igen. Han lagde krucifikset på kanten af prædikestolen og lagde armene over kors over brystet, idet han så sig om blandt mængden, som om han ville møde hver enkelts blik.

"Alle I i Firenze er mine vidner, thi jeg har ikke talt i en krog. I er mine vidner, at jeg prædikede om, at svøben var for hånden, allerede for fire år siden, da der endnu ingen tegn var til krig og trængsel. Jeg oplod min røst som en basun for Italiens prælater og fyrster og folk og sagde: Eders uretfærdigheds bæger er fuldt; se, Herrens lyn skal komme over eder og knuse bægeret, og eders uretfærdighed, der nu tykkes jer som sød vin, skal udgydes over eders hoveder som smeltet bly, thi Gud vil ikke længere tåle, at hans helligdom besmittes, han vil rense sin kirke.

Og eftersom der står skrevet, at Gud intet gør uden at have åbenbaret det for sine tjenere profeterne, så har han udkåret

mig, sin uværdige tjener, og gjort sin hensigt vitterlig for min sjæl i skriftens levende ord, og han har ladet sine engle åbenbare mig det i syner. Og i fire år har jeg prædiket efter Guds vilje; til trods for hån og spot har jeg prædiket tre ting, som Herren har pålagt mig at sige: at Gud vil genføde sin kirke, at han forinden vil svinge svøben over hele Italien, og at disse ting skulle ske snart.

Men hyklere, som skjuler deres had til sandheden under et skin af kærlighed, have sagt til mig: 'Hør, munk, hold op med dine profetier, det er nok, når du prædiker om dyden.' Dem svarer jeg: 'Ja, I siger i eders hjerter: Gud er langt borte, hans ord er som død mands ord på pergament, og han handler ikke mere som i gamle dage, han går ikke i rette med folkene, han straffer ikke undertrykkerne og slår ikke de vanhellige præster, som han slog Elis sønner. Men jeg råber atter i eders øren: Gud er nær, han er ikke langt borte. Hans domme omskiftes ikke. Han er hærskarernes Gud, de stærke mænd, som drager i kamp, er hans tjenere så vel som storm og ild og pestilens. Hans engles åndepust driver dem frem, og de kommer over det udkårne folk, som har brudt pagten. Og du, Italien, er det udkårne folk. Har Gud ikke rejst sit tempel i din midte, og du har besmittet det. Se, hans vredes tjenere er nær, de står for dine porte.'"

Savonarolas stemme havde hævet sig til en lidenskabelig højde, nu tav han pludselig, lod hænderne synke og foldede dem roligt. Men hans tavshed tryllebandt hans tilhørere lige så stærkt som hans tale; mænd og kvinder sad som levende billedstøtter og lyttede efter hans røst.

"Der er en pause – som der var en pause, inden Jerusalem blev ødelagt, på det at Guds børn kunne få tid til at fly. Der er

stille før stormen. Se, himlen er sort, men ikke et blad rører sig, vindene har lagt sig, på det at Guds advarende røst må vorde hørt. Hør den nu, Firenze, du udkårne stad i det udkårne land, gør bod og forsag det onde, så skal sværdet gå hen over dig uden at såre dig. Thi sværdet hænger ned fra himlen, Guds vredes sværd. Se, det er fuldbyrdet, hvad jeg sagde jer for længe siden; der står en konge for eders porte med sin hær. Jeg siger eder, at den franske konge er Guds tjener. Gud skal bruge ham som en hvas le, og de ugudelige skulle mejes ned. Og tyrannerne, som bygger sig troner af mængdens laster, og de vantro præster, der driver handel med menneskesjæle og fylder selve templet med hor, skulle kastes fra deres bløde lejer ned i Helvedes luer, og hedningerne og de, som syndede under den gamle pagt, skulle sige: Se, disse mennesker har tilført den evige ild en ny ugudeligheds stank.

Men du, o Firenze, tag imod den nåde, der bydes dig. Se, korset rækkes ud imod dig, kom og lad dig helbrede. Har noget af Italiens folk set sådanne tegn som du? Tyrannen er jaget bort, de, der havde bestikkelse i den ene hånd og stokken i den anden, er borte, og intet blod er blevet udgydt. Aflæg al vederstyggelighed, og I skulle vorde stærke i den levende Guds styrke."

Disse formaninger og forjættelser var blevet udtalt i en skarp og mægtig tone, nu smeltede prædikantens ord hen i inderlighed.

"Hør mig, mit folk, du, som mit hjerte hænger ved, som moderens hjerte hænger ved børnene, hun har lidt for. Gud er mit vidne, at var ikke du, ville jeg helst leve som turtelduen i skovens dyb, syngende sagtelig for min elskede. For dig

arbejder jeg, for din skyld vansmægter jeg, for din skyld våger jeg og er ved at segne af træthed. O, Herre, du ved, at jeg er rede. Tag mig, nagl mig til korset, lad de ugudelige ryste på hovederne og le hånligt ad mig, lad tornene trykke sig ind i min pande og lad mig svede angstens sved – jeg brænder efter at ligne dig i din store kærlighed. Men lad mig se frugten af min møje – lad dette folk vorde frelst, lad mig se det klædt i renhed, lad mig høre dets røst hæve sig endrægtigt som englenes, åbn dets øjne for, at der kun er visdom i din evige lov, at kun hvad der er helligt er skønt, så skal det vise jordens folk vej, og de skulle flokkes om det fra alle fire verdenshjørner og samles i de saliges fold. Thi det er din vilje, o Gud, at menneskene skulle omvende sig og adlyde din lov, det er din vilje, at ugudeligheden skal ophøre og kærligheden herske. Kom, o du salige forjættelse, se, jeg er rede – læg mig på alteret, lad mit blod flyde og ild fortære mig, men lad mit vidnesbyrd mindes blandt menneskene, på det at uretfærdigheden ikke må trives evindelig."

Der lød en lydelig hulken fra tilhørerne, da Savonarola kastede sig på knæ og hyllede sit ansigt i sin kappe. Han følte i det øjeblik martyriets henrykkelse uden at føle dets kval.

Baldassare hulkede også. Der var måske ikke én af de tilstedeværende, der var blevet stærkere grebet af prædikantens ord, men han var som en harpe, der har mistet alle sine strenge på én nær. Truslen om ubarmhjertig hævn havde kvæget ham, som kilden kvæger den vansmægtende, alt andet var gledet hans øre forbi, ikke ét ord, som ikke indeholdt en trussel, havde grebet ham, men den vilde, jublende glæde, forestillingen om en evig hævn fyldte ham med, nåede sit højdepunkt, da

prædikanten talte om, hvordan han bragte sig selv som offer. Hans ord vakte hos Baldassare blot en ubestemt, triumferende følelse af, at han også ofrede sig, at han med sit blod underskrev den pagt, ved hvilken han overgav sig til en evig ild, der tyktes ham sval i sammenligning med hans glødende had.

"Jeg frelste ham – jeg elskede ham – o, kunne jeg udrive hans hjerterødder! Kom, o du salige forjættelse, lad mit blod flyde, lad ilden fortære mig!"

Denne ene streng sitrede så stærkt, som det var muligt. Baldassare knugede sine hænder sammen, så de lange negle borede sig ind i kødet, og brast i gråd som alle de andre.

5. Uden for domkirken

Mens Baldassare var optaget af Savonarolas ord, lagde han ikke mærke til, at en mand var kommet ind ad døren bag ved ham og stod tæt ved ham og så opmærksomt på ham. Det var Piero di Cosimo. Han gav ikke agt på prædikenen, for han var ene og alene kommet for at se på den undvegne fange. Under den pause, der opstod, da prædikanten og hans tilhørere gav sig deres sindsbevægelse i vold, gik han hen og lagde sin hånd på Baldassares arm. Den gamle mand vendte sig om; tårerne rullede endnu ned ad hans kinder, men han udstødte et dybt suk, som om han nu var færdig med dette udbrud af sine følelser.

"Skal jeg skære rebet over for jer?" hviskede maleren.

Baldassare svarede ikke straks; han så mistænksom på den tjenstvillige fremmede. Omsider sagde han: "Ja, hvis I vil være så god."

"Lad os hellere gå udenfor," sagde Piero.

Baldassare så igen mistroisk på ham, og Piero, som til dels gættede hans tanker, smilede, tog en kniv frem og skar rebet over. Han begyndte at tro, at det var rimeligt nok, at fangen var gal, der var sådant et sært udtryk i hans-ansigt. "Nå," tænkte han, "gør han fortræd, kan han snart blive bundet igen."

"Er I bange for mig?" sagde han. "Vil I ikke fortælle mig noget, om, hvordan det er gået jer?"

"Nej, jeg har ingen ting at fortælle."

"Som I vil," sagde Piero. "Men måske I gerne ville have husly, og I ved formodentlig ikke, hvor gæstfri vi florentinere er imod fremmede med dårlige klæder og sultne maver. Der er et

herberg for fattige rejsende udenfor hver af portene, og vil I have det, skal jeg føre jer til et af dem. I behøver ikke at være bange for den franske soldat; han er borte."

Baldassare nikkede, og han og Piero gik ud af kirken.

"I skulle ikke have lyst til at lade mig male jert portræt, hvad?" sagde Piero, idet de gik op ad Via dell' Orinolo ad Santa Croce-porten til. "Jeg er maler. Jeg vil gerne betale jer for det, hvis jeg må få lov til at male jer."

Baldassares blik fik atter sit mistroiske udtryk. "Nej," sagde han bestemt.

"Vel," sagde maleren. "Gå blot lige frem, så kommer I til Porta Santa Croce, og uden for den er der et herberg for rejsende. I vil altså ikke tage imod nogen tjeneste af mig?"

"Jeg takker jer, for hvad I allerede har gjort. Mere behøver jeg ikke."

"Vel," sagde Piero, idet han trak på skuldrene, og så skiltes de.

"Sikken en hemmelighedsfuld gammel tiger!" tænkte maleren. "Han var nok værd at male. Grim – dybe rynker – ser ud, som om plov og harve var gået over hans hjerte. En smuk modsætning til min smilende og behagelige hr. græker – min triumferende Bacchus, som har ægtet den skønne Antigone til trods for al historie og rimelighed. Haha, det gøs ordentligt i hans lærde krop, da den gamle slog klo i ham."

Da Piero atter trådte ind på domkirkepladsen, strømmede de mange, der havde været inde at høre Fra Girolamo, ud ad alle dørene. Maleren blev stående ved et hjørne af baptisteriet og så på mængden, idet han frydede sig over de brogede dragter og de karakteristiske ansigter. Det var en broget forsamling, i hvilken man fandt alle stænder og politiske partier

repræsenterede. Der var folk af høj byrd, folk, der var vant til at beklæde offentlige embeder, både hjemme og ude, og som i den sidste tid havde gjort sig bemærkede ikke blot som fjender af Medicierne og venner af en folkelig styrelse, men også som afgjorte *piagnoni*, der til det yderste hyldede munkens lærdomme og betragtede ham som en ny Samuel; der var kunstnere, i hvem Savonarolas prædiken havde vakt en ny og højere ærgerrighed; der var højbårne kvinder, som var så tarveligt klædt, at kun deres mere forfinede væsen adskilte dem fra deres søstre af ringere stand; der var en mængde *popolani*, folk af mellemklassen, som var på det rene med, at krigsskatter ville gå ud over deres punge, og endnu mere iøjnefaldende var den store mængde fattige handlende og håndværkere. Men foruden alle disse tilhængere af munken var der også mange, som ikke i mindste måde var hans disciple. Der var tilhængere af Medicierne, som af frygt og klogskab havde begyndt at hykle ærbødighed for den i folkepartiet herskende ånd. Andre var oprigtige tilhængere af en fri regeringsform, men betragtede Savonarola simpelt hen som en ærgerrig – halv snedig og halvt fanatisk – munk, der måtte tages som et betydningsfuldt socialt faktum. Der var endog nogle af hans bitre fjender, medlemmer af det gamle aristokratiske parti, der var opsat på atter at bringe tøjlerne i hænderne på enkelte fremragende familier, og der var udsvævende unge mennesker, der hadede ham som den, der ville gøre ende på deres nydelser. Der var folk af ånd som den unge Niccolo Macchiavelli, der gik hen og hørte ham for at gøre deres iagttagelser og skrive om ham til deres venner på landet, og der var nydelsessyge mennesker som Dolfo Spini, der havde mest lyst til at slå munken ned som et

skadedyr, fordi han bidrog til at indskrænke deres fornøjelser, og som gik derhen for at nære deres had og lure på, om der ikke skulle forefalde et eller andet, de kunne anklage ham for.

Ingen prædikant har måske øvet en mægtigere indflydelse end Savonarola, men heller ingen har måske haft et mere forskelligartet materiale at virke på, og en af hemmelighederne ved hans mægtige indflydelse lå i hans prædikens i høj grad blandede karakter; der var strenge i den, som fik de fineste nerver i den menneskelige natur til at dirre, og der var elementer i den, som tiltalte den lave egenkærlighed, pirrede nysgerrigheden og virkede på den overtroiske frygt, men for massen af hans tilhørere beroede det indtryk, han gjorde, på den styrke, han gjorde det overnaturlige gældende med, på hans profetiske syner, på den falske sikkerhed, der gav hans prædikener en interesse som en politisk bulletin. Og da han først havde fået magten over denne tilhørerkreds, var det en nødvendighed for ham, som han nu en gang var, at han beholdt magten over den. Følgerne var uundgåelige. Ingen har nogen sinde kæmpet for at bevare magten over en blandet mængde uden at blive trukket ned ved det – han kommer uundgåeligt til at lempe sig efter deres lavere krav i stedet for stadig at følge sin egen bedre indsigt.

Menneskenaturens hemmeligheder er sjældent blevet åbenbaret på en måde, der er bedre skikket til at vise betydningsløsheden af overfladiske domme, end for Girolamo Savonarolas vedkommende, men vi kan uden at lukke øjnene for kendsgerningerne bøje os for ham, når vi betragter hans liv som et drama, i hvilket omskiftelserne i udvortes henseende ledsagedes af tilsvarende forandringer i det indre. Og indtil det

tidspunkt, da hans umiddelbare indflydelse på de politiske forhold lige var begyndt, er der al sandsynlighed for, at hans brændende trang til magt var gået op i hans glødende begejstring for Gud og menneskeheden.

Når de gamle ofrede en okse til Jupiter, plejede de at kridte den over på de mørke steder, for at den skulle tage sig ud, som om den var helt hvid. Lad os kaste kridtet og dristigt tilstå, at offeret har pletter – det var alligevel ikke forgæves, at hans mægtige hjerte lagdes på alteret for menneskehedens højeste forhåbninger.

6. Frygtens klædebon

Klokken seks om aftenen var de fleste glade over, at den ny Karl den Stores indtog var vel overstået. For dem, der stod på tagene og så det lange tog med dalen og de grønne højder som baggrund, var det ganske vist et stort øjeblik, da trompeternes og trommernes klang og lyden af hestenes hovslag begyndte at blande sig med klokkernes klemten, og det hele tog sig overmåde pragtfuldt ud. Men for signoriet, som havde stået og ventet på tribunerne ved porten, og som, da tidens fylde kom, måtte gå den mægtige gæst i møde med deres ordfører i spidsen, havde det været en noget blandet fornøjelse. Havde messer Luca Corsini haft en kort latinsk velkomsthilsen med tydelige bogstaver hængende ud af munden, ville forvirringen ikke være blevet så stor, da det begyndte at regne, og folk og heste blev så utålmodige, at han blev afbrudt i sine vel udarbejdede sætninger, så at repræsentanterne for den lærde by måtte indskrænke sig til at byde kongen velkommen med en improviseret tale på fransk. Dette havde imidlertid givet Tito, der som sekretær havde sin plads bag signorerne, lejlighed til at udmærke sig.

"En af jer må gå frem og sige et par ord på fransk," sagde Soderini, men ingen af de høje herrer turde udsætte sig for at gå i stykker. "I, Francesco Gaddi – I kan tale." Gaddi tvivlede imidlertid om sine evner, puffede til Tito og sagde: "Gør I det, Melema." Tito trådte straks frem og sagde med en mine af naturlig ydmyghed, der faldt ham lige så naturlig som at gå, de få ord, der skulle siges i signoriets navn.

Der var også andre ting, der ikke ganske tog sig ud, som man havde ventet. Var alt gået efter bestemmelsen, ville processionen af florentinske gejstlige og lægfolk ikke have fundet vejen spærret, så den var nødt til at gå om ad smågaderne og først kunne møde kongen ved domkirken. Det ville også have hjulpet svært på den unge konges beundreres fantasi, i fald han mere havde lignet Karl den Store og mindre en i en fart lavet karikatur. Man kunne have ønsket, at Italiens ugudeligheds svøbe og "kvindernes æres ridder" havde haft mindre ynkelige ben, at hans mund ikke havde været så bred som en krokodilles, og at hans næse og hoved havde været mindre kolossale. Men de tynde ben hvilede på et dækken, der var broderet med guld og perler, og ansigtet var blot som en lakune på nogle få kvadrattommer i alt det sorte fløjl og guld – det hele var umådelig pragtfuldt.

Og folket havde råbt *Francia! Francia!* med en begejstring, der stod i forhold til den pragt, tronhimlen var udstyret med – i henhold til, hvad der havde været skik fra Arilds tid af, havde de revet den i stykker som deres retmæssige bytte; de kongelige læber havde kysset alteret; Hans Majestæt og hans følge var endelig indkvarterede i paladset i Via Larga, de andre herrer anbragt rundt om i de fornemme huse i Firenze, og den skrækkelige soldateske lagt i lejr på Pratoen og andre åbne steder. Dagens arbejde var endt.

Gaderne frembød imidlertid endnu et overraskende skue, som florentinerne aldrig før havde oplevet i november måned. I stedet for, at der ellers rugede et mørke over byen, som kun hist og her blev afbrudt af en svagt brændende lampe foran et eller andet helgenbillede eller af en stærkere lysstrøm fra en

åbentstående dør, hang der lamper uden for alle vinduerne, så at man kunne gå lige så sikkert og bekvemt som om dagen – det var umådelig pragtfuldt.

Omkring klokken otte gik Tito Melema igennem de oplyste gader. Han var på vejen hjem. Han havde hele dagen igennem haft en lønlig angst at kæmpe med og havde omsider set sit snit til at slippe ubemærket bort. Da han i ro og mag fik overvejet situationen, håbede han, at han kunne indrette sig således efter den og belave sig på at tage imod alle muligheder, at han kunne blive sin barnagtige frygt kvit. Havde han blot ikke ladet sig overraske således, at han ikke havde åndsnærværelse nok til at kendes ved Baldassare – det ville i alle måder have været heldigst for ham; følelsen af, at han med velberåd hu tilføjede sin fader ondt, pinte ham endnu; han ville meget hellere have, at Baldassare skulle have det godt. Men nu havde han intet valg; det eneste, han havde at gøre, var at tænke på sig selv.

Som han opfyldt af disse tanker drejede om ad Borgo Santa Croce, hørte han lyden af hammer og ambolt. Han fremskyndede sin gang, for han havde fået en velkommen idé. Han vidste, at lyden kom fra Niccolo Caparras værksted, et navnkundigt sted, der søgtes af alle florentinere, som satte pris på smukt smedearbejde.

Tito trådte ind og blev stående ganske stille, for han vidste, at det ikke ville nytte at sige noget, før Niccolo behagede at holde inde og tage notits af ham.

Niccolo nikkede godmodigt til ham, idet han vendte sig om fra ambolten og hvilede hammeren på hoften.

"Hvad er der på færde, messer Tito? Forretninger?"

"Ja vel, Niccolo; ellers havde jeg ikke turdet forstyrre jer, når I arbejder uden for den sædvanlige tid, for så kan jeg tænke, det er noget, der haster."

"Jeg har stået ved mit arbejde hele dagen – lavet økser og spydspidser. Og enhver tosse, der er kommet her forbi, har stukket sit fårehoved ind og sagt: 'Skal du ikke ud og se på den franske konge og hans soldater, Niccolo?' og hver gang svarede jeg: 'Nej, jeg skøtter ikke om at se deres ansigter – jeg vil hellere se deres bag.'"

"Laver I da våben til borgerne, Niccolo, for at de kan have noget bedre end rustne leer og spid, i fald der bliver oprør?"

"Vi får at se. Våben er altid gode, og det er rimeligt nok, at Firenze får brug for dem. Munken siger, at vi må have Pisa igen, og jeg holder med munken, men jeg gad nok vide, hvordan den forjættelse skal gå i opfyldelse, hvis vi ikke får Fuldt op af gode våben. Munken ser et godt stykke frem, det tror jeg, men han forstår vist ikke at fange fugle blot ved at blinke ad dem, som visse folk prøver at gøre. Han giver sig kun af med, hvad der er mening i. Men I er et stykke af en medicæer, messer Tito Melema. *Ebbene*, det har jeg selv været, inden vinen begyndte at blive sur. Nå, hvad vil I så?"

"Jeg vil blot vide, hvad den smukke panserskjorte koster, som jeg så hænge her forleden dag. Jeg ville gerne købe den til én, der kan have sådan en nødig under sin vams."

"Så lad ham selv komme og købe den," sagde Niccolo afvisende. "Jeg er temmelig nøjeseende med, hvad jeg sælger, og hvem jeg sælger det til. Jeg holder nok af at kende mine kunder."

"Jeg kender nok eders skrupler, Niccolo; men det er jo blot et forsvarsvåben; det kan ikke gøre nogen fortræd."

"Det er sandt nok, men det kan have til følge, at en mand føler sig tryg, hvis han skulle have lyst til at gøre en anden fortræd. Nej, nej, det er ikke mit eget arbejde, men det er et smukt stykke arbejde af Maso fra Brescia. Jeg ville nødig have det på kroppen af en slyngel. Jeg må vide, hvem der skal have det."

"Nå ja, oprigtig talt, Niccolo mio, det er mig selv, der vil have den," sagde Tito, som vidste, at det ville være frugtesløst at prøve på at overtale ham. "Sagen er, at jeg rimeligvis kommer til at gøre en rejse, og I ved nok, hvad det vil sige i disse tider. I mistænker da ikke mig for at pønse på forræderi imod republikken?"

"Nej, jeg ved ikke noget ondt om jer," sagde Niccolo. "Men har I råd til at købe den panserskjorte? Jeg borger ingen noget. Den koster tyve guldstykker. I har formodentlig ikke så mange penge hos jer, så lad det vente til i morgen."

"Jeg har tilfældigvis pengene hos mig," sagde Tito. "Jeg vil nok have den med hjem nu."

Niccolo tog den smukt forarbejdede panserskjorte, som, da den faldt sammen, ikke fyldte mere end to håndfulde. "Så tag den da," sagde han, da Tito havde talt guldstykkerne op i hånden på ham. "Den er bestemt til at snyde sværd eller dolk eller pil, men jeg for mit vedkommende kunne aldrig få mig til at tage sådan en tingest på. Det er ligesom at gå omkring med frygten på sig."

Niccolos ord gjorde et stærkt og ubehageligt indtryk på Tito, men han smilede og sagde: "Å, Niccolo, vi lærde folk er alle sammen krystere. Man får ikke armkræfter af at føre pennen som af at svinge hammeren. Addio."

Han stak panserskjorten ind under kappen og skyndte sig over Ponte Rubaconte.

7. Den unge hustru

Imidlertid gik Romola op og ned ad gulvet i det gamle bogværelse; hun tænkte på Tito og længtes efter, at han skulle komme hjem.

Der var kun få smukke ansigter, som ikke havde været ved vinduerne den dag for at se på den franske konge og hans følge. Et af disse få ansigter var Romolas. Hun havde holdt sig borte fra alle festligheder, lige siden hendes fader døde – han var død for tre måneder siden, ganske pludseligt, siddende i sin stol.

Romola var noget vred på sig selv, når hun tænkte tilbage på hans død, for allerede under det første udbrud af hendes sorg havde den tanke uimodståeligt gjort sig gældende hos hende: "Måske bliver mit samliv med Tito nu mere fuldkomment."

Hendes drøm om det liv, de alle tre skulle føre sammen i udelt lykke, var nemlig ikke helt gået i opfyldelse; den kronede Ariadne, som der regnede roser ned over, havde mærket mere og mere til uventede torne. Det var ikke Titos skyld, forsikrede Romola atter og atter sig selv. Han var stadig blidheden selv over for hende og også over for faderen. Men det lå i sagens natur – det indså hun nu grandt –, at ingen andre end hun kunne blive ved, måned efter måned og år efter år, tålmodigt at opfylde alle faderens ensformige fordringer. Selv hun, hvis kærlighed til faderen havde været hendes unge års eneste lidenskab og religion, havde ikke altid været tålmodig, men jævnligt gjort oprør indvendig. Tito havde ganske vist, før de blev gift, og endog nogen tid efter, tilsyneladende været mere utrættelig end hun, men den gang havde det naturligvis nyhedens interesse. Romola sagde til sig selv, at hun havde

været meget tåbelig og uvidende; nu var hun blevet klogere og ville ikke forlange urimeligheder af den mand, hun havde skænket sin kærlighed. Den sorg, det havde været hende at se faderen måned efter måned gå mere og mere over fra sin løftede stemning til ny skuffelse, efterhånden som Tito ofrede ham mindre og mindre af sin tid, idet han gjorde venlige undskyldninger, fordi han ikke vedblev at bidrage til det fælles værk – den sorg, sagde hun til sig selv, var ikke Tito, men snarere deres uundgåelige skæbne skyld i. Når han blev kortere og kortere hos hende, var det, fordi de næsten aldrig kunne være alene sammen. Hans kærtegn var ikke mindre ømme: når hun en aften frygtsomt bad ham om at blive hos hendes fader i stedet for at gå et sted hen, hvor han ikke absolut behøvede at gå hen, undskyldte han sig med en så elskværdig munterhed og syntes at dvæle hos hende med en sådan inderlighed, før han kunne rive sig løs fra hende, at det blot skar hende en lille smule i hjertet, når hun gik til sin fader og søgte at mildne hans ærgrelse og skuffelse, mens hun i sit stille sind havde travlt med at gruble over, hvordan Tito kunne være så god, som hun havde troet, og dog finde det umuligt at ofre sine selskabelige fornøjelser. Hun ville selv gerne have haft mere munterhed, mere beundring ind i sit liv – hun gav ganske vist frivilligt afkald på den for faderens skyld, og hun ville have givet afkald på endnu meget mere blot for at føje Tito. Det var klart, at der var stor forskel på deres væsen, men det var måske blot den naturlige forskel imellem mand og kvinde, der gjorde hendes følelser stærkere, og hun søgte at overtale sig selv til at tro, at hvis der var nogen anden forskel, var det ham, der var den overlegne. Tito var virkelig kærligere, sagtmodigere og mindre

stolt end hun; han svarede aldrig vredt, han mødte alle klager med fuldkommen blidhed; han smuttede blot så stilfærdigt, som han kunne, fra alt, hvad der var ubehageligt.

Det ligger til enhver storslået natur at mistro sig selv og tvivle om sine egne indtryks sandhed, idet den er sig bevidst, at der gives muligheder, som ligger uden for dens synskreds, og Romola følte sig så meget mere dreven til at mistro sig selv, som det var hende om at gøre at forklare den skuffelse, hendes samliv med Tito var hende, på en sådan måde, at både hendes kærlighed og hendes stolthed blev tilfredsstillet ved det. Skuffelse? Ja, der kunne ikke bruges noget mildere ord. Måske blev alle kvinder skuffede, men der havde nu været noget særligt ved den skæbne, der var blevet hende til del: hendes forhold til faderen havde krævet usædvanlige ofre af hendes mand. Tito havde i sin tid troet, at hans kærlighed ville gøre ham det let at bringe disse ofre, men den havde ikke været stor nok til det. Hun havde ingen ret til at blive vred over, at hun havde været hildet i et selvbedrag. Nej, vrede måtte der ikke være tale om; Romola syntes, at hun kunne finde sig i alt, kun ikke i en følelse af, at Tito bar sig uværdigt ad. Når det havde knuget hende om hjertet i de ensomme timer, hun havde tilbragt med faderen i de sidste måneder af hans liv, var det ikke Titos skyld; og nu – det var det håb, der havde påtrængt sig hende straks, så snart faderen døde – nu var der ikke længere noget påtrængende krav, der kunne skille hende fra hendes husbond; deres liv ville nu flyde sammen i én strøm, deres virkelige ægteskab ville begynde.

Men følelsen af, at dette håb, der spirede frem af hendes faders død, var en synd, øgede hendes iver for at opfylde hans

livs højeste ønske. At ære hans minde på den måde var alt, hvad hun kunne gøre for at sone en tanke, der syntes at medføre glæde over hans død. Det arbejdsomme, tarvelige liv, hvis kæreste håb var blevet skuffet, og som til sidst havde været hyllet i fuldstændigt mørke, var nu forbi, og alt, hvad der var tilbage af det foruden ligstenen i Santa Croce og den ufuldendte kommentar til Titos tekst, var den samling håndskrifter og oldsager, han havde efterladt sig, frugten af et halvt århundredes flid og nøjsomhed. Romola følte det som en hellig pligt at få det ønske med hensyn til faderens bogsamling opfyldt, der havde været hans livs ærgerrighed.

Det kostelige efterladenskab var sikret imod kreditorer, for da det, efter at alt var gjort op, viste sig, at der var en underbalance af et tusinde guldstykker, skød Bernardo del Nero, på trods af at han langt fra hørte til de rigeste florentinere, denne efter datidens forhold betydelige sum til, i håb om, at staten ville betale ham den tilbage, når kardinalen for øvrigt havde fået sagen i orden. I den sidste halve snes dage var nu imidlertid alt det håb, man havde sat til Medicierne, bristet, og selve de berømte medicæiske samlinger i Via Larga var i fare for at blive splittet d. Franske agenter havde allerede begyndt at få øjnene op for, at sådanne smukke antikke gemmer som dem, Lorenzo havde samlet, rettelig burde tilhøre Europas første nation, og hvad den medicæiske bogsamling angik, så ville staten, som nu var ejer af den, rimeligvis med glæde sælge den; den havde en krig med Pisa hængende over hovedet på sig og var sikker på at komme til at betale svære subsidier til den franske konge, så den foretrak utvivlsomt penge for håndskrifter.

For Romola havde hovedinteressen ved disse alvorlige politiske omskiftelser samlet sig om opfyldelsen af hendes faders ønske. Den lærde opdragelse, hun havde fået, havde holdt hende borte fra det virkelige livs interesser og havde vænnet hende til at tænke sig heltebedrifter og store ideer som noget, der ingen ting havde at gøre med den ordinære nutid, til at interessere sig mere for Pnyx og Forum end for de levende florentineres forhandlinger. Mediciernes forjagelse betød derfor for hende ikke andet end kuldkastelse af hendes håb med hensyn til faderens bogsamling. Hun vidste, at det var strenge tider for venner af Medicierne som hendes gudfader og Tito, men det var udelukkende kærlighed til hendes faders minde og iver for at opfylde sin pligt imod ham, der havde vakt den interesse, hun nu omfattede begivenhederne i det offentlige liv med.

Denne ny personlige interesse havde til sidst vakt trang hos hende til at forstå, hvilken indflydelse Fra Girolamos prædiken ventelig ville kunne få på begivenhedernes gang. I dag havde hun for første gang været henne og hørt en af adventsprædikenerne. Da Tito var gået fra hende, havde hun pludselig besluttet sig til det, og efter at have besøgt sin faders grav i Santa Croce var hun gået hen i domkirken. Erindringen om optrinnet ved Dinos dødsleje levede endnu i hende, således at hun kunne kalde den frem, når hun ville, men den var trængt i baggrunden af hendes ægteskabelige livs erfaringer og bekymringer. De nye følelser og spørgsmål, som dette optrin halvt havde vakt i hende, var blevet trængt tilbage igen af den hengivenhed og tillid, hvormed hun gav sig sin husbond i vold. Fra Girolamos stemme og skikkelse stod således for hende, at

hun ventede, at hans prædiken kunne gribe hende til trods for, at han var en indskrænket munk; den gjorde heller ikke anden virkning på hende end at uddybe det indtryk, hun havde af, at denne fanatiske prædikant, når alt kom til alt, var en mand, hun kunne føle personlig agtelse og ærbødighed for. Hans spådomme og formaninger vakte simpelt hen hendes opmærksomhed, men hun følte ingen rædsel, ingen samvittighedsnag over for dem; det var som en fjern torden, der lød imponerende, men ikke kunne ryste hende; men da hun hørte Savonarola nedkalde martyriet over sig, græd hun som alle de andre; hun følte sig grebet af en ny følelse, en sælsom sympati med noget, der lå uden for alle hendes livs interesser.

Men hvor stærk denne forbigående følelse end var, syntes den at ligge helt uden for hendes livs inderste lønkammer og helligdom. Hun tænkte slet ikke på Fra Girolamo nu, hun lyttede ivrigt efter sin husbonds trin. I de tre måneder, de havde været ene sammen, havde hun hver dag tænkt sig, at nu skulle deres samliv antage en mere fuldkommen form. Hun vidste, at hun undertiden var lidt for bedrøvet, lidt for optaget af sin faders minde, lidt for kritisk eller kold, når Tito fortalte om, hvad folk sagde eller gjorde i den verden, han færdedes i, lidt for ivrig til at gøre gældende, at når de levede ganske tarveligt, som hendes fader havde gjort, kunne de blive i stand til at betale Bernardo del Nero og fjerne vanskelighederne med hensyn til bogsamlingen. Det var ikke muligt, at Tito kunne føle så stærkt på dette punkt som hun, og det var for meget forlangt, at han skulle give afkald på behageligheder, som han virkelig arbejdede for. Næste gang, når Tito kom hjem, ville hun

omhyggeligt trænge alt det tilbage, der syntes at skille hende fra ham.

Hun ventede og lyttede længe, for Tito var ikke gået lige hjem, efter at han var gået fra Niccolo Caparra; først to timer efter, at han var gået over Ponte Rubaconte, hørte Romola den store dør dreje sig på sine hængsler. Hun skyndte sig ud på trappen. Der hang en lampe over den, og de kunne tydeligt se hinanden. De atten måneder havde forandret Romolas ansigt mere end Titos; udtrykket var blevet ydmygere, mindre koldt og mere ømt, og som hun stod der blussende af glæde over, at den lange ventetid var til ende, var hun meget yndigere end den dag, da Tito så hende for første gang.

Han tvang sig til at smile, da hun sagde: "Du er træt, Tito; det har været en anstrengende dag, ikke sandt?"

Maso var der, og der blev ikke sagt mere, før end de var kommet igennem forværelset og havde lukket døren til bogværelset efter sig. Der brændte en livlig ild i den store kamin; det var en velkomsthilsen til Tito, skønt han kom så sent, og Romolas blide stemme var en anden.

Han vendte sig lige netop om og kyssede hende, så tog han sin kappe af, gik hen til en højrygget stol ved kaminen, smed sig i den, kastede sin hue og sagde, ikke gnavent, men i en træt, formanende tone, idet det gøs let i ham: "Jeg ville ønske, Romola, at du ville opgive at sidde her i bogværelset. Vore egne værelser er virkelig hyggeligere i denne kulde."

Romola følte sig stødt. Hun havde aldrig set Tito være så ligegyldig, han plejede at være fuld af livlig opmærksomhed over for hende.

"Det undrer mig, at du har glemt, at jeg er ved at lave et katalog efter den ny plan, fader ønskede lagt til grund," svarede hun, idet hun så spændt på ham, som om hun søgte at finde spor af legemlig træthed hos ham, der kunne tjene ham til undskyldning. "Du har jo ingen tid til at hjælpe mig, så jeg må arbejde hårdt."

Tito undgik Romolas blik; lukkede øjnene og strøg sig med hænderne over ansigt og hår. Han følte, at hans væsen var anderledes, end det plejede at være, men han ville gøre det godt igen i morgen. Den hemmelige frygt, der på så skrækkelig en måde var vågnet i ham igen, og som ville have fjernet Romola fra ham for bestandig, i fald hun havde kendt den, fremkaldte en følelse hos ham, som om de allerede var begyndt at blive fremmede for hinanden, en følelse af uvilje over for en kvinde, hvis agtelse han var udsat for at miste. Denne følelse var kommet bag på ham, og han ærgrede sig over, at han var så kold imod hende, men han kunne ikke pludselig tvinge sig til at lægge varme i sine ord og blikke; han kunne ikke drive det videre end til at gøre en undskyldning. "Jeg har det ikke godt, Romola; du må ikke undre dig, i fald jeg er gnaven."

"Å, du har haft så meget at gøre i dag, som nok har kunnet gøre dig træt," sagde Romola, idet hun knælede ned ved siden ad ham og lagde sin arm på hans bryst, mens hun kærtegnende strøg hans hår tilbage. "Men hvad er det, du har under din vams, Tito?" Vedblev hun, idet hun med et sæt tog armen til sig og så spørgende på ham. "Det er jo hårdt som jern."

"Det *er* jern – det er en panserskjorte," sagde han. Han var belavet på, at hun ville blive overrasket og spørge, og han talte

ganske roligt, som om der ingen grund var til at forhaste sig med at forklare den ting.

"Var der nogen fare på færde i dag?" sagde Romola. "Har du lånt den til processionen?"

"Nej, det er min egen; jeg bliver nødt til at gå med den til stadighed i nogen tid."

"Hvad er det for en fare, der truer dig, Tito?" sagde Romola forskrækket, idet hun atter klyngede sig op til ham.

"Enhver, som ikke er en indædt fjende af Medicierne, er udsat for fare i disse tider. Du skal ikke se så forknyt ud, Romola; den skjorte vil skærme mig imod stimænd." Han lagde armen om hendes hals og smilede. Dette lille ordskifte havde brudt isen, så det kærlige væsen atter kunne komme frem.

"Men er gudfader da ikke også i fare?" sagde Romola. "Han tager ingen sådanne forholdsregler – burde han ikke gøre det? Han må jo være mere udsat for fare end du, der har så ringe indflydelse i sammenligning med ham."

"Just fordi jeg har så ringe indflydelse, er jeg mere udsat for fare," sagde Tito rask. "Jeg mistænkes stadig for at være spion, og folk som messer Bardo er sikre på grund af deres stilling og deres udstrakte familieforbindelser, der omfatter alle partier, mens jeg er en græker, som ingen ville hævne."

"Men Tito, er det frygt for nogen bestemt person eller blot en ubestemt frygt for fare, der har bragt dig på den tanke at gå med den panserskjorte?" sagde Romola, som ikke kunne værge sig imod en følelse af, at der var noget nedværdigende i Titos frygt.

"Man har truet mig," sagde Tito. "Men jeg vil ikke have talt om den ting, Romola. Du må ikke sige noget om det til din

gudfader."

"Nej, det skal jeg ikke," sagde Romola, "når du vil have, at det skal være en hemmelighed. Men kæreste Tito," vedblev hun i en kærlig, bekymret tone, "det må jo gøre dig meget ulykkelig."

"Hvad må gøre mig ulykkelig?" sagde han, idet der fo'r en næsten umærkelig trækning over hans ansigt.

"Denne frygt – denne tunge rustning. Det gyser i mig, når jeg føler den under min arm. Det ligner slet ikke min glade, strålende Tito."

"Du vil altså hellere vide mig udsat for fare, når jeg er borte fra dig?" sagde Tito smilende. "Nå ja, hvis du ikke bryder dig om, at jeg får en dolk eller en kugle i livet, så behøver jeg jo heller ikke at bryde mig om det. Så lader jeg være at gå med den panserskjorte – skal jeg?"

"Nej, Tito, nej, det er tåbeligt af mig. Bryd dig ikke om, hvad jeg sagde. – Fortæl mig, hvad der er foregået i dag," vedblev hun. "Løb alting vel af?"

"Udmærket. Først og fremmest kom regnen og afbrød Lucca Corsini i hans tale, som ingen skøttede om at høre, og en tungerap person – nogle siger, at det var Gaddi, andre, at det var Melema, men det gik virkelig så hurtigt, at ingen rigtig ved, hvem det var – havde den ære så kortfattet som muligt at byde Hans allerkristeligste Majestæt velkommen i Firenze."

"Det var dig, Tito, det er jeg vis på," sagde Romola med et strålende smil. "Og hvad så?"

"Å, så var der en stor udstilling af våben og ædelstene og ridetøj, og der var støjen og stimen, og folk råbte, og Hans allerkristeligste Majestæt smilede, så munden gik helt op til ørerne på ham, og så blev der smigret en hel del for ham, og der

blev spist og spillet. Jeg var hos Tornabuonis. Jeg skal fortælle dig det i morgen."

"Ja, kære, det kan godt vente. Men er der håb om, at det kan ende fredeligt for Firenze?"

Tito trak på skuldrene. "Firenze får ikke fred, uden at det betaler godt for den, det er klart."

Romolas ansigt formørkedes, men hun tog sig i det og sagde muntert: "Du kan ikke gætte, hvor jeg har været henne i dag, Tito. Jeg har været i domkirken og hørt Fra Girolamo."

Det gav et sæt i Tito; han kom straks til at tænke på, at Baldassare var gået ind i domkirken, men Romola lagde en anden betydning i udtrykket i hans ansigt. "Det undrer dig, ikke sandt? Det faldt mig pludselig ind. Jeg vil vide ordentlig besked om de offentlige anliggender nu, og så besluttede jeg, at jeg selv ville høre, hvad munken lovede folket i anledning af franskmændenes komme."

"Nå, og hvad syntes du så om profeten?"

"Han har virkelig en hemmelighedsfuld magt, den mand. En hel del af hans prædiken var, som jeg havde ventet, men én gang blev jeg sælsomt betaget – jeg kom til at græde som alle de andre."

"Tag dig i agt, Romola," sagde Tito skæmtende, idet han følte sig lettet ved, at hun ingen ting sagde om Baldassare. "Du har hang til fanatisme. Jeg kommer nok til at opleve, at du ser syner ligesom din broder."

"Nej, det gik alle andre lige sådan. Han rev alle med. Der var endog en fæl gammel mand med. Et reb om halsen, en undløben fange, antager jeg, der var tyet ind i kirken – han

havde sådanne vilde øjne. Jeg så store tårer rulle ned ad hans kinder, mens han stod og stirrede og lyttede."

Der blev en lille pause; omsider sagde Tito. "Jeg så ham også. Jeg stod uden for kirken med Lorenzo Tornabuoni, da han løb der ind. Han var løbet fra en fransk soldat. Så du ham igen, da du kom udenfor?"

"Nej, han fulgtes ud med vor gode gamle Piero di Cosimo. Men du trænger til at komme til ro, Tito. Får du ondt?"

"Ja," sagde Tito, idet han rejste sig. Den skrækkelige følelse af, at han måtte gå i en stadig angst for, hvad Baldassare havde sagt eller gjort, overvældede ham.

8. Billedet

Fire dage senere var Romola på vej til Piero di Cosimos hus i Via Gualfondo. Nogle af de gader, hun måtte igennem, var fulde af franskmænd, der så sig om i Firenze, og af florentinere, der så på franskmændene, og det var just ikke helt venskabelige og beundrende blikke, de sendte hinanden. Franskmændene, der følte sig som Europas første nation, påtog sig uvilkårligt en overlegen mine, og florentinerne, der havde gjort sig så megen ulejlighed med at agere elskværdige værter, var ved at blive gnavne på deres alt for overlegne gæster.

Efter at de første behageligheder var udvekslet og de første fester til ende, viste det sig nemlig, at den ny Karl den Store betragtede Firenze som en erobret by; han talte om at lade sin statholder blive tilbage i den og tænkte på at kalde Medicierne tilbage, hvilket syntes at være en underlig logik af dette Guds udkårne redskab i betragtning af, at Piero di Medicis af folket forkastede politik havde været Firenzes eneste brøde imod Frankrigs majestæt. Og Firenze var bestemt på, at det ikke ville underkaste sig. Denne beslutning kom stærkt til orde under forhandlingerne i det gamle palads, og den begyndte at give sig tydeligt til kende i gaderne og på torvene, hvor som helst der var lejlighed til at håne en uforskammet franskmand. Under disse omstændigheder var det just ikke behageligt for fine damer at færdes i gaderne, men Romola hyllede sig i sin kåbe og sit sorte slør og følte sig tryg nok med gamle Maso ved sin side.

Og hun var meget opsat på at besøge Piero di Cosimo. En kopi af billedet af hendes fader som Ødipus, som han for længe siden havde lovet hende, var endnu ikke færdig; Piero var så

uberegnelig – undertiden lagde han et arbejde til side i hele måneder, undertiden satte han det hen i en krog, hvor det så kunne blive helt glemt – og hun anså det derfor for nødvendigt at holde øje med ham. Hun var malerens yndling, og han var tilbøjelig til at gøre alt, hvad hun ønskede, men ingen tilbøjelighed kunne sikre en imod hans luner. Han havde lovet hende billedet færdigt nu, og Romola var overmåde opsat på at få en kopi af det eneste portræt af sin fader, der eksisterede.

Romola havde af sær nåde lov til at komme ind til maleren uden i forvejen at have meldt sit komme. Hun åbnede lemmen og kaldte på Piero, ligesom den lille pige med æggene havde gjort, da Tito kom til ham. Piero svarede straks, men da han lukkede døren op og så Romola, sagde han: "Å, madonna Romola. Er det jer! Jeg troede, det var mine æg, dem længtes jeg efter."

"Jeg bringer jer noget, der er bedre end hårdkogte æg, Piero. Maso har en lille kurv fuld af kager og confetti med til jer," sagde Romola smilende, idet hun slog sløret tilbage og trådte ind i huset. "Jeg ved, at I holder meget af den slags ting, når I kan få dem uden ulejlighed. Tilstå det kun."

"Ja, jeg ved nok, hvad jeg får de godter for," sagde Piero. "I vil stoppe munden på mig med dem, mens I skænder på mig. Nå, gå ind i værelset ved siden af, så skal I se, at jeg dog har gjort noget ved billedet, siden I så det sidst, om det end ikke er helt færdigt endnu. Men jeg lovede heller ingen ting, det vogter jeg mig altid for."

Romolas billede stod på gulvet op ad væggen, og Piero tog det for at bære det hen i lyset. Men idet han tog det, kom der et andet billede til syne; det var den skitse, han havde malet med

Titos portræt, og som han i de sidste dage havde taget fat på igen.

"Det er jo Tito!" udbrød Romola forbavset.

Piero, som rent havde glemt skitsen, vendte sig om og trak på skuldrene, ærgerlig over sin distraktion.

"Det var da et løjerligt billede," sagde hun. "Hvornår har I malet det, og hvad skal det betyde?"

"Å, det er blot et indfald," sagde Piero, idet han lettede kalotten og kløede sig i hovedet. "Jeg måtte have et smukt ungt ansigt til det, og jer mands passede nu netop."

Han tog billedet og holdt det således, at bagsiden vendte imod Romola, mens han lod, som om der var noget, han så efter på det; derpå stillede han det til side, som om det ikke var værd at se på. Romola, som ikke kunne glemme panserskjorten, og som undrede sig over dette mærkværdige træf, at Tito var blevet fremstillet som grebet af angst, gik hen til ham og sagde: "Nej, sæt det ikke hen, lad mig se på det igen. Den mand dér med rebet om halsen – jeg så ham – jeg så jer gå hen til ham i domkirken. Hvorfor har I stillet ham sammen med Tito?"

Piero syntes ikke, der var andet for end at sige en del af sandheden. "Det var et rent træf," sagde han. "Manden løb sin vej – han løb op ad trappen og greb fat i jer mand – han snublede formodentlig. Jeg stod tilfældigvis ved siden af og så det, og så syntes jeg, at den uhyggelige gamle fyr var et godt emne. Men det har ingen ting at betyde," vedblev Piero, idet han lagde billedet op på en høj hylde. "Kom nu hen og se på Oedipus."

Han havde været lidt for ivrig til at unddrage hende synet af billedet og havde fremkaldt netop det indtryk, han ville

forebygge – at der i virkeligheden var noget ubehageligt, noget for Tito uheldigt i de forhold, der havde givet anledning til billedet. Men dette indtryk bragte hende til tavshed. Hendes stolthed og finfølelse krympede sig ved at stille spørgsmål, som kunne synes at antyde, at hun nærede om så blot den svageste mistanke til Tito. Hun sagde blot så roligt, som hun kunne: "Han så sær og ynkelig ud, den fange. Ved I mere om ham?"

"Nej; jeg viste ham vej til herberget, det er alt, hvad jeg har at sige om ham. Se nu her, Oedipus' ansigt er næsten færdigt; sig mig, hvad I synes om det?"

Romola samlede nu hele sin opmærksomhed om sin faders portræt og stod længe tavs og så på det. "Å," sagde hun omsider, "I har gjort, hvad jeg bad jer om – I har givet det et mere lyttende udtryk. Kære Piero," vedblev hun, idet hun vendte sig om imod ham med strålende, tårefulde øjne, "jeg er jer meget taknemmelig."

"Det er det, jeg ikke kan fordrage hos jer kvinder," sagde Piero, idet han utålmodigt sparkede til noget af det skrammel, der lå og flød på gulvet, "I skal altid være følelsesfulde, hvor der ikke er spor af grund til det. Hvorfor skulle I være mig taknemmelig for et billede, I betaler mig for, så meget mere, som jeg lader jer vente på det? Og når jeg maler et billede, skulle jeg mene, at det er i min egen interesse, at jeg gør det så godt, som jeg kan. Skal I takke en mand, fordi han ikke er en slyngel eller et fæ? Det er nok, når han selv takker messer Domeneddio, fordi han hverken har gjort ham til det ene eller det andet."

"Nå, I gnavne Piero, jeg glemte, hvor besk I er. Se der, put det sukkergodt i munden," sagde Romola smilende igennem tårer.

"Det smager godt, madonna Antigone," sagde Piero, idet han greb ned i kurven efter et stykke konfekt til. Han havde ikke spist andet end hårdkogte æg de sidste fjorten dage.

"Nå, farvel, Piero," sagde Romola, idet hun satte kurven fra sig. "Jeg lover jer, at jeg skal lade være at sige tak, hvis I snart gør portrættet færdigt. Jeg skal sige, at det ikke er andet, end hvad I skylder jert gode navn og rygte."

"Godt," sagde Piero, idet han meget beleven hjalp hende med at sætte slør og kåbe til rette.

"Det var rart, at hun ikke spurgte mere om den skitse," tænkte han, da han havde lukket døren efter hende. "Det ville gøre mig ondt, om hun anede, at jeg finder, at hendes smukke mand passer godt som model til en kryster. Men jeg tog det behændigt; hun tænker ikke mere på det."

Han tog fejl – Romola kunne ikke værge sig imod den tanke, at der var en forbindelse imellem panserskjorten og mødet imellem hendes mand og fangen, der havde fundet sted om morgenen samme dag, som panserskjorten blev anskaffet. Havde maleren set det udtryk af skræk, han havde lagt i Titos ansigt? Hvad betød det alt sammen?

"Det betyder ingen ting," sagde hun til sig selv. "Det er et rent træf. Skal jeg spørge Tito om det?" Hendes forstand sagde: "Nej, jeg vil ikke spørge ham om noget, han ikke af sig selv taler om; det er et brud på den tillid, jeg skylder ham." Hendes hjerte sagde: "Jeg tør ikke spørge ham."

9. Et øjebliks triumf

"Den gamle fyr er forsvundet; han tog til Arezzo næste morgen; han holdt formodentlig ikke af at lugte franskmænd, efter at han havde været deres fange. Jeg forhørte mig om ham i herberget; jeg ville vide, om de suppekogende munke havde fundet ud af, om han var rigtig i hovedet eller ikke. De sagde, at der ingen tegn var til, at han var forrykt – han tog blot ingen notits af, hvad man spurgte ham om, og så ud, som om hans tanker var mange mil borte. Han var en løjerlig gammel tiger. Jeg gad nok vide mere om ham."

Det var i Nellos stue, Piero di Cosimo sagde dette, den fireogtyvende november, akkurat en uge efter, at franskmændene havde holdt deres indtog. Der var en fem-seks mennesker, skønt det var en temmelig usædvanlig tid, klokken tre om eftermiddagen, men hele Firenze var på benene i forventning om vigtige politiske begivenheder.

Nello sad på bordet ved vinduet og klimprede på sin lut, mens han så ud på piazzaen. Nu lagde han lutten fra sig og sagde: "Ja, jeg ville ikke for et guldstykke have undværet det syn, da de franske soldater med deres brede sko sjokkede efter deres fange. Det kommer der ud af, at man forlader sin stue for at rage fornemme hager. Sådan går det altid; jeg kan aldrig vende mig bort fra denne jordens navle, uden at der sker noget her på piazzaen."

"Ja, I burde have været med," sagde Piero, "om så blot for at se, hvor forskrækket jer yndling grækeren blev; det var, som om Satanasso havde slået klo i ham."

"Nå, var det så underligt, om min *bel erudito* blev forskrækket, da han følte et par kløer på sin arm og så en gal mand uden lænker ved siden ad sig? I er jo selv angst i tordenvejr, Piero, så I burde kunne forstå, at man kan blive forskrækket over, hvad andre folk anser for en bagatel – I, som kryber i et musehul, så snart det bliver uvejr."

"Det kommer af, at jeg ikke kan tåle høje lyde; det har ingen ting at gøre med mit mod eller min samvittighed."

"Nå ja, og Tito Melema kan måske ikke tåle, at fanger, der er løbet bort fra franske soldater, griber fat i ham, når han ikke aner det. Man fødes med antipatier. Jeg kan ikke fordrage lugten af mynte, og Tito har en medfødt antipati imod gamle fanger, der snubler og griber fat i folk. *Ecco!*"

Nellos forsvar vakte almindelig latter, og det var ikke til at tage fejl af, at de tilstedeværende ikke delte Nellos uvilje imod Tito. Maleren tog med sin sædvanlige, ubeskrivelige grimasse en tot blår op af sin taske og stoppede sine ører til med en opbragt og foragtelig mine, mens Nello triumferende vedblev:

"Nej, kære Piero, jeg kan ikke finde mig i, at I river ned på min *bel erudito*, og Firenze, som ser sine lærde mænd vandre heden i fyrreårsalderen, kan heller ikke finde sig i det. Nu er vor Phoenix Pico lige blevet optaget i Paradis, efter hvad munken siger, og det er ikke to måneder siden, at den uforlignelige Poliziano fo'r heden – nå, lad os håbe, at han ikke er faret ned til de udmærkede lærde i Malebolge. – Men hvad er det? Hvad er det?" vedblev Nello, idet han sprang ned af bordet og stak hovedet uden for døren. "Der kommer en mængde mennesker stormende ud på piazzaen. Der må være sket noget i Via Larga.

Aha!" udbrød han, idet han gik udenfor, leende og svingende med huen.

De andre skyndte sig hen til døren. Det var just tidender fra Via Larga, de ventede på, men var det de ventede tidender, kom de rigtignok på en temmelig overraskende måde. På en bænk, der åbenbart var taget fra gaden, og som mængden bar på sine skuldre, sad Tito Melema, smilende og morende sig over den vold, der blev øvet imod ham. Huen var gledet af hans hoved, og da han fik øje på gruppen ved Nellos dør, vinkede han hilsende med hånden. Et øjeblik efter sprang han fra bænken ned på en vogn, mens mængden stimlede sammen om ham, støjende som grådige høns, der venter på at blive fodret; men der blev ganske stille, da han hævede sin klare, bløde stemme og begyndte at tale.

"Florentinske borgere, jeg har ingen anden fuldmagt til at fortælle jer, hvad der er sket, end eders vilje, men jeg kan bringe jer gode tidender, og det skader ingen, at jeg gør det. Den allerkristeligste konge er i færd med at underskrive en for Firenze hæderlig overenskomst, men det kan I takke en af eders borgere for, som sagde et ord, der var de gamle romere værdigt – I kan takke Piero Capponi."

Der blev øjeblikkelig røre i forsamlingen: "Capponi! Capponi! hvad sagde Piero?" – "Ja, han er ikke den mand, der lader sig sende fra Herodes til Pilatus!" – "Ja, vi kender nok Piero!" – "*Orsù*, lad os høre, hvad han sagde!"

Da brølene havde lagt sig lidt, vedblev Tito: "Den allerkristeligste konge forlangte lidt for meget – han var stædig; og til sidst sagde han: 'Så lader jeg mine trompetere blæse.' Men så, florentinske borgere, talte Piero Capponi, som det sømmer

sig for en borger i en fri stad. 'Lader I eders trompetere blæse, så lader vi klokkerne klemte,' sagde han, og så rev han papiret med de uhæderlige betingelser ud af hænderne på sekretæren og rev det i stumper og stykker."

Atter rungende jubel og utålmodige råb om mere.

"Da, florentinere, da følte Frankrigs ophøjede majestæt måske for første gang, hvad en fri stads majestæt har at betyde, og den allerkristeligste konge skyndte sig at kalde Piero Capponi tilbage. Eders bys store ånd nåede sit mål med et stort ord uden at have nødig at ty til de store handlinger, der lå bagved. Kongen gik ind på at underskrive en overenskomst, der værner om Firenzes ære så vel som dets sikkerhed. Frankrigs banner kommer til at vaje på alle florentinske galejer som tegn på venskab og fælles rettigheder, men oven over dette banner står skrevet ordet 'Frihed'. – Det er alt, hvad jeg har at sige jer, men er det ikke nok? Det er en hæder for hver enkelt af jer, florentinske borgere, at I har en medborger, som forstår at give jer vilje udtryk."

Da bifaldsstormen atter brød løs, så Tito sig om, i sit stille sind morende sig over den brogede hob, i hvilken hver enkelt følte sig stolt over, at Piero Capponi på en måde havde repræsenteret ham, at Piero Capponi var hans talerør. Han morede sig over, at et lune af skæbnen pludselig havde forvandlet ham, en fremmed og en ven af Medicierne, til en taler, der kildrede folkets øren. Han var ganske glad over, at mængden havde opsnappet ham og slæbt ham med, da han kom ud fra paladset i Via Larga. Det var meget let og meget morsomt at tale således, at det vakte almindelig tilfredshed, og

væveres og farveres ansigter og fagter tog sig virkelig pudsigt ud, når man sådan så dem fra oven.

Tito begyndte at føle sig bedre tilpas i sin panserskjorte, og i dette øjeblik mærkede han slet intet til den. Han stod med huen, som han havde taget op, i den ene hånd og den anden i bæltet og smilede velvilligt, idet han bukkede for forsamlingen til afsked, inden han sprang ned fra vognen, da hans blik pludselig faldt på en mand, der ikke så nær så morsom ud som de jublende vævere, farvere og uldkartere. Han var glatraget, hans hår var tæt klippet, og han havde en tarvelig filthat på hovedet. Et enkelt blik ville næppe have været nok til at forvisse nogen som helst anden end Tito om, at det var den undvegne fange, der havde grebet fat i ham på kirketrappen. Men for Tito var det jo ikke blot den undvegne fange, men en mand, han havde kendt nøje i mange år.

Det hele gik på et øjeblik. Denne gang havde han ikke forrådt sig ved noget blik eller nogen bevægelse, og han sagde til sig selv, at nu skulle han nok være på sin post og ikke lade sig overrumple. Men det, at Baldassare atter havde vist sig for ham i en skikkelse, der i så høj grad mindede om, hvordan han havde set ud i gamle dage, forøgede hans angst – sandsynligheden for, at han var forrykt, mindskedes nu, da han var raget og klædt som en anstændig, om end fattig borgermand. Der var ganske vist foregået en stor forandring med hans ansigt, men hvorledes skulle det kunne være andet? Og dog – hvis han var ved sin fulde fornuft, hvorfor tøvede han så med at give sig til kende? Det måtte være af hensyn til hans hævnplaner. Men tøve gjorde han nu, så der var i alt fald mulighed for at flygte, og Tito begyndte at tro, at det var den eneste udvej.

10. Hævnerens hemmelighed

Det var første gang, Baldassare havde været på domkirkepladsen, efter at han var flygtet. Han havde stor lyst til atter at høre den mærkværdige munk prædike, men han havde gyst tilbage for atter at vise sig der, hvor man havde set ham halvt nøgen, med håret i uorden og et reb om halsen – der, hvor der var blevet sagt om ham, at han var forrykt. Denne følelse var i førstningen så stærk, at den tillid, han for øvrigt havde til den forandring, der var foregået med hans ydre, ikke forslog over for den, for da ordene "Han er forrykt" fløj Tito ud af munden, var det ikke blot den lavhed og grusomhed, de var udtryk for, der gav dem en giftig brod, men også en bitter følelse hos Baldassare, af at det måske ikke ville være ham muligt at bevise, at de ikke talte sandhed. Samtidig med den brændende hævntørst, han var blevet grebet af, var der opstået en stærk følelse af, at det var tvivlsomt, om han kunne føre sin hævn igennem. Det var, som om en djævel havde stået Tito bi ved at hviske ham Baldassares sørgeligste hemmelighed i øret. Han var ikke gal, for han havde en klar bevidsthed om, at hans åndsevner var nedbrudte, han kendte sin svaghed. Samtidig med hævnlystens første rørelser kom der en ubestemt følelse af, at han måtte passe på sig selv, være forsigtig som et vildt dyr, der på én gang er rasende og føler sig svagt. Det var denne mistillid og den deraf følgende beslutning om, at han ikke ville gøre noget, der kunne røbe noget som helst af, hvad der angik ham selv, der havde bragt ham til at afvise Piero di Cosimos tilnærmelser.

Lige så forsigtig havde han været i herberget, hvor han blot som svar på de spørgsmål, der rettedes til ham, havde fortalt, at han var blevet taget til fange af franskmændene, da han var på vejen fra Genua. Tidligt den næste morgen gav han sig på vej til Arezzo, men i den første lille by, han kom til, holdt han rast og anvendte et par af de småskillinger, han havde fået af munkene i herberget, som også havde givet ham nogle klæder, til at lade sit skæg rage og sit hår klippe. Der lå i barberstuen et lille håndspejl af poleret stål; det var lange tider, flere år siden, at Baldassare havde set, hvordan han så ud, og nu, da hans blik faldt på spejlet, fo'r den tanke igennem hans hoved, om hans udseende ikke havde forandret sig så meget, at Tito virkelig ikke havde kendt ham. Denne tanke kom så pludselig over ham, at det gav et sæt i ham, og hans hånd rystede, da han lagde den på barberens arm og bad om spejlet for at se, hvordan han så ud, før han blev raget. Barberen, som mærkede det, holdt spejlet for ham.

Nej, så meget havde hans udseende ikke forandret sig. Rynkerne var blot blevet dybere og hudfarven mere gusten. Det store, hvide skæg kunne ikke gøre ham ukendelig for en, der havde kendt ham nøje i seksten år, for en, der burde spejde efter ham, vel vidende, at han måtte have forandret sig en del i de sidste tre år. Der var kommet et udtryk i hans blik, som ikke havde været der før, men det kunne kun gøre indtrykket mere pinligt i genkendelsens øjeblik, ligesom en vel kendt stemme lyder mere skærende end ellers, når den høres i et skrig. Nej, der kunne ingen tvivl være om den ting, og han havde desuden godt følt, at Tito havde kendt ham. Hadet og hævntørsten, som

et øjeblik var blevet trængt tilbage, blussede atter op med fuld kraft.

Han gik tilbage ad Firenze til, men han ville ikke gå ind i byen, før tusmørket faldt på, og han drejede derfor af fra landevejen og satte sig ved en lille dam. Det var en stille novemberdag, og det faldt ham straks ind, at han kunne bruge dammens rolige overflade som spejl. Han følte trang til at spejle sig langsomt og grundigt, hvilket han ikke havde turdet gøre inde hos barberen. Han bøjede sig ud over dammen og stirrede længe på det billede, den gav af ham.

Var der noget ustadigt og sindssvagt i hans ansigt – et udtryk, der svarede til, hvad han følte i sin sjæl?

Ikke i øjeblikket, ikke nu, da han spejdede efter det med spændt opmærksomhed; tvært imod, der var et udtryk af stærk vilje i hans øjne. Men til andre tider? Ja, det kunne ikke være andet – i de lange timer, når han pintes af ubestemte forestillinger om en fortid, han ikke tydeligt kunne huske – når det var, som om han sad i mørke og lyttede efter hviskende stemmer, som blev borte, når han anspændte al sin evne for at høre, hvad de sagde, og stirrede efter skikkelser, der flød bort i tåge, når han greb efter dem – i sådanne timer måtte der utvivlsomt være et udtryk af forvirring og håbløshed i hans blik. Og endnu skrækkeligere var det, når den tunge sky skiltes for et øjeblik, og den så, når han begyndte at fatte nyt håb, atter trak sig sammen om ham, og han følte sig endnu mere hjælpeløs end før – i sådanne øjeblikke måtte hans ansigt utvivlsomt være præget af en håbløs forvirring, som når et menneske pludselig bliver slået med blindhed.

Kunne han bevise noget som helst? Kunne han. Blot rejse en anklage med håb om, at tankerne ikke ville smutte fra ham? Ville nogen tro, at han en gang havde været i besiddelse af sjældne kundskaber, optaget af tanker og i stand til at udtrykke sig i forskellige sprog? Det var alt sammen blevet borte for ham. – Var det borte for bestandig, eller var det der endnu, blot bundet af bånd, som en gang kunne briste? Det kunne tænkes, og han søgte at holde fast på håbet om, at det måtte ske. For siden den dag, da han syg og svag rejste sig fra sit stråleje og følte, at mørket var brudt ind over ham, havde hans åndelige tilstand undergået mange forandringer, dels langsomt og dels pludseligt. Efterhånden som hans legemlige kræfter var vendt tilbage, havde han også fået sin selvbeherskelse og sin viljekraft igen; erindringen om alt det i hans liv, der stod i nøje forbindelse med hans følelser, var atter vågnet, og han havde mere og mere stadigt og med pinefuld bekymring følt, at hans kundskaber var borte. Og hvad mere var, et par gange, da han var i stærk sindsbevægelse, havde han et øjeblik syntes, at han atter var fuldt ud herre over sig selv; det havde været, som om han atter så græske bøger for sig og forstod dem, som om hans tanker atter bevægede sig frit imellem de forestillinger, han havde været fortrolig med. Det havde kun været som et glimt, og mørket, der fulgte efter, var så meget skrækkeligere, men kunne det ikke gentage sig og vare længere? Ville det blot komme og vare så længe, at han kunne hævne sig, udtænke en rigtig udsøgt pinsel, som der skulle mere end en arm til at sætte i værk!

Han rejste sig og søgte at samle al sin åndskraft for at komme på det rene med, hvorledes han straks måtte bære sig

ad. Han måtte vente, til han havde indhentet fornøden oplysning og fandt en gunstig lejlighed, og mens han ventede, måtte han leve uden at tigge. Det, han nu var mest bange for af alt i verden, var, at nogen skulle anse ham for en forrykt, hjælpeløs gammel mand. Ingen måtte ane, at hans hukommelse var halvt borte; den kunne komme igen, om så blot for en stakket stund, det var nok.

Han vidste, hvordan han skulle bære sig ad med at skaffe sig fornøden oplysning om Tito. Han havde gentaget ordene "Bratti Ferravecchi" så tit for sig selv, efter at han første gang havde hørt dem, at de aldrig var ude af hans hukommelse længe ad gangen. En mand i Genua, på hvis finger han havde set Titos ring, havde sagt ham, at han havde købt ringen i Firenze af en ung, velklædt græker med et smukt, mørkt ansigt, som han havde truffet hos en *rigattiere* ved navn Bratti Ferravecchi. Denne opdagelse havde sat Baldassare i voldsom sindsbevægelse. Hidtil havde han med hele sin varme naturs hårdnakkethed klynget sig til sin tro på Tito, og det var ikke et øjeblik faldet ham ind, at han kunne svigte ham. Han havde stadig holdt håbet om, at han ville finde ham, oppe; da han omsider var blevet så svag på legeme og sjæl, at han var mindre end værdiløs for sin herre, og denne havde opgivet alt håb om løsepenge for ham og givet ham fri, og han var blevet sat i land i Genua, følte han sig så træt og fortvivlet, at han ønskede, at han var død, da han lå syg i Korinth; der var i virkeligheden kun én ting, der var skyld i, at dette ønske ikke var gået i opfyldelse, det var tanken om, at Tito måske ikke var død, men i fængsel eller anden nød, og at der, hvis han var i live, endnu var håb for Baldassare – måske kun et svagt håb, som først sent ville gå i

opfyldelse, men dog et håb om, at han kunne genfinde sit barn, sin elskede søn og atter få det eneste menneske at se, der kendte ham, som han var, før hans sjæls kraft blev brudt.

Så var det, at han traf den fremmede, som bar Titos onyxring, som han straks kendte. At Tito levede i tilsyneladende velstand i Firenze og havde solgt ringen, som han burde have holdt på, til den yderste nød var for hånden, var en kendsgerning, som Baldassare ikke turde søge at gøre sig klart rede for, han søgte at gå helt op i tanken om, at han skulle opleve den glæde at se ham igen. Måske Tito havde troet, at hans fader var død, der kom nok en eller anden løsning af gåden. "Men jeg får i alt fald et menneske at se, som mindes mig; jeg er ikke alene i verden."

Og nu sagde Baldassare: "Jeg er ikke alene i verden, jeg bliver aldrig alene, jeg har min hævn. Jeg vil ønske, at jeg må se ham vånde sig i døden, og når han så søger medynk hos mig, skal han se mig fryde mig over hans kval. Det er løgn alt sammen – hele verden er løgn – det eneste gode er hadet. Det har jeg endnu fornuft nok til at nære, og min arm er stærk – min vilje er stærk – og selv om jeg ikke kan gøre andet end dræbe ham ..."

Men Baldassare forkastede tanken om en straf, der varede så kort; han trængte til og håbede at kunne tage en hævn, der ville gøre Tito ulykkelig for lange tider under den samme himmel og på den samme jord, hvor han selv havde været forladt og fortvivlet. Så snart han imidlertid prøvede på at samle sine tanker om, hvorledes han skulle bære sig ad med at nå sit mål, kom følelsen af hans svaghed over ham som en knugende kulde. Det usle legeme, der skulle være redskabet for en storartet hævn, måtte have føde og ordentlige klæder. Når han

skulle vente, blev han nødt til at arbejde. Han tænkte på, om synet af skrevne bogstaver måske kunne kalde så meget af hans åndsevner til live igen, at han kunne prøve på at påtage sig afskriverarbejde, men han turde hverken stole på hånd eller hoved. Han måtte nøjes med det arbejde, der kom lastdyrets nærmest; i en handelsstad som Firenze måtte der være brug for mange dragere, og han kunne da i alt fald bære byrder.

Men så fik han en ny idé. Han havde noget hængende om halsen i en snor, noget tilsyneladende så ubetydeligt, at både tyrkers og franskmænds pietet for den slags ting havde været stærk nok til at lade ham beholde det – det var en lille pergamentpose, sort af ælde. Han havde båret den om halsen som en kostelig amulet, fra han var dreng, og han havde omhyggeligt bevaret den på sit bryst i den tro, at den ikke indeholdt andet end en lille stump fast sammenrullet pergament. Han kunne for længe siden have kastet den bort som et minde om sin moders overtro, men han havde bevaret den som et minde om hendes kærlighed. Det var en forudsætning, der var knyttet til alle sådanne *brevi*, at de aldrig måtte åbnes, og på et hvilket som helst tidligere tidspunkt i sit liv ville Baldassare have erklæret, at intet i verden ville kunne få ham til at åbne den i håb om muligvis i stedet for et stykke pergament at finde en skåren sten, som han kunne få penge for. Nu var tanken om denne mulighed aldrig så snart faldet ham ind, før han fik den lille pose frem og bed og rev i den, til han fik den op. Og se, der var en amulet i den! Hans hjerte bankede voldsomt, for det var en safir, som måtte kunne indbringe ham nogle dukater, og aldrig så snart havde han i ånden set de blinkende guldstykker, før han så nogle af dem anvendt til at

købe en dolk for. Han havde ikke brug for den foreløbig, men han længtes efter at eje den. Han syntes, at når han kunne gribe om dens fæste og føle dens od, ville han ikke føle sig så gruelig hjælpeløs over for det tomme rum, den fortid, der stadig gled ud af hans erindring; Baldassares øjne lynede triumferende, da han svøbte den lille safir ind i pergamentstumperne og omhyggeligt viklede snoren om dem.

Det var næsten mørkt nu, og han rejste sig for at gå tilbage til byen. Han syntes, han var rig nu; for de småskillinger, han havde, kunne han købe brød; han kunne ligge ude under åben himmel, som så mange andre gjorde. Inden der var gået et par dage havde han solgt sin safir, skaffet sig de klæder, han trængte til, købt sig en funklende dolk og havde så endda et par guldstykker tilbage. Men den skat ville han ruge over; han lå om natten på et knippe strå i et hus i en tyndt befolket del af Oltrarno, og han tænkte stadig på at søge arbejde som drager.

Han havde købt sin dolk hos Bratti. En aften, da tusmørket var faldet på, var han gået hen til den løjerlige kludekræmmer. Da han trådte ind i hans bod og så sig om, faldt hans blik straks på en dolk. Ved at købe den kunne han ikke blot tilfredsstille en stærk lyst, men det kunne også hjælpe ham til at komme frem med sit egentlige ærinde på en mindre umiddelbar måde end ved straks at tale om onyxringen. Det lykkedes ham uden synderlig ulejlighed at få Bratti til at rykke ud med alt, hvad han vidste om Tito, og det faldt ikke et øjeblik bissekræmmeren ind, at den pæne mand, der lod til at være temmelig tunghør, for adskilligt af, hvad han sagde, måtte han sige to gange, havde nogen særlig interesse af at få oplysninger om Tito; han tvivlede ikke om, at det var ham selv, Bratti, der interesserede ham som

en virkelig mærkværdig bissekræmmer. Da Baldassare gik fra Bratti, havde han fået temmelig god besked om Titos forhold.

11. Som man sår, høster man

"Romola," sagde Tito om morgenen dagen efter, at han havde holdt sin tale på domkirkepladsen, "her kommer fornemme fremmede i dag; den milanesiske greve kommer og seneschal de Beaucaire, den allerkristeligste konges mægtige yndling. Jeg ved, at du ikke holder af at være med til den slags smilende ceremonier, og da de vil se oldsagerne og bogsamlingen, gør du måske bedst i at opgive dit arbejde for i dag og gå hen og besøge din tante Brigida."

Romola opfattede denne henstilling som et ønske og gik straks ind på det. Da hun lidt efter kom ind igen, påklædt til at gå ud, sagde hun: "Å, hvor Firenze vil trække vejret, når portene bliver slået op, og den sidste franskmand går ud ad dem! Selv du begynder til trods for din tålmodighed at blive træt, tilstå det kun, Tito. Men hvor du er hed i hovedet!"

Han stod bøjet over sin pult og skrev, og hun havde lagt hånden på hans hoved for at give ham et kærtegn til afsked. Han plejede altid, når hun gjorde det, at hæve hovedet og se op på hende, men denne gang gjorde han det ikke, for han havde en fornemmelse, som om hans hoved var en blyklump. Han blev ved at skrive og sagde i en let henkastet tone: "Franskmændene er lige så villige til at drage bort fra Firenze som en flok hvepse til at opgive en moden pære, de lige har fået fat i."

Romola, som følte sig stødt over, at hendes kærtegn ikke blev modtaget på sædvanlig måde, tog hånden til sig og sagde: "Nu går jeg, Tito."

"Farvel, min pige. Jeg må blive hjemme. Tag Maso med."

Tito så stadig ikke op på hende, og Romola gik. Meget ubetydelige ting kan undertiden gøre epoke i det ægteskabelige liv, og den morgen indrømmede hun for første gang for sig selv, at der var foregået en forandring med Tito, ikke blot i det hele taget, men også over for hende. Lå grunden til det hos hende? Det ville hun måske have troet, hvis ikke panserskjorten og maleriet havde tydet på, at der var foregået noget, som var en fuldstændig gåde for hende.

Men aldrig så snart troede Tito, at Romola var ude af huset, før han lagde pennen fra sig og så op, glad ved endelig at føle sig sikker. Han var meget ked af, at han ikke kunne være over for Romola, som han plejede; han ville helst, om han havde kunnet, have været mere end almindelig kærlig imod hende, men han kunne ikke. Han stod i begreb med at gøre et skridt, som han vidste ville vække dyb harme hos hende, han ville komme til at udstå adskillige ubehageligheder, førend han opnåede hendes tilgivelse, og det faldt aldrig Tito let at udsætte sig for uvilje og vrede. Tito havde i dette øjeblik en stærk følelse af, at det sammenstød med Romola, der forestod, ikke ville kunne løbe af uden at volde ham smerte, men det måtte ske; han følte sig drevet dertil som et opskræmmet dyr drives til et fortvivlet spring af angst for de tænder og kløer, der er lige bag ved det.

Han havde hele tiden haft en hemmelig følelse af, at det under de forhåndenværende vanskelige omstændigheder var sentimentalt og tåbeligt at tage så afgørende hensyn til Bardos ønsker i henseende til biblioteket, men denne følelse ville måske aldrig have givet sig udtryk i handling, hvis ikke den sidste uges begivenheder havde bragt nye grunde og en

sjældent gunstig lejlighed. Det var først, da han i sin angst ved at se Baldassare i en tilstand, der tilsyneladende ikke tydede på sindsforvirring, begyndte at tænke på, at han kunne blive nødt til at flygte fra Firenze, at han besluttede at gøre brug af sin lovlige ret til at sælge bogsamlingen, før den udmærkede lejlighed til at afhænde den til en fransk eller milanesisk køber gled ham af hænderne. Skulle han forlade Firenze, havde han ikke lyst til at gøre det som en fattig mand. Han var blevet vant til at føre en behagelig tilværelse, og det ville han have midler til at blive ved med. På den anden side ville han også gerne have Romola med. Hun var hans første kærlighed, og han elskede hende endnu, hun hørte så at sige med til det inventarium i hans liv, som han ikke kunne tænke sig muligheden af at skille sig ved. Han våndede sig ved tanken om den dom, hun ville fælde over ham, han var ikke sikker på, hvor langt det oprør, hun ville komme i, kunne føre hende, og den magtfølelse, en mand har over for sin hustru, og som er forudsætningen for, at han tør vove, hvad en elsker aldrig ville vove at byde sin elskede, kunne ikke veje op imod den uro, han følte. Det var en blyvægt, der havde været for tung til, at hans vilje kunne få bugt med den, og som havde bevirket, at han ikke kunne hæve hovedet og se hende i øjnene. Men det fik ikke hjælpe, skulle de forlade Firenze, måtte de have penge.

De ventede stormænd kom og gik, handelen blev sluttet, og Romola kom hjem, men Tito sagde ingen ting den aften. Han var blot munter og snaksom og fortalte hende en hel del historier om, hvad han havde oplevet under deres besøg. Romola syntes nok, at hans livlighed var noget forceret, men hun antog, at det kom af, at han var sig bevidst, at hun var

blevet stødt om morgenen, og tog det som et udtryk for anger. I sit stille sind følte hun sig pinligt berørt ved, at det stod for hende som et tegn på, at der var kommet en kløft imellem dem, at der var noget, som ingen af dem turde tale om.

Den følgende dag blev Tito ude til sent om aftenen. Det blev en betydningsfuld dag for Romola, for Piero di Cosimo var omsider blevet færdig med hendes faders portræt. Hun havde stillet det op på hans gamle stol og sad og så på det, da døren gik op, og Bernardo del Nero trådte ind.

"Er det dig, gudfader!" sagde Romola, idet hun rejste sig og gik hen imod ham. "Gid du var kommet lidt før; det begynder at blive mørkt."

"Jeg så her op for at bringe dig en god tidende, for jeg ved, at Tito ikke er kommet hjem endnu," sagde Bernardo.

"Den franske konge drager bort i morgen, og det er da også på høje tid. Der har igen været slagsmål imellem vore folk og hans soldater i formiddag. Men nu er der udsigt til, at vi kan få ro i byen, og at handelen kan komme i gang igen."

"Det er jo glædeligt," sagde Romola. "Men er det ikke kommet uventet? Jeg synes, at Tito i går sagde, at der kun var liden udsigt til, at kongen snart ville drage bort."

"Han er blevet hårdt presset, det er sagen," sagde Bernardo smilende. "Hans egne høvedsmænd gøede højt nok, og til sidst sendte signoriet ham byens køter, Fra Girolamo, på halsen. Hans allerkristeligste Majestæt blev forskrækket og gav ordre til opbrud. Jeg er bange for, at der ikke vil herske synderlig enighed imellem os, når han er borte, men alle partier er i alt fald glade over, at Firenze ikke længere skal undertrykkes af fremmede soldater, og denne gang har det da gjort sin nytte, at

munken gøede. Å, hvad er det?" vedblev han, da Romola tog ham under armen og førte ham hen foran maleriet. "Lad os se."

"Skal du ikke have dine briller på, gudfader?" sagde Romola.

"Nej, barn," sagde Bernardo, idet han blottede sit grå hoved og satte sig. "I den afstand ser mine gamle øjne måske nok så godt som dine unge. Det går med gamle folks øjne som med gamle folks hukommelse, de skal helst have tingene lidt på afstand."

"Det er bedre end intet portræt at have," sagde Romola undskyldende, efter at Bernardo en liden stund havde set på billedet uden at sige noget. "Det ligner ham mindre end det billede, jeg har af ham i min sjæl, men det taber sig vel med årene."

"Jeg ved ikke," sagde Bernardo. "Jeg synes næsten, at jeg ser Bardo tydeligere for mig, som han var i sine unge dage, end det billede viser mig ham som gammel. Din fader havde ildfulde øjne, da han var ung, og jeg har aldrig kunnet begribe, hvordan han, som var meget heftigere og utålmodigere end jeg, kunne sidde og hænge over bøgerne og leve sammen med skygger hele sit liv igennem. Nå, det var nu hans lyst."

"Og så blev han dog skuffet til sidst," sagde Romola uvilkårligt, men da hun straks blev bange for, at hendes ord skulle blive opfattet som en anklage imod Tito, vedblev hun hurtigt: "Gid vi nu blot måtte få hans kæreste ønske opfyldt fuldt ud i hans ånd."

"Det skal vi nok få," sagde Bernardo venligt, idet han rejste sig. "Det ser sort ud, men hvo, som vil fange fisk, må kunne vente. Hvem ved, jeg kan måske blive gonfaloniere, inden enden tager det; ingen kreditorer kan røre noget af, hvad her

er." Han så sig om, idet han sagde disse ord; derpå vendte han sig om imod Romola, klappede hende på kinden og sagde: "Og du skal ikke være bange for mit genfærd, når jeg er død; jeg har ladet det fornødne indsætte i mit testamente."

Romola greb hans hånd og førte den til sine læber.

"Har du ikke skændt på din mand, fordi han er så lidt hjemme i den sidste tid?" sagde Bernardo, som helst ville bort fra det emne. "Jeg ser ham alle andre steder end her."

Han følte, at hun blev rød, idet hun svarede: "Der har været megen brug for ham; I ved, at han taler så godt for sig. Jeg glæder mig over, at han bliver påskønnet."

"Du er altså fornøjet, madonna Orgogliosa?" sagde Bernardo smilende, idet han gik hen imod døren.

"Ja vist så."

Stakkels Romola! Der var én ting, som ville have gjort den skuffelse, hun følte over for sin mand, tungere for hende, det var, om nogen havde vidst, at han gav hende grund til at føle sig skuffet. Det var måske en kvindelig svaghed, men den er nøje knyttet til kvindelig sjælsadel. Den, som villigt løfter sløret for sit ægteskabelige liv, nedværdiger det.

12. En åbenbarelse

Dagen efter var Romola, som alle andre florentinere, i stærk bevægelse i anledning af, at franskmændene rømmede byen. Foruden de andre grunde, hun havde til at være glad over dette, havde hun et ubestemt håb, som hun var sig bevidst var halvt overtroisk, om at de bekymringer, hun i den sidste tid havde næret med hensyn til Tito, og som var kommet samtidig med disse besværlige gæster, måske også kunne forsvinde sammen med dem. Når hun tænkte på dem og på, hvad der kunne være grunden til dem, trængte ganske vist billedet af fangen, som hun havde set på Pieros skitse, sig frem i forgrunden, men hun syntes alligevel, at når franskmændene drog bort, ville hun blive noget kvit, som stod i den nøjeste forbindelse med det, der pinte hende.

Hun havde stået indhyllet i sin kappe i loggiaen oven på huset og set på tropperne og det kongelige følge, der passerede broerne på vejen til Porta San Piero. Nu var tusmørket faldet på, og da hun omsider gik ned i bogværelset, tændte hun lampen i den hensigt at se at få bugt med den sindsbevægelse, der hele dagen havde hindret hende i at tage sig noget for, og at sætte sig til sit arbejde med kataloget. Tito var gået hjemmefra tidligt om morgenen, og hun ventede ham ikke endnu. Det var hendes agt, før han kom, at sætte sig ind i det smukke værelse med fuglene og de dansende nymfer. Det havde hun gjort hver aften fra den dag af, da han havde klaget over, at der var koldt og uhyggeligt i bogværelset.

Til hendes store overraskelse trådte Tito ind kort efter, at hun havde taget fat på sit arbejde. Hendes første tanke var, hvor

uhyggeligt det store værelse måtte tage sig ud for ham, mørkt, som det var, idet der kun brændte en lille olielampe, og ilden i kaminen næsten var udbrændt. Hun næsten løb ham i møde.

"Kære Tito, jeg ventede dig ikke så tidligt," sagde hun nervøst, idet hun ville til at hjælpe ham kappen af.

"Jeg er altså ikke velkommen?" sagde han med et af sine mest strålende smil, idet han tog hende i sine arme, men skæmtende trak hovedet tilbage.

"Tito!" sagde hun i en kærlig, bebrejdende tone, og så kyssede han hende og klappede hende på håret, som han plejede. Romola skælvede af glæde. "Det kommer igen," sagde hun til sig selv; "den gamle lykke kommer måske igen. Nu ligner han atter sig selv."

Det kostede Tito stor umage at ligne sig selv; hans hjerte bankede af angst.

"Havde jeg ventet dig så tidligt, skulle du ikke have truffet mig her i bogværelset," sagde Romola; "det var ikke min mening."

"Det gør ingen ting, du kære," sagde han. "Nej – du skal ikke bryde dig om kaminen. Kom og sæt dig ned."

Der stod en lav skammel ved Titos stol, den plejede Romola at sidde på, når de talte sammen. "I dag har jeg for første gang været glad ved at høre klokkerne ringe," sagde hun. "Folk ser vel rigtig glade ud i aften?"

"De er glade på deres kedsommelige, fromme vis," sagde Tito med et skuldertræk. "Men de, der bliver tilbage i Firenze, har sandelig heller ingen grund til at glæde sig. Jeg synes, at den rimeligste grund til glæde ville være, om man var vel ude af byen."

"Er der noget galt på færde igen, Tito?" sagde Romola bekymret, for Tito så temmelig alvorlig ud, skønt han talte i en let henkastet tone.

"Nej, ikke noget, nyt, Romola, men der er tre stærke partier i byen, som er lige rede til at kaste sig over hinanden, og hvis munkens parti, som der er megen rimelighed for, er stærkt nok til at skræmme de to andre til tavshed, bliver livet så morsomt og fornøjeligt som en begravelse. Og hertil kommer, at byen vil blive så udpint for at skaffe de svære subsidier til den franske konge og af at føre krigen for at tage Pisa tilbage, at udsigterne er bedrøvelige nok, selv bortset fra disse fanatikeres regimente. Jeg for mit vedkommende har tænkt alvorlig over, om vi ikke gjorde klogest i at tage herfra."

Det gav et sæt i hende. "Hvordan skulle vi kunne tage fra Firenze, Tito? Det kan ikke være din mening, at jeg kan gøre det i alt fald ikke foreløbig – ikke for det første."

"Det er blot noget, du bilder dig ind, min pige. Det indesluttede liv, du fører, har fået dig til at lægge så ensidig vægt på enkelte ting. Du husker nok, at jeg, før end vi blev gifte, tit sagde, at der var steder, hvor jeg hellere ville leve sammen med dig end her. Havde du set dig lidt om i verden, ville da forstå, hvad jeg mener, når jeg siger, at der er noget hos florentinerne, som minder mig om deres hvasse forårsvinde. Jeg holder nok af folk, der tager mindre ivrigt på tingene, og min Romola ville også have godt af at se livet fra en anden side. Jeg ville sætte pris på, at hun fik sig et lille bad i glemselens flod."

Han bøjede sig frem og kyssede hende på panden og lagde atter sin hånd på hendes hår, men hun mærkede ikke mere til

hans kærtegn, end om han havde kysset en maske. Hun var alt for optaget af følelsen af den afstand, der var imellem dem, til at få noget indtryk af, at hans læber berørte hende.

"Det er ikke, fordi jeg anser Firenze for det fornøjeligste sted i verden, at jeg ikke vil herfra. Det er, fordi jeg – fordi *vi* må sørge for, at faders ønske bliver opfyldt. Men gudfader er gammel, han er enoghalvfjerds; vi kan ikke overlade det til ham."

"Det er just disse overtroiske fordomme, der er hovedgrunden til, at jeg ville ønske, at vi var to hundrede mil herfra, Romola. Jeg er nødt til at sørge for dit bedste til trods for din egen vilje; når dine kære øjne ser fejl, må jeg se for dem og spare min hustru for at spilde sit liv på drømme, der ikke kan blive til virkelighed."

Romola tav og rørte sig ikke. Hun kunne ikke være blind for at Tito ville overtale hende til på en eller anden måde at opgive bogsamlingen for at frigøre sig for et arbejde og et bånd, der knyttede dem til Firenze, og hun var fuldt og fast bestemt på, at hun ikke ville underkaste sig ham på dette punkt og opgive, hvad hun anså for sin pligt over for faderen, men i det første øjeblik holdtes denne beslutning bundet af en pinlig følelse af, at nu var de kommet til et punkt, hvor der ikke kunne lægges dølgsmål på, at hendes og Titos viljer skiltes. Han vedblev i den samme blide, overtalende tone:

"Du ved, kære, at tanken om at isolere en bog- og oldsagssamling og for bestandig knytte et enkelt navn til den, altid har været udsat for at lide nederlag på tusind måder. Se blot, hvad der er blevet af de medicæiske samlinger. Jeg for mit vedkommende synes endog, det fortjener dadel at gøre sådanne

smålige krav gældende. Hvilken rimelig grund er der i virkeligheden til, at man skal glæde sig over, at Firenze frem for en hvilken som helst anden by er i besiddelse af de goder, lærdom og smag har bragt til veje? Jeg forstår din følelse med hensyn til den afdødes ønsker, men klogskab byder at holde den følelse inden for rimelige grænser. Du har ofret dig for din fader, så længe han levede; hvorfor vil du forlange mere af dig selv?"

"Fordi det er et løfte," sagde Romola dæmpet, men tydeligt. "Han stolede på mig, og han stolede på dig, Tito. Jeg ventede ikke, at du ville have den samme følelse over for den sag som jeg, men det troede jeg dog, du var på det rene med."

"Ja, kære, jeg ville være ganske enig med dig, i fald det gjaldt din faders velfærd eller lykke, men det er her jo slet ikke tale om. Troede jeg, at det kunne volde din fader smerte at se, at hans bogsamling blev bevaret og brugt på en anden måde, end han havde sat sig i hovedet, ville jeg se på sagen med samme øjne som du. Men en smule filosofi bør lære os at sprænge de luftige lænker, som de dødelige tager på sig og føler sig tyngede af, fordi de bilder sig ind, at de har noget at betyde. Du må let kunne skelne imellem, hvad der virkelig har noget at betyde, og sådan noget hjernespind. Spørg dig selv, kære, om disse bøger gør mere gavn, når de står i Firenze som en samling, der bærer din faders navn, end når de bliver spredt og kommer andre steder hen."

Romola var endnu stadig så overvældet af det pinefulde indtryk, som det nye indblik, Tito gav hende i sin tænkemåde, gjorde på hende, at hendes protest ikke kunne komme til orde. Efterhånden som hans tales strøm nåede hendes øren,

fremkaldte den en stærkere og stærkere foragt, som mere og mere skærpede hendes følelse af, hvor lemlæstet og håbløs hendes kærlighed var, hendes kærlighed til den Tito, hun havde giftet sig med, og som hun havde troet på. Hun formåede endnu ikke at lade alt, hvad hun følte, komme frem; hun trak blot sin arm bort fra hans knæ og sad med hænderne foldet i skødet, kold og ubevægelig.

"Du taler om, hvad der virkelig har noget at betyde, Tito. Har da trofasthed og kærlighed og dyrebare minder ingen ting at betyde? Har det ingen ting at betyde, at vi bør holde vore tavse løfter, som andre stoler på, fordi de tror på vor kærlighed og sanddruhed? Eller er det meningen, at vi skal hærde vore hjerter imod alle deres ønsker og forhåbninger, som har stolet på os? Hvad godt kan der bo i mennesker med sådanne sjæle? De kan måske føje deres ord kløgtig og rede sig bløde lejer og leve og dø, optaget af deres lave egenkærlighed."

Hendes stemme var lidt efter lidt blevet stærkere, og der var en foragtelig klang i de sidst anførte ord. Hun tav et øjeblik, men han så, at hun havde mere på læberne, og han foretrak at lade hende blive ved.

"Jeg tænker hverken på Firenze eller andre byer – jeg tænker på min fader, på min kærlighed til ham og min sorg over ham og på de krav, han med rette har på os. Jeg ville opgive alt andet, Tito – jeg ville forlade Firenze – jeg har jo ikke levet for andet end ham og dig –, men jeg svigter ikke den pligt. Hvad kommer dine argumenter mig ved? Det var hans hjertes inderlige ønske, og derfor er det også mit."

Han var på det rene med, at han ikke ville kunne overtale hende til at give sit samtykke; han måtte vælge en anden

fremgangsmåde og gøre hende indlysende, at det var for sent at gøre modstand.

"Det gør mig ondt, at du er så halsstarrig, Romola," sagde han roligt, "for det nøder mig til at volde dig smerte. Men jeg forudså til en vis grad, at du ville gøre modstand, og da det var nødvendigt at tage en hurtig beslutning, undgik jeg den hindring og tog beslutningen uden at tale med dig om det. Den omsorg, en mand bør have for sin hustrus velfærd, nøder ham undertiden til at handle på egen hånd – selv når han har en hustru som dig, min Romola."

Hun så på ham i åndeløs spænding.

"Jeg mener," sagde han som svar på det spørgsmål, der lå i hendes blik, "at jeg har sørget for at få bøgerne og oldsagerne anbragt, hvor de både kan gøre mest nytte og vil indbringe mest. Bøgerne er solgt til hertugen af Milano, oldsagerne og bronzerne går til Frankrig. På begge steder er de sikre under en stor magts varetægt, mens de, hvis de blev her, ville være udsat for at gå til grunde."

Romola fo'r op fra skamlen, hun sad på, og stod og så ned på ham. "Du har solgt dem?" sagde hun, som om hun ikke troede sine egne øren.

"Ja, jeg har," sagde Tito lidt forknyt – hendes vredes lyn begyndte allerede at svide.

"Du er en troløs mand!" sagde hun, idet hun så ned på ham. Så tav hun et øjeblik, og han blev siddende stille i en følelse af, at oprigtighed slet ingen nytte var til. Pludselig vendte hun sig bort og sagde i en heftig tone: "Det kan endnu hindres – jeg går hen til gudfader."

Tito sprang øjeblikkelig op, gik hen til døren, låsede den og tog nøglen af. Nu gjaldt det om at lægge al sin mandlige overlegenhed for dagen. Han var imidlertid ikke vred, havde blot en følelse af, at situationen var højst ubehagelig, og at han, når dette var overstået, ville foretrække at holde sig borte fra Romola en lille tid, men foreløbig var det aldeles nødvendigt, at hun faldt til føje.

"Se at blive lidt rolig, Romola," sagde han.

Romola så ham stikke nøglen i sin taske. Hendes øjne lynede, og hele hendes legeme syntes at være besat af en voldsom kraft, der higede efter at slå ud i en eller anden handling. Al den smerte, skuffelsen over for hendes husbond havde fyldt hende med, og som i det første øjeblik var den fremherskende følelse hos hende, var nu fuldstændig fortrængt af hendes voldsomme harme. Hun havde i dette øjeblik ingen tanke for, at den mand, hun foragtede, var hendes husbond, hun kunne blot føle, at hun foragtede ham. Bardiernes gamle stolte og heftige sind var for første gang vågnet i hende med fuld kraft.

"Prøv i det mindste på at forstå, hvordan det hænger sammen," sagde Tito, "og gør ingen overilede skridt, som kan få skæbnesvangre følger. Det er ingen nytte til, at du går til din gudfader. Messer Bernardo kan ikke kuldkaste, hvad jeg har gjort. Sæt dig blot ned. Du ville næppe, når du var helt ved dig selv, kunne ønske at indvi nogen tredjemand i, hvad der foregår imellem os to."

Tito vidste, at han havde anslået den rette streng. Hun satte sig imidlertid ikke ned; hun følte alt for lidt til sit legeme til af egen drift at kunne skifte stilling.

"Hvorfor kan det ikke gøres om?" sagde hun efter en pause. "Der er jo ingen ting flyttet bort endnu."

"Ganske simpelt, fordi handelen er sluttet; køberne er ikke længere i Firenze og jeg har forskrivningerne for købesummen."

"Havde min fader anet, at du var et troløst menneske," sagde Romola i en bitter og hånlig tone, "ville han have sørget for, at du ingen magt kunne få over hans bogsamling. Men døden kom bag på ham, og da du var vis på, at hans øre var døvt og hans hånd stiv, plyndrede du ham." Hun tav et øjeblik, og derpå sagde hun med samlet lidenskab: "Har du plyndret nogen anden, som *ikke* er død? Er det derfor, du går i rustning?"

Romola havde uvilkårlig følt sig drevet til at sige disse ord, ligesom man kan føle sig dreven til at bruge pisken. De gjorde straks et frygteligt indtryk på Tito; det bares ham for, at den vanære, han havde været bange for, ville blive værre, end han havde tænkt sig. Der indtrådte imidlertid hurtigt en reaktion; al den uvilje og modstandskraft, der var i ham, begyndte at rejse sig over for denne kvinde, hvis ord lød, som om hun var den gengældende skæbnes herold. Hende kunne han i alt fald magte, sagde hans hurtige hoved ham.

"Det er ingen nytte til at svare på vanvittig tale," sagde han koldt. "Din følelse for din fader har gjort dig vanvittig. Ethvert fornuftigt menneske vil indrømme, at jeg har båret mig rigtigt ad. Jeg er vis på, at hvis messer Bernardo ikke lod sig påvirke af din overspændte følelse, ville han være af samme mening."

"Nej, han ville ikke," sagde Romola. "Han håber at se faders ønske opfyldt til punkt og prikke. Vi talte endnu i går om det.

Han vil endnu stadig stå mig bi. Hvad er det for mennesker, du har solgt min faders ejendom til?"

"Der er ingen grund til, at du ikke skulle få det at vide," svarede Tito. "Det er grev di San Severino og seneschal de Beaucaire. De er nu på vej til Siena i kongens følge."

"De kan indhentes og overtales til at lade handelen gå tilbage," sagde Romola ivrigt.

"Nej, de kan ikke," sagde Tito med kold bestemthed.

"Hvorfor ikke?"

"Fordi jeg ikke vil have det."

"Men når du nu fik pengene? – vi vil give dig pengene," sagde Romola.

Intet kunne tydeligere end disse ord åbenbare, hvor langt hun var kommet bort fra Tito, men der var mindre bitterhed end ængstelig overtalelse i dem, og han følte sig stærkere, for han så, at det første udbrud af raseri var forbi.

"Nej, Romola, det, må du indse, lader sig ikke gøre. Du ville ikke, når du da var ved din fulde samling, kunne bede din gudfader om at give tre tusind guldstykker ud endnu, foruden hvad biblioteket allerede har kostet ham. – Det er jeg vis på, at din stolthed og finfølelse ville krympe sig ved."

Hun begyndte atter at ryste og fryse af modløshed og sank om på den udskårne kiste, hun stod ved. Han vedblev med en klar røst, der fik hende til at gyse, som når en kold luftstrøm stryger hen over en varm kind:

"Jeg ville desuden heller ikke have, at messer Bernardo skulle forstrække os med de penge, selv om det ikke var et fuldstændig forrykt indfald, og jeg beder dig vel betænke, inden du gør noget skridt eller siger et ord om denne sag, hvad følgerne vil

blive af, at du sætter dig op imod mig og søger at sætte din mand i det stygge lys, som dine overspændte følelser kaster over ham. Hvad vil du opnå ved at tale ondt om mig til messer Bernardo? Hvad der er sket, er uigenkaldeligt, bogsamlingen er solgt, og du er min hustru."

Hun havde vendt øjnene fra ham og stirrede ned for sig. Således sad hun i flere minutter. Da hun atter begyndte at tale, var hendes stemme helt forandret – den var rolig og kold.

"Jeg har én ting at bede dig om."

"Bed mig, om hvad det skal være, når det blot ikke er noget, der kan blive os begge til mén."

"Giv mig den del af pengene, der tilkommer min gudfader, og lad mig betale ham dem."

"Så må du først sige mig, hvordan du agter at stille dig over for mig."

"Tror *du* på forsikringer, Tito?" sagde hun, idet der atter kom en bitter klang i hendes stemme.

"Ja, når det er dig, der giver dem."

"Jeg skal ingen fortræd gøre dig. Jeg skal ingen ting røbe. Jeg skal ingen ting sige, som kan gøre ham eller dig ondt. Det er jo, som du siger, hvad der er sket, kan ikke gøres om."

"Så skal jeg opfylde dit ønske i morgen tidlig."

"Helst i aften," sagde Romola, "for at vi kan slippe for at tale om den ting."

"Det lader sig nok gøre," sagde han, idet han gik hen imod lampen, mens hun blev siddende og så hen for sig med åndsfraværende blikke.

Så kom han hen til hende og bøjede sig ned over hende og stak hende et papir i hånden. "Du forstår nok, at du skal have

noget tilbage, Romola?" sagde han blidt – nu, da han følte sig sikker, brød han sig ikke stort om, hvad der var sket, og han følte, at han kunne prøve på at forsone hende.

"Ja," sagde hun, idet hun tog papiret.

"Og du vil tilgive mig, min Romola, når du har fået tid til at betænke dig." Han berørte hendes pande med sine læber, men hun ænsede det ikke og syntes ligefrem ikke at mærke det.

Hun hørte ham lukke døren op og gå ud; så hævede hun hovedet og lyttede. Den store dør ud til gården blev lukket op og lukket i igen. Hun fo'r op, som om hun pludselig følte sig befriet, gik hen til faderens stol, hvor hans billede stod, kastede sig på knæ for det og brast i gråd.

13. Baldassare gør et bekendtskab

Da Baldassare vankede om i Firenze for at søge sig et herberg, hvor han kunne få tag over hovedet så billig som muligt, kom han også til den del af byen, hvor terrænet ikke er helt fladt, og hvorfra man kan se ud over byen, ud i dalen og til de omliggende højder. Baldassare kom til det højdedrag, som den gang gik under navnet San Giorgio, og som skråner ned bag Via de' Bardi. Bratti havde fortalt ham, at Tito boede i Via de Bardi. Kunne han finde et herberg der oppe, ville han helst slå sig ned der; han havde nu i flere år været vant til at have den åbne himmel over sig, og de snævre gader, hvor man gik om som i en labyrint med en lille stribe luft over sit hoved, syntes at gøre den knugende følelse af ensomhed og svigtende hukommelse endnu stærkere.

Højen var kun tyndt beboet og mest optaget af haver, men ét sted var jorden opfyldt af store stene – den havde ikke været dyrket dér, siden et jordskred i slutningen af det trettende århundrede havde ødelagt de huse, der havde stået der. Lige over kanten af den kløft, skredet havde dannet, var der en løjerlig lille firkantet bygning, der så ud som et afstumpet tårn overdækket med riflede teglsten, og lige ved det stod der et lille hus, der var bygget op ad et stykke forfalden mur. Under et stort, halvt udgået morbærtræ var en runken gammel kone i færd med at løse en ged med to kid og Baldassare kunne se, at en del af huset var optaget af kreaturer, men i en anden del af det var der ikke andet en halm og redskaber. Det var just sådant et sted, han havde brug for. Han talte til den gamle kone, men først da han gik helt hen til hende og råbte hende ind i øret,

lykkedes det ham at gøre hende begribeligt, hvad han søgte, og at han var villig til at betale for det. I førstningen rystede hun blot på hovedet og mumlede: "Nej – nej, intet herberg." Han blev imidlertid ved og fik hende omsider forklaret, at han var en fattig rejsende, der var kommet langvejs fra over havet og ikke havde råd til at søge til værtshusene, at han ikke forlangte andet end at komme til at ligge på strå i skuret, og at han ville give hende en quattrino eller to om ugen for det husly. Hun så stadig mistroisk på ham og vedblev at ryste på hovedet og mumle, men så var det, som om hun en idé, hun tog en økse, pegede på en brændeknude, der lå i en krog, og spurgte, om han ville hugge den i stykker for hende, så kunne han ligge i skuret den nat. Det gik han ind på, og monna Lisa stod med armene over kors og så til, smilende ad sin snedighed. "Den har ligget der, lige siden min gamle mand døde," mumlede hun. "Jeg kunne akkurat lige så godt have lagt en sten på ilden som den. Han hugger godt, skønt han ser løjerlig ud. Jeg kunne ikke have fået det gjort for billigere køb. Og når han ikke forlanger andet end en smule strå at ligge på, kan jeg jo lade ham gå nogle ærinder for mig op og ned ad højen. Det behøver jo ingen at få at vide, og hvad øjet ikke ser, har hjertet ikke ondt af. Han er fremmed, han vil ingen notits tage af *hende*, og jeg siger til hende, at hun skal holde sin mund."

Det kvindelige væsen, den gamle kone sigtede til, havde et par blå øjne, som i dette øjeblik kiggede ud ad et stort rundt hul i skodden for det øverste vindue. Hullet var stort nok, men det var uheldigvis anbragt lidt for højt oppe, så den lille spejderske var nødt til at stå på en temmelig skrøbelig skammel. Tessa ville nu imidlertid have fundet sig i at stå længe i en endnu mere

ubekvem stilling blot for at få en smule afveksling. Hun var gået til vinduet, så snart hun hørte den sære stemme, og blev så stående der, til brændeknuden var kløvet, og hun så Baldassare gå ind i skuret og sætte sig ned på strået, lige som tusmørket var ved at falde på.

Tessa følte sig stærkt fristet til at gå hen til den gamle mand, dele sin aftensmad med ham og give sig i snak med ham. Han var ikke døv som monna Lisa, og så kunne hun oven i købet fortælle ham en hel del, som det ingen nytte var til at råbe til hende, eftersom hun allerede vidste det. Det var galt, det vidste hun nok, for lydighed indtog den første plads i Tessas forestillinger om et menneskes pligter, men så havde hun noget at skrifte for padren til påske, ellers var der slet ingen ting, undtagen at hun af og til faldt i søvn over sin rosenkrans, og at hun var lidt tvær imod monna Lisa, fordi hun var så døv, for nu havde hun lov til at være lige så doven, som hun ville, og hun blev heller aldrig skræmt til at komme med hvide løgne.

Hun gik fra vinduet og satte sig et øjeblik på skamlen, mens fristelsen til at begå denne overtrædelse satte hendes lille sjæl i stærk bevægelse. Det var ikke til at modstå. Hun havde pålæg om, at hun ikke måtte gøre bekendtskaber, og det var blevet sagt hende, at i fald hun gjorde det, ville al den lykke, der nu var blevet hende til del, straks forsvinde – det ville være som en skjult skat, der forvandles til bly, så snart den kommer for dagens lys. Men denne gamle mand var jo ikke en bekendt, det var jo blot en fattig fremmed, der skulle sove i skuret, og desuden, når hun gav ham noget med af sin aftensmad, ville han blive gode venner med hende og ikke sladre. Monna Lisa ville sige, at hun ikke måtte snakke med ham, så hende kunne

det ikke nytte at spørge ad; når det først var gjort, kunne det være lige meget, om hun opdagede det.

Hun gik ned ad trapperne opfyldt af de snedigste planer. Hun spurgte først med en uskyldig mine monna Lisa, hvem det var, hun havde talt med, og derpå rynkede hun panden uden at vente på svaret og satte et ansigt op som en killing, der prøver på at se imponerende ud, og sendte den gamle kone op ad trappen med tilkendegivelse af, at hun ønskede at spise sin aftensmad nede. Et par minutter efter stod Tessa ved skuret med sin lygte i den ene hånd og en træskål med macaroni i den anden og lukkede sagte døren op. Baldassare fo'r op af sine sørgelige drømme og vidste i første øjeblik ikke, om han var vågen, da han så denne lille pige med glædestrålende øjne bryde ind til ham i hans triste ensomhed.

"Jeg kommer med lidt aftensmad til jer," sagde hun, idet hun nærmede sin mund til hans øre og råbte op, som om han var døv ligesom monna Lisa. "Sæt jer ned og spis, så skal jeg blive hos jer imens."

Overraskelse og mistro var de overvejende følelser hos Baldassare, men skønt han hverken havde smil eller taknemmelige ord på rede hånd, var der dog ingen grund til at vise denne gæst bort, og han lagde sig derfor igen på sit stråleje, mens Tessa satte sig ved siden ad ham og rakte ham skålen med et nik og et smil, for nu, da det kom til stykket, havde hun glemt, hvad hun havde sagt til sig selv, at den fremmede vist ikke var døv, og gav sig, som hun plejede, til at gøre tegn og råbe.

Det var ikke nogen ukærkommen opfordring, for han havde ikke fået andet end et stykke tørt brød, som havde givet ham

stor lyst til at få noget, der var varmt og smagte godt. Tessa sagde ingen ting, før han havde spist et par mundfulde, for hun syntes straks, at han så så vild ud af øjnene, men så tog hun mod til sig, satte atter munden for øret af ham og råbte: "Jeg holder meget af min aftensmad; gør du også det?"

Baldassare så på hende; han smilede ikke, men så nærmest ud som en hund, der bliver blidere stemt, men ikke kan smile. "Ja," sagde han. "Men jeg kan godt høre – jeg er ikke døv."

"Det er sandt, det glemte jeg," sagde Tessa. "Men monna Lisa er døv. Hun er en rar gammel kone, og jeg er ikke bange for hende. Vi kommer meget godt ud af det sammen; vi har fuldt op af lækre sager; jeg kan få så mange nødder, jeg vil have, og jeg er ikke nødt til at bestille noget. Før måtte jeg bestille noget, og det holdt jeg ikke af, men jeg kunne nok lide at fodre muldyrene, og jeg gad nok se stakkels Gianetta, det lille muldyr, igen. Vi har kun en ged og to kid, og jeg snakker en hel del med geden, for her var ellers ingen andre end monna Lisa. Men nu har jeg fået en anden – kan I gætte, hvem det er?"

Hun kastede hovedet tilbage og så på Baldassare med et udfordrende smil, som om hun havde forelagt ham en svær gåde.

"Nej," sagde han, idet han satte skålen fra sig og så på hende med et drømmende blik – det var, ligesom om dette pludrende barn vakte minder fra hans ungdom.

"Du kan nok lide, at jeg snakker med dig, ikke?" sagde Tessa; "men du må ikke sige det til nogen. Skal jeg hente et stykke kold pølse til dig?"

Han rystede på hovedet, men han så så mild ud nu, at Tessa følte sig ganske tryg.

"Jeg har et lille barn," sagde hun; "sådant et yndigt lille barn med små fingre og negle. Det er ikke ret gammelt endnu, siger monna Lisa. Jeg blev gift for længe, længe siden, men ingen vidste af det. O, Santa Madonna, jeg ville ikke have fortalt dig det!"

Tessa så på Baldassare, som om hun ventede, at det, at han blev indviet i sådan en hemmelighed, måtte gøre stærkt indtryk på ham. Det lod imidlertid ikke til, at han brød sig stort om det, men sådan var måske alle fremmede.

"Ja," sagde hun, idet hun gik videre i den tankegang, "du er jo fremmed; du bor ingen steder og kender ingen, gør du vel?"

"Nej," sagde Baldassare mere optaget af sine egne tanker end egentlig for at svare; "jeg kender kun ét menneske."

"Han hedder da vel ikke Nofri?" sagde Tessa ængstelig.

"Nej," sagde Baldassare; "hedder din mand det?"

Den misforståelse morede Tessa i høj grad. Hun lo og klappede i hænderne, idet hun svarede: "Nej, det gør han rigtignok ikke, det er min stedfader. Men det går ikke an, at jeg fortæller dig noget om min mand. Du kan aldrig tænke dig, hvordan han er – han ligner slet ikke Nofri." Hun lo igen ved tanken om, hvilken himmelvid forskel der var imellem hendes knarvorne stedfader og hendes mand. "Men jeg ser ham ikke tit," vedblev hun mere alvorligt, "og somme tider beder jeg til den hellige Madonna, om at hun vil sende ham noget tiere, og én gang gjorde hun det. Men nu må jeg ind til mit lille barn igen. Jeg skal vise dig det i morgen. Du vil blive glad ved at se det. Somme tider græder det og skærer ansigter, men det er kun, når det er sultent, siger monna Lisa. Man skulle ikke tro det, men monna Lisa har også haft børn, og de er alle sammen

døde som gamle folk. Min mand siger, at nu dør hun aldrig, fordi hun er så vindtør. Jeg er glad over det, for jeg holder meget af hende. Har du ikke lyst til at blive her i morgen over?"

"Jeg har lyst til at komme her hen, når jeg trænger til at hvile mig," sagde Baldassare. "Jeg vil gerne betale for det, og jeg gør ingen fortræd."

"Nej, jeg tror heller ikke, at du er en styg gammel mand. Men du ser ud, som om der var noget, du var bedrøvet over. Er der noget, du græder over, når du er alene? Der var en tid, da jeg også græd."

"Nej, mit barn, jeg tror aldrig, jeg kommer til at græde mere."

"Det var ret. Jeg skal nok komme med frokost til dig, og så skal jeg vise dig barnet. God nat."

Tessa tog sin skål og sin lygte og lukkede døren efter sig. Det smukke syn var forsvundet, og Baldassare tænkte knapt på det; det afløstes straks af en urolig søvns levende billeder.

Men Tessa tænkte meget på ham. Hun var aldrig så snart kommet ind i huset, før hun fortalte monna Lisa, hvad hun havde gjort, og forlangte, at den fremmede skulle have lov til at komme og hvile sig i skuret, når han ville. Den gamle kone, som spekulerede på at få så megen fordel af ham som muligt, lod, som om hun strittede svært imod, rystede på hovedet og sagde, at messer Naldo ville blive vred, i fald hun gav nogen adgang til huset. Det ville Tessa imidlertid ikke tro. Naldo havde ikke sagt noget imod fremmede, som ingen steder boede, og den gamle mand kendte kun ét eneste menneske, og det var ikke Nofri.

"Nå ja," sagde monna Lisa omsider, "så lad ham da blive her en tid og besørge ærinder for mig; men så må du passe på ikke at sige det til nogen."

"Nej," sagde Tessa, "jeg skal ikke sige det til andre end barnet."

"Og så vil jeg håbe, at messer Naldo aldrig får noget at vide om det," vedblev monna Lisa. "Han kommer jo kun, når det er mørkt, og da han var her for to dage siden, er det vel ikke rimeligt, at han kommer, før den gamle er borte."

"Å, Gud," sagde Tessa, idet hun foldede sine hænder, "hvor jeg ville ønske, at Naldo ikke somme tider skulle så langt, langt bort, før han kommer igen."

"Ja, mit barn, verden er stor, siger folk. Der er steder bag bjergene, og når folk går flere nætter og dage, kommer de til Rom og får den hellige fader at se."

Næste morgen var Tessa umådelig optaget af udsigten til igen at få sig en samtale og af den fornøjelse, det ville være den gamle mand at få hendes barn at se. Inden hun kunne blive færdig og bringe Baldassare hans frokost, gjorde hun imidlertid den opdagelse, at monna Lisa havde sat ham i arbejde som vandbærer. Hun fik i en fart sine paternostre fra hånden og skyndte sig ned til Baldassare, som hun endelig ville have skulle sidde på sit stråleje, for at hun igen kunne sidde hos ham, mens han spiste sin frokost. "Jeg vil ikke have, at monna Lisa giver dig så meget at bestille," sagde hun, da hun bragte ham en dampende skål suppe og noget blødt brød. "Jeg holder ikke af at bestille meget, og det gør du vist heller ikke. Spis nu, så skal jeg hente mit lille barn og vise dig det."

Hun kom straks igen med et lille svøbelsebarn, der så meget livligt ud og havde usædvanlig store mørke øjne og den sædvanlige antydning af en næse.

"Det er mit barn," sagde Tessa, idet hun satte sig ved siden af Baldassare. "Du havde nok ikke troet, at det var så yndigt, vel?

Det ligner det lille Jesusbarn, og jeg tror, at den hellige Madonna vil være nådigere imod mig end nogen sinde, tror du ikke? Men jeg har ikke meget at bede hende om nu, for jeg har alt, hvad jeg begærer – det eneste, jeg ville ønske, er, at jeg må få min mand noget tiere at se. Du må gerne holde barnet lidt, i fald du har lyst, men det er ikke værd, at du kysser det, for du kunne let komme til at gøre det fortræd."

Baldassare kunne ikke undslå sig for at tage den lille pakke. "Stakkels menneske! stakkels menneske!" sagde han i en tone, der havde en sælsom truende klang. Det bares ham ikke for, som om denne uskyldige, kærlige lille kvinde kunne forsone ham med verden, snarere syntes det ham, som om hun stod sammen med ham imod al verden, at hun trængte til hævn.

"Å, du skal ikke være bedrøvet for min skyld," sagde hun, "for vel ser jeg ham ikke tit, men han er smukkere og bedre end nogen anden i hele verden. Jeg beder for ham, når han er borte. Du kan aldrig tænke dig, hvordan han er." Hun tog barnet fra ham og så på ham med et hemmelighedsfuldt blik, som om hun næsten ønskede, at han ville fritte hende ud. "Nå, det kan nu være det samme," vedblev hun. "Men hvad hedder du?"

Han strøg sig med hånden over panden, stirrede åndsfraværende på hende og sagde: "Ja, hvad hedder jeg nu?"

Han huskede ellers for det meste vel nok, hvad han hed, og havde han kunnet samle sig så meget, at han havde kunnet sige det, ville han ikke have gjort det. Men ethvert pludseligt spørgsmål, der kaldte på hans hukommelse, øvede en lammende virkning på ham, og i dette øjeblik var han sig blot bevidst, at han var en hjælpeløs gammel mand.

Tessa, som ingen ting vidste, blev rørt over hans åndsfraværende blik og sagde: "Nå, det kan være det samme; du er en fremmed, det er lige meget, hvad du hedder. Og nu farvel, for nu må jeg have frokost. Kom så her hen og hvil dig, når du vil; monna Lisa siger, at du må gerne. Og du skal ikke være bedrøvet, for vi skal nok være gode imod dig."

"Stakkels menneske!" sagde Baldassare igen.

14. Ingen plads for anger

Messer Naldo kom igen, før han var ventet. Han kom om aftenen den otte og tyvende november, kun elleve dage efter, at han sidst havde været der, og et optrin, som vi har været vidne til i Via de' Bardi samme aften, forklarer os, hvad det var for en følelse, der drev ham til San Giorgio-højen.

Da Tito straks efter sin hjemkomst fra Rom, for over halvandet år siden, havde fundet dette hjem til Tessa, havde han søgt at bilde sig selv ind, at han simpelt hen handlede under indflydelse af sin venlige følelse over for den tåbelige lille Tessa, som ved et uheldigt tilfælde var kommet til at tro, at han var hendes mand. Denne venlige følelse gjaldt ganske vist en lille pige, der var så sød og tillidsfuld, at det ikke var muligt at være sammen med hende uden at kæle for hende, men på den anden side var det også ganske vist, at Tito holdt af hende uden hensyn til, hvad han kunne få ud af det for sig selv, ellers ville han, hvor fortryllende hun end var at se på og snakke med i et ledigt øjeblik, have foretrukket at blive hende kvit, for han var ikke forelsket i Tessa – han var for første gang i sit liv forelsket i en helt anden kvinde, en kvinde, som han ikke blot havde lyst til at overøse med kærtegn, men som øvede en sådan magt over ham, at blot det, at hendes lange fletninger strejfede hans kind, var nok til helt at betage ham. Men han havde spundet sig og Tessa ind i et net, som han ikke var mand for at sønderrive. I det første øjeblik, efter at skinvielsen havde fundet sted, havde han følt sig drevet til at lade hende blive i vildfarelsen, fordi han gjorde regning på, at det kunne komme ham til nytte, i fald ulykken brød ind over ham, men siden var det, som om nettet

havde spundet sig videre af sig selv imod hans vilje. Det er ikke let at sondre kærlighed og egenkærlighed ud fra hinanden i så blød en natur som Titos, og den pinlige følelse, han havde haft, da Tessa passede ham op på hans trolovelsesdag, og den formentlig faste beslutning, han tog, om at sige hende sandheden, og som han var optaget af, da han opfyldte sit løfte om at mødes med hende igen, var for ham et tilstrækkeligt vidnesbyrd om, at det var hans gode hjerte, der var løbet af med ham, da han, den gang det kom til stykket, lod Tessa blive i vildfarelsen og søgte et hjem til hende. Og han trængte virkelig i sin kærligheds første dage til vidnesbyrd, der kunne retfærdiggøre ham over for sig selv. Han havde lært at være glad over, at der var ting, som Romola ikke anede, men han kunne endnu ikke med sindsro begå en brøde imod sin trolovede brud.

Men så meget omhyggeligere var han for at sikre sig imod, at hemmeligheden blev opdaget. Monna Lisa gik aldrig hjemmefra undtagen for at gøre sine indkøb i et par bestemte boder og for at gå til skrifte en gang om året, og hun vidste hverken, hvad hans virkelige navn var, eller hvor han boede; hun vidste blot, at han betalte hende godt, resten brød hun sig ikke om, undtagen for så vidt som hun var kommet til at holde meget af Tessa. Det var tydeligt nok, at der var noget mystisk ved sagen, eftersom Tessa var en contadina og messer Naldo en signor, men monna Lisa vidste ikke bedre, end at han virkelig var hendes mand, for Tito havde skræmt Tessa til fuldstændig at fortie, hvordan det var gået til ved deres bryllup, ved at lade hende vide, at hvis hun røbede det, ville hun aldrig mere få ham at se. En rum tid kom Tito så sjældent, at det syntes rimeligt nok, at han var på lange rejser imellem de enkelte besøg; han

kom nærmest for at forvisse sig om, at Tessa havde det godt, og skønt han altid fandt disse besøg fornøjeligere, end han på forhånd udmalede sig dem, og altid blev betaget af den smukke uvidende lille piges ynde og tillidsfuldhed, følte han endnu ingen virkelig trang til dem. Et par gange før Bardos død havde han ganske vist af bevidstheden om, at han kunne tilbringe en fornøjelig time sammen med Tessa, ladet sig friste til at knibe ud fra den trættende gamle mand i stedet for at blive hjemme og dele byrden med Romola, men først for nylig var der opstået en virkelig trang til Tessas naive ynde og tro på ham. Det var den dag, da han første gang havde set Baldassare, den dag, da han købte panserskjorten. Da han den aften gik over broen med panserskjorten i hænderne, havde han følt en uovervindelig ulyst til straks at komme til at stå ansigt til ansigt med Romola. Hun kendte også kun lidt til den virkelige verden; hun troede også på ham, men han havde en uhyggelig bevidsthed om, at der bag hendes frejdige øjne var en natur, som kunne dømme ham, og at hendes dårligt grundede tro på ham havde sit udspring fra en ædel sjæl, der kunne blive en farlig prøvesten. Han trængte til lidt ro efter dagens sindsbevægelse og anstrengelser, og så var der en sød pige, som tilbad ham, og hos hvem han kunne føle sig fuldstændig tryg og fri for tvang, en pige, som ville tro enhver fabel, han diskede op med, og som aldeles intet indtryk havde af den offentlige mening, og så gik han op på San Giorgio-højen, mens Romola sad og ventede på ham.

Intet under da, at han tyede samme sted hen den aften, elleve dage efter, da han havde måttet krympe sig under det første udbrud af Romolas vrede og foragt. Han kunne ikke ønske

Tessa i Romolas sted eller lade være at ønske, at han måtte blive forsonet med sin hustru, for det var Romola og ikke Tessa, der hørte til i den verden, hvor en ærgerrig og evnerig mands stræben lå og måtte ligge. Men han trængte til et tilflugtssted, hvor han kunne unddrage sig en ubehagelig streng målestok, som han ikke kunne frigøre sig for ved simpelt hen at erklære den for tåbelig.

Klokken var ikke meget over otte, da han gik op ad stentrappen til Tessas værelse. Hun plejede at høre, når han kom, og at løbe ham i møde, men det gjorde hun ikke den aften, og da han lukkede døren op, så han straks hvorfor. Tessa lå på knæ ved hovedenden af sengen, som barnet lå i; hendes hoved var faldet ned på puden, og hendes brune rosenkrans, der plejede at hænge over hovedgærdet, over Madonnabilledet og de forgyldte palmegrene, var lige ved at falde ud af hænderne på hende – hun var faldet i søvn over den. Tito gik sagte hen til hende og satte sig ved siden af hende. Hun havde formodentlig i drømme hørt døren blive lukket op, for han havde ikke set på hende i to sekunder, før hun slog øjnene op. Hun lod slet ikke til at blive forbavset og blev siddende ganske stille og så på ham, som om følelsen af, at han smilede til hende, fortrængte alt andet af hendes bevidsthed, men da han tog hende under hagen og bøjede sig ned for at kysse hende, sagde hun: "Jeg drømte det, og så sagde jeg, at det var en drøm, og så vågnede jeg, og så var det virkelighed."

"Din lille synder," sagde Tito, "du har jo ikke bedt halvdelen af dine bønner. Til straf vil jeg ikke se på dit barn – det er en grim unge."

De ord huede slet ikke Tessa, skønt Tito smilede, da han sagde dem. Der var et udtryk af forargelse i hendes ansigt, da hun ivrigt bøjede sig over barnet og sagde: "Å, det er ikke sandt, han er det smukkeste i hele verden – du synes ikke, at han er grim. Du skal se ham. Han er endnu kønnere, end da du så ham sidst – men han sover, så du kan ikke se hans øjne eller hans tunge, og jeg kan heller ikke vise dig hans hår – det vokser, er det ikke mærkværdigt? Se på ham. Når du kysser ham ganske sagte, vågner han ikke – du vil jo gerne kysse ham, ikke?"

Han stillede hende tilfreds ved at give den lille mumie et sommerfuglekys, og så lagde han hånden på hendes skulder, så hende ind i ansigtet og sagde: "Du holder mere af at se på barnet end på din mand, du troløse kone."

"Nej," sagde hun rystende på hovedet, "jeg holder altid mest af dig, men nu trænger jeg også til at se på barnet og holde af det; før trængte jeg kun til at holde af dig."

"Ventede du, at jeg ville komme igen så snart?" sagde Tito, opsat på at få hende til at snakke. Han følte endnu virkningerne af den sindsbevægelse, han havde været i, følte sig til mode som en mand, der havde været i en ordentlig vånde, og den letteste måde at komme bort fra tavshed og ensomhed på var at lade Tessa snakke.

"Ak nej," sagde Tessa; "jeg har talt dagene – i dag begyndte jeg igen ved den højre tommelfinger – siden den aften, da du tog den smukke stålskjorte på, som messer San Michele gav dig, for at du kunne være tryg på din rejse. Og du har den på nu," sagde hun, idet hun kiggede ind under hans vams. "Den er måske skyld i, at du kommer hurtigere igen."

"Måske," sagde han. "Men tænk nu ikke mere på stålskjorten. Fortæl mig, hvad her er foregået siden sidst. Så du teltene på Pratoen og soldaterne og hestfolkene, da de drog over broerne – hørte du trommerne og trompeterne?"

"Ja, og jeg var meget bange for, at soldaterne skulle komme her op, og monna Lisa var også lidt bange, for hun sagde, at de måske kunne tage vore kid fra os. Men den hellige Madonna holdt sin hånd over os. Men der er sket noget, som jeg næsten ikke tør fortælle – det var derfor, jeg ville bede nogle flere Ave'r."

"Hvad mener du, Tessa?" sagde Tito urolig. "Skynd dig og fortæl mig det."

"Ja, men lad mig sidde på dit skød, for så er jeg ikke så bange."

Han tog hende på skødet og slog armen om hendes liv, men han så alvorlig ud – det lod jo til, at ubehagelighederne endog fulgte med ham her hen.

"Jeg ville først ikke fortælle dig det," sagde Tessa næsten hviskende, som om det kunne gøre hende mindre brødefuld; "for vi troede, at den gamle mand ville være borte, inden du kom, og så var det jo, som om der slet ingen ting var sket. Men nu er han her, og du er kommet, og jeg har aldrig før gjort noget, som du har forbudt mig. Og jeg vil fortælle dig det, så tilgiver du mig måske, for der er længe til, at jeg kan komme til skrifte."

"Ja, sig mig det hele, Tessa." Han begyndte at håbe, at det, når det kom til stykket, var en ren bagatel.

"Å, det vil gøre dig ondt for ham. Jeg er bange for, at han græder over et eller andet, når jeg ikke er hos ham. Men det var ikke derfor, jeg gik til ham den første gang, det var blot, fordi

jeg ville snakke med ham og vise ham barnet, og han var jo en fremmed, som ingen steds boede, så jeg troede ikke, at du ville bryde dig om, at jeg snakkede med ham. Han bad, om han måtte komme her og sove i halmen ved siden ad gederne, og jeg fik monna Lisa til at sige ja. Han er borte næsten hele dagen, men når han kommer hjem, snakker jeg med ham og giver ham mad."

"Det er formodentlig en tigger. Det var galt af dig, Tessa, og jeg er vred på monna Lisa. Han må bort."

"Nej, jeg tror ikke, han er en tigger, for han ville give monna Lisa penge, men hun bad ham arbejde i stedet for. Og han lader sig rage og har ordentlige klæder på, monna Lisa siger, at han er en pæn mand. Men somme tider tror jeg ikke, han er rigtig i hovedet."

"Hvordan ser han ud?" sagde Tito, hvis hjerte begyndte at banke. "Tag din skammel og sæt dig på den."

"Vil du ikke tilgive mig?" Spurgte hun frygtsomt.

"Jo, jeg skal ikke være vred – sæt dig blot ned og fortæl mig, hvordan den gamle mand ser ud."

"Jeg ved ikke, hvad jeg skal sige. Han ligner hverken min stedfader Nofri eller nogen anden. Hans ansigt er gustent, og der er dybe rynker i det, og hans hår er hvidt, men der er slet ingen på issen, og hans øjenbryn er sorte, og så ser han på mig og siger: 'Stakkels menneske!' som om han troede, at jeg får bank ligesom i gamle dage – skulle man ikke tro, at han er forstyrret i hovedet? Jeg spurgte ham en gang, om hvad han hed, men han kunne ikke sige det, og alle mennesker har jo dog et navn, ikke? Og nu har han fået sig en bog, som han sidder og ser i så længe, længe ad gangen, som om han var en præst. Men

jeg tror ikke, det er bønner, han læser, for han bevæger aldrig læberne. – Å, du er vred på mig, eller er det, fordi det gør dig ondt for den gamle mand?"

Tito stirrede endnu stadig på Tessa, men han så hende ikke længere, han så kun den, hendes ord manede frem for ham. Det var dette åndsfraværende blik, der gjorde hende forskrækket, og hun kunne ikke lade være igen at lægge sig på knæ ved siden ad ham. Men han ænsede hende ikke, og hun turde ikke røre ved ham eller tale med ham. I sin angst og forundring kom hun i tanker om sin rosenkrans; hun tog den op fra gulvet og begyndte at bede sagte.

Tito var fuldstændig uden bevidsthed om, hvad både hun og han selv tog sig for. Der var dukket en ny mulighed op for ham, skæbnen bød ham en lejlighed til at gøre godt igen, hvad han havde forbrudt i det ulykkelige øjeblik på domkirkepladsen, da fortiden havde grebet ham med levende, skælvende hænder, og han havde fornægtet den. Blot nogle få skridt, og han ville stå ansigt til ansigt med sin fader, uden vidner, og kunne bede ham om tilgivelse; og nu havde han penge, så at de kunne drage bort fra Firenze, til Syditalien, hvor han var sikker på at komme i gunst hos franskmændene, som efter al sandsynlighed ville komme til magten. Romola behøvede ikke at få hele sandheden at vide, for den eneste, der kunne røbe den, var Baldassare, og tilgav hun ham, ville han også tie om, hvad han havde forbrudt.

Men ved siden af denne mulighed var der en anden, den, at den opbragte mand måske ikke ville lade sig forsone. Nå, i så fald stod sagerne blot, som de havde stået hele tiden, for der var ingen vidner.

Han fo'r op og gik hen imod døren, men Tessas skrig, idet hun tabte sin rosenkrans, vakte ham af hans åndsfraværelse. Han vendte sig om imod hende og sagde: "Skaf mig en lygte, Tessa. Græd ikke, min lille due, jeg er ikke vred."

De gik ned ad trappen, og Tessa skulle lige til at råbe til monna Lisa, at hun skulle have lygten, da Tito sagde:

"Nej, vent lidt, Tessa – jeg behøver ingen lygte. Gå op igen og hold dig rolig og sig ingen ting til monna Lisa."

Et halvt minut efter stod han ved døren til skuret. I det sidste afgørende øjeblik gøs det i Tito, men hvad havde han, ung, som han var, at frygte af en gammel mand, hvad kunne en gammel mand uden våben gøre en ung mand med panserskjorte på? Han betænkte sig da også kun et øjeblik. Sov hans fader? Var der andet end døren imellem dem?

Baldassare sov ikke. Der var højt oppe i muren en firkantet åbning, hvorigennem månen skød en strøm af blegt lys, og havde Tito set ind ad den, ville han have set sin fader sidde i halmen med noget i hånden, der funklede som en stjerne. Baldassare sad og prøvede odden på sin dolk.

Han var i dette øjeblik fuldstændig overvældet af følelsen af sin hjælpeløshed. Han havde, til mørket faldt på, grublet over bogen, der lå ved siden ad ham; så havde han prøvet på at genkalde forskellige ting i sin erindring, men i aften var alt mørkt i ham, og hans anstrengelser førte ikke til andet end en fuldstændig lammelse af hukommelsen. Han havde grebet sin dolk og trukket den ud af skeden, og han havde længe siddet og følt på dens od, kun optaget af én forestilling, en drøm om, at han borede den i en niddings hjerte, som han ikke kunne gennembore på anden måde.

Tito trak døren op; den slæbte på jorden, som sådanne gamle døre tit gør, og Baldassare fo'r op af sin drømmelignende tilstand. Han var endnu ikke kommet på benene, da døren gik helt op, og han så den skikkelse, han drømte om, stå for sig, ikke som en skygge, men lyslevende – den tegnede sig mørkt på den månelyse baggrund, og lyset faldt skarpt på de tætte lokker og den ene runde, olivengule kind. I samme øjeblik, inden Tito kunne fare tilbage, var den gamle mand, som raseriet gav overnaturlige kræfter, styrtet frem, daggerten, sprang i stykker imod panserskjorten, og Baldassare faldt, tvunget til jorden af den kraft, Tito afbødede stødet med, om på sit stråleje, knugende hånden om fæstet med klingestumpen i; odden lå funklende ved Titos fødder.

Tito var blevet slået med rædsel, da han vaklede under stødet, nu følte han sig fri og tryg. Hans panserskjorte havde stået sin prøve, og hævnen lå hjælpeløs for hans fødder. Men der var intet djævelsk i hans sejrsfølelse, tværtimod, synet af hans fader, som lå der og ingen ting kunne gøre ham, gjorde ham det lettere at søge forsoning. Hans frygt var borte, men han var opfyldt af en stærk trang til også at blive fri for bevidstheden om, at der var nogen, som hadede ham. Efter at de havde set på hinanden en liden stund – Baldassare lå i afmægtigt raseri og rørte sig ikke –, sagde Tito med sin blide røst, der lød så mildt, som da de skiltes på Grækenlands kyst: "*Padre mio!*" Der blev en pause, og så sagde han: "Jeg kommer for at bede dig om tilgivelse."

Han tav atter, for at den balsam, der var i disse ord, kunne få tid til at gøre sin virkning. Men der var ingen tegn til forandring hos Baldassare; han lå, som han var faldet,

støttende sig på den ene arm; han rystede, men det var blot en følge af stødet, han havde fået.

"Jeg blev overrumplet den morgen. Jeg vil være din søn igen. Jeg vil gøre resten af dit liv lykkeligt, at du må glemme, hvad du har lidt."

Han tav igen. Han havde brugt de klareste og de stærkeste ord, han kunne tænke sig. Det var ingen nytte til at sige mere, før han fik vished for, at Baldassare forstod ham.

Nu begyndte Baldassare at røre sig. Han kastede den sønderbrudte dolk og gav sig langsomt til at rejse sig, endnu rystende over hele kroppen. – Tito rakte hånden frem for at hjælpe ham. Baldassare greb den, rejste sig og blev ved at knuge Titos hånd, idet han gik så tæt hen til ham, at deres ansigter ikke var en fod fra hinanden. Så begyndte han at tale med dyb, skælvende røst.

"Jeg frelste dig – jeg opfostrede dig, – jeg elskede dig. Du svigtede mig – du plyndrede mig – du fornægtede mig. Hvad kan du give mig? Du har gjort livet bittert for mig; men der er endnu én ting tilbage, som er sød – det er, at du skal lide dødsens kval."

Han slap Titos hånd, gik lidt tilbage og hvilede først sin arm på en fremspringende sten i væggen og sank så atter om på sit stråleje, hvor han blev siddende. Det udbrud, hans raseri havde haft, da han førte dolkestødet, havde åbenbart udtømt hans kræfter.

Det varede en stund, før Tito brød tavsheden. Omsider sagde han: "Er det din agt at blive her?"

"Nej," sagde Baldassare bittert; "det er vel din agt at jage mig ud."

"Nej," sagde Tito, "jeg spørger blot."

"Du har jaget mig ud. Er dette strå dit, har du allerede jaget mig bort fra det for tre år siden."

"Det er altså din agt at forlade dette sted?"

"Jeg har talt," sagde Baldassare.

Tito vendte sig om og gik atter ind i huset. Monna Lisa sad og nikkede; han gik op til Tessa, som han traf grædende ved siden af sit barn.

"Tessa," sagde han, idet han satte sig og tog hendes hoved imellem sine hænder, "hold op at græde, din lille gås, og hør på mig. Du må aldrig mere tale med den gamle mand. Han er gal og vil dræbe mig. Du må aldrig mere tale til ham eller høre på ham."'

Tessa græd ikke mere, og hendes læber var blege af angst. "Er han borte?" hviskede hun.

"Nej, men han går sin vej. Glem ikke, hvad jeg har sagt dig."

"Nej, jeg skal aldrig mere tale til nogen fremmed," sagde Tessa med en følelse af, at hun havde begået en forbrydelse.

Han sagde for at trøste hende, at han ville komme igen næste dag, så gik han ned til monna Lisa og skændte dygtigt på hende, fordi hun havde ladet så farlig en mand slippe ind i huset, og så gik han sin vej. Han var vis på, at Baldassare ville gå, og han kunne ikke få sig til at vente på det. Selv hans unge legeme og spændstige ånd var rystet af de sindsbevægelser, han havde gennemgået den aften.

Baldassare sad endnu på sit stråleje, da Titos skygge gled forbi. Foran ham lå stumperne af dolken, og ved siden ad ham lå den åbne bog, han forgæves havde grublet over. De så ud som spottende symboler på hans fuldstændige hjælpeløshed, og han

rystede endnu så stærkt, at han ikke kunne rejse sig og gå sin vej.

Men meget tidligt den næste morgen, da Tessa ængsteligt kiggede ud ad hullet i vinduesskodden, var døren til skuret åben, og den sælsomme gamle mand var borte.

15. Hvad Firenze tænkte på

I flere dage så Tito kun lidt til Romola. Han sagde næste morgen blidt til hende, at hun gjorde bedst i at tage nogle småting bort, som hun havde stående i biblioteket, da der kom folk for at pakke oldsagerne ind; derpå kyssede han hende på panden og foreslog hende at blive i sit eget værelse, der hvor det lille malede alter var; dér ville hun være mest uforstyrret. Romola gik roligt ind på det uden at røbe nogen sindsbevægelse – hun var til trods for sit stærke legeme overvældet af en stadig smerte, det var, som om hun var mørbanket. Tito formodede nok, at hun følte sig utilpas, men han turde ikke sige mere, han turde ikke gøre mere end, da han mærkede, at hendes pande og hænder var iskolde, at hente en pelsværkskåbe, som han let kastede over hende. Hver gang han et øjeblik vendte tilbage til hende, gik det til omtrent på samme måde – han søgte at formilde hende ved en eller anden beskeden opmærksomhed, et eller andet kærligt ord, og hun syntes at have tabt evnen til at tale med ham eller se på ham. "Blot tålmodighed," sagde han til sig selv, "hun tilgiver mig nok til sidst. Båndet imellem os må endnu være det stærkeste." Når den, der har lidt overlast, er sen til at komme over det og til igen at se ud, som om der ingen ting var i vejen, kommer den, der har gjort uret, let til at føle sig krænket – han har ingen sår, der svider, og han er sig bevidst, hvor god og venlig han har været, siden han tilføjede den anden de sår, han lider under; men det lå nu ikke for Tito at føle sig fornærmet; han higede stadig efter forsoning, og han ville have fundet sig i meget for atter at føle Romolas hånd på sit hoved som den morgen, da han for første gang ikke turde se på hende.

Han fandt det for så vidt mindre svært at vente tålmodigt på, at hans huslige lykke skulle komme igen, som hans liv uden for huset optog ham stærkere og stærkere. Fra det øjeblik af, da Tito optrådte som folketaler på domkirkepladsen og blev sig bevidst, at han havde evne til at kildre mængdens øren med ord, den gad høre, havde hans fantasi stadig foregøglet ham, at han måtte kunne komme til at spille en rolle i det urolige politiske liv, der for tiden rørte sig i Firenze. Den i samme øjeblik vågnende angst for Baldassare havde imidlertid spærret ham vejen som en uoverstigelig hindring og drevet ham til at sælge bogsamlingen, for at han kunne være rede til, i fald det blev nødvendigt, at forlade Firenze, netop som han havde begyndt at føle, at byen havde fået ny tiltrækning for ham. Nu var den angst næsten overstået; han var nødt til at blive ved at gå med sin panserskjorte, han var nødt til at være belavet på, at der kunne blive stillet krav til hans koldblodighed og snildhed, men han anså det ikke længere for nødvendigt at gøre det ubehagelige skridt at forlade Firenze og søge sin lykke anden steds. Hans fader havde afslået den tilbudte forsoning og tvunget ham til at sætte hårdt imod hårdt, og han var på det rene med, at den gamle mand var så svag, at det ville være let at holde ham stangen. Titos ubestemte higen antog snart form af ganske bestemte tanker; efterhånden, som hans unge kærlighed blegnede, antog livet mere og mere karakter af et spil, i hvilket kløgt og tilfældighed forenede sig på den behageligste måde, og det spil, der kunne spilles i Firenze, var spændende nok.

Aldrig så snart var de franske gæster borte, før der blev et røre i byen som i en myretue, når der har været fare på færde,

og det gælder om at få tuen i orden igen. "Hvordan skal vi bære os ad med at skaffe pengene til den franske konge? Hvordan skal vi bære os ad med at føre krig med de halsstarrige oprørere i Pisa? Og frem for alt, hvorledes skal vi ændre vor administration, således at vi kan få vore embedsmænd valgt og vore love vedtaget på bedste måde?" Så længe disse spørgsmål ikke var besvarede, var der fare for, at handel og industri kunne komme til at ligge stille, og så kunne den store masse af arbejdere, der ikke havde så meget som stemmeret, let tabe tålmodigheden.

Først blev der ringet med den store klokke for at sammenkalde borgerne til parlament på Piazza de' Signori, og så foreslog signoriet den tæt sammenstuvede mængde, at der skulle overdrages tyve mænd en diktatorisk myndighed, i kraft af hvilken de for et år skulle vælge alle øvrighedspersoner og ordne statsstyrelsen. Folket gik ind på forslaget, men så kom forhandlingerne inde i paladset, og dem gik det ikke så glat med. *Doctores juris* diskuterede dag efter dag til langt ud på natten; messer Pagolantonio Soderini anførte udmærkede grunde for en folkelig forfatning, messer Guidantonio Vespucci anførte lige så udmærkede grunde for en mere aristokratisk statsform, og forhandlingerne kunne have varet længe uden at føre til noget som helst resultat. Flertallet af dem, der var inde i paladset, og som allerede havde magten i hænde, var enige med Vespucci og fandt, at man burde gå langsomt til værks med at indføre forandringer, flertallet af dem, der stod udenfor, og som havde liden magt og mange byrder, var mindre ængstelige for forandringer.

Og der var én magt uden for paladset, som bidrog mere og mere til at give dette flertals ubestemte ønske karakteren af en bestemt vilje. Denne magt var Savonarolas prædiken. Han gik i de prædikener, han dagligt holdt, hurtigt over fra det almindelige til det særlige – fra at sige til sine tilhørere, at de måtte sætte deres private interesser og lidenskaber til side for hensynet til det almene vel, gik han over til bestemt at angive, hvilken regeringsform det almene vel krævede – han begyndte med at sige: "Vælg det, der er bedst for alle," han endte med at sige: "Vælg et stort råd efter venetiansk mønster," og "det store råd er Guds vilje".

For Savonarola stod det som utvivlsomt, at det store råd var det eneste middel til at give den offentlige mening et så fyldigt udtryk, at den kunne holde partiinteressernes skadelige indflydelse stangen; det var en form, som i alt fald kunne gøre en ærlig, upartisk statsstyrelse mulig, og jo renere statsstyrelsen i Firenze kunne blive, jo mere den kunne betrygges imod dem, som så deres fordel i deres medborgeres moralske nedværdigelse, des mere ville Firenze nærme sig til at blive et rent samfund, der kunne bane vej for kirkens og verdens forbedring. Og Fra Girolamo tabte aldrig dette ophøjede mål af sigte. Selv i de sidste skrækkelige dage af hans liv, da spot og spe, pinsler og frygt for pinsler havde blottet enhver lønlig svaghed i hans sjæl, kunne han sige til sine dommere: "Lad det ikke undre jer, at jeg ikke har haft mange ting at sige jer, for de mål, jeg har haft for øje, var få og store."

16. Ariadne aflægger kransen

Det varede over tre uger, før bogsamlingen var indpakket og ført bort. Romola havde, langt fra at lukke øjne og øren for, hvad der gik for sig, tvært imod set til hele tiden. Om aftenen, når arbejderne var gået, tog hun sin håndlampe og gik langsomt om imellem kasserne og halmen, standsede ved hvert et tomt fodstykke, hver en vel kendt genstand, der lå henkastet på gulvet, opfyldt af en bitter trang til at forvisse sig om, at der var god grund til, at hendes kærlighed var udslukt og verden blevet øde for hende. Og endnu vankede hun atter og atter om derinde om aftenerne, ikke for at søge vished, men fordi den smerte og fortvivlelse, hun følte ved mindet om sin fader, var den følelse, der rørte sig stærkest i hende. Den 23. december vidste hun, at de sidste kasser skulle føres bort. Hun gik op i loggiaen oven på huset for ikke at gå glip af det sidste kvalfulde syn, når vognen langsomt rullede over broen.

Himlen var overtrukken, og det var næsten mørkt. Santa Croce, hvor hendes fader lå begravet, stod skummel midt i mørket, og det hvide vognlæs gled langsomt over broen og op ad den snævre gade som en grum skæbne, der førte hendes faders håb til en ukendt grav. Romola havde ikke så meget en følelse af, at hun selv så det, som af at hendes fader var sig det bevidst, som han lå dér hjælpeløs i sit stenfængsel, hvor hun ikke kunne række ham hånden og sige ham, at han ikke var ene.

Hun blev stående, efter at vognen var forsvundet, uden at ænse den kolde aftenluft og kvæget af mørket, der syntes at indhylle hende som et sørgeflor. Så begyndte pludselig den store klokke i paladset at drøne – det var ikke stormklokkens

klemten, det lød som et triumferende budskab, og efterhånden syntes alle byens klokker at opfange lyden og stemme i med, og samtidig med, at koret svulmede mere og mere, så luften blev som opfyldt af klokkeklang, var det, som om der gik ild i lyden; små flammer, sitrende som den, slog ud imellem paladsets tårne og tinder.

Den pludselige klokkeklang og alle de sitrende lys gjorde et smerteligt indtryk på Romola. Det var dæmonernes triumf over, at hendes mands forræderi var lykkedes, og over hendes trøstesløse liv. For lidt over tre uger siden havde disse klokkers klang beruset hende, Firenzes jubel havde været hende et varsel om glæde og lykke for hende selv. Men nu tyktes den almindelige glæde hende grusom; hun havde intet at gøre med det Firenze, der nu jublede, og i sin bitterhed havde hun en følelse af, at al glæde var løgn og hån. Hun havde tabt sin tro på lykken, som hun havde smægtet efter – lykken var et hadefuldt, smilende væsen med et snævert, egenkærligt hjerte.

Hun løb ned fra loggiaen med hænderne for ørene, og skyndte sig igennem forstuen. Så fo'r hun sammen, da hun uventet stod ansigt til ansigt med sin mand, som kom for at søge hende.

Hans gang var spændstig, og hans ansigt var usædvanligt strålende.

"Hvad, er her for megen støj?" sagde han, for Romola pressede, idet hun fo'r sammen ved synet af ham, hænderne endnu fastere imod ørene. Han tog hende blidt om håndleddet, lagde hendes arm i sin og førte hende ind i salen med de dansende nymfer og fauner, og så vedblev han: "Firenze er blevet helt forrykt, fordi det har fået sit store råd, som skal råde

bod på alle ulykker under solen og særlig gøre ende på al munterhed. Du fryser, Romola, du må ikke blive så sent oppe i den kolde loggia uden at tage noget mere tøj på. Jeg kom for at sige dig, at jeg pludselig er blevet kaldt til Rom for at påtage mig et lærd arbejde for Bernardo Rucellai. Jeg tager herfra straks, for jeg skal støde sammen med mine rejsefæller ved San Gaggio i aften, for at vi kan bryde op i morgen tidlig. Du behøver ingen ulejlighed at gøre dig, jeg har allerede pakket. Det varer ikke længe, før du har mig her igen."

Han vidste, at han ikke havde andet at vente af hende, end at hun roligt ville finde sig i, hvad han sagde og gjorde. Han turde ikke engang vove at kysse hende på panden den aften, men nøjedes med at føre hendes hånd til sine læber og gik så. Tito følte, at Romola var mere uforsonlig, end han havde troet; hendes kærlighed var ikke det søde instinkt, der klamrer sig fast til den elskede til trods for alt, hvad forstanden siger, og som han nu begyndte at anse for det egentlig fortryllende ved en kvinde. Denne forstenede kulde var nu imidlertid dog bedre end en lidenskabelig modstand i småt og stort. Hendes stolthed og hendes evne til at skønne, hvor modstand ville være unyttig, havde deres gode side.

Men da Tito havde lukket døren efter sig, forsvandt det kolde, ubevægelige udtryk, der lagde sig over Romolas ansigt, så snart han kom hende nær. Indvendig var hun meget langt fra at være rolig.

Det første, hun nu gjorde, var at kalde på den gamle Maso.

"Maso," sagde hun i en bestemt tone, "vi rejser i morgen tidlig. Sørg for de to muldyr i aften og hold dig rede til at bryde op med dem ved daggry, og vent på mig i Trespiano."

Det var hendes agt at tage Maso med til Bologna og så sende ham tilbage med breve til hendes gudfader og Tito hvori hun meddelte dem, at hun var rejst og aldrig mere kom igen. Hun havde lagt sin plan således, at ingen ville ane det mindste om, at hun forlod byen, og at ingen vidste noget om, at hendes kærlighed og liv var knust. Bernardo del Nero havde været på landet, og hun havde betalt ham hans penge uden at forhandle personligt med ham; han vidste ikke engang, at bogsamlingen var solgt. Maso var kun for så vidt indviet i hendes fortrolighed, som han vidste, at den rejse, hun havde for, skulle holdes hemmelig.

Romola ville ikke gå i seng den nat. Efter at have låset døren gik hun med sit lys i hånden hen til den udskårne og malede kiste, hvori hendes bryllupsklæder var gemt. Hun brast i gråd, da hun så dem, hun syntes, at det var hendes døde lykkes ligskrud. Somme tider, og det var tilfældet nu, førtes Romola pludselig i tankerne tilbage til den tid, da hun nærede fuldkommen tillid til Tito; det bares hende for, som om hun atter stod over for den mand, hvis kærlighed havde gjort verden så frisk og vidunderlig for hende som for et lille barn, der sidder i solskin mellem blomster. I sådanne øjeblikke brød tårerne altid frem. Hun følte noget lignende som det, en moder føler, når hun i tankerne mærker sit lille barns hænder hvile bløde og varme på hendes bryst, mens de i virkeligheden er kolde som marmor, når hun bøjer sig ned over dets seng og kysser dem.

Men der lå også noget andet i kisten foruden bryllupsklæderne, noget mørkt og groft noget, der var rullet sammen i en bylt. Hun løste den tykke, hvide snor, der var

bundet om den, og bredte en grå, ulden dragt ud på bordet, den dragt, der blev båret af søstrene, af St. Francisci tredje orden, kvinder, som levede og færdedes ude i verden, men som særligt helligede sig til fromme gerninger. Romola ville bruge denne dragt som forklædning, og hun besluttede at tage den på straks, for at hun, i fald hun blev nødt til at lægge sig til at sove, før dagen brød frem, kunne være fuldt færdig til opbrud, når hun vågnede.

Hun tog sin sorte kjole af og iførte sig den grove uldne kutte med rebet om livet; derpå samlede hun sit lange hår, strøg det bort fra ansigtet og bandt det sammen i en stor, hård knude i nakken, bandt et tørklæde om hovedet og trak så hætten over det. Hun så sig i spejlet. Hendes forklædning var så fuldstændig, at ingen, som ikke havde levet til stadighed sammen med hende, ville kunne kende hende. Hun syntes selv, at hun påfaldende lignede sin broder Dino. Lignede hun ham i andet end det ydre? Kun deri, at hun nu forstod, hvorledes man kunne føle sig drevet til for bestandig at vende sig bort fra denne verdens glæder, hvorledes man kunne foretrække at dvæle ved sørgelige forestillinger frem for ved skønne og glade.

Men hun blev ikke længe stående foran spejlet; hun gav sig til at samle alle de minder om sin fader og moder, der var for store til at hun kunne have dem i sin lille vadsæk. De skulle alle sammen pakkes ned i kisten med bryllupsklæderne, og så skulle kisten bringes til hendes gudfader, når hun var borte. Hun lagde portrætterne ned, og derefter den ene genstand efter den anden, hvortil der knyttede sig hellige minder. Så ville hun tage sin forlovelsesring af, men hun kunne ikke få sig til det. Hun havde med lidenskabelig iver higet efter at gøre, hvad hun nu

havde for, forlade en mand, som havde svigtet al hendes tillid, bryde et udvortes bånd, hvortil der ikke længere svarede noget indre, men den kraft, der ligger i de ydre symboler, og som knytter vort liv sammen til en enhed, gjorde sig gældende og vakte en ubestemt følelse i hende af, at hun var ved at rive sit liv stykker, en følelse af, at den tilskyndelse, under hvis indflydelse hun handlede, og som havde syntes hende at udelukke al tvivl, måske, når alt kom til alt, var blindhed, en følelse af, at der var noget i de menneskelige bånds natur, som gjorde, at man ikke havde lov til at bryde dem, fordi illusionerne brast.

"Nej," sagde hun, "det er umuligt, jeg kan ikke underkaste mig ham. Han er troløs; jeg gyser for ham – jeg foragter ham."

Hun rev ringen af fingeren og lagde den på bordet. Hun følte atter, at der ingen anden lov kunne være for hende end den, hendes følelser foreskrev hende. Den ømhed og inderlige deltagelse for dem, man elsker, og som står en nær, der er følelsens stærkeste udslag, havde været hendes livs religion; den havde gjort hende tålmodig til trods for hendes medfødte heftighed, den kunne have gjort hende til en heltinde. Men nu var al den kraft borte, eller rettere sagt, den var slået om i sin modsætning og blevet til modbydelighed.

Men den faste beslutning var alligevel stadig ledsaget af en angst, der antog forskellige former, og nu, da hun næsten var færdig med forberedelserne til sin rejse, tøvede hun, hun kunne ikke få sig til at skrive de ord, der uigenkaldeligt skulle stænge hende ude fra hele hendes lille verden. De sindsbevægelser, hun havde gennemgået i de sidste uger, syntes atter at vælte ind over hende med gruelig fart og endog at lamme hendes legeme. Hun ville skrive, men hendes hånd sank ned. Hun græd bitre

tårer over den skuffelse, der havde hærget hendes unge liv, tårer af en ganske anden art end dem, hun havde grædt, da hun mindedes sin svundne lykke. Og nu følte hun en sitrende skam over de forsmædelige ord, hun havde slynget Tito i ansigtet: "Har du også plyndret nogen, som *ikke* er død?" Det forekom hende en nedværdigelse af hele hendes liv, at der var blevet afpresset hende sådanne ord, at hun havde sagt dem til sin mand. Hårde ord imellem mennesker, der har elsket hinanden, er modbydelige at mindes, modbydelige som en storhed og skønhed, der er sunket ned i laster og pjalter.

Den hjerteskærende sammenligning imellem fortid og nutid virkede rent legemligt på Romola, hun syntes, at hun havde mistet alt andet end evnen til at føle sin sorg, hun trængte til at føle rent legemlig smerte, til at tage hårdt på et eller andet. Hun knugede rebet, hun havde om livet, fast i sine hænder. Så sprang hun op og greb i låget på kisten – var der mere, der skulle i den? Nej. Hun lukkede låget, trykkede hårdt på det og låsede den.

Så kom hun i tanker om, at hun ikke var helt færdig med sit kostume som bedesøster eller *pinzochera*. Den store læderpung med småpenge i skulle gøres fast i rebet, hun havde om livet, og rosenkransen ved den anden side. Der var flere ting endnu at gøre. Der lå en lille nøgle i et skrin på bordet – men nu mærkede kun, at hendes lys var ved at gå ud, og hun havde glemt at skaffe sig et andet. Et øjeblik efter var der bælgmørkt i stuen. Hun famlede sig frem til kisten og satte sig på den for at vente på dagens frembrud.

Det, at hun havde grebet efter den omtalte nøgle, havde kaldt visse minder til live, som atter og atter var dukkede op i den

sidste uge. Fra det øjeblik af, da hun syntes, at der blev slået en uoverstigelig kløft imellem hende og Tito, havde hendes sidste møde med Dino aldrig mange timer ad gangen været ude af hendes tanker. Hun kunne ikke lade være at lytte efter den døendes profetiske ord om hende og den, hun havde skænket sin hånd, og hvis ansigt havde syntes ham at være den store fristers. Hun kunne ikke lade være med, med rædselsslagen fortryllelse at tænke på broderens udtærede ansigt, på det spændte blik, han stirrede på krucifikset med, på den ærefrygt, der havde tvunget hende i knæ, på de sidste afbrudte ord og så på den dybe stilhed – på alle enkelthederne i denne dødsscene, der pludselig syntes at åbne hende et indblik i en verden, der lå uden for alt, hvad livet ellers havde lært hende at kende.

Men hendes sjæl rejste sig til modstand imod indtryk, som fra at have stået for hende som drømmesyner nu syntes at træde frem i virkelighedens fulde lys. Ligesom et stærkt legeme kæmper imod kvælende dunster, kæmper stærkere og stærkere, jo mere kvælende de bliver, således kæmper en stærk sjæl mere og mere fortvivlet imod sin fantasis syner, jo mere de truer med at overvælde tanken og sætte sig i dens sted.

Hvad havde de ord, han havde sagt, i virkeligheden at gøre med hendes sorger? Det var et rent tilfælde, at noget af, hvad han havde sagt, var slået til, alt det andet var tåget, – ja, selv det, der syntes at være gået i opfyldelse, var tåget, det var kun et foster af hendes broders erindringer og tro. Han troede, at der var ulykke ved den hedenske lærdom; han troede, at cølibatet var helligere end ægteskabet; han mindedes deres hjem og alt, hvad det var i bogværelset; og af disse tråde var hans syn vævet. Havde hun haft nogen som helst rimelig grund til at tro på et

sådant syn og rette sig efter det? Nej. Skønt den varslende røst havde fået ret, følte Romola sig urokkeligt overbevist om, at det ville have været snæverhjertet tåbelighed, om hun havde opgivet Tito på grund af en advarsel som den. Hendes tillid var blevet skuffet, men hun ville atter have handlet, som hun havde gjort, hellere end at lade sig lede af syner.

Men hendes stadige dvælen ved disse minder, der i hendes fantasi knyttede sig sammen med hendes skæbne, gav hende en glimtvis forståelse af mennesker, som hun hidtil aldeles ingen sympati havde haft for, mænd og kvinder, der lod sig lede af syner.

"Var de blot lidt stærkere i mig," sagde hun til sig selv, "kunne jeg tabe bevidstheden om, hvad det syn virkelig har at betyde, og tage det for en profetisk åbenbaring. Jeg kunne med tiden selv få syner som søster Maddalena og Camilla Rucellai og alle de andre."

Det gøs i Romola ved tanken om denne mulighed. Alt, hvad hun havde lært, alt, hvad der havde haft indflydelse på hendes liv, var gået ud på at bestyrke hende i hendes foragt for den sygelige overtro, der fik mænd og kvinder, hvis øjne var for svage til at kunne tåle dagslyset, til at holde til i mørke sumpe og prøve på at læse menneskehedens skæbne i lyset af flakkende lygtemænd.

Og dog var hun sig bevidst, at det var noget dybere end den tilfældige omstændighed, at nogle af hendes døende broders ord var gået i opfyldelse, der bragte afskedsscenen imellem dem levende frem for hende igen. Der syntes at være noget mere end galskab i hans og hans trosfællers ophøjede redebonhed til at underkaste sig lidelse. Alle kilder omkring hende var udtørrede,

og hun gad nok vide, hvilke andre væld der var, som menneskene drak af og kom til kræfter ved under deres vandring i ørkenen. De øjeblikke i domkirken, da hun, opfyldt af en mystisk blanding af henrykkelse og smerte, havde grædt, mens Fra Girolamo frivillig bød sig frem som offer for folket, randt hende atter i hu, som om hun i dem havde fået. Færten af en kilde langt, langt borte. Men så gøs hun atter tilbage for indtryk, der ville lokke hende ind i synernes og en bornert frygts kreds, hvor man var nødt til at gøre vold på sine naturlige følelser, således som Dino havde gjort.

Romola øjnede intet lys i mørket, og træt af en kamp, som ikke førte til noget, faldt hun omsider i søvn.

17. Altertavlen

Romola vågnede ved, at der blev banket på døren; det var Maso, der kom for at hente vadsækken. Den gamle mand fo'r sammen, da hun lukkede døren op, og han i stedet for den smukke skikkelse, han kendte så godt, så Romola hyllet i den grå kappe og hendes blege ansigt overskygget af den mørke hætte.

"Det er godt, Maso," sagde Romola, idet hun søgte at tale så roligt som muligt for at berolige den gamle mand. "Her er vadsækken. Gå langsomt, jeg skal snart følge efter dig. Når du kommer uden for porten, kan du gå langsommere endnu, jeg indhenter dig måske, før end du når Trespiano."

Hun lukkede døren efter ham og tog så den nøgle, hun om aftenen havde taget op af skrinet. Det var nøglen til den lille malede altertavle. Tito havde glemt at kaste den i Arno, og den var blevet liggende i den broderede pung, han bar sammen med sin purpurdragt. Der havde Romola fundet den en gang, længe efter at de var blevet gift, og så havde hun gemt den med en følelse af glæde over, at hun havde den. Skabet, som altertavlen stod på, var blevet flyttet hen til et af vinduerne, og det blege morgenlys faldt på den, så at de vel kendte skikkelser på maleriet trådte tydeligt frem. Romola så på dem med bitterhed og uvilje. Tåbelige Ariadne med det forelskede blik! som om dette strålende ansigt med de gyldne lokker var udtrykket for hendes livs dybeste hemmelighed.

"Ariadne er mærkværdig forvandlet," tænkte Romola. "Hun ville tage sig løjerlig ud imellem vinranker og roser nu."

Hun tog spejlet og så igen sig selv i det, men synet var så afskrækkende i den grå morgendæmring, at hun lagde det fra

sig med en gysen som den, hun havde vendt sig bort fra den glade Ariadne med. Ved synet af sit ansigt med hætten på blev hun atter grebet af angst for, at hun til sidst skulle blive draget ind i den usle overtros kreds, imellem de hylende fanatikere og grædende nonner, som hun havde foragtet fra barnsben af. Hun stak hurtigt nøglen i skrinet, lukkede det op og tog krucifikset ud uden at se på det. Derpå trak hun med skælvende hånd en snor igennem den lille ring og hængte det om sin hals under kappen. "For Dinos skyld," sagde hun til sig selv.

Så havde hun endnu tilbage at skrive de breve, som Maso skulle bringe tilbage fra Bologna. De var meget korte. Det første lød, som følger:

> "Tito, min kærlighed til dig er død. Derfor er jeg også død, for så vidt som jeg tilhørte dig. Prøv ikke på at påkalde lovens magt for at få mig tilbage, – det vil ikke bringe dig nogen lykke. Den Romola, du ægtede, kan aldrig vende tilbage. Jeg behøver ikke at give dig nogen nærmere forklaring, efter hvad jeg sagde til dig den sidste gang, vi havde en længere samtale. Troede du, at det var en forbigående vrede, der lagde mig de ord i munden, så ved du nu, at de var udtryk for, at der er foregået en uigenkaldelig forandring med mig.
>
> Jeg antager, at du vil opfylde mit ønske, når jeg beder dig om at sende min kiste til min gudfader, som jeg har fået den af. Den indeholder mine bryllupsklæder, mine forældres portrætter og andre minder om dem."

Hun lagde ringen i brevet og skrev Titos navn udenpå. Det næste brev var til Bernardo del Nero.

"Kære gudfader.
Kunne jeg have udrettet noget som helst for dig ved at blive, ville jeg være blevet. Men nu er jeg borte. Spørg ikke om grunden, og har du holdt af fader, så søg at hindre, at man søger efter mig. Jeg kunne ikke holde ud at blive i Firenze, og jeg kan ikke holde ud at sige nogen, hvorfor. Gør, hvad du kan, for at begrave min skæbne i tavshed. Jeg har bedt om, at min kiste må blive sendt til dig; når du åbner den, vil du forstå grunden. Giv min tante Brigida alle de ting, der har tilhørt min moder, og bed hende tilgive mig, at jeg ikke har sagt farvel til hende.

Farvel, du min anden fader. Det bedste, jeg har tilbage her i livet, er mindet om din godhed og min taknemlighed imod dig.

Romola."

Hun stak brevet ind i folderne af sin kappe. Nu var hun færdig til at bryde op.

Ingen rørte sig i huset, og hun gik lydløst ned på den stille gade. Hendes hjerte bankede voldsomt, men hun frydede sig i følelsen af, hvor fast hun trådte på de brede fliser, i følelsen af den raske bevægelse, der var udtrykket for en beslutning, som omsider blev frigjort. Hendes iver for at sætte sin beslutning i værk og hendes frygt for at møde hindringer på sin vej trængte sorgen tilbage, og da hun nåede Ponte Rubaconte havde hun

ikke så meget en følelse af, at Santa Croce lå lige for hendes øjne, som af, at det blev lysere og lysere, og at hun måtte skynde sig, hvis hun ville undgå at møde nogen.

Hendes vej førte hende over Piazza di Santa Croce, men hun gik så sikkert og hurtigt som nogen sinde, om hun end ikke turde se på kirken. Tanken om, at nogen kunne se med nysgerrige øjne på hende og måske genkende hende, at ligegyldige mennesker kunne få travlt med hendes private sorger, fik Romola til at gyse som ved tanken om legemlig pinsel. Men der var ingen, som så den høje, grå bedesøster, der gik så fast og bar hovedet med hætten så højt. Hendes vej førte hende bort fra de steder, hvor færdslen samlede sig om morgenen, og hun slap let ud ad Porta San Gallo, hvor alle var optaget af accisen.

Men da det blev højlys dag, og hun begyndte at møde folk på vejen, begyndte hun at føle sig ubehageligt til mode i bedesøsterdragten. En gang slog hun hætten til side for at se sig om, men hun trak den straks sammen igen, for hun fik øje på to munke, der kun var et lille stykke fra hende. Det var hende særlig ubehageligt at møde munke, de ventede utvivlsomt at få et eller andet gudeligt ord at høre af hende, men dem kendte hun ingen ting til, og hun gik forbi, idet hun lod, som om hun ikke så dem. Hun skammede sig over sin forklædning, og denne skamfølelse var så meget pinligere, som hun måtte gøre sig umage for at skjule den.

Hun fik øje på en stor, flad sten under en cypres, og noget betaget af den forskrækkelse, hun havde fået ved synet af munkene, gik hun hen og satte sig på den. Så opdagede hun Maso med muldyrene lidt forude, ikke længere borte, end at

hun kunne håbe snart at indhente ham. Foreløbig ville hun holde rast en liden stund. Hun var fri og alene.

18. De sorte tegn bliver levende

Titos rejse til Rom, som i så høj grad havde lettet Romola udførelsen af hendes beslutning, var blevet bestemt ganske pludseligt den foregående aften ved et gilde. Tito var gået til dette gilde med de behageligste forventninger. Der var al sandsynlighed for, at maden ville være fortræffelig, vinen ypperlig og selskabet udsøgt, for stedet, hvor gildet skulle stå, var Rucellai-haverne, og værten, Bernardo Rucellai, var en type på en florentinsk stormand. Indbydelsen var blevet tilstillet Tito igennem Lorenzo Tornabuoni med en højtidelighed, som straks ville have ladet ham ane, at selskabet havde et politisk formål, selv om de offentlige anliggender havde været mindre altopslugende, end de var. I betragtning af omstændighederne var Tito ganske vis på, at de udmærkede stuvede fisk og de gamle græske vine skulle bidrage deres til at fremme et eller andet partiformål, for Bernardo Rucellai var ikke simpelt hen en indflydelsesrig personlighed, han var en af de tyve kårne mænd, som nu i tre uger havde styret Firenze. Tito var derfor i udmærket humør, da han gik hen i Via della Scala, hvor den berømte have lå.

Det var en mørk aften, og kun når Tito kom forbi en lampe foran et madonnabillede, kunne omridsene af hans skikkelse skelnes så tydeligt, at man kunne kende ham. Havde nogen holdt øje med ham, ville han have bemærket, at den høje og statelige skikkelse, der var tæt hyllet i sin kappe, stadig havde en anden i hælene på sig, en firskåren, gammel mand med ulden vams og filthat på. Man kunne have anset det for et rent tilfælde, for der var mange folk på gaden, men da Tito

standsede ved porten til Rucellai-haverne, standsede skikkelsen bagved også. Tito gik hurtigt ind ad lågen efter at have opgivet tjeneren, der holdt den åben for ham, sit navn, og gik så ind imellem de stedsegrønne buske, der skinnede som metal i fakkelskæret. Den anden mand gik også ind.

"Hvad hedder I?" sagde tjeneren.

"Baldassare Calvo," lød svaret.

"I er ikke indbudt, alle gæsterne er kommet."

"Jeg er i følge med Tito Melema, som lige gik ind. Jeg skal vente på ham i haven."

Tjeneren betænkte sig. "Jeg har ordre til kun at indlade gæster. Er I messer Titos tjener?"

"Nej, min hen, jeg er ikke tjener; jeg er en lærd mand." Tjeneren lod ham gå ind, og lidt efter var Baldassare også forsvundet imellem de skinnende buske.

De raske og bestemte svar, han havde givet, var et vidnesbyrd om, at der var foregået en stor forandring med Baldassare siden hans sidste møde med Tito, da dolken sprang i stykker for ham. Det hang mærkværdigt sammen med den forandring.

Da Tito den aften gik hjem, befandt Baldassare sig i den tilstand, der hyppigt følger efter et voldsomt udbrud af lidenskab, en tilstand, i hvilken legemlig slappelse undertiden ledsages af en sjælden åndsklarhed. Han kunne ikke rejse sig og gå sin vej, hans lemmer var som lammede, han frøs, og hans hænder rystede, men fortidens billeder stod klart for hans sjæl; han gennemlevede atter det liv, der syntes at have været en lang forberedelse til bitter smerte.

En stund var han alt for optaget af de syner, han så, til at kunne tænke over selve det faktum, at han så dem, men da han

havde gennemløbet hele rækken og til sidst standsede ved det optrin, der nylig havde fundet sted, var han ganske på det rene med, hvor han var – han huskede både monna Lisa og Tessa. Ja så, *han* var altså Tessas hemmelighedsfulde mand, han, som havde en anden hustru i Via de' Bardi. Det var på tide, at han samlede stumperne af den sprungne dolk op og gik – gik uden at efterlade noget spor. Han bøjede sig ned for at tage stumperne af dolken op; så kom han til at se på bogen, der lå opslået ved siden ad ham. Det var et stort, smukt håndskrift, et bind af Pausanias. Månen skinnede på det, og han kunne se de store bogstaver oven over siden:

ΜΕΣΣΗΝΙΚΑ. ΚΒ'.

I gamle dage havde han været vel bevandret i Pausanias, men endnu for en times tid siden havde han stirret hjælpeløst på den side, og han havde ikke fået mere mening ud af bogstaverne, end om de havde været sorte fugtighedspletter på en væg; nu var de atter de magiske tegn, som maner en verden frem.

Han greb bogen, men lyset var for svagt til, at han kunne se at læse ved det. Lige meget, han vidste, hvad der stod, han læste det indvendig. Ordene dukkede op i ham og vakte utallige minder. Han glemte, at han var gammel, han var lige ved at råbe højt. Lyset var kommet igen, kundskabens og glædens moder. Glæden over dette gengav hans lemmer deres kraft, han sprang op med stumperne af sin dolk og bogen og gik ud i det klare månelys.

Det var bidende koldt, men Baldassare mærkede det ikke. Han gik omkring der oppe på højden og standsede, hver gang han kom til et åbent sted, så ned på den slumrende by med alle dens kupler og tårne, på bjergene, der holdt vagt om den, på

den mat blinkende flod, på dalen, der forsvandt imellem de snedækkede toppe, og han følte sig til mode, som om han var herre over det alt sammen.

Men da den første jubel over, at han havde fået sin åndskraft tilbage, var forbi, samlede hans tanker sig om Tito. Nu kunne den smukke, glatte øgle ikke undgå ham; nu kunne han udforske enhver hemmelighed i Titos liv, han kendte allerede nogle af hans hemmeligheder. Det tilsyneladende uheld med dolken havde været et held; det var utvivlsomt det pludselige raseri, der havde rystet ham således, at mørket var veget fra hans sjæl. To gange før havde han delvis fået sin hukommelse igen, og begge gange havde det været en følge af pludselig voldsom sindsbevægelse; den ene gang var, da han måtte forsvare sig imod en rasende hund, den anden gang var, da han var lige ved at drukne og måtte bjerge sig op på et skær.

Ja, men sæt nu, lyset slukkedes igen ligesom de to andre gange, og det forfærdelige mørke atter brød ind over ham! Denne gang var klarheden stærkere og stadigere, men hvad sikkerhed havde han for, at den mørke tåge ikke var der igen, før dagen brød frem? Han tænkte med skræk på, at det at han tilbragte natten vågen på højen, kunne udtømme hans kræfter og have til følge, at faldet blev så meget dybere. Han søgte ivrigt efter en krog, hvor der var læ, fandt omsider en bunke halm og lagde sig til at sove i den.

Da han vågnede, var det dag. I det første øjeblik var han sælsomt forvirret; der var ligesom to personer i ham, hvilken af dem var det, der var vågnet? Ganske vist den, der var herre over sine åndsevner, for han mindedes alt, hvad der var sket om natten. Han tog bogen; han læste, han huskede uden at læse;

han så et navn, og de bedrifter, der knyttede sig til det, dukkede op for ham. Og da han var på det rene med, at hans bevidstheds fine tråde atter var i orden, gik al hans glæde op i håbet om hævn.

Fra den stund af til den aften, da vi så ham gå ind i Rucellai-haverne, havde han uafladeligt, men forsigtigt søgt oplysning om alt, hvad der vedrørte Tito, og der var næppe gået en dag, hvor det ikke var lykkedes at holde øje med, hvad han tog sig for. Men han ville ikke vække uro i Tito, han ville sikre sig et øjeblik, da denne den blinde lykkes forhadte yndling følte sig så tryg og rolig som muligt, et øjeblik, da han var omgivet af de stormænd, hvis gunst han stolede på; det gjaldt ham om at finde den hvasseste od, skam og skændsel kunne gennembore en smilende, egenkærlig hykler med, det gjaldt ham om at finde en rædsel, der pludselig kunne gå ham til marv og ben. Han havde givet resten af sine penge ud for en ny dolk, det eneste, han tørstede efter, var en udsøgt hævn.

Muligheden af, at det kunne mislykkes, forøgede hans længsel efter, at den store lejlighed ikke måtte lade vente for længe på sig. Han længtes også efter den af en anden grund, han var nemlig angst for, at hans hukommelse skulle gå bort igen. Hvad enten det nu var en følge af denne stadige angst, eller det kom af andre grunde, han var et par gange blevet overfaldet af en slags åndelig svimmelhed, og det havde været, som om hans evne til at opfatte tingene skarpt og klart tabte sig. Men nu følte han, at lejligheden var kommet.

19. Et aftengilde i Rucellai-haverne

Da Tito trådte ind i den smukke pavillon, opfattede hans hurtige blik straks, at hans formodning om formålet for denne sammenkomst var rigtig, om det end måske kun gik ud på at styrke partiet, ved at man spiste og drak sammen i god forståelse. Bernardo Rucellai, en mand i sin bedste alder – han var kun fireogfyrre år –, noget hovmodig og værdig i sit væsen, bød Tito velkommen med mere end almindelig velvilje og anviste ham plads imellem Lorenzo Tornabuoni og Giannozzo Pucci, som begge var fremragende unge medlemmer af det medicæiske parti.

Det følger af sig selv, at man talte om de ligegyldigste ting af verden, mens bronzeskålen med vellugtende vand gik om, for at man kunne vaske sine hænder før måltidet, og mens man var i lag med de lækre sager, der dannede indledningen til aftensmåltidets alvorligere del. Man havde god tid til at beundre bordstellet og til som sædvanlig at sige et par ord om konfektskålen, et mesterværk af Antonio Pollajuolo, som velyndere på pavestolen havde lokket bort fra hans fødeby Firenze til det mere pragtelskende Rom.

"Jeg vil mindes," sagde Niccolo Ridolfi, "at vor Antonio blev ked af at ciselere og emaljere disse metalsager og slog sig på malerkunsten, for, sagde han, den kunstner, der sætter sit arbejde på sølv og guld, putter sin hjerne i smeltediglen."

"Ja, det er ikke urimeligt, at Antonio kan få ret," sagde Giannozzo Pucci. "Bliver denne dejlige krig med Pisa ved, og breder opstanden sig til vore andre byer, går rimeligvis ikke blot vore sølvfade i løbet, men det skal ikke undre mig, om Antonios

sølvhelgener omkring alteret i San Giovanni en skønne dag forsvinder for at opstå i form af penge."

"Munken belaver os allerede på det," sagde Tornabuoni. "Han siger, at Guds folk ikke vil have krucifikser af sølv og sultne maver, og at kirkens bedste pryd er hellighedens ædelstene og broderkærlighedens guld."

"Det er en lærdom, der er meget hensigtsmæssig for krigskassen, hvilket adskillige condottierer har indset," sagde Bernardo Rucellai tørt. "Men lad os gemme politikken til desserten, når vi kan drikke vin nok til at skylle den ned med, Lorenzo. Den er for svær til at tages sammen med kødretterne."

"Ja," sagde Niccolo Ridolfi, "vor Luigi Pulci ville have sagt, at dette lækre kogte kid bør spises med upartiskt sind."

Den lette passiar og de solide retter holdt ved en god stund, for efter den sædvanlige kogte og stegte kødmad kom der kapuner og vildt og som kronen på værket en påfugl, tilberedt efter Apicius' anvisning til at tilberede agerhøns, nemlig stegt med fjerene på og ikke plukket bag efter, som den nævnte store autoritet gjorde ved agerhønsene, men tværtimod serveret således, at den så meget som muligt så ud som en levende påfugl. Ingen havde mod til at lade den skive, der blev budt ham, gå fra sig, skønt man vidste, at den var sej. Tito citerede Horats og skar sin skive i små stykker på tallerkenen; Bernardo Rucellai gjorde lærde bemærkninger om prisen på påfugleæg i oldtiden, og Niccolo Ridolfi fortalte, mens han sad med en mundfuld på gaflen, en af Luigi Pulcis historier om en mand fra Siena, som gerne ville traktere fint, men for en billig penge, hvorfor han købte en vildgås, skar næbbet og svømmefødderne

af den og kogte den med fjerene på, hvorpå han udgav den for en påfugl.

Der blev i virkeligheden spist meget lidt af påfuglen, men man havde den tilfredsstillelse at sidde ved et bord, hvor der blev serveret påfuglesteg tilberedt på en mærkværdig måde, og at vide, at den slags ting kun faldt i deres lod, som spiste til aften hos meget rige folk. Og det ville have været letsindigt at tale hånligt om påfuglekød eller andre ærværdige ting på en tid, da Fra Girolamo forkyndte en så samfundsnedbrydende lære, som at de rige for de fattiges skyld burde lade være at være overdådige.

Imidlertid kredsede den ensomme, fornægtede mand ude i mørket og kulden i stadig snævrere og snævrere kredse omkring dette midtpunkt, hvor der var lys og varme og lækker duft. Han blev stående imellem træerne og så ind ad vinduerne; han kunne høre latteren, han kunne se Tito gestikulere og høre hans stemme. Baldassare var i højeste grad spændt; han ventede på det øjeblik, da han kunne træde ind i den glimrende forsamling, og han fandt en vild tilfredsstillelse i at se, hvor rolig og munter Tito var, fordi han sagde sig selv, at des større ville det intet anende offers pinsler blive.

Men mændene der inde ved armstagerne og de funklende bægre anede intet om det blege, vilde ansigt, der stirrede ind på dem.

Og samtalen gik livligere og livligere, jo mindre løs og almindelig den blev. Det varede ikke længe, før den til trods for det forbud, Rucellai havde nedlagt imod det, atter drejede sig om politik. I begyndelsen, mens tjenerne var til stede, havde den en temmelig ligegyldig karakter; man talte om, hvad der

var foregået i paladset, da der blev stemt om det store råd, om hvor ilter og bydende Francesco Valori var, og om hvorledes det måtte være indlysende for enhver, der havde hørt Soderinis taler til forsvar for det store råd og munkens prædikener, at de var to alen af ét stykke.

"Min mening er," sagde Niccolo Ridolfi, "at munken har mere blik for de offentlige anliggender end Soderini eller nogen anden af piagnonierne. I kan stole på, at Soderini snarere er hans talerør, end at han er Soderinis."

"Nej, Niccolo, det er jeg ikke enig med jer i," sagde Bernardo Rucellai. "Munken er skarpsindig nok og ser godt, hvad der kan tjene til at fremme hans hensigter, men det er ikke rimeligt, at Pagolantonio Soderini, som har lang tids erfaring i statssager, og som særlig har studeret rådet i Venedig, skulle have lånt synderlig mange ideer på det område af en munk. Nej, nej, Soderini lader kanonen, men jeg indrømmer jer, at Fra Girolamo giver krudt og sætter lunten til. Han har magt over folket, og folket er ved at få magt over os. *Ecco!*"

"Nå ja," sagde Lorenzo Tornabuoni, da tjenerne var gået ud af værelset, og kun vinen gik om, "hvad enten han nu skylder Soderini noget eller ikke, vi skylder munken tak for den almindelige amnesti. Vi kunne have hjulpet os uden den gudsfrygt og den forbedring af sæderne, der blev vedtaget med stemmeflerhed, men det fortræffelige forslag, at vore medicæiske hoveder skulle have lov til at blive siddende på vore skuldre, og at vi skulle slippe for at få vore godser konfiskerede, har mit varmeste bifald, og jeg tror, at intet andet end munkens overlegenhed kunne have sat det igennem for os. Og I kan stole

på, at Fra Girolamo står fast som en klippe på det punkt. Jeg har haft en samtale med ham."

Der opstod en mumlen af overraskelse og nysgerrighed, men Bernardo Rucellai nikkede blot, som om han vidste, hvad Tornabuoni havde at sige, og ønskede, at han ville gå videre.

"Ja," vedblev Tornabuoni, "jeg har nydt den gunst at tale med munken i hans celle, og jeg kan lade jer vide, at det er en ualmindelig gunst, for jeg har grund til at tro, at selv Francesco Valori sjældent taler med ham under fire øjne. Jeg tror imidlertid, at grunden til, at han så villigt gik ind på at tale med mig, var, at jeg ikke var en svoren tilhænger af ham, men først skulle omvendes. Jeg for mit vedkommende er fuldkommen på det rene med, at det eneste fornuftige, vi medicæere kan gøre, er at slå os på munkens parti. Blev munken og folkepartiet slået, ved I godt alle sammen, hvem der ville komme i vejret – Nerli'erne, Alberti'erne, Pazzi'erne og alle de andre *arrabiati*, som i stedet for at give os amnesti, ville kaste sig over os som gale hunde. Det eneste, sindige og fornuftige mennesker har at gøre i tider, hvor partifølelsen er så voldsom, er at forstille sig. I ved alle sammen, at jeg føler mig personlig stærkt knyttet til den fordrevne familie, men selv bortset derfra er det min mening, at den eneste samfundsorden, der har udsigt til at skaffe os fredelige og varige tilstande, er den, der hviler på en enkelt families overmagt. Munkens teorier om en folkelig styrelse, under hvilken hver enkelt skal stræbe at fremme det almene vel, kan måske passe for en af Cristoforo Colombos øer, men de passer virkelig ikke for vort gamle kivagtige Firenze. Det kan ikke vare længe, før der må ske et omslag, og når vi er tålmodige og forsigtige, har vi al udsigt til at kunne mage det

så, at det falder ud til fordel for os; men indtil videre er det bedste, vi kan gøre, at holde munkens fane oppe, for kommer der en anden op, kan det let blive en sort fane for os."

"Det har I ret i, Lorenzo," sagde Niccolo Ridolfi. "Jeg for mit vedkommende er nu for gammel til at kunne få nogen til at tro på, at jeg har skiftet ham, og der er nogle af os – vor gamle Bernardo del Nero for eksempel –, som ikke for nogen pris ville indlade sig på at sejle under fremmed flag. Men vi kan ligge stille som dvaske gamle hunde, og det er klart nok, at det for tiden ville være spildt ulejlighed at gø. Dette salmesyngende partis dage er nu snart talte. Det kan ikke nytte, alt, hvad de lærde siger, der er kun to slags regeringer, én, under hvilken folk viser tænder ad hinanden, og én, hvor folk slikker støvet for de mægtiges fødder. At de får deres store råd i orden, det er sikkert nok, og så vil de bilde sig ind, at de har opfundet en ny slags regering, men lige så sikkert er det, at deres nye system vil ende som ethvert andet; det er min enfoldige mening. Jeg siger rent ud, at jeg agter at holde på mine gamle forbindelser, og jeg har endnu aldrig set politiske anskuelser mærket således, at man uden videre kunne afgøre, hvilke af dem der er rigtige, og hvilke af dem der er gale. Min ven Bernardo Rucellai her er en mand, der ræsonnerer over tingene, og jeg har ikke noget at indvende imod, at man udspekulerer kløgtige grunde for mig, når de blot ikke går ud på at få mig til at svigte mine gamle familieforbindelser."

"Siden I appellerer til mig, Niccolo," sagde Bernardo Rucellai, "vil jeg benytte lejligheden til at sige, at da mine ønsker for en del bestemmes af mangeårige personlige forbindelser, kan jeg ikke indlade mig på positive planer med folk, hvis handlinger

jeg ingen indflydelse har på. Jeg kunne selv ønske en genindførelse af den gamle tingenes orden, men med modifikationer – med meget betydelige modifikationer. Og det eneste punkt, jeg vil erklære mig enig med Lorenzo Tornabuoni i, er, at det fornuftigste, vore venner kan gøre, er at lægge deres indflydelse i folkepartiets vægtskål. Jeg for mit vedkommende nedlader mig ikke til at forstille mig, og jeg ser heller ikke for tiden noget parti eller noget system, jeg helt og holdent kan slutte mig til. De er lige umodne og forvirrede alle sammen, og af alle de tyve mænd, der for tiden er mine kolleger, er der ikke én, som jeg ikke er i høj grad uenig med."

Niccolo Ridolfi trak på skuldrene og overlod det til andre at tage bolden op. Efterhånden som vinen gik flittigere og flittigere rundt, blev samtalen friere og livligere, og man samlede sig i grupper på to eller tre.

Lorenzo Tornabuoni og Giannozzo Pucci var iblandt de første, som trak sig ud af den almindelige samtale og gav sig i snak med Tito, som sad imellem dem.

"Jeg ved virkelig ingen, Melema," sagde Tornabuoni, "der kan gøre vort parti mere gavn end I. I ser selv, hvordan de fleste af vore venner har det, det er folk, som lige så lidt kan skjule deres fordomme, som en hund kan forandre sin bjæffen, eller folk, hvis politiske forbindelser er så vitterlige, at de altid må være genstand for mistanke. Giannozzo og jeg håber, at vi er snilde nok til at kunne unddrage os den mistanke, men ellers ved jeg med undtagelse af jer ingen, hvis forsigtighed vi kan stole på."

"Ja," sagde Giannozzo Pucci, idet han lagde sin hånd på Titos skulder, "sagen er, Tito *mio*, at I kan hjælpe os bedre, end om I var selve Ulysses, for jeg er vis på, at Ulysses tit var ubehagelig.

For at kunne tumle mennesker må man have en skarp forstand i fløjels skede, og der er ikke en sjæl i hele Firenze, som kunne påtage sig et hverv som for eksempel denne rejse til Rom så trygt som I. I har jer lærdom, der altid kan tjene som påskud til den slags rejser, og I har, hvad der er endnu bedre, jert gode hoved, som man skal have endnu vanskeligere ved at finde mage til. Niccolo Macchiavelli kunne have klaret det for os, hvis han var på vort parti, men knapt så godt som I."

"Ja," sagde Tornabuoni, idet han betydningsfuldt dæmpede stemmen, "I behøver blot at spille eders kort godt, Melema, så tilhører fremtiden jer. I kan stole på, at Medicierne kommer til magten i Rom så vel som i Firenze, og den tid er ikke langt borte, da de kan sørge endnu bedre for deres tilhængere end i gamle dage. Hvad skulle der være i vejen for, at I lod jer præstevie? Den vej kan føre til en kardinalshat, og I ville ikke være den første græker, der opnåede den hoveddækning."

Tito lo. Han var for skarpsindig til at lade sig blænde af Tornabuonis overdrevne smiger, men han fandt den alligevel ganske behagelig. "Å," sagde han, "foreløbig ville jeg være vel fornøjet med indtægterne af et abbedi, som jeg kunne hæve uden at have nødig at lade mig kronrage."

"Det er min alvorlige mening," sagde Tornabuoni, "men det kan vi tale om en anden gang."

"Når det ikke var nødvendigt, at I holdt til med folkepartiet for at kunne virke sikkert for os, Tito *mio*," sagde Giannozzo Pucci, "ville jeg ønske, at eders dygtighed kunne anvendes på anden, mere passende måde, men nu må vi se at finde en mand, der kan vinde vore. Svorne fjender *arrabiati*-ernes fortrolighed; det er vigtigere for os at vide besked om deres

planer end om munkens partis, for det føler sig stærkt nok til at lægge kortene på bordet. Det ville imidlertid falde jer noget vanskeligt på grund af det forhold, hvori I vitterlig for kort siden har stået til Medicierne, og jer hustrus familieskab med Bernardo del Nero. Vi må se at finde en mand, som ikke har sådanne iøjnefaldende forbindelser, og som endnu ikke har taget parti. "

Tito strøg sit hår tilbage og så stift på Pucci, mens et næsten umærkeligt smil spillede om hans mund. "I har ikke nødig at søge efter nogen anden," sagde han. "Jeg tør ganske roligt påtage mig at klare den sag. Jeg skal blive den tykhovedede Dolfo Spinis fortrolige og komme på det rene med hans planer, før han endnu kender dem selv. "

Tito udtalte sig sjældent så selvtillidsfuldt, men han var i høj grad betaget af den udsigt, der pludselig åbnede sig for ham til en vej, hvor der syntes at være mere at opnå, end han nogen sinde havde tænkt sig. Hidtil havde lykken kun stået for ham som stormænds gunst, nu antog den pludselig skikkelse af magt. Ethvert parti, der ville bruge ham som sit redskab, kunne blive afhængigt af ham. Hans stilling som fremmed, hans ligegyldighed for de tanker og fordomme, hans omgivelser var opfyldt af, blev pludselig til fortrin.

Trekløveret fortsatte deres samtale med stigende iver, til der blev kaldt på dem henne fra bordet. Man fandt, at man længe nok havde talt om alvorlige ting, og Rucellai havde givet ordre til at sætte nogle nye flasker Montepulciano frem.

"Hvor mange sangere har vi?" sagde han, da man atter havde samlet sig omkring bordet. "I fører vel an, Melema. Nu skal Matteo give jer lutten."

"Å ja," sagde Giannozzo Pucci, "lad os få det sidste kor af Polizianos *Orfeo*."

Tjeneren rakte Tito lutten og hviskede derpå noget til sin herre. De vekslede sagte nogle ord, mens Tito præluderede på lutten, og der lød forvirret tale og nynnen om bordet. Bernardo Rucellai sagde: "Vent lidt, Melema," men Tito hørte det ikke; han sad og lænede sig op ad Pucci og sang med dæmpet stemme mænadekoret for ham. Han mærkede ingen ting, før der pludselig blev stille ved bordet, og kun hans dæmpede "*Evoë, Evoë!*" hørtes.

Det var et mærkværdigt øjeblik. Baldassare var gået rundt om bordet, til han stod lige over for Tito, og hans vilde, mørke øjne stirrede på den intet anende grækers strålende, smilende ansigt.

Tito så op; han fo'r sammen, og hans læber blev blege, men han syntes ikke mere betagen end Giannozzo Pucci, som også havde set op i det samme, eller end adskillige af de andre, for det gustne, rynkede ansigt med de af had funklende øjne tog sig gyseligt ud midt i al denne lysglans og munterhed. Tito fik hurtigt noget af sin selvbeherskelse tilbage: "Han ser ud som en vanvittig – han *er* vanvittig," tænkte han, og den tanke gav ham mod, for han havde ingen anelse om, at der var foregået nogen forandring med Baldassare, siden de mødtes sidst. Han lagde tilsyneladende rolig lutten på bordet og vendte sig om imod Bernardo Rucellai, idet denne sagde:

"Hvad vil I, min gode mand? Hvad er det for vigtige oplysninger, I har at give?"

"Messer Bernardo Rucellai, jeg vil blot lade jer og eders hæderlige venner vide, at I har en forræder imellem jer."

Disse ord vakte almindelige uro. Alle med undtagelse af Tito tænkte straks på politik.

"I har en mand imellem jer, som er en slyngel, en løgner og en røver. Jeg har været en fader for ham. Jeg tog ham til mig, da han var en tiggerunge; jeg opfostrede ham, jeg elskede ham, jeg underviste ham, jeg gjorde ham til en lærd mand. Og så lod han mig blive i slaveri; han solgte mine ædelstene, og da jeg kom tilbage, fornægtede han mig."

De sidste ord blev udtalt i næsten krampagtig sindsbevægelse, og Baldassare rystede, da han tav. Alles blikke var rettet på Tito, som nu stirrede stift på Baldassare. Det var et fortvivlet øjeblik, som kvalte al følelse i ham med undtagelse af det faste forsæt at vove alt for om muligt at slippe ud af kniben. Den sindsbevægelse, Baldassare øjensynlig var betaget af, gav ham mod. Han stak fingrene i bæltet, og der begyndte at spille et smil om hans mund. Han havde endnu aldrig begået en grusomhed, men i det øjeblik kunne han have trådt et smilende barn ihjel, om det havde kunnet redde ham.

"Hvad vil det sige, Melema?" sagde Bernardo Rucellai overrasket. Han og alle de andre følte en sten lettet fra deres hjerter, da det viste sig, at anklagen ikke havde noget med politik at gøre.

"Messer Bernardo," sagde Tito, "jeg tror, at denne mand er vanvittig. Jeg kendte ham ikke igen, da jeg første gang så ham her i Firenze, men nu ved jeg, at han er den tjener, som for flere år siden fulgte med mig og min plejefader til Grækenland og fik sin afsked på grund af slet opførsel. Han hedder Jacopo di Nolo. Allerede den gang, tror jeg, var han ikke rigtig i hovedet, for han havde uden nogen som helst grund fattet et mærkværdigt had

til mig, og nu er jeg overbevist om, at han lider af en mani, hvor han bilder sig ind at være en anden, end han er. Han har allerede en gang stræbt mig efter livet, efter at han er kommet her til, og jeg går i stadig fare for ham. Men han fortjener mere medlidenhed end vrede. Det er kun alt for vist, at min fader er død. I har kun mit ord for det, men jeg vil overlade til jer selv at afgøre, om der er nogen rimelighed for, at en forstandig og dannet mand i den sidste måneds tid skulle have lusket om i mørke kroge for at myrde mig, eller om der er nogen rimelighed for, at jeg skulle have nogen grund til at fornægte min fader. Hvad han fortæller om, at han har taget mig til sig, da jeg var en tiggerunge, er et foster af en forstyrret hjerne. Men jeg vil sætte pris på, om I vil afkræve ham beviser for, at han er den, han giver sig ud for, for at ondskabsfulde mennesker ikke på grundlag af hans vanvittige beskyldninger skal sige mig noget på."

Tito havde følt sig mere og mere tryg, efterhånden som han talte. Det var ikke så svært at lyve, når man først var i gang dermed.

Baldassare havde, mens han vankede om i haven, og senere, da han opholdt sig ude i forværelset imellem tjenerne, atter i tankerne gennemgået alt, hvad han havde at anføre til bevis for, at han var den, han sagde, og at den anklage, han rettede imod Tito, var sand, og han havde forvisset sig om, at han kunne godtgøre, at han var en både lærd og berejst mand. Det var måske til dels en følge af den anstrengelse, der havde været forbundet med dette, at det raseri, Titos løgn fyldte ham med, øvede en mærkværdig legemlig virkning på ham; det var, som om der rislede en kold strøm igennem ham, og de sidste ord

overdøvedes af en voldsom ringen for ørene; han blev grebet af en svimlende rædsel, som om han følte jorden glide bort under sine fødder. Alle så på ham, da Tito tav, og så, at de øjne, der et øjeblik i forvejen havde flammet af vild lidenskab, nu var prægede af en ubestemt angst. Han klamrede sig til ryggen af en stol og sagde ingen ting.

Intet kunne have vidnet stærkere om, at det var sandt, hvad Tito sagde.

"Jeg har set det menneske før et eller andet sted," sagde Tornabuoni.

"Ja vist," sagde Tito, "han er den fange, som var undveget og greb fat i mig på domkirketrappen. Jeg genkendte ham ikke den gang, nu ligner han mere sig selv, kun med den forskel, at det er endnu tydeligere, at han er gal."

"Jeg tvivler ikke om, at det forholder sig, som I siger," sagde Bernardo Rucellai, "men I har ret til at kræve, at der bliver anstillet en afgørende prøve." Derpå vendte han sig til Baldassare og sagde: "Er I den, I giver jer ud for, må I kunne beskrive de skårne stene, der tilhørte jer. Jeg har selv købt flere af dem af messer Tito. En af dem er en smuk karneol med en fremstilling, hvortil stoffet er taget fra Homer. Er I, som I siger, en lærd mand og ringens retmæssige ejer, må I kunne påvise det pågældende sted hos Homer. Har I noget at indvende imod den prøve, Melema?"

Det var et frygteligt øjeblik for Tito, men ingen mærkede, at han betænkte sig. "Nej," sagde han, "jeg tager imod den."

Der blev dødsstille, mens Rucellai gik hen til reolen og tog bogen. "Vil I finde mig det pågældende sted hos Homer," sagde han, idet han lagde bogen på bordet. "Sæt jer ned."

Baldassare havde for så vidt forvundet den første forvirrede rædsel, han var blevet grebet af, da han mærkede, hvorledes den kolde strøm rislede igennem ham, og det ringede for hans øren, at han til dels opfattede, hvad Rucellai sagde. Han forstod, at der var noget, man ville have ham til at gøre, for at bevise, at han var den, han gav sig ud for, men han havde ingen klar forestilling om, hvad det var. Synet af bogen mindede ham om hans stadige håb om, at han måtte kunne læse og forstå, hvad han læste, og han gik straks hen og satte sig.

Bogen var opslået, og han bøjede sig ned over den, mens alle ivrigt stirrede på ham. Han bladede ikke om, hans blik gled over de sider, der lå opslået for ham, og så stirrede han stift på dem. Således sad han en to-tre minutter, så greb han sig med begge hænder om hovedet og sagde i en dæmpet, fortvivlet tone: "Tabt! Tabt!"

Der var noget så rørende i det ustadige blik og det dæmpede skrig, at de tilstedeværende ikke blot følte sig overbevist om, at han var fra forstanden, men tillige blev grebet af medlidenhed med ham. Ja, sådan en spaltning kan der være i vort bevidsthedsliv, at Tito, samtidig med, at han glædede sig over den stadfæstelse, hans løgn havde fået, ønskede, at han ikke havde været nødt til at lyve, ønskede, at han havde vedkendt sig sin fader uden for domkirken – at han var draget ud for at finde ham – at alt havde været anderledes. Men han havde lånt af den frygtelige ågerkarl Løgnen, og gælden var vokset, så at han nu tilhørte sin kreditor med legeme og sjæl.

Der havde intet været i Baldassares optræden, som i ringeste måde kunne opfattes af de tilstedeværende som et vidnesbyrd om, at han talte sandt, hans udseende vidnede imod ham, og

det gjorde også den første bevægelse, han gjorde. Han tog hænderne fra hovedet og famlede efter noget under sin vams. Alle forstod, hvad den bevægelse betød. Man vekslede blikke, og Bernardo Rucellai sagde i en rolig tone, idet han lagde hånden på Baldassares skulder: "Det er en vigtig sag for jer, min ven. I skal få jer fulde ret. Følg med mig og lad os tale sammen under fire øjne."

Baldassare var stadig i den halvt bevidstløse tilstand, hvor han ingen forestilling havde om, hvad han gjorde. Han rejste sig og fulgte med Rucellai ud af stuen. Et par minutter efter kom Rucellai tilbage. "Nu er han under lås og lukke. Piero Pitti, hvad mener I, mon det ikke er bedst at sende Matteo til paladset efter et par sbirrer, som kan føre ham til fængslet? Hvis han, som jeg tror, er farlig, vil han være sikkert forvaret der, og så kan vi forhøre ham i morgen."

Pitti gik ind på dette forslag, og ordren blev givet.

"Han ser unægtelig fæl ud," sagde Tornabuoni. "Og han har allerede tidligere stræbt jer efter livet, Melema?"

Lidt efter hørte man tunge fodtrin og en lyd, som om et menneske under heftig modstand blev slæbt bort. Lyden tabte sig snart, og så tog man atter fat på de selskabelige glæder; ingen havde noget imod at glemme det ubehagelige optrin.

Titos hjerte bankede voldsomt, og vinen smagte ham, som om det var blod. I aften havde han måttet betale en højere pris for sin sikkerhed end nogen sinde før. Han holdt ikke af den pris, men han måtte jo endda være glad ved den handel. Den triumferende følelse, der blandede sig i den modbydelighed, hvormed han tænkte på, hvad der var sket, fik lidt efter lidt overtaget, og da han den næste morgen brød op for at rejse til

Rom, lod han, som vi har set, til at være meget vel tilfreds med tilværelsen.

20. Vend om!

Da Romola satte sig ned på stenen under cypressen, bidrog alt til at give hende en følelse af ensomhed og frihed. Det var første gang, hun følte sig ene imellem himmel og jord, fri for at bøje sig for andre menneskers vilje.

Så hørte hun pludselig en stemme sige: "I er Romola de' Bardi, Tito Melemas hustru."

Hun kendte stemmen, dens klang havde mere end én gang sitret igennem hende, og da hun kendte den, vendte hun sig ikke om og så ikke op; hun blev siddende betaget af angst og dog i sit stille sind protesterende imod den angst – det var jo blot en af de kutteklædte munke, som vovede at tale til hende og blande sig i hendes private anliggender, men hun var nu alligevel så betaget, som om den skæbne, menneskene forestiller sig som en almægtig Gud, var trådt frem for hende og nu havde tag i hende.

"I flygter forklædt fra Firenze. Gud har befalet mig at standse jer. I får ikke lov til at flygte."

Romolas vrede øgedes, da hun hørte disse myndige ord. Hun ville ikke vende sig om og se på dette menneske, hvis forskende blik tirrede hende. Hun blev siddende ubevægelig og sagde:

"Hvad ret har I til at tale til mig eller til at hindre mig i mit forehavende?"

"Den, at jeg kommer som Guds sendebud. I har klædt jer i fromhedens dragt, men det er ikke fromme tanker, der driver jer. I fik ikke lov til at slippe ukendt forbi mig, det blev mig åbenbaret, hvem I var, og jeg ved, at I søger at slippe bort fra den lod, Gud har givet jer. I vil skjule jert virkelige navn og jer

stilling for at kunne påtage jer et nyt navn og søge jer en ny stilling og kun følge jert eget hoved. Gud har pålagt mig at kalde jer tilbage. Min datter, I må vende om til den plads, han har anvist jer."

Romola blev mere og mere oprørt for hver sætning, han sagde. "Jeg vender ikke om," sagde hun. "Præster og munke har ingen ret til at blande sig i mine anliggender. I har ingen magt over mig."

"Jeg ved nok, at I er vokset op i trods. Men det er ikke den stakkels munk, der gør fordring på at blande sig i eders sager, det er sandheden, der kræver, at I skal blive i den, og den slipper I ikke fra. I må enten lyde dens bud, og så vil den vise jer vej, eller, i fald I trodser den, vil den hvile tungt over jer som en lænke, I kommer til at slæbe på til evig tid. Men I vil lyde dens bud, min datter. Jer gamle tjener kommer snart med muldyrene, min ledsager er på vej til ham for at kalde ham tilbage, og så vender I tilbage til Firenze."

Hun fo'r op med funklende øjne og så opbragt på Fra Girolamo. Der svævede trodsige og harmfulde ord på hendes læber, men de kom ikke. Hun havde mødt munkens rolige blik, og under indtryk af det sank hendes harme magtesløs sammen. Savonarola var ikke smuk; det, der betog hende, var følelsen af, at han nærede en deltagelse for hende, der var af en ganske upersonlig art; det var første gang, hun mødte et blik, der vidnede om, at den rent menneskelige broderfølelse gjorde sig gældende som en stærk magt. Hun blev stående og så tavs på ham.

"Du pukker stolt på din frihed, min datter," vedblev han; "men hvem er så foragtelig som en skyldner, der bilder sig ind,

at han er fri?"

Der var en brod i disse ord, og de fik Romola til at blegne.

"Og du render fra din gæld, du unddrager dig din skyldighed som hustru. Kan noget menneske selv vælge sine pligter? Min datter, du flyr fra Guds åsyn ud i ørkenen."

Romolas vrede havde veget pladsen for en ny følelse af, at der måske var kraft at finde i ydmyghed og underkastelse, hvis denne mand, som hun begyndte at nære en ubestemt ærefrygt for, kunne åbne hendes øjne for en lov, der virkelig havde noget at betyde. Men nej – han kunne ikke vide besked om, hvad der drev hende. På den anden side kunne hun ikke igen få sig til slet og ret at afvise ham, og i sin trang til at give den ærbødighed, hun følte for ham, et udtryk samtidig med, at hun sagde ham imod, tiltalte hun ham halvt ubevidst på en måde, som hun aldrig før havde talt til nogen præst på.

"Min fader," sagde hun, "I kan ikke vide, hvilke grunde der nøder mig til at handle, som jeg gør. Dem kan ingen andre end jeg kende. Det er en stor sorg, der driver mig bort. Min beslutning står fast."

"Jeg ved nok, min datter. Du er ikke lykkelig i dit ægteskab. Jeg er ikke din skriftefader, men Gud har pålagt mig at standse dig. Du blev i mit påhør advaret af Himlen – du blev advaret, da du endnu kunne have valgt at unddrage dig ægteskabets bånd. Men du valgte at tage dem på dig, og når du nu egenmægtigt bryder dem, forsynder du dig. Hvad ret har du til at beklage dig, min datter, når du selv begår en af de største synder, en hustru kan begå? Er det den visdom, du har vundet ved at lade hånt om kirkens mysterier? Du vil fly fra Firenze, det eneste

sted i verden hvor der er mennesker, som du har borgerpligter imod."

"Jeg ville aldrig have forladt Firenze," sagde Romola, "hvis jeg havde kunnet håbe at få lov til at opfylde de pligter, jeg havde imod min fader."

"Erkender du da ikke andre pligter end dem, et barn har imod sin fader? Du har været blind, min datter. Du har levet blandt mennesker, der ser ned på deres medmennesker. Jeg kender deres forfængelige tale; den drejer sig om de henfarne tider, som de fylder med deres indbildte visdom, mens de foragter Guds gerninger i vor egen tid. Du har utvivlsomt hørt og læst om, at der har været hedenske kvinder, som følte, hvad det ville sige at leve for det almene vel, men du, en florentinsk kvinde, har aldrig haft nogen følelse af, at du burde leve for Firenze. Der er sult og nød i vore gader, men du siger: det bryder jeg mig ikke om; jeg har mine egne sorger. Guds tjenere kæmper for at opnå retfærdighed og fred og kærlighed, men det bryder du dig ikke om, du er som en fugl, der flyver bort og søger sin føde, hvor den finder for godt. Og du har kastet vrag på kirkens lærdom, min datter. Som om du, der egensindig og blindt følger dit eget hoved, ikke var ringere end den ringeste kvinde i Firenze, der udstrækker sine hænder sammen med sit folk og nedbeder Himlens velsignelse over det og tænker på de store ting, Gud har for med Firenze, og bier i tålmodighed, fordi forjættelsen er stor, og hun føler, at hun er ringe."

"Jeg drager ikke bort for at søge fred og glæde," sagde Romola. "Jeg venter ingen glæde mere her i livet."

"Du søger din egen vilje, min datter. Jeg siger dig atter, at mennesket ikke kan vælge sine pligter; du kan vælge at svigte

dine pligter, du kan vælge at unddrage dig de sorger, de medfører. Men hvad opnår du ved det, min datter? Sorg uden pligt."

"Men når I vidste, hvor umuligt det var mig at holde det ud," sagde Romola, idet hun foldede sine hænder og så bedende på Fra Girolamo.

"Min datter," sagde han, pegende på snoren om Romolas hals, "du har noget der inden for din kappe. Tag det frem og se på det."

Det gav et sæt i Romola, men hun gjorde, som han sagde. En stærkere vilje og en stærkere overbevisning end hendes egen havde fået tag i hendes tvivl. Hun tog krucifikset frem.

"Dér, min datter, har du et symbol på det højeste offer, bragt af den højeste kærlighed, fordi menneskens nød var svar.

Gør det symbol til ledestjerne for dit liv," vedblev munken, "tag din sorg som et offer, og når den guddommelige kærligheds ild brænder i din sjæl, og du ser dine medmenneskers nød i lyset af den, vil du ikke kalde dit offer stort. Du har hovmodet dig, som om du var af andet kød og blod end andre mennesker, og som om deres tanker ikke angik dig, men du har været som den, der endnu slet ikke er født til menneskets sande liv. Du siger, at din kærlighed til din fader ikke længere byder dig at blive i Firenze. Er du da nu, efter at det bånd er bristet for dig, uden for al lov og uden al religion? Så er du jo ikke bedre end et dyr, der har mistet sin unge! Når genstanden for din kødelige kærlighed er borte, har du ingen kærlighed og intet, der binder dig. Du ser selv, min datter, hvor langt du står under den, der tilbeder dette symbol på det højeste offer, og hvis sjæl gløder i samfølelse med den fortabte

mængde, for hvis skyld dette offer bragtes, og som ser verdenshistorien som historien om et stort forløsningsværk, som han selv arbejder med på i fællig med sit folk og på den plads, der er blevet ham anvist. Havde du den tro, min elskede datter, ville du ikke vandre ud i verden for at fly lidelsen, ikke søge en frihed, som i virkeligheden er lovløshed. Du ville føle, at Firenze ikke blot er dit fødested, men også din sjæls hjem, for du ville se den gerning, du har at gøre dér. Hvem skal fylde din plads, når du rømmer fra den? Du burde være på din plads nu og hjælpe med ved den store gerning, Gud har for med Firenze, som han vil rense og gøre til folkenes fører. Se, jorden er fuld af uretfærdighed og nød, lyset kæmper endnu stadig mod det vældige mørke, og du siger: 'Jeg kan ikke holde mine bånd ud, jeg vil rive dem i sønder.' Min datter, ethvert bånd, livet har lagt på dig, er som en gæld, og det er vor pligt at betale vor gæld."

Der foregik en voldsom kamp i Romola; hun overvældedes af Savonarolas mægtige personlige indflydelse, der hidrørte fra hans følelsers og hans tros styrke, og hun havde en følelse af, at hans ord hvilede på en højere lov. Men hendes modstand var endnu ikke helt brudt.

"Hvor kunne det så være rigtigt, hvad Dino gjorde? Han brød jo også bånd, han rømmede jo også fra sin plads."

"Han fik et særligt kald. Han var nødt til at gå sin vej, ellers kunne han ikke have nået det højere liv. Det ville være blevet kvalt i ham."

"Det bliver det også i mig," sagde Romola, idet hun tog sig til panden; hendes stemme lød angstfuld, som om hun var ved at blive lagt på pinebænken. "Fader, I tager fejl."

"Spørg din samvittighed, min datter. Du har intet sådant kald som det, din broder fik. Du er hustru. Du søger at bryde dine bånd i egenrådighed og vrede, og ikke fordi det højere liv byder dig at rive dig løs. Det højere liv begynder, når vi forsager vor egen vilje og bøjer os for en guddommelig lov. Det tykkes dig hårdt, men det er vejen til visdom, frihed og salighed, og du har symbolet på det for dine øjne, for korsets tro er den visdom, jeg taler om. Men du er en hedning; de har lært dig at sige: 'Jeg er som de vise, der levede før end jøden fra Nazareth blev korsfæstet.' Det er din visdom! At være som dem, der er døde, og hvis øren er døve for de gerninger, Gud har øvet, siden deres øjne lukkedes. Hvad har din døde visdom udrettet for dig, min datter? Den har lukket dit hjerte for de mennesker, du lever iblandt, den har gjort dig ligegyldig for det store værk, der skal genføde Firenze og helliggøre verden, den har røvet dig din del af det guddommelige liv, der kvæler den selviske følelse i en evigt voksende kærligheds begejstring. Og nu, da sværdet har gennemboret din sjæl, siger du: 'Jeg vil fly, jeg kan ikke udholde min sorg.' Du tænker ikke på den sorg og uretfærdighed, der hersker inden for den stads mure, du bor i, du rømmer fra din plads, som du burde fylde med din kærlighed og dit arbejde. Min elskede datter, sorgen er kommet over dig for at forkynde dig en ny tro, du har tegnet på den for dine øjne."

Romolas sjæl var endnu som sønderrevet af den voldsomme kamp. Hun forudså, at hun ville adlyde Savonarola og vende om; hans ord var kommet til hende som et mægtigt udtryk for den uvilje imod et liv i selvisk ro og velvære og for den ny følelse af fællesskab med lidelsen, der allerede var vågnet i hende. Hans manende røst havde gjort et sådant indtryk på hende, at

det forekom hende umuligt at gå videre ad den vej, hun var slået ind på, som om hun ikke havde hørt den. Hun gyste som den, der ser den vej, han må gå, og tillige ser, at den er fuld af glødende lava, og hendes uvilkårlige rædsel for at vende tilbage til sin mand gjorde hende usikker. Hun blev en stund stående tavs med nedslagne øjne og de foldede hænder hængende slapt ned, og da hun omsider talte, var det, som om ordene blev vristet ud af hende.

"Min mand ... han er ikke ... jeg elsker ham ikke mere."

"Min datter, der gives en højere kærlighed. Ægteskabet er ikke blot kødeligt, ikke blot indstiftet til jordisk lyst. Det har du troet, men se, hvad det har ført dig til; det har ført dig til forklædt at snige dig bort fra alle de pligter, din stilling og dit navn pålægger dig. Det ville du ikke have gjort, i fald du havde lært, at dit ægteskab er et helligt løfte, som kun Gud kan løse dig fra. Min datter, dit liv er ikke som et sandskorn, der hvirvles bort af vinden, det er kød og blod, som dør, i fald det lider overlast. Din mand er vel ingen ildgerningsmand?"

Romola fo'r sammen. "Det forbyde Himlen!" sagde hun; "nej, det beskylder jeg ham ikke for."

"Det antog jeg heller ikke; jeg mente blot, at om han var en ildgerningsmand, var din plads ved hans side i fængslet. Kommer korset til dig som hustru, må du tage det som hustru, min datter. Du kan sige: 'Jeg svigter min husbond', men du ophører derfor ikke at være hans hustru."

"Men sæt ... o, hvordan skulle jeg kunne holde det ud!"

"Tag også dine ægteskabssorger som et offer, du bringer for det store værks skyld, der skal gøre ende på synd og sorg. Målet er sikkert, og arbejdet for at nå det er allerede ved at begynde –

det er ved at begynde her i Firenze, og troens øjne ser det. Min datter, du er et barn af Firenze, opfyld de pligter, det pålægger dig. Lev for Firenze – for det folk, som Gud bereder til verdens frelse. Bær dine lidelser – jeg ved, at det er tungt at lide, jeg ved, at det er en besk skål, men der er salighed på bunden. Kom, min datter, vend tilbage til din plads."

Mens Savonarola talte med stigende varme, følte Romola, hvorledes den glødende lidenskab, der var i hans tro, mere og mere fik magt over hende. Tvivlens is smeltede, hun blev overvældet af en følelse af noget ubeskrivelig stort, som hun kaldtes til af et mægtigt væsen, der vakte nye kræfter til live i hende. I en tone, der lød som en sagte bøn. sagde hun: "Fader, jeg vil lade mig lede af jer. Vejled mig. Jeg skal vende om."

Næsten uden at vide det sank hun på knæ. Savonarola strakte sine hænder ud over hende, men hans følelse kunne ikke længere finde ord; han tav.

21. Tilbagekomst

"Rejs dig, min datter," sagde Fra Girolamo omsider. "Din tjener venter et lille stykke vej herfra med muldyrene. Det er på tide, at jeg kommer til Firenze."

Romola rejste sig. Det, at hun havde opgivet sin beslutning at forlade sin mand, syntes i den grad at have lammet hendes vilje, at hun følte trang til råd og vejledning selv i småting. Hun slog en flig af sin hætte til side og så Maso og den anden dominikaner stå en snes meter fra hende, men hun så atter på Savonarola og sagde ingen ting; som om ordren til Maso om at vende om måtte komme fra ham og ikke fra hende.

"Jeg skal kalde på dem," sagde han, "og jeg skal befale dig, min datter, i min ledsagers varetægt. En hovedvej til den visdom, du nu søger, er skriftemålets sakramente. Du trænger til en skriftefader, og jeg betror dig til Fra Salvestro, en af de brødre i San Marco, som jeg stoler mest på."

"Jeg vil hellere vejledes af jer, fader," sagde Romola med et ængsteligt blik.

"Jeg virker ikke som skriftefader, min datter. Mit kald nøder mig til at afholde mig fra, hvad der ville bringe mig i jævnlig berøring med lægfolk."

"Kan jeg da ikke komme til at tale i enrum med jer? Sæt, at jeg vakler, sæt, at ..." Hun følte en pludselig angst for, at den ny kraft, hendes forsagelse havde givet hende, skulle forsvinde, så snart Savonarolas umiddelbare indflydelse ikke længere gjorde sig gældende.

"Min datter, skulle du føle trang til at høre et ord af mig under fire øjne, behøver du blot at lade mig det vide ved Fra

Salvestro, så skal jeg mødes med dig i sakristiet eller i koret i San Marco, og jeg skal ikke aflade at våge over dig. Jeg skal tale med min broder om dig og pålægge ham at vejlede dig til at virke for dem, som lider og sulter, hvilket er dit kald som en datter af Firenze i disse svare tider. Jeg ønsker at se dig imellem vore svagere og mere uvidende søstre som æbletræet imellem skovens træer, på det at din skønhed og alle de gaver, naturen har skænket dig, må være som en lampe, i hvilken det guddommelige lys skinner så meget klarere. Nu kalder jeg på din tjener."

Da Maso var blevet sendt lidt forud, kom Fra Salvestro hen imod dem, og Savonarola førte Romola hen til ham. Hun havde på forhånd gyst tilbage for tanken om nu at skulle have en ny fører, som var hende helt fremmed, men at sætte sig imod Savonarolas råd ville være det samme som at gøre krav på uafhængighed på et tidspunkt, da hun øste al sin styrke af opgivelsen af ethvert krav på uafhængighed. Hun bøjede ærbødigt hovedet for Fra Salvestro, før hun så på ham, men da hun atter hævede det og så ham lige ind i ansigtet, blev hendes ulyst til en tvivl, der fik hendes hjerte til at banke. Det var ikke, fordi der var noget ligefrem frastødende i Fra Salvestros ansigt og væsen, men det havde det usikre udtryk, der tyder på mangel på evne til at samle sig med fuld kraft i en enkelt stærk følelse eller tro. Et sådant udtryk behøver ikke at vidne om mangel på oprigtighed, men det vidner om en sjæl uden dybde, en sjæl, som hyppigt i fuld oprigtighed kan stræbe efter ophøjede mål, men som alligevel til trods for sin tro føler sig svag og slap i de afgørende øjeblikke. Fra Salvestro havde jævnligt syner og åbenbaringer, hvilket øjensynlig havde sin

grund i hans konstitution, og Savonarola troede på disse åbenbaringers overnaturlige karakter, mens Fra Salvestro selv fra første færd af havde modsat sig denne opfattelse og endog havde bebrejdet Savonarola hans profetiske prædiken.

Den forandring, der foregik med Romolas følelser, da Fra Salvestro begyndte at tale opmuntrende ord til hende, var en nøjagtig målestok for den afstand, der var imellem disse to mænd. Efter at den første harmfulde modstand imod Savonarola var besejret, havde hun tabt enhver erindring om den angst, hun havde næret for, at noget skulle kunne drage hende ind i fanatismens og munkefromhedens kreds, men nu kom denne angst atter over hende som et koldt vindpust. Den kunne ikke øve nogen væsentlig indflydelse på den tilskyndelse, hendes sjæl nys havde modtaget, men den lå over hende som de grå skyer, der dækker himlen, før solen står op, og gjorde tilbagevejen skummel og trist for hende.

Da hun atter kom ind i byen, sneede det, og da hun skyndte sig hjem fra Piazza di San Marco og atter kom over broen og trådte ind ad den store dør i Via de' Bardi, satte hendes fødder spor i det tynde snetæppe, og hendes hætte var våd og tung af sne.

Hun gik op på sit værelse, skiftede klæder, brændte brevene, lagde alle de småting, hun havde taget, på deres plads og løste sit hår. I stedet for at give sig ud på en lang rejse skulle hun atter sidde på sin vante plads. Sneen føg imod ruderne, og hun var alene.

Hun følte, hvor uhyggeligt det var, men der var mod og spændstighed i hende som i guldsøgeren, der har fundet en ny åre. Hun skulle til at begynde på et nyt liv. Hun havde sat al sin

viljekraft ind på at forsage. Det tomme alter blev stående lukket, og hun stillede Dinos krucifiks op foran det.

Det var juleaften 1494, den mærkeligste juleaften i Romolas liv.

Tredje bog

1. Romola på sin plads

Det var den tredivte oktober 1496. Himlen var klar nok den morgen, og det luftede friskt. Men florentinerne brød sig ikke om, hvordan vinden var på landjorden, de tænkte på stormene på havet, der forenede sig med alle andre magter for at spotte munkens erklæring om, at Himlen tog sig særligt af Firenze. Disse skrækkelige storme havde nemlig drevet de skibe fra Marseille, der skulle bringe byen korn og soldater, bort fra kysten, og Firenze trængte i højeste grad for det første til levnedsmidler og for det andet til krigsfolk. Der var hungersnød inden for murene, og dens territorium truedes fra alle sider.

Den ny Karl den Store, som uden ringeste ulejlighed havde overvundet Neapel, var nemlig draget bort for femten måneder siden, og man var endog bange for, at han i sin sorg over tabet af en nyfødt søn var ved at opgive sit forsæt at komme igen og bringe orden i tingene. Der var blevet stiftet et forbund imod ham – et helligt forbund med pave Borgia i spidsen – for at "forjage barbarerne", som endnu holdt Neapel besat. Det lød patriotisk, men nærmere beset viste dette hellige forbund sig at være et forbund imellem nogle ulve, som ville jage alle andre ulve bort og så se, hvem af dem der kunne løbe af med broderparten af byttet, og der var almindelig stemning for nærmest at betragte Firenze som et attråværdigt bytte, hvorfor Firenze var den eneste italienske stat, som ikke havde villet tiltræde forbundet, men vedblivende holdt sig til den franske alliance. For øjeblikket havde Pisa, som stadig kæmpede rasende for sin frihed, fået nyt mod, idet der ikke blot var

kommet stærk undsætning fra Venedig og Milano, men også fra den tyske kejser Maximilian, som søgte at bemægtige sig Livorno, mens venetianske og genuesiske skibe gjorde kysterne usikre. Og faldt Livorno i fjendens hænder, så ve Firenze! For hvordan skulle byen, afskåret fra havet, som den var, så få forstærkning?

Regeringen i Firenze havde lagt stort mod for dagen under disse vanskelige omstændigheder, og skønt hungersnøden voksede dag for dag, havde den i modsætning til, hvad der havde været skik fra gammel tid af, besluttet ikke at lukke byens porte for den forsultne landbefolkning. Dens foranstaltninger fik imidlertid ikke lov til at gå upåtalt hen. Nøden blev større for hver dag, der gik, og samtidig knurrede de misfornøjede højere og højere. Og hertil kom, at Fra Girolamo i henhold til et pålæg fra Rom for en måneds tid eller længere siden havde holdt op at prædike. Da den skrækkelige tidende kom, at skibene fra Marseille var blevet drevet tilbage af stormen, og at der intet korn kom, blev trangen til at høre en røst, der kunne indgyde folket tillid og tålmodighed, imidlertid så stærk, at den ikke var til at modstå. Signoriet bad Savonarola om at prædike til trods for det pavelige forbud, og for to dage siden havde han atter besteget prædikestolen i domkirken og sagt til folket, at det blot skulle vente og holde ud, så ville hjælpen fra Gud visselig ikke udeblive.

Men endnu var der ingen tegn til frelse. Måske kunne det hjælpe, at Madonna dell' Imprunetas kostelige alter blev bragt til Firenze og båret i højtidelig procession til domkirken. Det havde hjulpet før, og hun nød stor ære og anseelse; florentinerne var fuldstændig overbevist om, at hun var dem

taknemmelig for den, og det hed sig almindeligt, at de havde en Madonna, som gjorde alt, hvad de ville. Og hvornår havde de trængt mere til hendes hjælp og forbøn end nu? Allerede den foregående aften var altertavlen med det undergørende billede med stor pomp blevet bragt ind fra l'Impruneta, det privilegerede sted halvanden mil uden for Porta San Piero, og opstillet i San Gaggio-kirken uden for porten, hvorfra det i højtideligt optog skulle føres ind i byen.

Men den alforbarmende Madonna var endnu ikke inden for murene, og elendigheden og fortvivlelsen var uforandret. Pesten hærgede i hungersnødens spor. Ikke blot hospitalerne var fulde, men husenes gårde var blevet indrettet til tilflugtssteder for de syge, og endda var der mangel på plads til dem, og i den tidlige morgenstund havde de broderskaber, der havde påtaget sig at begrave frænde- og venneløse døde, som sædvanlig været ude og hente ligene af dem, der var omkommet på landevejen, og som sædvanlig gik smukke kvinder, hvis udtryk og væsen vidnede om, at de tilhørte de højeste klasser, men som var yderst tarveligt klædte, om i gaderne og plejede de syge og mættede de sultne.

En af disse kvinder var Romola de' Bardi. Hun kom fra Ponte Vecchio og gik ad Por' Santa Maria til, da hun fandt vejen spærret af en ligbåre, der blev båret af medlemmer af broderskabet San Jacopo del Popolo, som var ude for at samle ubegravede lig op. De var ved at undersøge noget, der lå på gaden, mens en flok ørkesløse arbejdere, hvis ansigter sulten havde gjort blege og skarpe, flokkedes om dem, snakkende i munden på hinanden.

"Han er død, siger jeg jer. Messer Domeneddio har været ham så nådig at tage ham til sig."

"Ja, det var bedst for os alle sammen, om vi lå med næsen i vejret."

"Det er en gammel fyr. Døden har gjort en dårlig forretning der."

"Og jeg vædder ti mod én, at han ikke er florentiner. Det er en tigger fra Siena. San Giovanni være os nådig! De behøver ikke at sende os soldater på halsen; de sender os en hel armé af forsultne mennesker."

"Nej, det er en af fangerne fra Stinche; det kan man se af mærket efter jernet."

"Hold mund og giv brødrene en håndsrækning. Ser du ikke, at de er ved at løfte ham op på båren."

"Der er liv i ham endnu; han trænger blot til en dråbe *vernaccia* at varme sig på."

"Jeg tror virkelig heller ikke, han er død," sagde en af brødrene, da de havde løftet ham op på båren. "Han er måske blot faldet om af sult."

"Lad mig prøve at give ham lidt vin," sagde Romola, idet hun trådte frem. Hun tog den lille flaske, hun havde hængende ved sit bælte, bøjede sig over den formentlig døde og hældte et par dråber vin i ham. Det gjorde sin virkning, han sank åbenbart vinen; hun hældte mere i ham, og så slog den gamle mand øjnene op og så forvirret på hende.

Romola kendte ham straks igen. De vilde, mørke øjne i det gustne, rynkede ansigt med det hvide skæg, som nu atter var langt, var ikke til at tage fejl af; det var den undvegne fange, hun havde set i domkirken for to år siden og på billedet i Pieros

atelier. Hun blev grebet af angst, og hendes hjerte bankede voldsomt. Nu skulle hun måske omsider indvies i en hemmelighed, der var bitrere end alt, hvad hun endnu havde oplevet. Hun følte sig fristet til at fly, og på den anden side følte hun en endnu mere bydende trang til at blive hos denne gamle mand, som en anelse sagde hende, at hendes husbond havde gjort uret imod.

Baldassare så hende for første gang. Han havde ikke fundet den lejlighed, han søgte til at få Titos hustru i Via de' Bardi at se, og nu var alt, hvad han havde hørt om denne guldhårede kvinde, udvisket af hans erindring.

"Er det ikke bedst at bære ham hen og lægge ham på trappen til San Stefano?" sagde Romola. "Så spærrer vi ikke længere gaden, og I kan gå videre med eders båre."

San Stefano lå kun et halvt hundred meter borte, og da de kom derhen, var Baldassare kommet så vidt til kræfter, at han selv kunne hjælpe til med at komme ned af båren og sætte sig på trappen med ryggen lænet imod kirkedøren. Brødrene gik videre, men tilskuernes tal var vokset betydeligt. Man følte sig just ikke synderlig venlig stemt over for den gamle mand, nu da det var vitterligt, at han var i live, men den respekt, Romola indgød, lagde en dæmper på, hvad man sagde.

Romola havde sat sig på trappen ved siden ad Baldassare. "Kan I spise lidt brød? Måske om lidt – der har I et stykke; jeg må gå, for jeg har lovet at komme hen på hospitalet, men jeg skal komme igen, hvis I vil vente på mig her, og så skal jeg skaffe jer husly. Forstår I mig? Vil I vente på mig her? Jeg skal nok komme igen."

Han så åndsfraværende på hende og gentog hendes ord: "Komme igen." Det var intet under, at hans forstand var svækket som følge af hans legemlige udmattelse, men hun håbede, at han forstod, hvad hun sagde. Hun stak ham et stykke brød i hånden.

"Giver I jert brød til folk, som ikke kan spise det, madonna?" sagde en rå fyr med rød hue på, idet han trængte sig frem imellem tilskuerne, der flokkedes tættere og tættere om Romola.

"Når folk ikke er sultne," sagde en anden, "skal man lade dem skøtte sig selv. Han er bedre faren end en anden en, hvis mave skriger af sult, og som ingen frokost får."

"Ja, har en mand i sinde at lægge sig til at dø, skal man hellere opmuntre ham end få ham fra det. Død mand trænger ikke til mad."

"Hør, madonna," sagde han med den røde hue, "den gamle gavtyv spiser ikke jert brød; I skulle hellere prøve at byde os det. Vi faster så stærkt, at vi allerede halvvejs er helgener."

Kredsen af disse rå mennesker, som for største delen var udtærede af sult, havde trængt sig så tæt sammen om Romola, at de næsten stod helt op ad hende. Hun havde taget et lille hornbæger op af sin kurv, havde fyldt det med vin og var nu i færd med at bløde et stykke brød i det, og hidtil havde hun tilsyneladende ingen notits taget af dem. Nu rejste hun sig imidlertid og så sig om. De, der stod hende nærmest, rykkede uvilkårligt lidt tilbage. Romola rakte sin kurv med brød ud imod manden, med den røde hue og så roligt på ham, idet hun sagde:

"Det er hårdt at sulte, det ved jeg, og I har det i jer magt at tage dette brød, om I vil. Det er bestemt til syge kvinder og børn. I er stærke mænd, og vil I ikke finde jer i at lide; fordi I er stærke, kan I tage, hvad det skal være, fra de svage. I kan tage det brød, jeg har i kurven, men denne gamle mand tager jeg mig af, og jeg finder mig ikke uden modstand i, at I tager brødet fra ham."

Der herskede et øjeblik fuldstændig tavshed, mens Romola så stift på mændene og rakte kurven med brød frem. Manden med den røde hue så meget flov ud og trak sig tilbage, og alle de andre fulgte hans eksempel, åbenbart opsatte på at give det udseende af, at de imod deres vilje var blevet trængt frem af dem, der var bag ved dem.

I det samme kom signoriets væbnede svende, der patruljerede i de gader, processionen skulle igennem, til og gav sig til at splitte mængden, der spærrede den snævre gade. En af mændene tyede for at undgå et truende kølleslag op på kirketrappen og sagde i en ærbødig tone til Romola:

"Madonna, gå I kun; jeg skal tage mig af den gamle mand, til I kommer igen."

Det var en ren vildmand at se til, pjaltet og styg. Romola så noget betænkelig på ham.

"I skal ikke være bange for mig, madonna," sagde manden, som fuldstændig forstod hendes blik. "Jeg er ikke så pæn som I, men jeg har dog hjerte i livet. Nu har den gamle fyr jo for resten også taget fat på brødet. Han kommer nok til hægterne."

"Tak, min ven," sagde Romola, som nu fortrød sit tvivlende blik. Derpå bøjede hun sig ned over Baldassare og sagde. "Vent på mig, til jeg kommer igen."

Han nikkede, og Romola gik videre ad San Matteo-hospitalet til.

2. Den usynlige madonna

Da Romola over en time efter kom fra hospitalet, skyndte hun sig alt, hvad hun kunne. Hun var på den ene side bange for at få mere at vide om Baldassare, men på den anden side havde hun en følelse af, at hun ville svigte et krav, i fald hun svigtede ham.

Da hun kom til det sted, hvor man har Por' Santa Maria på højre hånd og Ponte Vecchio på venstre, var hun pludselig midt i en stimmel af mennesker, der kastede sig på knæ; hun gjorde ligeså. Det var korset – det store kors fra domkirken, der blev båret forbi i spidsen for processionen. Romola var blevet noget forsinket, og nu var der ikke andet for end at vente, til processionen var kommet forbi. Da hun rejste sig og stod og så på processionen, følte hun en træthed, som hun ikke havde mærket noget til, så længe hun var i bevægelse og optaget af sin gerning.

"I ser ud, som om I var træt af at stå op, madonna Romola," sagde en mand, der stod ved siden ad hende; "Gian Fantoni vil med glæde give jer en plads i sit hus. Her er det, lige herved. Lad mig lukke op for jer. Han ærer Gud og munken ligesom alle andre; hans hus er eders."

Romola var nu vant til at blive tiltalt på denne broderlige måde af borgere, hvis ansigter hun kendte, fordi de stadig søgte i domkirken. Hun følte sig mindre hjemme i huset i Via de' Bardi, hvor hun tit var ene, end ude i byen, hvor hun næsten alle vegne blev hilst med venlighed. Hun tog med glæde imod tilbuddet, og den broderligt sindede hosekræmmer førte hende op på første sal, hvor en fø'r kvinde med tre børn, alle klædt i *piagnoni*'ernes simple dragt, ærbødigt gjorde plads for hende

ved vinduet. Herfra kunne hun ikke blot overse processionen, men også floden og lungarnoen hen ad Santa Trinità-broen til.

Det lange tog var til ende. Romola blev liggende på knæ, så træt var hun, men så fo'r hun pludselig op ved synet af en rytter, der kom sprængende ned imod broen. Hun lænede sig ud ad vinduet, mens det sorte klæde faldt af hendes hoved, så hendes gyldne hår kom til syne. I det samme lød der et højt råb, og alle stirrede hen imod broen.

Rytteren var kommet over den og red i fuldt firspring langs Arno; hans hue flagrede efter ham fastgjort ved en rød fangsnor, og han svingede en olivengren i hånden. Det var et bud, et bud, der bragte gode tidender, det vidnede olivengrenen om, men den utålmodige folkemasse kunne ikke give tid; man styrtede rytteren i møde og greb fat i tømmerne på hans hest.

Nu så Romola, at rytteren var hendes mand, som for nogle dage siden var blevet sendt til Pisa i et hemmeligt ærinde. Det gjorde intet særligt indtryk på hende, at det var ham, men hun var spændt på at få at vide, hvad godt nyt han bragte til Firenze.

"Gode tidender! Udmærkede tidender!" Andet svar fik den utålmodige mængde ikke, før det var lykkedes ham at drive sin hest frem til det sted, hvor gonfalonieren og prioren, der var de sidste i processionen, stod og ventede på ham. Der standsede han, og idet han bukkede dybt, sagde han:

"Høje herrer, jeg bringer jer det glædelige budskab, at galejerne med korn og tropper fra Frankrig lykkelig og vel er løbet ind i Livornos havn."

Aldrig så snart havde Tito udtalt disse ord, før det var, som om de gav genlyd i gaderne. Der lød høje jubelråb, som forplantede sig helt hen til domkirken. Det varede nogle

minutter, før nogen sagde noget; selv medlemmerne af signoriet blev stående tavse med blottede hoveder i følelsen af, at de her stod over for en frelse, der skyldtes den magt, som man til alle tider har betegnet som guddommelig.

Da der omsider blev givet tegn til, at processionen skulle drage videre, sagde Tito med et smil:

"Jeg bør sige, at æren for overbringelsen af dette budskab ikke tilkommer, mig, men en anden, som har redet skrapt for at bringe det, og som ville have været her i mit sted, hvis hans hest ikke var styrtet, lige før han nåede Signa. Meo di Sasso vil utvivlsomt være her om en times tid eller to og har så meget mere krav på æren for at være den egentlige overbringer af budskabet, som han har haft broderparten af sliddet og er gået glip af den glæde at komme først med det."

Efter at signoriets *proposto* eller målsmand havde sagt et par ord til svar, satte processionen sig atter i bevægelse, og Tito fulgte efter den, mens den store klokke i Palazzo Vecchio allerede begyndte at ringe.

Tito fik tilsyneladende ikke øje på Romola; han var optaget af med den ene hånd at sætte sin hue til rette, som han nu kunne få fat i, da den ivrige folkemasse trak hans hest, mens han endnu holdt olivengrenen i den anden hånd.

Romola gjorde sig ingen umage for, at han skulle blive opmærksom på hende; hun trak tvært imod atter det sorte klæde sammen over sit hoved og holdt sig fuldstændig rolig, men hun var næsten vis på, at Tito havde set hende.

3. Den synlige Madonna

Så snart folkemassen var kommet forbi, gik Romola ned på gaden og skyndte sig hen til San Stefano. Vildmanden havde ikke kunnet modstå fristelsen til at følge med strømmen ad piazzaen til, og hun traf Baldassare alene. Der var foregået en påfaldende forandring med ham; det drømmende, åndsfraværende udtryk havde veget pladsen for en vildhed, der forfærdede hende, som om det var hende selv, den gjaldt. Hans øjne funklede som et vildt dyrs, der ser sit bytte gennem jernstængerne på sit bur.

Romola fo'r sammen ved dette hadefulde blik, men det faldt hende straks ind, at han havde set Tito, og der dukkede et håb op i hende om, at det måske var dette menneske, der havde uretten på sin side, og at Tito ikke havde forbrudt sig imod ham. Om hun nu bragte dem sammen for at komme på det rene med det, så fik hun måske ro i den henseende.

"Følg med mig," sagde hun, "så skal jeg skaffe jer husly og føde, til I har hvilet jer helt ud og er kommet til kræfter igen."

"Ja," sagde Baldassare; "jeg vil gerne til kræfterne igen. Jeg har brug for dem."

"Kom," sagde hun, og så gik hun med ham langs Arno ad Ponte Rubaconte til.

"Det lader til, at I ikke er florentiner," sagde hun, da de kom ud på broen.

Han så på hende uden at svare. Hans mistænksomhed var stærkere end sædvanlig, fordi hans legemlige svaghed havde gjort den åndsforvirringens og glemselens tåge, han nu atter gik i, endnu tættere. Der var imidlertid noget i hendes blide

øjne, som omsider afnødte ham et svar, men han svarede meget forsigtigt:

"Nej, jeg er ikke florentiner; jeg er en ensom mand."

Hun mærkede, hvor uvillig han var til at tale med hende, og turde ikke spørge om mere, for at han ikke skulle gå fra hende. Mens hun af og til så på ham, var hun optaget af tanker, som mere og mere kvalte hendes svage håb om, at hun ikke ville få noget slemt at vide om sin mand. Var uretten på denne gamle mands side, hvad grund var der så for Tito til frygt og hemmelighedsfuldhed?

De gik videre i tavshed, til de nåede Via de' Bardi, da de kom ind i den, vendte han sig om imod hende og så på hende, idet det gav et sæt i ham. Lidt efter stod de uden for døren til huset, hun boede i.

"Å," sagde han, "I er hans hustru!"

"Hvis hustru?"

Det ville ikke have været Baldassare muligt at huske noget som helst navn i det øjeblik, så voldsomt trængte billedet af Tito ind på ham. Han svarede ikke, men stirrede på hende med et besynderlig stift blik.

Hun lukkede døren op. Inde i gården var der bredt strå, på hvilket der lå en fire-fem syge, mens nogle små børn kravlede om imellem dem.

"Følg med her ind," sagde Romola, "så skal jeg give jer noget at spise."

"Nej, jeg vil ikke der ind," sagde Baldassare. Men han blev ikke des mindre overvældet af indtryk, som han var for forvirret til at kunne klare.

"Kan jeg intet gøre for jer?" sagde Romola. "Lad mig give jer nogle penge, så kan I selv købe jer mad."

Hun tog nogle penge frem, flere, end hun ville have givet nogen som helst anden, og rakte ham dem. Han så lidt på dem og sagde så: "Ja, dem tager jeg imod."

"Sig mig," sagde Romola i en indtrængende tone, "hvad vil I ..."

Men Baldassare havde vendt sig fra hende og gik atter ned ad broen til. Så drejede han af og gik op ad Via del Fosso, til han kom til Niccolo Caparras bod. Niccolo var med i processionen, og der var kun en læredreng i boden, men våben var der nok af. Niccolo selv ville rimeligvis ikke have indladt sig på at sælge våben til et menneske, der så ud som Baldassare, men læredrengen var mindre samvittighedsfuld og overlod ham uden betænkning en skarp jagtkniv til tre *grossi*. Derpå gik Baldassare hen i de snævreste gader, købte sig noget kød og brød og satte sig ind i en loggia og spiste det.

Romola havde fulgt ham med øjnene, så længe hun kunne se ham. Hun følte det halvvejs som en befrielse, at han var gået fra hende, og halvvejs bebrejdede hun sig selv, at hun ikke var mere opsat på at få at vide, hvordan det hang sammen med ham. Men hvad skulle hun have gjort, i fald det nu havde vist sig, at der stak en eller anden mislig hemmelighed vedrørende hendes mand bagved? En hustru havde dog visselig lov til at ønske at forblive i uvidenhed om sin mands ugerninger, eftersom hun var den eneste, der ikke havde ret til at protestere og advare andre mennesker imod ham. Denne tanke satte imidlertid alt for mange strenge i bevægelse i hende, til at hun kunne forfølge den nu, hun var træt. Nu burde man være glad, nu da der var

kommet hjælp til Firenze, og hun gik ind i gården for at forkynde de syge på deres strålejer det gode budskab.

Hun lukkede døren efter sig, for at klokkernes klemten ikke skulle overdøve hende, og derpå slog hun det sorte klæde til side og trådte midt ind imellem dem og fortalte dem, at nu kom der korn, og at det var af glæde over denne tidende, at klokkerne ringede. De rejste sig alle over ende for at høre på, hvad hun sagde, mens børnene kravlede hen til hende og trak hende i skørterne, som om de var utålmodige over, at hendes ansigt var så langt fra dem. Hun føjede dem, skønt hun var så træt, og satte sig ned på strået, mens de små blege væsener kiggede i hendes kurv og løste hendes hår op, og de svage stemmer rundt om sagde: "Den hellige jomfru være lovet!" – "Det er processionen skyld i!" – "Guds moder har forbarmet sig over os!"

Omsider rejste Romola sig. "Jeg skal snart komme med middagsmad til jer," sagde hun.

"Gud velsigne jer, madonna, Gud velsigne jer!" råbte det svage kor næsten i samme tone som den, i hvilken de for lidt siden havde lovet og takket den usynlige Madonna.

Det var en liflig musik i Romolas øren. Hun havde ingen medfødt sans for at passe syge og klæde de pjaltede, og var hun ikke gået til sin gerning med den dybeste følelse, ville den ikke være blevet som det eneste uforstyrrede tilflugtssted for hendes sjæl, den eneste snævre sti, hvor der var lys for hendes fod. Når den kløft, der var imellem Tito og hende, og som blev tydeligere og tydeligere for hvert forsøg, hun gjorde på i ydmyghed at slå bro over den, fik hende til at tvivle om, hvor vidt den pligt, hun havde stræbt at være tro imod, i virkeligheden ikke var falsk –

når hun kom fra sin skriftefader, fra Salvestro, eller havde været i berøring med andre af Savonarolas disciple og havde modtaget en kvalmende fornemmelse af, at disse mennesker var ynkeligt bornerte, følte hun atter fast grund at stå på i de barmhjertighedsgerninger, hun øvede. Hvilke tvivl hun end ellers nærede, den hjælp, hun ydede sine medborgere, forvissede hende om, at Fra Girolamo havde gjort rigtigt i at kalde hende tilbage. Hendes plads havde i overensstemmelse med hans uforglemmelige ord ikke stået tom; den var blevet fyldt med hendes kærlighed og hendes arbejde. Firenze havde haft god brug for hende, og jo mere hendes egen sorg tyngede på hende, des større glæde følte hun ved de minder, hun havde fra de to lange år, i hvilke hun havde lettet byrderne for andre. Hun havde opgivet tanken om, at hun selv kunne blive lykkelig, hun havde opgivet tanken om lykke i det hele taget; det stod for hende, som om livets eneste formål var at mindske andres sorger.

Hendes begejstring ansporedes stadig af Savonarola. Til trods for de trættende åbenbaringer og allegorier, som gjorde et frastødende og modbydeligt indtryk på hende, når de kom til hende som flove gentagelser fra andres læber, havde den tiltrækning, hans lidenskabelige kærlighed og hans ophøjede stræben øvede, ikke tabt noget af sin magt. Den kraft, hun havde fundet, beroede for en stor del på hendes tro på, at Savonarola var en større ånd end hun selv, og denne tro var ikke let at rokke. Romola var så betaget af hans storslåede energi, at hun tålmodigt hørte på alle dogmer og spådomme, når det var hans brændende tro, der forkyndte dem.

Ingen sjæl er trøstesløs, så længe der er et menneskeligt væsen, den kan tro på og føle ærefrygt for. Romolas tro på Savonarola var som et reb, der var udspændt langs den vej, hun havde at gå, og som gjorde hendes gang spændstig, idet hun holdt sig ved det. Blev det taget bort, ville intet i verden kunne hindre, at hun vaklede, ja måske faldt.

4. I barberstuen

Efter at have overbragt det velkomne budskab havde Tito forskellige andre hverv at udføre. Han gik hen i Palazzo Vecchio og ventede der på de ti rådsherrer, der havde med de udenrigske sager og krigsvæsenet at gøre, for at meddele dem resultatet af sin hemmelige sendelse til Pisa, der skulle forberede en officiel sendefærd med Bernardo Rucellai i spidsen og med det formål om muligt at komme til en fredelig forståelse med kejser Maximilian og ligaen.

Tito havde lagt stort diplomatisk talent for dagen, og da han klart og bestemt gjorde rede for resultatet af de undersøgelser, han havde anstillet, og de samtaler, han havde haft, kunne Bernardo del Nero, som var en af de ti, ikke tilbageholde sin beundring. Han havde gjort det, om han havde kunnet det, for den uvilje, han fra første færd af havde næret imod Tito, var vendt tilbage og blevet endnu stærkere, efter at denne havde solgt bogsamlingen. Romola havde aldrig sagt et ord til sin gudfader, om hvorledes det hang sammen med dette, og Bernardo havde opfattet hendes tavshed som en tilkendegivelse af, at han ikke måtte spørge, men han var sikker på, at det, at hendes faders ønske var blevet tilsidesat, havde været hende en stor sorg, og hans gamle, kloge øjne opdagede også andre tegn til, at hun ikke var lykkelig i sit ægteskab.

Som alle sine samtidige gik den gamle florentiner ud fra, at det var ligegyldigt, hvorledes det stod til med en politisk agents moral, og han fandt sig derfor ikke foranlediget til at sige noget nedsættende om Tito. Bortset fra, hvad han måtte holde hemmeligt af hensyn til Romola, havde han ikke andet bestemt

at indvende imod den nyttige græker, end at han var græker, og at han ikke kunne lide ham, for det, at han lod, som om han nærede hengivenhed for den folkelige styrelse, mens han i sit hjerte var medicæer, var han ikke ene om, det gjorde over halvdelen af medicæernes tilhængere. Bernardo var derfor slet og ret kølig over for Tito, som besvarede hans kulde ved at holde sig i ærbødig afstand, og man troede endnu stadig i Firenze, at enhver tjeneste, der gjordes Romolas mand, var en opmærksomhed imod hendes gudfader.

Efter at have røgtet sit ærinde i paladset var Tito færdig med sine officielle hverv for den dag. Han var træt af det lange ridt, men han gik alligevel ikke hjem. Han drev hen ad domkirkepladsen til. Processionen var forbi, men klokkerne ringede endnu, og folk drev rastløst om i gaderne, søgende efter en lejlighed til at give deres glæde luft; adskillige af de unge mennesker, der råbte "Viva Gesù!", følte en hemmelig længsel efter at komme til at kaste med sten som tegn på deres taknemmelighed.

Da han kom ud på domkirkepladsen, så han sig om med en påtagen ligegyldig mine. Han fandt, hvad han søgte, og så endnu mere ligegyldig ud. Henne ved baptisteriets nordre port stod der en lille gruppe. Idet han gik forbi den, lod han, som han fik øje på og genkendte en høj mand; han vendte sig skødesløst om imod ham og hilste, idet han kastede enden af sin fangsnor over venstre skulder.

Den høje, bredskuldrede mand, han hilste så flot på, så ud, som om han havde en hel del at betyde. Han havde en rigt broderet vams på og bar efter nyeste franske mode en mængde lintøj til skue; ved hans bælte hang der et sværd og en dolk,

begge af udmærket arbejde, og i hatten havde han en rød fjer. Hans ansigt og hele hans skikkelse gjorde et plumpt indtryk, og han stirrede frækt på alt, hvad hans blik faldt på.

Den unge mand var Dolfo Spini, anføreren for de såkaldte *compagnacci* eller "det slette kammeratskab", det vil sige alle de tøjlesløse unge mænd, der tilhørte det gamle aristokratiske parti og var fjender af medicæerne, af den folkelige styrelse, men i endnu højere grad af Savonarola. Dolfo Spini havde organiseret disse unge mennesker til en væbnet bande, der satte sig til formål at bekæmpe alle reformlystne hængehoveder, som truede med at gøre verden kysk og mådeholden i en så utålelig grad, at der snart ingen anden mening var i at leve, end at det var så ubehageligt at dø. Han havde lige til den dag, her er tale om, højt og lydeligt erklæret, at hungersnøden og de andre ulykker udelukkende var kommet over Firenze som følge af, at man så blindt rettede sig efter munken, og at den eneste frelse for byen var, at man sluttede sig til ligaen og jog munken bort. Der var derfor grund til at tro, at messer Dolfo Spinis hjerte just ikke glødede af ren glæde over den uventede hjælp, der var kommet som en opfyldelse af munkens spådom, og den latter, der lød fra ham og de andre, da Tito gik hen til den gruppe, der havde samlet sig uden for Nellos hus, tydede heller ikke på det.

Midt i den sidst omtalte gruppe, lænende sig til dørstolpen, stod en glatraget ung mand med hvasse øjne; det var Niccolo Macchiavelli.

"Messer Dolfo er et større fæ, end jeg troede," sagde Niccolo; "det dummeste, man kan gøre, er at give sig til at grine og sige, at man ikke bryder sig om det, når man er blevet trådt på

tærne. Var jeg en smule dummere, end jeg er," vedblev han smilende, idet kredsen åbnede sig for Tito, "ville jeg lade, som om jeg sværmede for denne Melema, der har fået en sekretærpost, som ville egne sig udmærket for mig. I er en djævleblændt fiffig fyr, Melema; I ligner mig en hel del, og det gør mig ondt at høre, at I har haft et nyt held i dag."

"Det er et tvivlsomt held, Niccolo," sagde Tito, idet han venskabeligt slog ham på skulderen. "Jeg har ikke fået andet ud af det, end at nogle uldkartere tog fat i mig og standsede mig, da jeg var så snavset og mør af at ride som en kurér fra Bologna."

"Å, I trænger til, at jeg øver min kunst på jer, messer oratore ," sagde Nello, som var kommet ud, da han hørte Titos. Stemme. "Jeg ser, at jer hage ikke er blevet raget siden i går. Kom, betro jer til alle musers præst. Sandro, kom i en fart med sæben."

"Ja, Nello, det er sandelig mit højeste ønske i øjeblikket," sagde Tito, idet han satte sig. "Det var derfor, jeg kom her hen i stedet for straks at gå hjem, da jeg havde røgtet mit ærinde i paladset."

"Ja vel, det var virkelig heller ikke passende at vise jer for madonna Romola med en ru hage og en krøllet kappe. Intet stygt bør nærme sig den florentinske lilje, skønt jeg ser hende rigtignok stadig færdes som en solstråle imellem pjalterne i vore kroge – ja, egentlig minder hun nu mere om månens stråler; det slog mig, da jeg mødte hende i går, hvor bleg og udtæret hun er blevet. I må passe på hende, min *bel erudito*; hun faster og våger for meget, når I er borte."

Tito trak på skuldrene med en tungsindig mine. "Det er kun alt for sandt, Nello. Hun har ofret halvdelen af sin mad hver

dag, så længe hungersnøden har stået på. Men hvad skal jeg gøre? Hun er fyr og flamme. En ægtemand er magtesløs over for munken."

"Det er alle, den hellige fader ikke undtaget," sagde Domenico Cennini, der havde været med i gruppen uden for døren og ligesom de andre var fulgt ind med Tito. "Jeg ved ikke, om I i Pisa skulle have fået færten af, hvordan vinden blæser i Rom, Melema?"

"Det er statshemmeligheder, messer Domenico," sagde Tito smilende. "En sendemand må være lige så tavs som en skriftefader."

"Ja vist, ja vist," sagde Cennini; "jeg forlanger ikke, at I skal sige noget. Men jeg tror nu, at i fald Hans Hellighed ville drive Fra Girolamo til det yderste, ville munken sætte himmel og jord i bevægelse for at få en almindelig kirkeforsamling i stand; jeg tror også, at han ville sætte det igennem, og jeg for mit vedkommende skulle ikke have noget imod det, skønt jeg ikke er piagnone."

"Med al respekt for eders større erfaring, messer Domenico," sagde Macchiavelli, "må jeg være uenig med jer – ikke i jert ønske om en almindelig kirkeforsamling, der kunne reformere kirken, men i jer tro på, at munken er mand for at sætte Hans Hellighed mat. Munkens spil er umuligt. Havde han ladet sig nøje med at prædike imod Roms laster og med at profetere om, at Italien ville blive straffet på en eller anden ikke nærmere betegnet måde, så kan I stole på, at pave Alexander ville have givet ham lov til at snakke løs, så længe nogen gad høre på ham. Den slags basunstød vælter ingen mure. Men munken vil være noget mere end en basun, han vil være en løftestang, og hvad

mere er, han *er* en løftestang. Han vil udbrede Kristi lære ved at opretholde en folkelig styrelse i Firenze, og det ved jeg fra pålidelig kilde, er ikke efter pavens hoved."

"Så holder Firenze på munken," sagde Cennini temmelig ivrigt. "Jeg ville selv foretrække, at han lod sine profetier fare, men vil man angribe vor frihed til selv at vælge vor regering – ja, jeg er kirkens lydige søn, men jeg ville stemme for at gøre modstand imod pave Alexander den Sjette, som vore forfædre gjorde modstand imod pave Gregor den Ellevte."

"Men om forladelse, messer Domenico," sagde Macchiavelli, "har I rigtigt opfattet munkens stilling? Hvordan går det til, at han er blevet en løftestang, og at en så klog mand som Hans Hellighed finder det umagen værd at angribe ham? Det kommer af, at han har fået folket til at høre på sig, det kommer af, at han fylder det med trusler og forjættelser, som det tror kommer umiddelbart fra Gud, og som ikke blot handler om Helvede, Skærsilden og Paradis, men også om Pisa og vort råd. Men lad begivenhederne gå ham imod, så at folkets tro på ham rokkes, så vil det, hans magt beror på, også blive årsag til hans fald. Skal en profet bevare sin magt, må han som Muhamed have en hær i ryggen for at kunne skræmme liv i folks tro, når den er ved at tabe sig."

"Hans rette plads er i Helvede, imellem de falske profeter," sagde Francesco Cei opbragt.

"I er alt for vred på ham, Francesco," sagde Macchiavelli. "I poeter stormer Himlen, om så skal være, når I er vrede. Jeg er ingen tilhænger af munken og ville ikke gå i borgen for hans sanddruhed. Men sanddruhed er en plante, som hører hjemme i Paradis; uden for dets mure har den aldrig kunnet trives. I,

min kære Francesco, opvarter kun med poetiske løgne, dels fordi det nu en gang ligger til digterne, dels for at behage eders tilhørere, men løgne på prosa protesterer I imod. Nå, munken har en anden opfattelse af poesiens grænser end I, det er hele sagen. Når han står på prædikestolen i domkirken, har han begejstringen i sig, og tilhørerne, han gerne vil behage, sidder nedenfor. *Ecco!*"

"Jert ræsonnement er noget løst, Niccolo," sagde Cennini alvorligt. "Jeg tror selv på munkens ærlighed, skønt jeg ikke tror på hans profetier, og så længe der ikke er noget at sige på hans ærlighed, har vi et folkeparti, som er stærkt nok til at beskytte ham og afværge fremmed indblanding."

"Et parti, som *synes* stærkt nok," sagde Macchiavelli med et skuldertræk og et næsten umærkeligt blik på Tito, der så ud, som om han var fuldt optaget af at blive friseret. "Men hvor mange medicæere er der iblandt jer? Hvor mange, som ikke privat had vil få til at gøre omkring?"

"Hvad medicæerne angår," sagde Cennini, "tror jeg ikke, der er mange, som har synderligt tilovers for dem. Hvem ville risikere stort for Piero de' Medici? Måske nogle enkelte gamle halsstarrige venner som Bernardo del Nero; men selv nogle af dem, der er nærmest knyttede til familien, er den folkelige regering inderligt hengivne og ville gøre en hel del for munkens skyld. Jeg talte nylig med Giannozzo Pucci, og jeg er overbevist om, at der er ikke noget, han ivrigere ville modsætte sig, end et forsøg på at ændre den ny tingenes orden."

"Det har I ret i, messer Domenico," sagde Tito, idet han rejste sig, "og jeg skulle tage meget fejl, om hjertets følelser ikke er kommet hans grundsætninger til hjælp. Jeg er vis på, at der var

skinsyge med i spillet, da Giannozzo skilte sig fra Piero de Medici, ellers ville han ikke udtale sig så bittert, som han somme tider gør. Han var vel med i processionen?"

"Nej," sagde Cennini, "han er ude på sit landsted; han tog der ud for tre dage siden."

Tito lod som ingen ting, men i virkeligheden havde han fået en meget kærkommen oplysning. Han havde i sin taske en guldring, som han havde påtaget sig at levere Giannozzo Pucci. Han havde fået den af det bud fra Piero de Medici, som han havde truffet i Certaldo. Da Pucci ikke var i byen, besluttede han at sende Fra Michele, en lægbroder i medicæernes tjeneste, til ham med ringen; han vidste, at når Pucci fik dette jærtegn, ville han komme for at høre af Titos egen mund, hvad han havde at sige ham. Han vinkede med hånden ad Macchiavelli og de andre og gik.

"Jeg er af samme mening som gamle Piero di Cosimo," sagde Francesco Cei, "jeg synes ikke rigtig om Melema. Han smiler mere end nogen sinde før."

"Han er alt for heldig," sagde Macchiavelli spøgende. "Jeg er vis på, at der er noget galt på færde med ham, ellers havde han ikke fået den sekretærpost."

"Han er en dygtig mand," sagde Cennini. "Han har været mig og min broder til stor nytte ved de græske korrekturer, rådet er meget tilfreds med ham, og Scala, som tog sig af ham fra første færd af, nærer endnu stadig høje tanker om ham, ved jeg."

"Det tror jeg nok," sagde en anden. "Han skriver Scalas embedsbreve for ham eller retter dem og får det godt betalt."

"Jeg ville ønske, at messer Bartolommeo ville betale mig for at kurere hans podagristiske latin," sagde Macchiavelli.

"Det var en styg historie for et års tid eller to siden med den mand, der sagde, at han havde stjålet hans stene," sagde Cei. "Den blev dysset ned, men jeg husker godt, at Piero di Cosimo sagde, at han troede, der var noget i det, for han havde set Melemas ansigt, da manden greb fat i ham, og han havde aldrig set et ansigt så rædselsslagent, sagde han."

"Hold nu op med at spy gift, Francesco," sagde Nello, "ellers anser jeg det for min skyldighed at klippe jert hår skævt, næste gang jeg får jer under saksen. Den historie med de stjålne stene var en ren røverhistorie; Bernardo Rucellai og de andre fik fuld besked, om hvordan det hang sammen. Manden var gal, og det var i sin orden, at han blev sat i fængsel, for at han ikke skulle gøre fortræd. Nej, lad den historie være død og begravet."

"Det er sandt," sagde Macchiavelli. "Glem ikke den fare, der er ved sådant et præcedens. Den første den bedste gale mand kan jo beskylde jer for at have stjålet hans vers eller mig, Gud bedre os, for at have stjålet hans småpenge. Å," vedblev han, idet han gik hen til døren, "nu er Dolfo Spini gået med samt sin røde fjer. Den røverkaptajn så gerne, at republikken mistede Firenze, fordi der så var udsigt til, at folk ville flå munken. Undskyld, Francesco, jeg ved, han er en ven af jer, men der er ikke mange ting, jeg hellere ville opleve, end at se ham spille samme rolle som Capo d'Oca, der drog ud til turnering med klingende spil, men vendte hjem med trompeterne i en pose."

5. Ved en gadelampe

Samme aften – det var mørkt og truede med regn – kom Romola, ledsaget af Maso, der gik ved siden ad hende med lygten, fra Matteo-hospitalet, hvor hun havde været siden vesper. Hun mødte sin mand, lige som han kom ud fra San Marco-klosteret. Tito, som var gået ud kort efter, at han var kommet hjem i Via de' Bardi, og som ikke havde set synderlig til Romola i dagens løb, foreslog straks, at de skulle følges ad hjem. Han plejede kun at vise hende den slags opmærksomheder, når det ikke kunne være anderledes. Tito og Romola trættedes aldrig, gjorde aldrig hinanden bebrejdelser, dertil var de kommet alt for håbløst langt fra hinanden. Ønskede Tito at afholde et aftenselskab i det gamle bogværelse, der nu var en smagfuldt indrettet gæstebudssal, sørgede Romola for, at alt, hvad der i så henseende var at gøre, blev gjort, og Tito blandede sig til gengæld ikke i, hvad hun tog sig for; han tog imod den hjælp, hun bød ham i retning af at afskrive og gøre uddrag, og til gengæld gav han hende de penge, han antog, hun havde brug for til sine barmhjertighedsgerninger. Men han undgik stadig at se på hende, han lod, som om han troede, at hun var ude, for ikke at have nødig at gå ind til hende, og sagde spøgende, at hun foretrak ensomhed for hans selskab.

Romola havde i den første tid, efter at hun havde overvundet sig selv og opgivet sin beslutning at flygte, gjort mangt et frygtsomt forsøg på at få et utvungent forhold tilvejebragt imellem dem. Men for hendes vedkommende var et sådant forhold kun muligt under forudsætning af, at de talte rent ud,

om hvad der var imellem dem, og søgte at komme til en forståelse, mens Tito kun kunne komme over den kløft, der var opstået imellem dem, ved at hun atter viste ham en overstrømmende ømhed, der forudsatte, at det, der var sket, var glemt. Hun kunne være blid og føjelig, hun kunne holde ethvert udbrud af uvilje tilbage, men hun kunne ikke hykle ømhed. Hun var fuldstændig på det rene med resultatet – hendes mand havde vendt sig fra hende.

Det var en grund mere for ham til omhyggeligt at holde hende uden for hemmeligheder, som han under ingen omstændigheder ville have indviet hende i. Med hensyn til hans politiske virksomhed søgte han at overbevise hende om, at han betragtede Mediciernes sag som håbløs, og at han både af den grund og også teoretisk var en tro tilhænger af den folkelige regering. Der var imidlertid visse ubestemte indtryk, der gjorde hende urolig med hensyn til hans forhold til San Marco. Hun var delt imellem angst for at komme under vejr med noget, der kunne vække hendes mistanke, og trang til at holde øje med ham, for at der ikke skulle ske nogen ulykke, som hun kunne have forebygget.

Mens de gik sammen den aften, sagde Tito: "Jeg er endnu ikke helt færdig med mit arbejde for i dag, Romola. Jeg skal følge dig til døren, men så har jeg endnu et ærinde at røgte; det vil måske vare en times tid, før jeg kan gå hjem og hvile mig, hvilket jeg højligt trænger til."

Så fortalte han morsomt om, hvad han havde oplevet i Pisa. Da de kom til en loggia, i nærheden af hvilken der hang en lampe foran et madonnabillede, hørte de lyden af fodtrin og mange stemmer.

"Vi når ikke hjem uden at blive våde, hvis vi ikke søger ly i denne loggia," sagde Tito hurtigt og trak ængsteligt Romola med sig op ad trappen til loggiaen.

"Det er ingen nytte til at søge ly for den smule regn," sagde Romola overrasket.

"Jo, den tager til; lad os vente lidt." Med den agtpågivenhed over for de ubetydeligste ting, der opstår hos et menneske, som stadig må være på sin post, havde Tito ved skæret fra lampen set, at den, der gik i spidsen for den flok, som kom igennem gaden, havde en rød fjer i hatten og et sværd med funklende hjalte ved siden – det var i virkeligheden det menneske, han nødigst af alle ville have mødt nu, hvor han fulgtes med Romola. Han havde allerede én gang den dag haft en vigtig samtale med Dolfo Spini, og det ærinde, han havde talt om til Romola, gjaldt ham og stod i forbindelse med hans besøg i San Marco. Tito havde i henhold til en længe forberedt plan bragt breve til Savonarola, omhyggeligt forfalskede breve. Et af dem var forsynet med kardinalen af Neapels segl og underskrift – det var den af kardinalerne, som stærkest havde gjort sin indflydelse gældende i Rom til fordel for munken. Disse breve gik ud på, at kardinalen var på vejen fra Pisa til Rom og på den ene side for vigtige årsagers skyld ikke ville til Firenze, men på den anden side gerne ønskede at rådføre sig med Savonarola; han ville derfor holde rast i San Casciano, halvtredje mil fra byen, og derfra ville han så næste morgen ride Savonarola i møde og tilsyneladende tilfældigt træffe ham fem fjerdingvej fra Firenze to timer efter solopgang. Den plan, som disse breve skulle tjene til at iværksætte, gik ud på, at Dolfo Spini skulle lægge sig i baghold med en flok af sine *compagnacci*, gribe

Savonarola og udlevere ham til en lille afdeling milanesiske hestfolk, der skulle vente på dem i Casciano og så føre ham over på romersk territorium.

Der var megen udsigt til, at den kloge munk ville få færten af, at det var en fælde, man ville lokke ham i, og at han, som han i nogen tid havde gjort, ville vægre sig ved at vove sig uden for byens mure. Der var derfor blevet givet ham den kortest mulige frist; skulle planen lykkes, måtte det være ved, at hans iver efter at opnå de fordele, en samtale med kardinalen formentlig ville kunne bringe, tog luven fra hans snildhed og forsigtighed i den korte tid, han havde til at betænke sig i.

Tito havde haft en samtale med Savonarola. Han havde snildt givet munken at forstå, at han havde en formodning om, hvad der stod i brevene, og havde indstændigt bedt ham om, hvis hans formodning var rigtig, og han vovede sig uden for byen, at forlange en væbnet vagt af signoriet, idet han samtidig havde tilbudt, at han i dybeste hemmelighedsfuldhed ville overbringe signoriet dette forlangende på hans vegne. Savonarola havde svaret kort, at hemmelighedsfuldhed ikke lod sig forene med væbnet magt. Hans øjne havde funklet, og Tito følte sig sikker på, at han ville indlade sig på det vovelige foretagende.

Tito brød sig ikke stort om, hvad resultatet blev. Han havde stillet sine sager så snildt, at han mente, at hvordan det så end gik, ville han drage fordel af det. Hvilket parti der end kom til magten, var han sikker på gunst og penge; Tito plejede at pynte på denne nøgne kendsgerning ved at sige til sig selv, at da han indså, at alle partier var lige falske, var det eneste fornuftige, han kunne gøre, at benytte dem alle sammen til sin fordel.

Gik Savonarola i fælden, var der rig løn at vente, og gjorde han det ikke, havde Titos snilde manøvrer styrket hans stilling over for Savonarola og Spini, og jo mere han kunne vinde deres fortrolighed, des værdifuldere var han for medicæerne.

Men Spini var en ubehagelig forbundsfælle. Han var kløgtig nok til at have fornøjelse af at være med til at spinde rænker, men han havde hverken dygtighed eller selvbeherskelse nok til at holde noget hemmeligt. Hertil kom, at han jævnligt drak for meget, og skønt han og Tito var enige om, at de, når de var sammen i andres påsyn, skulle være så kølige over for hinanden som muligt, var der ikke det mindste i vejen for, at han kunne glemme det og optræde venskabeligt om aftenen.

Tito håbede nu, at Dolfo Spini ikke havde fået øje på ham, men han blev skuffet. Dolfo havde set et glimt af ham, da skæret fra lampen faldt lige på ham; Romola havde han derimod ikke lagt mærke til, og hun stod nu bag ved sin mand i loggiaen.

"Haha, min brevdue," sagde han med sin hårde, skrattende stemme, idet han lagde sin hånd på Titos skulder, "hvorfor krøb I i skjul? I så nok ikke, at det var kammerater, der kom. Nå, det var godt, jeg traf jer, det sparer tid. Hvad bliver det til med jagten i morgen? Får vi det skaldede dyr ud af sin hule? Skal folkene være rede?"

Havde det ligget til Tito at blive rasende, ville han være blevet det over for denne tykhovedede medskyldige, der hverken duede til fører eller redskab. Hans læber blev hvide, men det kom blot af, at det faldt ham svært at finde på, hvad han skulle gøre. Tyssede han på Spini, ville det blot yderligere vække Romolas mistanke, og han kendte hende tilstrækkeligt til at

vide, at det i så fald hverken ville være muligt at få hende til at tie eller at bilde hende noget ind; stødte han på den anden side Spini fra sig, udsatte han sig for, at den drukne *compagnaccio* blev rasende, og så ville han være mere opsat på at hævne sig end på ikke at røbe deres planer. Han valgte en tredje fremgangsmåde.

Han trykkede Romolas hånd som for at give hende et vink og sagde i en kammeratlig tone:

"Ja, Dolfo, du kan ganske roligt træffe dine forberedelser, men du skal ingen trompeter tage med."

"Nej, det behøver I ikke at være bange for," sagde Spini noget stødt. "Nå, han slugte altså lokkemaden hel og holden? Hans profetiske næse lugtede slet ikke krogen?"

"Det dyr holder ikke op, før han har snakket rent ud af posen," tænkte Tito. "Ja vel," sagde han, "det gik lige så glat som for jer at skylle et bæger Trebbiano ned. Men der ser jeg nogen komme med fakler; det må være et lig. Jeg hører, at pesten har bredt sig."

"Santiddio, jeg kan ikke fordrage at se de ligbårer. God nat," sagde Spini, idet han skyndte sig af sted.

Så snart han var gået, vendte Tito sig til Romola og sagde roligt: "Du skal ikke bryde dig om, hvad det dyr sagde, Romola. Kom, lad os gå; jeg tror alligevel ikke, regnen tog til."

"Jeg går ikke hjem, før jeg er vis på, at det forræderi, der var tale om, ikke kommer til udførelse," sagde hun. Det hjalp ikke, at han lod, som om han var ganske rolig, hun troede ikke et ord af, hvad han sagde.

"Så vent i alt fald, til de fakler er kommet forbi," sagde Tito med fuldkommen selvbeherskelse, men tillige med en ny følelse

af uvilje over for en hustru, som han indså i dette tilfælde kunne krydse hans planer til trods for hans myndighed som hendes ægtemand.

Havde Romola i dette øjeblik for at hindre forræderiet været nødt til at kaste sig over Tito og styrte sig i en afgrund med ham, kunne hun have gjort det. At være gift med det menneske! I dette øjeblik var to års selvoptugtelse som vejret hen; hun følte ikke andet, end at de var langt fra hinanden.

Faklerne var kommet forbi, de var atter i mørke og kunne kun utydeligt skimte hinandens ansigter.

"Sig mig sandheden, Tito, sig mig sandheden denne gang," sagde hun med sagte, skælvende stemme; "det er det sikreste for dig selv."

"Hvorfor skulle jeg ikke sige sandheden, min vrede helgen," sagde Tito, "eftersom den i dette tilfælde just er det, du har grund til at blive gladest ved – det, at jeg ved besked om Spinis komplot, sætter mig i stand til at hindre, at munken bliver et offer for det."

"Hvad er det for et komplot?"

"Det siger jeg ikke. Det er nok, når munken bliver sikret imod det."

"Det går ud på at lokke ham uden for byen, og så skal Spini myrde ham."

"Der er ingen, som har tænkt på mord. Det går simpelt hen ud på at tvinge ham til at adlyde pavens opfordring til at komme til Rom; men da jeg tjener folkepartiet og mener, at munkens nærværelse her for tiden er nødvendig, agter jeg at hindre det. Du kan lægge dig til at sove med fuldkommen sindsro i aften."

"Det nytter ikke, Tito. Jeg stoler ikke på dig," sagde Romola bekymret. Derpå vedblev hun efter en kort pause i en harmfuld, energisk tone: "Hvis munken forlader byen, og der tilstøder ham noget, angiver jeg for signoriet, hvad jeg har hørt, og så er du vanæret. Hvad har det at sige, at jeg er din hustru? Jeg bliver vanæret sammen med dig, men ingen skal forrådes."

"Jeg er fuldkommen på det rene med, hvad du var i stand til at gøre, *anima mia*," sagde Tito koldt. "Hvis du har en smule sund fornuft til din rådighed, må du tro mig, når jeg siger, at jeg agter at tage mig i agt for at gøre noget, der kunne ødelægge mig."

"Du indestår mig altså for, at munken er advaret, at han ikke forlader byen?"

"Han skal ikke forlade byen."

Der blev en kort pause. "Jeg går hen i San Marco og forvisser mig om det," sagde Romola, idet hun gjorde et skridt fremad.

"Det må du ikke," hviskede Tito, idet han greb hende om håndleddet med al sin kraft. "Jeg er din herre, trods mig ikke."

Der kom folk forbi i det samme; det var derfor, Tito talte sagte. Romola vidste kun alt for godt, at hun var den svage, og ville næppe have gjort modstand, selv om der ingen vidner havde været, men nu hørte hun fodtrin og stemmer og gav straks efter og fulgte med ham ud af loggiaen.

De gik en stund i tavshed. Hun overvejede, om hun ikke kunne undgå at gøre noget fortvivlet skridt. Tito turde ikke udsætte sig for at blive røbet af hende; hvad han end havde haft i sinde, måtte han nu lade sig bestemme af, at hun vidste besked om komplottet. Hun var ikke forpligtet til andet end at sørge for, at han ikke et øjeblik var i tvivl om, at hun ikke ville

tie, i fald han bedrog hende. Og så var det jo også muligt – ja, hun måtte holde fast ved den mulighed, til hun blev overbevist om det modsatte –, at det aldrig havde været hans agt at forråde munken.

Tito var også optaget af sine tanker, og ingen af dem sagde noget, før de næsten var hjemme; så sagde han:

"Nå, Romola, er du nu blevet rolig? Du må vel kunne indse, at hvis jeg havde haft i sinde at fremme Spinis anslag, måtte jeg nu være på det rene med, at den omstændighed, at du ved besked om det, ville være en alvorlig hindring."

"Ja, Tito," sagde hun sagte, "jeg tror, du er på det rene med, at jeg ville skærme republikken imod yderligere forræderi. Det har du grund til at tro. Forråder du munken, angiver jeg dig."

6. Skak

Tito brød sig ikke stort om, at Spinis anslag mislykkedes, men det var ikke let at advare både Savonarola og Spini uden at udsætte sig for mistanke. Fattede folkepartiet mistanke til ham, kunne det blive meget farligt for hans anseelse og stilling i Firenze, og fattede Dolfo Spini mistanke, kunne det blive lige så ubehageligt for ham som at pådrage sig en glubsk hunds had.

Efter megen overvejelse besluttede han at vente med at advare munken til tidligt den næste morgen, idet han gik ud fra, at det ville se påfaldende ud, om hans advarsel kom alt for hurtigt efter, at han havde afleveret de falske breve. Han kunne ikke straks tale til Spini om sagen uden at sige ham, hvorledes det i virkeligheden hang sammen, og det ville blot have til følge, at Spini anså ham for en vendekåbe. Sagde han ingen ting til ham straks, ville følgen blive, at Spinis bande ville komme tilbage fra sin ekspedition med uforrettet sag, men det fik være; han håbede, at han ville kunne berolige de rasende compagnacci ved at forsikre, at det udelukkende, var munkens forsigtighed, der var skyld i det hele.

Tito var meget ærgerlig til mode. Var han blevet nødt til at smile, ville det have kostet ham usædvanlig anstrengelse. Han kunne ikke tåle at se Romola og gik ikke hjem den nat.

Hun klædte sig ikke af og holdt sig vågen hele natten. Hvor mange løgne kunne han ikke have bildt hende ind, hvor mange planer kunne han ikke have, som hun ingen besked I vidste om! Enhver, som stolede på Tito, var i fare, det nyttede slet ikke, at hun prøvede på at få sig til at tro andet. Og var det ikke egoistisk af hende, når hun lyttede til, hvad hendes stolthed

tilhviskede hende, og gøs tilbage for at advare folk imod ham? I fald hendes mand var en ildgerningsmand, var hendes plads ved hans side i fængslet, havde munken sagt. Måske, men havde hun lov til at finde sig i, at hendes mand blev en ildgerningsmand, når det stod i hendes magt at hindre det?

Hun blev mere og mere ophidset, og i denne sygelige tilstand foregøglede hendes fantasi hende den ene måde efter den anden, Tito kunne sikre sig imod hendes trussel på. Da dagen brød frem, drev hendes uro hende op i loggiaen, som om den vide udsigt kunne øve nogen indflydelse på hendes handlemåde.

Kunne hun ikke uden at sige noget bestemt få sin gudfader til at sørge for, at Fra Girolamo ikke forlød byen? Men det var måske for sent nu; klokken var allerede over syv. Hun måtte gå til San Marco, der var ikke andet for.

Hun skyndte sig ned ad Via de' Bardi ad Ponte Vecchio til. Hun ville gå igennem hjertet af byen; det var den nærmeste vej, og så var der desuden en mulighed for, at hun kunne møde sin mand; der var jo altid en mulighed for, at han kunne overbevise hende om, at munken intet havde at frygte, så at hun ikke havde nødig at gå hen i San Marco. Da hun kom over domkirkepladsen, hvor der allerede var liv og røre, så hun et glimt af ham. Han var, da han kom fra San Marco, gået hen til Nello og stod nu og lænede sig op ad dørstolpen. Da Romola kom hen i nærheden af ham, så hun, at han stod og passiarede med det roligste ansigt af verden. Modsætningen imellem hans ro og den angst, han havde vakt i hende, fyldte hende med harme. Hun så Cronaca og et par andre mænd, som jævnligt kom i San Marco, stå og tale med ham, og det fo'r igennem

hende: "Jeg vil tvinge ham til at tale i disse menneskers påhør." Hun gik lydløst hen til ham, og han opdagede hende ikke, før end Cronaca sagde: "Der kommer madonna Romola."

Det gav et sæt i Tito, da han så sin hustru. Hun så træt ud efter den gennemvågede nat, men hendes øjne lynede, idet hun sagde: "Har munken forladt byen?"

"Nej," sagde Tito, som følte sig fuldstændig hjælpeløs over for denne kvinde og måtte opbyde al sin selvbeherskelse, for at hans ansigt ikke skulle udtrykke andet end overraskelse.

"Er du vis på, at han ikke gør det?"

"Ja, jeg er."

"Det er godt," sagde Romola og så gik hun ind i domkirken for at se at blive rolig.

Tito havde aldrig været så nær ved at hade noget menneske, som han var, da han fulgte Romola med øjnene, idet hun gik op ad trappen.

7. Et modtræk

Det var langt ud på eftermiddagen, da Tito kom hjem. Romola, som sad og afskrev aktstykker, skulle lige til at holde op med sit arbejde, fordi mørket var ved at falde på, da hendes mand trådte ind til hende. Der var noget i hans udtryk og væsen, som Romola aldrig før havde set hos ham. Han så tavs på hende, beholdt huen og kappen på, og blev stående over for hende med albuen støttet på skabet, hun sad ved.

Romola havde i løbet af dagen fået fuld vished om, at munken var i sikkerhed, og hun følte nogen anger over den harme og mistillid, der havde drevet hende til at tale til sin mand i andres påhør om en sag, hun vidste han ønskede skulle holdes hemmelig. Hun sagde til sig selv, at hun rimeligvis havde gjort ham uret. Hun følte trang til at gøre bod for sin heftighed ved at tilstå, at hun havde overilet sig, og i nogle timer havde hun drømt om muligheden af, at denne tilståelse fra hendes side kunne føre til, at der blev vekslet ord, som kunne bryde den tavshed, der havde ruget imellem deres hjerter i de sidste år. Den havde været så fuldstændig, at Tito ikke anede, at hun var flygtet fra ham og kommet tilbage igen.

Hun så på ham med et ydmygt blik, der svarede til hendes angergivne stemning, men hun forstummede, da hun så den forandring, der var foregået med hans væsen. En liden stund så de på hinanden uden at sige noget.

"Romola," sagde han omsider i en kold tone, der fik hende til at skælve, "det er på tide, at vi kommer til at forstå hinanden."

"Det er det, jeg helst vil, Tito," svarede hun.

"Du gjorde noget i morges," vedblev Tito, "som du nu selv må indse var ørkesløst; det fremkaldte bemærkninger om dig og kan påføre mig alvorlige praktiske vanskeligheder."

"Jeg indrømmer, at jeg overilede mig, og det gør mig ondt, at jeg har gjort dig uret." Romola sagde disse ord i en åben og bestemt tone; hun håbede, at Tito ville se mindre hård ud, når hun lagde sin anger for dagen, og så kunne hun få sagt adskilligt andet.

"Jeg ønsker, at du én gang for alle vil indse," sagde han uden at forandre sin tone, "at sådanne sammenstød er uforenelige med vort forhold som mand og hustru. Jeg ønsker, at du vil tænke over, hvorledes du kom til at bære dig sådan ad, for at det ikke skal ske oftere."

"Det kommer nærmest an på dig, Tito," sagde Romola, som begyndte at blive ivrig. Det var slet ikke, hvad hun havde haft i sinde at sige, men man ved sjældent, hvor en samtale fører hen.

"Du mener formodentlig," sagde Tito, "at der i fremtiden intet må ske, som kan vække din urimelige mistanke. Du var åbenhjertig nok til at lade mig vide i aftes, at du ikke tror mig. Jeg bliver slet ikke overrasket, hvilke slutninger du end drager af intetsigende forudsætninger, men jeg ønsker at gøre dig opmærksom på, hvad følgen efter al sandsynlighed vil blive af, at du af sådanne overspændte slutninger lader dig forlede til at blande dig i sager, som du ikke ved besked om. Du hører vel godt efter, hvad jeg siger?"

"Ja," sagde Romola, opbragt over den kolde, overlegne tone, han talte i.

"Godt. Det varer måske ikke længe, før nogle tilfældige ord eller begivenheder sætter din fantasi i arbejde med at udpønse

ny forbrydelser, jeg skal have begået, og så styrter du måske af sted til Palazzo Vecchio, skræmmer signoriet op og sætter byen på den anden ende. Skal jeg sige dig, hvad følgen let kan blive? Ikke blot, at din mand kommer i fortræd – det er du jo ikke bange for –, men også, at mange af de ypperste mænd i Firenze bliver fængslet og kommer i ulykke, blandt andre messer Bernardo del Nero."

Det vår et velovervejet træk; det gjorde sin virkning, og Tito mærkede det.

"Du ville måske smigre dig med, at det var en heltebedrift, du øvede; du kan lige så gerne prøve på at dirke låse op med kønne talemåder som på at komme nogen vegne med den slags følelser over for Firenzes politiske forhold. Spørgsmålet er nu slet ikke, om du tror på mig, men om du, nu du er blevet advaret, har mod til at kaste dig blindt ind i indviklede forhold, som du ingen ting kender til."

Romola havde en følelse af, at Tito havde hende i en skruestik; de muligheder, han havde antydet, trådte frem for hende med frygtelig klarhed.

"Jeg er for ilter," sagde hun; "jeg skal prøve på ikke at være det."

"Glem ikke," sagde Tito ubarmhjertigt, "at den måde, du viste mig din mistillid på i morges, kunne have haft langt mere skæbnesvangre følger end at ødelægge din mand – den følge har du jo lært at tænke dig uden at vakle."

"Det er ikke tilfældet, Tito," udbrød Romola, idet hun rejste sig og gik hen til ham opfyldt af en fortvivlet beslutning om at få talt ud en gang. "Du tager fejl, når du tror, at jeg villigt ofrer dig. Det har været mit livs største anstrengelse at holde fast ved

dig. Jeg gik min vej i vrede for to år siden, men jeg vendte om, fordi jeg følte, at jeg var stærkere knyttet til dig end til noget som helst andet på jorden. Men det hjælper ikke. Du stænger mig ude fra dine tanker; du lader, som du tror, at jeg er alt for uforstandig, til at du skulle kunne indvie mig i dine anliggender. Der er ikke den ting, du taler fuldt ud til mig om."

Hun så ud som hans gode engel, da hun bøjede sig frem imod ham og lagde sin hånd på hans arm, men der var ikke den streng i hendes mands hjerte, der gav genlyd af den fordums kærlighed. Den godmodige, overbærende Tito, som ikke kunne hade og næsten ikke blive utålmodig, og som altid var tilbøjelig til at være blid over for alle andre mennesker, følte, at han blev mærkværdigt hård over for sin hustru, der i sin tid havde haft så stor en indflydelse på ham som ingen anden. Hvor blød han end var, havde han en mands energi. Romolas energi trodsede hans, og ingen mand, som ikke er usædvanlig svag, finder sig i, at hans hustru trodser ham. Ægteskabet må enten hvile på kærlighed og sympati eller på underkuelse.

Der rørte sig ikke en muskel i hans ansigt, da han for første gang hørte Romola tale om, at hun var gået sin vej fra ham. Trækket om hans mund var blot lidt hårdere, da han smilede og sagde:

"Der er visse ting, som man må stænge ude fra sine tanker, når man er på det rene med dem, Romola. Du er således anlagt, at du er modtagelig for indtryk, som fornuften intet har at gøre med. Jeg er ikke modtagelig for de indtryk, og du har som følge deraf unddraget mig al din tillid. Du har forandret dig over for mig, og som følge deraf har jeg også forandret mig over for dig.

Det nytter ikke at se tilbage; vi må simpelt hen indrette os efter de forandrede forhold."

"Det ville ikke være unyttigt, om vi talte rent ud, Tito," sagde Romola. "Det var følelsen af, at jeg havde taget fejl af dig, der forandrede mig, og det er den, der har holdt os borte fra hinanden. Det er desuden ikke sandt, at det var mig, der først blev forandret. Du blev en anden over for mig, end du hidtil havde været, den aften, da du første gang bar din brynje. Du skjulte noget for mig – det var noget angående den gamle mand – jeg så ham igen i går. Tito," vedblev hun i en fortvivlet tone, "gid du dog blot ville fortælle mig det hele, hvad det så end er – jeg ville ikke bryde mig om, at det voldte mig smerte, blot der ingen mur var imellem os! Er der ingen mulighed for, at vi kan komme til at begynde et nyt liv?"

Der fo'r et glimt af sindsbevægelse over Titos ansigt. Hån rørte sig ikke, men han blev kridhvid. Efter et øjebliks tavshed sagde han:

"Du bliver så heftig over rene bagateller, Romola, at man bliver iskold ved det. Hvis du med 'den gamle mand' mener den gale Jacopo di Nola, som stræbte mig efter livet og rettede en sælsom beskyldning imod mig, hvilket jeg ikke har fortalt dig, fordi det ville have skræmt dig til ingen nytte, så kan jeg lade dig vide, at den stakkels fyr er død i fængslet. Jeg har set hans navn i listen over de døde."

"Jeg ved ingen ting om, hvad han har beskyldt dig for," sagde Romola, "men jeg ved, at det er ham, jeg så i domkirken med rebet om halsen, og ham, jeg har set på Piero di Cosimos billede, gribende dig i armen, som Piero så ham gøre den dag,

da franskmændene holdt deres indtog, den dag, da du første gang bar din brynje."

"Og hvor er han nu, om jeg må spørge?" sagde Tito, stadig bleg, men opbydende al sin selvbeherskelse.

"Han lå på gaden, næsten død af sult," sagde Romola. "Jeg fik liv i ham ved at give ham noget vin og brød. Jeg lod ham følge med, men da han kom til vor dør, ville han ikke gå ind, så gav jeg ham nogle penge, og han gik sin vej uden at sige noget til mig. Men han havde opdaget, at jeg var din hustru. Hvem er han?"

"En halvgal, tåbelig mand, som var i min faders tjeneste, da han var i Grækenland, og som nærer et bittert had til mig, fordi jeg fik ham jaget bort for tyveri. Der har du hele hemmeligheden og så oven i købet den tilfredsstillelse at vide, at jeg igen er udsat for at blive myrdet. Brynjen, som synes at have beskæftiget dine tanker så stærkt, må have været dig et vidnesbyrd om, at jeg var udsat for fare fra dette menneskes side. Var det derfor, du dyrkede hans bekendtskab og bød ham hjem i vort hus?"

Romola tav. At tale ville have været lige så tåbeligt som at styrte med blottet bryst imod et skjold.

Tito tog langsomt sin hue og sin kappe af og strøg håret tilbage. Han samlede sig for at give sine slutningsord det rette eftertryk. Romola stod over for ham som den, der venter et dødbringende slag og ikke har andet at gøre end at tage imod det i tavshed.

"Vi behøver ikke at rippe op i dette igen, Romola," sagde han. "Det er nok, når du husker, at næste gang, din ædle iver tilskynder dig til at blande dig i politiske sager, udsætter du dig

for ikke blot ikke at frelse nogen fra fare, men for at give anledning til, at der bliver rejst skafotter og stukket huse i brand. Du er endnu ikke en så fanatisk piagnone, at du tror, at messer Bernardo del Nero er mørkets fyrste og messer Francesco Valori en ærkeengel. Jeg antager ikke, at jeg har nødig at afkræve dig noget løfte?"

"Jeg forstår dig kun alt for godt, Tito."

"Så er det godt," sagde han, idet han gik.

Romola vendte sig fortvivlet om og sank om i sin stol.

"O Gud, nu har jeg gjort forsøget – jeg kan ikke ændre det. Vi er skilt ad for stedse. Med mindre," tilføjede hun, som om hun pludselig fik en åbenbaring, "med mindre der skulle komme en ulykke og forene os."

8. Forfængelighedens pyramide

Vinterdagene gik stille og ensformigt for Romola. Det vink, Tito havde givet hende, havde jaget en sådan skræk i hende, at hun nu hellere ville holdes i uvidenhed om de offentlige anliggender end vide besked om dem. Den tyske kejser var draget bort, og også i andre henseender var Firenzes stilling blevet bedre, men nøden var endnu så stor, at Romolas gerning ikke var blevet synderlig lettet, og i den søgte hun som sædvanlig tilflugt for tvivlen, der nagede hende.

Hun turde ikke glæde sig over, at den hjælp, der var kommet, da nøden var størst, og som tilsyneladende havde givet den politik, munkens parti fulgte, medhold, havde bragt dette parti således i vejret, at Francesco Valori, piagnoniernes iltre høvedsmand, var blevet valgt til gonfaloniere. Det syntes i øjeblikket at styrke det parti, der satte friheden højest, og at bidrage til at sikre munkens stilling, men Romolas blik var nu blevet skærpet for alt, hvad der kunne tyde på et omslag, som kunne blive tragisk, og allerede ved karnevalstiden, lidt over midten af februar, var der tegn, som tydede på, at hendes anelser skulle gå i opfyldelse: Medicæerne havde opgivet deres passive holdning og lagde åbenlyst an på at få Bernardo del Nero valgt til gonfaloniere.

På karnevallets sidste dag imellem ti og elleve om formiddagen gik Romola ud for efter løfte at hente sin tante Brigida. De skulle tidligt på eftermiddagen følges ad hen på Piazza della Signoria. Tito havde her sikret dem et vindue, hvorfra de kunne se et nyt og overraskende skuespil, som enhver florentiner måtte være opsat på. Piagnonierne ville

nemlig holde karneval på deres egen vis. Dolfo Spini og hans staldbrødre havde forgæves kæmpet for at holde på de kære gamle maskeoptog og løjer, dygtigt krydrede med uterlighed. Den slags ting måtte ikke finde sted i en by, hvor Kristus var blevet udråbt til konge.

Romola gav sig på vej i den sløve stemning, hvormed man går til en lang dags øjenslyst, som man kun deltager i for at glæde et barn. Hun gik over den store plads for først at få et overblik over de aldrig før sete forberedelser, der var truffet. Der stod en umådelig stor broget pyramide eller rettere sagt et vældigt fyrretræ, tres fod højt, med hylder på grenene, et hundrede alen i omkreds nede ved jorden. Der var overordentlig livligt på piazzaen; små hvidklædte skikkelser med olivenkranse på hovederne gik og bar kurve med forskellige brogede ting hen til pyramiden, hvor voksne mænd, nogle i munkekutter, andre efter deres påklædning at dømme kunstnere, undersøgte, hvad de kom med, mens en hel del stod på marmortrappen op til Orgagnas loggia og så til med misfornøjede og hånlige miner.

Da hun kom hen til pyramiden, stod hun stille og så på de brogede og forskelligartede ting, der lå på hylderne fra pyramidens grundflade helt op til toppen. Der var tæpper og tøjer i uanstændige mønstre, malerier og billedhuggerarbejder, som øjensynlig lagde an på at vække onde lyster; der var alle slags spil, noder til verdslig musik og alle slags musikalske instrumenter, masker og maskeradedragter, som de brugtes ved de gamle karnevalsoptog; der var smukke afskrifter af Ovid, Boccaccio, Petrarca, Pulci og andre forfængelige eller urene bøger; der var en hel samling af de kunstige midler, den kvindelige forfængelighed betjener sig af – sminkedåser,

forlorent hår, spejle osv. osv., og på toppen var der et alt andet end flatteret billede af en venetiansk købmand, et symbol på det gamle, tøjlesløse karneval.

Det var forberedelserne til en ny slags glædesblus – et bål, hvorpå forfængeligheden og alt dens væsen skulle brændes. Inden i pyramiden var der en mængde krudt og brændbare sager, og om aftenen på denne festens sidste dag skulle forfængelighedens pyramide sprænges i luften under trompeters klang og den hæslige gamle prins Karneval styrtes i flammerne under afsyngelsen af reformatoriske triumfsange.

Det havde næppe ladet sig gøre at sætte kronen på de nye festligheder på denne måde, hvis Savonarola ikke for to år siden havde fået en ganske ejendommelig organisation i stand. De florentinske drenge og ynglinge fik ikke længere lov til at følge deres tilbøjeligheder i retning af gadeoptøjer. Fra Domenico, en slags næstkommanderende hos Savonarola, havde dresseret dem til at synge salmer og gå i hvide klæder. Disse rødmossede tropper var hovedmændene ved dette reformerede karneval, der var en slags gudelig parodi på det gamle. Der havde været glædesblus i gamle dage – der skulle også være en glædesild nu, og den skulle fortære, hvad der var urent på jorden. Der havde været symbolske optog – der skulle også være optog nu, men symbolerne skulle være hvide klæder og røde kors og olivenkranse, symboler på fred og uskyldig glæde. Man havde danset under åben himmel på piazzaen og sunget løsagtige sange – nu skulle der også danses, men munke og lægfolk skulle danse i broderlig kærlighed og guddommelig glæde, og sangene, der blev sunget, skulle være hymner. Der skulle også nu samles penge ind blandt folk på gaderne, men ikke til

overdådige måltider, nej, til bedste for de sultne og nødlidende, og så skulle der samles *anathema*'er – det var alle de ting, der var opdyngede på forfængelighedens bål.

Det var *anathema*'er, Romola så de hvidklædte drenge komme med i deres kurve.

9. Tessa ude og hjemme

Der kom en anden skikkelse, som vi også godt kender, ud på piazzaen for at se på karnevallet. Det var Tessa. Hun kom fra den modsatte side, for hun boede ikke længere på San Giorgio-højen. Tito havde på grund af mødet med Baldassare og af flere andre grunde anset det for hensigtsmæssigst at finde en ny bolig til hende, og hun boede nu i et hus ved de store haver nord for Porta Santa Croce.

Tessa var ikke gået ud at se sig om uden særlig tilladelse. Tito havde været hos hende den foregående aften, og hun havde holdt det inderlige ønske, hendes hjerte var helt opfyldt af, tilbage, til hun så ham strålende af tilfredshed med den ene arm om livet på den tykke Lillo og den anden om halsen på hende, mens hun søgte at få den lille Ninna til at stå fast på benene. Så var hun sikker på, at den træthed, der havde været over ham, da han kom og kastede sig i lænestolen, var helt ovre. Tessa havde lært at læse i sin mands ansigt.

Tito var selv overrasket over, hvor vel til pas han følte sig, når han var sammen med Tessa. Over for hende behøvede han ikke at forstille sig, hun var alt for uvidende og uskyldig til at nære nogen som helst mistanke til ham, og det frydede hans øre at høre de små kalde ham for fader. Når han tænkte på at forlade Firenze, faldt det ham aldrig ind at lade Tessa blive tilbage.

"Nu kan Ninna meget godt undvære mig," sagde Tessa. "Jeg kan overlade hende til monna Lisa, hvornår det skal være, og når hun ligger i vuggen og skriger, går Lillo hen og rusker i den gamle."

Lillo sprang ned fra faderens skød og gik for straks at vise, at det havde sin rigtighed, hen og ruskede i monna Lisa, som sad og nikkede over sin rok i den anden ende af stuen.

"Det er en mageløs dreng!" sagde Tito leende.

"Ja, ikke sandt," sagde Tessa ivrigt og rykkede ham lidt nærmere. "Hør, jeg ville så gerne ud og se på karnevallet i morgen, blot en times tid eller to; må jeg?"

"Å du skammelige Tessa," sagde Tito idet han kneb hende i kinden; "er det den slags ting, du har i hovedet? Hvad har du at bestille med karnevaller, nu du er en gammel kone med to børn?"

"Jamen gamle koner vil også gerne se sig lidt om," sagde Tessa. "Monna Lisa sagde, at hun også havde lyst til at gå der hen, når hun ikke var så døv. Å, jeg glemmer aldrig det karneval, jeg var med til – det var så dejligt, jeg syntes bedre om det end om San Giovanni-festen."

"Men det går slet ikke sådan til nu som den gang, Tessa. De brænder et glædesblus på piazzaen, det er det hele, og jeg kan ikke give dig lov til at gå alene hen på piazzaen om aftenen."

"Nej, jeg bryder mig heller ikke om at komme der om aftenen. Jeg vil blot hen og se på optoget, for der bliver jo et optog, ikke sandt?"

"Jo, på en måde," sagde Tito, "og det bliver så livligt som en flok traner. Du må ikke vente at få stads at se, Tessa. Nå, jeg antager for resten, at det vil fryde dine blå øjne alligevel, og bålet, de har lavet på piazzaen, kan det måske også more dig at se. Men du skal komme tidligt hjem, og du skal se ud som en lille alvorlig gammel kone, og ser du nogen med fjer i hatten og

sværd ved siden, skal du tage dig i agt, for de er rædsomt grumme og hugger hovederne af gamle koner."

"Santa Madonna! Hvor kommer de fra? Å, du ler, det er ikke så slemt. Men jeg skal nok tage mig i agt for dem. – Skal jeg købe nogle godter med hjem til børnene?"

Tito tog nogle småpenge op af sin taske og gav hende dem.

"Sikke masser, jeg kan købe for de penge!" sagde Tessa henrykt.

Næste morgen gav Tessa sig altså på vej ad Piazza della Signoria til, hvor bålet blev rejst. Hun syntes ikke, at det var så koldt, at hun havde nødig at tage kåbe på, og hun ville nok have, at man skulle se hendes nye halsbånd og hendes nye spænde, de eneste smykker, Tito havde foræret hende. Hun tænkte slet ikke på at stille sig selv til skue, for ingen havde nogen sinde fortalt hende, at hun var køn, men hun var sikker på, at halsbåndet og spændet var så dejlige, at ingen contadina havde haft noget dejligere, og hun syntes, at disse smykker måtte indgyde respekt for hende som den, der havde en mand, som havde råd til at købe sådanne ting til hende.

Hun trippede fornøjet af sted og tænkte slet ikke på, at der var nogen, der så på hende. Der var imidlertid én, som havde holdt øje med hende, lige fra hun kom ud på gaden, og som stadig fulgte efter hende. Det var Baldassare, som mange gange forgæves havde stået på lur uden for huset, som han mere end én gang havde set Tito gå ind i. Der dukkede jævnligt en dunkel forestilling op i ham, om at han måske kunne vinde en af disse to kvinder for sig og få hende til at hjælpe ham. Hun, der havde boet på højen, boede der ikke længere; kunne han få fat i hende, kunne det måske lykkes ham at finde på noget.

Nu var det omsider lykkedes ham at forvisse sig om, at det var hende, der boede der i huset.

Tessa kom igennem adskillige lange gader, hvor der ikke var andet, der tydede på, at der var noget på færde, end en del grupper af bønderfolk i deres kisteklæder, og hun følte sig noget skuffet. Så fik hun øje på en bissekræmmer, som ikke havde andet i sin kasse end små røde kors, som han falbød til alle, der kom forbi. Et lille rødt kors ville tage sig godt ud over sengen, det kunne også holde ulykker borte og kunne måske hjælpe til at give Ninna kræfter. Tessa gik over til ham for at få at vide, hvad sådan et kors kostede. Bissekræmmeren havde hidtil vendt ryggen til hende, men da hun kom helt hen til ham, så hun, at det var en gammel bekendt fra mercatoen, Bratti Ferravecchi, og da hun havde en instinktmæssig følelse af, at hun måtte undgå gamle bekendte, vendte hun sig atter om og ville gå over på den anden side af gaden. Bratti havde imidlertid øjnene med sig, og inden hun vidste af det, pikkede han hende på armen med et af de røde kors.

"Unge kvinde," sagde Bratti, da hun uvilligt vendte sig om imod ham, "I kommer langvejs fra, ellers måtte I vide, at det ikke går an at færdes på dette velsignede karneval uden at have et rødt kors i hånden. Santa Madonna! Fire quattrini er godt køb for salighed – jeg kan lade jer vide, at prisen stiger i Skærsilden."

"Ja, jeg ville gerne have et," sagde Tessa hurtigt, "men fire quattrini er mere, end jeg kan give."

Bratti havde straks set ganske abstrakt på Tessa, opfattende hende i al almindelighed som en kunde, men da hun begyndte at tale, udbrød han: "Ved San Giovannis hoved, det er jo den lille

Tessa! I ser jo så frisk ud som et modent æble, så jeg kan da se, at I ikke har taget skade af at rende jer vej fra fatter Nofri. Det har I såmænd gjort vel i, for nu går han på krykker, og en gnaven fyr, der går på krykker, er altid farlig."

"Jeg er gift," sagde Tessa, "og min mand passer godt på mig."

"Så kan du sige, at du har været heldig. Nofri sagde, at du var et unyttigt kræ, men hvad siger det? Et æsel skal skryde en hel del, før himlen falder ned. Jeg har altid sagt, at det bedste, du kunne gøre, var at løbe din vej, og det er noget, som sjælden sker, at Bratti har uret. Nå, så du har en mand og fuldt op af penge? Så kan du da ikke betænke dig et øjeblik på at give fire quattrini for et rødt kors. Jeg tjener ingen ting på det. Hungersnøden og den ny religion har rent ødelagt forretningerne. Du bor vel på landet, hvor I har fuldt op af kastanjer, hvad? Du savner aldrig din polenta, kan jeg se."

"Nej, jeg savner aldrig noget," sagde Tessa.

"Så kan du også overkomme at købe et kors. Jeg har fået en præst til at velsigne dem, og jeg sælger dem med velsignelse og det hele for fire quattrini. Det er ikke for fortjenestens skyld, for jeg tjener ikke en døjt på hele historien."

"Ja men, Bratti," sagde Tessa, som nu så meget tvivlrådig ud, "jeg skal købe en mængde godter hjem til Lillo og lille Ninna, og de er så dyre. Korset bryder de sig ikke så meget om."

"Nå," sagde Bratti, "siden vi er gamle bekendte, skal du have det for to quattrini, så kan du næsten sige, at du har fået det foræret – velsignelsen vil jeg nu slet ikke tale om."

Tessa rakte ham skælvende og usikker de to quattrini; så sagde Bratti: "Tøv lidt, hvor bor du?"

"Å, jeg bor langt herfra," svarede hun, "i Via Piccola hinsides San Ambrogio, øverst oppe i det hus, hvor der er en brændestabel udenfor."

"Nå, det er godt," sagde Bratti i en beskyttende tone, "så vil jeg lade dig få korset på kredit og ved lejlighed komme og hente pengene."

"Nej, nej," sagde Tessa angst for, at Naldo ville blive vred over, at hun fornyede et gammelt bekendtskab; "jeg kan godt undvære dem, tag dem nu."

"Nej," sagde Bratti bestemt; "jeg er ikke en hårdhjertet bissekræmmer. Jeg kommer ved lejlighed, og har du så nogle pjalter, kan vi slå en handel af. Der har du korset, og der ovre er Pippos bod, der kan du få din kurv fyldt, jeg må se at få min tømt. *Addio, piccina*."

Bratti gik sin vej, og Tessa, som nu fandt det hensigtsmæssigst at købe godter straks, gik ind i Pippos bod, lidt urolig ved tanken om, at hun havde sagt mere til Bratti, end hendes mand ville synes om.

Bevidstheden om, at børnene ville blive glade over, hvad hun havde i sin kurv, forjog imidlertid hendes uro, og da hun kom ind i Via de Librai', havde hendes ansigt sit sædvanlige udtryk af barnlig tilfredshed. Hendes hjerte begyndte at banke, for det var da virkelig en procession, dér kom – hun så en mængde hvide skjorter og en fane, fanen var smuk – det var Guds moder med barnet –, og de hvidklædte skikkelser havde ikke blot grønne kranse om hovederne, men også små røde kors hængende ved bæltet, og det glædede hende i den anledning, at hun også havde fået et. De så så nydelige ud som englene i skyerne. Gud ved, hvor de kom fra? Nå, det brød hun sig nu ikke

stort om at få at vide; men én ting undrede hende, for det havde hun aldrig før set, nemlig at nogle af de hvidklædte skikkelser havde kurve i hænderne. Hvad skulle det til?

Nu var de lige ved hende, og til hendes overraskelse kom de hen til hende, som var gået til side, da processionen kom. Hun rystede, som hun ville have gjort, om St. Michael på altertavlen havde rystet på hovedet ad hende, og hun kom først til sig selv, da hun så et rundt drengeansigt lige ved sig og hørte en skingrende stemme sige: "Søster, bring den velsignede Jesus det *anathema*, I har der, som offer, så vil han til gengæld smykke jer med sin nådes klenodier."

Tessa blev endnu mere angst, for hun forstod ikke, hvad han mente. Hendes første tanke var, at det var hendes kurv, disse skrækkelige engle ville have. "Å Gud! Å Gud!" sagde hun og så ned på den.

"Nej, søster," sagde en anden, noget større dreng, idet han pegede på hendes halsbånd og spænde, "det er de forfængelige ting dér vi mener. Giv os dem, at vi kan brænde dem på forfængelighedens bål, på det at du selv må blive fri for at brændes i den evige ild."

"Ja, søster," sagde en tredje; "du har allerede et rødt kors, lad det være dit eneste smykke. Giv os halsbåndet og spændet, og du skal finde nåde."

Det var for meget forlangt. Tessa var så betaget af rædsel, at hun ikke kunne sige nej, men på den anden side kunne hun heller ikke få sig til at udlevere sine kære smykker. Det sortnede for hendes øjne. Så følte hun pludselig en hånd på sin arm og hørte en blid, vidunderlig stemme, som om det var den hellige

Guds moder, der talte til hende. "Du skal ikke være bange, ingen skal gøre dig fortræd."

Tessa så op, og der stod en sortklædt dame for hende med et ungt, dejligt ansigt og milde, brune øjne. Under andre omstændigheder ville hun være blevet overvældet af ærefrygt, for hun havde aldrig set sådan en dame, men nu tænkte hun ikke på andet, end at hjælpen, hun trængte til, var ved hånden.

"Jeg kan ikke lade dem brænde," sagde hun hulkende. "Min mand – han har købt dem til mig – og de er så smukke – og Ninna – å, gid jeg aldrig var kommet her hen!"

"I må ikke tage dem fra hende," sagde Romola i en mild, men myndig tone til de hvidklædte drenge. "Der kommer ikke noget godt ud af, at folk giver den slags ting imod deres vilje; det er ikke Fra Girolamos mening; han vil have, at man skal ofre dem frivilligt."

Når madonna Romola sagde noget, var der ikke andet for end at lystre; den hvidklædte skare gik videre, og Tessa følte en sten lettet fra sit hjerte.

"Jeg vil hjem," sagde hun; "jeg bryder mig ikke om at få mere at se. Men sæt nu, at jeg møder dem igen, og I ikke er ved hånden!"

"Vent lidt," sagde Romola. "Kom med ind i denne gadedør og lad os gemme halsbåndet og spændet, så er der ingen fare. Så, er dér ikke plads til dem i kurven? Nå, det er skøre ting, der er i den – lad os lægge halsbåndet og spændet underst."

"Det er godter til Lillo og Ninna," sagde Tessa, mens Romola forsigtigt tog godterne op af kurven og lagde smykkerne på bunden af den.

"Er det dine børn?" sagde Romola smilende. "Og nu vil du hellere hjem til dem end blive og se på karnevallet? Der er ellers ikke så langt til Piazza de' Signori, og der er det store bål."

"Nej, nej," sagde Tessa ivrigt, "jeg vil hjem."

"Hvilken port skal du til?" sagde Romola.

"Til Porta Santa Croce."

"Følg så med mig da," sagde Romola og tog hende i hånden. Hun gik med hende hen til et gadehjørne og viste hende, hvad vej hun skulle gå. "Nu må jeg gå, for der er nogen, som venter på mig. Du skal ikke være bange, nu er dine pæne ting vel forvarede. *Addio*."

"*Addio*, madonna," sagde Tessa næsten hviskende. Hun vendte sig om efter den dejlige dame for at få et sidste glimt af hende, og så gik hun, undrende sig og opsat på at komme hjem til monna Lisa, hvor hun vidste, at hun var i sikkerhed – hun brød sig ikke mere om at komme på karneval.

Baldassare havde holdt øje med Tessa, lige til hun skiltes fra Romola, så gik han sin vej. Han mente, at han havde fundet en tråd, som kunne føre ham til målet. Han havde set de to kvinder sammen, og dette syn havde givet hans opfattelsesevne det stød, han havde savnet. Den høje kvinde var Titos retmæssige hustru; hun så ud til at måtte kunne ægges til hævn; hun måtte kunne forstå ham, og hun ville være tilbøjelig til at tro ham, når han beviste hende, at hendes mand var hende utro; det var noget, kvinder altid tog sig nær og søgte at hævne.

Men han måtte gå forsigtigt til værks. Han måtte holde øje med denne kvinde i Via de' Bardi og se at få mere at vide om hende; selv her kunne det gå galt for ham. Det eneste, han foreløbig kunne gøre, var at være tålmodig.

10. Monna Brigidas omvendelse

Da Romola sagde, at der var nogen, der ventede på hende, tænkte hun på sin tante Brigida, men hun var langt fra at ane, i hvor høj grad hendes brave frænke trængte til hende. De havde, da de gik hen ad piazzaen til, fået øje på Tessa og drengene, der stimlede sammen om hende, og da Romola bad tanten vente et øjeblik på hende, mens hun gik hen til den lille contadina, svarede monna Brigida: "jeg går ind i Bonis bod; kom der ind og hent mig."

Sagen var, at monna Brigida på den ene side var sig bevidst, at hun bar adskillig "forfængelighed" til skue, og på den anden side var begyndt at blive bange for, at *piagnoni*erne kunne have ret i deres påstand om, at ens sjæl kunne tage skade af sminke og forlorent hår, perlebroderi og deslige. Monna Brigida havde haft adskillige kampe at bestå ved sit toiletbord i den sidste tid. Når ens sjæl nu havde bedst af, at man lod være at sminke sig og gå med forlorne krøller, var det så virkelig umagen værd at gøre det? Men når hun så tog håndspejlet og så sit gustne ansigt med indfaldne kinder og rynker, som ikke lod sig fjerne ved, at man kneb munden sammen, når hun skilte sit grå hår og satte det op på *piagnoni*ernes simple vis, så svigtede modet hende. Monna Berta ville utvivlsomt le ad hende, når hun så hende i den positur, og kalde hende en gammel heks, og da monna Berta ikke var mere end tooghalvtreds, havde hun virkelig en hel del forud for hende. Enhver kvinde, som ikke var *piagnone*, ville le ad hende, og mandfolkene ville behandle hende, som om hun var deres bedstemoder, og når man ikke var mere end femoghalvtreds, var man da slet ikke så forskrækkelig gammel,

man måtte blot hjælpe lidt på naturen. Så måtte sminken og krøllerne og den broderede hue frem igen, og monna Brigida frydede sig over den virkning, hun opnåede ved disse midler. Den dag havde der just fundet en sådan kamp sted, og det var de bekymrede tanker, der lå til grund for disse kampe, som drev hende til at ty ind i apotekerens bod hellere end at udsætte sig for et sammenstød med *anathema*-samlerne, når Romola ikke var med.

Men monna Brigida var ikke hurtig nok i sine bevægelser. De bageste af de hvidklædte drenge havde fået øje på hende, og når flokken så villigt opgav Tessa, kom det måske til dels af, at en del af drengene allerede havde fået fat i en person, der var ganske anderledes udstyret med *anathema*er. Den første, som indhentede monna Brigida og stillede sig i vejen for hende, var en lille fyr på ti år. Hun blev vred og så sig om efter en åben dør, men der var ingen lige i kærheden, og prøvede hun på at løbe sin vej, ville hun blot gøre ondt værre.

"Ærværdige moder," sagde en femten års knøs, som bar på en stor kurv, "den velsignede Jesus befaler jer at udlevere de *anathema*er, I har på jer. Den perlebroderede hue og ædelstenene i jert forlorne hår bør sælges til fordel for de fattige, og håret må I lade brænde, det er ikke bedre værd. I har uden tvivl flere smykker under eders silkekåbe."

"Ja, frue," sagde en anden dreng, som kunne adskillige af Fra Girolamos talemåder udenad; "de er for tunge for jer, de tynger værre end en møllesten og bliver jer til fald. Vil I lade de fattige sulte for at pynte jer? Er I stolt af at have Guds forbandelse på jert hoved?"

"I er jo en gammel kone, *buona madre*," sagde tiårsdrengen. "Sminken på eders kinder og det sorte hår og alle de fine smykker klæder jer stygt. Der er ingen andre end Satan, som har glæde af at se på jer. Jer gode engel sørger over jer, han vil gnide sminken af jer."

Den lille fyr tog et blødt silkeskærf op af kurven og rakte hende det, for at hun kunne bruge det på den af hendes skytsengel antydede måde. Hendes vrede og ærgrelse veg hurtigt pladsen for religiøse anfægtelser. monna Berta og de andre pyntede damer så ikke på hende, og de unge bodsprædikanter med deres hvide skjorter, deres kranse og deres røde kors imponerede hende ved deres ligefremhed. Hendes skriftefader, franciskaneren Fra Cristoforo fra Santa Croce, var ikke ved hånden, så hun var hjælpeløst prisgiven dominikanernes dogmatik og følte sig gennemrystet af en ubestemt følelse af, at det var Himlen selv, der advarede hende. Det faldt hende slet ikke ind, at hun havde nogen som helst anden udvej; hun tog skærfet og gned sine kinder.

"Det er godt, madonna, det er en god begyndelse. Når I nu tager alt det forfængelige tant af eders hoved, vil den himmelske nådes dug falde på det." Med disse ord tog en af drengene de med ædelstene besatte nåle ud, hendes fletninger var fastgjort til huen med; det svære sorte hår faldt ned over ansigtet på hende; der var ingen ting mere at betænke sig på, hun hjalp selv til og kastede sin dyrebare fløjlshue med det uforlignelige perlebroderi i kurven og åbenbarede sig som en gammel, usminket kvinde med gråt hår og dybe rynker.

Men huen fik ikke lov til at blive liggende i kurven. Med ligefrem djævelsk fanatisme tog de små og svang den i vejret, så

de forlorne fletninger dinglede.

"Se, ærværdige moder," sagde den største af drengene, "se, hvilke hæslige løgne du har aflagt! Nu ser du ud som den velsignede Anna, den hellige jomfrus moder!"

Monna Brigida tænkte på lige på stedet at gå i kloster og aldrig mere vise sig i verden. Hun havde slet ikke andet at gøre end at tage vare på sin sjæl, og det var måske godt, at hun blev nødt til at tænke mere på Paradis, end hun hidtil havde gjort, men tanken om, at hun skulle forsage den verden, hun holdt så meget af, afpressede hendes gamle øjne bitre tårer.

I det samme åbnede kredsen sig og gjorde plads for Romola.

"Å, se på mig, Romola!" sagde monna Brigida i en ynkelig tone.

Den hvidklædte skare var allerede begyndt at drage videre. "Tag jer det ikke nær, kære tante," sagde Romola, grebet af medlidenhed, skønt hun ikke kunne lade være at smile ad modsætningen imellem tantens naturlige udseende og det, hun plejede at bære til skue. Hun tog det sorte klæde af sit hoved og kastede det over monna Brigidas. "Så," sagde hun trøstende, "nu lægger ingen mærke til jer. Lad os gå ned ad Via del Palagio og lige hjem."

De skyndte sig af sted; monna Brigida holdt Romola fast i hånden ligesom for at forvisse sig om, at hun virkelig var der.

"Å Gud, mit søde barn," sagde den lille tykke kone, idet hun trippede af sted for at holde skridt med den majestætiske skikkelse, hun fulgtes med, "hvad jeg dog er for et gammelt fugleskræmsel! Jeg må være from – jeg *vil* være from. Å Gud, når jeg skal være *piagnone*, er det jo lige meget, hvordan jeg ser ud."

"Kære tante," sagde Romola med et kærligt smil, "du ser meget bedre ud end før. Nu ser jeg først rigtig, hvor rart dit ansigt er. Spørg blot Piero eller en hvilken som helst anden maler, om han ikke hellere vil male dig, som du ser ud nu, end som du så ud før. Du ved, hvor kønne gamle mænd kan være, tænk blot på gudfader. Hvorfor skulle gamle kvinder ikke se ærværdige ud?"

"Ja, når man bliver en tresindstyve år, kære Romola," sagde Brigida, "men jeg er kun femoghalvtreds, og monna Berta og alle de andre … nå, det er jo ingen nytte til. Jeg vil være from som du. Havde din moder levet, ville hun nu have været lige så gammel som jeg. Et af to – enten må man dø eller blive gammel. Men det gør jo ingen ting, at man er gammel, når man er *piagnone*."

11. En profetinde

Den fastetid, som det nys omtalte karneval indledede, var fuld af spænding for Romola.

Det medicæiske parti havde fået sat igennem, at Bernardo de Nero var blevet valgt til gonfaloniere, og Romola havde en stærk følelse af, at i de to måneder, hendes gudfader var ved roret, ville en hemmelig forberedt plan modnes og enten føre til sejr eller blive forrådt. Hver morgen vakte den gryende dag hendes angst på ny, den fulgte med hende, når hun vandrede igennem gaderne for at gå til fróprædiken i domkirken, men der tabte den sig lidt efter lidt, ligesom frygten taber sig i slagets tummel.

I domkirken følte hun sig som deltager i en lidenskabelig kamp, der var langt mere omfattende end nogen anden, der førtes inden for Firenzes mure. Savonarola vidste, at bandstrålen svævede over hans hoved, og han var nået så vidt, at han havde besluttet at trodse den. Han skildrede kirkens tilstand med sin frygtelige veltalenhed, der kaldte tingene ved deres rette navne og ikke indlod sig på særlige omskrivninger; han forkyndte med stadig stigende sikkerhed at den tid var nær, da der ville udbryde en almindelig opstand imod den herskende fordærvelse. For sin egen persons vedkommende syntes han at skimte to muligheder, som skiftevis trængte sig frem i forgrunden for ham; undertiden så han sig i ånden tage del i denne opstand udtalende ord, der rungede ud over hele kristenheden og fik kirken til at skælve, så at den vågnede til nyt liv derved, ligesom den døde Lazarus i graven; til andre tider øjnede han kun forfølgelse og martyrium – hans liv her på

jorden stod for ham som en nattevagt, og først efter døden ville dagen gry.

På Romola, som i kraft af sit sjælsfrændskab med Savonarola fuldt og fast troede på hans storhed, virkede denne krisis så betagende, som om det var hende selv, der stod i den; hun var optaget af den under al sin daglige gerning, og denne krævede ikke blot stadig udholdenhed, men også nyt mod. Hungersnøden var ikke hørt op, sygdommene bredte sig i den tæt befolkede by, og man ventede pesten. Hun følte det som en lykke, at hun ikke blot var drevet af medlidenhed, men også af troen på en heroisme, der kæmpede for at nå ophøjede mål.

Men den vældige musik, der satte hendes sjæl i bevægelse i domkirken, var ikke fri for mislyde. Forholdene førte med sig, at Savonarolas prædikener mere og mere kom til at bære præg af stridens og selvhævdelsens ånd, at han mere og mere blev nødt til at imødekomme folkets krav ikke blot ved at tale mere og mere indtrængende og ved at gå mere og mere i det enkelte i henseende til redegørelsen for sine syner og åbenbaringer, men også ved at anslå en truende tone over for sine modstandere og tale om den hævn, der skulle ramme tyrannerne og de ugudelige præster.

Men skurrede disse udbrud af forbitrelse i Romolas øren, var der en anden af Fra Girolamos tilhørere, som ikke havde øre for andet i hans prædiken. Baldassare havde opdaget, at den mærkværdige munk igen var begyndt at prædike, og så tit han kunne, gik han hen og hørte på disse truende ord, der syntes ham at udgå fra retfærdighedens egen mund. Han søgte så meget ivrigere til domkirken, som han havde set, at Romola også kom der, for han ventede stadig på en lejlighed, da ikke

blot omstændighederne, men også hans åndstilstand gjorde ham det muligt at få den samtale med hende, han længtes efter.

Fastetiden var forbi; april, den anden og sidste måned, i hvilken hendes gudfader sad ved roret, lakkede imod enden, og endnu var der intet sket.

Den syvogtyvende april, da Romola gik ud for at røgte sin daglige barmhjertighedsgerning, mødte hun et bud, der bad hende om i anledning af en yderst vigtig sag straks at følge med til Camilla Rucellai, den mest fremragende blandt Firenzes seersker. Romola, som nærede en ubetvingelig afsky for disse overspændte kvinder, og særlig imod Camilla, fordi hun havde hørt, at hun i sine profetier havde udtalt sig fjendtligt imod Bernardo del Nero, havde først i sinde rent ud at svare Nej, men ved nærmere overvejelse kom hun til det resultat, at det ville være fejt og egoistisk, og enden blev, at hun fulgte med.

Hun traf den nervøse, gråhårede kvinde i et værelse, der var udstyret som en klostercelle. De magre fingre, hun greb fat i Romola med, og den skarpe stemme gjorde et så frastødende indtryk, at Romola næsten ikke kunne få sig til at sidde roligt.

Camilla havde en åbenbaring at meddele hende. Romolas engel havde åbenbaret hende, at hun, Romola, vidste besked med visse hemmeligheder, der angik hendes gudfader, Bernardo del Nero, og som var af den beskaffenhed, at det ville frelse staten, i fald hun røbede dem. Hun endte med at opfordre Romola til at adlyde sin engels befaling og sige sig løs fra Guds fjende.

Camilla havde endnu ikke fået talt ud, før Romola sprang op og søgte at frigøre sin arm fra det tag, seersken havde i den, men hun holdt fast som en skruestik, og ægget af Romolas

modstand, diskede hun op med adskillige andre syner. Kristus selv havde åbenbaret sig for hende og pålagt hende i hans navn at befale forskellige højtstående borgere at kaste Bernardo del Nero ud af vinduet i Palazzo Vecchio. Fra Girolamo selv vidste besked om det, og havde ikke turdet sige, at den åbenbaring ikke kom fra Gud.

"Slip mig," sagde Romola opbragt. "Enten er I forrykt eller et forfærdelig slet menneske!"

Den kraftanstrengelse, hun nu gjorde for at rive sig løs, var Camilla for stærk. Hun styrtede ud af værelset, ned på gaden og standsede først, da hun nåede Badia-kirken. Hun gik der ind og sank om ved foden af alteret i det håb, at det sindsoprør, hun var i, lidt efter lidt ville lægge sig.

Den tanke, der pinte hende mest, var, at Camilla kunne beråbe sig på Savonarola til støtte for sit vanvid. Hun troede ikke et øjeblik, at han havde anerkendt dette pålæg om, at Bernardo del Nero skulle kastes ud af vinduet, som et vink fra Gud, hun var vis på, at det var løgn eller måtte bero på en misforståelse. Men hvorfor protesterede han ikke offentligt imod den slags åbenbaringer, som bragte mørke i stedet for lys? Hvorfor? Svaret stod for hende med pinefuld klarhed: fordi han følte sig bundet af bevidstheden om, at der ikke var nogen klart påviselig forskel imellem den slags åbenbaringer og hans egne syner, og fordi han udadtil følte sig bundet af bevidstheden om, at en sådan protest ville fremkalde et ramaskrig imod ham selv blandt hans egne tilhængere, som den, der afviste enhver guddommelig åbenbaring, som ikke blev ham eller hans fortrolige, Fra Salvestro, til del.

Romola fik en overvældende følelse af, at den begejstring, der var kommet til hende som det eneste, der kunne gøre livet værd at leve, var uopløseligt knyttet til tomme drømme og uvægerligt krævede, at man gik med lukkede øjne. Hun dvælede i ånden ved den stærke verdslige fornuft, den værdige klogskab, de praktiske dyder, der udmærkede hendes gudfader, der nu skulle behandles som Achab, fordi han mente, at en mere indskrænket regeringsform var bedre end det store råd, og fordi han ikke ville bryde de bånd, der knyttede ham til den fordrevne familie.

Men denne sidste tanke vakte atter hendes anelse om, at der var et omslag i gære, som gik ud på at genoprette Mediciernes magt, og så følte hun, at folkepartiets vilde mistænksomhed var mere end halvvejs berettiget; det stod atter for hende som en hellig pligt at holde regeringen i Firenze ren og at holde et lastefuldt herskerhus borte; det havde munken ret i. Men hendes hjerte krympede sig ved at indrømme det; hun kunne ikke få bugt med den kærlighed og ærbødighed, hun klyngede sig til sin gudfader med, og til mindet om sin fader, der ligesom han var en modstander af at sondre imellem får og bukke efter politiske og religiøse kendemærker.

Hendes følelse gjorde oprør og affødte en hård kamp. Den harme, Camillas syner havde vakt i hende, kunne ikke blive stående ved dem, men bredte sig som en løbeild over alt, hvad der i Savonarolas forkyndelse var beslægtet med dem; i det øjeblik følte hun stærkere det sande end det falske i den hånlige spot, han stadig var genstand for.

Men i dette nye lys tog livet sig frygteligt ud for hende. Hvem kunne hun klynge sig til, hvem kunne hun arbejde og lide med, når hun ville beholde sin tro på, at hun arbejdede i sandhedens

tjeneste? På den side, hvorfra den moralske styrke havde sit udspring, var der en fanatisme, som hun atter følte sig voldsomt frastødt af; på den side, hvortil hun følte sig draget af sin kærlighed og sine minder, anede hun et hemmeligt komplot, som hendes forstand sagde hende måtte betegnes som en forbrydelse. Og så var der frem for alt den frygt, Titos antydninger havde vakt hos hende, frygten for, at hendes anelse kunne gå i opfyldelse på en sådan måde, at hun ville blive knust imellem krav, der ikke lod sig forlige.

Der var ingen ro at finde ved alterets fod. Hun rejste sig for at gå hjem og se til sine syge og ved umiddelbart at gøre godt måske at kalde den følelse af, at der var noget, der var værd at leve for, som for øjeblikket var blevet borte for hende, til live igen. Men idet hun vendte sig om, stod hun ansigt til ansigt med Baldassare.

12. På San Miniato

"Jeg ville gerne tale med jer," sagde Baldassare. Det var åbenbart, at han var gået efter hende og havde ventet på hende. Nu skulle hun omsider have at vide, hvad det var for en hemmelighed, han bar på.

"Ja," sagde hun i en resigneret tone, som om det var en straf, hun skulle lide. "Men I vil vel et sted hen, hvor ingen kan høre os?"

"Ja, lad os komme ud i det fri, bort fra gaderne," sagde Baldassare.

"Jeg går undertiden til San Miniato på denne tid af dagen," sagde Romola. "Om I så vil, skal jeg gå der hen nu, så kan I følge efter mig. Det er langt, men der kan vi være ene."

Han nikkede, og Romola gik. Det var langt ud på eftermiddagen, og solen stod allerede langt nede i vest, da hun standsede i skyggen af nogle cypresser og så sig om efter Baldassare; han var ikke langt bagefter, men da han nåede hen til hende, kastede han sig udmattet på jorden; han havde ikke mere de kræfter, han havde haft, da hun så ham første gang.

"Det er en stejl bakke," sagde Romola deltagende, idet hun satte sig ved siden ad ham, "og jeg er bange for, at I har lidt nød og sat eders kræfter til."

Han vendte sig om imod hende og så tavs på hende. Nu, da øjeblikket til at tale var kommet, kunne han ikke straks finde ord. Lidt efter lidt kom der imidlertid et mere bestemt udtryk i hans blik, og omsider sagde han: "Å, I skulle have været min datter!"

Romola blev blussende rød og så atter ligbleg. Hun anede, hvad der lå bag ved disse ord, og i det første øjeblik var der intet, som kunne modvirke den instinktmæssige følelse af sammenhængen, der havde sit udspring fra hendes grundige kendskab til Titos karakter; det indtryk, hans ord gjorde på hende, virkede som en spore på Baldassare – det var første gang, hans ord havde gjort den tilsigtede virkning. Han lagde sin hånd på hendes arm og vedblev med stigende ivrighed og fasthed:

"I er en kvinde af ædel byrd – ikke sandt? I går og hører munken prædike. I hader lavhed – lavhed, som smiler og triumferer. I hader eders mand?"

"O Gud, er I virkelig hans fader?" sagde Romola med dæmpet stemme uden at ænse hans spørgsmål. "Eller er det, som han siger, at I tog ham til jer, da han var lille?"

"Å, I tror mig altså – I kender ham!" sagde Baldassare jublende, idet han klemte hendes arm, som om det gav ham kræfter. "Vil I hjælpe mig?"

"Ja," sagde Romola, som opfattede hans ord anderledes, end de var mente. Hun lagde blidt sin hånd på den grove hånd, der knugede hendes arm, og fik tårer i øjnene, idet hun så på ham. "O, hvor det er sørgeligt! Sig mig – I var jo en lærd mand – I har undervist ham. Hvordan hænger det sammen?"

Hun brød af. Hun var kommet i tanker om, at Tito havde påstået, at manden var gal, og der var jo ikke spor af fordums dannelse at opdage hos dette menneske, der så ud som en simpel mand. Hun havde imidlertid selvbeherskelse nok til ikke at tage sin hånd bort. Hun sad ganske stille og ventede på, hvad han ville sige.

"Det er borte – det er borte alt sammen," sagde Baldassare, "og de ville ikke tro mig, fordi han løj og sagde, at jeg var gal, og så slæbte de mig i fængsel. Og nu er jeg gammel – jeg får aldrig min hukommelse igen. Og alle er imod mig."

Han tav og slog øjnene ned som overvældet af fortvivlelse. Så så han atter op og sagde med atter opblussende energi:

"Men *I* er ikke imod mig. Han fik jer til at elske ham, og han har været troløs imod jer, og I hader ham. Ja, han fik mig til at elske ham, han var så smuk og god, og jeg var en ensom mand. Jeg tog ham til mig, da de bankede ham, jeg lærte ham alt, hvad jeg kunne, og det var min agt, at alt, hvad jeg ejede, skulle være hans. Jeg havde mange ting – penge og bøger og skårne stene. Han havde mine skårne stene i forvaring – han solgte dem, og han lod mig blive i slaveriet. Han søgte ikke efter mig, og da jeg kom tilbage, fornægtede han mig. Han sagde, at jeg var gal."

"Han fortalte os, at hans fader var død – at han var druknet," sagde Romola. "Han må sikkert selv have troet det den gang. O, han kan ikke have været så lumpen den gang," tilføjede hun, idet hun fik tårer i øjnene ved tanken om, hvad Tito havde været for hende.

"I er ung, så kommer man let til at græde," sagde Baldassare noget utålmodig. "Men det er ingen nytte til at græde. Tårer slukker blot ilden i os, og det er ilden i os, vi har brug for. Hør på mig."

Det gav et lille sæt i Romola, og hun vendte sig atter om imod ham. Tanken om, at det var muligt, at han var gal, dukkede atter op i hende, men hendes dybe tro på, at det forholdt sig, som han sagde, lå endnu stadig bag ved.

"Sig mig," sagde hun så venligt, som hun kunne, "hvorledes gik det til, at I mistede hukommelsen og glemte, hvad I havde lært?"

"Jeg var syg, jeg ved ikke, hvor længe. Jeg husker ikke andet fra den tid, end at jeg sad imellem stenene i solen, ellers var alting mørkt for mig, og så følte jeg lidt efter lidt en længsel komme over mig, en længsel, jeg ved ikke, hvad det var jeg længtes efter – noget, som aldrig kom. Først da jeg var om bord på skibet, begyndte det at gå op for mig, hvad det var – det var drengen, jeg længtes efter, og så efter at få mine tanker igen, for dem var jeg helt stænget ude fra. Og det er jeg endnu. Jeg øjner ikke andet end en mur og lutter mørke. "

Baldassare tav og støttede sit hoved i sine hænder. Romolas tro på ham fik atter overtaget over alle tvivl. Hans ord vakte gamle smertelige minder, hos hende. Havde hun ikke hver dag set, hvorledes hendes fader savnede Dino og den fremtid, han havde drømt om at skulle opleve sammen med ham?

"En gang kom det igen alt sammen," vedblev Baldassare. "Jeg så alting lyslevende for mig, mine bøger, mine skårne stene, alting, og jeg troede, jeg havde ham i min magt ... men så løj han igen og sagde, at jeg var gal, og så slæbte de mig i fængsel ... Ondskaben er stærk, og han går med rustning."

Vildheden var atter blusset op i ham. Han greb Romola i armen og vedblev: "Men I vil hjælpe mig, ikke? Han har også været troløs imod jer. Han har en kone til foruden jer, og hun har børn. Han har bildt hende ind, at han er hendes mand, og hun er en tåbelig, hjælpeløs stakkel. Jeg skal vise jer, hvor hun bor."

Det første, der rørte sig i Romola, var tydeligvis vrede. Baldassare følte instinktivt, at hun delte hans følelser.

"I hader ham, ikke sandt?" vedblev han. "Jeg ved, at kvinder kan hade, og I er af ædel byrd. I hader troløshed og kan elske hævnen."

Romola var som lammet under påvirkning af de indbyrdes stridige følelser, der rørte sig i hende. Hun mærkede ikke, hvorledes han kneb hende i armen.

"I skal få hævn," hviskede Baldassare ivrigt. "Jeg ved, at I er hans retmæssige hustru. I er en ædel kvinde. I går og hører munken prædike om hævn. I vil hjælpe mig. I må tænke for mig. Mine tanker bliver borte – alting bliver borte for mig somme tider – alting undtagen ilden. Ilden er Gud, det er retfærdigheden, den dør aldrig. Tror I ikke også det? Når de ikke vil hænge ham, fordi han har plyndret mig, så vil I tage hans rustning fra ham – I vil få ham til at gå ud uden den, og så myrder jeg ham. Jeg har en kniv, og min arm er stærk nok."

Romola havde en følelse af, at livet blev tungere og tungere for hver time, der gik. Hun indså, at det ville være ørkesløst at tale en mand i Baldassares sindsstemning til rette. Hun svarede derfor ikke på hans sidste ord, men søgte at få hans ophidselse til at lægge sig ved at spørge ham om andre ting, som det var hende magtpåliggende at få besked om.

"I siger, at hun er tåbelig og hjælpeløs – hans anden hustru, mener jeg –, og at hun tror, at han virkelig er hendes mand. Måske er han det. Det kan jo være, at han var gift, før end jeg blev hans kone."

"Det ved jeg ikke," sagde Baldassare. "Jeg ved kun, hvor hun bor. I skal få hende at se. Jeg skal føre jer der hen – men ikke

nu," tilføjede han hurtigt, "for måske *han* er der. Det er snart nat."

"Det er sandt," sagde Romola, idet det pludselig gik op for hende, at det var ved at blive mørkt. "Kom og hent mig i kirken – i morgen formiddag klokken ti. Er I ikke kommet hen ad middagstid, går jeg."

"Ja, og så skal vi hævne os," sagde Baldassare, idet han rejste sig og atter tog hende i armen. "Verden er imod mig, men I vil hjælpe mig."

"Jeg vil gerne hjælpe jer på anden måde," sagde Romola, som et første frygtsomt forsøg på at rive ham ud af den vildfarelse, han svævede i med hensyn til hende. "Jeg er bange for, at I lider nød, jeg vil gerne bringe jer et eller andet af, hvad I trænger til, og vise jer, at der er nogen, som bryder sig om jer."

"Tal ikke om det," sagde Baldassare heftigt; "jeg vil ingen ting have. Hjælp mig til hævn på denne side graven. Jeg har kun min kniv; den er skarp, men der er et øjeblik lige efter stødet, da man står ansigt til ansigt med døden, og det skal være *mit* ansigt, han ser i det øjeblik."

Han slap hendes arm. Romola følte sig hjælpeløs over for ham; hun kunne intet udrette nu.

"Altså i morgen ved middagstid," sagde hun.

"Ja," svarede han i en træt tone. "Gå, jeg bliver her."

Hun gik; så længe hun kunne se ham, så hun ham sidde på det samme sted, hver gang hun vendte sig om.

13. Aften og morgen

Romola tog en beslutning, mens hun skyndte sig af sted, eller rettere sagt, det var mindre en beslutning end noget, hendes følelse uimodståelig drev hende til. Hun gik uden at ænse, at det var mørkt, lige til det gamle palads, spurgte efter gonfalonieren, opgav sit navn og bad dørvogteren om at vise hende ind i et værelse, hvor hun kunne vente på ham.

Hun havde ikke ventet længe, da Bernardo del Nero trådte ind.

"Hvad er der på færde, mit barn?" sagde han i en ængstelig tone, idet han lukkede døren efter sig.

Hun havde blottet hovedet og gik tavs hen imod ham. Han lagde sin hånd på hendes skulder og holdt hende lidt ud fra sig for bedre at kunne se hende. Hendes ansigt bar præg af træthed og sindsbevægelse, hendes hår var faldet ned og hang i uorden om hendes ansigt, men der var en glans i hendes øjne, som tydede på, at hun ikke ænsede sit legeme.

"Hvad har han gjort?" sagde Bernardo hurtigt. "Sig mig alting, mit barn. Jeg er din fader."

"Det drejer sig ikke om mig – slet ikke om mig," sagde Romola hurtigt; "det er dig, det gælder, kære gudfader. Jeg har fået adskillige ting at vide – nogle af dem kan jeg ikke sige dig. Men du er i fare her i paladset, du er i fare alle vegne. Der er fanatiske mennesker, som vil gøre dig fortræd, og – og der er forrædere. Stol ikke på nogen. Stoler du på nogen, bliver du forrådt."

Bernardo smilede.

"Har du arbejdet dig op til sådan en sindsbevægelse, din lille stakkel, blot for at fortælle en gammel mand som mig sådanne gamle sandheder?" sagde han, idet han klappede hende kærligt på hovedet.

"Nej, nej, det er ikke gamle sandheder," sagde Romola, "det er ting, jeg nylig har fået at vide, men som jeg ikke kan fortælle dig. Kære gudfader, du ved, at jeg ikke er noget tåbeligt barn; jeg ville ikke komme sådan til dig, hvis der ikke var grund til det. Er det for sent at advare dig – imod enhver, der synes at være på dit parti? O Gud, det er måske for sent! Og tilstøder der dig noget, vil jeg være til mode, som om det var min skyld! Jeg ved ikke noget bestemt, jeg ved kun, at jeg er frygtelig angst."

"Stakkels barn!" sagde Bernardo, idet han så på hende med et roligt, gennemtrængende blik. Derpå vedblev han: "Gå hjem og hvil dig, Romola. Din frygt kan ingen ting have at betyde. Selv forrædere må vente sig fordel af deres forræderi. Dine advarsler er ingen nytte til. Jeg indlader mig ikke på rænker, men jeg svigter heller aldrig min fane, så får jeg tage, hvad der følger på. Lad os ikke tale mere om det. Jeg har ikke mange år igen. Gå hjem og hvil dig, barn."

Han lagde atter hånden på hendes hoved, og hun klyngede sig ind til ham. Han tog det sorte klæde op og lagde det over hendes hoved. "Husk på, at så længe jeg lever, kan du tale til mig, som om jeg var din fader, og trænger du til det, skal du altid finde et hjem hos mig," sagde han. Derpå åbnede han døren. "Skynd dig nu. Du ser ud som et sort spøgelse, du er sikker nok."

Romola sov fast den nat; hun var så overtræt, at hun imod sædvane sov til op på formiddagen.

Hun vågnede ved lyden af skud. Det var Piero de Medici, som stod uden for byens porte mød tretten hundrede mand.

Maso fortalte, at hans herre ikke var hjemme, han var for længe siden blevet kaldt til paladset. Hun sendte den gamle mand ud for at indhente nærmere oplysninger om, hvorledes det stod til, og da han kom igen, fortalte han, at stortorvet var fuldt af væbnede mænd, og at mange af dem, der mistænktes for at være tilhængere af Medicierne, var blevet stævnet til paladset og blev holdt tilbage der. Adskillige lod til at være lige glade, hvad enten Piero rykkede ind i byen eller ikke, og nogle sagde, at signoriet selv havde indkaldt ham, men hvordan det nu end forholdt sig, fik han en varm modtagelse, og soldaterne fra Pisa rykkede imod ham.

Når Romola senere tænkte tilbage på den formiddag, var der ikke meget, der stod klart for hende. Hun vidste, at hun var gået hen i Badia-kirken til døn aftalte tid til trods for den uro, der var i gaderne, og hun vidste, at hun havde ventet forgæves. Da hun kom ud af kirken igen, var der åbenbart sket noget, som havde forandret situationen, og hun fik snart at vide, hvad det var. Piero de' Medici og hans ryttere havde trukket sig tilbage og flygtede, så hurtigt de kunne, ad Siena til. Det var en piagnone, – en tyk kræmmer, som endnu gik med sit spyd i hånden, der fortalte hende det.

"Piero er ganske vist borte," sagde han med en vis bitterhed, "men her er folk i byen, som har vidst besked om, at han ville komme, og i fald det ny signori gør sin pligt, skal vi snart få at vide, hvem de godtfolk er."

Det gav et sæt i Romola ved disse ord, men den fare, de antydede, var jo endnu ikke inde på livet af hende, og da hun

kom hjem, drejede hendes største bekymring sig om, at hun måske havde tabt Baldassare af syne for lange tider.

14. Ventetid

Dagene gik uden at bringe det, som Romola ivrigst ønskede, eller det, som hun var mest bange for – hun opdagede ikke spor af Baldassare, og regeringen opdagede ikke den formodede sammensværgelse. Men de bragte andre ting – pesten bredte sig videre og videre, og Savonarola blev sat i band. Begge dele bidrog til at standse den følelse af uvilje for munken, der var begyndt at komme op i hende. Hun kunne ikke dag efter dag øve sine barmhjertighedsgerninger i de pestbefængte huse uden at mindes, at hun havde Fra Girolamo at takke for, at hun var kommet ind i denne virksomhed, der gjorde hende livet mindre tungt, og hun kunne ikke være vidne til, at munden blev lukket på en mand, fordi han arbejdede kraftigt på at føre kristendommen ud i livet, uden at føle sig stærkt draget til ham.

Hun havde ikke vovet at sige et ord til Tito om den samtale, hun havde haft med Baldassare. Hvad ville hun opnå ved det? Rimeligvis ikke andet end kolde, spottende ord om den deltagelse, hun nærede for en mand, der ville myrde ham. Baldassare var åbenbart hjælpeløs; der var ingen grund til at frygte for, at han skulle kunne gøre Tito noget, snarere for, at Tito, hvis han kom på spor efter ham, ville finde på noget for at skille sig af med dette menneske, han havde krænket så dybt, og som han gik i stadig angst for. Romola følte, at hun ikke kunne gøre noget afgørende skridt, førend hun havde talt med Baldassare igen og var fuldkommen på det rene med, hvordan det hang sammen med Titos "anden kone".

Tanken om denne anden kone, der krænkede hendes stolte sind dybest, blandede sig som en ny, bitter mistanke med minderne om hendes skuffede kærlighed, og hendes fulde og faste tro på, at det forholdt sig, som Baldassare sagde, bragte hende til at gyse tilbage for Tito, opfyldt af en rædsel og uvilje, som måske imod hendes vilje ville have lagt hende heftige ord på læberne, hvis han ikke havde været endnu sjældnere hjemme end hidtil. Som mange af de rige borgere tilbragte han i denne pestens tid det meste af sin tid på landet. Den behagelige Melema var velkommen i mangen en villa, og da Romola ikke ville forlade byen, havde han ikke nødig selv at skaffe sig et landsted.

Men omsider i slutningen af juli, da bekymringen for det almene vel mindskedes, fik Romola ro til at tænke mere på sine egne forhold. Pesten var næsten ophørt, og Savonarolas udsigter havde også forbedret sig, idet den florentinske øvrighed var optrådt til gunst for ham og indtrængende havde anmodet paven om at tage bandsættelsen tilbage.

15. Den anden kone

En formiddag, da Romola kom fra San Marco, gik hun om ad Borgo La Croce. Heden begyndte at blive trykkende, og der var så stille i den solhede gade, at hun kunne høre sine egne fodtrin. Da hun kom til en omdrejning af gaden, fik hun øje på et lille barn, ikke over tre år gammelt og uden andre klæder på end en skjorte. Det var en dreng; han kom løbende og standsede så pludselig og så sig om, idet han gav sig til at græde. Romola bøjede sig straks ned over ham, slog armen om livet på ham, lagde sin kind op til hans og kælede for ham. I førstningen græd han blot endnu højere, men så holdt han pludselig op og stirrede med åben mund på Romola.

"Du er nok faret vild, du små," sagde hun, idet hun kyssede ham. "Nå, det skal du ikke tage dig nær, vi skal nok finde hjem. Vi møder måske mor. Å, sikken en tung dreng!" vedblev hun, idet hun prøvede på at løfte ham. "Jeg kan ikke bære dig. Du kommer til at gå ved siden ad mig."

Han blev ved at stirre imponeret på hende, men lagde villigt den ene af sine brune hænder i den mærkværdige hvide, stærke, men bløde hånd, hun rakte ham.

"Du har da vel en moder?" sagde Romola, idet hun gik videre med ham. Han sagde stadig ingen ting, men da de kom til San Ambrogio, var han åbenbart orienteret; han trak af med hende og så op på hende.

"Nå, det er den vej, vi skal," sagde hun smilende. Han nikkede blot og trak i hende som for at opfordre hende til at gå raskere til. Så kom de til et hjørne, som han tydeligt nok ville have hende til at dreje om ad, og så kom Romola ind i en kort gade,

der førte ud til nogle åbne haver. Ved enden af denne gade standsede den lille fyr foran et hus og trak hende hen til stentrappen. De gik op ad den, og efter at være gået igennem. En lille forstue kom de til en åben dør. Her blev Romola stående; ingen havde mærket noget til hende.

På en stol i baggrunden af værelset sad Tessa og sov med den ene hånd på kanten af vuggen og med hovedet lidt på siden. Ved et af vinduerne sad monna Lisa med ryggen til døren, optaget af at lave salat. Romola havde kun et øjeblik til at se på denne gruppe i, for Lillo rev sin hånd ud af hendes og løb hen til sin moder, og så vågnede Tessa. Hun blev blussende rød og kom til at ryste lidt.

"Å, vi har jo set hinanden før," sagde Romola smilende og gik hen til hende. "Det glæder mig, at det var eders lille dreng. Jeg traf ham grædende på gaden. Han er formodentlig løbet bort."

Skrækken over, at Lillo var løbet bort, overvældede enhver anden følelse hos Tessa. Hun blev bleg, greb Lillo i armen og løb hen med ham til monna Lisa, hvem hun hulkende råbte ind i øret:

"Å, Lisa, du er en rigtig styg en! Hvorfor vender du ryggen til døren? Lillo er løbet bort, han har været helt nede på gaden."

"Hellige Guds moder!" råbte monna Lisa, idet hun tabte skeen ud af hånden. "Hvor har du da været henne? Jeg troede, du var her og holdt øje med ham."

"Men du ved jo, at jeg altid falder i søvn, når jeg vugger," sagde Tessa i en ærgerlig, bebrejdende tone.

"Ja, vi kommer til at holde yderdøren lukket, eller også må vi binde ham," sagde monna Lisa, "for han er snart så lumsk som

Satan selv, det er vist og sandt. Men hvordan kom han da tilbage?"

Dette spørgsmål mindede Tessa om Romola. Hun vendte sig om imod hende, og monna Lisa, som nu fik øje på hende, nejede dybt og sagde:

"Så er det vel den fine dame, der har fulgt ham her op. Jeg skammer mig over, at han ikke har andet på end den bare skjorte, men han sparkede og ville ikke lade sig klæde på, og hans moder, det stakkels kræ, vil aldrig høre tale om, at han skal have bank. Og hvad skal en gammel kone så stille op med en dreng, der har sådanne ben? Nu skal Deres Nåde se nogle ben, han har."

Lillo, som godt forstod, at der var tale om hans ben, trak skjorten lidt op. Romola lo, bøjede sig ned over ham og gav ham et kys, hvilket i høj grad beroligede Tessa. Da hun nemlig havde fortalt Naldo sit karnevalseventyr og spurgte ham, om han troede, at den dame, der havde hjulpet hende, havde været Guds moder, havde han svaret: "Nej, Tessa, det har blot været en af helgenerne," og da Romola nu kom igen, var der derfor en vis religiøs ærefrygt i den taknemmelighed, hvormed hun mindedes den hjælp, hun havde ydet hende. Hun fandt det ganske vist kun lidet rimeligt, at en god helgen kunne være vred på hende og straffe hende, men det beroligede hende dog, at monna Lisa havde talt så ligefrem til hende om Lillos ben, og at Romola havde leet.

"Ninna er i sin vugge," sagde hun; "hun er også køn." Romola gik hen og så på den sovende Ninna, og monna Lisa tog atter fat på sin salat.

"Å, hun er vågen," sagde Romola. "I Må tage hende op; så sætter jeg mig i stolen her med Lillo – kom, Lillo.".

Drengen betænkte sig. "Det er fars stol," sagde han, som om han ikke kunne tænke sig, hvordan han skulle slippe ud af den knibe, han ville komme i, hvis far kom og fandt sin plads optaget.

"Men far er her jo ikke, og jeg går snart igen. Kom og lad mig kæle for dig, som han gør," sagde Romola, som nu begyndte at undre sig over, hvad det vel kunne være for en far, hvis kone var bondeklædt, men dog så ud til at leve i velstand og uden at have noget at bestille. Lillo gik ind på at lade sig tage på skødet, og da han følte sig overordentlig vel til pas der, begyndte han at undersøge Romolas klæder og hænder for at se, om hun havde anden stads på sig end sin rosenkrans.

Tessa, som havde været optaget af at få Ninna rigtig vågen, satte sig nu i sin egen stol og syslede med den lille.

"Lillo var ved at blive vred, fordi jeg satte mig i fars stol," sagde Romola. "Kommer han snart og jager mig væk?"

"Ak nej, I kan få lov til at sidde længe i den. Jeg bliver ked ad det, når I går jer vej. Da I kom mig til hjælp på karnevallet, troede jeg, det var et mirakel, for I kom og gik så pludselig; Naldo sagde, at I måske var en helgen, og det blev jeg lidt forskrækket over, skønt jeg jo nok ved, at helgenerne er gode. I kom akkurat ligesom Naldo; han kom og tog sig af mig en St. Hansdag, da jeg var så angst. Jeg kunne ikke begribe, hvor han kom fra – han var så smuk og god, og det er I også."

"Naldo er vel jer mand? Hans øjne ligner vel Lillos?"

"Ja, men han har langt, sort hår. Se her," sagde Tessa, og så tog hun en tynd, rød silkesnor op, som hun havde om halsen, og

hvori den lille pergamentlap hang tillige med det røde koralhorn og en lang, sort hårlok.

"Den er ganske frisk, jeg har klippet den af for nylig. Se, hvor blank den er," sagde hun, idet hun lagde den i Romolas hvide hånd.

Det gøs i Romola, da lokken berørte hendes hånd. Straks, da Tessa havde talt om den hemmelighedsfulde måde, hendes mand var kommet til hende på, havde Romola opdaget en mulighed, som fik hendes hjerte til at banke hurtigere, og da hun nu så lokken, forekom det hende, at det var en genganger af den, hun selv havde klippet af for fem år siden. Hun bevarede imidlertid sin udvortes ro, for hun ville ikke blot have sandheden at vide, men også komme til kundskab om den på en sådan måde, at det ikke voldte dette stakkels tillidsfulde, uvidende væsen nogen sorg. "Tåbelig og hjælpeløs," ja, hun svarede til Baldassares beskrivelse.

"Det er en smuk lok," sagde hun. "Lillo får måske også sådanne lokker. – Nå, og I ved aldrig, hvor jer mand går hen, når han går fra jer?"

"Nej," sagde Tessa, idet hun gemte sine skatte. "Men jeg ved, at messer San Michele tager sig af ham, for han har givet ham sådan en smuk skjorte, lavet af små ringe, og når han har den på, kan ingen dræbe ham."

Romola blev blussende rød, da hun følte sig sikker i sin sag, men hun bøjede sig ned over Lillo. Den følelse, der drev blodet op i hendes kinder, var jublende glæde ved tanken om, at hendes overlæssede skuldre måske skulle fries fra den byrde at være hans hustru, at denne lille uvidende person måske var hans retmæssige hustru. Det var en sælsom følelse hos så stolt

og højbåren en kvinde, men det forekom Romola, at det var den eneste udvej, der kunne gøre pligten til andet end et uløseligt problem for hende.

"Den smukke skjorte ..." sagde hun; "jer mand havde den måske ikke i den første tid, efter at I var blevet gift? Så blev han måske ikke så længe borte ad gangen?"

"Jo, han gjorde – meget, meget længere, så længe, at jeg somme tider troede, at han aldrig mere kom igen. Så græd jeg, for den gang fik jeg bank. Det er længe, længe siden. Det var i Peretola, hvor vi havde gederne og muldyrene."

"Og hvor længe havde I været gifte, da jer mand fik den panserskjorte?" spurgte Romola med bankende hjerte.

Tessa tænkte sig om og begyndte at tælle på fingrene, og Romola holdt øje med dem, som om de skulle åbenbare hende hendes skæbnes hemmelighed.

"Kastanjerne var modne, da vi blev gift," sagde Tessa, "og så blev de modne en gang endnu i Peretola, og så igen på højen, og så kom soldaterne, og så fik Naldo skjorten."

"I havde altså været gift i over to år. Hvilken kirke blev I viet i?" sagde Romola.

Det gav et sæt i Tessa ved den tone, Romola talte i, da hun stillede dette spørgsmål, og hun så op på hende med et usikkert udtryk.

"Naldo har sagt, at det må jeg aldrig fortælle til nogen. Tror I ikke, han ville blive vred, når jeg fortalte det til jer?"

"I kan godt sige det til mig. Sig mig alting," sagde Romola, idet hun så på hende med mild myndighed.

"Det var ikke i en kirke – der var marked – der var en hellig fader og et alter på piazzaen – dér blev vi gift, og så gik Naldo

fra mig, og jeg gik hjem, og så døde min moder, og Nofri bankede mig endnu værre end før, og Naldo kom næsten aldrig. Så til sidst tog han mig bort fra Nofri, fordi jeg græd og sagde, at jeg ikke kunne holde det ud. Å, jeg blev så glad, og siden har jeg altid været glad, jeg savner ikke gederne og muldyrene, for nu har jeg jo Lillo og Ninna, og Naldo er aldrig vred. Det eneste, jeg ikke synes om, er, at han ikke holder så meget af Ninna som af Lillo, og hun er dog så køn."

Tessa havde rent glemt, at hun fra først havde været betænkelig ved at tale til Romola, og nu begyndte hun at overvælde Ninna med kys, mens Romola blev siddende og stirrede åndsfraværende ud for sig, optaget af den pinefulde tanke, at loven altså ikke kunne hjælpe hende ud af den vånde, hun var i. Hun havde sluppet Lillo og sad med hånden under kinden. Drengen mærkede straks, at der var foregået en forandring med hende, han rakte begge sine brune arme i vejret og ville trække hendes hoved ned til sig. "Leg med mig igen," sagde han.

Romola vågnede op af sin åndsfraværelse, klappede drengen og så hen på Tessa, som nu var færdig med at kysse Ninna. Så tog hun sin saks op og klippede en af sine lange lokker af.

"Nu må jeg gå," sagde hun, "men behold denne lok til erindring om mig, og skulle du nogen sinde blive stedt i nød, vil Gud måske igen sende mig til dig."

Hun satte hurtigt Lillo ned på gulvet og rakte Tessa hånden, som denne kyssede med en blanding af ærefrygt og sorg over, at de skulle skilles. Romola trængte til at være ene med sine tanker, men kærlig, som hun var, gik hun hen og lagde hånden

på monna Lisas skulder til afsked. Inden den gamle kone var blevet færdig med at neje for hende, var hun ude af døren.

"Tror du, hun var en helgeninde?" spurgte Tessa monna Lisa.

Den gamle kone rystede på hovedet. "Nej," sagde hun, "men hun er en fornem dame. Jeg har set den slags folk i mine unge dage."

Romola gik hjem med en tung følelse af, at hendes skæbne var uforandret. Den eneste virkning, hendes ægteskab havde, syntes at være, at et menneske, hun foragtede, havde en kvælende magt over hende. Alle de forsøg, hun havde gjort på at få en forsoning i stand, havde kun tjent til at vise, hvor aldeles umuligt det var, og forholdet til hendes mand var simpelt hen blevet til en nedværdigende trældom. Loven var hellig. Ja, men det kunne oprør også være. Det fo'r som et lyn igennem hende, at den opgave, hun var stillet overfor, væsentligt var den samme som den, der var blevet stillet Savonarola – spørgsmålet om, hvor lydighedens hellighed ender og oprørets hellighed begynder. For hende som for ham var der kommet et af de øjeblikke, da sjælen må handle på eget ansvar.

Før solen gik ned, havde hun taget en beslutning. Hun ville ikke rådføre sig med sin gudfader eller med Savonarola, før hun havde gjort et afgørende forsøg på at tale rent ud med Tito og opnå hans samtykke til, at de skiltes. Hun ville ikke forlade ham hemmelig eller drage bort fra Firenze. Hun ville sige ham, at hvis han nogen sinde virkelig kom til at trænge til hende, ville hun vende tilbage til ham. Var det ikke alt, hvad man kunne forlange af hende?

Tito havde sagt, at han ville komme hjem den aften. Hun ville vente på ham og straks sige ham, hvad hun havde at sige, for

om dagen var det vanskeligt for hende at komme til at tale med ham. Så snart han fik den ringeste mistanke om, at hun ville bringe noget personligt på bane, smuttede han straks fra hende.

Det blev sent, inden Tito kom. Romola havde gået op og ned ad gulvet i det lange værelse, der i sin tid havde været bogværelse, og da hun kom ud og lukkede op for ham med lampen i hånden, kunne han godt have følt sig slået af den glød, der var i hendes øjne, og den pinefulde bestemthed, hendes ansigt var præget af, og som stod i den stærkeste modsætning til den beherskede ro, hun plejede at lægge for dagen over for ham. Det lod imidlertid til, at han var belavet på den ophidselse, hun var i.

"Å, er det dig, Romola," sagde han i en alvorlig, rolig tone, idet han lukkede døren. Derpå vendte han sig om imod hende og så hende fastere i øjnene, end han plejede. "Jeg ser, at du ved det hele."

Det gøs i Romola. *Han* ville altså tage initiativet. Han havde været hos Tessa. Hun gik foran ind ad den nærmeste dør, satte lampen fra sig og vendte sig atter om imod ham.

"Du skal ikke tabe modet," sagde Tito i en trøstende og opmuntrende tone, som højligt forbavsede Romola, indtil han tilføjede: "De anklagede er knyttet til alle partierne ved alt for mange bånd, til at de ikke skulle slippe fra det, og messer Bernardo del Nero har andet, der taler for ham, end hans alder."

Det gav et sæt i Romola, og hun udstødte et skrig, som om hun pludselig var blevet ramt af et dolkestød.

"Hvad! Vidste du det ikke?" sagde Tito, idet han tog hende under armen og førte hende hen til en stol.

"Sig mig, hvad det er," sagde hun hurtigt.

"En mand – han hedder Lamberto dell' Antella –, som var landsforvist, er blevet grebet på byens enemærker. Man har fundet et brev hos ham, hvis indhold er meget farligt for medicæernes førere, og slynglen, som i sin tid har været Piero de' Medicis yndlingshund, er nu rede til at gøre sin ed på alt, hvad man vil have ham til at sige imod Piero og hans venner. Nogle af dem er flygtet, men fem er fængslet."

"Gudfader?" hviskede Romola.

"Ja; det gør mig ondt. Men den samme skæbne har ramt tre, hvis navne er af stor betydning inden for folkepartiet – Niccolo Ridolfi, Lorenzo Tornabuoni og Giannozzo Pucci."

Romolas følelser var voldsomt blevet drevet over i en anden retning. I det sindsoprør, hun var i, kunne hun ikke holde et udbrud tilbage, der kom som et uvilkårligt udslag af den rædsel, der havde ophobet sig i hendes sjæl. Da Tito havde nævnet de tre mænd, som hun var vis på var hans medsammensvorne, sagde hun i en sagte, bitter tone:

"Og du – du er sikker?"

"Du er unægtelig en elskelig hustru, kære Romola," sagde han med den koldeste ironi. "Ja, jeg er sikker."

Så gik hver til sit.

16. Hvorfor Tito var sikker

Tito havde god grund til at sige, at han var sikker. I de sidste tre måneder havde han forudset, at medicæernes sammensværgelse rimeligvis ville blive opdaget, og han havde haft tid nok til at sikre sig. Han havde styrket sin indflydelse i Rom og Milano ved hemmeligt at skaffe oplysninger og træffe foranstaltninger imod munken og folkepartiet; han havde ivrigere end nogen sinde gået dette parti under øjne ved snedigt at give det udseende af, at han helt og holdent delte dets anskuelser, og samtidig havde han, langt fra at trække sig tilbage fra medicæerne, tvært imod søgt at vinde deres tillid i endnu højere grad og at få lejlighed til at arbejde for dem. Det var let for ham at holde dette tredobbelte spil gående. Det dobbeltspil, medicæerne selv havde givet ham lov til at spille, for så vidt som han tjente deres sag, gjorde det umuligt for dem at kontrollere hans pålidelighed. På den anden side drev det aristokratiske partis venner i Rom og Milano en sådan hemmelig korrespondance og et sådant spioneri, at den, der hyklede bedst, kunne gøre dem mest nytte og kræve højest løn, så at det ville have været aldeles urimeligt, om de havde mistænkt en politisk agent, fordi han var dreven i at spille under dække; og endelig var *piagnoni*'erne i folkepartiet så meget mere tilbøjelige til at tro på Titos ærlighed, som han ikke gav sig mine af at have religiøse sympatier.

Som følge af disse omstændigheder havde Tito haft svært held med sig i de sidste tre måneder. Det gjaldt ham først og fremmest om at sikre sig en stilling i Rom eller Milano, for han blev mere og mere bestemt på, når det belejlige øjeblik kom, at

forlade Firenze og drage til en af de nævnte store byer, hvor han kunne føre et behageligere liv, og hvor han kunne få et mere glimrende udbytte af sine evner og kundskaber.

Tito havde altså været belavet på, at den medicæiske sammensværgelse ville blive opdaget, men han havde ikke kunnet forudse, hvorledes opdagelsen ville ske. At Lamberto dell' Antella ville blive grebet med et vigtigt brev på sig og opfyldt af bittert had til medicæerne, var ikke til at beregne. Der var til trods for al den forsigtighed, Tito var gået til værks med, ingen mulighed for, at han skulle kunne undgå at blive indviklet i sagen; det havde han heller aldrig ventet, men hans hurtige hoved havde snart fundet på udveje.

Han havde den omtalte aften, inden han kom hjem, sikret sig de tre ting, der var ham mest magtpåliggende: der skulle ingen skridt foretages imod ham i anledning af hans meddelagtighed i medicæernes sammensværgelse; han skulle beholde sin sekretærpost et år til, med mindre han selv opgav den; og endelig skulle den pris, han havde opnået disse gunstige betingelser for, være en statshemmelighed. De fleste mennesker ville have fundet, at det var en tung pris, og Tito ville selv helst have været fri for at betale den.

Han havde først søgt at vinde Francesco Valori, *piagnoni*'ernes fører og Bernardo del Neros bitreste fjende. Efter at have fået hans løfte om, at det skulle blive holdt hemmeligt, tilstod Tito for ham, hvilken rolle han havde spillet som politisk agent for medicæerne, og erklærede, at han altid havde anset deres bestræbelser for frugtesløse, og at han oprigtig foretrak, at den folkelige styrelse blev opretholdt; desuden betroede han i al hemmelighed Valori, at han nærede personlig uvilje imod

Bernardo del Nero. Efter denne indledning gav han ham den vigtige oplysning, at der var en anden medicæisk sammensværgelse, som han kunne skaffe Valori midler til at dokumentere for rådet, hvis regeringen ville tilstå ham visse betingelser og lade ham rejse til Siena og Romagna, hvor Piero de' Medici atter søgte at samle tropper. Til den ende var det af vigtighed, at han vedblivende gav sig udseende af at arbejde for medicæerne og bevarede deres fulde tillid, og det måtte derfor holdes aldeles hemmeligt, at han havde givet regeringen oplysninger. Hvor forsigtigt man end gik til værks, kunne medicæerne jo imidlertid alligevel få færten af, hvad der var i gære, og inden han indlod sig på at udsætte sig for de ubehagelige følger, det kunne få for ham at modarbejde sine venner, måtte han derfor have sikkerhed for, at han ikke ville blive straffet som deres medskyldige, og for at han ville beholde sit embede et år endnu.

Valori kom til det resultat, at Titos tilbud burde modtages, forelagde det for sine kolleger i rådet uden at nævne Titos navn og fik deres samtykke. Sent på dagen blev Tito stedet for rådet, hvis medlemmer han satte i stærk sindsbevægelse ved at åbenbare en ny sammensværgelse, der gik ud på at sikre Piero de' Medici herredømmet i Firenze, hvilken plan skulle bringes til udførelse midt i måneden. Kunne der fremlægges skriftlige beviser herfor, ville det være af afgørende betydning, og det blev til den ende aftalt, at han skulle rejse til Siena ved daggry.

Tito følte godt, at han sank i de menneskers agtelse, der benyttede sig af hans tjeneste, og havde han haft frit valg, ville han have foretrukket ikke at blive genstand for deres misbilligelse. Nedsættende kritik var ham ubehagelig som et

klima, han ikke kunne finde sig til rette i. Men forholdene var ikke så lette at forme, som ønskeligt var, om man så var aldrig så snu, og begivenhederne havde taget en uheldig vending. Han bar i virkeligheden ikke nag til Bernardo del Nero, og Lorenzo Tornabuoni og Giannozzo Pucci holdt han ligefrem af. Han havde tjent dem med stor dygtighed, og således at han, hvis deres parti var gået af med sejren, ville have fortjent at blive rigeligt belønnet, men skulle han opgive alle livets behageligheder, fordi deres parti havde trukket det korteste strå? Hans tilbud om at skaffe yderligere beviser imod dem ville efter al sandsynlighed ikke få nogen indflydelse på deres skæbne; han følte sig i virkeligheden overbevist om, at der ingen egentlig fare var på færde for dem, og havde han ikke gjort det nævnte tilbud, ville han have været ødelagt. Og hvad andet end hensynet til sit eget tarv skulle en mand i virkeligheden lade sig lede af?

Han fik, da han stod over for rådet, en fornemmelse af, at hans færd ville blive misbilliget af mange, og det var det, der i hans egne øjne gjorde den nuværende situation til et vendepunkt for ham – ikke fordi hans optræden i denne sag i og for sig var slettere, end hvad han på andre områder havde gjort, for der kunne ikke være tale om, at han følte sig knyttet til medicæerne ved stærkere bånd end dem, der knyttede ham til hans fader, men sin optræden over for faderen var det lykkedes ham at skjule under et væv af løgn, mens hans optræden over for medicæerne ikke helt kunne skjules, og Tito våndede sig ved tanken om, at han ville blive genstand for foragt.

Nå, det gjaldt blot om at have en smule tålmodighed; om et år, måske allerede om et halvt år kunne han vende disse hårde,

iltre florentinere ryggen. Hans glimrende karriere i Firenze havde sine skyggesider: han havde kastet sin kærlighed på en kvinde, der ikke passede for ham, og Baldassare var kommet tilbage under omstændigheder, der ikke havde været til at beregne – men da Tito sprængte af sted ad Siena til, så han en fremtid for sig, i hvilken han ikke længere skulle lide under følgerne af sit uheld. Kunne han ikke stryge fortiden af sig, som en skuespiller tager den dragt af, han har haft på på prøven? Kunne han ikke kaste de gamle klæder og klæde sig på til den virkelige forestilling?

17. En afsluttende forklaring

Tito kom snart tilbage fra Siena, men gav sig næsten straks ud på en ny rejse, fra hvilken han først vendte tilbage den syttende august. Det var nu næsten fjorten dage siden, at de anklagede var blevet arresterede, og de sad endnu i fængsel, deres skæbne var endnu stadig uafgjort. Romola havde i disse fjorten dage haft en følelse af, at alle hendes andre bekymringer var svundet ind til intet over for den, hun omfattede de vekslende udsigter med hensyn til fangernes skæbne med. På den ene side blev der råbt på, at republikken var i fare, og at mildhed over for fangerne ville opmuntre alle dens fjender til at angribe den. På den anden side var man på det rene med, at hvis man dømte fem fremragende borgere fra liv og gods, ville man nedkalde deres pårørendes had over enhver, der havde haft væsentlig del i en sådan domfældelse. De otte rådsherrer, som det tilkom at fælde dommen, veg tilbage for det tunge ansvar og opfordrede signoriet – gonfalonieren og de otte priorer – til at dele det med dem i betragtning af sagens ejendommelige beskaffenhed. Signorerne trak på skuldrene og foreslog at henvise sagen til det store råds afgørelse.

Dette modsatte de anklagedes venner sig imidlertid, nærmest for afvinde tid; det lykkedes dem for så vidt, som man valgte den middelvej at henvise sagen til en stor forsamling, der skulle møde den syttende og bestå af alle de højere embedsmænd, senatet og et udvalg af borgere.

Den dag havde Romola fået tilladelse til at besøge sin gudfader for anden gang, men kun i vidners nærværelse. Hun var fra fængslet gået hjem i Via De' Bardi i følge med sin tante

Brigida, som lidt efter gik igen for så snart som muligt at indhente pålidelig underretning om sagens udfald.

Siden den sidst omtalte samtale imellem Romola og Tito var der ikke forefaldet noget, der kunne stadfæste hendes tro på, at det var i kraft af forræderi, at han følte sig sikker; hun havde tvært imod fået beviser på, at medicæerne endnu stadig stolede på ham. Men Romola havde ingenlunde opgivet sin mistanke.

Det gøs i hende, da hun hørte ham komme; hun kunne ikke få sig til at vende sig om imod ham, hun kunne ikke rejse sig og hilse på ham. Han sagde ingen ting, men gik hen og satte sig ved den anden side af bordet, hun sad ved. Så slog hun øjnene op og så på ham, men han sagde stadig ingen ting. Han så slet ikke ophidset ud, men sagde omsider i en kold tone:

"Vi mødes, som vi skilles, Romola. Jeg forstår godt, at du er i en frygtelig spænding. Jeg kommer imidlertid for at give dig håb, i fald du vil høre på mig."

Hun fo'r sammen og så tvivlende på ham.

"Det vil næppe være dig ubehageligt at høre – skønt det er mig, der siger dig det –, at mødet er udsat til den enogtyvende. Der er blevet forlangt appel til det store råd. Appellen er endnu ikke blevet bevilliget, men muligvis bliver den det. Det skal afgøres den enogtyvende. Der er vundet tre dage, og i dem kan chancerne stille sig gunstigere for fangerne – i dem kan folk, der interesserer sig for dem, optræde til fordel for dem."

Romola fo'r op af stolen; hendes kinder blussede og hendes hænder rystede.

"Du har måske gættet, hvad jeg mener," sagde Tito, som også rejste sig. "Tænker du på munken?"

"Ja," sagde Romola, idet hun så overrasket på ham. "Har han gjort noget? Har du noget at sige mig?"

"Kun dette. Det var messer Francesco Valoris had og voldsomhed, der gjorde udslaget i dag. Halvdelen af dem, der stemte imod fangerne, blev skræmt til det, og der var mange af Fra Girolamos venner, som ivrigt modsatte sig dødsdommen."

"Men hvordan kan appellen nægtes?" sagde Romola. "Den er jo i overensstemmelse med loven; det var jo en af de ting, den folkelige regering var stolt af at have sat igennem."

"De siger, at det er et særligt tilfælde. – Men mødet blev udsat, og gør der sig en kraftig indflydelse gældende i den retning i de tre dage, der er at løbe på, kan den godt styrke modet hos dem, der er stemt for, at appellen skal bevilges, og endog lægge en dæmper på Francesco Valoris blinde had. Jeg har tilfældigvis fået nys om, at munken for så vidt har blandet sig i sagen, som han har sendt bud til ham og lagt et godt ord ind for Lorenzo Tornabuoni. Jeg ved, at du undertiden kan få adgang til munken; det ville under alle omstændigheder være umagen værd at gøre brug af det privilegium nu."

"Det er sandt," sagde Romola. "Jeg kan ikke tro, at munken ville billige, at appellen blev nægtet."

"Jeg hørte mere end én i paladset sige, at det ville blive til ubodelig skade for Fra Girolamo, i fald han uden at gøre indsigelse imod det så på, at en regering, som næsten helt og holdent består af hans tilhængere, nægtede appellen, efter at han både i bøger og prædikener har rost sig af, at det var ham, der fik den lov sat igennem. Men imellem os sagt, med al respekt for munkens dygtighed, han har vænnet sig sådan til at prædike om menneskeofring i form af drab på tyranner og

ugudelige misfornøjede, at nogle af hans tilhængere rimeligvis vil finde, at det ikke lader sig forene med mildhed i den foreliggende sag."

"Jeg ved det, jeg ved det," sagde Romola i en smertelig tone. "De har fået ham ind på overdrivelser; han har ikke altid talt sådan. Jeg vil tale med ham. Jeg har ingen ro på mig, før jeg får talt med ham. Jeg stoler på hans store hjerte."

"Så gør du bedst i ikke at spilde tiden," sagde Tito, idet han drejede huen i sine hænder, som om han ville til at sætte den på hovedet og gå; "og nu kan du måske til trods for din forudfattede mening indse, Romola, at mine ønsker falder sammen med dine i denne sag, og ikke betragte den uheldige omstændighed, at jeg er sikker, som en forbrydelse. I alt fald vil du måske gøre dig umage for i vort samliv ikke at gå ud fra den forudsætning, at så snart der er mulighed for, at der er blevet begået en lumpen handling, har jeg begået den. Er jeg den eneste, din kristenkærlighed ikke kan komme til gode?"

Den følelse, der var blevet trængt tilbage hos Romola for fjorten dage siden, kom igen med overvældende styrke. Hun talte i en så bestemt tone, at han skønnede, at hun ikke brød sig om følgerne.

"Det er for sent, Tito. Jeg ved alt. Jeg ved, hvem den gamle mand var – han var din fader, som du skylder alt, som du skylder mere, end om du var hans eget barn. I sammenligning med, hvad du har forbrudt imod ham, har det kun lidt at sige, at du har sveget mig og min fader. Så længe du nægter sandheden med hensyn til den gamle mand, er der en rædsel imellem os, og den lov, der skulle gøre os til ét, kan ikke

opfyldes. Jeg er også et menneske. Jeg har også en sjæl, og den er fuld af afsky for, hvad du har gjort. Vort ægteskab er en løgn."

Tito svarede ikke straks. Omsider sagde han med beregnet ro:

"Så er det vel din agt at gøre dig fri ved at forlade mig?"

"Jeg ønsker at forlade dig," sagde Romola heftigt.

"Og sæt nu, at jeg ikke vil gå ind på at give afkald på, hvad loven giver mig ret til? Så vil du selvfølgelig råbe dine grunde ud over hele Firenze. Du vil møde frem med din vanvittige snigmorder og fortælle verden, at du tror på hans vidnesbyrd, fordi han er så fornuftig at ville myrde mig. Du vil fortælle signoriet, at jeg er med i medicæernes sammensværgelse, og så vil du fortælle medicæerne, at jeg har forrådt dem, og i begge tilfælde vil du bevise din påstand ved at sige, at du anser mig for at være i stand til at begå en hvilken som helst nederdrægtighed. Det vil ganske vist være en ejendommelig stilling for en hustru, og lykkes det dig på den måde at bringe skam og skændsel over mig, vil du overgå alle heltinderne i de græske tragedier."

Han tav et øjeblik, men hun sagde ingen ting. Så vedblev han med en følelse af, at han var herre over situationen: "Jeg tror ikke, du har andet at beklage dig over for mit vedkommende, end at jeg ikke har opfyldt visse tågede, ubestemte betingelser, du stillede, da du skænkede mig din kærlighed, og ved at unddrage mig den har du efterhånden bragt det til, at det eneste, jeg har at gøre med dig, er at sørge for dine fornødenheder som fornem *piagnone* og barmhjertig søster. Jeg er ikke vis på, at det vil lykkes dig at bringe mig i galgen. Men

du ville uden tvivl begynde med at få messer Bernardo del Nero på dit parti?"

"Hvorfor siger jeg et eneste ord?" råbte Romola fortvivlet, idet hun atter sank om i sin stol. "Jeg burde aldrig tænke på mig selv."

Hun hørte ikke, at Tito gik, og hun havde ingen forestilling om, hvor længe det varede, inden monna Brigida kom, men så snart hun trådte ind ad døren, fo'r hun op og sagde: "Tante, vi må straks hen i San Marco. Jeg må tale med min skriftefader, Fra Salvestro."

18. Proces

Det var tidligt på formiddagen, da Romola atter begav sig på vej til San Marco efter aftenen i forvejen at have fået løfte af Fra Salvestro, om at han skulle skaffe hende en samtale med Fra Girolamo i klosterets kapitelhus.

Hun gik lige igennem hjertet af byen, fordi hun ville have et indtryk af, i hvilken retning den offentlige mening gik. Der var liv og røre alle vegne. Det var klart, at både de, der var stemt for, at fangerne skulle dømmes til døden, og de, der var stemt imod, var opsatte på at benytte de tre dages frist til at gøre alt, hvad de kunne, for at påvirke den offentlige mening. Begge partier havde sat plakater i omløb, hvor de forfægtede deres anskuelser både med store og små bogstaver.

Romola så sig ivrigt om, opsat på at få disse plakater at læse. Det varede længe, før hun kunne få fat i nogen, for alle dem, hun så, var i hænderne på folk, som ivrigt studerede dem, eller opslået på murene, hvorfra sbirrerne rev dem ned. Men omsider, da hun gik bag om San Giovanni, fik hun øje på Bratti, der havde en mængde plakater, som han solgte for en billig penge. Hun gik hen til ham og sagde: "Har I to slags plakater, Bratti? Giv mig en af hver slags."

"Ja vel, to slags," sagde Bratti. "Der er 'Lov' og der er 'Retfærdighed'."

"Hvilken af dem sælger I flest af?"

"'Retfærdighed' – 'Retfærdighed' går glattest af, derfor forhøjede jeg også prisen til to danari. Men så kom jeg i tanker om, at 'Loven' også var god, og at det var uret kun at tage én danaro for den, og jeg er en reel købmand. 'Lov' og

'Retfærdighed', det er mig lige fedt, de kan være gode hver for sig. Vil I have mere end én af hver slags?"

"Nej, nej, der har I en quattrino for dem begge to," sagde Romola, idet hun lagde plakaterne sammen og skyndte sig af sted.

I klostergangen ved San Marco ventede Fra Salvestro på hende. Han stod og talte med en del lægfolk og hørte ikke, at hun kom. I en af dem, han talte med, genkendte hun Andrea Cambini, en af Francesco Valoris højt betroede mænd; han stod og talte og gestikulerede meget ivrigt, og af de enkelte ord, Romola hørte, forstod hun, at det var de sammensvorne, talen var om. Hun gik derfor ikke hen til dem, men så snart hun var på det rene med, at Fra Salvestro havde set hende, gik hun hen til kapitelhuset, hvor en lægbroder åbnede døren for hende og lukkede den efter hende igen.

Da hun atter stod over for freskobillederne med de triste skikkelser, der havde syntes at sørge med hende over hendes broder Dinos død, kom noget af stemningen fra den gang uvilkårligt op i hende; hun gav sig imidlertid ikke hen i den, men tog plakaterne frem i den tanke, at hun måske kunne få dem læst, inden Fra Girolamo kom. Da hun havde fået læst den ene, den, der holdt på lovens ord, gik døren op, og hun foldede da papirerne sammen igen.

Savonarola havde holdt sig inde, siden han var blevet sat i band, og det var derfor usædvanligt længe siden, at Romola havde set ham; de sidste måneder havde kendeligt forøget det udtryk af åndelig overanstrengelse og legemlig træthed, der længe havde været over ham, men der var foregået en anden forandring med ham, som slog Romola endnu stærkere, skønt

hun ikke kunne sige med bestemthed, hvad den bestod i. Beroede den på, at det præg af renhed og menneskekærlighed, som i sin tid havde grebet hende, ikke længere var så stærkt, eller var det følelsen af, at han så på hendes gudfader med andre øjne end hun, der påvirkede hendes syn og gjorde ham fremmed for hende?

Der var ganske vist i det blik, hvormed Savonarola så på Romola, noget af den hårdhed, der udspringer fra en på egoisme beroende forudfattet mening. Han anede, at når hun havde søgt denne samtale med ham, var det, fordi hun ville påvirke ham med hensyn til de sammensvornes skæbne, og han havde allerede i så henseende haft sin møje med at bringe stemmer i sit indre til tavshed.

"Det er uden tvivl en vigtig sag, der fører jer til mig, min datter," sagde han. "Jeg ved, at I ikke plejer at lade jer anfægte af småting."

"Fader, I ved, hvorfor jeg kommer," sagde Romola. "Det gælder den gamle mands liv, som jeg elsker højest her i verden. Jeg havde måske slet ikke haft nødig at komme; I har måske allerede besluttet at anvende jer magt over menneskenes hjerter til at hindre dem i at nægte medborgere en ret, som I selv har kæmpet for at skaffe dem."

"Jeg blander mig ikke i statens anliggender, min datter," sagde Fra Girolamo, meget lidt oplagt til at drøfte en sag med en anden, som han allerede var kommet på det rene med sig selv om. "Jeg har prædiket og arbejdet for at skaffe Firenze en god regering, for en god regering er nødvendig til kristenlivets fuldkommengørelse, men jeg blander mig ikke i de enkelte sager; dem tilkommer det erfarne og kyndige borgere at røgte."

"Men, fader," begyndte Romola, men så brød hun af, grebet af følelsen af, at hun var ved at gøre oprør imod den mand, der havde været hende en vejleder og støtte.

Savonarola så alt for skarpt til ikke at få et indtryk af den kamp, der foregik i hende, og var alt for ædel til at ville søge udflugter over for hende. "Sig, hvad I har på hjerte, min datter," sagde han roligt.

"Jeg ville sige, fader, at denne sag visselig er vigtigere end mangen, jeg har hørt jer prædike om med fynd og varme. Når det var jer skyldighed at hævde, at de, der dømmes for forbrydelser imod staten, skulle have ret til at appellere til det store råd, når I anser det for en ære for jer, at I har opnået dette, så er det ikke mindre jer skyldighed at gøre indsigelse imod, at denne ret nægtes, så at sige første gang den kræves. Det har ganske sikkert mere at betyde for kristenlivet, end at I kunne forudsige, at dauphinen ville dø, eller at Pisa ville blive overvundet."

Der kom en svag trækning om Savonarolas mund, inden han talte, som om han måtte bekæmpe en smerte.

"Min datter, jeg taler, som Herren indblæser mig at tale. I dette tilfælde har jeg intet at sige. Hvad angår loven om appel, så har jeg arbejdet for at sætte den igennem, for at ingen florentinsk borger skulle være udsat for at miste liv og gods, fordi de enkelte, der tilfældigvis var ved roret, bar avind til ham; men disse fem mænd, som har søgt at kuldkaste vor fri forfatning og atter spille magten i hænderne på en skændig tyran, er domfældte af en stor forsamling af deres medborgere. De vægrede sig desuden fra først af ved at lade deres sag komme for det store råd; de har tabt deres ret."

"Hvordan kan de have tabt den?" sagde Romola. "Loven giver den domfældte ret til at indanke sin sag for det store råd, og de er jo først nu blevet domfældte. Og, tilgiv mig, fader, men det er personligt had, der volder, at man vil nægte dem deres ret; glem ikke, at der ikke er noget, I har prædiket så ivrigt om, som at partistridighederne ikke måtte volde had og blodsudgydelse, og at personligt had ikke måtte få nogen indflydelse på det offentlige liv. I *ved*, fader, at der er personligt nag med i spillet her. Vil det ikke være en skam for jer, om I ikke opfordrer til lemfældighed, når oven i købet så mange mener, at det ligefrem er i overensstemmelse med lov og ret?"

"Min datter," sagde Fra Girolamo, "der gives en lemfældighed, som må betragtes som svaghed, ja som ligefremt forræderi imod det almene vel. Firenzes sikkerhed, der har endnu mere at betyde end de enkelte florentineres sikkerhed, i, kræver nu strenghed, ligesom den i sin tid krævede, at man gik lemfældigt til værks. Disse mænd er ikke dømt for noget, der hører fortiden til, men for en sammensværgelse, der endnu ikke er kommet til udbrud, som endnu ikke er kvalt. Tyrannen samler stadig stridskræfter i Romagnaen, og Firenzes fjender er rede til at knuse republikken."

"Hvad er det for en sammensværgelse?" sagde Romola, rødmende af overraskelse og angst.

"Jeg ser, at I har nogle papirer i hånden," sagde Fra Girolamo og pegede på plakaterne. "Et af dem vil måske kunne sige jer, at regeringen har fået nye oplysninger."

Romola skyndte sig at se i den plakat, hun endnu ikke havde fået læst, og så, at regeringen nu havde fået afgørende vished om en ny sammensværgelse, der skulle være udbrudt nu i

august. For hende var denne tidende en bekræftelse på, at Tito havde opnået sin sikkerhed ved lumpne midler, og det, at han var så opsat på, at hun skulle se at få munken til at tage sig af de domfældte, styrkede blot denne overbevisning. Hun krammede plakaten i hånden, og idet hun atter vendte sig om imod Savonarola, sagde hun heftigt: "Fader, hvad sikkerhed er der for Firenze, så længe republikkens værste fjender går fri? Og har I ikke selv bidraget til det rænkespil, der besmitter Firenze, ved at gå i forbøn for Lorenzo Tornabuoni, som bestandig har spillet dobbelt spil og smigret for jer, mens min gudfader altid har været ærlig? Spørg, hvem I vil i Firenze, om hvem af disse fem mænd der har det ærligste hjerte, og der vil ikke være mange, som ikke straks nævner Bernardo del Nero. I er gået i forbøn hos Francesco Valori for én fange; I har ikke holdt jer neutral, og I ved, at et ord fra jer har meget at sige."

"Jeg ønsker ikke Bernardos død," sagde Savonarola, idet han blev blussende rød. "Det var nok, om han blev sendt ud af byen."

"Hvorfor siger I da ikke et ord for at spare en gammel mand på femoghalvfjerds år for at lide en forsmædelig død – for i alt fald at give ham de muligheder, loven byder ham?" udbrød Romola, hvis naturlige heftighed nu var vågnet i den grad, at hun glemte alt andet end sin harme. "Det er ikke, fordi I føler jer forpligtet til at holde jer neutral, for hvorfor talte I så Lorenzo Tornabuonis sag? I gjorde det, fordi han er venligere stemt imod San Marco. Min gudfader hykler intet venskab. Han kommer altså ikke til at lide døden, fordi han er medicæer, men fordi I ikke holder af ham."

Da Romola tav med blussende kinder og skælvende læber, blev der dødsstille. Fra Girolamo rørte sig ikke af pletten.

Omsider tog hun atter til orde:

"Tilgiv mig, min fader. Det piner mig at have måttet tale således til jer, men jeg kunne ikke andet. Jeg er ringe og svag i sammenligning med jer, I har bragt mig lys og styrke. Men jeg bøjede mig for jer, fordi jeg følte den styrke, I gav mig – fordi jeg så lyset. Nu kan jeg ikke se det. Fader, I har selv sagt, at der kommer et øjeblik, da sjælen ikke må lade sig lede af andet end af den stemme, der lyder i den; derfor måtte jeg tale."

Savonarola var let til at blive vred, når han mødte modstand, som næsten enhver magtkær og mægtig personlighed, der har store mål tor øje og ser de midler, han bruger for at nå dem, i belysning af dem, men i dette øjeblik neutraliseredes hans harme af den strid, der bidrog så væsentligt til at gøre hans liv til en tragedie, den strid, der stadig stod i hans sjæl, som på den ene side følte en aldrig stillet tørst efter renhed og oprigtighed, og på den anden side var hildet i et væv at egoistiske krav, falske forestillinger og vanskelige ydre forhold, der gjorde ham det umuligt at være fuldt oprigtig. Han havde en levende følelse af det berettigede i Romolas bebrejdelser og overvejede atter hurtigt de forskellige muligheder, der stod ham åbne, og hvad de ville føre til.

"Din frimodighed er dig fuldt ud tilgivet, min datter," sagde han. "Jeg ved, at du taler ud af dit hjertes fylde, men den følelse må vige for hensynet til statens tarv. Når de mænd, der ved nøje besked om de offentlige anliggender, mener, at det for den almene sikkerheds skyld er nødvendigt, at de fem sammensvorne straffes med lovens yderste strenghed, har jeg intet at sige dertil, fordi jeg ikke er inde i disse anliggender."

"I ønsker altså deres død? I ønsker altså, at appellen ikke må blive dem tilstået?" sagde Romola, som følte, at denne undskyldning var en udflugt.

"Jeg har sagt, at jeg ikke ønsker deres død."

"Så kan I ikke roligt se på, at man dømmer dem til døden, når I kan hindre det ved at kræve, at en lov, som I selv har fået vedtaget, skal overholdes. Fader, I plejer ikke at holde jer tilbage. I plejer ikke at være bange for at protestere, hvor det gælder menneskers liv; sig hellere, at I ønsker deres død; sig hellere, at I mener, at det vil gavne Firenze, at der bliver udgydt mere blod. Vil fem medicæeres død gøre ende på partistridighederne i Firenze? Vil det, at en ædel gammel mand som Bernardo del Nero bliver henrettet, frelse en by, hvor der lever folk som Dolfo Spini?"

"Det er nok, min datter. Frihedens sag, der er det samme som Guds riges sag, trues ofte mest af fjender, der er udrustede med visse menneskelige dyder. De sletteste mennesker er ikke de største hindringer for det godes sejr."

"Hvorfor siger I da igen, at I ikke ønsker min gudfaders død?" sagde Romola, opfyldt af harme og fortvivlelse. "Sig hellere, at I anser det for så meget nødvendigere, at han lider døden, fordi han er et så meget bedre menneske. Jeg kan ikke finde rede i eders tanker, fader; jeg kan ikke høre eders samvittigheds røst."

Der blev en lille pause. Så sagde Savonarola, stærkere betaget af sindsbevægelse, end han hidtil havde været:

"Tak Gud, min datter, om din egen sjæl er blevet sparet for at træffe et vanskeligt valg, og døm ikke dem, der har fået en tungere lod. *Du* ser kun én side af denne sag, jeg ser mange; jeg må vælge den fremgangsmåde, der bedst fremmer den gerning,

jeg har at gøre. Det mål, jeg higer efter, må ringere hensyn vige for. Fem menneskers død – selv om de var mindre strafskyldige end disse – har kun lidt at betyde i sammenligning med kampen imod de ugudelige tyranner, der kvæler Italiens liv, i sammenligning med kampen for Guds rige her på jorden, den kamp, jeg lever for, og i hvilken jeg er rede til selv at ofre liv og blod."

Under alle andre omstændigheder ville Romola være blevet påvirket af, hvad Savonarola sagde om den vanskelighed, det var for ham at træffe sit valg, men nu følte hun sig så afgjort i strid med ham, at hans ord forekom hende præget af sofisteri og falskhed; de ord, der fulgte efter, nærede kun yderligere hendes harme, og i belysning af den trådte atter alle hans fejlgreb frem for hendes erindring, og hun fik en følelse af, at hun hidtil havde været starblind over for ham.

"Ved I da så nøje besked om, hvad der tjener til Guds riges fremme, fader," sagde hun næsten med bitterhed, "at I tør sætte jer ud over barmhjertighedens og retfærdighedens krav og hensynet til, hvad I selv har lært? Har den franske konge da bragt Italien genfødelse? Tag jer i agt, fader, at eders fjender ikke får ret i deres påstand om, at I i eders syner om, hvad der tjener til fremme for Guds rige, kun ser, hvad der kan tjene til at styrke jert eget parti."

"Og det er sandt," sagde Savonarola med lynende øjne, "mit partis sag er Guds riges sag."

"Det tror jeg ikke," sagde Romola, rystende over hele kroppen af harme. "Guds rige er mere omfattende – ellers får jeg og de, jeg holder af, blive uden for det."

De to havde ikke mere at sige hinanden. Romola kastede hurtigt klædet over sit hoved og skyndte sig bort.

19. Skafottet

Tre dage senere, da månen ved midnatstid steg op over bygningerne på piazzaen lige over for det gamle palads, var pladsen opfyldt af en mængde mennesker. Næsten alle var på benene i Firenze den nat og var enten på piazzaen eller søgte at bane sig vej der ind. I rådslagningsværelset i paladset var alle de fornemste øvrighedspersoner endnu forsamlet tillige med de firs medlemmer af senatet og de øvrige udvalgte borgere, som i mange timer ivrigt havde drøftet spørgsmålet om, hvorvidt fangerne skulle have lov til at appellere deres sag, eller dødsdommen skulle fuldbyrdes straks, og forhandlingerne havde i den grad haft karakteren af et heftigt skænderi, at man havde kunnet høre dem helt ud på pladsen. Først i løbet af den sidste time var spørgsmålet blevet afgjort. Medlemmerne af signoriet havde ikke kunnet komme til enighed, idet fire af dem bestemt holdt på appellen til trods for truslen om, at hvis de ikke gav efter, ville deres huse blive plyndret, men så holdt Francesco Valori en kort og rasende tale, af hvilken det klart fremgik, hvor bestemt hans parti var på at sætte sin vilje igennem, idet han erklærede, at når signoriet ikke ville værne om florentinernes frihed ved at lade de fem forrædere henrette, var der andre, som ikke ville betænke sig på at tage sagen i deres hånd til trods for al modstand. Den florentinske Cato gik af med sejren. Da stemmerne atter blev talt op, var de fire genstridige hvide kugler der ikke længere, de var sorte alle ni, og dermed var det vedtaget, at de fem fanger ufortøvet skulle henrettes – og samtidig var det hemmeligt vedtaget, at Francesco Valori skulle lade livet, om end ikke straks.

Mens der blev truffet forberedelser til henrettelsen, blev de fem dødsdømte barfodede og i lænker ført igennem rådslagningssalen. Det var deres venner, der havde fået dette sat igennem i håb om, at synet af den gruelige forsmædelse, der overgik to hædersmænd som Bernardo del Nero og Niccolo Ridolfi, der havde taget deres parti, længe før den nye tingenes orden gjorde det af med Medicierne, og to så fremragende unge mænd som Lorenzo Tornabuoni og Pucci, der ville savnes, hver gang de ypperste mænd i Firenze samledes, ville gøre sin virkning.

Mens dette foregik ovenpå, stod Romola nede i paladsets gård og ventede på at få sin gudfader at se, når han gik til retterstedet. Det var lykkedes hende at få tilladelse til at besøge ham den aften og blive hos ham, til sagen var afgjort, og nu ventede hun sammen med hans skriftefader for at følge med vagten, der skulle føre ham til skafottet. Hun var opsat på at blive hos den barnløse gamle mand lige til det sidste, og havde afvist alle de forestillinger, man gjorde hende for at få hende derfra. Giovan Battista Ridolfi, en af Savonarolas disciple, som skulle have den sorg at se sin broder Niccolo lide døden, havde lovet at tage sig af hende og stod nu ved hendes side.

Tito var også i paladset, men Romola havde ikke set noget til ham. Siden den sidst anførte samtale imellem dem havde de undgået hinanden, og Tito kunne kun af den omstændighed, at munken holdt sig neutral, slutte sig til, at hendes forsøg på at få ham til at blande sig i sagen var mislykkedes. Han var nu omgivet af embedsmænd og andre, der havde ventet på udfaldet af forhandlingerne, og når han ikke ligefrem blev tiltalt, var han tavs og satte et alvorligt og nedslået ansigt op

som en mand, der er stedt i en pinefuld strid imellem sine personlige følelser og hensynet til det almene. Da der faldt en hentydning til hans hustru, sagde han, at hun var i så voldsomt et sindsoprør, at hun ligefrem var forbitret på ham, fordi han vedblev at tjene en regering, der havde dømt hendes gudfader til døden, og at han for hendes skyld anså det for rådeligst at holde sig fra hende.

"Ja, det er det gamle Bardi-blod!" sagde Cennini, idet han trak på skuldrene. "Det skal ikke undre mig, om den historie får hende til at sige sig løs fra munken som flere andre, jeg kunne nævne."

"Det er undskyldeligt, at en kvinde, som uden tvivl må være smuk, siden hun er messer Titos hustru," sagde en ung fransk sendemand, idet han smilede og bukkede for Tito, "mener, at hendes følelser har mere at sige end hensynet til statens vel, men den anskuelse bør mændene ikke støtte. Jeg synes, at den har svækket regeringen her i Firenze en hel del."

"Det er sandt," sagde Niccolo Macchiavelli, "men hvor de personlige interesser er stærke, må man tage tilbørligt hensyn til det had, de avler. Adskillige af de strenge forholdsregler, der træffes, er kun halvgjort arbejde, og derfor forløbelser og fejltræk. Vil man ramme en mand eller et parti, må man slå så hårdt til, så at slaget ikke kan hævnes."

"Niccolo," sagde Cennini, "du taler somme tider så kløgtigt og så ugudeligt, at jeg får en anelse om, at dit ansigt er en maske, bag hvilken den skinbarlige Satan har gemt sig."

"Ingenlunde, kære Domenico," sagde Macchiavelli smilende. "Satan var et fæ, som ville indføre en ny tingenes tilstand, men

kom ynkeligt fra det. Var det lykkedes ham, ville vi alle sammen dyrke ham, og hans portræt ville være blevet mere flatteret."

"Nå ja," sagde Cennini, "jeg siger ikke, at den lære, du prædiker, ikke er for snild for Satan, jeg siger blot, at den er ugudelig nok for ham."

"Den lære, jeg prædiker," sagde Macchiavelli, "er den, der hyldes af alle, som higer efter et mål, der er lidt længere borte end deres næser. Spørg vor munk, vor profet, hvordan hans almindelige reformation skal gennemføres, og han vil straks svare jer: ved at skaffe staten en fri og ren styrelse, og da det lader til, at den ikke kan skaffes, ved at man får alle florentinere til at elske hinanden, må det gøres ved at kappe ethvert hoved, der gør modstand. Jeg mener blot, at når en mand pådrager sig had ved at give sit minde til en strenghed, der ikke bliver helt gennemført, begår han en bommert, og det er det, jeg er bange for, munken har gjort. Han havde lejlighed til at gøre sig populær ved at holde på appellen; i stedet for har han sat til af sin popularitet uden at blive stærkere ved det."

Nu kom det ventede budskab om, at fangerne var ved at forlade rådslagningssalen, og de fleste skyndte sig hen til døren for at sikre sig plads så nær vagten som muligt.

Tito var en af de få, der holdt sig tilbage. Han havde en medfødt modbydelighed for at se nogen dø eller lide, og endnu for fem dage siden havde han håbet, at henrettelsen ikke ville finde sted, men at den højeste straf, fangerne var udsat for, var landsforvisning. Nu følte han imidlertid, at han ville blive glad ved at høre, at Bernardo del Nero havde mistet hovedet. Den ny stilling, Romola havde taget over for ham den dag, da han kom hjem, og den omstændighed, at hun havde fået mere at vide om

ham, gjorde ham bange for den magt, hun havde til at gøre hans stilling usikker. Romola stod nu mere end nogen sinde for ham som en aldeles uberegnelig faktor i hans liv, men når Bernardo del Nero var af vejen, ville de vanskeligheder, hun ville støde på, hvis hun ville træde fjendtligt op imod sin mand, rimeligvis være uovervindelige, og han følte derfor en sten lettet fra sit hjerte, da han hørte, at der var blevet givet ordre til straks at rejse skafottet. Fire andre mennesker – hans fortrolige venner og medsammensvorne – skulle ganske vist lide døden sammen med Bernardo del Nero, men en mands sikkerhed er en gud, der undertiden kræver grumme ofre. Da han hørte dem træffe forberedelser til henrettelsen, kunne han svare den unge franske sendemand på hans spørgsmål uden at røbe, at der rørte sig andre følelser i ham end resignation over for de strenge krav, staten med uundgåelig nødvendighed stillede.

Romola hørte også disse forberedelser. Hun trængte ikke til nogen arm at støtte sig på, hun fældede ingen tårer, hun følte den livsfylde i sig, som synes at være stærkere end både glæde og sorg. Lige siden hendes gudfaders skæbne var blevet afgjort, havde den kamp, der havde raset i hende, veget pladsen for en følelse af, at han og hun stod last og brast med hinanden. Hun hævdede på hans vegne over for sig selv, at skønt han skulle lide dødsstraf for forræderi, var han ingen forræder, men faldt som offer for et sammenstød imellem to slags troskab. Det var ikke faldet i hans lod at dø for den ædleste sag, og dog led han døden, fordi han var en ædel mand. Havde han været en mindre ædel mand, ville han have haft lettere ved at undgå den brøde, han faldt for. Hun fulgte sin anden fader til skafottet og fandt

kraft til at trodse skændslen i bevidstheden om, at den ikke var fortjent.

Da de var kommet ind i fængselsgården, fik Romola lov til at gå hen til Bernardo tillige med hans skriftefader for at tage afsked med ham. Manges blikke var rettet på dem, da den gamle mand, der glemte, at hans hænder var lænkede, hævede dem for at lægge dem på det guldlokkede hoved og så tog sig i det og bøjede sig frem for at kysse hende. Hun greb de lænkede hænder og kyssede dem, som om det var relikvier.

"Stakkels Romola," sagde Bernardo med sagte stemme, "jeg skal blot dø, men du skal leve, og jeg kan ikke stå ved din side og hjælpe dig."

"Jo," sagde Romola hurtigt, "du vil hjælpe mig – altid – for jeg vil mindes dig."

Så blev hun ført op ad trappen op til loggiaen omkring den store, gamle gård. Hun satte sig der, bestemt på at blive, til hun havde set sin gudfader lægge hovedet på blokken. Hun så ud som en marmorstøtte, mens hun sad og ventede. Han skulle lide døden først, og Battista Ridolfi, der stod ved siden ad hende, havde lovet at føre hende ud ad en dør bag ved dem, når hun havde fået den mands sidste blik, som var den eneste i hele verden, der havde delt hendes kærlighed til hendes fader.

En stund var der uafbrudt røre, flakkende lys, bølgende hoveder, forvirrede stemmer – det forekom Romola, som om hun var midt ude på et stormrørt hav. Pludselig blev der stille; selv lysene syntes at falde i ro. Bødlen var rede, og Bernardo del Nero steg op på skafottet med langsomme, faste skridt. Hun så ham standse, så ham knejse med det hvidhårede hoved, mens han med tydelig røst sagde:

"Det er kun et stakket liv, mine medborgere røver mig." Hun så, at han så sig langsomt om, mens han talte, hun følte, at hans øjne hvilede på hende, og at hun rakte armene ud imod ham. Så så hun ikke mere, før hun – det forekom hende, som om det var længe efter – hørte en stemme sige: "Min datter, nu har han fred; nu skal jeg følge jer hjem."

Hun så sig om. Hendes gudfaders skriftefader stod ved siden ad hende, og hun var i et værelse, hvor en del alvorlige mænd sad og talte sammen i en dæmpet tone.

"Jeg er rede," sagde hun, idet hun fo'r op. "Lad os ikke spilde tiden."

20. Til havs

Otte dage efter den nat stod Romola ved Middelhavets bred lige ved det lille fiskerleje Viareggio.

Hun var atter flygtet fra Firenze, og denne gang havde ingen manende røst kaldt hende tilbage. Hun bar atter den grå bedesøsterdragt, og denne gang brød hun sig i sit hjertes kvide ikke om, at det var en forklædning. Hvorfor skulle hun bryde sig om, hvilken dragt hun bar, eller om at bære sit eget navn? Hun havde opgivet håbet om at finde nogen pligt, der hørte sammen med det navn.

Alle bånd var bristet for hende. Trangen til at gøre sig fri var atter kommet over hende med overvældende magt, men hendes frihed kunne kun bestå i at ombytte en ulykke med en anden, for der gives ingen oprejsning for en kvinde, som føler, at hendes livs vigtigste forhold har beroet på en fejltagelse. Og den bedste støtte, hun havde haft i sin sorg, var gledet bort under hende. Hvad var, når alt kom til alt, den mand, der havde stået for hende som udtrykket for den højeste heroisme, den villige, selvfornægtende kærligheds heroisme? Hvad var den sag, han kæmpede for? Romola havde tabt sin tro på Savonarola, den glødende beundring, der havde bragt hende til at overse hans udskejelser, og nu, da hendes følelse for hendes gudfader havde bragt hende i strid med munken, så hun alt det frastødende og selvmodsigende i hans lære med en pinefuld klarhed, der fik det til at tage sig større ud, end det i virkeligheden var.

Det kunne ikke være andet, end at hun måtte komme til at bedømme munken uretfærdigt, idet hun så på den svig, der var overgået hende, fra et synspunkt, hvor den personlige følelse

var det afgørende, mens han så på sagen fra en teoretisk overbevisnings stade. I hans erklæring om, at hans partis sag var Guds riges sag, hørte hun kun egoisme.

Ingen, som nogen sinde har prøvet, hvad det vil sige at tabe troen på et menneske, som man har elsket inderligt og æret højt, vil sige, at et sådant stød kan undgå at rokke troen på den usynlige guddom. Romola følte endog, at den virksomme menneskekærlighed, hun havde været opfyldt af, var ved at tørres ind og vige pladsen for gold egoisme. Havde hun ikke også haft sine sorger? Og dem havde kun få brudt sig om, mens hun havde taget sig af mange. Hun havde gjort nok; hun havde stræbt efter det umulige og var træt af dette kvælende, besværlige liv. Hun længtes efter den hvile i lutter sanseindtryk, som hun undertiden i sine pigeår havde drømt om på lumre eftermiddage, når hun tænkte sig flydende på bølgerne som en najade.

De klare bølger syntes at vinke ad hende; hun ønskede, at hun kunne lægge sig til at sove på dem og gå fra søvn over i døden. Men hendes unge livs fylde forbød hende det. Hun kunne blot ønske, at døden ville komme.

Der, hvor hun stod, var der en indskæring i kystlinjen, og der lå en lille sejlbåd for anker. I sin længsel efter at glide over vandet, der skinnede med gylden glans i den synkende sols stråler, kom hun til at tænke på en historie hos Boccaccio, som hun havde holdt særlig meget af at læse, når hendes fader var faldet i søvn, og hun lod sig glide fra sin skammel ned på gulvet og sad der og læste i *Decamerone*. Det var historien om den smukke Gostanza, som i sin fortvivlelse ikke ville leve længere, men ikke havde mod til at lægge hånd på sig selv og derfor satte

sig i en båd og stødte fra land og så lå der i båden med hovedet hyllet i sin kappe. Denne historie dukkede op i Romolas sind som en ren tanke uden at forme sig til noget bestemt ønske, men så så hun en båd med en mand i glide hen over det skinnende vand, hen imod vigen, hvor den lille båd lå for anker. Omsider så hun manden gå i land, trække sin båd på land og begynde at losse den. Den lille båd var måske også hans, og så kunne hun købe den. Hun havde endnu ikke vedgået for sig selv, at hun agtede at gøre brug af den, men hun følte sig pludselig opsat på at sikre sig den mulighed.

"Tilhører den lille båd jer?"

Ja, den gjorde; det var en gammel en, som knapt var til at bruge, men det kunne nok lønne sig at sætte den i stand, om nogen ville købe den. San Antonio havde velsignet hans fiskeri, og han havde nu fået sig en bedre båd, men han havde endnu ikke solgt den gamle. Romola spurgte, hvad den var værd, og lagde så, mens han var optaget af sit arbejde, den sum, han forlangte, i en pose, han havde liggende på jorden. Derpå spurgte hun ham ud, mens han rullede sit sejl sammen, om hvordan det skulle stilles, når han ville gå til søs, og så gik hun frem og tilbage på strandbredden, mens hun ventede på, at han skulle gå sin vej.

Forestillingen om, hvordan hun ville glide bort med båden, mens mørket lagde sig tættere og tættere over vandet, blev mere og mere til en bestemt trang. At blive fri for den byrde selv at skulle træffe et valg, at lægge sig til at sove og give sig skæbnen i vold og enten dø eller blive ført til nye krav, der kunne vække nyt liv i hende – det var en tanke, der lokkede hende mere og mere, jo mere den milde aftenluft vakte hendes

længsel efter at hvile i stille ensomhed i stedet for at gå tilbage til støjen og heden i landsbyen.

Omsider havde den sendrægtige fisker fået samlet alle sine sager og gik sin vej. Lidt efter lidt forsvandt guldet fra hav og himmel, og mørket vældede frem; der var ikke en levende sjæl at se, og der hørtes ikke en lyd undtagen bølgernes ensformige skvulpen. Romola gik i båden, foldede sejlet ud og gjorde det fast, som fiskeren havde sagt, så løste hun båden og søgte med én åre at få den ud fra land, til havet lå mørkt også i vest, og stjernerne kom frem på himlen. Så lagde hun sig ned, tog hætten og tørklædet, der holdt hendes hår sammen, af og rullede begge dele sammen som en pude, hun lagde under sit hoved.

Og så gled hun ud på havet, ombølget af den milde aftenvind, og seende op på den stille, mørke himmel. Nu var hun ene; hun havde frigjort sig for alle krav.

Havde hun fundet noget, der lignede, det, hun havde drømt om i sin barndom? Nej. Minderne tyngede hende ned som brækkede vinger, der aldrig mere ville kunne hæve sig til flugt. Romola følte sig forladt af alt og alle her på det vide hav og under himlens uendelige hvælving. Den funklende tegnskrift der oppe havde intet kærlighedsbud til hende; hun brast i gråd og ønskede, at hun måtte glide over i døden.

Hun trak atter hætten over hovedet og dækkede sit ansigt; hun foretrak mørket frem for at se på stjernerne, der forekom hende at stirre på hende uden at se hende. Så fik hun pludselig en følelse af, at hun lå i graven, men uden at hvile der: hun rørte ved den kære dødes hænder ved siden ad sig og søgte at vække ham til live.

21. Velsignelsen

Omkring klokken syv om formiddagen den syvogtyvende februar gik strømmen i Firenzes gader afgjort ad San Marco til. Det var karnevallets sidste dag, og alle vidste, at der blev truffet forberedelser til et nyt forfængelighedens bål, men det var åbenbart, at der var noget andet, der samlede folks interesse om sig.

Piazza di San Marco var fuld af mennesker, der stod tæt sammenpakket omkring en halvkredsformet skranke uden for kirken, og inden for denne skranke samledes dominikanerbrødrene fra San Marco.

Men den midlertidige prædikestol over kirkedøren var endnu tom. Den skulle snart optages af den mand, som pavens bud havde udelukket fra prædikestolen i domkirken, som de andre gejstlige i Firenze ikke måtte pleje samkvem med, og som det under straf af bandlysning var blevet forbudt borgerne at høre på. Men folket flokkedes endnu stadig for at høre ham prædike i San Marco, skønt paven udslyngede de skrækkeligste trusler over Firenze, hvis man ikke forsagede den forbandede kætter og sendte ham til Rom for at blive "omvendt", ja endnu den selv samme morgen havde de modtaget nadverens sakramente af hans forbandede hænder. For sæt nu, at denne munk virkelig havde mere magt over Herrens lyn end St. Peters efterfølger? Det var et vigtigt spørgsmål, hvem der havde den højeste ret på sin side, et spørgsmål, som for de fleste af borgerne ikke kunne afgøres ved munkens vidnesbyrd. Nej, havde Gud virkelig kåret munken til sin profet, der skulle revse den ypperstepræst, var denne virkelig uværdig til at bære det hemmelighedsfulde

skrud, så ville Herren sikkert stadfæste sit valg ved et tegn, som ikke var til at tage fejl af. Så længe troen på profeten ikke udsatte de troende for ulykker udadtil, men snarere gav dem et trygt håb om, at de var særlig sikre, trængtes der ikke til tegn, så var hans prædiken en musik, som folket marcherede efter ad den vej, det selv ønskede at gå; men nu betød denne tro det samme som et slag rettet imod deres handel, det så ud til, at den ville rokke republikkens stilling imellem de italienske stater og påføre byen interdikt, og så kom spørgsmålet: Hvad tegn har du at vise os? Fra først af langsomt, men lidt efter lidt med stedse stigende fart trængte dette krav ind på Savonarola, krævende et svar, udadtil i form af en erklæring om, at når tidens fylde kom, skulle tegnet også nok komme, indadtil i troen på, at hvis et sådant tegn blev påtrængende nødvendigt, ville Gud ikke lade ham i stikken. Hans tro vaklede, men hans tale var fast.

Prædikestolen var just blevet anbragt over kirkedøren i anledning af, at man ventede en opfyldelse af folkets utålmodige krav på en overnaturlig stadfæstelse af profetens kald. Forventningen om, at nu måtte Fra Girolamo snart komme, lagde stilhed over den talrige forsamling.

Så trådte han frem hyllet i en sort kutte og hætte og knælede ned med bøjet hoved og bortvendt ansigt. Lidt efter rejste han sig, vendte sig om imod forsamlingen og skød hætten noget tilbage. Han strakte hænderne ud, nogle af de forreste i mængden og enkelte andre hist og her i den faldt på knæ, og da han med dæmpet, men tydelig røst begyndte at udtale syndsforladelsen, blev tallet på de knælende større og større; hans stemme lød højere og højere, og da han lyste velsignelsen

over forsamlingen, lød den som et mægtigt skrig, som en vældig protest imod at han, den bandlyste, ikke skulle have magt til at udtale velsignelsens ord til trods for den djævel, der havde slået klo i ham; det klang som basunstød over hele piazzaen, og alle hoveder bøjede sig.

Savonarola kastede sig udmattet på knæ. Nogle af tilhørerne rejste sig, men de fleste blev liggende, og alle stirrede ufravendt på ham. Han tog en krystalskål med hostien i og talte atter til folket.

"I mindes, mine børn, at jeg for tre dage siden bad jer om, når jeg i alles påsyn holdt dette hellige sakramente i min hånd, at bede den Almægtige lade ildsluer fortære mig, i fald det ikke er hans gerning, jeg gør. Nu beder jeg jer igen om at anråbe ham."

Der blev åndeløs stilhed. Savonarola bad, ikke meget højt, men dog således, at alle kunne høre, hvad han sagde.

"Herre, har jeg ikke arbejdet med oprigtigt hjerte, er det ikke dig, der har lagt mig ordene på læberne, så lad nu din vredes lyn ramme mig."

Han tav og blev stående uden at røre sig med hostien i hånden, med blikket vendt imod himlen og skælvende af sindsbevægelse. Også alle tilhørerne tav og rørte sig ikke. Solen, som i det sidste kvarters tid hist og her var brudt igennem de grå skyer og havde kastet lysstriber på klostermuren, brød nu pludselig kraftigere frem og gød en strøm af strålende lys over krystalskålen og over Savonarolas ansigt.

"Tegnet! Herren har sendt tegnet!" lød råbet fra piazzaen. Det var, som om det varme lys og mængdens råb sitrede igennem hele Savonarolas legeme. Det var den sidste ublandede triumf,

han nød, og han følte sig fuldt rustet med Herrens kraft. Mens råbene endnu lød i hans øren, vendte han sig bort og gik ind i kirken, i følelsen af, at den spænding, han var i, var så stærk, at han ikke kunne udholde den længere.

Men da han havde trukket sig tilbage, og der ikke længere syntes at være noget mærkværdigt ved dette sollys, der lagde sig upartisk over rent og urent, begyndte der at hæve sig røster, som vidnede om, at der var mange, som hadede og foragtede ham, og som kun et øjeblikkeligt overvældende indtryk havde tvunget i knæ.

"Det lader til, at der blander sig kritik i bifaldet," sagde Tito, som opmærksomt havde fulgt det hele optrin fra en loggia oven på et af husene lige over for kirken. "Men det var nu alligevel et mærkværdigt øjeblik, ikke sandt, messer Pietro? Fra Girolamo er en mand, som gør det begribeligt, at der har været en tid, da munkekutten var et tegn på magt over menneskenes sjæle."

"Ja vist," sagde Pietro Cennini, "og før nogen får mig til at tro, at Fra Girolamo har turdet trodse Himlen sådan med en bevidst løgn på samvittigheden, vil jeg have syn for sagn, at han tror en hel del mindre på Guds retfærdighed end andre mennesker."

22. Planer, der modnes

En måned efter karnevallet, en morgen i slutningen af marts, kom Tito ud fra det gamle palads. Han skulle hen i San Marco i et vigtigt ærinde. Han gik om ad Piazza di Santa Croce, hvor han vidste, at folk snart ville komme ud af kirken efter froprædiken.

Det var Santa Croce kirken, der i den sidste tid samlede de fleste tilhørere. Savonarolas røst var forstummet, idet signoriet havde pålagt ham at holde op at prædike i henhold til et nyt brev fra paven, hvori denne truede byen med interdikt, hvis man ikke stoppede munden på ham og sendte ham til Rom for at bede om forladelse. Næst efter at høre Fra Girolamo selv var det mest spændende at høre ham blive gendrevet og hånet, og den fornøjelse havde man i Santa Croce, hvor den franciskaner, der holdt fasteprædikenerne, havde tilbudt at godtgøre rigtigheden af, hvad han sagde imod Fra Girolamo, ved at gå igennem ild med ham. Havde den kætterske dominikaner ikke sagt, at hans profetiske lære skulle blive stadfæstet ved et mirakel, når tidens fylde kom? Nu var tidens fylde kommet. Lad Savonarola gå igennem ild; slipper han uskadt fra det, så har han godtgjort, at hans lære stammer fra Gud, men fortærer ilden ham, så er det vitterligt, at han er en løgner.

Savonarola havde som sædvanlig ingen notits taget af disse angreb. Det traf sig imidlertid så, at den ivrige prædikant i Santa Croce, som erklærede sig rede til selv at underkaste sig denne ildprøve, for at Fra Girolamo ikke skulle have noget påskud til at unddrage sig for det, ikke var nogen anden end Francesco di Puglia, som året i forvejen havde taget en lignende

dyst på Pratoen med Fra Domenico, en af Savonarolas mest begejstrede tilhængere. Den brave Fra Domenico, som holdt fasteprædikener i Via del Cocomero, hørte aldrig så snart tale om denne udfordring, før han tog handsken op på sin mesters vegne og erklærede, at han var rede til at gå igennem ild sammen med Fra Francesco. Folk begyndte allerede at blive stærkt optaget af denne formentlig nemme måde at afgøre sagen på, da Savonarola, som havde en stærk følelse af, hvor farligt det var, at denne sag blot drøftedes, pålagde Fra Domenico at tage sit tilbud tilbage og holde sig helt uden for sagen. Det havde franciskaneren intet at indvende imod; hans udfordring gjaldt ikke nogen underordnet person, men selve Fra Girolamo.

Så tog folks interesse for fasteprædikenerne noget af, men den morgen, da Tito kom ind på Piazza di Santa Croce, så han ikke des mindre, som han havde ventet, en stor mængde mennesker strømme ud af kirken. Adskillige af dem samlede sig ved porten til franciskanerklosteret, og Tito gik også derhen, tilsyneladende ganske ligegyldig, men i virkeligheden holdende skarpt øje med porten, som om han ventede, at der ville vise sig noget mærkeligt i den.

Mængden var optaget af en stor, håndskreven plakat, der var blevet slået op efter signoriets ordre. Den var på latin, og skønt alle på forhånd var så temmelig på det rene med, hvad den indeholdt, var de dog alle meget opsatte på at få fuld besked og irriterede på hinanden, fordi ingen af dem kunne tolke det lærde tungemål.

"Det er munkens lærdomme, som han skal bevise ved at lade sig brænde," sagde vor gamle bekendt Goro, som var iblandt de

forreste. "Signoriet har taget sagen i sin hånd. Det er det, plakaten handler om, det samme, som pateren fortalte i sin prædiken."

"Nej, Goro," sagde en slikket købmand i en medlidende tone, "der er du vild på kareten. Munken skal netop bevise sine lærdomme ved ikke at blive brændt. Han skal gå igennem ilden og komme uskadt fra det."

"Ja vel," sagde en ung billedhugger, "men Fra Girolamo vil ikke. Da han er i bedste velgående, indser han ikke, hvorfor han skulle gå igennem ilden for ikke at have det en smule bedre, når han kommer ud af den. Sådanne tossestreger overlader han til Fra Domenico."

"Så siger jeg, at han er en fej kryster," sagde Goro arrigt. "Guds død, sådan var det også ved karnevallet. Han fik os alle sammen lokket hen på piazzaen for at se ham blive ramt af lynet, og så blev der slet ingen ting af det."

"Hold op med det vrøvl," sagde en høj skomager, som havde været inde at høre prædikenen med en bunke tøfler hængende over skuldrene. "Du er ikke klogere end en kalv, der har vand i hovedet. Munken er ikke bange. Han siger måske ingen ting i forvejen, men når tiden kommer, går han igennem ilden uden at bede nogen gråkutte om at gøre ham selskab. Men jeg ville give et skobånd for at få at vide, hvad al den latin betyder."

"Der er så meget," sagde købmanden; "ellers kan jeg nok gætte mig frem. Er her ingen lærd mand til stede?"

Man så sig om og fik øje på Tito.

"Her er en," sagde den unge billedhugger, idet han smilede og lettede på huen.

"Det er Timandsrådets sekretær," sagde købmanden. "Gør plads for ham."

Tito hilste og sagde: "Tak, min ven. Jeg ville blot ligesom I se, hvad der står på den plakat – nå, ja det tænkte jeg nok. Regeringen giver alle og enhver lov til at melde sig som kandidat til at gå i ilden og forbeholder sig blot ret til at vælge imellem dem, der melder sig. Og der er uden tvivl mange troende, som vil melde sig, for hvad har det at betyde at gå igennem ild, når man har en fast tro? Folk er bange for at gå i ilden, fordi de tror, at den vil brænde dem, men når de nu ikke tror det? Derfor har jeg heller aldrig hørt til tvivlerne, når munken sagde, at han ville stadfæste sin lære ved at gå igennem ild, for hvem af jer, mine venner, ville betænke sig på det, når I ikke troede, at den ville brænde jer?"

"Så synes jeg, at Fra Francesco er den modigste af de to, hr. sekretær," sagde den unge billedhugger, "for han tilbyder at gå i ilden for sandheden, skønt han er vis på, at ilden vil brænde ham."

"Det nægter jeg ikke," sagde Tito venligt. "Men sæt nu, Fra Francesco har uret, så har han brændt sig for noget forkert, og dem, der gør det, har kirken aldrig regnet for martyrer. Vi må opsætte vor dom, til prøven virkelig har fundet sted."

"Det har I ret i, hr. sekretær," sagde købmanden med undertrykt utålmodighed. "Men vær så god at oversætte dette latin for os."

"Med fornøjelse," sagde Tito. "Det er ikke andet end en redegørelse for de særlige lærdomme, munken forkynder, og med hensyn til hvilke ildprøven skal afgøre, om de er sande eller

falske. Dem kender I uden tvivl godt alle sammen. For det første, at Firenze ..."

"Lad os få latinen stykke efter stykke, og sig os så, hvad meningen er," sagde skomageren, som jævnligt havde hørt Fra Girolamo prædike.

"Gerne," sagde Tito. "*Ecclesia Dei indiget renovatione,* det vil sige, at Guds kirke trænger til at renses eller genfødes."

"Ja vel," sagde flere i munden på hinanden.

"Det vil sige, at præsterne bør føre et bedre levned; det behøves der ingen mirakler for at bevise," sagde skomageren.

"*Flagellabitur,*" vedblev Tito; "det vil sige, at den skal piskes med svøber. *Renovabitur,* den skal renses. *Florentia quoque post flagella renovabitur et prosperabitur,* Firenze skal også renses og vorde lykkelig efter at være blevet pisket med svøber."

"Det vil sige, at vi skal få Pisa igen," sagde købmanden.

"Og så uld fra England, som i gamle dage," sagde en gammel mand. "Vi er blevet pisket nok med svøber, sådan som det er gået tilbage med handelen."

I dette øjeblik kom en høj mand med en rød fjer i hatten ud fra klosteret og vekslede et tilsyneladende ligegyldigt blik med Tito. Denne kastede skødesløst sin fangsnor over venstre skulder og læste videre, mens de omstående mere frygtsomt end ærbødig gjorde plads for messer Dolfo Spini.

"*Infideles concertentur ad Christum,* de vantro skulle omvendes til Kristum."

"Det er tyrkerne og maurerne, han mener. Nå ja, det har jeg ikke noget at indvende imod," sagde købmanden temmelig ligegyldigt.

"*Hæc autem omnia erunt temporibus nostris*, og alt dette skal ske i vor tid."

"Ja, hvad skulle det ellers være godt for?" sagde Goro.

"*Excommunicatio nuper lata contra Reverendum Patrem nostrum Hieronymum nulla est*, det band, der nylig er blevet lyst over vor ærværdige fader Fra Girolamo har intet at betyde. *Non observantes eam non peccant*, det er ingen synd intet hensyn at tage dertil."

"Ja, den ting vil jeg være bedre på det rene med, når vi først har set ildprøven," sagde købmanden.

"Ja, den vil utvivlsomt klare det hele," sagde Tito. "Det er alle de sætninger, som ildprøven gælder; resten er blot en opfordring fra signoriet på godt toscansk til alle og enhver, der har lyst til at være med til at gå i ilden, til at indfinde sig i paladset og indskrive deres navne. Er der mere, jeg kan tjene jer med? Hvis ikke, så ..."

Tito lettede på huen og bukkede. Han skyndte sig over piazzaen, og da han var drejet om en to-tre gadehjørner, standsede han i en stille gade og bankede sagte og på en egen måde på en dør. Der blev lukket op, og han trådte ind i et smukt udstyret, men uordentligt værelse, hvor Dolfo Spini sad og legede med en smuk jagthund. Han så op, da Tito trådte ind, men blev ved at lege med hunden.

"Det er en smuk hund," sagde Tito, idet han tålmodigt blev stående med tommelfingrene i bæltet. Lidt efter vedblev han i en kølig tone: "Når I er færdig med at give den de kærtegn, der ikke kan opsættes til en anden gang, kære Dolfo, kunne vi måske gå over til vore forretninger. Jeg ville ønske, at jeg havde

en evighed at stille til jer disposition, men jeg er desværre ikke fuldstændig herre over min tid i formiddag."

"Læg sig!" sagde Spini, idet han pludselig blev barsk. "Ad Helved til med dig!" vedblev han endnu mere rasende og gav hunden et spark. Derpå sprang han op og gik helt hen til Tito, lagde hånden på hans skulder og sagde:

"Jeg håber, at jert kloge hoved kan hitte rede i den forretning, for jeg ser ikke klarere i den, end om jeg lå på bunden af en sæk."

"Hvad er det, der volder jer så meget bryderi?"

"Disse forbandede munke i Santa Croce. De er ved at trække i land. Selv Fra Francesco lader til at være blevet bange for at stå ved sin udfordring; han snakker om, at profeten rimeligvis vil bruge trolddomskunster for at få et falsk mirakel i stand. Og så er der ikke så meget som en velsignet lægbroder, der vil tilbyde sig at tage det op med det fromme får, Fra Domenico."

"Det kommer af, at der er så lidt forstand i de kronragede hoveder, at de ikke kan indse, at det har meget lidt at sige, om de bliver brændt eller ikke," sagde Tito. "Jeg har sagt jer, at nu, da I har fået signoriet til at tage sig af sagen, behøves der ikke andet, end at bålet en skønne dag står færdigt på piazzaen, og at folk samler sig i forventning om at få noget mærkværdigt at se. Går Fra Girolamo fra det uden at gøre noget mirakel, er han ødelagt – folk vil i så fald være rede til at stene ham ud af byen; det vil være en let sag for signoriet at landsforvise ham, og så kan Hans Hellighed gøre med ham, hvad han behager. I kan derfor ganske roligt sværge franciskanerne til, at deres grå kutter ikke skal blive svedne."

Spini kløede sig i nakken og daskede sig på benet med sit sværd for at styrke sin evne til at begribe disse indviklede snedigheder.

"Ja," sagde han, "men hvis vi ikke falder over ham på piazzaen, når folk er rasende på ham, og gør ende på ham og hans løgne lige på stedet, så griber Valori og Salviati'erne og Albizzierne til våben og slår et slag for ham, og så kan folk slå om igen. Byen er ikke sikker, før han er vel ude af den."

"Han kommer ud af den, inden der er gået ret lang tid; I har slet ikke nødig at bryde jer om andet end at arrangere den lille komedie med ildprøven."

"Men sæt nu, at han virkelig bruger trolddomskunster og har Djævlen til at hjælpe sig, så at han virkelig går igennem ilden? Hvoraf ved I, at der slet ikke er noget om den slags ting? Der er mange lærde folk, der tror det, og den munk kan gøre, hvad det skal være."

"Jo, naturligvis er der noget om den slags ting," sagde Tito, idet han trak på skuldrene, "men jeg har mine grunde til at tro, at munken ikke står på en sådan fod med Djævelen, at han kan stole på ham i den sag. Han stoler kun på sin egen dygtighed, men den er også så stor, at hvis I får bugt med ham, vil det styrke jer kredit mægtigt i Rom og Milano, og det vil komme jer til nytte, når Firenze skifter politik."

"Ja, I er en god lille djævel, er I, og I skal også blive godt betalt," sagde Spini med en beskyttende mine. "Vi skal spise til aften alle sammen i mit palads," vedblev han med et betydningsfuldt nik, og idet han klappede Tito på skulderen, "og så vil jeg udvikle planen for dem alle. Hør, sig mig én ting til," sagde han, da Tito fik travlt med at komme af sted. "Der er

denne snu notar, Ser Ceccone; han har gjort os en del gavn i den sidste tid; tror I, jeg kan blive ved at bruge ham? "

Tito turde ikke svare nej, dertil kendte han Spinis forfængelighed for godt. "Uden tvivl," svarede han rask, "jeg har intet at sige på Ceccone."

Denne meddelelse om, at notaren var indviet i Spinis fortrolighed, berørte Tito ubehageligt og lagde en dæmper på den morskab, det voldte ham, at have gjort den, der bildte sig ind at være hans velynder og beskytter, til et redskab i sin hånd. Han var ikke fri for at være bange for Ser Ceccone. Han huskede godt den oktobermorgen for over et år siden, da Romola pludselig var kommet hen til ham uden for Nellos stue og havde tvunget ham til at erklære, at han var sikker på, at Fra Girolamo ikke ville tage bort fra byen. Ser Ceccone havde været til stede ved dette optrin, og den omstændighed i forbindelse med det indtryk, han havde af, at notaren af en eller anden grund havde noget imod ham, havde fået ny betydning for ham ved den vending, sagerne havde taget i den sidste tid. Dolfo Spini var, når han var sammen med sine fortrolige, meget tilbøjelig til at snakke om sine bedrifter, og hvis Ser Ceccones kombinationsevne over for Tito skærpedes af had, kunne han have fået oplysninger, som han kunne gøre en for Tito højst ubehagelig anvendelse af.

Det ville være drøjt, om han skulle hæmmes i sine sindrigt gennemførte planer af en ubetydelig notar, som han havde stødt for hovedet uden at vide af det. Tito havde, imidlertid ment, at han nok ville kunne få bugt med hans uvilje, når han hjalp ham frem, og han havde derfor med glæde benyttet lejligheden til at skaffe ham en plads som skriver under

Timandsrådet, idet han gik ud fra, at det ben og udsigt til mere ville betage den glubske køter lysten til at bide ham.

Men når de planer, man lægger, skal være fuldkomne, må man være alvidende. Notarens misundelse var blevet ægget til had af grunde, som Tito ikke anede. Ser Ceccone havde ligesom Tito, samtidig med, at han gav sig udseende af at hylde folkepartiets sag, spillet i det medicæiske lotteri; han havde også vidst besked om sammensværgelsen og været villig til at røbe, hvad han vidste, men så var Tito kommet ham i forkøbet. Rådet havde taget meget køligt imod hans meddelelser, og ladet ham vide, at man allerede var i besiddelse af alle fornødne oplysninger, og at han gjorde bedst i for fremtiden at afholde sig fra at spinde rænker, da regeringen ellers ville se sig nødsaget til at tage sig af ham. Ser Ceccone nærede ikke den ringeste tvivl om, at det var Tito, der var skyld i, at dette anslag var glippet for ham, og hertil kom endnu en anden ting. Han havde ageret spion for hoffet i Milano, men skønt han havde gjort sig al mulig umage for at skrive så udtømmende breve som muligt, havde han kun fået dem dårligt betalt, og han havde nylig fået at vide, at de nyheder, han sendte, sjældent var andet end en ringere udgave af, hvad man allerede vidste. Ser Ceccone havde nu ganske vist ikke afgørende vished for, at Tito spillede under dække med hoffet i Milano, men han havde en til vished grænsende mistanke om det.

Over for det had, han som følge heraf nærede til Tito, betød de fordele, Tito skaffede ham, meget lidt. Hvorfor skulle Ser Ceccone holde mere af Melema, fordi han hjalp ham frem? Den sødladne sekretær havde uden tvivl sin egen fordel for øje

derved, og hvad adkomst havde han til at indtage en sådan stilling, at han kunne begunstige Ceccone?

Da Tito nu imidlertid ikke var alvidende, følte han sig blot flygtigt ubehagelig berørt af tanken om, at Ser Ceccone muligvis kunne skade ham. Han brød sig ikke stort om at holde sig fri for mistanke ud over en ganske kort tid. Han var ved at spille sine sidste trumfer ud i Firenze, og den kløgt, han spillede sine kort med, morede ham, bortset fra den ventede gevinst. Det ærinde, i anledning af hvilket han nu var på vej til San Marco, var et træk, hvis heldige udfald han var så sikker på, at han allerede havde underrettet Timandsrådet om, at han agtede at fratræde sit embede om en måneds tid eller to, og havde fået lov til at fratræde det, når som helst han ville, uden yderligere varsel, idet det så var en aftale, at Niccolo Macchiavelli indtil videre skulle indtræde i hans plads og måske være hans efterfølger. På grundlag af de almindelige oplysninger, han havde samlet, og af omhyggelige iagttagelser havde han dannet sig en formodning om Savonarolas planer, og det var for at komme på det rene med, om den var rigtig eller ikke, at han var på vej til San Marco. Viste den sig at være rigtig, havde han vundet sit spil, og så kunne han vende Firenze ryggen. Han længtes stærkt efter at nå så vidt, for han var ikke blot ked af at være der, men der var mange ting, som tydede på, at det var på tiden, at han kom bort.

23. Profeten i sin celle

Titos besøg i San Marco var meldt i forvejen, og han blev straks af Fra Niccolo, Savonarolas sekretær, ført op ad vindeltrappen til de lange gange med celler på begge sider. Det var munkenes fritid, og de fleste af cellerne stod tomme. I en af dem lå Savonarola på knæ og bad – eller rettere sagt, han bad ikke, skønt de latinske bønners ord var på hans læber.

Han var gået ind i sin celle, havde kastet sig på knæ og begyndt at bede for om muligt igennem bønnen at nå til den ro, der ville være ham et vidnesbyrd om, at de beslutninger, hans tanker og lidenskaber var ved at drive ham ind på, ikke ville unddrage ham Guds bistand; men de tanker og følelser, der havde rørt sig i ham i den sidste time, havde for megen magt over ham, og mens han pressede hænderne imod sit ansigt, og hans læber udtalte bønnens ord, var hans sjæl opfyldt af tanken om den snare, hans fjender havde lagt for ham, og om hvorledes han kunne værge sig imod deres spot og beskyldninger.

Og det var ikke blot sine fjender, Savonarola måtte værge sig imod. Han havde just den selv samme morgen fået et nyt vidnesbyrd om, at hans venner var lige så opsatte på ildprøven som hans fjender, idet de ventede, at han til sidst ville modtage udfordringen og gøre det længe ventede mirakel, der skulle gøre det af med al tvivl og sejre over al ondskab. Han havde jo selv sagt, at Gud ville gribe ind, når tidens fylde kom. Det ville ganske vist også være et mirakel, om Fra Domenico gik igennem ilden, og den brave munks tro og iver opfattedes som et opmuntrende varsel, men Savonarola var fuldkommen på det rene med, at alle de grunde, han havde givet for sin vægring,

ikke havde fået bugt med hans tilhængeres hemmelige ønske om, at han ville modtage udfordringen.

Ikke des mindre var det ham ikke muligt at opfylde dette ønske. Det var ganske vist ingen løgn, når han både havde sagt og skrevet, at han troede, at Gud ville stadfæste hans gerning ved et mirakel, men mens han havde let ved at tro på et mirakel, så længe det stod for ham i ubestemt almindelighed, svigtede troen ham, når han stod lige over for det, og alle enkeltheder trængte ind på hans fantasi, og der ikke blot krævedes tro, men også handling. Således som han nu en gang var, kunne han ikke frigøre sig for den tro, at han så lidt som noget som helst andet menneske ville kunne gå uskadt igennem ilden, eller at han, selv om han besluttede at tage imod udfordringen, ikke ville gyse tilbage i det sidste øjeblik.

Den almindelige mening iblandt florentinerne var imidlertid, at når en mand, som havde erklæret, at Gud ikke ville undlade at stadfæste hans vidnesbyrd ved et mirakel, trak sig tilbage, når han blev opfordret til at gøre prøven, så havde han talt imod sin overbevisning. Savonarola kunne ikke have forklaret sin handlemåde for sine venner, selv om den havde været klar for ham selv, hvad den ikke var.

"At anråbe Himlen om et mirakel, blot for letsindig at modtage en udfordring, der blot er en snare, som lumpne fjender har lagt for min fod, ville være at friste Gud, og han ville ikke opfylde min bøn. Kom pavens legat, kom alle stormagternes sendemænd og lovede, at hvis miraklet skete, skulle der blive sammenkaldt en almindelig kirkeforsamling og kirkens reformation gennemført, så ville jeg gå i ilden, stolende på, at Gud ikke ville undlade at besegle sit store værk. Indtil da

må jeg opfylde de højere pligter, der er pålagt mig. Jeg har ikke lov til at springe af vognen for at brydes med enhver højrøstet skryder. Men måske Fra Domenicos ubetvingelige lyst til at indlade sig på denne prøve er et vidnesbyrd om, at han er kaldet dertil, måske miraklet ..."

Nej, nej, så snart Savonarola gav sig til nærmere at tænke over det optrin, der så ville foregå på piazzaen, svigtede hans tro ham igen; han så det ikke blot for sine øjne, han følte det med gysen helt ud i sine fingerspidser. Miraklet kunne ikke ske; prøven måtte ikke finde sted; det var hans pligt at gøre alt, hvad der stod i hans magt, for at forhindre det. Men sæt nu, bålet alligevel blev rejst på piazzaen, og folk samlede sig, det var måske uundgåeligt nu og han kunne ikke længere modsætte sig det uden at bringe vanære over – sig selv? Ja, og derfor også over Herrens sag. Men det kunne ikke være franciskanerens virkelige mening at gå i ilden, og når han holdt sig tilbage, kunne der altid findes på midler til at hindre Fra Domenico i at gøre det. I værste fald, hvis Fra Domenico blev nødt til det, fik han tage hostien med, det ville måske hjælpe, eller, hvad der var mest rimelighed for, man ville modsætte sig dette forlangende, og så kunne det hele strande på dét.

Men det kunne han selvfølgelig ikke være ved; han måtte lade, som om han frejdigt afventede prøvens udfald og var sikker på, hvorledes det ville blive. Men denne strid imellem virkelighed og skin var ganske vist ikke den kristelige enfold, som han havde stræbt efter i sin ungdoms og manddoms år, og som han i sin prædiken havde betegnet som en af de vigtigste frugter af et til Herren viet liv.

"O Gud, det er for folkets skyld – fordi de er blinde – fordi deres tro hviler på mig. Hvis jeg klæder mig i sæk og aske, hvem skal så hejse fanen og føre an i kampen?"

Mens han lå således, opfyldt af tvivl og angst, bankede det på døren. Han tog sig sammen, og da døren gik op, og Tito trådte ind, tog han imod ham med et udtryk af kraft og selvbeherskelse, som om han havde fattet en beslutning og ikke var stedt i tvivl og vånde. Han bød ham tage plads og sagde:

"Jert ærinde er vel vigtigt, min søn, siden I ikke har kunnet betro det til andre?"

"Ja visselig, fader, ellers ville jeg ikke have dristet mig til at komme selv. Jeg vil ikke spilde tiden med omsvøb. Jeg har hørt af messer Domenico Mazzinghi, at I gerne ville benytte den første særlige kurér, Timandsrådet sender til Frankrig med depecher. I må undskylde, hvis jeg er for tjenstivrig, men da messer Domenico for øjeblikket er på landet, ville jeg sige jer, at der afgår en kurér med vigtige brevskaber til Lyon i morgen tidlig ved daggry."

Fra Girolamo havde stort herredømme over sit ansigt, men når han kom i stærk sindsbevægelse, kom der et glimt i hans øjne, som han ikke kunne trænge tilbage. Han så stift på Tito og svarede ikke straks, som om han først måtte tænke sig om. Tito ventede det omtalte glimt; det kom, og så gav han sig til at rette på sit guldspænde som for at antyde, at han tålmodigt ventede på et svar.

Sagen var, at Savonarola havde ventet det bud, Tito nu bragte ham; han havde ventet det umiddelbart fra Domenico Mazzinghi, der var medlem af Timandsrådet og en ivrig discipel af ham. Han havde ladet denne skrive et privat brev til

den florentinske gesandt i Frankrig for at bane vej for et egenhændigt brev fra Savonarola til den franske konge. Dette brev lå færdigt i hans pult. Det gik ud på at opfordre kongen til at gøre sin indflydelse gældende for at få sammenkaldt en almindelig kirkeforsamling, der skulle afhjælpe de misbrug, der herskede i kirken, og begynde med at afsætte pave Alexander.

Det var det, Tito ikke vidste med sikkerhed, men som han havde sluttet sig til.

"Det er sandt, min søn," sagde Savonarola roligt. "Jeg har breve, som jeg gerne ville have sikkert besørget til vor gesandt i Frankrig. Men jeg tænker, at Domenico Mazzinghi kommer til byen inden aften, og så får jeg bedre tid til at gøre brevene færdige, hvis jeg venter, til jeg kan give ham dem."

"Ganske vist, højærværdige fader, men hvis nu messer Domenico får forfald, så må jeg enten komme igen og hente dem, eller I må sende jer sekretær til mig med dem, og så vidt jeg ved, ønsker I ikke at udsætte jer for mistanke ved at pleje mere samkvem med statens embedsmænd end højst nødvendigt."

Savonarola tav, men blodet steg ham til hovedet af undertrykt sindsbevægelse. Det var et afgørende skridt, han gjorde, når han gav det brev fra sig.

"Det er jo det sandsynligste, at messer Domenico kommer tilbage i rette tid," sagde Tito, idet han lod, som om han troede, at munken fastholdt sin beslutning. "Jeg har røgtet 1 mit ærinde og vil ikke spilde mere af eders tid. Men da jeg I måske ikke opnår at komme til at tale med jer igen, vil I jeg tillade mig at meddele jer, hvad ingen andre end medlemmerne af Timandsrådet ved, at jeg tænker på med det første at opgive

min sekretærpost og forlade Firenze. Tør jeg tale om ting, der nærmest angår mig selv?"

"Tal, min søn," sagde munken, "jeg vil gerne vide, hvilke udsigter I har."

"Jeg er kommet til det resultat, at jeg har svigtet mit sande kald ved at opgive den videnskabelige løbebane, som jeg er blevet opdraget til. Firenzes politik er en værdig sysselsættelse for den største ånd, for en mand som eder, når man er således stillet, at man kan bringe sine ideer til udførelse, men når man som jeg kun kan håbe at blive et redskab for skiftende planer, må han føle sig knyttet til byen ved de mindre væsentlige bånd, som kun knytter den indfødte til den. Også min hustrus beklagelige modbydelighed for Firenze siden de sørgelige begivenheder i august måned er naturligvis en medvirkende grund."

Savonarola nikkede.

"Det er altså min agt snart at forlade Firenze for at besøge de vigtigste hoffer i Europa og udvide mit bekendtskab blandt videnskabsmændene ved de forskellige universiteter. Jeg rejser først til Ungarn og bryder rimeligvis op herfra om en uges tid. Jeg har ikke skjult for jer, at jeg ikke er nogen religiøs entusiast, men det behøver man, så vidt jeg skønner, heller ikke at være for at indse det store og retfærdige i de anskuelser, I gør gældende i henseende til folkenes og kirkens styrelse. Det vil være mig en ære, om I vil betro mig noget hverv, som kan fremme eders sag. Og hermed tør jeg måske anbefale mig."

"Vent lidt, min søn. Når I forlader Firenze, beder jeg jer tage et brev med til eders hustru – jeg ønsker gerne at vide,

hvorledes det står til med hende i sjælelig henseende, for hun skiltes fra mig i vrede. Hvad brevene til Frankrig angår, så ..."

Savonarola rejste sig og gik hen til pulten. Han tog et brev frem, som Tito kunne se var skrevet med hans let kendelige hånd. Han lagde et omslag om det og forseglede det.

"Jeg vil hellere have, at I forsyner dette brev med udskrift til gesandten, end at min sekretær gør det," sagde munken.

Tito gjorde det. Derpå rejste han sig og ville gå.

"Tag det kun med, min søn," sagde Savonarola hurtigt, "det er ingen nytte til at vente, og jeg holder ikke af, at Fra Niccolo har ærinder i paladset, når det kan undgås."

Tito bukkede og gik.

Brevet blev ganske rigtigt afleveret til kureren og besørget ud af Firenze, men forinden afgik der et sendebud fra Tito med et brev, skrevet i cifre til hertugen af Milanos agenter, der lå på lur ved grænserne af det milanesiske territorium for at opsnappe depecher.

24. Ildprøven

En uges tid senere, den syvende april hen ad middagstid, frembød Piazza della Signoria et endnu sælsommere skue end den gang, da forfængelighedens bål blev rejst, og der var samlet en umådelig masse mennesker, som var strømmet sammen lige fra den tidlige morgenstund og havde optaget hver en tænkelig og utænkelig plads, ikke blot nede på selve pladsen, men på husenes tage og ethvert fremspringende punkt, hvor det var muligt for et menneske at sidde eller stå, om end aldrig så ubekvemt. De var kommet for at se et mirakel, og med den udsigt for øje ænsede man ikke, at man fik krampe i benene og skrabede huden af sine hænder. Der syntes ikke at kunne være nogen som helst tvivl om, at ilden ville blive tændt, for de så bålet for deres øjne. Det strakte sig skråt ud over pladsen fra hjørnet af marmorterrassen foran det gamle palads, lige ved marmorløven, som så barsk ned på det.

Tre store skarer væbnede mænd holdt vagt ved det. Foran paladset stod der opstillet fem hundrede mand af signoriets lejetropper, ved den modsatte side af pladsen stod der fem hundrede *compagnacci* under anførsel af Dolfo Spini, og ud for Orgagnas loggia, hvor franciskanerne og dominikanerne skulle have plads, stod Savonarolas ven Marco Salviati med tre hundrede væbnede borgere.

Ventetiden måtte snart være forbi, for det var næsten middag. Halvdelen af munkene var allerede på pletten; franciskanerne var kommet og havde i stilhed indtaget deres pladser i loggiaen, og nu hørte man sang fra den anden side af piazzaen: det var dominikanerne, der kom; i spidsen for dem

gik Fra Domenico med en ildrød hætte over hovedet og korset i hånden, opfyldt af tro og begejstring og fast bestemt på at gå i ilden til ære for Gud og Fra Girolamo. Efter ham fulgte Savonarola i hvid messesærk og med en monstrans med hostien i hånden. Han sang også og så modig og tillidsfuld ud, og mens alles øjne hvilede på ham, nogle med ængstelig spænding, andre med nysgerrighed og atter andre med ondskab, lige fra han trådte ind på piazzaen, til han steg op ad trappen til loggiaen og satte monstransen på alteret, kom der et stærkere og stærkere udtryk af ild og energi i hans ansigt.

Han så ud og handlede, som om han var fuldkommen sikker i sin sag, mens han i virkeligheden var opfyldt af de mørkeste anelser, ikke blot på grund af den forestående ildprøve, men også fordi der for to dage siden var indløbet den vigtige tidende, at Timandsrådets kurér var blevet anholdt, og at alle hans depecher var blevet taget fra ham, så at Savonarolas brev allerede var i hertugen af Milanos hænder og snart ville være i pavens.

Tito stod oppe i et vindue i det gamle palads og så med glædestrålende ansigt ned på profeten. Der var ingen ondskab i hans glæde, han følte sig glad og tilfreds som en mand, der har vundet et spil, som har sat hans kløgt i bevægelse uden at spænde hans nerver eller hidse hans blod. Han havde ikke mere imod den snilde munk end imod San Domenicus, tværtimod, Fra Girolamo havde været ham til stor nytte, idet han havde hjulpet ham op på det trappetrin, hvorfra han snart skulle svinge sig op til et nyt, behageligt stade, der tiltalte ham i høj grad. Alt var nu lagt til rette til det afgørende spring; når solen var stået op og gået ned én gang til, håbede Tito at kunne

forlade Firenze. Han havde været så flittig, at han syntes, han fuldt ud havde lov til at more sig over den komedie, der skulle foregå nede på piazzaen, og som den tykhovedede Dolfo Spini aldrig kunne have fået i stand, når han ikke havde været.

Dominikanernes sang blev til et øredøvende brøl; idet den istemtes af *piagnoni*'erne hele piazzaen over. De fleste af dem bar små røde kors som kendemærker, og alle ventede, at Gud ville opfylde deres bøn om at adsprede deres fjender ved at lade en mere fremragende person end Fra Domenico optræde på sine vegne. Denne brave munk med den ildrøde hætte på lå nu på knæ foran det lille alter, hvor sakramentet stod, og ventede på, at man skulle kalde på ham.

Franciskanerne sang ikke, og der var heller ingen ildrøde hætter at se blandt dem, men så mødte de til gengæld frem med to stridsmænd; en vis Fra Giuliano skulle tage kampen op med Fra Domenico, mens Fra Francesco, fra hvem udfordringen fra først af var udgået, holdt sig til Savonarola.

"Nu kunne de gerne holde op med den sang og gå hen til bålet, så at vi fik dem ordentlig at se," tænkte folk. Men munkene satte sig endnu ikke i bevægelse; man så blot blege franciskaneransigter kigge hen på den ildrøde hætte. Den så fæl ud og var måske forhekset. Det kunne godt tænkes, at han kom uskadt igennem ilden ved Djævelens bistand.

Nu begyndte folk at gå frem og tilbage imellem loggiaen og paladset, og sangen blev lidt mere dæmpet. De fornemme florentinere, der skulle føre tilsyn med prøven, gik ud og ind af paladset og havde mange forhandlinger med franciskanerne. Omsider blev Fra Domenico hentet og ført hen imod paladset.

Bålet var formodentlig allerede tændt – det var ikke let at se på afstand –, og miraklet skulle til at begynde.

Nej, den ildrøde hætte forsvandt bag paladsets port; så blev en anden dominikaner hentet, og så blev det en rum tid ved som før med denne kedsommelige sang, som der slet ikke var noget mærkværdigt ved. Men til sidst viste der sig dog noget; Fra Domenico kom ud af paladset igen; han havde byttet klæder med en anden munk, og på hver side ad ham gik der en franciskaner for at passe på, at han ikke blev forhekset igen, når han kom i nærheden af Savonarola.

"Nå," tænkte tilskuerne, "så skal Fra Domenico ikke i ilden, så bliver det dog til sidst Fra Girolamo, der skal til det."

Men Fra Girolamo rørte sig ikke af pletten. Han holdt blot en tale; det var en kæk og dristig tale, måske noget ironisk ligesom den, Elias holdt til Baals præster, men en tale virker nærmest irriterende på folk, der er for langt borte til at kunne høre, hvad der bliver sagt, og som har krampe i lemmerne og er sultne. Hvad skulle der også holdes tale for? Når miraklet ikke begyndte, var det udelukkende Fra Girolamos skyld; han kunne jo rydde alle vanskeligheder af vejen ved at tilbyde sig selv, nu da bålet var færdigt; han havde været ivrig nok, så længe bålet ikke var der.

Så begyndte man atter at gå frem og tilbage imellem loggiaen og paladset og føre underhandlinger. Nu var det krucifikset, som Fra Domenico ville have med i ilden, og som han ikke måtte få lov til at vanhellige på den måde. Efter nogen modstand gav Savonarola efter, men så rakte han Fra Domenico monstransen med hostien. Det stod for ham som en svag mulighed, at det hellige mysterium i værste fald kunne afvende

faren, men han havde tillige en anden og mere bestemt mulighed for øje. Idet han tog monstransen, sagde han roligt, som om han ikke gjorde andet, end hvad der hele tiden havde været bestemmelsen:

"Da de ikke vil have, at I må tage krucifikset med, broder, får I nøjes med sakramentet."

Ny forfærdelse blandt franciskanerne. "Det var ugudeligt at gå i ilden med sakramentet; brændte det, ville det vække stor forargelse blandt de svage og ukyndige." – "Nej, ingenlunde, selv om det brændte, var det kun det rent udvortes luerne fortærede, det væsentlige i det ville blive uskadt." Det var et spørgsmål, man kunne blive ved at drøfte lige til solnedgang, og så ville man endda være lige vidt; der behøvedes blot, at begge parter holdt fast hver på sin anskuelse.

Himlen blev imidlertid mere og mere overtrukken, og det blev køligere og køligere. Sangen var forstummet, og folk snakkede i munden på hinanden hele piazzaen over. Hist og her hørtes forbitrede råb.

"Tænd bålet og jag dem ind i det!" – "Hør, profet, sig os, om der sker noget, inden døgnet er omme." – "Lad os høre jer sidste åbenbaring!" – "Å, dem har han en halv snes stykker af; dem kommer vi til at tage til takke med i stedet for miraklet."

Stadig den samme løben frem og tilbage imellem loggiaen og paladset, stadig de samme forhandlinger, som folk ingen ting kunne høre af, og som ikke førte til andet, end til at man rendte frem og tilbage. Men det varede ikke længe, før man var på det rene med, at det var Fra Girolamo, der var skyld i, at der ikke blev noget af ildprøven; alle holdt sig til ham, og han undslog sig.

Man kunne ikke længere skelne de enkelte udråb, de tabte sig i et enstemmigt brøl og i lyden af våbenklirren og trampende fodtrin. Folkets ophidsede stemning havde atter vakt gamle lyster hos Dolfo Spini og hans bande *compagnacci*. det ville være synd ikke at benytte sig af lejligheden til at gøre ende på alle Firenzes vanskeligheder ved at bemægtige sig denne ærkehykler. De væbnede mænd stormede hen imod loggiaen, idet de drev mængden ud til siderne.

Loggiaen blev imidlertid godt forsvaret af den tapre Salviati og hans mænd, og signoriets soldater hjalp dem. Mens kampen var i fuld gang, og alt var i forvirring, blev himlen kulsort, og regnen, som allerede havde meldt sig ved enkelte tunge dråber, begyndte at øse ned, så brændet i bålet blev drivvådt, og de trætte og sultne mennesker gennemblødt helt ind til skindet.

Nu var alle på det rene med, at der ikke blev noget af ildprøven. Signoriet var utvivlsomt glad ved regnen, der var det bedst mulige påskud til at erklære, at nu kunne begge parter gå hjem. Det var det udfald, Savonarola havde ventet og ønsket, men det ville ikke være korrekt at sige, at han var glad. Da det begyndte at øse ned, vidste han, at nu var det forbi med kravet til ham og hans tilhængere om at underkaste sig ildprøven, men han vidste også med usvigelig sikkerhed, at hans fjenders hensigt var opnået, og at han ikke var kommet fra det med ære. Han vidste, at når han vendte tilbage til San Marco, ville han komme til at gå igennem en rasende folkehob, og at mange venner, som i sin tid ville have ofret liv og blod for ham, nu ville vende sig imod ham.

Da regnen holdt op, bad han signoriet om at medgive ham en vagt til beskyttelse, og den fik han. Havde han sagt, at han var

villig til at ofre livet for sit livs gerning? Ja, og han havde ment det. Men at dø i skændsel, hånet og foragtet som en hykler og falsk profet – "o Gud, *det* er ikke martyrium! Det er at få et liv skamskændet, der har været en protest imod uretten. Lad mig dø for det gode, der er i mig, men ikke på grund af min svaghed!"

Regnen var hørt op, og lyset brød atter igennem skyerne, da Savonarola forlod loggiaen, omgivet af sin vagt. Han bar monstransen med hostien i sine hænder, som da han kom, men lyset lagde ingen glorie om hans hoved nu, det var slet og ret dagens klare, upartiske lys, der viser alting, som det er. Han hørte ingen velsignelser, kun hånsord og trusler. Han vidste, at det blot var en forsmag på, hvad der ventede, men hans mod rejste sig under trykket, og han så ikke ud som en, der var angst.

"Godt klaret, munk!" sagde Tito, da Savonarola steg ned ad trapperne til loggiaen. "Men jeg er bange for, at du er færdig i Firenze. Hvad mener I, Niccolo?"

"Det er skade, at hans opspind ikke alle sammen var fornuftige," sagde Macchiavelli med et skuldertræk. "Sådan, som han har tiden med sig i alt, hvad der angår kirkens anliggender, kunne han have udrettet noget stort."

25. Furier

Næste dag var palmesøndag. Savonarola besteg atter prædikestolen i San Marco og så sig omringet af en flok, hvis tro på ham endnu var urokket. Den morgen erklærede han atter rolig og tungsindig i fuld oprigtighed, at han var rede til at dø. Han lyste atter velsignelsen over sine tilhørere og så deres ansigter vendt imod ham i ærbødig kærlighed. Så steg han ned fra prædikestolen for aldrig mere at opleve det syn.

For før sol gik ned, var Firenze i oprør. Lidenskaberne, som var blevet vakte den foregående dag, havde ulmet hele formiddagen og var nu atter brudt ud i lys lue. Tumulten var begyndt i domkirken under et forsøg, nogle *compagnacci* havde gjort på at hindre aftensangen, som *piagnoni*'erne havde samlet sig til. Men aldrig så snart var blodet kommet i kog og tumulten blevet til slagsmål, før råbet lød: "Til San Marco! Stik ild på San Marco!"

Og længe før mørket var faldet på, var både kirken og klosteret belejret af en rasende og stadigt voksende folkehob. Munkene, som længe havde været på det rene med, hvorledes stemningen blev mere og mere fjendtlig imod dem, havde skaffet sig våben; nogle af dem sloges så tappert, som om de var tempelriddere, og adskillige lægmænd sloges som rasende. Der blev skudt fra højalteret, der blev kastet sten og gløder ned fra taget, og der kæmpedes mand mod mand i buegangene. Til trods for angribernes overmagt, varede kampen til langt ud på natten.

Regeringens optræden havde udelukkende været rettet imod klosteret. Kort efter, at angrebet var begyndt, var der blevet

sendt tropper derhen, ikke for at adsplitte angriberne, men for at befale alle, der opholdt sig inden for klosterets mure, at nedlægge våbnene, alle lægfolk at forlade det og Savonarola selv at rømme byen inden tolv timer. Havde Savonarola forladt klosteret den gang, ville han næppe have undgået at blive revet i stykker; han var villig til at gøre det, men hans venner holdt ham tilbage. Det var åbenbart forbundet med stor fare for de fornemme lægfolk, der opholdt sig i klosteret, at vove sig ud af det, men enkelte havde dog gjort det, blandt andre Francesco Valori, som håbede at kunne skaffe undsætning.

Og nu, langt ud på natten, kom der en ny afdeling soldater med ordre fra signoriet til at udlevere Fra Girolamo og hans to hjælpere Fra Domenico og Fra Salvestro.

Der lød høje jubelråb, da lygteskæret faldt på munken, idet han trådte ud af klosterporten, omringet af vagten, der skulle føre ham i fængsel. Nu gjaldt det om at være blandt de første, der styrtede op ad den snævre gade for at se profeten med spot og spe blive ført tilbage til piazzaen, hvor han den foregående dag havde budt skændslen trods, at være blandt de første, der slyngede ham hånsord i ansigtet, ja om muligt slog og sparkede ham.

Da Savonarola blev slæbt af sted igennem denne hujende hob, forekom det ham, at nu tømte han livets beskeste skål. Dømte menneskene ham skyldig og ville have hans blod, var det kun døden, der ventede ham. Men livets beskeste skål kan aldrig rækkes os af andre, den dybeste forsagelse er ikke martyriet, den kommer først, når vi i tavshed tilhyller vort hoved og føler: "Jeg er ikke værdig til at være martyr. Sandheden skal nok vinde sejr, men ikke ved mig."

Men den kortvarige og ufuldkomne triumf, mængden havde nydt ved at forhåne munken, som snart forsvandt bag porten i det gamle palads, var kun som blod på tanden for tigeren. Der var jo hyklerens venners huse, man kunne plyndre. Halvdelen af den væbnede hob, som var alt for langt tilbage til at kunne tage virksom del i stormen på klosteret, havde allerede taget fat på det mere indbringende arbejde at angribe rige *piagnoni*'ers huse. Der var jo den ærgerrige Francesco Valori – og den gråhårede mand, som for otte måneder siden havde krævet retfærdighed over fem af sine medborgere, slap blot ud af San Marco for at erfare, hvad andre kaldte retfærdighed, for at se sit hus omringet af en forbitret og grisk hob og sin hustru dræbt af en pil og for selv at blive myrdet af Ridolfier og Tornabuonier, da han var på vej til paladset.

Således rasede oprørets furier i Firenze hele natten igennem og i den tidlige morgenstund.

Men hovedmanden så man ingen ting til. Han havde sine grunde til ikke at lade sin røde fjer se under alt det arbejde, der var at gøre, før dagen brød frem. Han gav sine ordrer i det hus og i den stue, hvor vi en aften sent så Tito aflægge Dolfo Spini et hemmeligt besøg. Her sad *compagnacci*'ernes høvedsmand hin mindeværdige nat og tog imod de mange, der kom og gik og gik og kom. Der var fuldt op af vin på bordet og af bægre til gæsterne, og skønt Spini vogtede sig for at drikke for meget, drak han nok til at forøge den ophidselse, som de budskaber, der uafladeligt bragtes ham, fremkaldte.

En af dem, der hyppigst indfandt sig hos ham den nat, var Ser Ceccone, og da dagen begyndte at. Gry, var han blevet hos ham sammen med Francesco Cei, der havde holdt sig skjult i

Firenze i forventning af, at den landsforvisningsdom, der var blevet fældet over ham, ville blive hævet, når munken var styrtet.

Vokslysene var brændt helt ned, og der begyndte at falde et gråt skær ind igennem hullerne i vinduesskodderne, da Spini, som var sprunget op fra sin stol og gik op og ned ad gulvet med vredeblussende ansigt, i fortsættelse af en samtale med sine to staldbrødre udbrød:

"Fanden annamme ham! Det skal komme ham dyrt at stå! Haha, vi skal slå en klo i ham, når han mindst aner det. Nå, så han bildte sig ind, at han skulle gå af med profitten! Jeg gad pudse mine hunde på ham! Og ham var jeg tosset nok til at give min smukke rubin i går. Død og Helvede! Jeg har været tosset nok til at stole på en slyngel, der spinder rænker så lange, at ingen andre end han selv kan se ende på dem."

"Ja, I har just ikke valgt jer fortrolige synderlig kløgtigt, kære Dolfo," sagde Francesco Cei, smilende ad Spinis raseri.

"Han er adskilligt snildere end I, Francesco, og også kønnere," sagde Spini, idet han vendte sig om imod sin staldbroder, som om han havde lyst til at sønderrive alt, hvad han fik øje på.

"Jeg mener i al beskedenhed," sagde Ser Ceccone, "at messer Francescos poetiske geni vejer op imod ..."

"Ja vel, gnid I kun hænderne! Jeg kan ikke fordrage det notartræk," sagde Spini. "Men der kommer Taddeo og en anden en. Hvad nyt?" vedblev han, da to af hans *compagnacci* trådte ind, godt hede i hovederne.

"Det går dårligt," sagde den ene af dem. "Folk havde sat sig i hovedet, at de ville plyndre Soderinis hus, men det blev forpurret, og tager vi os ikke i agt, falder de over os. Jeg tror, der

er nogle medicæere, som går omkring og sætter ondt i dem, og det varer næppe længe, før vi ser dem storme over broen for at angribe jert palads, hvis vi ikke kan finde en anden lokkemad til dem."

"Jeg har det!" sagde Spini og trak Taddeo til side for at give ham sine ordrer, mens den anden fortalte Cei, hvordan det hang sammen med, at signoriet havde forpurret, at Soderinis hus blev plyndret.

26. Ved floden

Samtidig med at de to *compagnacci* gik for at røgte deres ærinde, gik en mand ned til floden ovre på den anden side af den på et sted, hvor der, skønt det var inden for bymuren, ingen beboede huse var, og som pakhusene og kornmagasinerne i baggrunden gjorde endnu mere øde og skummelt. Bredden var bevokset med græs og skrånede ned imod floden, hist og her afbrudt af kloakker, der udtømte deres indhold i Arno.

Det var disse kloakker og stedets ensomhed, der lokkede denne mand, for en af dem havde en gang bragt ham et stort stykke brød og mere end én gang en gulerod og nogle æbleskræller. Det var nok umagen værd at sidde der, hvor ingen kunne se ham, og passe på, om der ikke skulle komme noget, så at han for den dag kunne blive fri for at sidde og tigge på en kirketrappe eller ved vejen eller uden for Porta San Frediano.

For Baldassare hadede at tigge, han hadede det i den grad, at han måske ville have foretrukket at dø, hvis han ikke havde haft én grund til at ønske, at han måtte holde livet oppe. Det var ikke længere et håb, blot en vag mulighed, som når en kvinde står og spejder ud efter skibet, hendes hjertenskær sejlede bort med, skønt alle andre er visse på, at det er strandet for mange år siden. Efter at han var kommet ud af klosterhospitalet, hvor munkene i San Miniato havde plejet ham, så længe han var hjælpeløs, efter at han forgæves havde spejdet efter kvinden, der skulle hjælpe ham, og var begyndt at tro, at hun var død af pesten, havde han ikke kunnet tænke sig nogen måde, hævnen skulle kunne fuldbyrdes på ved hans hånd. Hans kniv var borte, og han var alt for svag på legemet til at kunne tjene så meget, at

han kunne købe en ny, og alt for svag i ånden til at bruge kniven, selv om han havde den. Men han ønskede alligevel at leve; han ventede på noget vagt, ubestemt noget, der fik hans hjerte til at banke, som når vi farer op af søvne og ser noget, vi ikke ved, hvad er. Baldassare ønskede at leve, derfor listede han sig ud i morgendæmringen og satte sig i det lange græs og stirrede ned i vandet, som måske kunne bringe ham noget.

Imidlertid havde *compagnacci*'erne fuldt op at gøre. De væbnede masser stormede fra forskellige sider ned imod Arno; alle vidste, at det gjaldt et hus i Via de' Bardi, som skulle plyndres, og det var fuldkommen tilstrækkeligt. Men *compagnacci*'erne vidste mere endnu; de vidste; at de skulle samles uden for et hus i den østre ende af Via de' Bardi og overraske en mand i hans morgensøvn.

Men den mand sov ikke; han havde slet ikke været i seng den nat. Gårsdagens begivenheder havde gjort Tito endnu mere opsat på at komme af sted. Han bar ikke længere sin brynje, han var ikke længere angst for Baldassare, men han var blevet vant til at gå i stadig angst. Han havde en følelse af, at han ikke var sikker, før han var vel ude af denne vilde, urolige by, og nu var han klar til at forlade den. Hans heste og muldyr ventede på ham i San Gallo; Tessa og børnene var indkvarteret uden for porten og rede til at støde til ham. Han gik ned ad trappen, gennem gården og ud ad den store port; han var ikke den samme, men næsten lige så strålende, som da han første gang trådte ind i dette hus og begik den fejltagelse at forelske sig i Romola. Nu var den fejltagelse rettet; det gamle liv var forbi, han ville snart have det langt bag ved sig.

Han gik hurtig hen ad Piazza dei Mozzi til i den hensigt at gå over Ponte Rubaconte, men så hørte han en lyd, som fik ham til at vende om og skynde sig endnu mere i modsat retning. Kom pøbelhoben over i Oltrarno? Det var ærgerligt, for han ville have foretrukket den mindre befærdede vej. Nu blev han nødt til at gå ad Ponte Vecchio. Men inden han nåede enden af Via de' Bardi, hørte han atter gny, og nu var det endnu nærmere. Havde han taget fejl? Pøbelhoben måtte være kommet over Ponte Vecchio. Han vendte atter om, men kun for at forvisse sig om, at pøblen virkelig kom fra den anden side. Han ville ikke gå hjem; han vidste jo, at ham ville de ingen ting gøre. Han gik atter ad *Ponte Vecchio* til, og gnyet foran ham blev snart så stærkt, at han ikke hørte det, der lød bag ved ham.

Inden han vidste et ord af det, var han omringet af væbnede *compagnacci*, huen blev revet af hans hoved, og han blev voldsomt puffet af sted over den snævre bro. Han hørte dem råbe: "*Piagnono*! Medicæer! *Piagnono*! Kast ham ud over broen!"

Kappen var blevet revet af ham, og nu greb de efter hans taske, alt imens de slæbte afsted med ham; men de fik ikke tasken fra ham, den hang endnu stadig ved hans bælte. Tito var frygtelig angst for, at han skulle blive slået eller trampet ned; hans eneste håb var, at de ville kaste ham ud, inden han var blevet såret eller havde mistet sine kræfter.

Så fik han et indfald af den slags, som man får i den yderste nød. 'Med en pludselig kraftanstrengelse rev han bæltet af sig og kastede det og tasken fra sig, idet han råbte, så det skingrede: "Der er guld og diamanter i den!"

De slap øjeblikkelig taget i ham og kastede sig over tasken, og han sprang ud over brystningen ned i den mørke flod.

Det var den eneste udvej til frelse, han havde, men den var også god nok; han havde en gang før reddet sit liv ved at svømme, og da han kom op på overfladen efter sin lange dukkert, havde han en følelse af, at faren var overstået. Han anspændte alle sine kræfter, og strømmen hjalp ham. Kunne han blot svømme, til han var på den anden side af Ponte alla Carraia, kunne han gå i land i en afsides del af byen og nå ud til *San Gallo*, livet lå endnu for ham. Og den idiotiske pøbelhob, der skreg og skrålede på broen der henne, ville tro, at han var druknet. Nu havde han passeret én bro – *Ponte Santa Trinità*. Skulle han risikere at gå i land her? Nej, han hørte, eller troede at høre råb, der tydede på, at han blev forfulgt. Han svømmede videre, pustende og stønnende. Han var ikke så frisk, som han ville have været, om han havde tilbragt natten i sengen.

Nu var den næste bro – den sidste – passeret. Han vidste det, men hans blod var i sådant et oprør, at han blot havde en ubestemt følelse af, at han var i sikkerhed og kunne gå i land. Men hvor? Strømmen førte ham med sig; han vidste knapt, hvor han var. Udmattelsen begyndte at frembringe den drømmetilstand, der går forud for bevidstløshed.

Men nu var der et par øjne, der opdagede ham. Et par gamle øjne, som så godt på afstand. Baldassare så noget hvidt komme drivende op ad floden. Var det noget til ham? Han så og så, og hans øjne funklede, men han rørte sig ikke. Det var noget til ham.

Et øjeblik efter blev et legeme voldsomt skyllet op i græsset et par alen fra ham, og han styrtede over det som en panter, slog klo i den fløjels kjortel og stirrede manden ind i ansigtet med lynende øjne.

Var han død? Øjnene var stive – men nej, det kunne ikke være muligt – retfærdigheden havde bragt ham. Man havde før set mennesker se ud, som om de var døde, og så dog kommet til live. Baldassare følte sig ikke svag i det øjeblik. Han stak sine store fingre ind under vamsen og klemte dem om mandens hals, mens han lå på knæ ved siden ad ham og passede på hans ansigt. Var det muligt, at han var død? Nej, nu sitrede det i øjenlågene, han slog øjnene op.

"Ja, ja! Du ser mig – du kender mig!"

Tito kendte ham, men han vidste ikke, om det var livet eller døden, der havde bragt ham ansigt til ansigt med hans fader, som han havde krænket så dybt.

Det eneste, Baldassare nu var bange for, var, at det unge legeme skulle smutte fra ham. Han pressede sine knoer imod den runde strube og lagde sig over hans bryst med al den kraft, der var i hans gamle legeme. Lad nu døden komme!

Han passede atter på hans ansigt, og da øjnene igen blev stive, turde han ikke stole på dem. Han ville ikke slippe taget, før der kom nogen. Retfærdigheden ville nok sende et vidne, og så ville han, Baldassare sige, at han havde dræbt denne forræder, som han havde været en fader for. Nu ville de måske tro ham, og så ville han gerne dø og fare til Helvede med forræderen, for også der at slå sine kløer i ham.

Han blev liggende på knæ, til han ikke kunne længere, så satte han sig på liget, stadig med fingrene på dets hals. Men time gik efter time, og der kom ingen vidner. Man havde vigtigere ting for i Firenze, man var ved at forberede et endnu alvorligere sørgespil.

Ikke længe efter, at Baldassare havde hævnet sig, lå Savonarola på pinebænken og skreg i sin kvide: "Jeg vil bekende!"

Først hen ved solnedgang kom en vogn, forspændt med en grå okse, ned til flodbredden, og da manden, som kørte den, begyndte at læsse sten på vognen, opdagede han noget grueligt i græsset. Baldassare var død, men hans fingre klamrede sig endnu om Titos hals. Det var ikke muligt at skille de to lig ad; det var også bedst at lægge dem på vognen, som de lå, og køre dem ind på den store piazza, så at øvrigheden kunne tage rede på dem.

27. Romolas opvågnen

Da Romola slog øjnene op, var det højlys dag. Hendes båd lå stille i en lille vig; til højre for hende bredte Middelhavets safirblå flade sig, til venstre et landskab med skovklædte skrænter, op ad hvilke der snoede sig en sti, som førte op til en lille, uregelmæssig samling bygninger, der tog sig ud, som om de var klavret op ad skrænten, for at folk i landsbyen nedenfor rigtigt kunne glæde sig over det høje tårn.

Romola lå ganske stille og så sig knapt om, hun havde blot en følelse af, at der var fredeligt og smukt; det var, som om drømmene fra hendes barndom virkelig var kommet igen; hun tænkte ikke engang, at hun kunne hvile her for bestandig, hun følte blot, at hun hvilede. Så blev hun sig bevidst, at hun lå i båden, der havde båret hende igennem vandet hele natten. I stedet for at bære hende over i døden, havde den været som en vugge, i hvilken hun var vågnet til et nyt liv, og til trods for den fortvivlelse, hun havde været opfyldt af om aftenen, var hun glad over, at morgenen fandt hende levende. Kunne hun ikke blive her?

Hun satte sig op i båden; hun ville helst, om hun kunne, afvise alle de tanker, der trængte ind på hende sammen med spørgsmålet om, hvor langt båden havde ført hende. Hvad behøvede hun at bryde sig om det? De jævne landsbyfolk her ville ingen fortræd gøre hende; hun kunne i alt fald hvile sig her en lille tid og tænke på ingen ting.

Som hun lå således drømmende og grublende, hørte hun et gennemtrængende skrig, der blev stærkere og stærkere. Romola var sikker på, at det kom fra et lille barn, der var i nød, og som

ingen kom til hjælp. Hun fo'r op og sprang i land, men det varede noget, før hun kom på det rene med, i hvad retning hun skulle gå. Hun syntes, skrigene kom fra en forfalden hytte, der lå et godt stykke til højre; hun klavrede over et lavt stengærde og ilede hen imod hytten. Et øjeblik efter stod hun i døren, men det syn, der mødte hende, fyldte hende med rædsel. I halmen, som gulvet var dækket med, lå der tre lig – en høj mand, en pige på en otte år og en ung kvinde – samt et levende barn, der rykkede og ruskede i kvindens lange sorte hår. Det var barnet, der skreg. Romola var så vant til at have sygdom og død for øje, at hun ikke tabte modet. Hun tog det lille barn op, og samtidig med, at hun søgte at berolige det, bøjede hun sig ned over ligene for at se, om de virkelig var døde. Deres stærkt udprægede ansigtstræk og deres ejendommelige dragter bragte hende på den formodning, at det måske var spanske eller portugisiske jøder, som rovgriske søfolk havde sat i land og forladt for at bemægtige sig deres gods. Det hændte jævnligt med jøder, som Inkvisitionen jog i landflygtighed.

"Jeg træffer nok i landsbyen en kvinde, som ikke vil undslå sig for at tage sig af dette hjælpeløse barn, hvis dets moder virkelig er død," tænkte Romola.

Hun knælede ned for at føle, om hendes hjerte slog, men da hun slog klædet, der lå over hendes bryst, til side, var al tvivl hævet, for hun så de røde pletter, der viste, at hun var død af pest. Nu faldt det hende ind, at hvis landsbyfolkene vidste besked om dette, kunne det blive vanskeligere, end hun straks havde tænkt sig, at få dem til at hjælpe hende; de ville måske gyse tilbage for hende, når hun kom med barnet på sine arme.

Men hun havde penge at byde dem, og de ville i alt fald ikke nægte at sælge hende lidt gedemælk.

Hun gik straks hen ad landsbyen til. Da hun gik over et stykke agerland, lagde hun mærke til, at kornet, som endnu stod på marken, var overmodent; hun så også æbler og figner ligge og rådne på jorden; der var græs nok, men kreaturer var der ingen af. Stilheden begyndte at ængste hende. Hun skyndte sig hen til den største gruppe huse. Der var ikke et menneske at se; luften var tung og trykkende, ligesom svanger med urenhed. Der stod en dør åben. Hun så der ind; der var uhyggelig tomt. Hun så ind ad en anden åben dør; der lå en død mand, fuldt påklædt; hovedet hvilede på skaftet af en spade, og han havde et lerkrus i hånden. Det så ud til, at han pludselig var faldet om.

Så så hun en skikkelse komme langsomt krybende ud af et af husene og segne om med ryggen op ad væggen. Hun skyndte sig hen til den. Det var en ung kvinde; hun havde også et krus i hånden, og da Romola kom hen imod hende, sagde hun stønnende:

"Vand! giv mig noget vand!"

Romola bukkede sig ned for at tage kruset og sagde: "Du skal få vand. Kan du vise mig, hvor brønden er?"

Den syge pegede med hånden, og Romola skyndte sig af sted. Da hun kom hen til brønden, stirrede et par forbavsede øjne på hende: "Hun har et krus i hånden, hun henter vand til de syge! Det er Guds moder, der er steget ned på jorden for at tage sig af de pestbefængte!" Hun ville måske blive vred, når hun så nogen hente vand til sig selv. Den unge mand kastede forfærdet sit bæger, og Romola, som først nu fik øje på ham, så ham flygte

ned ad skrænten, som om det gjaldt livet. Hun skyndte sig at fylde sit krus og gik tilbage til den syge kvinde.

Hun drak grådigt, og så lukkede hun øjnene og lænede hovedet tilbage, som om hun gav sig hen i følelsen af at være blevet lindret. Så slog hun øjnene op igen, så på Romola og sagde langsomt:

"Hvem er I? "

"Jeg er kommet over havet," sagde Romola. "Jeg er lige nylig kommet. Er alle folk døde her?"

"De er vist syge alle sammen – alle de, som ikke er døde. Min fader og min søster er døde, og der er ingen til at begrave dem, og jeg dør også snart. "

"Nej, det håber jeg ikke," sagde Romola. "Jeg er kommet for at hjælpe jer. Jeg er vant til pesten og ikke bange. Men der må være nogen, som ikke er syg. Jeg så en ung mand, som løb ad bjergene til, da jeg gik ned til brønden."

"Det ved jeg ikke. Da pesten kom, flygtede mange bort med deres køer og geder. Giv mig noget mere vand."

Romola antog, at når hun gik i den retning, den unge mand var flygtet i, ville hun træffe på mennesker, og hun besluttede straks at opsøge dem for i alt fald at få dem til at tage sig af barnet, så at hun kunne vende tilbage og undersøge, hvor mange der var i live og trængte til hjælp, og hvor mange døde der var at begrave.

Men det faldt hende ikke let at arbejde sig op ad skrænten med barnet på armen; hun begyndte at blive både sulten og tørstig, varmen trykkede hende, og hun blev bange for, at kræfterne skulle svigte hende. Da hun kom til et sted, hvor der stod en ko og nogle geder, standsede hun og overvejede, om

hun ikke hellere skulle blive der, til der kom nogen for at malke koen, end slæbe sig op til kirken, før hun havde hvilet sig. Da hun så op for at danne sig et skøn om, hvor langt der var igen, fik hun øje på et bredt, rundt ansigt, der kiggede ud på hende mellem buskene.

"Jeg er kommet over havet," sagde hun. "Jeg er sulten, og det er barnet også. Vil I ikke give os noget mælk? "

Romola vidste, hvor overvældende angsten for pesten kunne være, men hun anede ikke, hvilken betydning der blev lagt i hendes ord. Manden, der så ud på hende, var præsten, som det unge menneske, Romola havde mødt ved brønden, lige havde meldt, at han havde set den hellige Guds moder med barnet hente vand til de syge – hun var høj som en cypres og havde en glorie om hovedet. Præsten troede ikke helt på, hvad han sagde; han havde nu levet i over halvtreds år, uden at Madonna havde åbenbaret sig for ham, men urolig var han blevet, og han havde bedet adskillige Ave'r, før han vovede sig ud for at malke koen. Så fik han pludselig øje på Romola, og hendes ord og tonen, hun sagde dem i, stadfæstede ham i den forestilling, det unge menneskes forklaring havde vakt. Han turde ikke løbe sin vej, og han turde heller ikke komme frem.

"Kom," sagde Romola. "I skal ikke være bange for mig. Vær snarere bange for at nægte en nødlidende hjælp, når hun beder jer om den."

Lidt efter trådte en tyk præstemand med et bredt, godmodigt ansigt frem med en af slid og ælde medtaget kutte på og med en spand i hånden. Han så ængstelig på hende og holdt sig vedblivende så langt fra hende som muligt, mens han gik hen til koen.

Romola fulgte efter ham og så tavs til, mens han satte sig til at malke dyret, og da han havde fået noget i spanden, rakte han hende et bæger fuldt. Mens hun gav barnet at drikke og selv drak, så præsten opmærksomt på hende, og hans frygt fortog sig noget. Barnet var ganske vist et jødebarn, men hun var utvivlsomt et rigtigt levende kvindemenneske. Der var nu imidlertid noget mærkværdigt og ubegribeligt i, at hun var her, og præsten havde en ubestemt følelse af, at det betød et omslag i tingene.

Da Romola rakte ham bægeret og bad om mere, efterkom han imidlertid hendes anmodning noget roligere end første gang.

"Sig mig nu, fader," sagde Romola, da hun havde drukket og gav ham bægeret tilbage, "hvordan er denne pest opstået, og hvorfor har I ladet de stakkels mennesker dø uden sakramente og undladt at begrave dem?"

Han fortalte hende, hvorledes pesten var kommet, og mens han fortalte, kom det unge menneske, der var flygtet for hende, til og rykkede nærmere og nærmere.

Tre jødefamilier, tyve mennesker, var for mange uger siden blevet sat i land, og fra dem havde pesten udbredt sig til landsbyen. De fleste var flygtet over bjergene med deres kvæg og levnedsmidler. Præsten var blevet, og han havde fået den unge Jacopo til at blive hos ham, men han tilstod, at han var dødelig angst for pesten, og at han ikke havde turdet vove sig ned i dalen.

"Nu skal I ikke længere være bange, fader," sagde Romola i en opmuntrende og myndig tone. "I skal følge med mig derned, så vil vi se efter, hvem der er i live, og begrave de døde. Jeg har

færdedes imellem pestbefængte i måneder, og jeg fejler ingenting. Jacopo skal følge med," tilføjede hun, idet hun nikkede ad knøsen, der kom frem fra sit skjul som drevet af en usynlig magt. "Kom, Jacopo, du skal bære barnet for mig. Jeg er træt."

Det var en skrækkelig anmodning, men både Jacopo og præsten havde en følelse af, at der ikke var andet for end at lystre.

"Nu går vi der ned og tager mælken med," vedblev Romola, "og ser, om der er nogen, der trænger til den."

De gik ned i dalen. Der var næppe mere end en snes mennesker i live. Men de blev alle sammen hjulpet og lindrede, og de fleste af dem blev frelst.

Der gik dage, uger og måneder for Romola på denne måde, til mændene igen gravede og såede, og kvinderne smilede til hende, når de gik til brønden for at hente vand, og jødedrengen var blevet til en kristen dreng, der kravlede rundt og hed Benedetto. Men hun var stærkt medtaget af den anstrengelse og spænding, hun havde gennemgået, og hun holdt nu mest af at ligge på sit stråleje i den hytte, hun havde slået sig ned i; en kvinde, som pesten havde gjort til enke, tog sig af hende og den lille Benedetto; præsten og de få af landsbyfolkene, der var tilbage, så hver dag til hende og bragte hende det bedste, de havde, honning, friskt brød, æg og polenta. Det var et syn, de aldrig kunne glemme, hvorlunde den dejlige, fromme dame med det gyldne hår og de brune øjne lå træt og mødig i halmen efter alt det arbejde, hun havde måttet gøre, da hun var blevet sendt over havet for at hjælpe dem i deres nød, og hvorlunde den lille mørkladne Benedetto kravlede om i halmen hos hende

og altid ville have, hvad de kom med til hende, og hvorlunde hun altid gav ham noget med og sagde til dem, at i fald de holdt af hende, måtte de være gode ved Benedetto.

Der går mange sagn i dalen om den velsignede dame, der kom over havet og bragte hjælp i nøden.

28. Hjem

Mens Romola således lå og hvilede ud og så tilbage på fortiden og frem i fremtiden, så hun alt fra et nyt synspunkt. Hun havde, da hun gik i båden, følt sig fri for alle bånd, hun havde følt sig berettiget til at sige: "Jeg er træt af livet, jeg ønsker at dø." Men fra det øjeblik af, da hun vågnede, og barnets skrig kaldte på hende, havde hun ikke engang, som før i Firenze, tænkt, at hun var glad ved livet, fordi hun kunne lindre andres sorg, hun havde simpelt hen levet, opfyldt af en så stærk trang til at tage del i det liv, der rørte sig om hende, til at gøre det arbejde, der krævede at blive gjort, at hun aldrig tænkte på, hvorfor hun levede, holdt ud og arbejdede.

Det var som en ny dåb for Romola. I Firenze havde forholdet til vor næste været på det nøjeste knyttet til særlige pligter, og da hun følte grunden svigte dér, sløvedes hendes kærlighed til næsten, og hun ønskede at dø. Men nu sagde hun: "Det var lavt af mig at ønske mig døden. Er alt andet tvivlsomt, det er vist, at jeg kan hjælpe til med at lindre sorg og lidelse; er korsets ære en illusion, så er sorgen så meget vissere. Så længe min arm har kræfter, skal den bruges til at støtte de svage; så længe mine øjne kan se, skal de spejde efter dem, som lider ilde."

Og nu kom fortiden op for hende igen. Hendes gerning i dalen var gjort, og hun så tilbage på sit svundne liv og følte stærkere og stærkere samvittighedsnag. Hun havde været heftig, overmodig, altid misfornøjet med andre, fordi de ikke var gode nok, og så havde hun selv ikke været tro imod det, som hendes sjæl i sin tid havde erkendt for det bedste. Hun begyndte at fordømme sin flugt; den beroede, når alt kom til

alt, på egenkærlig fejhed; de grunde, Savonarola i sin tid havde anført for at få hende til at vende om, var sandere og dybere end dem, hun kunne anføre til forsvar for sin anden flugt.

Men så kom reaktionen imod disse selvbebrejdelser. Hun tænkte på sit samliv med Tito, på de forhold, der havde gjort et virkeligt samliv til en umulighed, mens deres samliv udadtil pålagde hende en mængde falske pligter, og så følte hun, at flugt havde været hendes eneste udvej. Hun gyste tilbage for tanken om atter at leve sammen med Tito, men på den anden side var hun urolig over, at hun havde afskåret sig fra at få at vide, hvorledes det gik ham, ængstelig for, at den stund måske kunne komme, da han var i nød og vånde. Der var noget i det, Fra Girolamo havde sagt, at hun aldrig ophørte at være hustru.

Sorgen og harmen over hendes gudfader lagde ikke længere helt og holdent beslag på hende, hun begyndte atter at blive sig bevidst, hvor meget hun skyldte Savonarola. Intet af, hvad der var sket, og intet af, hvad der kunne ske, kunne omstøde den kendsgerning, at han havde været fyldt af en mægtig inspiration, der havde vakt nyt liv i hende. Hvem havde et sådant krav på hendes taknemmelighed som han? Hans vildfarelser – kunne de ikke drage ulykker over ham?

Hun havde ingen ro på sig. Hun vidste knapt, om det var den omstændighed, at hendes kræfter kom igen, da træerne knoppedes, der atter satte liv i hende, eller det var hendes trang til at komme tilbage til Firenze. Hun turde ikke tænke på at komme ind i byen, men hun måtte den så nær, at hun kunne få at vide, hvad der foregik i den.

Og en morgen i marts var folkene i dalen da samlet for at se den velsignede dame drage bort. Jacopo havde skaffet hende et

muldyr og ville følge hende over bjergene, og præsten fulgte hende til nærmeste by for at vise hende den sikreste vej til Pistoia. Havde den længsel, der var i hende, ikke været så stærk, ville det have været et tungt øjeblik for hende, da hun for sidste gang gik igennem landsbyen, omringet af de grædende mennesker, der knælede og kyssede hende på hænderne, og ikke mindst tungt var det at skilles fra Benedetto.

29. Vel mødt igen

Den fjortende april var Romola atter i Firenze. Hun kunne ikke slå sig til ro i Pistoia, hvor rygterne om ildprøven nåede hende, hun måtte være Firenze endnu nærmere, og så mødte hun på vejen den munk fra San Spirito, der havde været hendes gudfaders skriftefader. Af ham fik hun fuldstændig besked om Savonarolas fængsling og Titos død.

Nu betænkte Romola sig ikke længere. Samme aften var hun i Firenze og sad stille og bevæget og hørte på monna Brigidas udbrud af glæde og sorg og vidtløftige beretninger. Den gamle dame havde i Romolas fraværelse fået et tilbagefald i retning af forlorent hår, men hun erklærede, at hvis hendes kære barn ville blive hos hende, brød hun sig ikke om, at hun var gråhåret.

"Sig mig, tante," sagde Romola, da hun omsider kunne komme til orde, "har man ikke set noget til eller hørt noget om en ung kvinde, efter at Tito var død?"

"Nej, du gode Gud! var han sådan en fæl en, mit stakkels barn? Nå, så det var derfor, du løb fra ham! Om jeg har set eller hørt noget til hende? Nej, Gud ske lov! Man hører såmænd ondt nok om ham endda."

"Nej, sådan må du ikke tale, kære tante," sagde Romola alvorligt. "Jeg ønsker frem for alt at finde den unge kvinde og hendes to børn. De er helt hjælpeløse, og jeg vil tage mig af dem."

"Nå," sagde monna Brigida, idet hun trak på skuldrene, "to børn! – *Santiddio!*"

Tidligt den næste morgen gik Romola til huset hinsides San Ambrogio, hvor hun i sin tid havde truffet Tessa, men det viste

sig, som hun nok tænkte, at hun ikke var der. Ingen vidste, hvor hun var blevet af, og der var intet, som kunne lede Romola på spor efter hende. I mange dage kom hun ingen vegne.

Omsider fik hun at vide, at Tito havde bestilt heste og muldyr til at vente på ham i San Gallo; det måtte derfor have været hans agt at forlade byen ad San Gallo-porten, og hun besluttede derfor, skønt hun ikke nærede synderligt håb om, at det ville føre til noget, at gå derhen og spørge sig for hos portvogterne. Da hun gik igennem via San Gallo, fik hun øje på Bratti, der stod og snakkede med en kunne, og det faldt hende straks ind, at han, som færdedes så vidt omkring, måske kunne hjælpe hende. Idet hun slog sløret til side og gik over gaden, så hun noget hænge ud af hans kurv, som fik hendes hjerte til at banke af håb.

"Hvor har I fået det halsbånd fra?" sagde hun.

"Til tjeneste, madonna," svarede Bratti sindigt, "det halsbånd er mange penge værd, men jeg tjener kun lidt på det, for jeg er for blød til rigtig at være handelsmand; jeg har lovet at beholde det som pant."

"Sig mig, hvem I har fået det af – er det ikke en lille kone ved navn Tessa?"

"Å, kender I hende og vil indløse det for hende imod en lille opgæld, vil det være en god gerning, for hun græd så bitterligt, da hun måtte skille sig ved det. I skal få det for et guldstykke, for jeg kan ikke være hårdhjertet."

"Hvor er hun henne?" sagde Romola, idet hun gav ham pengene og glad tog halsbåndet.

"Hun bor uden for porten hos den gamle Sibilla Manetti. Enhver kan vise jer huset."

Romola skyndte sig af sted og var snart ved huset. Jo, den unge kone var der inde og børnene med – de skulle have været hentet for over fjorten dage siden – de havde ingen penge til at betale en fattig enke kost og logi med – ikke andet end deres klæder – men når fruen kender dem …

Romola gik ind.

Tessa sad på sengen og græd; de to børn lå på gulvet og legede. Tessa så ikke op, da døren gik; hun troede, at det var den gamle kone; hun havde opgivet alt håb. Romola slog sløret til side og holdt halsbåndet ud for sig. "Tessa!" sagde hun.

Tessa sprang op og så på hende.

"Se," sagde Romola, idet hun hængte halsbåndet om halsen på hende; "Gud har atter sendt mig til dig."

Den stakkels Tessa græd, så hun ikke kunne sige et ord. De to børn kom frem fra deres krog, holdt deres moder i skørterne og så på Romola med store øjne.

Samme dag tog de alle sammen hjem til monna Brigida i Borgo degli Albizzi. Romola havde lempeligt fortalt Tessa, at Naldo ikke kunne komme igen, ikke fordi han var ond, men fordi han var død. "Men trøst dig, Tessa," sagde hun, "jeg skal nok tage mig af dig, og vi har jo Lillo og Ninna."

30. Bekendelsen

Det var sidst i april, Romola fandt Tessa og børnene, og nu havde den anden store bekymring, der fyldte hende, nået sit højdepunkt ved offentliggørelsen af, hvad de seksten florentinske borgere, som det var overdraget at holde forhør over Fra Girolamo, havde fået ud af ham.

Romola, som begyndte at opgive håbet om nogen sinde at komme til at tale med Savonarola, læste atter og atter dette aktstykke, opsat på at få et klarere indtryk af det end det, de indbyrdes modstridende påstande fra venner og fjender gav.

Når hun læste de trykte bekendelser, skønnede hun let, at mange sætninger var forfalskede, og den omstændighed, at de var i afgjort strid ikke blot med Savonarolas karakter, men også med den tone, der i det hele taget gik igennem dette aktstykke, bestyrkede det indtryk, at resten i hovedsagen gengav, hvad han virkelig havde sagt. Der var, bortset fra, hvad der stod om hans profetier, så at sige ikke ét ord, han havde skam af. Han vedkendte sig stadig de mål, han havde stræbt efter for Firenze, for kirken og for verden, og med undtagelse af, hvad han sagde om den særlige inspiration, der havde givet ham hans magt over menneskene, indrømmede han ikke, at han havde betjent sig af uværdige midler. Selv i denne bekendelse stod Fra Girolamo, når man så bort fra de utvivlsomme forfalskninger, der hidrørte fra notaren Ser Ceccone, som en mand, der ganske vist havde søgt sin egen ære, men i arbejde for menneskehedens åndelige vel.

"Alt, hvad jeg har gjort," står der et sted i dette aktstykke, "har jeg gjort for at vorde navnkundig og for at vinde anseelse i

Firenze, på det at intet af vigtighed måtte blive foretaget uden mit samtykke. Og når jeg således havde grundfæstet min stilling i Firenze, var det min agt at udrette store ting i og uden for Italien, såsom at få sammenkaldt en almindelig kirkeforsamling. Og når mine første foretagender var lykkedes, ville jeg have begyndt på andre. Frem for alt var det min agt, når den almindelige kirkeforsamling var sammenkaldt, at rejse kristenhedens fyrster til kamp imod de vantro. Jeg tænkte ikke synderlig på at lade mig gøre til kardinal eller pave, for når jeg havde fået fuldbyrdet, hvad jeg havde i sinde, ville jeg, selv om jeg ikke var pave, have været den mægtigste og mest ansete mand i verden. Ville man have gjort mig til pave, ville jeg ikke have undslået mig derfor, men at gennemføre et værk som det, jeg havde for, tyktes mig større end at være pave, for et menneske uden dyder kan være pave, men et værk som det, jeg pønsede på, kræver en mand med store dyder."

Denne blanding af ærgerrighed og tro på det godes sejr kendte Romola godt fra hans prædikener i domkirken. Savonarola pønsede på store ting og havde en levende følelse af, at han var mand for at gennemføre dem. Retfærdighed, renhed og kærlighed skulle sejre, og de skulle sejre ved hans røst, hans gerning og hans blod. Når han var hensunket i ekstatisk betragtning, smeltede hans følelse af sig selv utvivlsomt hen i hans følelse af det uudsigelige, og så følte han sig ydmyg nok, men når han stod over for sine medmennesker, som han skulle handle for, syntes det at være en livsbetingelse for ham at føle sig som den overlegne.

Og måske var denne bekendelse, selv om han var sig den tvetydighed, der var i den, fuldt bevidst, kun et udtryk for, at

hans tro på hans egne indtryk og motiver vaklede. Under et så uroligt liv som munkens var der en mulighed for, at han kunne komme til at ændre sin opfattelse af sig selv, når den ærefrygt og jubel, han havde været genstand for, forvandledes til hån og forbandelser. Og så var det hans fjender, der sad til doms over ham. Og så den frygtelige tortur, der aftvang ham det uundgåelige skrig: "Det er sandt, alt hvad I vil have mig til at sige; slip mig, pin mig ikke mere, ja, ja, jeg er skyldig. O Gud, jeg er en slagen mand."

Der er ikke det ringeste vidnesbyrd om, at Savonarola fra det øjeblik af, da han blev fængslet, anså sig for en martyr. Tanken om martyriet havde fyldt ham, da han drømte om, at hans gerning ville blive fuldbyrdet. Nu havde den veget pladsen for en resignation, der ikke kunne gøre krav på noget hædersnavn.

Men derfor fortjener han så meget mere at kaldes en martyr af sine medmennesker til alle tider. For han faldt ikke for sine synders skyld, men for sin storheds skyld, ikke fordi han søgte at føre verden bag lyset, men fordi han ville gøre den bedre, og på grundlag af denne storhed led han dobbelt – ikke blot tortur og dødsens angst, men også den kval at synke fra den højde, hvor målet stod strålende for ham, ned det dybe mørke, hvor han kun kunne sige: "Jeg er intet, alt om mig er mørke, men lyset, jeg så, er det sande lys!"

31. For sidste gang

Det forekom Romola, som om hun hørte de ord lyde i sine øren som et skrig, som Savonarola udtalte, da brødrene fra San Marco kom for at være vidner til, at han underskrev sin bekendelse: "Bed for mig, thi Herren har taget profetiens ånd fra mig."

Disse ord havde vakt ny tvivl hos hende med hensyn til den måde, hvorpå hun nu, når hun var sig selv fuldt mægtig, så på fortiden, og der kom snart andre ting til, som yderligere skærpede hendes tvivl.

Den nittende maj holdt to pavelige kommissærer deres indtog i Firenze; de havde det hverv at sørge for, at sagen imod Savonarola blev afsluttet. Folket jublede og krævede Savonarolas død. Næste dag blev det medtagne, forpinte legeme atter lagt på pinebænken. Så snart han så de frygtelige marterredskaber, faldt Savonarola på knæ og tilbagekaldte med få, lidenskabelige ord sin tilståelse, erklærede, at han havde løjet, da han fornægtede sin profetiske gave. "Hvad jeg har sagt, havde Gud indgivet mig." Han blev pint og tilstod atter.

Tre dage senere, den 23. maj 1498, var der rejst et langt, smalt stillads fra Palazzo Vecchio over ad Tetta de' Pisani til; for enden af det var der et bål, og op over det ragede en galge med tre strikker i.

På marmorterrassen uden for paladset var der anbragt tre tribuner, en til biskoppen, som højtideligt skulle afsætte Fra Girolamo og de to brødre, der skulle lide døden som hans medskyldige, en til de pavelige kommissærer, som skulle erklære dem for kættere og overgive dem til den verdslige

øvrighed, og en tredje til gonfalonieren og de otte signorer, der skulle fælde dødsdommen.

Piazzaen var atter myldrende fuld af mennesker, som dels var opfyldt af rasende had, dels af hårdhjertet nysgerrighed, men der var også mange, som til trods for deres bitre sorg og til trods for de forsmædelser, de selv var udsatte for, endnu håbede, at Gud ville gøre et mirakel i den ellevte time og vidne, at deres elskede profet var hans tjener; og der var endnu flere, der som Romola med spændt forventning imødeså det øjeblik, da Savonarola ansigt til ansigt med døden havde fuld frihed til at erklære, at han ikke havde bedraget sit folk.

Romola stod ved et vindue på den nordre side af piazzaen langt fra marmorterrassen, hvor dommerne sad; ved siden ad hende stod Jacopo Nardi, en ung florentiner, der senere skulle indlægge sig ære som en af de meget få, der i erkendelse af Fra Girolamos storhed har skrevet om ham med kendelig stræben efter at give ham, hvad der tilkommer ham.

"Madonna," sagde han, "I behøver ikke at se på alle disse skrækkelige ting. Jeg skal sige jer, når han kommer ud af paladset. Jeg ved jo, hvad I vil se."

Romola dækkede sit ansigt, men råbene kunne hun ikke blive fri for. Omsider lagde Jacopo sin hånd på hendes arm og sagde: "Der er han." Hun så over imod paladset og så Savonarola blive ført ud. Hun så ham blive stedet for biskoppen og afført sin embedsdragt; han var udstødt af kirken.

Jubelen begyndte igen, da de tre udstødte munke blev ført hen for de pavelige kommissærer, der skulle erklære dem for kættere, og derfra til de florentinske embedsmænd, der skulle

afsige dommen over ham, og blandt hvilke Romola kunne kende Dolfo Spinis modbydelige skikkelse.

Derpå gik de tre mænd hen til stilladset, mens mængden hujede og skreg.

"Tildæk eders øjne, madonna," sagde Jacopo Nardi. "Fra Girolamo bliver den sidste."

Det varede ikke længe, før turen kom til Savonarola. Han steg op ad trappen; hun så ham se sig om blandt mængden. Men så så hun ikke andet, end hvad han også så – at bålet, der skulle fortære hans lig, blev tændt, og hun hørte ikke andet, end hvad han også hørte – plumpe vittigheder, hånsord og forbandelser.

Et øjeblik efter tildækkede hun atter sit ansigt. Det eneste, hun vidste, var, at nu var Savonarolas røst forstummet for evigt.

Epilog

Den 22. maj 1509 om aftenen sad fem personer i et smukt værelse, der stødte op til en loggia, hvorfra der var udsigt over Borgo Pinti og byporten ud til Fiesole-vejen.

I et lille værelse ved siden af, ikke synderlig større end en alkove, stod der et lille alter, over hvilket der var anbragt et maleri, hvoraf man kun så en legemsstor figur forestillende en dominikanermunk; for øvrigt var det dækket med løv og blomsterkranse. På gulvet lå der en mængde blomster og grønne grene, og imellem dem sad der en smuk, blåøjet pige på tretten år optaget af at binde kranse og vejlede sin moder, der var beskæftiget på samme måde.

Denne moder havde nemlig ikke megen øvelse i at binde kranse så lidt som i at tage sig noget som helst andet for. Tessas fingre var ikke blevet flinkere, blot federe i årenes løb. Hun spurgte meget ydmygt Ninna til råds, for hun var vedblivende forbavset over, hvor kloge hendes børn var. Hun bar endnu stadig sin *contadina*-dragt, havde en sølvnål i sit purrede brune hår og om halsen det mindeværdige halsbånd og en rød snor, som hemmelighedsfuldt var stukket ind på hendes barm. Hendes runde ansigt så endnu mere fornøjet ud end i hendes unge dage; alle mennesker var så gode, syntes Tessa; selv monna Brigida havde nu aldrig noget at sige på hende og bestilte sjældent andet end at sove, hvilket var en idræt, som Tessa selv satte stor pris på.

Monna Brigida sad just for øjeblikket i en armstol og sov. Hendes hår var hvidt, hagen var sunket ned på brystet, og hun

hvilede hænderne på stolens arme. Hun havde hverken bundet kranse eller taget sig noget andet til. Hun havde blot som sædvanlig set til og var som sædvanlig faldet i søvn.

De andre to personer sad henne i den brede dør ud til loggiaen. Lillo sad på gulvet med ryggen op til dørstolpen og begge ben strakt ud; han havde en åben bog liggende på skødet og jog af og til en næsvis flue bort, hvilket lod til at interessere ham mere end det smukt trykte eksemplar af Petrarca, som han lod til at lære noget udenad af.

Romola sad lige over for Lillo, men hun så ikke på ham. Hun sad med hænderne i skødet og stirrede åndsfraværende ud på de fjerne bjerge. Hun gav åbenbart slet ikke agt på, hvad der foregik omkring hende. Et stærkt bevæget liv havde efterladt sine spor på hende. Den smukt formede kind var blevet noget indfalden, det gyldne hår noget mindre kraftigt, men der var et præg af mildhed i hendes ansigt, som der ikke havde været i hendes unge dage.

Hun lagde ikke mærke til, at Lillo ikke længere så i sin bog, men stirrede utålmodigt på hende, som om han havde lyst til at tale til hende, men ikke var vis på, at hun ville synes om det. Omsider mærkede hun imidlertid hans blik og vendte sig om imod ham med et smil, der blev mere og mere strålende.

"Hvad er der på færde, Lillo?" sagde Romola.

"Hvad skal jeg være, når jeg bliver stor, mama Romola?" sagde drengen.

"Hvad vil du helst være, Lillo? Du vil vel være en lærd mand. Det var min fader, ved du nok, og han har lært mig en hel del. Det er derfor, at jeg kan lære dig noget."

"Ja," sagde Lillo temmelig betænkelig. "Men han er gammel og blind på maleriet. Vandt han nogen hæder?"

"Ikke synderlig, Lillo; verden var ikke altid god imod ham, og han så ringere mænd end ham gå i vejret, fordi de kunne smigre og lyve. Og så fandt hans kære søn det rigtigt at gå fra ham og blive munk, og så kunne han, blind og ene, som han var, ikke gøre sine kundskaber så nyttige for menneskene, som han ellers kunne have gjort."

"Sådan et liv har jeg ingen lyst til," sagde Lillo. "Jeg ville helst være noget, som kunne gøre mig til en fornem mand og også rigtig lykkelig – noget, som ikke kunne hindre mig i at more mig."

"Det er ikke let, Lillo. Det er en fattig lykke, man når blot ved at more sig. Vi kan kun opnå den højeste lykke ved at have vide tanker og ved at elske vore medmennesker som os selv, og den lykke har tit så megen sorg med i følge, at den kun adskiller sig fra sorgen ved, at vi ikke for nogen pris vil slippe det, fordi vi indser, at det er noget godt. Der er så mange vrange og vanskelige ting i verden, at ingen kan blive et stort og godt menneske, ja næppe nok undgå at blive slet, hvis han ikke afholder sig fra at tænke synderligt på at få løn for eller glæde af, hvad han gør, og vinder styrke ved at lide kval og smerte. Min fader havde opnået den storhed, der følger med at være en helt igennem ærlig mand, han foretrak at leve i fattigdom og ukendt for verden frem for at lyve. Og så var der Fra Girolamo – du ved, hvorfor jeg holder dagen i morgen hellig; han havde den storhed, man når ved at kæmpe imod uret, der sidder til rors, og ved at arbejde på at opflamme menneskene til det største, de evner. Hvis du vil være et ædelt menneske, Lillo, og stræbe efter

det bedste, Gud har gjort det muligt for os mennesker at nå, så må du lære stadig at have det mål for øje og ikke at tænke på, hvad der i den anledning kan times dig. Og husk, at hvis du sætter målet lavere og søger din egen lyst, så kan der times dig de selv samme ulykker, men så falder de over en lav sjæl, og den sorg er der ingen balsam for: så er der grund for et menneske til at sige: 'Det havde været bedre for mig, om jeg aldrig var blevet født.' Nu skal jeg fortælle dig noget, Lillo."

Romola tav et øjeblik. Hun havde taget Lillos hoved imellem sine hænder og så ham ind i hans unge øjne.

"Der var en gang en mand, som jeg stod så nær, at jeg kendte ham rigtig godt. Næsten alle mennesker holdt af ham, for han var ung og klog og smuk, og han var mild og venlig imod alle. Jeg tror, at da jeg først lærte ham at kende, havde han aldrig tænkt på at gøre noget lavt eller grusomt, men han søgte altid at slippe fra alt, hvad der var ubehageligt, og hensynet til hans egen sikkerhed gik ham frem for alt, og så begik han til sidst de nedrigste handlinger, sådanne handlinger, som vanærer et menneske. Han fornægtede sin fader og lod ham leve i nød og elendighed; han sveg al tillid for at sikre sig og blive rig og lykkelig. Men ulykken kom over ham alligevel."

Romola tav atter. Hendes stemme skælvede, og Lillo så forundret op på hende.

"En anden gang, Lillo – jeg skal fortælle dig det en anden gang. Se, der kommer vor gamle Piero di Cosimo og Nello op ad Borgo Pinti med blomster til os. Lad os gå hen og vinke ad dem, så de kan se, at vi har opdaget dem."

"Hvad den gamle Piero er for en sær én," sagde Lillo, da de stod henne ved kanten af loggiaen og så ud efter de kommende.

"Han skænder på dig, fordi du har lavet det alter i stand, og fordi du ærer Fra Girolamo så højt, og så bringer han dig alligevel de blomster, du skal bruge."

"Det gør ingen ting," sagde Romola. "Der er mange gode mennesker, som ikke synes om Fra Girolamo. Jeg var måske heller aldrig kommet til at holde af ham, hvis han ikke havde hjulpet mig, da jeg var i stor nød."

Om "Romola"

Forfatter: George Eliot (1819-1880).
Org.udg.: Føljeton i *Cornhill Magazine* juli 1862-august 1863; bogudgave Smith, Elder & Co. 1863.
Denne udgave efter: *Romola. Historisk Roman af George Eliot.* På dansk ved Fr. Winkel Horn. H. Hagerups Forlag, København 1885.
Oversætter: Frederik Winkel Horn (1845-1898).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter "*Life's Gallery of Heroines: Romola*". Life Publishing Co., New York 1905. (Farvetryk fra ugebladet "*Life*" 8. juni 1905, usigneret – tegner ukendt).

ISBN 978-87-7628-480-0
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-710-9 (Ølstykke 2020).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

Chi abbaratta – baratta – etc.: Hvem vil købe og sælge pjalter, glasskår og gammelt jern?

Note 2:

Palle: Mediciernes våben

Note 3:

Boto caduto in Santissima Nunziata: Et votivbillede af voks i Annunziatakirken forestillende Lorenzo di Medici, og om hvilket det hed sig, at det faldt ned i hans dødsstund. Boto er et toscansk dialektord for Voto.

Note 4:

Marzocco: Stenløven, republikken Firenzes symbol.

Note 5:

Herrens hund: Et ordspil med ordet dominikanere – *Domini canea* = Herrens hunde.

Note 6:

Piagnoni: Folk, som følger lig; egentlig: Folk som følger lig mod betaling. *Ovs.anm.*

Note 7:

Pinzochera: En søster af St. Franciscus tredje orden, ikke klostergiven nonne. *Ovs.anm.*

Note 8:
Befanaerne: De groteske figurer, der antages at skulle forestille de vise fra Østerland, og som bæres omkring eller stilles i vinduerne Helligtrekongers aften. Navnet er en forvanskning af epifania. *Ovs.anm.*

Note 9:
Hvor ungdommen er skøn, men den flygter bestandig. Hvo, som vil være glad, han være det, der er ingen sikkerhed for i morgen. – Karnevalssang af Lorenzo de' Medici.

Note 10:

Koen brøle: Stormklokken klemte.

Note 11:

Ciompi: Fattige arbejdere.